

УКРАЇНСЬКІ
ІСТОРИКИ
XIX
СТОЛІТТЯ

БІОБІБЛІО-
ГРАФІЧНИЙ
ДОВІДНИК

СЕРІЯ **УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ** ВИПУСК **2** ЧАСТИНА **1**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ XX СТОЛІТТЯ

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ДОВІДНИК

Серія
УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ

Випуск 2. Частина 1

Київ • Львів
2003

Другий випуск біобібліографічного довідника серії “Українські історики” присвячено українським історикам та історикам України ХХ століття. Випуск буде здійснено в кількох частинах. Частина перша містить біобібліографічні матеріали понад 350 вчених, які працювали або працюють в наукових установах, вищих навчальних закладах, державних установах, громадських організаціях та ін. в Україні чи за її межами.

Довідник розрахований на суспільствознавців, викладачів вузів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться історією історичної науки.

Дані зібрані станом на 1998 – 2002 р.

Редколегія: В.А.Смолій (головний редактор), В.М.Даниленко (заст. гол. редактора), С.Л.Юсов (відп. секретар), С.І.Білокінь, М.Ф.Дмитрієнко, І.І.Дробот, Я.Д. Ісаєвич, М.Ф.Котляр, С.В.Кульчицький, Ю.А.Пінчук, О.П.Реєнт, В.Ф.Репринцев, О.С.Рубльов, А.Г.Слюсаренко, Д.В.Табачник, П.П.Толочко, П.Т.Тронько, В.С.Чишко.

Автори: О.Г.Бажан, С.І.Білокінь, П.М.Бондарчук, Г.С.Брега, М.С.Бур'ян, Н.Ф.Васильєва, Л.В.Васько, М.М.Вегеш, І.В.Верба, Я.В.Верменич, С.В.Віднянський, Г.П.Герасимова, О.І.Гуржій, В.М.Даниленко, В.І.Ілько, О.В.Каряка, О.О.Ковальчук, С.А.Кокін, Т.О.Комаренко, О.В.Корнієвська, С.І.Кот, О.В.Крапівін, О.А.Кручек, Г.П.Лисенко, М.Р.Литвин, В.Є.Лобурець, Р.В.Маньковська, В.М.Матях, П.Д.Овчаренко, М.М.Олашин, І.Р.Павленко, З.В.Першина, Ю.А.Пінчук, А.Г.Плахонін, О.П.Реєнт, О.С.Рубльов, В.А.Смолій, Ю.Б.Смольніков, В.Ф.Солдатенко, Г.В.Стрельський, Л.І.Ткачова, П.Т.Тронько, І.В.Хміль, В.Г.Шарпатий, В.П.Швидкий, Л.А.Шевченко, Л.Ф.Шепель, О.В.Юркова, С.Л.Юсов, Н.М.Юсова, О.В.Ясь.

Редактор: В.І.Кузнецов.

Науково-допоміжну роботу виконали: Н.Ф.Васильєва, С.Л.Юсов

Комп'ютерний набір Н.Ф.Васильєва

Оригінал-макет Б.В.Пікулик

ПЕРЕДМОВА

Другий випуск біобібліографічного довідника серії "Українські історики" присвячений історикам ХХ століття. Електронна база даних відділу історії культури українського народу Інституту історії України НАН України, який готує до друку видання, нараховує нині кілька тисяч персоналій. Тому випуск другий передбачається публікувати в кількох частинах. Якщо випуск загалом формувався за хронологічним принципом, то його частини – в міру надходження і готовності текстів. Тому кількість вміщених до першої частини другого випуску довідника осіб не вказує на її вичерпність і повноту – відсутні персоналії будуть представлені в наступних частинах випуску.

До видання внесені вчені-історики України та зарубіжні, переважно українські, історики, які зробили помітний внесок у розвиток української історіографії. Як і в попередньому випуску, принципи і структура праці спрямовані передусім на висвітлення їхньої наукової діяльності. В статтях після прізвища, імені та по-батькові наведено псевдоніми, дати життя та місце народження, вказано спеціалізацію, науковий ступінь та наукові і почесні звання, роки їх одержання, заклад, де науковець здобув освіту, місце роботи, перелік основних наукових праць, державні відзнаки, премії та нагороди. До ряду персоналій подаються основні публікації біографічного характеру. Назви праць вчених та література про них подаються, переважно, мовою оригіналу. Основну частину статей становлять відомості про конкретний внесок вченого у розвиток історичної науки, підготовку фахівців-істориків. Статті мають загалом єдину структуру, хоча повнота і міра уніфікованості відомостей про кожну особу різні. Обсяг кожної статті обумовлюється наявною інформацією про того чи іншого вченого в архівах, літературі, особистих анкетах, а також особливостями стилю і манерою письма авторів статей.

Статті цього випуску також розміщено в алфавітному порядку. З метою заощадження місця застосовано скорочення, список яких додається.

Джерельна база довідника охоплює різні носії історичної інформації. Це, передусім, матеріали анкетування, архівні

документи, періодика, універсальні довідники, вітчизняні та зарубіжні дослідницькі публікації.

Ряд статей довідника містить перелік джерел, які використано для їх написання і які можуть стати в нагоді дослідникам тих чи інших проблем історії України, загальної історії, історіографії та ін. Бібліографічні списки подаються за хронологічним принципом.

Переважна частина матеріалів довідника є оригінальною і публікується вперше.

Редакційна колегія відзначає активну участь вчених-істориків Києва, Донецька, Чернівців, Львова, Харкова, Ужгорода та інших міст України у підготовці видання, віддає належне великому авторському колективу, який з розумінням поставився до важливості такого дослідження. Одночасно висловлюємо подяку співробітникам Державного архіву Служби безпеки України та Центрального державного архіву громадських об'єднань за допомогу у підготовці довідника і, зокрема, цього випуску.

Публікуючи текст анкети в кінці цієї книги, закликаємо всіх істориків України та українського зарубіжжя взяти участь у підготовці наступних випусків довідника.

Заповнені анкети, зауваження, пропозиції і рекомендації просимо надсилати у відділ історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України (Київ-01001, вул. Грушевського, 4).

Щиро вдячні за співпрацю.

(10.02.1941, м. Дубровиця на Рівненщині) – дослідник вітчизняної і всесвітньої історії, д.і.н. (1987), професор (1989).

Після закінчення у 1959 Дубровицької СШ працював учителем у Бережківській ВШ Рівненської області. Закінчив історичний факультет (1968) та аспірантуру (1971) Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 1971-1977 – ст. викладач, доцент Тернопільського фінансово-економічного інституту (нині Тернопільська академія народного господарства); з 1977 – завідувач кафедри, проректор з навчальної роботи Тернопільського державного педагогічного інституту (нині Тернопільський державний педагогічний університет ім. В.Гнатюка), з 1993 – декан історичного факультету та завідувач кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії зазначеного вузу.

Головний редактор “Наукових записок” (Серія: Історія) Тернопільського педагогічного університету, член навчально-методичної комісії Міністерства освіти і науки України, голова Асоціації істориків Тернопілля. Член спеціалізованої вченої Ради по захисту докторських і кандидатських дисертацій у Чернівцькому національному університеті ім. Ю.Федьковича. Створив наукові школи з історії і теорії національної культури та історії слов’янських народів. 1999 Міжнародний Біографічний Центр (Кембрідж, Англія) присвоїв М.Алексієвцю звання “Міжнародна людина тисячоліття” в номінації “2000 видатних науковців ХХ ст.”. Відмінник народної освіти (1978), Заслужений працівник освіти України (2000).

Автор майже 300 наукових та науково-методичних праць з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, в тому числі 9 монографій: *Победа, изменившая мир.* – К., 1990; *Культурне відродження України.* – Львів, 1993 (у співавт.); *Діяльність “Просвіти” у національно-культурному відродженні Східної Галичини (1868-1914 рр.)* – Тернопіль, 1999; *Роль Наукового Товариства ім. Т.Шевченка в українському національному відродженні (друга половина ХІХ-початок ХХ ст.)*. – Тернопіль, 1999.

Літ.: Анкета М.М.Алексієвця.

Тамара Марусик

(10.01.1959, с. Хоростець Бережанського (нині Козівського району) Тернопільської області) – дослідник історії України ХХ ст., археограф, д.і.н., професор (1997), дійсний член Української академії історичних наук (1999).

У центрі наукових інтересів Б.І.Андрусихина – соціально-економічна історія Української революції, історія держави й права

**АЛЕКСІЄВЕЦЬ
Микола
Миронович**

**АНДРУСИШИН
Богдан
Іванович**

Україні 1917-1920 рр., історія церкви, культурологічні питання етногенези українського народу, історія профспілок, археографічна робота.

1974–1978 – студент Чортківського педагогічного училища. Закінчив (1983) історичний факультет Київського державного педагогічного інституту ім.О.М.Горького, згодом перетвореного в Національний педагогічний університет ім.М.П.Драгоманова. Вчителював (1983, 1985) у школах Білої Церкви і Києва. Аспірант (1986-1989), асистент (1989-1990), старший викладач (1990-1992), доцент (1992-1994), докторант Інституту української археографії та джерелознавства ім.М.С.Грушевського (1994-1997), професор кафедри історії України історичного факультету (1997), заступник декана (1990-1994, 1997-1998), завідувач кафедри правознавства (1997), з 1999 р. – теорії й історії держави і права, декан соціально-гуманітарного факультету НПУ ім.М.П.Драгоманова (з 1998). Кандидатську дисертацію “Нарком праці України та його діяльність (листопад 1918–серпень 1919 рр.)” захистив 1990 (науковий керівник професор Березовчук М.Д.). Докт. дисертація “Робітнича політика українських урядів 1917-1920 рр.” (1997).

В творчому доробку вченого понад 70 опублікованих праць. Серед них – монографічні дослідження “У пошуках соціальної рівноваги” (К., 1995); “Церква в українській державі 1917-1920 рр. (Доба Директорії УНР)” (К., 1997); “З’їзд поневолених народів. 8-15 березня 1917 р. (21-28 вересня н.ст.)” (К., 1994, у співавт.); розділ у колективній праці “Церква в Українській Гетьманській Державі // Останній Гетьман. Ювілейний збірник пам’яті Павла Скоропадського. 1873-1945 (К., 1993, у співавт.); статті “Невмирущий дух українського відродження // Пам’ять століть.-1999.– № 5; Зарубіжна історіографія історії робітничої політики українських урядів 1917-1920 рр. // Наукові записки. Історичні нариси / Укл. В.Й.Борисенко, Б.І. Андрусишин, В.П.Дмитренко та ін.- К., 2000; Просвітництво і національна свідомість (Галичина 20-х – 30-х років) // Політологічні читання. – 1993.– № 3; Соціальні конфлікти в Україні: спроба ретроспективного аналізу // Сучасність.-1994. – № 4; Директорія Української Народної республіки і профспілки (1918-1920 рр.) // Профспілки України. – 2000. – № 2; Робітнича політика гетьмана П.Скоропадського в контексті українського консерватизму // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія “Історія, економіка, філософія” – К., 2000. – № 4 та ін.

Лит.: Анкета Андрусишина Б.І.

Олена Ковальчук

(02.11.1877, м.Київ – 12.10.1945, м.Прага) – дослідник історії укр. культури (передусім мистецтва і театру), музеєзнавець, архівознавець, дипломат, громад.-політ. діяч. Син історика В.Б.Антоновича. Середню освіту здобув у 4-й Київській гімназії, вищу – в Київському (з 1895) й у Харківському (з 1897) ун-тах. Історію західноєвропейського мистецтва студіював у Німеччині, Франції, Італії (1906-1912). Ред. видань РУП – “Гасло” (1902–1903), “Селянин” (1903–1905), “Праця” (1904-1905) й ін., активно працював у місячниках УСДРП “Дзвін” та “Сяйво” (1913–1914). З 1912 викл. історії у Київській школі мистецтв і в Музично-драматичному ін-ті ім. М.Лисенка. У 1917 працював ред. органу УСДРП – “Робітничка газета” й партійного часопису для селян “Воля” Після падіння Директорії жив та працював у Празі. Протягом багатьох років (1921–1945) читав лекції з історії укр. мистецтва в УВУ (Прага), 1928-1930 і 1937-1938 працював його ректором. Часто виступав на міжнар. наук. конгресах, був організатором культ. й наук. життя укр. еміграції, співзасновником (1923) та президентом Укр. іст.-філол. т-ва у Празі, довголітнім директором (з 1925) створеного там же Музею визвольної боротьби України.

Низку цікавих статей ученого (про передхристиянську релігію українців, про укр. скульптуру, малярство, гравюру, орнамент, музику тощо) вміщено в підготовленій за його редакцією книзі “Українська культура” (Подебради, 1940; друге вид. – К., 1993).

Тв.: Український театр. – Прага, 1923; Розвій форм української деревляної церкви // Праці Укр. Іст.-Філол. т-ва в Празі. Т.1. – Прага, 1926; Естетика виховання Т.Шевченка. – К., 1914; Українське мистецтво. – Прага, 1923; Триста років українського театру. 1619-1919. – Прага, 1925; Т.Шевченко як маляр. – Прага, 1937; Українська культура: Лекції за ред. Дм. Антоновича. – Подебради, 1940; Регенсбург, 1947; К., 1993; й ін.

Бібліогр.: Жук А. Автобіографія Дмитра Антоновича // Сучасність. – Мюнхен. – 1961. – №1. – С.103-114.

Лит.: Праці Укр. іст.-філол. т-ва в Празі: 36. на пошану Д.Антоновича. – Прага, 1939; Петлюра С.В. Лист до Д.Антоновича // Петлюра С. Статті. – К., 1993. – С.205-207; Бирич Я. Сторінка з чесько-українських взаємин: Укр. музей у Празі. – Вінніпег, 1949; Заремба С. З історії Укр. музею в Празі // Київська старовина. – 1997. – №1-2. – С.122-136; Кардаш П., Кот С. Українці в світі. – К.; Мельбурн, 1995; Лозенко Л. До історії Празького українського архіву // Генеза. – 1995. – №1(3). – С.141-144; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 1998. – №5-6. – С.48; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.68-69; Стрельський Г. Із славетної родини Антоновичів // Історичний календар'97. – К., 1996. – С.350-351; Шандра В. Антонович Дмитро Володимирович // Українські архівісти. Біобібліогр.

довідник. Вип.І. – К., 1999. – С.18-20; Ульяновський В.І. Дмитро Антонович // Українська культура: Лекції за ред. Дм. Антоновича. – К., 1993. – С.505-514; Верба І. Из славного роду // Историчний календар'2000. – К., 1999. – С.355; Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. – К., 1998. – С.63-65; Барабаш Л. Дмитро Антонович: дні пам'яті: Сини і дочки України // Українське слово. – 1945. – 21 груд.; Гончаренко М.Е. Антонович Дмитро Володимирович // Українська біографістика. Зб. наук. праць. Вип.2. – К., 1999. – С.64-67; Особовий фонд Д.В.Антоновича. – ЦДІАК України. – Ф.832; Інші документи й матеріали – Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім.Вернадського. – Ф.164, спр.24-27, 31-32; ЦДАВО України. – Ф.3956, спр.72; ф.3965, оп.1, спр.214, 232; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920). – К., 2000. – С.4.

Геннадій Стрельський

АНТОНОВИЧ
Марко
Дмитрович

(7.07.1916, м. Київ) – дослідник історії укр. інтелігенції XIX–XX ст., публіцист, організатор наукової праці у діаспорі, президент УВАН у США (з 1992). Нар. у родині відомого укр.історика Д.В.Антоновича. Онук В.Б.Антоновича та брат Михайла Антоновича. Вивчав єгиптологію в Карловому ун-ті у Празі (1936-1939), Мюнхенському ун-ті (1945-1949). Докторат УВУ (1942), історія. На еміграції з 1923. В'язень концтабору Терезієнштат (1944-1945). Працював в універмазі та на шоколадній фабриці в Канаді (1951-1955), укр. відділі Державного радіо каналу (1956-1982). Автор праць з історії громадського руху в Україні XIX ст., епістолярної спадщини укр.аристократії XIX – початку XX ст., історії укр. студентства 20-х – 40-х років XX ст. та студій з історії греко-римської доби на території Півд.України.

Тв.: Нотатки про Свидницького: І. Іван Франко і Анатоль Свидницький // Розбудова держави. – 1957. – № 20; Історичні концепції А.П.Свидницького // Укр.історик. – 1964. – № 2/3; П.Куліш в оцінці І.Нечуй-Левицького // Укр.історик. – 1969. – № 4; П.О.Куліш і О.Я.Кониський // Укр.історик. – 1970. – № 1/3; Зізнання Степана Томашівського: коментарі і переклад // Укр.історик. – 1972. – № 1/2; Коли постали Громади? // Зб. на пошану професора д-ра О.Оглоблина / Відп. ред. В.Омельченко. – Нью-Йорк, 1977; М.П.Драгоманов і “Вільне слово” // Укр.історик. – 1978. – № 4; До 15-ти річчя “Українського Історичного Товариства”: (Де кілька міркувань) // Укр. історик. – 1980. – № 1/4; В.Липинський і Д.Дорошенко // Укр. історик. – 1982/1983. – № 3/4, 1 (75/76, 77); “Киевская старина” (3 приводу ювілеїв) // Укр. історик. – 1983. – № 2/4; Нова невдала концепція // Укр.історик. – 1985. – № 1/4; Омелян Сенік і Микола Сціборський // Календар-Альманах Нового шляху на 1991 рік. – Торонто, 1991; Шевченко і громади // Слово і час. – 1992. –

№ 3; Значення Громад раннього періоду (1859-1863) для дальшого розвитку українського національного руху // Другий міжнар. конгрес українців. (Львів, 22-28 серпня 1993 р.): Доповіді та повідомлення: Історія: У 2 ч. / Упоряд. Я.Ісаєвич, Я.Грицак. – Львів, 1994. Ч.1; 50-річчя Української Вільної Академії Наук // Укр.історик. – 1995. – Т.32. – № 1/4;

Лит.: 3 династії славетних Антоновичів: Інтерв'ю М.Антоновича для “Старожитностей” (записав І.Гирич) // Старожитності. – 1993. – № 19/24.

✓ *Олексій Ясь*

(09.09.1919, м.Мелекес Самарської обл., Росія – 20.02.2000, м.Київ) – дослідник історії України середніх віків, к.і.н. (1950), лауреат Державної премії ім. Т.Г.Шевченка (1994), лауреат наукової нагороди Антоновичів (США). У 1941 закінчила Харківський педагогічний ін-т, ф-т російської мови і літератури. Працювала інструктором Башкирського радіокомітету (1942-1944), с.н.с. Центрального державного історичного архіву УРСР (1944-1950), с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР (1950-1972), с.н.с. Центральної наукової бібліотеки АН УРСР (1972-1986), с.н.с. Ін-ту історії України НАН України (з 3.03.1995). Канд. дис. “Участь запорозького козацтва в російсько-турецькій війні 1768-1774 рр.” захистила в Ін-ті історії АН УРСР (наук. кер. – д.і.н. *К.Г.Гуслистий*). Досліджувала історію України XVI-XVIII ст., зокрема історію козацтва, Запорізької Січі, життя і творчість В.І.Вернадського, питання книгознавства – історії рукописної книги XVI-XVIII ст.

✓
АПАНОВИЧ
Олена
Михайлівна

Тв.: По місяцях боїв Визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. (К., 1954); брошур: Запорізька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії 50-70-х рр. XVII ст. (К., 1960); Боротьба українського народу проти соціального і національного гноблення XVI- XVII ст. в творчості Т.Шевченка // Історичні погляди Т.Г.Шевченка. Зб. наук. праць (К., 1964); Матеріали українських архівів про економічні зв'язки України з країнами Сходу в XVI-XVIII ст. // Архіви України. – 1966. – №4; Відображення суспільно-політичних поглядів українського народу проти соціального і національного гноблення в історичних піснях XVIII ст. // УІЖ. – 1968. – №5; Збройні сили України першої половини XVII ст. – К., 1969; Рукописная светская книга XVIII ст. на Украине. – К., 1983; Искусство в жизни и творчестве В.И.Вернадского // Научное и социальное значение деятельности В.И.Вернадского. – Л., 1989; Розповіді про запорізьких козаків. – К., 1991; Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К., 1993. Співатор наукового дослідження “В.И.Вернадский. Жизнь и деятельность на Украине”. – К., 1994; Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. – К., 1994 та ін.

Лит.: Під знаком Клію. На пошану Олени Апанович. Передмова: М.Ковальський. Відданість життєвому покликанню. – Дніпропетровськ,

1995; Історія українського середньовіччя: козацька доба. Зб. наук. праць. На пошану історика – лауреата Державної премії ім. Т.Г.Шевченка Олени Михайлівни Апанович. Передмова Марії Дмитрієнко. Жіночий портрет в історичному інтер'єрі. – К., 1995; Берегиня козацької історії. Бібліографічний покажчик творів О.М.Апанович. – Запоріжжя, 1996; Олена Михайлівна Апанович. Біобібліографічний покажчик. (До 80-річчя від дня народження і 55-річчя наукової діяльності). – К., 1999.

✓ *Тетяна Комаренко*

АРТЕМЕНКО

Іван
Іванович

(15.09.1924, с.Гаврилівка Ново-Воронцовського р-ну Херсонської обл. – 27.04.1989, м. Київ) – археолог, чл.-кор. АН УРСР (1982) та Німецького Археологічного Інституту (1984), засл. діяч науки УРСР, лауреат Держ. премії УРСР в галузі науки (1980), громадський діяч. По закінченні іст. ф-ту Дніпропетровського ун-ту (1948) працював науковим співробітником місцевого історичного музею, в 1951–1955 – заст. директора по науковій частині. В 1955–1958 – аспірант, 1958–1970 – м.н.с., 1970–1972 – с.н.с., 1972–1973 – зав. сектором охоронних археологічних досліджень на новобудовах в Ін-ті археології АН СРСР. Брав участь в археологічних експедиціях: Придніпровській 1956–1965, очолював Середньодніпровську 1968–1980 та Трипільську комплексну 1981–1987. 1963 захистив канд. дис. “Культура Верхнього та Північних районів Середнього Подніпров’я за доби бронзи (племена середньодніпровської культури)”. 1965–1966 – вчений секретар Ін-ту археології АН СРСР по закордонним науковим зв’язкам; 1962–1972 – голова комісії по організації та координації археологічних досліджень на новобудовах СРСР. З 1973 – директор Ін-ту археології АН УРСР, з 1986 – зав. відділом археології доби енеоліту та бронзового віку. 1977–1978 досліджував Мар’янівську культуру середньої бронзи (Сумська обл.). 1977 захистив докт. дис. “Середнє та Верхнє Подніпров’я в кінці енеоліту та за доби бронзи (середина III – початок I тисячоліття до н.е.)”. Здобув визнання у науковому світі СРСР та за рубежом як дослідник первісної археології Східної Європи (Півн. України, Сх. Білорусії та суміжних районів Росії), а також етногенезу східних слов’ян і балтів. Редактор (або ж автор) багатьох колективних праць: “Історія БРСР” у 5-ти тт., І т. “Історії Української РСР” у 8-ми тт. (Держ. премія, 1980) та 10-ти тт., І т. “Історії Києва” у 3-х тт., І т. “Археології УРСР” в 3х тт.; наукових збірників: “Первобытная археология – поиски и находки” (К., 1980), “Древности Среднего Поднепровья” (К., 1981), “Курганы в зонах новостроек Молдавии” (Кишинев, 1984), “Межплеменные связи эпохи бронзы на территории Украины” (К., 1987); відпові-

дальний секретар бібліографічного покажчика “Археологія УРСР. 1918–1980” (К., 1989). Автор 150 наукових та науково-популярних публікацій. Провадив значну науково-організаційну роботу як член бюро Відділення історії, філософії та права АН УРСР, голова Наукової Ради з проблеми “Археологічні дослідження на території УРСР”, голова Вченої Ради Ін-ту археології АН УРСР. На громадських засадах керував методологічним семінаром Ін-ту, був членом секції Комітету по Державних преміях у галузі науки та техніки при РМ УРСР, членом Науково-методичної ради Міністерства культури УРСР, заступником голови правління УТОПІК, лектором і пропагандистом. Мав державні нагороди СРСР, зокрема – орден “Дружби народів” (1982).

Тв.: Среднеднепровская культура // Сов. археология. – 1963. – №2; О памятниках раннего этапа среднеднепровской культуры // Краткие сообщения Института археологии. – М., 1963. – Вып.93; Верхнее Поднепровье в эпоху позднего неолита и бронзы // Там же. – 1964. – Вып.101; Неолитические стоянки и курганы эпохи бронзы близ с.Ходосеевки // Памятники каменного и бронзового веков Евразии. – М., 1964; Племена Верхнего и Среднего Поднепровья периода бронзы. – М., 1967 /Мат-лы и иссл-ния по археологии СССР. – №148/; 50 лет Института археологии АН УССР. – К., 1984 (у співавт.); Боги созданы людьми. – К., 1989 (у співавт.).

Літ.: Круц В.О. Захист докторської дисертації І.І.Артеменком // УІЖ. – 1978. – №8. – С.160; І.І.Артеменко: Некролог // Археологія. – 1989. – №3. – С.155-156; И.И.Артеменко: Некролог // Археологія. – 1990. – №3. – С.235; Словник-довідник з археології /Гаврилюк Н.О. та ін. – К., 1996. – С.392; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – К., 1997. – С.36; НАНУ. Персональний склад: 80 років. 1918-1998. – К., 1998. – С.101.

Іконогр.: Археологія. – 1989. – №3. – С.155; НАНУ. Персональний склад. – К., 1998. – С.101.

✓ Галина Герасимова

(26.10.1857, м.Київ – 09.02.1932, м.Харків) – фахівець з історії Слобідської, Лівобережної та Південної України 14-18 ст., архівознавець, історіограф, педагог, громадський діяч, член ВУАН (з 1918). Автор праць, присвячених історії Київської Русі, Харкова і Харківського університету, життєвому й творчому шляху Г.С.Сковороди. З родини ремісника-лимаря. Після закінчення київської гімназії у 1876-1880 навчався на історико-філологічному факультеті ун-ту св.Володимира в Києві. 1880-1882 – універ-

БАГАЛІЙ
Дмитро
Іванович

ситетський стипендіат при кафедрі російської історії цього ж учбового закладу, залишений для підготовки до професорського звання. Учень В.Б.Антоновича. Магістерську дисертацію “Історія Северської землі до половини XIV в.” захистив у 1882, докторську – “Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства” – в 1887. Професор (з 1887) і ректор (1906-1911) Харківського ун-ту. Один з керівників Харківського історико-філологічного товариства (1883-1919), голова видавничого комітету Харківського товариства грамотності (1891-1904), голова правління Харківської громадської бібліотеки (1893-1910).

Один із засновників УАН і перший голова її історико-філологічного відділу (1918-1920, 1929-1930).

Голова Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (1922-1929), директор Науково-дослідного інституту української культури (1930-1932), Науково-дослідного інституту Тараса Шевченка (1926-1932), голова Харківського наукового товариства (1921-1922), Українського Центрального бюро Секції наукових працівників (1925-1932), заступник голови. Брав активну участь в архівному будівництві. У 1883 обраний на громадських засадах охоронцем фондів, а з 1884 – завідувач Харківського історичного архіву. У 1921 очолив Всеукраїнську комісію охорони пам’яток мистецтва і старовини. Став одним з авторів положення про Головне архівне управління Народного комісаріату освіти України, яке з 1921 перетворилося на єдиний архівний орган в УСРР. Займав керівні посади у Головархіві, згодом перетвореним в Укрцентрархів. Налагоджував видавничу діяльність архівних установ.

Тв.: История Сиверской земли до половины XIV в. Ист. моногр. – К., 1881; Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. // ЧОИДР, 1886; Колонизация Новороссийского края и первые шаги его по пути культуры. – Х., 1889; Магдебургское право в Левобережной Малороссии. – ЖМНП. – 1892. – Ч.280. – №3; Опыт истории Харьковского университета. – Т.І-ІІ. – Х., 1893-1898, 1904; Украинская старина (Очерки, заметки, материалы из стародавнего харьк. быта и культуры). Вып.1. – Х., 1896; История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655 по 1905). – Х., 1905 (у співавт.); Історія Слобідської України. – Х., 1918; Нарис української історіографії. – І-ІІ. – К., 1923-1925; Український мандрований філософ Г.С.Сковорода. – Х., 1926; Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті. – Т.1. [X]: ДВУ. – 1928; Вибрані праці. – Т.1. – Х., 1999.

Лит.: Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія // Д.І.Багалій. Вибрані праці. – Т.1. – Х., 1999; Професор Дмитрий Иванович Багалей: К тридцатилетней годовщине его учено-педагогической деятельности (1880-1910 гг.). – Харьков, 1912; Ювілейний збірник на пошану акад.

Д.І.Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятидесятих роковин наук. діяльності. – К., 1927; Кравченко В. Багалій Дмитро Іванович // Архівісти України. – Вип.І. – К., 1999.

✓ *Тетяна Комаренко*

(7.10.1890, м. Харків – 1942, м. Харків) – дослідник історії України XIX ст., архівіст., бібліограф, бібліотекознавець. Середня донька академіка Д.І. Багалія, його секретар і помічниця.

Закінчила історично-філософський факультет Вищих жіночих курсів у Москві (1914), тримісячні курси бібліотекарів у м. Харкові (1918) та архівознавчі курси у Харкові (1923). У 1918-1933 (з перервою) – бібліотекар бібліотеки ім. В.Г. Короленка у м. Харкові. У 1920-1925 – асистент на кафедрі російської історії, завідувача кабінетом історії України Харківського інституту народної освіти. Читала курси історіографії Росії та історію соціальних рухів в Росії. У 1922-1927 – архівіст (з перервою) Харківського історичного архіву. Впорядковувала, описувала і виявляла документи з історії масонства, зокрема з історії руху декабристів на Слобідській Україні, з історії військових поселень на Південній Україні в першій половині XIX ст. У 1922-1925 – аспірантка, у 1925-1933 – секретар історичної секції, науковий співробітник Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (з 1930 – Інститут) ім. акад. Д.І. Багалія. У 1930-1934 – нештатний співробітник Комісії для вивчення соціально-економічної історії України ХУШ–XIX ст. в зв'язку з історією революційної боротьби (голова – акад. Д.І.Багалій, керівничий – професор О.П.Оглоблин, вчений секретар – Н.Д.Полонська-Василенко). У 1932 після смерті акад. Д.І. Багалія описувала і впорядковувала його архів. Виступила одним з організаторів видання і перевидання творчої спадщини акад. Д.І. Багалія у 15 томах (проект не був реалізований). У 1934-1935 – науковий співробітник Інституту Тараса Шевченка. З 1935 на пенсії. У 1936-1941 на акордних засадах співпрацювала з Інститутом української літератури АН УРСР. Під час німецької окупації на початку 1942 була зарахована до групи істориків і архівістів на чолі з директором Головного історичного архіву ім. В. Антоновича В.В. Міяковським для написання історії архівної справи в Україні.

Тв.: Нариси з історії військових поселень на Україні // Наукові записки Науково-дослідчої кафедри історії української культури. – X., 1927. – № 6. – С.131-143; Дещо про архіви Парижу // Архівна справа. – 1928. – Кн.5/6. – С.40-44; До джерел про декабристський рух на Україні // Архівна справа. – 1926. – Кн.2/3. – С.65-70; Матеріали до історії декабристського руху на Україні // Нариси з соціально-економічної історії України. – Т.1. – К., 1932. – С.295-324; Записки І.Є. Бецького про лютевні

**БАГАЛІЙ-
ТАТАРИНОВА**
Ольга
Дмитрівна

дні 1848 р. в Парижі // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3; Матеріали до історії польського постановня на Правобережній Україні 1863 року // Архівна справа. – 1933. – № 7/8 (у співавторстві з Д. Солов'єм та К. Шияном).

Лит.: Кравченко В.В. Д.И.Багалей: научная и общественная деятельность. – Х., 1990; Богдашина О.М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д.І. Багалія. – Х., 1994; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Богдашина О., Верба І. Листи Н.Д. Полонської-Василенко до О.Д. Багалій-Татарінової // Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Т.3. – К., 1999; Матяш І. Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія. – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.519; ЕУ. – Т.1. – С.80; Богдашина О.М., Кравченко В.В. Багалій-Татарінова Ольга Дмитрівна // Українські архівисти. Біобібліографічний довідник. – Вип.1 (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.27.

Ігор Верба

**БАЗИЛЕВИЧ
Василь
Митрофанович**

(крипт.: Б-ь, В.Б.; 31.12.1892, м.Київ – 04.09.1943, за ін.дан. – 1942, м.Таганрог) – дослідник історії декабристського руху на Україні, джерелознавець, архівіст, музеєзнавець, педагог, д. чл. Іст. т-ва ім.Нестора-літописця (1917-1930), Т-ва друзів церковної культури (1917), Іст.-літ. т-ва при Київському ун-ті. З родини мирового судді. Середню освіту здобув у І-й київській гімназії. З 1910 – студент іст.-філол. фак-ту Київ.ун-ту, з 1911 – чл. іст.-етнографічного гуртка М.В.Довнар-Запольського та дописувач до “Киевлянина”. 1915 закінчив ун-т із срібною медаллю і залишений при каф. рос. історії для підготовки до здобуття професор, звання. З 1916 викладав історію в гімназіях, вузах і пед. курсах м.Києва. З червня 1918 – асистент Київського археол. ін-ту, де викладав розроблені ним курси “Російські урядові архіви”, “Архіви Петрограда й Москви з оглядом українських документів” тощо на архівно-археогр. відділенні (1918-1922). Протягом 1918-1921 склав магістерські іспити. Був чл. Комісії соц.-екон. історії України ВУАН. 1919-1926 заст. зав. Музею війни і революції при Київському ун-ті (1924 переданий до Істпарту). Як представник укр. архівістів брав участь у роботі II союзної конференції кращих архівістів в Москві (груд. 1924). Читав курс “Архівне законодавство на Заході” на Вищих археол. курсах при наук.-дослід. каф. мистецтвознавства. 1927-1932 – співробітник Київ. інспектури охорони пам’яток культури і природи. 1929 на архівних курсах при КЦА читав курси “Історія архівної справи на Заході”, “Хронологія, дипломатика, геральдика, сфрагістика”; тоді ж виступив у ВУАН з доповіддю “Праці Л.П.Добровольського з історії декабризму на

Україні". З грудня 1932 – співробітник Всеукраїнського іст. музею. В 1933-1934 викладав допоміжні іст. дисципліни на Всеукраїнських музейних курсах. Після трьох арештів (1927, 1933, 1935) був позбавлений волі на 5 років. Покарання відбув у Сх. Сибіру. З 1940 – наук. керівник Таганрозького-краєзнавчого музею. Був розстріляний німцями за намагання перешкодити вивезенню музейних експонатів. Наукову спадщину ученого становлять близько 50 публікацій із спец. іст. дисциплін, історії Києва та його пам'яток, історії декабристського руху в Україні. Б. виявив, опрацював й опублікував значну кількість іст. джерел з історії декабризму ("Декабристи на Київщині". – К., 1925; "Повстання декабристів на Україні. За матеріалами КЦА". – Х., 1926 та ін.). Архівні матеріали про Базилевича знаходяться у ЦДАГО України, ЦДАВО України, ЦДТАК України, Ін-ті рукопису НБУ ім.В.Вернадського НАНУ, Державному архіві м.Києва та ін.

Тв.: Отчет о занятиях в Московских архивах. – К., 1915; Из лекций по геральдике. – К., 1923; Переподготовка архивных работников // Червоний архівіст. – 1924. – №1; Питання архівної справи на 2-й союзній конференції краєзнавства в Москві // Там само. – 1925. – №1/2; Задачи местных архивов к юбилею декабристов // Там само; "Червоний архівіст" // Бібліогр. вісті. – 1925. – №1/2; Декабрист О.П.Юшневський. Спроба біографії // Декабристи на Україні. Т.2. – К., 1930; Пушкин в Таганроге. – Таганрог, 1940.

Лит.: ЕУ. – Т.1. – 1955. – С.82; ЕУ. – Vol.5. – Р.189; Білокінь С.І. Подвиг науковця // Прапор комунізму. – 1987. – 19 серп.; Белоконь С.І. Подвиг Базилевича // Таганрог. правда. – 1987. – 12 нояб.; Казьмирчук Г.Д., Сілкін А.В. В.М.Базилевич і зародження краєзнавчого напрямку в українському декабристознавстві 1920-х рр. // VII Всеукраїнська наукова конференція "Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність". Ч.1. – К., 1995. – С.37-39; Матяш І. В.М.Базилевич // Українські архівісти. Вип.1. – К., 1999. – С.29-32.

✓ Галина Герасимова

(24.09.1931, м.Хуст Закарпатської обл.) – дослідник історії Закарпаття, археолог, громад. діяч, д.і.н. (1983). З робітн. сім'ї. Закінчив іст. ф-т УжДУ (1955) та аспірантуру по спец. "археологія" при Ін-ті сусп. наук АН УРСР у Львові (1961). Працює з 1961 на каф. загальної історії УжДУ. 1965 захистив канд. дис. "История племен позднебронзового периода в Среднем Поднестровье (культура Ноа)" й 1983 – докт. дис. "Эпоха бронзы верхнего Потисья". З 1987 – професор каф. історії стародавнього світу й середніх віків УжДУ. Дослідник археології та історії Закарпаття, історії закарп.-угор. іст. зв'язків. Член Закарпат. угорськомовного наук. тов-ва.

БАЛАГУРІ
Едуард
Альбертович

Тв.: Археологічні пам'ятки Закарпаття. – Ужгород, 1971; Исследование археологических памятников Закарпатья за годы советской власти // Slovenska Archeologia. – 1975. – №2; Закарпаття – земля слов'янська: Нариси. – Ужгород, 1976 (у співавт.); Стародавні металурги Українських Карпат. – Ужгород, 1978; Исследование древней истории Закарпатья. – Ужгород, 1982; Славяно-венгерские взаимосвязи в IX-X вв. в Восточно-Карпатском регионе // Материалы VI Междунар. конгресса славянской археологии. – М., 1990; Історія Мукачева. Т.1 (від найдавніших часів до 1918 р.). – Ужгород, 1998 (у співавт.); Роль Чехословацької АН у вивченні археологічних пам'яток Закарпаття (20-30-ті рр.) // Закарпаття в складі Чехословаччини. Проблеми відродження і національного розвитку: Доп. наук. семін. – Ужгород, 1999. – С.151-155.

Лит.: Мишанич О. Від підкарпатських русинів до закарпатських українців. – Ужгород, 1991. – С.22; Закарпатське угорськомовне наукове товариство: Біогр. дов.-к. – Ужгород, 1995. – С.14-15 (Угор.м.); Пеняк П.С. З історії археологічної науки Закарпаття // Археологія. – 1995. – №1. – С.141; Библиографический указатель (Хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии). – Ужгород, 1997. – С.9; Мезенцева Г. Дослідники археології України: Енци. словн.-дов. – Чернігів, 1997. – С.36.

✓ Галина Герасимова

**БАЛУХ
Василь
Олексійович**

(21.11.1955, с.Боржигантой Могойтуйського р-ну Читинської обл., Росія) – дослідник історії середньовічної Польщі, д.і.н.(2000), професор. З селян. У 1979 закінчив іст. ф-т. Чернівецького держ. ун-ту ім.Ю.Федьковича(ЧДУ). У 1980-1989 асистент, 1990-1991 – доцент, а з 1991 по 1998 – зав. каф. історії стародавнього світу та середніх віків іст. ф-ту ЧДУ. Під керівництвом д.і.н., проф. *Коваля М.В.* підготував та захистив у Львівському держ. ун-ті канд. дис. на тему “Відновлення органів радянської влади в західних областях УРСР на завершальному етапі Великої Вітчизняної війни (1944-1945)” (1984). У 1990 пройшов стажування в Варшавському ун-ті. У 1998-99 – в докторантурі Ін-ту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України (м.Львів). З 1 вересня 1999 – на посаді зав. каф. етнології, античної та середньовічної історії іст. ф-ту ЧДУ (з вересня 2000 – Чернівецький Національний ун-т ім.Ю.Федьковича). У 2000 в ЧДУ захистив докт. дис. на тему “Фільваркове господарство Польщі в ХУІ – пер. пол.ХУІІ ст.”. З вересня 2001 – декан філос.-теолог. ф-ту ЧНУ ім.Ю.Федьковича. Коло наук. зацікавлень – аграрна історія середньовічної Польщі, історія церкви. Автор більше сорока наук. праць.

Тв.: Фільварки пізньосередньовічної Польщі. (ХVІ – пер. пол. ХVІІ ст.). – Чернівці: Золоті літаври, 2000; Шляхи формування фільваркового ареалу в Речі Посполитій ХVІ – ХVІІ ст. // Наук. вісник Чернівецького ун.-ту. Серія Історія. – Чернівці, 1996. – Вип. 6-7; Пустуючі

лани в польському селі XVI – перш. пол. XVII ст. – Там само. – 1998. – Вип. 36; Розміри фільварків і їх співвідношення з селянськими господарствами в Польщі XVI – перш. пол. XVII ст. // Наукові записки Тернопільського пед. ун-ту. Серія Історія. – Тернопіль, 1999. – Вип. IX.

Лит.: Анкета Балуха В.О.

✓ *Святослав Юсов*

(9.08.1927, с.Дем'янів Галицького р-ну Івано-Франківської обл.) – дослідник етногенезу і ранньої історії слов'ян, етнокультурних процесів на території Східної та Середньої Європи в I тис. н.е., д.і.н. (1973), професор (1995), член-кореспондент НАН України (1995), лауреат Державної премії в галузі науки і техніки (1991, 2001). Із селян. У 1946 закінчив Рогатинське пед. училище, у 1950 – іст. ф-т Львівського пед. ін-ту. З 1951 по 1953 працював зав. відділом культури і побуту Львівського обласного архіву, з 1953 по 1967 – м.н.с., а з 1967 – с.н.с. відділу археології Ін-ту суспільних наук АН України, 1967 – 1969 – доцент кафедри історії України Львівського державного ун-ту. З 1969 – в Ін-ті археології АН України: до 1978 – заступник директора ін-ту з наукової роботи; з 1973 – зав. відділом археології слов'ян. Створив українську наукову школу дослідників археології й давньослов'янської історії. За сумісництвом працює в Ін-ті українознавства Національного університету ім.Т.Шевченка (зав. відділом етимології). В 1959 у Відділенні суспільних наук АН України захистив канд. дис. “Поселення перших віків нашої ери біля села Черепина Львівської обл.” (наук. кер. – професор М.Ю.Смішко), а 1973 в Ін-ті археології АН СРСР – докт. дис. “Давні слов'яни між Дністром і Прип'яттю” У 1995 обрано членом-кореспондентом НАН України, член Виконавчого комітету (1965) та бюро Унії слов'янської археології (1980), член-кореспондент Центрального німецького археологічного інституту. Автор понад 250 праць.

**БАРАН
Володимир
Данилович**

Тв.: Поселення перших століть нашої ери біля с.Черепин. – К., 1961; Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю. – К., 1972; Черняхівська культура. – К., 1981; Празька культура Подністров'я. – К., 1988; Давні слов'яни. – К., 1998; Славяне в середині I тис. н.е. // Проблеми етногенеза славян. – К., 1978; Становлення ранньосередньовічних слов'янських культур та основні шляхи розселення слов'ян // Записки НТШ. – Т.ССХХV. – Львів, 1994.

Лит.: Крушельницька Л. До ювілею “Львівського” Володимира Барана // Постаті української археології. – Львів, 1998; Толочко П. Слово про ювіляра // Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тис. н.е. – Київ-Львів, 1999.

Любов Шенель

БАРАН
Володимир
Кіндратович

(24.01.1956, с.Стара Вижка Старовижівського р-ну Волинської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1997), професор.

1973-1977 – студент іст. ф-ту Луцького державного пед. ін-ту ім. Лесі України. 1977-1979 – служба в Радянській армії. 1979 – асистент Луцького пед. ін-ту. 1979–1986 – молодший, згодом старший науковий співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР (м.Львів). 1984 у Львівському держ. ун-ті захистив канд. дис. на тему “Суспільно-політична активність робітничого класу УРСР в 1966-1975 рр.” (наук. кер. – Ю.В.Примеров), 1997 в Ін-ті українознавства НАН України – докт. дис. “Україна в 1950-1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи” (консультант – Ю.Ю.Сливка). З 1986 – ст. викладач, доцент, професор Луцького пед. ін-ту (з 1993 – Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки). Нині – зав. кафедрою історії слов’янських народів, проректор з гуманітарних питань Волинського держ. ун-ту ім. Лесі України.

Тв.: Україна після Сталіна: нарис історії 1953-1985 рр. – Львів, 1992; Крим: 1944 рік (Архівні джерела про депортацію) // Сучасність. – 1993. – №8; Цензура в системі тоталітаризму // Сучасність. – 1994. – №6; Влада і церква: з історії взаємин у 1945-1965 роках // Сучасність. – 1995. – №5; Україна 1950-1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. – Львів, 1996; Правляча верхівка в Україні у 1950-60-і роки // Сучасність. 1997. – №7-8; Україна в умовах системної кризи. 1946-1980-і рр. // Україна крізь віки. – Т.13. – К., 1999 (у співавт.).

Лім.: Анкета В.К.Барана; Україна в умовах системної кризи. 1946-1980-і рр. // Україна крізь віки. – Т.13. – К., 1999 (обкл.).

✓ *Віктор Даниленко*

БАЧИНСЬКИЙ
Анатолій
Діомидович

(21.05.1933, м.Одеса – 08.04.1995, м.Одеса) – дослідник історії України ХVІІІ-ХХ ст., історії козацтва й Задунайської Січі, Придунайських земель України, укр.-болгарських зв’язків у ХІХ – на поч. ХХ ст., к.і.н. (1969), професор, засл. працівник культури України. Із службовців. 1957 закінчив іст. ф-т Одеського держ. ун-ту ім.І.І.Мечникова. 1958-1963 працював с.н.с. Одеського обл. держ. архіву, 1963-1995 – на кафедрах історії УРСР, історіографії та джерелознавства, історії України Одеського держуніверситету ім.І.І.Мечникова. В останні роки життя – професор кафедри історії України. Нагороджений орденом Кирила й Мефодія II ступ., Грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Канд.дис. “Народна колонізація Придунайських степів в ХVІІІ- на початку ХІХ ст.” захистив в Одеському ун-ті.

Тв.: Дай руку, другар. – Одеса, 1965 (у співавт.); Истински другари. – Одесса, 1969 (болгар. мовою, у співавт.); В семье советской: социалистическое строительство в придунайских землях Украинской ССР. –

1984; Непокорённый Дунай. – Одесса, 1985; Истоки: Очерки исторических связей Одессы и Варны. – Одесса, 1990 (у співавт.); Січ Задунайська. 1775-1828. – Одеса, 1994; Козацтво на Півдні України. 1828-1869 рр. – Одеса, 1995 (у співавт.); Одеса. 1994: Козацтво на Півдні України. 1828-1869 рр. – Одеса, 1995 (у співавт.); Задунайська січ і заселення придунайських степів в кінці ХУІІ – на початку ХІХ ст. // Историческое краеведение Одесщины. Сб. материалов. – Одесса, 1992. – Вып.1; 3 боротьби ОУН-УПА проти фашистських загарбників у Степовій Україні в роки другої світової війни, 1942-1944 рр. // Південь України під час другої світової війни (1939-1945): Матеріали респ.наук.симпозіуму. – Одеса. 1993. – Вип.1.

Лит: Анкета А.Д.Бачинського; Бачинский Анатолий Диомидович // Славчев Ц. Историческата българистика в чужбина: 1980-1985: Библиогр. справ. – София, 1987; Анатолий Диомидович Бачинський: Біобібліогр. покажч. – Одеса, 1994.

✓ *Віктор Даниленко*

(24.03.1923, м.Васильків, Київської обл. – 15.02.2001, м.Луганськ) – арабіст, джерелознавець, д.і.н. (1975), професор (1978). Із службовців. 1940-1941, 1946-1950 навчався на іст. ф-ті КДУ ім.Т.Г.Шевченка. 1941 – солдат, 1942-1946 – офіцер Червоної Армії. 1950-1964 – вчитель, завуч, директор с/ш №1 м.Чорнобиля. З 1964 – в Луганському пед. ін-ті: викл., з 1970 – доцент, з 1978 – професор кафедри загальної історії, 1978-1989 – зав. кафедрою загальної історії. Нагороджений двома орденами та дев'ятьма медалями СРСР, пам'ятним знаком “50 років визволення України”. Аспірантуру проходив у секторі феодалізму Ін-ту історії АН СРСР. Канд.дис. “Твори ал-Мас'уді як джерело з історії Східної Європи Х ст.” захистив під керівництвом Б.М.Заходера в Ін-ті народів Азії АН СРСР. Докт. дис. “Твори Мас'уд ібн Намдара як джерело з історії Аррана і Шірвана початку ХІІ ст. і пам'ятник середньовічної арабської літератури” захистив у відділенні сусп. наук АН Азербайджанської РСР. Автор понад 100 наукових праць.

**БЕЙЛІС
Вольф
Менделевич**

Тв.: Мас'уд ібн Намдар. Сборник рассказов, писем и стихов / Факсимиле текста, предисл. и указатели В.М.Бейлиса. – М., 1970 (Памятники письменности Востока, ХХХ (текст на рус. и араб. языках); Шихаб ад-Дин Мухаммед ан-Насави. Сират ас-султан Джалал ад-Дин Манкбурны / Изд. крит. текста, пер., предисл., комм., прим. и указатели З.М.Бунятова, отв.ред. В.М.Бейлис. – М., 1996 (Памятники письменности Востока. – М., 1996 (текст на рус. и араб. яз.); Ал-Идриси о Восточном Причерноморье и Юго-Восточной окраине русских земель // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исслед. 1982 г. – М., 1984. – С.208-228; Политические мотивы в творчестве поэта

ал-Газзи (1049-1129) // Письменные памятники Востока: Ист.-филол. исследования. – М., 1984. – С.27-53; Представление о цивилизациях древности в системе исторических знаний ал-Йакуби и ал-Масуди // Ислам и проблемы цивилизационных взаимодействий. – М., 1994; К анализу источников для биографии Абу Исмаила ал-Хусайна ат-Тугра'н // Восточное историческое источниковедение и специальные исторические дисциплины. – М., 1994.

Лит.: Анкета В.М.Бейлиса; Список основных научных трудов доктора исторических наук, профессора В.М.Бейлиса // Народы Азии и Африки. – 1984. – №5; Милибанд С.Д. Биобиблиографический словарь советских востоковедов. – М., 1977.

Михайло Бур'ян

БЕРЕЖКОВ
Михайло
Миколайович

(1850-1935) – професор Ніжинського іст.-філол. ін-ту, дослідник історії Ніжина. На каф. загальної історії вивчав археологічні пам'ятки та архівні джерела з історії Криму, Півдня України, Чернігівщини.

Тв.: Блаженный Игорь Ольгович князь Новгородский и великий князь Киевский. – Чернигов, 1893; Крымские дела в старом царском архиве XVI века на основании современной архивной описи. – Симферополь, 1894; Город Нежин в начале XIX века по описанию московских путешественников (Заметки к истории города). – Нежин, 1895; А.Ф.Шафонский и его труд: Черниговского наместничества топографическое описание. – Нежин, 1910.

Лит.: Записки Ніжинського ІНО та наук.-дослід. каф. історії культури й мови при інституті. – Ніжин, 1927, 1928, 1929, 1930; Розвиток історичної науки в Ніжинському педагогічному інституті ім.М.В.Гоголя (до 150 річчя вузу) // УІЖ. – 1970. – №9. – С.114-118; Спринчак Я.О., Чапля І.К. Славний ювілей вищої школи у Ніжині // Мовознавець. – 1970. – №5. – С.74-81; Костенко П. Ніжинський педінститут // Пам'ятники України. – 1971. – №4. – С.51-56; Горбан В.М. Ніжинському педінституту – 150 р. // Рад. школа. – 1970. – №10. – С.25-31; Ніжинський педінститут ім.М.В.Гоголя: Путівник до 150-річчя. – К., 1970. – С.55.

✓ *Петро Тронько*

БЕРЛО
Ганна
Львівна

(5(17).09.1859, с.Воронків Переяславського п-ту Полтавської обл., тепер Бориспільського р-ну Київської обл. – 1942, м.Київ) – дослідник історії укр. інтелігенції XIX–XX ст., педагог, громад.-культ. діячка. Походила із старовинного, але збіднілого дворянського роду. Рано втратила батьків. Вчилася у підготовчому пансіоні Карла фон-Кремера (Бориспіль, 1868-1870); закінчила із

золотою медаллю т.зв. “міністерську” (Ольгинську) гімназію (Київ, 1876). Мала нахил до медицини, але через скрутні матеріальні обставини залишилася в гімназії на посаді класної наставниці, з середини 1878 – викладачки рос. мови. 1881-1904 працювала також і у новоствореній приватній жіночій гімназії В.Ващенко–Захарченко. Мала приватних учениць із національно-свідомих укр. родин. Слухала публічні лекції в Ун-ті з історії (В.Б.Антоновича), з історії зарубіжних літератур (М.П.Дашкевича) та історії рос. мови і літ-ри (В.Л.Малиніна). Автор підручника з рос. граматики у 2-х част. (перша витримала 10 видань, друга 1905-1911 – 5). Була причетна до справ Старої громади та вид-ва “Вік” На початку 90-х у групі науковців під керівництвом В.Б.Антоновича активно працювала над складанням біогр. словника укр. діячів. Знала 5 іноземних мов (англ., нім., польс., фран. й італ.), опублікувала переклад новели В.Кіплінга “Чудо Пуран-Багата” (під псевд. “Г.Альбова”), віршів Г.Гейне, П.Шеллі (у львів. газеті “Руслан”). Писала картки до майбутнього словника Б.Грінченка, працювала в заснованій ним “Просвіті” (1906-1910). Була у першому складі УНТ (з 1908). Опублікувала в “Чтениях” Іст. тов-ва Нестора-літописця (т.17-18) іст. розвідку про свого предка А.Берло (як відповідь на статтю О.М.Лазаревського “Из семейной хроники Берлов” у “Киев. старине”, 1899, №1). На пропозицію В.Л.Модзалевського стала н.с. Постійної комісії для складання Біогр. словника діячів УАН (1919–1929) і покинула пед. працю. Протягом 1927-1929 опублікувала у виданнях Академії цінні спогади про гром.-наукове життя Києва майже за 70 років. Листування Б. та ін. матеріали зберігаються у ЦДА України, ЦДАМЛМ України, в Ін-ті рукопису НБУ ім.В.Вернадського НАНУ.

Тв.: Учебник русской грамматики для младших классов средних учебных заведений. Этимология. – К., 1903; Биографический очерк Арсения Берло, епископа Переяславского и Бориспольского. – К., 1904; Учебник русской грамматики для средних учебных заведений. Ч.2. Синтаксис. – К.; СПб, 1905; 3 листування Василя Доманицького // За сто літ. – Кн.1. – К., 1927; 3 минулого. Баришпільський пансіон і П.П.Чубинський // Україна. – 1927. – Кн.3; 3 київського життя 1880-1890 рр. // Там же. – 1928. – Кн.4; Мої знайомства з деякими українськими діячами // Там же. – 1929. – Берез.-квіт. (№33).

Лит.: Грушевський М. Велике діло // Україна. – 1929. – №1; Лотоцький О. Сторінки минулого. Т.1. – Варшава, 1932; Полонська-Василенко Н.Д. Видатні жінки України. – Вінніпег; Мюнхен, 1969; Полонська-Василенко Н.Д. Українська Академія Наук. – К., 1993; Гирич І. М. Грушевський та В. Антонович: творчі контакти та суспільно-політичні погляди // Академія пам'яті професор Володимира Антоновича. – К., 1994; Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: жінки в громадському житті України. 1884-1939. – К., 1995; Брайчевська О.А., Ляшко С.М., Чишко В.С. Про традиції та джерелознавчу базу національної біографічної школи (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.) // Укр. біографістика. Вип.1. – К., 1996; Єфремов С. Щоденники. 1923-1929. – К., 1997.

✓ Галина Герасимова

БІБІКОВ
Сергій
Миколайович

(14.09.1908, м.Севастополь – 21.11.1988, м.Київ) – дослідник проблем первісного заселення Східної Європи, історії та хронології мезоліту Півдня СРСР, землеробсько-скотарських племен IV – II тис. до н.е. Південно-Східної Європи, д.і.н. (1954), професор, член-кореспондент АН УРСР (1958), заслужений діяч науки Української РСР (1975), лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1977), член-кореспондент Центрального археологічного інституту ФРН (Берлін).

У 1931 закінчив етнографічне відділення географічного ф-ту Ленінградського державного ун-ту. З 1934 по 1955 працював н.с., вченим секретарем, заступником директора з наукової роботи Державної Академії історії матеріальної культури АН СРСР. 1934 – 1937 рр. – навчався в аспірантурі Ін-ту історії матеріальної культури. 1941 захистив у Ленінграді канд. дис., а в 1953 у Москві – докт. дис. В 1955 був переведений до Києва на посаду директора Ін-ту археології АН УРСР, яку займав до 1968. До 1988 там же очолював відділ археології Криму. Автор більше 100 наук. праць.

Тв.: Раннетрипольське поселення Лука-Врублевська на Дністрі. – М.-Л., 1953; Деякі вузлові питання археологічної науки на Україні // Вісник Академії наук. – 1957. – №6; Древнейший музыкальный комплекс из костей мамонта. – М., 1981.

Лит.: Архів ІА НАН України. – Особова справа Бібікова С.М.; УРЕ. – Т.І. – К., 1977; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997.

✓ Любов Шепель

БЛОВОЛОВ
Юрій
Григорович

(24.07.1934, м.Горлівка Донецької обл.) – дослідник всесвітньої історії, педагог, відмінник народної освіти, д.і.н. (1991), професор (1994).

1958-1963 – студент іст. ф-ту Кишинівського держ. ун-ту. 1969-1972 – аспірант Ін-ту Латинської Америки АН СРСР. 1973 в цьому ж Ін-ті захистив канд. дис. по темі “Комуністична партія Куби. 1930-1939”, 1991 – докт. дис. “Робітничий клас Куби у боротьбі за єдність демократичних антиімперіалістичних сил. 1925-1952”. 1972-1975 – ст. викладач кафедри всесвітньої історії Донецького держ. ун-ту. 1973-1974 – заст. декана підготовчого ф-ту для іноземних громадян Донецького держ. ун-ту. 1975-1980 – доцент кафедри нової та новітньої історії цього ж ун-ту. 1976-1978 – викладач підготовчого ф-ту Гаванського ун-ту Республіки Куба. 1980-1983 – заступник декана іст. ф-ту Донецького держ. ун-ту. З 1994 – професор цього ж ун-ту.

Автор (співавтор) бл. 100 публікацій, зокрема монографій, підручників і навчальних посібників, у т.ч.: Рабочий класс в Кубинской

революции // Коммунист Молдавии. – 1968. – №1; Антонио Гитерас – первый народный министр Кубы // Латинская Америка. – 1972. – №4; Коммунистическая партия Кубы в борьбе за единство рабочего класса и трудящихся масс (1930-1939). – М., 1972; Революционные антиимпериалистические выступления трудящихся в 30-е годы: Научный сборник: Иностраные монополии на Кубе. – М., 1976; Учебное пособие по истории СССР. – Гавана, 1978; Октябрь и рабочее движение на Кубе // Вопросы истории. – 1979. – №4; Учебные задания к самостоятельной работе по курсу “Новая история”. – Донецк, 1981; Апрельское восстание 1965 г. в Санто-Доминго и национально-революционная война доминиканского народа (у співавт.) // Новая советская литература по общественным наукам. – 1986. – №7; Рабочее движение на Кубе (1939-1945) // Новая советская литература по общественным наукам. – 1990. – №9; Relaciones ruso-espanolas en los siglos XVII-XIX. – Actas del III Congreso “Cultura Europea”, Pamplona, Espana, 1994; Политическая система современной Испании (1975-1995). – Донецк, 1995; Рабочее движение на Кубе (1933-1952). – Донецк, 2000.

Лит.: Анкета Ю.Г.Біловолова.

✓ *Олена Ковальчук*

(01.07.1948, м.Київ) – джерелознавець, дослідник історії української культури, церкви та більшовицького терору, д.і.н. (2000), провідний наук. співробітник Ін-ту історії України НАН України (1996), голова Київського наук. т-ва ім. Петра Могили (1990). Чл.-кор. Української Вільної Академії наук (Нью-Йорк, 2000), лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2002).

Закінчив іст.фак. Київ. держ. ун-ту ім.Шевченка (1971) та аспірантуру на філол. ф-ті Московськ. держ. ун-ту ім. Ломоносова (1974). Канд. дис. “Предмет і завдання літературознавчого джерелознавства” (1978). Докт. дис.: “Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917-1941 рр.: Джерелознавче дослідження” (2000). Автор розвідок з історії укр.аристократії, культури, церкви, більшовицьких репресій. Крім того – праці про укр. істориків (М.Грушевський, В.Міяковський, В.Модзалевський), митців (Г.Нарбут, М.Бойчук, П.Ковжун, Л.Лозовський, С.Налепінська-Бойчук), письменників (Л.Старицька-Черняхівська, М.Зеров), мистецтвознавців (С.Таранушенко, Ф.Ернст, Є.Спаська), діячів православної Церкви (митр. Василь Липківський, патріарх Володимир Романюк), а також із загальних питань джерелознавства й історіографії, книгознавства. Ініціатор відновлення журн. “Наше минуле” (1993) та серії “Хто є хто в Україні?” (з 1994). Автор і наук. консультант енциклоп. видань (Київ, Москва, Торонто) й наук.-популярн. фільмів. Видав спомини М.Грушевського (1988-1989).

✓
БІЛОКІНЬ
Сергій
Іванович

Тв.: Закоханий у вроду слів: М. Зеров – доля і книги. – К., 1990; Чи маємо ми історичну науку? // Наше минуле: Журнал незалежної історичної думки за ред. С.Білоконя. Ч. 1 (6). – К., 1993; The Kiev Patriarchate and the State // The International Politics of Eurasia, Vol. 3: The Politics of Religion in Russia and the new States of Eurasia / Ed. Michael Bourdeaux. Armonk, N.Y.; London, England: M.E.Sharpe, 1995; Доля української національної аристократії // Генеза. Кн. 1 (4). – К., 1996; Іванна Синенька-Іваницька. – К., 1997; Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917-1941 рр.: Джерелознавче дослідження. – К., 1999; Механізм большевицького насилія. – К., 2000; “Музеї України: Збірка П.Потоцького”. – К., 2002.

Лит.: Анкета С.І.Білоконя; Кузьменко О., Побожій С. Праці С. Білоконя про Георгія Нарбута // Народний митець: Тези доповідей та повідомлень до наукової конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження славетного українського графіка Георгія Нарбута. Суми, 1986. – С. 27-28; Сергій Білокінь: Бібліогр. покажчик. – К., 1989; Гирич І. Оборонець і дослідник національної культурної спадщини // Пам'ятки України. – 1998. – Ч. 3-4 (120-121). – С. 139-144.

✓ Олена Ковальчук

БЛОЦЕР- КІВСЬКИЙ

Василь
Якович

(18.03.1928, с.Одринка Нововодолазького р-ну Харківської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор. 1948-1953 – студент іст. ф-ту Харківського держ.ун-ту. 1953-1960 – учитель історії середньої школи, директор. 1960-1963 – аспірант Харківського держ. пед. ун-ту, 1963-1977 – доцент цього ж ун-ту. 1977-1990 – доцент, професор Харківського ін-ту механізації та електрифікації сільського господарства (нині – Харківський с/г техн. ун-т), з 1990 професор, зав.каф. історії України ХДУ ім.Г.С.Сковороди. 1964 у ХДУ захистив канд. дис. “Діяльність партійних органів України по здійсненню трудового виховання в середніх школах” (кер. – Бадіян Ю.М.), 1987 у КДУ – докт. дис. “Комуністична партія – організатор культурної революції на Україні. 1926-1937 рр.”. Автор бл. 40 праць з історії культ. будівництва в Україні.

Тв.: Комуністична партія – організатор культурної революції на Україні. 1926-1937 рр. – Х., 1987; Рідний край. Посібник для вчителів. – Х., 1994 (у співавт.); Історія України. Посібник для вчителів. – Х., 1998 (у співавт.); Українізація 20-х рр. // Слобожанщина. – 1997. – №6; Державотворення в умовах незалежності // Слобожанщина. – 1998. – №8; Історія України. Курс лекцій. Посібник для студентів вузів. – Х., 1999.

Лит.: Анкета В.Я.Білоцерківського; Ювілей В.Я.Білоцерківського / / 36. наук. праць Харків. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Вип.І. – Х., 1998. – С.180-181.

✓ Олена Ковальчук

(Псевд. і крипт.: Б., Н.Б., М.Княжевич, М.К., М.П.Горяньський; 12 (24).10.1867, м.Умань, тепер Черкаської обл. – 21.04.1926, м.Київ, похований у Каневі на Княжій Горі) – археолог, етнограф, музеєзнавець, мистецтвознавець, громад. діяч, акад. ВУАН (1919), почесн. акад. Української Академії мистецтва (1918), д. чл. УНТ у Києві, НТШ, Іст. т-ва Нестора-Літописця, Московського археол. т-ва, Московського т-ва природознавства, антропології й етнографії при Московському ун-ті, Одеського т-ва історії та старожитностей, чл.-кор. Московського нумізматичного т-ва. Навчався в 1887-1890 на юридичному ф-ті Київського ун-ту, де одночасно слухав лекції В.Б.Антоновича і А.В.Прахова. 1891 закінчив Новоросійський ун-т (Одеса). 1892-1894 – вільний слухач на природничому ф-ті Московського ун-ту. 1894-1897 – зав. архіву Фінансового управління кол. Царства Польського (Варшава), один з організаторів музею у м.Городку на Волині (1895). 1902-1923 – дир. Київського худ.-промислового й наук. музею ім. Миколи Олександровича (пізніше – Державного музею, згодом Всеукр. іст. музею ім. Т.Шевченка). 1913-1914 – інспектор київських худ.-промислових шкіл. Під час I світової війни уповноважений від Рос. АН по охороні пам'яток культури в Галичині та Буковині. 1917-1918 – голова Комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва в Генеральному секретарстві освіти. 1922-1926 – член Всеукр. археол. комітету. Досліджував археол. пам'ятки на території України від кам'яного віку до раннього середньовіччя (дюнні станції по Дніпровському узбережжю, городище Княжа Гора під Каневом, Люшинський могильник під Варшавою, Борисівське городище на Липовеччині й ін.). Збирав і вивчав зразки укр. народного мистецтва й народної поезії, розшукував та збирав рукописи й мистецьку спадщину Т.Г.Шевченка. Редактор “Археологической Летописи Южной России”, член редакції “Киевской Старины”. Учасник багатьох археол. з'їздів. Архів ученого зберігається в Ін-ті рукопису НБУ ім. В.І.Вернадського й Ін-ті літератури ім. Т.Г.Шевченка. Автор більше 300 праць.

Тв.: Могильник в урочище Остроня. – 1888; Первобытный человек по берегу р. Днепра вблизи г. Киева. – 1890; Рассказы крестьян с. Пекарей о Т.Г.Шевченко. – 1894; Княжа Гора. – 1890; Виставка “Народне мистецтво Буковини й Галичини”. – 1917; Борисівське городище. – 1925.

Лит: Багалій Д. Записки про наукові праці М.Т.Біляшівського // ЗІФВ ВУАН. – Кн.ІХ. – К., 1926. – С.1-10; Винницький А. Біляшівський, його життя та музейна робота // Там же. – С.11-23; Курінний П. Академік Микола Теодотович Біляшівський як археолог // Там же. – С.24-32; Ляскоронський В. М.Т.Біляшівський як нумізмат // Там же. – С.33-37; Щербаківський Д. М.Т.Біляшівський і українське мистецтво // Там же. – С.38-53; Єфремов С. М.Ф.Біляшівський на громадській роботі // Там же. – С.54-59; Мощенко К. Академік Микола Біляшівський як музейний

робітник // Укр. музей. – 36.1. – К., 1927. – С.3-12; Ернст Ф. Академік М.Ф.Біляшівський:[Некролог] // Життя і революція. – 1926. – № 4. – С.120; Бахмат К.П. 100 років з дня народження відомого археолога та етнографа М.Ф.Біляшівського // УІЖ. – 1967. – № 10. – С.112-113; Кілієвич С.Р. Академік М.Ф.Біляшівський – засновник Державного історичного музею УРСР // Архіви України. – 1967. – № 6. – С.21-26; Бахмат К.П. До століття з дня народження М.Ф.Біляшівського // Археологія. – 1969. – Т.22. – С.241-245; УЛЕ. – Т.1. – К., 1988. – С.189; Біляшівські Б.М. і М.М. Будівничий української культури (М.Ф.Біляшівський) // Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1991. – С.21-24; Наумова Н. М.Ф.Біляшівський і спадщина Т.Г.Шевченка // Образотворче мистецтво. – 1991. – № 2. – С.18-20; РЕІУ. – Т.1. – С.153; ЕУ. – Т.1. – С.136; Українська літературна енциклопедія. – Т.1. – К., 1988. – С.189.

✓ Оксана Юркова

**БІЦІЛЛІ
Петро
Михайлович**

(1.10.1879, м.Одеса – 25.08.1953) – історик культури, професор. Росіянин італійського походження. З дворян. 1899-1908 навчався на іст.-філол. ф-ті Новоросійського ун-ту. Працював приват-доцентом, екстра-ординаторним професором каф. всесвітньої історії Новоросійського ун-ту, професором Скопленького й Софійського унів-тів. На поч. 1900-х років брав участь у рев. русі. Аспірантуру проходив у Новоросійському ун-ті. Дослідник історії та теорії іст. науки. Дис. “Салимбене. Очерки италянської життя XIII века” захистив 1917 в Санкт-Петербурзькому ун-ті. Автор 27 монографій й близько 150 статей.

Тв.: Новое историко-литературное направление // Изв. Одесского библиогр. об-ва. – 1914. – №2; Салимбене. – Одесса, 1916; Элементы средневековой культуры.- Одесса, 1919; Очерки теории исторической науки. – Прага, 1925; Социология и история // Правни исследования посветене на професор В.Танев. – София, 1939.

Літ.: Анкета П.М.Біцилли; Попова Т.Н. Историография в системе исторического образования в Новороссийском университете // Тезисы 2-й обл. краеведческой конф. – Одесса, 1991; Из истории Новороссийского университета: П.М.Бицилли // Одесі-200: Матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. – Одеса, 1994; Из истории историографии: П.М.Бицилли / / История науки і техніки: Тези доп. Всеук. конф. – Дніпропетровськ, 1994; Казаков Г. Петро Біцилли // Київ. старовина. – 1995. – №1. – С.79-81; Велева М. Из архивного наследия П.М.Бицилли // Болгарский ежегодник. Т.2. – Х.; София, 1996. – С.201-221.

✓ Віктор Даниленко

(псевдоніми Максим Волинський, Роман Сосна та ін.; 9/22/02.1912, Лопушне біля Почаїва, Кременецьк. п-т. Волинськ.губ.) – дослідник історії Волині, бібліограф, публіцист. Навчався в Укр. тех.-госп. ін-ті у Подєбрадах (1943-1945). Закінчив Укр.-економ.вищу школу у Мюнхені (1948), Оттавський ун-т (1962). Докторат УВУ (1969), право і суспільні науки. Один із фундаторів Інституту дослідів Волині у Вінніпезі та Волинського бібліографічного центру (Блумінгтон, Індіана, США). Секретар Ін-ту дослідів Волині (липень 1951). Автор праць з історичної бібліографії, книгознавства та історії Волині.

Бібліогр.: Бойко М. Роки карбовані друком: 1949-1989. Бібліографія. Блумінгтон, 1990.

Тв.: Бібліографія джерел історії Волині (Описовий довідник до 1900). – Блумінгтон, 1969; Економічні та соціальні проблеми в історії Волині. – Блумінгтон, 1971; Історично-бібліографічний огляд друкарства Волині, 1578-1830. – Блумінгтон, 1972; Бібліографічний довідник поселень Волині ХІХ ст. – Блумінгтон, 1973; Бібліографія церковного життя Волині. – Блумінгтон, 1974; Бібліографія наукових праць О.Цинкаловського // Цинкаловський О. Старовинні пам'ятки Волині. – Торонто, 1975; Бібліографічний огляд збройної боротьби Волині. – Торонто, 1976; Бібліографія періодики Волині. – Блумінгтон, 1982; Історичними шляхами української бібліографії. – Блумінгтон, 1984; Українська бібліографія Материка і діаспори: Матеріали. – Блумінгтон, 1989.

Лит.: Рожко В. Скарбниця волинської діаспори // Сучасність. – 1993. – № 1.

✓ *Олексій Ясь*

(1888, м.Осовець, нині територія Польщі – 06.05.1959, м.Одеса) – археолог та музеєзнавець. Після закінчення ІІ Одеської гімназії 1907 вступив на іст.-філол. ф-т Новоросійського ун-ту. В студентські роки під керівництвом професор Е.Р.Штерна брав участь у розкопках на о.Березань та в Тірі, впорядкуванні путівника по музею Одеського т-ва історії та старожитностей, членом якого став 1913. Один з ініціаторів створення й викл. Одеського археол. ін-ту (1921). З 1926 – професор, викл. Одеського держ. технікуму кінематографії. З січня 1921 працював в Одеському іст.-археол. музеї вченим хранителем, зав. відділом рабовласницького суспільства, керівником аспірантури при музеї, з 1930 дир. музею. Дослідник археол. пам'яток Півдня України, зокрема, стоянки трипільської культури у районі с.Усатово поблизу Одеси, розкопок на о.Березань, ольвійських пам'яток. На початку 30-х рр. очолив спеціалізований комбінат Чорноморських археол. експедицій в Одесі. З 1927 – д. чл. Німецького археол. ін-ту, з 1929 – член Укр. комітету охорони пам'яток культури (УКОП).

**БОЛТЕНКО
Михайло
Федорович**

Звільнений 1932 з посади директора музею за “буржуазний націоналізм”, переїхав до Харкова, де працював у Наук.-дослід. ін-ті історії культури України ім.Багалія зав. відділом археології. На початку 1934 був заарештований. Вироком від 25.05.1934 засуджений на 5 років виправно-трудоих таборів. Покарання відбував у таборах Дальлагу НКВС. 28.01.1939 звільнений. Після повернення працював ученим секретарем Одеського іст.-археол. музею, очолив ділянку “Великий Куяльник” Усатівської археол. експедиції, викладав в Одеському держ. ун-ті. З початком Великої Вітчизняної війни 1941-45 рр. був евакуйований з сім’єю до Куйбишева. Після повернення до Одеси (1944), викладав в ун-ті, співробітничав з музеєм. Автор багатьох наук. праць з археології, музеєзнавства, пам’яткознавства.

Літ.: ЕУ. – Т.1. – С.156; Михайло Федорович Болтенко: Некролог // Праці Одеськ. держ. ун-ту ім.І.І.Мечникова. Т.149. Серія іст. наук. – Вип.7. Археологічний збірник. Ч.1.- Одеса, 1959. – С.173; Славин А.М. Михаил Федорович Болтенко. 1888-1959 // Краткие сообщения Ин-та археологии АН УССР. – К., 1960. – Вип.10. – С.144; Синицын М. Развитие археологии в Одессе // Зап. Одесского археол. о-ва. – Одесса, 1960. – Т.1 (34); Нестуля О.О. Реабілітація прийшла посмертно (М.Ф.Болтенко) // Репресоване краєзнавство. – К.,1991. – С.146-154.

✓ Руслана Маньковська

БОНДАР
Егор
Олексійович

(01.05.1927, с.Образцовий Дмитріївського р-ну Курської обл., Рос. Федерація) – дослідник історії України та всесвітньої історії ХХ ст., д.і.н., професор.

Досліджує питання розвитку машинобудівної промисловості в Україні у 30-ті рр., історіографії Другої світової війни, методології та методики викладання історії у вищих навчальних закладах, проблеми всесвітньої історії.

1955 закінчив іст. ф-т Курського держ. пед. ін-ту. 1944-1951 – служив у Радянській армії та ВМФ. 1951-1961 – на партійній роботі. 1961-1964 – аспірант Харківського держ. ун-ту. 1964 в цьому ун-ті захистив канд. дис. “Развитие машиностроительной промышленности в Харьковской области в годы второй пятилетки. 1933-1937” (наук. кер. – професор О.О.Воскресенський). 1964-1979 – доцент Харківського держ. ун-ту. 1985 у ХДУ захистив докт. дис. по темі “Деятельность Компартии Украины по развитию производительных сил сельского хозяйства в условиях зрелого социализма”. 1979-1991 – очолював кафедру історії КПРС ХДУ. 1991-1999 – професор Харківської юридичної академії. З 1996 – зав. кафедрою всесвітньої історії Харківського держ. пед. ун-ту ім. Г.С.Сковороди. Оpubлікував понад сто наукових, науково-

методичних праць, у т.ч. 6 монографій, 14 брошур: Харьковский станкостроительный завод (очерк истории) – Х., 1968 (у співавт.); Харьковский завод “Электронмаш” имени В.И.Ленина. – Х., 1972 (у співавт.); Руководство Компартии Украины развитием производительных сил сельского хозяйства республики. – Х., 1980; Политическая история XX века. Методические рекомендации к изучению вузовского курса. – К., 1990; Политическая история XX века. Методические рекомендации к изучению темы: Вторая мировая война. Великая Отечественная война советского народа. – Х., 1992.

Лит.: Анкета Бондаря Є.О.

✓ *Олена Ковальчук*

(16.04.1918, с.Текліне Смілянського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н.(1971), професор. В 1933-1937 навчався на іст. ф-ті Київського пед. ін-ту ім.О.М.Горького, у 1946-1948 – на ф-ті міжнар. відносин ВПШ при ЦК ВКП(б). У 1937-1939 працював учителем історії Канівської с/ш №1. Служив в армії, брав участь в обороні Ленінграда, де був тяжко поранений. 1943 демобілізований з армії по інвалідності. Працював головою обкому профспілки працівників політосвітніх установ (1944-1946), ст. викл. Київського пед. ін-ту (1948-1953). 1953-1999 – ст. викл., доцент, професор, в.о. зав. каф. Київського ін-ту народного господарства (нині – Київський держ. екон. ун-тет). З 1995 – директор музею КДЕУ. Має державні нагороди, у т.ч. орден Великої Вітчизняної війни, 17 медалей. Канд.дис. “Україна в період іноземної інтервенції та громадянської війни”, виконану під кер. акад. *М.І.Супруненка*, захистив в Ін-ті підвищення кваліфікації викладачів сусп. наук при КДУ (1954). Докт.дис. “Комуністична партія України в перший період іноземної інтервенції та громадянської війни (січень 1918 – січень 1919 рр.)” захищена в Одеському ун-ті. Автор близько 100 праць.

Тв.: Завод “Большевик”. – К., 1967 (у співавт.); Комуністична партія України в період іноземної інтервенції та громадянської війни. – К., 1968; В защиту революции. – К., 1977 (упоряд. і відп. ред.); Їх іменами названі вулиці Жовтневого р-ну м.Києва. – К., 1977 (у співавт.); Под знаменем Великого Октября. – К., 1978; Формы и методы организации и проведения общественно-политической практики студентов. – К., 1979; Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник. – К., 1987 (у співавт.).

Лит.: Анкета Т.Д.Бондаря; Комуніст України. – 1978. – №3; Економіст (газ. КДЕУ). – 1996. – №2-3.

✓ *Віктор Даниленко*

**БОНДАР
Тихон
Данилович**

БОРИСЕНКО

**Валентина
Кирилівна**

(7.07.1945, с.Хижинці Вінницького р-ну Вінницької обл.) – етнолог, історик культури, д.і.н.(1992), професор. Із селян. Навчалась у Київ. держ. ун-ті (1963-68), з 1968 по 1971 – аспірантка Ін-ту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім.М.Рильського АН УРСР (ІМФЕ). Під керівництвом д.і.н. Горленко В.Ф. захистила канд. дис. на тему: “Взаємозв’язки в традиційній культурі і побуті українців і поляків Поділля в кінці ХІХ-поч. ХХ ст.” Захист відбувся в Ін-ті мистецтвознавства, етнографії та фольклору АН Білоруської РСР у 1974. В 1971-81 – м.н.с. відділу етнографії ІМФЕ, а з 1981 по1995 очолювала сектор рукописних фондів. Брала участь (як учасник і як керівник) у багатьох історико-етнографічних експедиціях по регіонах України. В 1992 в ІМФЕ захистила докт. дис. “Весільні звичаї та обряди на Україні”. Зініціювала створення першої в Україні кафедри етнології на іст. ф-ті Київ. Націонал. ун-ту ім.Т.Г.Шевченко (КНУ), яку й очолювала з 1995 по 2002, відтак професор цієї каф-ри. Продовжуючи традиції історико-етнографічної школи д.і.н. Горленка, підняла українську етнограф. науку в КНУ на новий щабель розвитку – етнологічний. З’ініціювала створення нового українського етнологічного часопису – “Етнічна історія народів Європи”(К., 1999-2002. – №1-11), відповідальним редактором якого є. Основна проблематика досліджень: історія етнології; матеріальна і духовна культура українців; порівняльне дослідження культури поляків, греків та болгар. Друкован. праць понад 120.

Тв.: Нова весільна обрядовість в сучасному селі. – К., 1979; Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1988; Поділля. – К., 1994 (у співавт.); Холмщина і Підляшшя. – К., 1997 (у співавт.); Українці. – Опішне, 1999. – Т.1 (у співавт.); Традиції та життєдіяльність етносу.(На матеріалах святково-обрядової культури). – К., 2000; Культ предків в обрядах українців. // Родовід. – 1991. – №2; Весільні звичаї та обряди греків Приазов’я // Під одним небом. Фольклор етносів України. –К., 1996; Історико-етнографічне вивчення Холмщини і Підляшшя // Матеріали ІІІ Міжнар. конгресу українців. – Харків, 1996; Осінні традиційні свята українців Північного Підляшшя // Етнічна історія народів Європи. – К., 2000. – №6 (у співавт.).

Лит.: Анкета Борисенко В.К.

√ *Святослав Юсов*

БОРИСЕНКО

**Володимир
Йосипович**

(22.11.1942, с.Фезунка Гоголівського р-ну Полтавської обл.) – дослідник історії України середніх віків і нового часу, д.і.н. (1991), професор (1993). З селян. У 1969 закінчив іст. ф-т КДУ, у 1974 – аспірантуру КДУ. Канд. дис. “Сільська початкова освіта на

Лівобережній Україні в 60–90-х роках XIX ст.”, яку захистив в КДУ у 1976. У 1974–1980 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. У 1980–1983 – зав. редакцією іст. літ-ри вид-ва “Наукова думка”. У 1983–1990 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. Докт. дис. “Шляхи еволюції феодалізму на Лівобережній Україні в другій половині XVII ст.” захищена 1990 в Ін-ті історії України АН УРСР. З 1990 працює зав. кафедрою історії України Національного пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова.

Основною науковою проблематикою є дослідження питання переростання середньовічних соціально-економічних відносин у нові відносини, буржуазного типу, а також суспільно-політичне становище України XIX ст. Має понад 150 публікацій.

Тв.: Боротьба демократичних сил за народну освіту на Україні в другій половині XIX ст. – К., 1980; Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. – К., 1986; Нариси історії України. – К., 1993; Україна козацька. – К., 1993 (у співавт.); Тернистий шлях державотворення // Київська старовина. – 1995. – №1; Дем’ян Многогрішний // Володарі гетьманської булави. – К., 1994; Один з авторів “Истории Украинской ССР: В 10-ти т.”. – К., 1981-1985 та кн. “Українська народність”. – К., 1990; Курс української історії. Посібник для вузів. – К., 1996, 1998; Еволюція соціальної структури населення Гетьманщини. – К., 1997; Комплекту навчально-методичних матеріалів з історії України XVIII ст. для студентів історичного факультету. – К., 1998; Комплекту навчально-методичних матеріалів з історії України XVII ст. для студентів історичного факультету. – К., 1999; Комплекту навчально-методичних матеріалів з історії України XIX ст. для студентів історичного факультету. – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Анкета В.Й.Борисенка.

✓ *Віктор Даниленко*

(спр. прізви.: Баршак Ілля Львович; 19. 07. 1895, євр. колонія Нагортав Херсонської губ., тепер Березнегуватського р-ну Миколаївської обл. – 11. 10. 1959, м. Париж) – історик, літературознавець. Після закінчення початкової школи навчався в Херсонській гімназії. Вищу юридичну та іст. освіту здобував у Петербурзькому, Київському й Новоросійському (Одеському) унтах, влітку 1914 відраджений на наук. роботу до Гааги (Нідерланди). З 20-х років жив у Парижі. Займався дослідженням історії України XVII–XVIII ст. Керівник гуртка українознавства та видавець органу Спілки укр. громадян у Франції СУГУФ –тижневика “Українські вісті” (1926—1929); член Ліги укр. культури (1923), організатор Т-ва друзів укр. кіно (1926–1927). Д. чл. НТШ (Львів), співробітничав з ВУАН (Київ). Ініціатор викладання укр. мови й літератури і запровадження курсу українознавства в Національній школі живих

**БОРЩАК
Льво**

східних мов у Парижі (1938 — 1957), засновник кафедри українознавства. Видав перший франц. підручник укр. мови (1946). Під час нім. окупації Франції був ув'язнений за антигітлерівську діяльність (1940 — 1943). 1949 — дир. Архіву укр. еміграції у Франції, видавець наук. журналу "Україна" (1943 — 1953). Автор близько 400 праць з історії та літературних зв'язків України з європейськими країнами.

Тв.: Гетьман Пилип Орлик і Франція. — Львів, 1924; Звідомлення, представлене Українській Академії Наук, про дослідження в архівах Західної Європи. — Львів, 1924; Вольгер і Україна // Україна. — 1926. — №1; Шведи на Україні і французька дипломатія. — К., 1928; Шевченко у Франції. — Львів, 1933; Наполеон і Україна. — Львів, 1937; Карпатська Україна в міжнародній політиці. — Львів, 1938; Історична легенда України. Історія русів (франц. мовою). — Париж, 1944; Іван Мазепа. Життя й пориви великого гетьмана. — К., 1991 (у співавт.); Мазепа. Орлик. Войнаровський: Іст. есе. — К., 1991.

Літ.: Дашкевич Я. Передмова // Борщак І. Мазепа. Орлик. Войнаровський: Іст. есе. — К., 1991; Білокінь С. Післямова // Борщак І., Мартель Р. І. Мазепа. Життя й пориви великого гетьмана. — К., 1991; Дашкевич Я. Борщак — історик, що з тіні виходить // Ратуша. — 1992. — 20 жовт.; Юсип Д. "...І час каміння збирати" // Дзвін. — 1994. — №7; Сарбей В. Хто він — Ілько Борщак // Іст. календар'99. — К., 1998.

✓ Василь Швидкий

БОРЯК
Геннадій
Володимирович

(15.XII. 1956, м.Київ) — історик-архівіст, археограф, джерелознавець, д.і.н. (1996), професор. З робітників. 1973 — 1978 навч. на іст. ф-ті КДУ ім. Т.Г.Шевченка, спеціалізувався по каф. архівознавства; 1978 — 1982 — аспірант в Ін-ті історії України АН УРСР. 1987 захистив канд. дис. "Адміністративно-територіальний устрій українських земель у кінці XV — першій половині XVI ст.: Аналіз джерел" (наук. кер. — чл.-кор. АН УРСР *Ф.П.Шевченко*). 1978 — 1988 працював у Центральному державному історичному архіві УРСР у м.Києві на посадах м.н.с., н.с. відділу публікацій, з 1984 — зав. відділом стародавніх актів. 1988 — 1991 — н.с. відділу іст. феодалізму, с.н.с, помічник Голови Археографічної комісії АН УРСР Ін-ту історії АН УРСР. Спеціалізується в галузі теорії, методики й історії археографії, джерелознавства, архівознавства, архівних інформаційних систем.

За його безпосередньою участю було відновлено діяльність Археографічної комісії АН УРСР, розгорнуто широкомасштабну археографічну роботу в Україні, створено спеціалізований академічний інститут. З 1991 — заст. директора з наукової роботи Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. Автор 5 монографій, понад 60 наукових

статей, упорядник десятків документальних та науково-інформаційних видань. Докт. дис. (1996) присвячено теоретико-методичним проблемам камеральної археографії, розробці Нац. архівної інформаційної системи. До сфери його інтересів входить також проблема долі культурних цінностей України під час Другої світової війни; питання реституції мистецьких, книжкових архівних скарбів; проблеми зарубіжної архівної Україніки. Останнім часом активно працює над науковим забезпеченням проблеми “нацистське золото” з України.

3 жовтня 2002 – Голова Державного Комітету архівів України. Член Українсько-німецької Комісії з реституції культурних цінностей. Керівник Міжвідомчої науково-аналітичної Комісії з проблеми “нацистського золота” при Українському національному фонді “Взаєморозуміння та примирення.” Заст. головн. редактора “Українського археографічного щорічника”, “Архівів України”; член редколегій “Бібліотечного вісника”, “Сіверянського літопису” та ін., член редколегій ряду спец. видань.

Тв.: Каталог документів з історії Києва XV – XIX ст. – К., 1982; Доля українських культурних цінностей під час другої світової війни: Винищення архівів, бібліотек, музеїв / АН УРСР. Археограф. комісія; Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту. 1-е вид. – К., 1991; 2-е вид. – Львів, 1992. – 107 с. (у співавт.); Національна архівна інформаційна система (НАІС): актуальні проблеми “Архівної та рукописної Україніки” та шляхи створення зведеної бази даних на бібліотечні, музейні та архівні колекції, фонди // Бібліотечний вісник. – 1993. – №3-4. – С.58-64 (у співавт.); Меморіальна археографічна експедиція по Чехо-Словаччині: Слідами культурних цінностей, вивезених з України під час другої світової війни // Укр. Археограф. Щорічн. – Вип.2. (у співавт.); Нищення культурних пам’яток України в роки другої світової війни // Пам’ятки України: Іст. і культура. – 1994. – №3-6 (у співавт.); Національна архівна спадщина України та державний реєстр “Археографічна Україніка”: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. – К., 1995; “Нацистське золото” з України: У пошуках архівних свідчень. Вип.1-2. – К., 2000 (у співавт.); Accumulation of “Nazi Gold” on the occupied territory of Ukraine during World war II. Washynton, 1998. – Washynton Conference on Holocaust-Era Assets. November 30-December 3, 1998 (у співавт.); Археографія як спеціальна історична дисципліна: до історії становлення поняття // Спец. іст. дисципліни: Питання теорії та методики: Зб. наук. праць та спогадів. Число 2. Пам’яті видатного вченого-історика чл.-кор. НАН України І.О.Гуржія. – К., 1998. – С.46-59; Розвиток камерально-археографічних традицій в Україні у XIX – XX ст. (З історії складання описів до книг судово-адміністративних установ XV – XVIII ст.) // Спец. галузі іст. науки: Зб. на пошану Марка Акимовича Варшавчика. – К., 1998. – С.67-81; Зарубіжні архіви та зарубіжна архівна Україніка // Архівознавство / Навч. посібн. – К., 1998. – С.105-130.

БОТУШАНСЬКИЙ
Василь
Мефодійович

(31.12.1935, с. Оселівка Кельменецького р-ну Чернівецької обл.) – дослідник аграрної історії України, економічного і суспільно-політичного життя Буковини ХІХ – ХХ ст, українсько-молдавських економічних взаємозв'язків 40–80-х рр. ХХ ст., д.і.н. (1997), професор З селян. У 1961 закінчив іст. ф-т Чернівецький ун-т. Працював учителем історії Перковецької 8-р. школи Кельменецького р-ну Чернівецької обл., директором Коповської 8-р. школи того р-ну (1961–1966); перебував на партійній роботі. У 1967 – вступив до аспірантури на кафедру історії СРСР і УРСР Чернівецького ун-ту. В 1969–1977 працював молодшим, згодом старшим науковим співробітником Чернівецького відділу Ін-ту історії АН УРСР. З 1978 – ст. викладач, доцент, зав. кафедрою історії України Чернівецького ун-ту. Канд. дис. “Аграрні відносини на Буковині на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)” захистив у 1973 в Ін-ті історії АН УРСР (наук. кер. – Ліщенко М.О.). Докт. дис.: “Сільське господарство Буковини (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)”

Тв.: Становище і класова боротьба селянства Північної Буковини в період імперіалізму (1900–1914 рр.). – К., 1971; Нариси з історії Північної Буковини. – К., 1980 (у співавт.); Нерушимая дружба українського и молдавського народів в період соціалізму. – К., 1980 (у співавт.); Буковина у дипломатичній боротьбі за втягнення Румунії у війну на боці австро-німецького блоку (1914–1916 рр.) // Питання історії України: Збірник наукових статей. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – Т.3. – С.278-286; Початок посольської (депутатської) діяльності С.Смаль-Стоцького у буковинському крайовому сеймі (1892-1898 рр.) // Педагогічні ідеї С.Смаль-Стоцького в контексті розвитку національної освіти й виховання: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Чернівці, 1999. – С.22-26; Буковинська діаспора та її зв'язки з рідним краєм // Буковинський журнал. – 1999. – Ч.1-2. – С.160–188; Чернівецькому національному університету – 125 років: історія та сучасність // Науковий вісник Чернівецького університету: 36. наук. пр. – Вип.96–97. Історія. – Чернівці: Рута, 2000. – С.17–27; Сільське господарство Буковини (друга половина ХІХ – поч. ХХ ст.). – Чернівці, 2000; Австро-турецьке прикордонне розмежування на Буковині за Баламутівською конвенцією 2 липня 1776 р. // Міжнародний Науковий Конгрес “Українська історична наука на порозі ХХІ століття”. Чернівці, 16-18 травня 2000 р.: Доповіді та повідомлення, 2001. – Т.1. – С.252–264; З історії формування земельного ринку на Буковині // Вісник УКРелс. – 2000. – №4-4 (17-18). – С.10-12; Німецькомовна преса Буковини про деякі аспекти

національно-культурного життя буковинських українців (друга половина XIX – початок XX ст.) // Питання історії України: 36. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – Т.4. – С.406–412; Шлях за десять років. 1999–2000 (До 10-річчя заснування кафедри історії України Чернівецького національного університету) // Питання історії України: 36. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – Т.4. – С.13-31; 3 історії селянських поземельних товариств Хотинського повіту Бессарабії в кінці XIX – на початку XX ст. // Питання історії України: 36. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – Т.4. – С.458–467 (у співавт.); Історичний факультет Чернівецького держуніверситету (До 60-річчя відкриття) // Питання історії України: 36. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – Т.4. – С.339-355 (у співавт.); Приєднання Буковини до Австрії (До 225-річчя події) // Питання історії України: 36. наук. ст. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – Т.4. – С.237-250 (у співавт.); Піонери буковинської заокеанської еміграції // Історико-політичні проблеми сучасного світу: 36. наук. ст. – Чернівці: Рута, 2001. – Т.8. – С.10–17.

✓ *Віктор Даниленко*

(02.09.1925 р., с.Бучач, тепер м. Тернопільської обл. – 01.10.1998, м.Оттава, Канада) – професор політ. наук, дослідник релігійних питань у СРСР й Україні, д. чл. НТШ, громад. діяч. Народився в сім'ї адвоката. У Львові закінчив нар. школу ім.М.Шашкевича та укр. гімназію. У Франкфуртському ун-ті вивчав образотворче мистецтво й археологію. З 1947 – у Канаді. Закінчив Манітобський ун-т. 1952 отримав ступінь бакалавра, 1954 – магістра. Продовжив навчання в Чиказькому ун-ті, де 1961 захистив докт. дис. 1956-1969 – професор у Альбертському ун-ті, 1969-1992 – в ун-ті в Оттаві, засновник і дир. (1962-1972) Ін-ту рад. та східноєвропейських студій, співзасновник і заст. дир. (1979-1982) Канадського інституту українознавчих студій, засновник та перший голова Міжуніверситетського комітету у справах канадських слов'ян, пізніше перетворений на Канадську асоціацію етнічних студій. Виступав з лекціями в ун-тах Канади, США, Великобританії, Німеччини, Франції, Італії, Польщі, Австралії, Ізраїлю, Ватикана, України й ін. Брав активну участь у русі за багатокультурність у Канаді, був чл. Дорадчого комітету з канадських етнічних студій при Держ. департаменті (1973-1979), радником кількох міністрів у справах багатокультурності. Автор монографій та наук. статей у наук. збірниках, журналах, енциклопедіях.

Тв.: Soviet Church Policy in the Ukraine. 1919-1939. – Chicago, 1961; Ukrainian Churches under Soviet Rule: Two Case Studies. – Cambridge, 1984; The Ukrainian Greek Catholic Church and the Soviet State. 1939-1950. – Edmonton, Toronto, 1996. За останню нагороджений премією Омеляна і Тетяни Антоновичів (1997).

БОЦЮРКІВ Богдан

Лит.: Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.24-25; EU. Vol.1. – 1985. – P.250; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. С.81; Кухар Р. Пам'яті Богдана Боцюрківа, видатного науковця і давнього приятеля КІУСу // Визв. шлях. – 1999. – № 3. – С.380-381; EU. – Т.ІІ. – 1995. – С.13-14; Слово і час. – 1997. – №8. – С.96; A.Sorokowski. Bohdan R. Bociurkiw // Укр. історик. – 1998. – №1-4. – С.250-252.

✓ Олена Ковальчук

**БРАЙЧЕВ-
СЬКИЙ
Михайло
Юліанович**

(6.09.1924, м.Київ – 23.10.2001, там само) – археолог, історик, історіософ, д.і.н. (1989), дійсний член УВАН, лауреат премії Антоновичів (США). Зі службовців. Закінчив іст. ф-т КДУ ім. Т.Шевченка (1948). Працював м.н.с. та н.с. Ін-ту археології та Ін-ту історії АН УРСР. Друкувався з 1950. Захистив канд. дис. “Римська монета на території України” (1955, Ін-т історії матер. культури, Москва). Один з фундаторів Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. Очолював неформальну групу істориків-ревізіоністів (О.Компан, О.Апанович та ін.), які намагались підперти нац. домагання покликами на “класиків марксизму-ленінізму” Читав лекції з історії України в Клубі творчої молоді. У квітні 1968 підписав листа укр. інтелігенції (139 підписів) до Брежнєва, Косигіна й Підгорного проти політ. арештів. Давав кошти у фонд допомоги репресованим і їхнім родинам. У 1968 Б. було звільнено з роботи в Інституті історії АН УРСР. 1970 він влаштувався до Інституту археології АН УРСР. Тим часом у самвидаві поширилася його стаття “Приєднання чи возз'єднання?”, написана навесні 1966 для “УДЖ”у. Статтю було опубліковано 1972 у вид-ві “Нові дні” (Торонто; у Мюнхені з'явилися 1974 англійський переклад Юрія Кульчицького та 1982 німецький Романа Шупера, а радіостанції “Свобода” та “Голос Америки” організували її читання), й вона набула великого гrom. резонансу. Антирос. пафос праці Б. і книжки І.Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація” забезпечили ідеологічне підґрунтя майбутньому розвалу СРСР. 1972 Б. був звільнений з роботи. Протягом шести років не працював за фахом. Йому було заборонено друкуватися, а на його праці не можна було давати покликів. У “Київській старовині” (1972) кілька його праць з'явилися без підпису. Після публікації 1973 у Москві (“Археологические открытия 1972 года”) в Києві його статтю було надруковано (в “УДЖ”і) лише 1977. Прізвище Б. як консультанта було знято з титрів фільму “Захар Беркут” Навіть його особова справа “зникла” з архіву Інституту історії. Автор бл. 500 праць. Продовжив дослідження М.Грушевського з історії антив, досліджував історію виникнення Кисва, прийняття християнства на Русі, відносини між

Україною та Росією у зв'язку з Переяславською угодою 1954. Як високоавторитетний історик своєї доби одержав слово для доповіді на Установчому з'їзді Народного руху України за перебудову (8 вересня 1989). Провідний н.с. відділу давньоруської археології Ін-ту археології. Захистив докт. дис. "Східні слов'яни в 1 тис. н.е." (Ін-т археології АН УРСР). Проф. і член дорадчої ради НаУКМА. Голова Київського осередку Укр. іст. т-ва. З 1991 (Том 108-109) член редколегії, з 1993 (Том 116-119) редактор журналу "Укр. історик". З молодих літ захоплювався кібернетикою. Писав вірші, малював. Архів надійшов до Ін-ту рукописів НБУ ім. В.І.Вернадського.

Тв.: Римська монета на території України. – К., 1959; Коли і як виник Київ. – К., 1963; Біля джерел слов'янської державності. – К., 1964; Походження Русі. К., 1968; Приєднання чи возз'єднання? Торонто, 1972; Утвердження християнства на Русі.– К., 1988 (рос. мовою – 1989); Скарби знайдені і не знайдені. – К., 1992; Конспект історії України. – К., 1994; Вступ до історичної науки. – К., 1995; Вибрані твори: Іст.-археол. студії; Публіцистика / Ред. Л.Винар. – Нью-Йорк; К., 1999; Витоки, розвиток та перспективи української державності // Три дні вересня вісімдесят дев'ятого: Мат. Уст. з'їзду НРУ. – К., 2000. С. 57-62.

Лит.: Basarab J. Pereiaslav 1954: A Historiographical Study. – Edmonton, 1982. Р. 203; Ісаєвич Я.Д. "Приєднання чи возз'єднання" М.Брайчевського – переломна подія в українській історіографії // Старожитності Русі-України. К., 1994; Його ж. Михайло Брайчевський і його концепція історії України // Укр. історик. Кн. 120-123. – 1994. – С. 189-200; Касьянов Г. Незгодні: укр. інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. – К., 1995. – С. 116.

✓ *Сергій Білокінь*

(05.02.1931, с.Лисанівці Старосинявського р-ну Хмельницької обл.) – дослідник історії України ХХ ст., всесвітньої історії, міжнародних відносин, д.і.н. (1993), професор. Із селян. 1961 закінчив іст. ф-т Чернівецького ун-ту. Викладав історію в школі, працював директором школи. Аспірантуру проходив в Ін-ті історії АН УРСР, де 1977 під кер. д.і.н. *І.М.Кулинича* захистив канд. дис. "Міжнародна солідарність в'язнів гітлерівських концтаборів". Докт. дис. "Політика СРСР у підготовці кадрів для країн, що розвиваються" захищено в Білоруському ун-ті. Працює професором каф. історії України Чернівецького ун-ту. Автор понад 60 наукових праць.

Тв.: Інтернаціональна солідарність у боротьбі з фашизмом. – Львів, 1980; Плідне співробітництво. – К., 1983; Допомога країн соціалізму країнам, що розвиваються, в підготовці національних кадрів. – Львів,

БРИЦЬКИЙ
Петро
Павлович

1986; Антифашистська солідарність у роки Другої світової війни. 1939-1945. – К., Наукова думка, 1987 (у співавт.); Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.). – Чернівці, 1995; Утворення СРСР: радянський стереотип та історико-правова дійсність. – Чернівці: Знання, 2002. – 43 с. (у співавт.)

Лит.: Анкета П.П.Брицького.

✎ Віктор Даниленко

БУРАВЧЕНКОВ
Анатолій
Олександрович

(03.02.1945, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор.

1963 закінчив київську середню школу №65. 1963-1964 працював слюсарем на заводі ім.Петровського. 1964-1967 проходив службу у Радянській армії. 1967-1968 працював механіком-водієм на заводі “Будшляхмаш”. 1968-1973 – студент іст. ф-ту КДУ ім.Т.Г.Шевченка. 1973-1976 – навчався в аспірантурі на кафедрі історії радянського суспільства, з 1976 – асистент цієї ж кафедри. Канд. дис. на тему “Передова інтелігенція у Жовтневій революції (березень 1917 – березень 1918 рр.)” (наук. кер. – д.і.н., професор Ю.Ю.Кондуфор) захистив у 1978 в КДУ. 1981-1990 – доцент кафедри історії СРСР. 1989 у КДУ захистив докт. дис. на тему “Демократичне офіцерство в революційному русі в армії та його роль в організації захисту Великого Жовтня (березень 1917 – травень 1918 рр.)”. З 1990 по теперешній час професор каф. новітньої історії України Київського національного ун-ту ім. Т.Шевченка. Під керівництвом професора А.О.Буравченкова підготовлено й захищено 1 докторську і 15 кандидатських дисертацій. В 1998-2000 – член експертної ради ВАК України.

Основна проблематика досліджень пов’язана з історією російської армії у Першій світовій війні, громадянській війні, історією Української Держави гетьмана П.Скоропадського, Білого руху в Росії. Автор більше 80 друкованих праць.

Тв.: Офицерский корпус русской армии накануне Октябрьской революции // Интеллигенция и революция. ХХ век. – М., 1985; Про чисельність офіцерського корпусу російської армії напередодні Великої Жовтневої соціалістичної революції // УІЖ. – 1985. – №11; Зміни в соціальному складі офіцерського корпусу в Росії (1914-1917 рр.) // УІЖ. – 1987. – №2; В ногу с революцией. Демократическое офицерство в Великой Октябрьской социалистической революции. – К., 1988; Роль демократического офицерства в революции. – К., 1990; Амнезія історичної пам’яті або дещо про гетьманат з погляду сьогодення // Останній гетьман. – К., 1993; 3 історії Білого руху. Програма спецкурсу. – К., 1995; Зовнішня політика Української Держави гетьмана П.Скоропадського. Програма спецкурсу. – К., 1996; Українська Держава гетьмана П.Скоропадського.

Програма спецкурсу. – К., 1997; Питання зовнішньої політики Української Держави гетьмана П.Скоропадського в українській історіографії // Спеціальні галузі історичної науки. – К., 1999. – Вип.2.

Лит.: Анкета А.О.Бурвченкова.

✓ *Віктор Даниленко*

(13.08.1942, м.Магнітогорськ Челябінської обл., Рос. Федерація – 26.11.1998, м.Донецьк) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н. (1974), професор (1994), декан іст. ф-ту Донецького ун-ту (1981–1998). З сім'ї військовослужбовця. Трудову біографію розпочав кріпильником на шахті. 1961-1967 навчався у Московському історико-архівному ін-ті. Серед його учителів були Ю.Афанасьєв, І.Ковальченко. 1970-1972 – на профспілковій роботі. 1972 – директор Донецького обл. архіву. Згодом почав працювати в Донецькому ун-ті викладачем. Одержав звання доцента, згодом професор каф. історії народів Росії. 1980 нагороджений знаком “Відмінник народної освіти УРСР”, 1992 за заслуги у галузі освіти і пед. науки відзначений медаллю А.Макаренка. Дослідник історії профспілкового руху в Україні. Аспірантуру проходив у Донецькому держ. ун-ті під кер. І.Я.Омельяненка. Канд.дис. “Діяльність профспілок Донбасу (1959-1965 рр.)”. Автор близько 70 наук. праць з історії профспілкового й робітничого руху в Україні та історії міст і сіл України, в т.ч. 9 індивідуальних та колективних монографій, навчальних та методичних посібників. Науково-дослідницьку працю успішно поєднував з різнобічною науково-організаторською, редакторською і педагогічною діяльністю. В 1978–1980 вів викладацьку роботу на Кубі. Протягом ряду років завідував кафедрою історії народів Росії в Донецькому ун-ті. Вів широку громадську роботу. Кілька років був депутатом Донецької міськради.

БУРНОСОВ
Вадим
Федорович

Тв.: Некоторые страницы 1937 года. Как это было // Новые страницы в истории Донбасса. – Донецк, 1992; Современные политические течения. – Донецк, 1994; Шахтерские забастовки 1989 года в Донбассе. Истоки и итоги // Новые страницы в истории Донбасса. – Донецк, 1994; Соціально-економічне становище та політичне життя у Донбасі (1989-1994 рр.). – Донецьк, 1995; Государственный архив Донецкой области. Путеводитель. – Донецк, 1995.

Лит: Словник міжнародних біографій “Хто є хто”. Т.ХХІУ. – Кембрідж, 1994 (англ.мовою).

✓ *Віктор Даниленко,*
Олександр Крапівін

(05.03.1956, м.Луганськ) – дослідник історії міжнародних відносин та зовнішньої політики, сходознавець, д.і.н. (1996), акад. Рос. акад. природничих наук (РАПН, геополітика і міжнародна безпека, 1998) та Міжнар. слов'янської акад. наук (1998) та Академії історичних наук України (1999), відмінник освіти України (1998), декан іст. ф-ту (з 1998), професор та завідувач каф. всесвітньої історії Луганського держ.пед. ун-ту ім.Т.Шевченка (з 2001).

1982 закінчив іст. ф-т Луганського держ. пед. ун-ту ім.Т.Шевченка (ЛДПУ). Працював учителем історії й суспільствознавства у с/ш (с.Городище, 1982). Навчався в аспірантурі, 1990 захистив у Ін-ті сходознавства РАН канд. дис. “Колоніальна політика Великобританії в Єгипті у 1918-1924 рр.” (наук. кер. – д.і.н., професор *В.М.Бейліс*, наук. консультант – д.і.н., професор А.М.Хазанов). Працював асистентом, ст. викл., доцент кафедри всесвітньої історії (1985-1992). 1992-1995 – докторант (цільова докторантура при Ін-ті сходознавства РАН, наук. консультант – д.і.н., професор Г.Л.Бондаревський). 1996 захистив докт. дис. “Криза колоніальної політики Великобританії у Єгипті та Судані у першій третині ХХ ст.” 1997 присуджено наук. ступінь д.і.н. спец. радою Київ. ун-ту ім.Т.Шевченка. Учений секретар ЛДПУ (1997-1998). Чл. експертної ради ВАК України з іст. наук (1998-2002). Чл. спеціалізованих вчених рад Ін-ту журналістики Київського ун-ту ім.Т.Шевченка й ХДУ. Головний ред. “Вісника Луганського держ. пед. ун-ту ім.Т.Шевченка”. Чл. редколегії ж-лів “Освіта на Луганщині” та “Освіта Донбасу”. Член авторського колективу “Енциклопедії історії України”; член редакційної колегії “Зводу пам'яток історії та культури України. Луганська область”; член редколегії наукового щорічника Ін-ту історії України НАН України “Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки”. Директор науково-дослідного центру “Захід – Схід: теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків” В 1999 нагороджений Почесною грамотою Президента України. Нагороджений орденом Російської Академії природничих наук “За заслуги в розвитку науки і економіки”.

Тв.: К вопросу об оценке англо-египетского договора 1936 г. в британской историографии (1918-1983) // Развивающиеся страны. Политика и идеология. – М., 1985; Особенности колониальной политики Великобритании на Востоке. – М., 1993; Британские советники и восстание 1919 г. в Египте: Р.Уингейт и Э.Алленби // История. Политология. Эконом. теория. – Луганск, ЛГПИ, 1993; Египет во внешней и колониальной политике Великобритании. – М., Луганск, 1994; Покушение на Ли Стэка: англо-египетский кризис 1924 г. // История. Педагогика. Вып.1.- Ч.1. – Луганск, ЛГПИ, 1994; Кризис британской политики в Египте и Судане, 1924-1929 // Восток, – М., 1995. – №5; Проблема “неформацийного” підходу до вивчення всесвітньої історії у вищій та загальноосвітній школі // Освіта на Луганщині. – Луганськ, 1996. –

№2; 1998. – №1; Цивілізаційний підхід – відгук на виклик часу? // Вісн. АН Вищої школи України. – Додаток до випуску. – К., 1999. – С.3-11; Лорд Лойт та конституційна криза 1926 р. в Єгипті // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 2000. – №9; Наш істфак. Історичні нариси, спогади та довідкові матеріали. – Луганськ, 2001.

Лит.: С.Д.Милицанд. Биобиблиографический словарь отечественных востоковедов. Изд.2. – М., 1995. – С.207; Историками не рождаются // Жизнь Луганска. – 1998. – 13 мая; Энциклопедия Российской академии естественных наук. – Т.1. – М., Спб., 2000. – С.163; Апология истории. Не цветы виноваты в том, что слепой их не видит // Жизнь Луганска. – 2001. – 13 февраля.

✓ *Степан Віднянський*

(10.03.1938, с.Маріца Львовського р-ну Курської обл., Рос. Федерація) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1988), професор (1990), дійсний член Української академії наук національного прогресу (1992), дійсний член Міжнародної академії інформатизації (1994, Москва), президент Черкаського наукового центру “Інтелект” (1993), дійсний член Української академії історичних наук (1998), ректор Інституту соціального управління, економіки і права (з березня 1999, Черкаси).

Із селян. 1956-1957 – вибійник шахти №7 ім.Мельникова тресту “Лисичанськвугілля” Луганської обл.; 1957-1960 – служба в армії; 1965-1966 – учитель історії й суспільствознавства Новослобідської с/ш Путивльського р-ну Сумської обл.; 1966 – 1967 – учитель історії та фіз. виховання Лисянської 8-річної школи Черкаської обл. Навчався на іст. ф-ті Ужгородського держ. ун-ту (1960-1965), ВПШ при ЦК КПУ (1968-1970), а також в аспірантурі Київського інституту народного господарства (1971-1974). Канд. дис. “Партійне керівництво культурним будівництвом на селі. 1966-1970 (на матеріалах України)” захистив 1976 у КДУ ім. Т.Шевченка; докт. дис. “Фактори соціально-культурного розвитку сучасного радянського села (на матеріалах України)” – 1988 в Академії суспільних наук при ЦК КПРС. 1967-1988 – на партійній роботі; 1988-1990 – професор каф. політекономії й соціально-політичної теорії Черкаського пед.ін-ту (нині Черкаський держ.ун-т ім.Б.Хмельницького); 1990-1999 – заступник директора з навчально-виховної роботи, проректор з роботи з іноземними студентами, зав. кафедри історії Черкаського інженерно-технологічного ін-ту; 1999 – ректор Ін-ту соціального управління, економіки і права (м.Черкаси). Автор (співавтор) близько 200 публікацій: монографій, підручників та навчальних посібників, статей, у т.ч.: Социально-культурное

БУШИН
Микола
Іванович

розвиток села на сучасному етапі (на матеріалах України). – 1987; Соціально-культурне оновлення села. – 1987; Крестьянин: соціальні та духовні типи (по результатам міжрегіонального соціологічного дослідження). – 1991 (у співавт.); Історія України: Навчальний посібник (китай. мовою). – 1993; Соціальні технології в країнах сучасної цивілізації. Хрестоматія в 2-х тт. – 1993 (у співавт.); Соціальні технології в питаннях теорії та практики. Хрестоматія в 2-х кн. – 1994 (у співавт.); Соціодіагностика суспільного життя. – 1995; Соціальні технології: Тлумачний словник. – Москва-Белгород, 1995; Історія України: Уч. посібник. – 1996; Історія України: Уч. посібник. Вид. друге, перероб. і доп. – 1997; Технологічне управління соціальними процесами: Уч. посібник. – 1997; Становлення української державності в XVII ст. Б.Хмельницький та його спадкоємці. – 1998; Вчені Черкащини. Біографічний довідник – 1998 (у співавт.); Технології менеджменту: соціальні процеси. – 2000 (наук. кер.); Історія України. Учебне посібник. – 2000 (у співавт.); Історія України. Курс лекцій. – 2000 (у співавт.).

Лит.: Український біографічний вісник. Нові імена. – 1997. – №2. – С.5-6; Хто є хто в Україні. Біогр. словн. – К., 1997. – С.44; Микола Бушин. – Сміла, 1998. – С.1-16; Хто є хто в українській політиці. Вип.4. – К., 1998. – С.55; Хто є хто в українських суспільних науках. – К., 1998. – С.52-53; Хто є хто в Україні. – К., 1999. – С.34-35; Павлюк В. Цей несамолюбний професор Бушин // Місто. – 1999. – 22 лип. – С.3; Нові імена. Біографічний довідник. – К., 1999. – С.65; Імена України. Біографічний щорічник. 1999. – К., 1999. – С.65.

Віктор Шарпачий

У

ВАРВАРЦЕВ

**Микола
Миколайович**

(25.09.1929, м.Київ) – дослідник історії міжнародних відносин, зарубіжної історіографії України й української еміграції, д.і.н. (1981).

З родини військовослужбовця. У 1952 закінчив відділення журналістики філол. ф-ту КДУ. У 1953-1968 працював у редакції газ. “Вечірній Київ”. З 1968 – в Ін-ті історії: у 1972 захистив канд. дис. “Українська емігрантська преса, 1950-1970-і рр.”, у 1981 – докт. дис. “Зарубіжні центри українознавства у післявоєнний період”. Працював м.н.с., с.н.с., нині – гол.н.с. відділу всесвітньої історії та міжнародних відносин України. Започаткував в історіографії напрям італістики з проблем українсько-італійських суспільно-політичних і культурних взаємин 18-20 ст. Тематика досліджень обіймає також українсько-французькі історичні зв’язки, історію української діаспори, української культури та інтелігенції, міжнародного робітничого руху, джерелознавство й

біографістику. Автор понад 200 наукових досліджень, у т.ч. 25 індивідуальних та колективних монографій, та 400 науково-популярних і публіцистичних праць, опублікованих в Україні, Росії, Болгарії, Польщі, Італії, Словаччині, США, Австралії. Перекладав ряд іст. студій з італійської. Лауреат премії журн. "Україна" (1964). Відповідальний редактор (і автор) збірників "Культурные и общественные связи Украины со странами Европы". – К., 1990, "З історії міжнародних зв'язків України: наукова, освіта (XIX – 30-ті роки ХХ ст.). Документи і матеріали" – К., 1999; заступник відповідального редактора колективної праці "Историография истории Украинской ССР". – К., 1986. Член редколегії міжвідомчого щорічника "Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки" від часу його заснування (1991). Очолював делегацію України на 28-й сесії Комісії соціального розвитку ООН (Відень, 1983).

Тв.: Свята нашого часу. – К., 1962 (у співавт.); Агапій Гончаренко – піонер української еміграції в США // УГЖ. – 1969. – №6; Джерела з історії України в Італійських архівах // Архіви України. – 1982. – №5; Национализм в обличчє советологии. – К., 1984; Остап Вересай у перших італійських публікаціях // Народна творчість та етнографія. – 1985. – №3; Украина в российско-итальянских общественных и культурных связях (1-я половина XIX в.). – К., 1986; Міжнародний соціалістичний конгрес і Росія // Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн. – К., 1987. – Вип. 13; Интеллигенция Советской Украины (некоторые вопросы истории и методологии исследования). – К., 1988 (у співавт.); Анджело Де Губернатіс – популяризатор української культури в Італії // Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн. – К., 1989. – Вип. 15; Украина-Франция: обмен научными и техническими знаниями (60-90-е гг. XIX в.) / Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. – К., 1990; "... Моя вітчизна наближається до початку свого "великого Рісорджименто". Сторінки спадщини Лесі Українки // Вісник АН УРСР. – 1990. – №6; "В справі ознайомлення Заходу з Руссю..." (З неопублікованої епістолярії М.П. Драгоманова) // Архіви України. – 1990. – №6; Левко Мечников – відомий і невідомий // Вісник АН України. – 1992. – №4; Марко Вовчок і країна Гарібальді // Слово і час. – 1992. – №11; З історії української етнічності в Італії (До проблеми типології) // Укр. діаспора. – 1992. – Ч. 1; Найдавніше джерело про "заокеанську Україну" та його автор // Укр. діаспора. – 1993. – Ч. 3; Італійці в Україні (XIX ст.). Біографічний словник діячів культури. – К., 1994; Нарис історії української інтелігенції (перша половина ХХ ст.). – К., 1994. – Кн. 1 (у співавт.); Південно-Західний відділ Географічного товариства в Києві у міжнародних зв'язках (Італія, Франція) // Славістичні науково-освітні центри в Україні. – К., 1995; Il democratico ucraino Jakiv Bekman e la "questione italiana" nella metà del secolo XIX // Rassegna storica del Risorgimento. – Roma, 1995. – Fasc. 1; Українець з Полтави – музична слава Європи // Укр. діаспора. – 1995. – Ч. 8 (у співавт.); Україна в оцінках і свідченнях Заходу: французькі інтерпретації першої половини ХІХ ст.

// Вісник НАНУ. – 1996. – №3-4; La diffusion del pensiero mazziniano in Ucraina nell' Ottocento. – Pisa, 1996; Громадськість України у русі допомоги італійській визвольній справі (1860 р.) // Міжн. зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – 1997. – Вип.7; Кирило-Мефодіївське товариство в контексті доктрини національного визволення Дж. Мадзіні // Там же. – 1999. – Вип.8; Гарібальді: український образ та його витоки // Всесвіт. – 1999. – №1; Італійська гілка роду Капністів: родовід // Спец. іст. дисципліни: питання теорії та методики. – К., 2000; Україна і Італія у наукових, освітніх та літературних взаєминах (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Документи, епістолярій, матеріали. – К., 2000; Італійці в культурному просторі України (кінець ХVІІІ – 20-ті рр. ХХ ст.). – К., 2000.

Лит.: Il mazziniano nel mondo. 1° seminario internazionale. – Pisa, 1996. – P.20; “Відкриття Італії” через Україну // Вісник НАНУ. – 1997. – №3-4. – С.110; Вчені Інституту історії України НАНУ. Біобібліограф. довідник. Серія: Українські історики. – К., 1998. – Вип.1. – С.30-31; Слово про вченого // Міжн. зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 1999. – Вип.8. – С.3-5.

√ Олена Ковальчук

ВАРШАВЧИК

Марк
Якимович

(17.12.1918, м.Сміла Черкаської обл. – 27.05.2001, м.Київ) – джерелознавець, дослідник питань політичної історії СРСР, історії КПРС, методист, д.і.н. (1971), професор, засл. діяч науки УРСР. Із службовців. 1936 закінчив СШ і як відмінник був зарахований студентом іст.ф-ту Київського ун-ту. Іменний стипендіат. Займався наук.роботою й друкуватися почав, навчаючись в у-ті. Закінчив ун-т 1942, учасник Великої Вітчизняної війни. Після демобілізації працював уч. секр., нач.наук.-видав. відділу Центр. держ. іст. архіву УРСР. 1948 захистив канд.дис. з історії бойових з'єднань кінноти. З 1950 – доцент Київ. пед. ін-ту, Укр. сільгоспакадемії. З 1957 – доцент Київського ун-ту, професор Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів сусп.наук при КДУ. 1971 захистив докт.дис. “Основи джерелознавства історії КПРС”. Підготував понад 30 докторів і кандидатів наук. Був чл. наук-метод.рад сусп. наук Мінвузу СРСР та Мінвузу УРСР, чл. Всесоюзної Ради з координації наук.досліджень з історії КПРС і парт.будівництва. Нагороджений чотирма орденами, з них трьома бойовими, й 7 медалями. Автор понад 120 наук.праць, у т.ч. 9 монографій.

Тв.: Источниковедение истории КПСС: Навч. посібник. – М., 1973; Историко-партийное источниковедение: теория, методология, методика; О научных основах изучения истории КПСС: Пособие для студентов ун-тов. – К., 1978 (у співавт.).

Лит.: УІЖ. – 1979. – №2; 1989. – №3.

Галина Брега

(01.04.1867, с.Єсмась Глухівського п-ту, нині с.Червоне Сумської обл. – 03.10.1935) – дослідник історії держави і права, професор, акад. УАН (1918), д. чл. НТШ (1911), Іст. т-ва Нестора-літописця (з 1919 – його голова), громад.-політ. діяч. Навчався на іст.-філол. ф-ті Юр'ївського (Тартуського) ун-ту. Після його закінчення працював педагогом та журналістом у Києві. Плідно співпрацював з журналом “Киевская старина”. 1905 редагував газету нац.-демокр. напрямку “Киевские отклики”, за що був засуджений до однорічного ув'язнення. Після звільнення склав екстерном екзамен у Новоросійському (Одеському) ун-ті за курс юридичного ф-ту. З 1908 член УНТ у Києві, редактор його “Записок” 1909 обраний приват-доцент Київського ун-ту св.Володимира, але позбавлений права викладати. 1917 – призначений куратором Київської шкільної округи. У травні 1918 затверджений гетьманом П.Скоропадським міністром освіти. Перебуваючи на посту міністра освіти, проводив політику українізації освітніх закладів, став одним з ініціаторів створення Київського держ. укр. ун-ту і Кам'янець-Подільського держ. укр. ун-ту, відкриття УАН. 1921 обраний президентом ВУАН, проте не затверджений рад. урядом на цій посаді. У 1920-1929 рр. – голова соц.-екон. відділу УАН. У 20-х рр. очолював Комісію по вивченню укр. права, редагував її видання. 1924 засуджений за процесом центру дій до 10 років ув'язнення, згодом амністований. За його редакцією вийшли: “Записки соціально-економічного відділу” – 1926; “Праці Комісії для виучування історії західно-руського та українського права”. – 1926. З 1929 позбавлений змоги займати керівні посади в УАН. Був одружений з Н.Полонською-Василенко.

Тв.: До історії малоросійської історіографії і малоросійського суспільного устрою. – 1894; Перші кроки по введенню положень 19 лютого 1861 р. в Чернігівській губернії. – 1902; О.М.Бодянский та його роль у вивченні Малоросії. – 1904; Політичні погляди М.Драгома-нова. – 1912; Нариси з історії Західної Русі і України. – 1916; Павло Полуботок. – 1925; Як скасовано Литовський статут. – 1926; Територія України в XVII ст. – 1927; Правове положення Чернігівщини за польської доби. – 1928; Матеріали до історії українського права. – 1929.

Лит.: ЕУ. – Т.І. – С.212; Микола Прокопович Василенко / АН УРСР, Ін-т держави і права. – К., 1990. – С.56; Підкова І.З., Шуст Р.М. Довідник з історії України. – Т.І. – К., 1993. – С.81-82; Микола Прокопович Василенко / Л.В.Матвеева та ін. – К., 1991. – С.268; ІРНБУ НАНУ. – Ф.40 (Василенко Микола Прокопович); Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради: Біогр. довідн. – К., 1998. – С.70-71.

✓ *Петро Тронько*

(14.01.1924, с.Спаське Сосницького р-ну Чернігівської обл.) – дослідник історії Західної України ХХ ст., д.і.н. (1973), професор (1975). Із селян. 1945 – 1950 навчався на іст. ф-ті Львівського ун-ту. 1950 -1953 – в аспірантурі цього ж закладу (наук. керівник – В.К.Осечинський). 1953 у Львівському ун-ті захистив канд.дис. “Становище і боротьба робітничого класу Західної України (1923-1929 рр.)”. 1953 – 1986 працював в Івано-Франківському пед.ін-ті: 1953-1962 – ст.викл.; з 1963 – зав. каф. історії СРСР і УРСР; з 1973 – проректор по наук. роботі; з 1980 – ректор Івано-Франківського пед. ін-ту. 1972 у Львівському ун-ті захистив докт. дис. “Соціально-економічні відносини і революційна боротьба в селах Західної України 1919-1939 рр.” З 1985 – професор кафедри історії слов’янських країн Львівського ун-ту. Основна проблематика досліджень: екон. і політ. проблеми історії України, зокрема історії західноукраїнських земель у ХІХ–ХХ ст.; розвиток капіталізму; робітничий і селянський рух у Зах. Україні до 1939 р.; нац.-визв. змагання. Опублікував понад 120 праць, у тому числі 4 індивідуальних монографії, 15 книг у співавторстві.

Тв.: Аграрное перенаселение и положение сельскохозяйственного пролетариата Западной Украины в 20-30-х годах ХХ в. // Материалы по истории сельского хозяйства и крестьянства СССР: Сб. – М., 1974; Назустріч мрії. Нариси історії Прикарпаття. – Ужгород, 1978 (у співавт.); Торжество історичної справедливості. – Львів, 1968 (у співавт.); Селянський рух на Західній Україні в 1919-1939 рр. – Львів, 1971; Соціально-економічні відносини на селі Західної України до возз’єднання (1918-1939) – Львів, 1978; Соціально-економічні передумови розвитку революційної боротьби робітничого класу Західної України (1901-1939) // УІЖ. – 1982. – №8; Формування робітничо-селянського союзу в революційній боротьбі на Західній Україні. 1921-1939. – Львів, 1988; Нариси політичної історії Західної України 1918-1939 рр. – Львів, 1996; Західноукраїнська кооперація: досвід господарської діяльності (1883-1939 рр.) // Економіка України. – 1994. – №3; Нариси політичної історії Західної України 1918–1939 рр. – Львів, 2001.

Лім.: Анкета І.К.Васюти; Від інститутського порога до шкільного // Жовтень. – 1980. – №9. – С.91-98; Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). – Львів, 2000. – С.86-87; Кугутяк М., Федорчак П. Історичний факультет Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника: 60 років навчально-виховної, наукової та громадської діяльності // Галичина. Науковий і культурно-просвітний красназничий часопис. – 2000. – №4. – С.170-176.

✓ *Петро Бондарчук*

(30.11.1958, м.Івано-Франківськ) – дослідник історії України ХХ ст., еколог, д.і.н. (1996), професор (2001).

У 1981 закінчив іст. ф-т Івано-Франківського держ. пед. ін-ту (нині – Прикарпатський ун-т) імені В.Стефаніка. В 1981-1988 – стажист-дослідник, м.н.с., н.с. відділу новітньої історії України Ін-ту українознавства ім. І.П.Крип'якевича НАН України. У 1985 на іст. ф-ті КДУ ім. Т.Шевченка захистив канд. дис. на тему “Трудові колективи Карпатського лісопромислового комплексу у боротьбі за раціональне використання лісових ресурсів (1959-1975 рр.)” У 1988-1992 – ст. викладач, доцент кафедри історії України Львівського держ. лісотехнічного ін-ту (нині – Український держ. лісотехнічний ун-т). В 1992-1995 – докторант кафедри історії та етнографії України Львівського Національного ун-ту ім.І.Франка. 26.04.1996 в Ін-ті історії України НАН України захистив докт. дис. на тему “Соціально-екологічні проблеми України 70-90-х рр.” У 1996-1997 – пр.н.с. Львівського філіалу Ін-ту педагогіки та психології професійної освіти АПН України. В 1997 – професор кафедри філософії та одночасно професор кафедри економічної теорії Держ. ун-ту “Львівська політехніка”. З 1997 – професор Тернопільської Академії народного господарства. З вересня 2001 – професор кафедри теорії та історії держави і права Академії державної податкової служби України.

Досліджує новітній період історії України, зокрема, проблеми історичної та соціальної екології України в контексті політичних і соціально-економічних процесів останньої третини ХХ ст., насамперед, антропогенний вплив суспільства на навколишнє природне середовище, історіософічні та джерелознавчі основи конкретно-історичних досліджень соціально-екологічних проблем, причини та наслідки Чорнобильської катастрофи як межі тоталітарної політики псевдотехнократичного розвитку, соціоекологічні проблеми урбанізованих територій, чинники національної екологічної кризи, регіональні проблеми природокористування та охорони навколишнього середовища в Україні.

Опублікував понад 80 наук. праць, співавтор багатьох академічних збірників, колективних праць, зокрема, Економічної енциклопедії, навчальних посібників, серед яких: 3 індивідуальних та 5 колективних монографій, 4 підручників, понад 50 наукових статей і брошур з проблем соціально-екологічного розвитку України.

Тв.: Українські Карпати: Природа. Історія. Економіка. Культура. В 4-х тт. – Т.2. Історія. – К., 1989 (у співавт.); Історичний генезис і сучасний стан соціально-екологічних протиріч урбанізованих територій України. – Львів, 1995; Екологічна криза в Україні 70-90-х рр.: методологічні основи історичного аналізу, політичне підґрунтя. – К., 1995; Основи соціоекології / Під ред. професора Бачинського Г.О. – К., 1995 (у співавт.); Екологія і політика. У 2-х томах. – Чернівці, 1998 (у співавт.); Радянський екоцид в Україні: історичні витоки, труднощі подолання. – Тернопіль, 2000;

Постчорнобильський період в Україні: національний досвід в контексті цивілізаційних стратегій. – К., 2001; Чорнобильська трагедія: сторінка історії. – Тернопіль, 2001 (у співавт.).

Літ.: Пришляк В. Окрушини зі студентських споминів: 1974-1984 роки // Актуальні проблеми вітчизняної та зарубіжної історії: Ювілейний збірник на пошану академіка В.В.Гравовецького. До 70-річчя дня народження. – Ужгород, 1998. – С.71-77; Кугутяк М., Федорчак П. Історичний факультет Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника: 60 років навчально-виховної, наукової та громадської діяльності // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2000. – №4. – С.170-176; Шкраб'юк П. Із життя Юрія Сливки // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць. – Вип.7. Збірник на пошану професора Юрія Сливки. – Львів, 2000. – С.5-15.

✓ *Наталія Васильєва*

ВАЩЕНКО
Віктор
Петрович

(22.10.1929, с.Велика Олександрівка Великоолександрівського р-ну Херсонської обл.) – дослідник питань соціально-економічної історії міст Південної України в дореформений період, к.і.н. (1972). Із службовців. 1949-1954 навчався на іст. ф-ті Одеського ун-ту. 1959-1960 – начальник учбового відділу цього закладу; 1960-1972 – ст.викл. юридичного ф-ту. Навчався в аспірантурі Одеського ун-ту. 1972 у цьому ж закладі захистив канд.дис. “Розвиток капіталістичної промисловості і торгівлі в містах Півдня України в дореформений період (кінець XVIII ст. – 1861 р.)”. З 1972 працює на іст.ф-ті Одеського ун-ту: 1972-1980 – зав. каф. історії України, 1980-1990 – доцент цієї ж каф., з 1990 до теперішнього часу знову зав. каф. історії України; 1984-1994 – декан іст. ф-ту. З 1995 – Голова правління Одеського т-ва краєзнавців. Автор понад 80 праць. Один з авторів колективних праць: Союз серпа и молота. Из истории создания, развития и укрепления союза рабочего класса и крестьянства (на материалах Юга Украины). – К.; Одесса, 1977; Одесский университет. 1865-1990. – К., 1992.

Тв.: Советская историография о социально-экономическом развитии Украины в период феодализма. – Одесса, 1982; Феномен Одеси: соціально-економічний розвиток і розбудова міста в XIX ст. // Одесі – 200: Мат. міжнар.наук.конф., присвяч. 200-річчю міста. – Одеса, 1994; М.Є.Слабченко про розвиток промисловості України в другій половині XVII – першій половині XIX ст. // Академік Михайло Єлисейович Слабченко: наукова спадщина і життєвий шлях: Зб.ст. – Одеса, 1995.

Літ.: Анкета В.П.Ващенко; Перяшина З.В. Історія України у працях одеських дослідників // УДК. – 1994. – № 6. – С.61; Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете: традиции и современность // Вестн. Одес. гос. ун-та. – Одесса, 1995. – Вып. 1. – С.47-48.

✓ *Петро Бондарчук*

(21.07.1891, м.Перм, Росія – 13.09.1965) – дослідник історії Росії та України ХУ-ХУІІІ ст., допоміжних іст. дисциплін, д.і.н. (1946), проф. (1945). З сім'ї земських фельдшерів. У 1912 закінчив Пермську класичну гімназію, а в 1920 – ф-т суспільних наук Петроградського ун-ту. Там само навчався в аспірантурі, в 1921 захистив канд. дис. з історії давньоруської адвокатури (опубл.: “Русский исторический журнал”, вид. Рос. Акад. наук, 1921, №7). Докт. дис. “Очерки по истории Строгановых в ХУІ-ХУІІ вв.”. Викладав у вузах Ленінграда, Вологди, Вітебська. З 1938 по 1941 – зав. каф. історії СРСР Київ. ун-ту, у 1941-1943 – Уральського ун-ту (Свердловськ), 1943-1944 – Об'єднаного укр. ун-ту в Кзил-Орді. З 1944 – зав. каф. історії СРСР Київ. ун-ту. З 1951 – професор каф. архівознавства і допоміжних іст. дисциплін. Розробив і читав спеціальні курси з палеографії, метрології, дипломатики, іст. хронології та історії архівної справи в зарубіжних країнах. З 1952 по 1956 працював за сумісництвом в Ін-ті історії АН УРСР. Був членом Ученої ради Ін-ту. За час роботи в Києві підготував близько 100 канд. іст. наук, консультував ряд авторів докт. дис. Написав понад 150 наук. праць. Досліджував вотчинне феод. гос-во, історію техніки виробництва, питання дипломатики і джерелознавства. Нагороджений медаллю “За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні”. Серед його основних праць: Іван Грозний. – К., 1946; Спільна боротьба російського і українського народів проти польсько-шляхетської агресії на Україні в 1654-1657 рр. // Наук. зап. Київ. ун-ту. – 1954. – Т.13. – Вип. 1. 36. іст. ф-ту. – Т.4; Дом Строгановых в ХУІ-ХУІІ веках. – М., 1962; Лекции по документальному источниковедению истории СССР (Дипломатика). – К., 1963; Допоміжні історичні дисципліни. – К., 1963 (у співавт.).

Літ.: РЕІУ. – Т.1. – К., 1969. – С.240; Введенський А.О. // УІЖ. – 1965. – №11 (некролог).

✓ *Віктор Даниленко*

(30.10.1962, м.Київ) – дослідник української історіографії 1920-1940-х рр., Гетьманщини, д.і.н. (2000), с.н.с. (1995), лауреат премії Президента України для молодих учених (1994), член Українського історичного товариства (1993) та Українського геральдичного товариства (1993).

1981-1983 служив в армії. В 1984-1989 навчався на історичному ф-ті Київського державного ун-ту ім.Тараса Шевченка. У 1989-1990 – старший лаборант кафедри політичної історії гуманітарних факультетів КДУ. В 1990-1991 – асистент кафедри історії України Київського держ. пед. ін-ту. У 1991-1994 навчався в аспірантурі Ін-

ВВЕДЕНСЬКИЙ
Андрій
Олександрович

ВЕРБА
Ігор
Володимирович

ту української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (ІУАД НАНУ). У 1994 захистив канд. дис. “Н. Д. Полонська-Василенко – історик та археограф” (наук. кер. – к. і. н. *О. С. Рубльов*). У 1994-1995 – наук. співробітник, в. о. вченого секретаря ІУАД НАНУ. В 1995-1998 – докторант ІУАД НАНУ. У 2000 захистив докт. дис. “Олександр Оглоблин та його внесок в українську історіографію 1920-1940-х років” (наук. консультант – д. і. н., професор, чл.-кор. НАНУ *П. С. Сохань*). З 1998 – с. н. с. відділу джерел історії України XIX – початку XX ст. ІУАД НАНУ. З 2001 – професор каф. історії Росії Київ. національного ун-ту ім. Тараса Шевченка.

Автор близько 200 праць, серед яких: Династичні наміри Богдана (Про державні тенденції гетьмана Хмельницького та його прагнення зберегти владу за своїми наступниками) // *Наука і суспільство*. – 1992. – №6-7; Н. Д. Полонська-Василенко: історично-біографічний нарис життя та діяльності // Полонська-Василенко Н. Українська академія наук (нарис історії). – К., 1993 (у співавт.); Н. Д. Полонська-Василенко: сторінки життєвого та творчого шляху // *УІЖ*. – 1993. – №7-8; Архівна оглобляна в Києві // *Український історик*. – 1994. – №1-4; Сторінки історії Української академії наук в окупації (кінець 1941 – початок 1942) // *Розбудова держави*. – 1995. – №3; Родина Грушевського в українській історичній науці 1920-х рр. // *УІЖ*. – 1996. – №5; Київська історична школа М. С. Грушевського: організаційно-технічні моменти // *Укр. історик*. – 1996. – №1/4 (у співавт.); Наступ російського царизму на українську державність у др. пол. XVII – на початку XVIII ст.: Методичні рекомендації для студентів. – К., 1997; Кость Штеппа // *УІЖ*. – 1999. – №3,4; Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Архівні матеріали як джерело до вивчення життя і діяльності Михайла Рубача // *Михайло Рубач – історик, архівіст, педагог*. – К., 2000; Життя і творчість Н. Д. Полонської-Василенко (1884-1973). – К., 2000.

Член редколегії видання: Д. І. Багалій. Вибрані праці: У 6-ти тт.

Літ.: Анкета І. В. Верби.

Олена Ковальчук

**ВЕРИГА
Василь
Іванович**

(03.01.1922, с. Колодрібка Заліщицького р-ну Тернопільської обл.) – дослідник проблем новітньої історії України, історії укр. поселень поза Україною, журналіст, громад. та політ. діяч.

Середню освіту отримав у гімназіях Заліщиків і Коломиї. Добровільно вступив до дивізії “Галичина”, служив у ній від першого до останнього дня. Чотири роки перебував у англ. полоні. З 1951 – в Канаді. 1955-1961 – студент Торонтського ун-ту. В 1962-1967 відвідував літні курси українознавства Оттавського ун-ту. В 1962-1974 викладав історію України в Торонтському ун-ті. 1961-1987

– бібліотекар, дослідник, голова секції каталогування слов'янського відділу цього ж ун-ту. 1968 в Оттавському ун-ті отримав ступінь магістра, дис. “Ukrainian Canadian Community: its origin and war activity. 1939-1945” (кер. – професор Павло Юзик), 1990 в УВУ захистив докт. дис. “Конфіскація церковних цінностей в Україні 1922 року”. Д.чл. НТШ, УВАН, УІТ, Канадської асоціації славистів, науковий секретар Наукової Ради при Світовому Конгресі українців та ін.

Активний громад. діяч, чл. керівних органів Укр. нац. об'єднання Канади, генеральний секретар Світового конгресу вільних українців (1987-1993), віце-президент Світового конгресу українців (з 1993) та ін.

Тв.: Communication Media and Soviet Nationality Policy. – N.-Y., 1972; Там, де Дністер круто в'ється: Іст. нарис виховно-освітньої політики в Галичині на прикладі учительської семінарії та гімназії в Заліщиках. 1899-1939. – Торонто, 1974, перевид. у Львові 1993; Центр українських студій Гарвардського університету й українці. – Торонто, 1976; The “Galicia” Ukrainian division in Polish and Soviet Literature // The Ukr. Quart. – 1980. – №3. – P.253-270; Дорогами другої світової війни. Легенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. та про українську дивізію СС “Галичина”. – Торонто, 1980; Під сонцем Італії. – Торонто, 1984; Галицька Соціалістична Советська республіка (1920). Перша більшовицька окупація Галичини. – Мельбурн, 1986; Втрати ОУН в часи другої світової війни або “Здобудеш українську державу або згинеш у боротьбі за неї”. – Торонто, 1991; Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р. – К., 1996; Нариси з історії України (кінець 18 – поч. 20 ст.). – Львів, 1996; Визвольні змагання в Україні. – Т.1-2. – Львів, 1998; Слово і чин. Вибрані статті, доповіді, розвідки, життєписи. 1946-1988. – Львів, 2001; За межами Батьківщини. Зб. наук. ст. і доп. – Львів, 2002; Слідами батьків. – Львів, 2002 та ін.

Лит.: Анкета В.І.Вериги; Бедрій А. Пасквіль на українську національно-визвольну революцію // Визв. шлях. – 1981. – №10. – С.1259-1270; EU. – Vol.5. – 1993. – P.590; Зінець Н. “Гріха за собою не чую” // Україна. – 1993. – №16. – С.20-21; Карпенко Б. Екзамен долі витримали // Укр. культура. – 1994. – №11-12. – С.24-25; Коломия й Коломийщина: Зб. споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія, 1988. – С.80, 419, 507-516; The Ukr. Quart. – 1971. – №2. – P.116; Укр. історик. – 1989. – №1-3. – С.180; Там же. – 1998. – №1-4. – С.364; Світова Наукова Рада при СКУ // Український історик. – 1998. – №1-4. – С.364; Тарас Закидальський. Історичні праці Василя Вериги. // На службі Клію. Зб. наук. праць на пошану Любомира Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – К.– Нью-Йорк – Торонто – Париж – Львів, 2000. – С.429-438

✓ Олена Ковальчук,
Микола Литвин

**ВЕРСТЮК
Владислав
Федорович**

(03.08.1949, смт. Гостомель Ірпінської міськради Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1992), професор (2002), заслужений діяч науки і техніки України (2001), лауреат премії ім.М.С.Грушевського НАН України. Із службовців. 1975 закінчив іст. ф-т КДУ. 1974-1975 – вчитель історії Гостомельської с/ш та Київської с/ш №107. 1975-1983 – аспірант, м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. Канд.дис.: “Класова боротьба на селі на Лівобережній Україні у 1919 р.”. (наук. керівник – акад. М.І.Супруненко). 1983-1986 – зав. редакцією історичної літератури вид-ва “Наукова думка”. З 1986 – с.н.с., провід.н.с., зав. відділом Ін-ту історії України НАНУ, з 1997 одночасно заст. директора Ін-ту східноєвропейських досліджень НАНУ. Докт. дис. “Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918-1921)” захищена в Ін-ті історії України НАНУ. Має понад 50 друк. праць.

Тв.: Комбриг Нестор Махно. – К., 1989; “Воєнний комунізм” в Україні // Минуле України: Відновлені сторінки. – К., 1991; Нестор Іванович Махно: Воспоминания, материалы и док. – К., 1991; Махновщина: селянський повстанський рух на Україні (1918-1921). – К., 1991; Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідн. – К., 1995 (у співавт.); Україна под игом тоталітаризма // М.Грушевський. Ілюстрована історія України – К., 1996; М.С.Грушевський: Коротка хроніка життя та діяльності. – К., 1996 (у співавт.); Українська Центральна Рада: Навчальний посібн. – К., 1997; Українська Центральна Рада: Док. і матеріали в 2-х томах. – К., 1996-1997 (кер. колективу упорядників); Діячі Української Центральної Ради. Біогр. довідн. – К., 1998 (у співавт.).

✓ Іван Хміль

**ВЕТРОВ
Ігор
Георгійович**

(24.05.1966, м.Київ) – дослідник історії України періоду Другої світової війни, спеціальних історичних дисциплін, к.і.н., доцент.

Закінчив 1992 іст. ф-т Національного пед. ун-ту ім.М.П.Драгоманова. З 1993 – аспірант кафедри історії слов'янських народів іст.ф-ту, по закінченні з 1995 – асистент кафедри. 1999 в Ін-ті історії України НАН України захистив канд. дис. на тему: “Економічна експансія третього рейху та промисловість України в роки Другої світової війни” (наук. кер. – д.і.н., професор Коваль М.В.). З 1999 – доцент кафедри історії слов'ян і народознавства, заступник декана іст. ф-ту. Нагороджений Почесною Грамотою Міністерства освіти і науки України (2000).

Автор понад 20 публікацій, серед них монографія, статті в наукових виданнях, у т.ч.: З історії становлення грошової системи в перші роки радянської влади // 36. наук.-метод. праць. Шляхи розвитку слов'янських народів. Актуальні проблеми історії. Вип.2-3. КДПУ ім.М.Драгоманова. – К., 1992 (у співавт.); Впровадження національної валюти в Україні в 1917-

1920 рр. (до історії питання). Наукові записки. Матеріали звітно-наукової конференції викладачів КДПУ ім.М.Драгоманова за 1992 р. – К., 1993; “Фінансова війна” третього рейху на окупованій території України в 1941-1944 рр. // Укр. іст.журн. – 1995. – №3; Україна в економічних планах правлячих кіл фашистської Німеччини напередодні нападу на Радянський Союз // Україна у Другій світовій війні: уроки історії та сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції (27-28 травня 1994 р.) НАНУ Ін-т історії України. – К., 1995; Підрив фашистською Німеччиною фінансової системи СРСР на окупованій території України в 1941-1944 рр. // Наук.-метод. праці з історії слов'янських народів. КДПУ ім.М.Драгоманова. – К., 1996; Тотальне зруйнування індустріальних центрів України під час відступу німецько-фашистських військ та їх союзників // Історія в школі. – 1999. – №10; Вивезення культурних цінностей з території України під час окупації 1941-1944 рр. та проблема їх повернення // Історія слов'янських народів: Актуальні проблеми дослідження. Вип.6: Слов'янські народи в Другій світовій війні. – К., 2000; Економічна експансія третього рейху в Україні 1941-1944 роки. – К., 2000.

Лит.: Анкета І.Г.Ветрова.

✓ Олена Ковальчук

(14.05.1959, с.Антонівка Узинського району Київської обл.) – дослідник історії суспільно-політичного життя, інтелігенції України 30-50-х рр. ХХ ст., педагог, відмінник народної освіти України (2000), к.і.н., доцент.

1981-1983 служив в армії. Закінчив (1981) КДПІ ім. О.М.Горького (за спеціальністю учитель історії та суспільствознавства, методист виховної роботи). Вчителював у с/ш №166. З 1986 – на викладацькій роботі. 1990 – в університеті ім.Т.Г.Шевченка захистив канд. дис. на тему: “Суспільно-політична діяльність працівників освіти України в роки відбудови народного господарства 1943-1950 рр.” (наук. кер. – д.і.н., професор *М.В.Коваль*). З 1993 – заступник декана історичного ф-ту Національного педагогічного ун-ту ім.М.П.Драгоманова. Заступник головного редактора ж. “Пам'ять століть”, член редколегії ж. “Київська старовина” й “Історичного календаря”.

Автор понад 20 наукових і науково-методичних статей.

Тв.: До питання про вивчення суспільно-політичного життя інтелігенції України в роки сталінського тоталітаризму // Наукові записки: Матеріали зв.-наук. конф. викладачів за 1991 р. – К., 1992; 3 історії становлення грошової системи в перші роки радянської влади // Шляхи розвитку слов'янських народів. Актуальні проблеми історії: 36. наук.-метод. праць. Вип. 2-3. – К., 1992 (у співавт.); До питання про трагічний початок Великої Вітчизняної війни (на прикладі Київського особливого військового округу)

ВИГОВСЬКИЙ
Микола
Юрійович

// Шляхи розвитку слов'янських народів: Актуальні проблеми історії: Зб. наук.-метод. праць. Вип. 2-3. – К., 1992 (у співавт.); Києво-Могилянська академія у 18 ст. // Київська старовина. – 1992. – №6; Національні грошові знаки України 1917-1920 рр. // Київська старовина. 1993. №1 (у співавт.); Закерзоння: 3 історії створення та діяльності УПА // Київська старовина. – 1994. – №1; Голодомор в Україні 1932-1933 років і зарубіжний світ / Виговський М.Ю., Кучер В.І., Сушко О.О. // Науково-метод. праці з історії слов'янських народів. – К., 1996; Українці в Польщі: до питання про поселення в Україні // Пам'ять століть. – 1997. – №5 (у співавт.); Нові підходи вчених до висвітлення історії України періоду Другої світової війни // 350-річчя Української держави Богдана Хмельницького: Матер. міжнар. наук. конф. 15-16 груд. 1998. – К., 1998 (у співавт.); Уніфікація літературного життя України в 1930 р. // Наукові записки НПУ ім. Драгоманова. – К., 2000. XXXVI (у співавт.).

Лім.: Анкета М.Ю.Виговського

Віктор Шапнатий

ВИНАР Любомир

(2.01.1932, м.Львів) – історик українського походження із США. Народився у родині українських педагогів. 1944 разом з батьками емігрував до Чехословаччини, згодом – до Німеччини та США. У Мюнхенському німецькому ун-ті вивчав суспільні і політичні науки; в Українському Вільному Ун-ті (Мюнхен) – історію, археологію, літературу та філософію; у Вестерн Резерв Ун-ті (Клівленд, США) – бібліотекознавство та архівознавство. Докт. дис. “Українсько-молдавські політичні взаємини в 2-й половині XVI ст.” (1957), англомовна магістерська праця “Історія раннього українського друкарства, 1491-1600” (1962). Професор Кейсівського технологічного ін-ту (Case Institute of Technology; 1959-1962), Колорадського ун-ту (Болдер, Коло; 1961-1965), професор-гість Денверського (Колорадо), Болвінг Грінського державного ун-ту (Bowling Green State University) (Огайо, США; 1965-1969), Українського Вільного Ун-ту (Мюнхен). З 1969 – ординарний професор і директор (з 1971) Наукового центру досліджень етнічних публікацій (1972-1996) Кентського державного ун-ту (Огайо, США). Досліджує широке коло питань історії України і Східної Європи, займається етнологією і бібліографією. Піонер вивчення життя і творчості М.С.Грушевського у закордонній україністиці. Засновник (1963) і незмінний головний редактор журналу історії і українознавства “Український історик”. 1964 – один із фундаторів Українського Історичного Товариства у США (з 1981 – його голова). Засновник і голова Міжнародного товариства ім. М.С.Грушевського (створене 1992).

Тв.: Остап Грицай. Життя і Творчість. – Клівленд, 1960; Андрій Войнаровський. Історичний нарис. – Мюнхен, 1962; History of Ukrainian

Printing, 1491-1600. – Denver, 1961; Історія українського раннього друкарства, 1491-1600. – Чикаго, Денвер, 1963; Князь Дмитро Вишневецький. – Мюнхен, 1964; Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Тараса Шевченка, 1892-1930. – Мюнхен, 1970; Найвидатніший історик України Михайло Грушевський, 1866-1934: У 50-ліття смерті. – [Мюнхен], 1985; Mukhailo Hrushevsky: Ukrainian-Russian Confrontation in Historiography. – Toronto, New York, Munich, 1998; Силуети епох: Дмитро Вишневецький, Михайло Грушевський. Історичні розвідки. – Дрогобич, 1992; Олександр Петрович Оглоблин, 1899-1992: Біографічна студія. – Нью-Йорк, Торонто, Київ, 1994; Михайло Грушевський: історик і будівничий нації: Статті і матеріали. – Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995; Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток: [Статті і матеріали]. – Київ; Львів; Париж; Нью-Йорк; Торонто, 1998 та ін.

Лит.: Любомир Винар: Біобібліографічний покажчик (1950-1997). – Львів; Київ; Париж; Нью-Йорк; Торонто, 1998.

✓ *Олександр Рубльов*

(6.06.1957, с.Скоморохи Житомирської обл.) – дослідник історії та сучасного стану “східної діаспори”, етнопонаціонального складу населення України, к.і.н., доцент. Автор понад 70 друкованих праць. В 1974-1979 – студент географічного ф-ту Київського держ. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. 1983-1985 – викладач географії у технікумах м.Києва. 1985-1987 – працівник Інституту геологічних наук АН УРСР. 1987 в Морському гідрофізичному ін-ті АН УРСР захистив канд. дис. “Ландшафтний аналіз території в ерозійно небезпечних районах з метою оптимізації сільськогосподарського землекористування” (наук. кер. – чл.-кор. НАНУ Маринич О.М.). З 1987 – асистент, доцент у Київському національному ун-ті ім.Т.Г.Шевченка. З 1996 (одночасно з викладацькою роботою в КНУ) – директор Ін-ту досліджень діаспори. Працює над докт. дис. “Українці у пострадянських державах як історико-географічне явище”

ВИННИЧЕНКО

**Ігор
Іванович**

Тв.: Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний нарис. – Житомир, 1992; Нашого цвіту по всьому світу. – К., 1992; Українці в державах Балтії: сторінки історії та проблеми сьогодення // Українська діаспора. – 1992. – №2; The Deportation, Incegzecation and Forced Resettlement of Ukrainians in the Soviet Period // Jornal J. Ukrainians Studies. – 1993. – №1-2; До історії організації “шефства” над українськими районами Далекого Сходу // Українська діаспора. – 1994. – №5; Українці Берестейщини, Підляшшя й Холмщини в першій половині ХХ ст. Хроніка подій. – К., 1997; Етнодемографічний розвиток України: Історія, сучасність, перспективи // Сучасність. – Ч.7-8. – 1999. – С.118-122 (у співавт.); Міграційні процеси другої половини 1940-х – початку 1990-х рр. як одне з джерел формування української східної діаспори // Україна та глобальні процеси: географічний вимір. Зб. наук. праць. В 3-х т. – Київ-Луцьк, 2000. – Т.1; Українські освітні та культурні впливи на Московщину у XIV-XIX ст. // Освіта в українському зарубіжжі: досвід, становлення і

перспективи. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 1-4 листопада 2000 р.). – К., 2001. Ігор Винниченко упорядник і редактор видань: Зарубіжне українство. 1999: Інформаційний каталог. – К., 1999; Українське зарубіжжя: Бібліографічний покажчик літератури (1900 – грудень 1999 р.). – К., 1999; Національні меншини в Україні: Інформаційно-бібліографічний покажчик. – К., 2000.

Лит.: Анкета І.І.Винниченка.

✓ *Олена Ковальчук*

ВИНОКУР
Іон Срулевич
(Ізраїлевич)

(4.07.1930, смт. Ружин Ружинського р-ну Житомирської обл.) – дослідник ранньої історії слов'ян, археолог, д.і.н.(1978), професор, академік АН вищої школи і Української історичної АН. Із робітників. Навчався на іст. ф-ті Чернівецького держ. ун-ту (ЧДУ), який закінчив у 1953. З 1953 по 1957 – наук. співроб. Житомирського обл. краєзнавчого музею, а з 1957 по 1963 – зав. історичного музею ЧДУ. Без відриву від роботи, під керівництвом д.і.н. Тиханової М.О., підготував й захистив у Ленінградському відділенні Ін-ту археології АН СРСР канд. дис. “Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н.е.” (1962). З 1963 викладає на іст. ф-ті Кам'янець-Подільського держ. пед. ін-ту (нині – університет, скорочено – КПДПУ). У 1978 в Ін-ті археології АН УРСР захистив докт. дис. “Історія і культура Черняхівських племен лісостепового Дністро-Дніпровського межиріччя (перша половина I тисячоліття н.е.)” Після реорганізації на іст. ф-ті поч. 90-х рр. очолює каф-ру історії Східної Європи і археології іст. ф-ту КПДПУ. Основна проблематика досліджень – історія та культура слов'ян I тисячоліття н.е. Опубліковано понад 330 наукових праць.

Тв.: Старожитності Східної Волині. – Чернівці, 1960; Історія та культура Черняхівських племен. – К., 1972; Історія Лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. – Київ-Одеса, 1985; Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. – Кам'янець-Подільський, 1994 (у співавт.); Слов'янські ювеліри Подністров'я. – Кам'янець-Подільський, 1997; Черняхівська культура: витоки і доля. – Кам'янець-Подільський, 2000; Языческие изваяния Среднего Поднепровья // История и археология юго-западных областей СССР. – М., 1967. – С.136-144; Некоторые вопросы духовной культуры черняховских племен // СА. – 1969. – №1. – С.48-62; Бережанський скарб // Слов'яно-руські старожитності. – К., 1969. – С.14-21; Лесостепные племена II-V вв. н.э. и их роль в истории Юго-Восточной Европы // СА. – 1972. – №4. – С.131-145.

Лит.: Гуменюк С.К. Іон Срулевич Винокур. – Бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1989; Карван С.П. Іон Срулевич Винокур. – Бібліографічний покажчик. – Кам'янець-Подільський, 2000.

✓ *Наталія Юсова*

ВИСОЦЬКИЙ
Сергій
Олександрович

(15.07.1923, м.Полтава – 19.12.1998, м.Київ) – дослідник давньоукраїнських графіті, д.і.н (1979). Син інженера-будівельника. Закінчив іст-філос. ф-т Київського держ. ун-ту (1956). Працював у заповіднику “Софійський музей” (1956-67) наук. співр., вченим секретарем, зав. відділом фондів. З 1967 в Ін-ті археології АН УРСР – спершу на посаді с.н.с., у 1982-85 зав. сектором археології Києва, з 1985 консультантом. Виявив, дослідив та видав понад 400 графіті XI-XVII ст., що збереглись у Софійському соборі, Михайлівській церкві Видубицького монастиря, Кирилівській церкві, на Золотих воротах та ін. і містять цінні відомості про іст. події, мову давніх киян, походження й розвиток писемності. Автор тритомового епіграфічного корпусу графіті XI-XVII ст. “Древнерусские надписи Софии Киевской XI-XIV” (Вып. 1. К., 1966; №№ 1-98; канд. дис.), “Средневековые надписи Софии Киевской: По материалам граффити XI-XVII вв.” (Вып. 2. К., 1976; №№ 99-292; докт. дис.), “Киевские граффити XI-XVII вв.” (Вып. 3. К., 1985; №№ 293-416). Дослідження графіті свідчить про безперервність писемної традиції від Київської Русі до України XVII ст. За цю роботу одержав премію АН УРСР (1979). Підсумкова праця “Київська писемна школа X-XII ст.: До історії української писемності” (Львів; К.; Нью-Йорк, 1998). У монографії “Светские фрески Софийского собора в Киеве” (К., 1989) атрибутував зображення кн. Ольги та Костянтина Багрянородного. 1969 висунув пропозицію для збереження руїн Золотих воріт відбудувати їх у первісному вигляді. У 1972-73 провів ретельне археол.-архітектурне дослідження пам’ятки, на підставі чого за його участю було розроблено проект її відбудови. За цикл праць з історії середньовічного Києва одержав Державну премію УРСР (1983).

Тв.: Культура Київської Русі // Історія Української РСР. – Т. I. – К., 1977; Про що розповіли давні стіни. – К., 1978; Золотые ворота в Киеве. – К., 1982; Княгиня Ольга і Анна Ярославна – славні жінки Київської Русі. – К., 1991.

Літ.: Марушак Ю. Автограф Святополка // Рад. Україна. – 1969. – 21 вересня; Плачинда Сергій. Древні стіни розповідають // Літ. Україна. – 1980. – 11 квітня. – № 30; Драч Іван. З графіті Софії Київської // Літ. Україна. – 1980. – 15 липня. – № 56; Пам’яті С.О.Висоцького // Археологія. – 1999. – № 1. – С. 193-194.

✓ *Сергій Білокінь*

(27.03.1951, м.Ужгород) – дослідник всесвітньої історії, д.і.н. (1997), професор (1999), зав. відділом всесвітньої історії і міжнародних відносин Ін-ту історії України НАН України, засл. діяч науки і техніки України (2001). Із службовців.

✓
ВДІАНЬСЬКИЙ
Степан
Васильович

1973 закінчив іст.ф-т УжДУ. З 1973 працює в Ін-ті історії України НАНУ: аспірант, м.н.с. (з 1976), с.н.с. (з 1980), зав. відділом (з 1991). У 1994-1996 – зав. каф., декан ф-ту міжнар. відносин Київського ін-ту “Слов’янський ун-т” (за сумісництвом). 1977 захистив канд. дис. “Консолідація профспілкового руху в Чехословаччині та підвищення його ролі в суспільно-політичному житті країни (1969-1975 рр.)” (наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР *І.М.Мельникова*). Докт. дис. “Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині” Лауреат всесоюзних та республіканських наукових конкурсів, 1981 удостоєний медалі Академії наук України з премією для молодих учених, 2001 – премії НАН України за кращу наукову працю з історії боротьби за незалежність України та розбудову української державності, 1995 обраний дійсним членом Нью-Йоркської академії наук, 1996 – членом Міжнародної асоціації вчених ім. Т.Г.Масарика, 1997 – академіком і віце-президентом Міжнародної Слов’янської академії наук, у 1999 – академіком Української академії історичних наук. Є членом Українського комітету славістів, Українського національного комітету по вивченню країн Південно-Східної Європи, заст. голови Комісії істориків України та Словаччини, головою правління Дослідницько-інформаційного центру “Міжслов’янська ініціатива”, відп. редактором наукового міжвідомчого щорічника “Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки”, чл. редколегій “Українського історичного журналу”, “Українського історичного збірника”, “Вісника Луганського державного пед. університету ім. Т.Шевченка”, наукового збірника Ужгородського нац. університету “Carpatica – Карпатика”, “Наукового вісника Волинського державного університету. Історичні науки”, міжнародного славістичного журналу “Rošsika. Naучные исследования по русистике, украинистике, белорусистике” (м.Прага).

Досліджує нову та новітню історію Чехословаччини й ін. країн Центр.-Східної Європи, міжнар. зв’язки України, питання історіографії, історії Закарпаття та української еміграції. Автор понад 180 наук. праць, у т.ч. 30 індивідуальних і колект. монографій, закордонних публікацій. Брав участь як автор у підготовці багатотомних видань: “Українська радянська енциклопедія”, “История рабочих Донбасса”, “Историография истории Украинской ССР”, “История Киева”, “Все про Україну” та ін.

Тв.: Консолидация профсоюзного движения в Чехословакии. 1969-1975. – К., 1979; Породненные социалистическим интернационализмом. Дружественные связи и сотрудничество породненных областей и городов УССР и братских стран социализма. – К., 1980 (у співавт.); Украина во взаимосвязях славянских народов. – К., 1983 (у співавт.); Сотрудничество общественных организаций стран социализма. – К., 1983 (у співавт.); ЧССР: Впевнена хода соціалізму. – К., 1985 (у співавт.); Интернациональное сближение рабочего класса стран социалистического содру-

жества. – К., 1989; Українсько-чехословацкіє интернаціональніє зв'язи. – К., 1989 (у співавт.); Культурніє і обществєнніє зв'язи України єо странами Європи. – К., 1990 (у співавт.); Історія країн Центральної та Південно-Східної Європи. Посібник. – К., 1993 (у співавт.); Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921-1945 рр.). – К., 1994; Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз. – К., 1996 (у співавт.); Малий словник історії України. – К., 1997 (у співавт.); Україна в європейських міжнародних відносинах. – К., 1998 (у співавт.); Т.Г.Масарик і нова Європа. – К., 1998 (у співавт.); Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918-1939). – К.-Ужгород, 1998 (у співавт.); 3 історії міжнародних зв'язків України: наука, освіта (ХІХ – 30-ті роки ХХ ст.): Док. і матеріали. – К., 1999 (у співавт.); Всесвітня історія. Новітня історія. Навч. посібник для 11 класу. – К., 2001; Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001). – К., 2001 (у співавт.); Уряди України в ХХ столітті. Науково-документальне видання. – К., 2001 (у співавт.); Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів. – Львів, 2001 (у співавт.) та ін.

Лит.: Історики-слависти СССР. Биобиблиогр. слов.-справ. – М., 1981. – С.55; Мандзюк В. Шлях у велику науку // Молода гвардія. – 1985. – 3 лист.; Вчені Інституту історії України. Біобібліогр. довідн. Серія: Українські історики. Вип.І. – К., 1998. – С.39; Степан Віднянський (р.н. 1951) // Вегеш М.М., Горват Л.В. Українська історична наука в середині ХІХ – на початку ХХІ століття. – Ужгород, 2000. – С.121-133; Пагирия В., Роглев Х. Закарпатці в Києві. – К., 2000. – С.88-90; Степану Віднянському – 50 // Carpatica-Карпатики. Вип.10. Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ – ХХ ст. – Ужгород, 2001. – С.350-353; Слово про вченого // Міжнародні зв'язки України і наукові пошуки і знахідки. – Вип.10. – К., 2001. – С.4-8.

✓ *Віктор Даниленко*

(5.05.1949, с. Ново-Станковата Добровеличківського р-ну Кіровоградської обл.) – дослідник історії культури України, к.і.н.(1981), доцент(1995). Із селян.У 1976 закінчив іст. ф-т Київського держ. пед. ін-ту ім. О.Горького (КДПІ). В 1976 – 1977 працював викладачем у ПТУ №9 м.Києва. З 1977 по 1981 навчався в аспірантурі КДПІ, де під керівництвом д.і.н. Бакуменко П.І. підготував й захистив у 1981р. канд. дис. “Ідейно-політичне виховання учительських кадрів 1960 – 1980 рр.” У 1982 – 1983 працював асистентом в КДПІ. З 1983 по 1992 був проректором Бердянського пед. ін-ту. В 1992 – 1995 – докторант Ін-ту історії України НАН України. Працює над докт. дис. на тему: “Інтелігенція українського села 1960 – 1985 рр.” З 1995 по т.ч. працює на посаді доцента каф-ри історії України Бердянського пед. ін-ту.

**ВОЙЦЕХІВ-
СЬКИЙ
Юрій
Вікторович**

Основна проблематика досліджень – історія і теорія світової і вітчизняної культури, історія української інтелігенції.

Тв.: Історія і теорія світової і вітчизняної культури. – Луганськ, 1992; Особистість сучасного суспільства. – 1992 (депоновано, 10 др. арк.); Джерела про декабристський рух в Україні в архівосховищах м.Києва / /Архіви України. – 1976. – №2;. – Т.1. – 1987(ст.: “Былое”, “Вехи”, “Гражданин”); Гуманістична суть інтелігенції// Мат-ли конф-ції. – Бердянськ, 1993; Інтелігенція українського села і влада //Мат-ли конф-ції. – Запоріжжя, 1995; Етнічні групи на Півдні України (історія і сучасність)//Язык и культура в Приазовье. – Сб. науч. тр. – Бердянск, 1995.

Лит.: Анкета Войцехівського Ю.В.

✓ Святослав Юсов

**ВОЛКОВИН-
СЬКИЙ
Валерій
Миколайович**

(15.06.1948, м.Тараша Київської обл.) – дослідник історії України XIX-XX ст., архівознавець, археограф, д.і.н. (1996), лауреат премії ім.М.С.Грушевського НАНУ (1995), нагороджений дипломом Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР за кращі наук. праці й метод. розробки в галузі архівознавства, документознавства та археографії (1987). Із службовців. Після закінчення іст. ф-ту КДУ (1971) працював с.н.с. відділу публікації документів Центрального державного архіву жовтневої революції і соціаліст. будівництва УРСР (ЦДАЖР УРСР). З 1975 – с.н.с. наук.-видавн. відділу Головархіву УРСР. 1979-1990 – чл. колегії Головархіву УРСР, заст. гол. ред. журналу “Архіви України”, з 1988 – нач. відділу використання й публікації документів. Брав участь у підготовці до видання 20 збірників документів та матеріалів, за що був нагороджений медаллю ВДНГ СРСР (1985), “Отличник архивного дела СССР” (1986). 1990-1995 – заст. гол. ред. “Українського історичного журналу”. З 1996 – гол. ред. тижневика “Історія України”, 1990-1991 – с.н.с. Ін-ту історії партії при ЦК КПУ та Ін-ту політ. досліджень. З 1991 – с.н.с., з 1996 – пр.н.с. Ін-ту історії України НАНУ. Канд. дис. “Участь трудящих Української РСР в зміцненні Червоної Армії (1921-1925)” захистив в Ін-ті історії АН УРСР (наук. кер. – д.і.н. С.В.Кульчицький). 1996 захистив докт.дис. “Нестор Махно в історії національно-визвольних і соціальних змагань в Україні” Автор семи монографій, брошур і бл. 300 статей з історії України XIX – XX ст., архівознавства, джерелознавства й археографії. Один з авторів колективних монографій, довідників: Государственные архивы Украинской ССР. – К., 1988; Маршрутами історії. – К., 1990; Етнонаціональний розвиток України. – К., 1993; Сторінки історії України: XX століття. – К., 1995; Малий словник історії України. –

К., 1997; Українське питання в Російській імперії (кінець XIX – початок XX ст.). – К., 1999.

Тв.: М.В.Фрунзе на Україні. – К., 1985; Павел Петрович Постышев. – К., 1987; Армія і народ. 20-30-і роки. – К., 1990; Махно и его крах. – М., 1991; Батько Махно. – К., 1992; Нестор Махно: легенди і дійсність. – К., 1994; Християн Раковський: Політ. портрет. – К., 1990 (у співавт.); Шефство робітничого класу над Червоною Армією // УІЖ. – 1976. – №11; Г.И.Петровський и оборонно-массовая работа на Украине // Военно-ист. журнал. – 1978. – №1; Украина восстанавливает Черноморский флот // Морской сб. – 1979. – №1; Возрождение Черноморского флота в 1920-е гг. // Вопросы истории. – 1986. – №6; 200-й номер “Архівів України” // Архіви України. – 1986. – №6; Шефська допомога Червоній Армії в 20-30-их роках // УІЖ. – 1988. – №3; Нестор Махно: звивисті стежки політичного авантюриста // УІЖ. – 1989. – 1990; Документи слідчої справи про вбивство П.А.Столипіна // Архіви України. – 1990. – №2-4; П.А.Столипін: 3 життя та державної діяльності // УІЖ. – 1991. – №2-11; Нестор Іванович Махно // Вопросы истории. – 1991. – №9-10; Й.Е.Якір без легенд // УІЖ. – 1992. – №2; Організація великоросійських шовіністів в Україні на початку XX ст. // УІЖ. – 1999. – №3.

Лит.: Анкета В.М.Волковинського.

✓ *Віктор Даниленко*

(10.02.1952, м.Вінниця) – дослідник історії жіночого руху в Україні та його сучасного стану, д.і.н. (1991), професор (1995).

1971-1976 навчалася на іст. ф-ті КДУ ім.Т.Шевченка, який закінчила по спеціальності “Історик, викладач історії й суспільствознавства”. 1976-1979 – асистент каф. історії КІНГУ. 1979-1981 – аспірантка КДУ. 1982 захистила канд.дис. “Допомога населення Червоній Армії під час визволення України від німецько-фашистських загарбників” (кер. – д.і.н., професор Письменний Г.Г.). 1981-1983 – асистент каф. історії Київського ін-ту харчових технологій. 1983-1989 – ст.викл. каф. історії Київського ін-ту культури. З березня 1989 – доцент, з 1995 – професор Київського ін-ту залізничного транспорту. З 1993 очолює каф. сусп. і гуманітарних наук цього ж ін-ту. Докт.дис. “Жіноцтво України в роки другої світової війни”. Виступала з доповідями на міжнародних та всеукр. конференціях, присвячених жіночому рухові й стану жіноцтва в Україні, зокрема, 1995 у Пекіні на Всесвітньому форумі жінок. Очолює секцію жінок-учених у Спільці жінок України, є членом президії Спільки жінок м.Києва та ін. Здійснює керівництво аспірантами за спеціальністю “Історія України”. Підготувала ряд кандидатів наук. Автор близько 70 праць.

Тв.: Трудящиеся Киева – фронту (1941-1945). – К., 1981; Патриоты Советской Украины. – К., 1986; Ратный подвиг женщин в годы Великой

**ГАЛАГАН
Валентина
Яківна**

Отечественной войны. – К., 1986; 80 лет борьбы, завоеваний и надежд. – К., 1990; Советская женщина: портрет в ретроспективе. – К., 1990; Женщины столицы Украины – Киева в годы Великой Отечественной войны. – К., 1999.

Лит.: Анкета В.Я. Галаган.

√ Олена Ковальчук

**ГАПАК
Павло
Дмитрович**

(25.12.1931, с.Пінковце, Сх. Словаччина) – дослідник історії Словаччини та Закарпаття, докт. філософії, д.і.н., художник з робітничої родини. Вищу освіту здобув на філософських факультетах Університету ім.Яна Амоса Коменського у Братіславі (1950-1952) і Університету ім. Лоранда Етвеша в Будапешті (1952-1954). Працював педагогом у м.Пряшів (1954-1955). З 1955 – науковий співробітник Історичного ін-ту Словацької АН (Братіслава), де підготував (під керівництвом чл.-кореспондента Людвіта Голотіка) й захистив 1960 канд. дис. на тему “Історія залізоровної промисловості та гірництва в Словаччині до 1918 р.”. Там же 1988 захистив докт. дис. на тему “Економічна і соціальна історія Словаччини в 1900-1918 рр.”; до 1991 був зав. відділом Історичного ін-ту САН, з 1991 – зав. відділом історії Інституту Емануеля Легоцького (Братіслава).

Дослідник історії робітничого й соціалістичного руху, історії промисловості та невиробничих галузей (транспорт, фінанси, торгівля) Словаччини, соціального становища працівників цих галузей (кінець XVIII ст. – 1918), економічної й культурної історії українців Закарпаття і Східної Словаччини до 1918. Виступав з доповідями на міжнародних конгресах, опублікованими німецькою й англійською мовами. Автор (і співавтор) близько 20 монографій, 80 наукових статей та понад 300 статей у газетах і популярних журналах. Деякі матеріали опубліковані в Австрії, Болгарії, Польщі й Угорщині.

Тв.: Dejiny hezeziarskeho priemyslu na Slovensku. – Bratislava, 1961; K storocnici ukrajinskeho historika Mychajla Hruševskeho // Historicky Casopis. – Bratislava, 1968. – Т.XVI, №1. – С.125-126; Економічна і соціальна історія Словаччини в 1900-1918 рр. // Dejiny Slovenska. – 1986. – Т.IV; Зв’язки Михайла Драгоманова з інтелігенцією Закарпаття // Дукля. – 1991. – №3-4. – С.40-48; Товариство “Руської читальниці” у Марамороській Сигеті в 1867 р. // Наук. збірник Музею укр. культури у Свиднику. – 1994. – Т.19. – С.64-75.

Лит.: Анкета П.Д.Гапака.

√ Галина Герасимова

(10.05.1924, с.Подсосново Славгородського р-ну Алтайського краю, Рос. Федерація – 30.10.1993, м.Київ) – археолог, д.і.н. (1974), професор (1985). Зі службовців.

З 1945 працював учителем історії, географії, німецької мови. У 1952 закінчив історико-філологічний ф-т Пермського держ. ун-ту ім.О.М.Горького зі спеціальності історик-археолог. З 1954 – начальник Удмуртської археологічної експедиції, заступник директора з наукової роботи Удмуртського республіканського музею в м.Іжевську. У 1955 – 1958 навчався в аспірантурі Ін-ту мови, літератури та історії Казанської філії АН СРСР. З 1958 – м.н.с. того ж ін-ту. З 1960 – доцент кафедри історії СРСР Уральського держ. ун-ту (м.Свердловськ). У 1959 в Ін-ті археології АН СРСР захистив канд. дис. “Пьяноборская культура среднего Прикамья”, а у 1974 – там же захистив докт. дис. “Этническая история Южного Прикамья в 1 тыс. н.э.” Тоді ж переїхав до Києва. З 1974 до 1987 – заступник директора з наукової роботи Ін-ту археології АН УРСР і з 1979 по 1991 – зав. відділу теорії й методики археологічних досліджень того ж ін-ту. Автор більше 200 праць.

Тв.: Этнический процесс в первобытности. – Свердловск, 1970; Этническая история Западного Приуралья на рубеже нашей эры. – М., 1988; Древняя керамика: методы и программа исследования в археологии. – К., 1992; Синташта. Археологические памятники арийских племен Урала – казахстанских степей. – Челябинск, 1992; Проблемная ситуация в современной археологии. – К., 1988; Объект и предмет науки в археологии. – К., 1988; Формализованно-статистические методы в археологии. – К., 1990; Структура археологического познания: Проблемы социально-исторического исследования. – К., 1989; Очерки философии социоархеологии. – К., 1992 (у співавт.).

Літ.: Науковий архів ІА НАН України. – Особова справа Генінга В.Ф.; До ювілею В.Ф.Генінга [65-річчя] // Археологія. – 1989. – №4; Бунятян Е.П. Памяти В.Ф.Генінга // Российская археология. – 1994. – №3; Володимир Федорович Генінг (1924 – 1993) // Археологія. – 1994. – №1; Бунятян К.П. В.Ф.Генінг: Сторінки життя та творчості // Археологія. – 1997. – №3; В.Ф.Генінг и достижения отечественной археологии // Российская археология: достижения XX и перспективы XXI вв. Материалы научной конференции. Россия, Удмуртия. – Ижевск, 2000.

✓ *Любов Шенель*

(5.08.1892, м.Київ – 22.09.1958) – дослідник історії України XVII–XX ст., археограф, джерелознавець, доц. (1921), проф. (1925). З родини дрібних ремісників. 1910 закінчив гімназію і вступив на іст. відд. іст.-філол. ф-ту Київського ун-ту. За участь у політ. демонстраціях й як активний член УСДРП у квітні 1911 був

ув'язнений. Поновлений на навчання в ун-ті у вересні 1912. 1916 закінчив ун-т. Володів нім., франц. та польс. мовами. Розпочав працювати в УНТ під кер. М.Грушевського. З 1917 викладав історію в укр. гімназіях, читав лекції з історії України для вчителів Києва, Гадяча, Кролевця, Миргорода, Умані, розробляв навч. плани для Укр. ун-ту (відкр. 1918). З 1919 – в іст.-географ. і археол. акад. комісіях ВУАН, 1918-1920 – секретар іст. секції, 1921 – секретар гуманітарного відділу й чл. президії УНТ, з квіт. 1924 – в акад. установах, які очолював М.Грушевський, з 1926 – кер. секцією історії України наук.-дослід. каф. марксизму-ленінізму при ВУАН, доклав зусиль до створення Наук. т-ва істориків-марксистів. Одночасно працював у вузах м.Києва. 26 липня 1929 заарештований у справі “СВУ”, в квітні 1930 засуджений до 5 років позбавлення волі з позбавленням прав на два роки. Покарання відбував в Ярославському ізоляторі, на Соловках, ін. місцях. Ще двічі був засуджений разом на 20 років. Реабілітований у 1958, а по справі “СВУ” – 11 серп. 1989. Автор 36 опубл. праць.

Тв.: Коліївщина в світлі новознайдених матеріалів // Україна. – 1924. – Кн.1-2; М.Костомаров в світлі автобіографії // Україна. – 1925. – Кн.3; “Гадяцький” ключ XVII-XVIII ст. (економічна організація гетьманського домену); Україна та Дін у XVII ст. // Записки Київ. ІНО. – К., 1928. – Кн.ІІІ; Нариси з історії революційного руху на Україні. – К., 1926. – Т.І; Революційна Українська партія (РУП); ст.: Історична літ-ра і бібліограф. огляд за 1926 р. // Україна. – 1926. – Кн.2; М.П.Драгоманов в українській історіографії // Україна. – 1926. – Кн.2; В.Д.Антонович в українській історіографії // Україна. – 1928. – Кн.5.

Лит.: Україна. – 1925. – Кн.1-2; Водотика С.Г., Кондрашов В.Ф. О.Ю.Гермайзе // УІЖ. – 1992. – №12; Репресоване “відродження”. – К., 1993; ЕУ. – Т.1. – К., 1993; Заруба В. Знищення київської школи істориків Михайла Грушевського (за мат. архіву ВУАН) // Сучасність. – 1996. – №5.

Галина Брега

**ГИРИЧ
Ігор
Борисович**

(2309.1962, Київ) – фахівець з проблем історії культури, джерелознавства, передусім епістолології, та історіографії, зокрема грушевськознавства, а також киевознавства. Чл.-кор. УВАН (США, з 1998). Закінчив вечірнє відділення іст. ф-ту Київ. держ. ун-ту ім.Т.Шевченка (1987). Працював у ЦДІА України у м.Києві (1979-1989) на посадах охоронця фондів, молодшого, наукового та старшого наукового співробітника у відділі публікації та використання документів. У 1983-1985 служив у лавах рад. армії. З 1989 в Археогр. комісії НАН України. З реорганізацією останньої (1991) – в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім.М.Грушевського НАН України (з 1996 – ст. наук. співробітник, 3

2002 – зав. відділом). У 1992-1995 гол. ред. іст. часопису “Старожитності”. 1995 захистив канд. дис. “Архів М.Грушевського як джерело для вивчення діяльності визначних постатей українського руху (М.Грушевський, С.Єфремов, В.Липинський, М.Василенко)”. З 1991 член УІТ, секретар його київського осередку. З 1996 заступник гол. редактора його друкованого органу – журналу “Укр.історик”. З цього самого року зав. редакції іст. літератури у вид-ві пед. літ-ри “Генеза” (з 1999 по жовтень 2001 в.о. гол. ред.). З жовтня 2001 – директор вид-ва Львівської богословської академії. Член редколегії журналів “Пам’ять століть”, “Генеза”, “Пам’ятки України”, “Молода нація”. Автор понад ста наукових і науково-популярних статей та документальних публікацій

Тв.: До історії ВУАН: М.Грушевський і А.Кримський // Укр. археогр. щорічник. Вип. 1. – К., 1992 (у співавт.); Із листування С.Єфремова і М.Грушевського // Записки НТШ. – Т. ССХХІV. – 1992 (у співавт.); Листування М.Грушевського до О.Грушевського // УІ. Т. 110-115. – 1991-1992; М.Грушевський та В.Антонович: Творчі контакти та суспільно-політичні погляди // Академія пам’яті проф. В.Антоновича. – К., 1994; Архів М.Грушевського // Київська старовина. – 1992. – № 1; Релігія і церква в житті й творчості М.Грушевського // Грушевський М.С. Духовна Україна. – К., 1994 (у співавт.); М.Грушевський і С.Єфремов на тлі суспільно-політичного життя кін. ХІХ – 20-х рр. ХХ ст. // УІ. – Т. 128-131. – 1996; Між російським і українським берегами: В.І.Вернадський і національне питання, в світлі щоденника 1917-1921 рр. // Марра Мунді. – Львів, 1996; Щоденник М.Грушевського, 1904-1910 рр. // Київська старовина. – 1995. – № 1; Епістолярна спадщина М.Грушевського: Показчик до фонду № 1235 у ЦДДА України у м.Києві. – К., 1996; Публікації С.Єфремова в газеті “Нова Рада”, 1917-1919 // Укр. археогр. щорічник. – Том 2. – К., 1993; До історії топографії Печерської частини Києва (за матеріалами Київської інженерної команди) // Проблеми іст. географії України. – К., 1991; В.Липинський у світлі його листування за дореволюційних часів // УІ. – Т. 141-143; Деякі питання організації М.Грушевським археографічної роботи у львівський період життя // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю КАК. – К., 1997; Київська ідея і українська справа // Пам’ять століть. – 1998. – № 3; Чи суперечить національний міф історичній правді? // Укр. іст. дидактика: Міжнар. діалог. – К., 2000; Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство // Винар Л. Грушевськознавство: Генеза і іст. розвиток. – К. та ін., 1999?; Державницький напрям і народницька школа в українській історіографії (на тлі стосунків М.Грушевського і В.Липинського) // Михайло Грушевський і українська історична наука. – Львів, 1999; Меценат і музейник К.Лисюк: Реліквії зібрані і втрачені // Пам’ятки України. – 1998, – № 1 (у співавт.); Видання україномовних епістолярних джерел кін. ХІХ – сер. ХХ ст.: Методичні рекомендації. – К., 2000 (у співавт.); М.Грушевський і М.Василенко: До історії творчих контактів // Укр. археогр. щорічник. – Том 3/4. – К., 1999; “Народництво”

та “державництво” в українській історіографії: проблема змістовного наповнення понять // Молода нація. – Ч.4. – К., 2000; Спадщина М.Грушевського і сьогодні // Архівознавство, археографія, джерелознавство. – Вип. 4. – К., 2001; Листи В.Липинського до М.Грушевського: Передмова, тексти, коментарі // Листування Михайла Грушевського. Серія: епістолярні джерела грушевськознавства. – Т. 2. – К., 2001; В.Липинський і сучасна українська історіографія // Вісті УВАН. – Ч. 2. – Нью-Йорк, 2000.

Лит.: Анкета Гирича І.Б.

✓ *Сергій Білокінь*

**ГЛАДКИХ
Михайло
Іванович**

(15.11.1941, с.Покровське Тлейло-Огарівського р-ну Тульської обл., Рос. Федерація) – археолог, д.і.н. (1991). Дослідник археології кам’яного віку, зокрема типології й статистичного аналізу кам’яних виробів. Виявляє локальні варіанти матеріальної культури пізнього палеоліту, займається типологією та соціальною реконструкцією палеолітичних жител і поселень. Із селян.

З 1961 по 1966 навчався на іст. ф-ті КДУ на кафедрі археології й музеєзнавства. З 1966 по 1975 працював н.с. Ін-ту археології АН УРСР, з 1975 у КДУ – ст.викладач, доцент, зав. кафедрою археології та музеєзнавства (1987). Навчався в аспірантурі Ін-ту археології АН УРСР. У 1973 в Ленінградському відділенні Ін-ту археології АН СРСР захистив канд. дис. “Пізній палеоліт Лісостепового Придніпров’я” (наук. кер. – д.і.н. *І.Г.Шовкопляс*). У 1991 в Ленінградському відділенні Ін-ту археології АН СРСР захистив докт. дис. “Історична інтерпретація пізнього палеоліту”. Автор понад 55 наукових праць.

Тв.: Палеолітичне місцезнаходження Караваєві Дачі у Києві // Археологія. – 1972. – №7; К вопросу о разграничении хозяйственно-культурных типов и историко-этнографических общностей позднего палеолита // Палеозология древнего человека. – М., 1977; Некоторые критерии определения культурной принадлежности позднепалеолитических памятников // Проблемы палеолита Восточной и Центральной Европы. – Л., 1977; Історична інтерпретація пізнього палеоліту. – К., 1991; Пізні прояви пізньопалеолітичної культури в Середньому Подніпров’ї // УІЖ. – 1971. – №4.

Лит.: Анкета М.І.Гладких; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997.

Любов Шепель

**ГЛИВЕНКО
Михайло
Васильович**

(1888 – ?) – архівіст, організатор архівної справи в Україні. Народився в родині службовців. Освіта – середня. Архівний стаж з 01.10.1921. З 01.08. 1923 по 10.03.1931 – завідувач Центральним архівом революції у м. Харкові. Член науково-організаційної колегії

Центрального архівного управління (ЦАУ) УСРР (1926). Учасник першої наради архівних робітників України (6-10 грудня 1924) у м. Харкові. Брав участь у Всеукраїнській нараді завідателів центральних та краєвих історичних архівів (10-17 грудня 1928, м. Харків), де виголосив промову “Про внутрішнє устаткування архівосховищ”. Учасник Всеукраїнського десятиденного семінару-зльоту архівних робітників (20-30 квітня 1931), де прочитав лекцію “Виставки архівних матеріалів”. Надавав великого значення археографічній роботі. Був дійсним членом архівознавчої секції Археографічної комісії ЦАУ УСРР. У 1931-1932 готував проспекти видань “Огляд матеріалів з історії революції 1905 р.”, “Огляди архівних матеріалів дореволюційних установ по боротьбі з революцією”. 26.05.1930 бюро Археографічної комісії ЦАУ УСРР затверджений редактором збірки документів “Огляди найважливіших фондів України ХУІІ ст. – 1917 р.” (20 др. арк.). З 10.03.1931 – заст. зав. Центрального архіву революції. У 1935 керував аспірантурою по ЦАУ УСРР у м. Харкові, де читав лекції з методики і техніки архівної справи. Член редколегії часопису з теорії і практики архівного будівництва “Радянський архів”. Провів значну роботу в справі виявлення українських архівних фондів і переведення їх до Харкова та Києва. Надавав великого значення внутрішньому устаткуванню архівосховищ. Автор статей про напрямки використання архівних документів. Подальша доля невідома.

Тв.: Про внутрішнє устаткування архівосховищ // Всеукраїнська нарада за-відувачів центральних та краєвих історичних архівів. – К., 1928. – С.22-23; Виставки архівних матеріалів // Радянський архів. – 1931. – Кн.3. – С.63-69; Організація внутрішньої роботи на новому етапі архівного будівництва // Радянський архів. – 1931. – Кн.4/5. – С.15-19.

Лит.: Водолажченко О. Перша нарада архівних робітників України // Архівна справа. – 1925. – Кн.1. – С.144; Всеукраїнська нарада завідателів центральних та краєвих історичних архівів. – К., 1928; Едиційна археографія в Україні у ХІХ-ХХ ст.: плани, проекти, програми видань. – К., 1993. – Вип. 1; Матяш І. Українська архівна періодика.1920-1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія. – К., 1999; Матяш І.В. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Верба І.В. Гливенко Михайло Васильович // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. – Вип.1 (ХІХ ст. – 1930-і рр.). – К., 1999. – С.87-88.

Ігор Верба

(2.01. (ст.ст.) 1896, с. Москаленки Канівського повіту Київської губ. (тепер Білоцерківського р-ну Київської обл.) – 1964, м. Київ) – дослідник історії України ХІХ–ХХ ст. Учень М.С.Грушевського. З селян. Після закінчення курсу навчання у Черкаській вчительській семінарії (1913-1917) навчався у Київському учительському ін-ті

**ГЛУШКО
Сильвестр
Васильович**

(1917-1919) та одночасно на іст. відділі історично-філологічного ф-ту Київського держ. ун-ту (1917-1920). Восени 1920 після ліквідації ун-ту переведено на історично-філологічний ф-т Вищих Педагогічних курсів, а у вересні 1921 переведено до Вищого інституту народної освіти, який закінчив у 1922. У 1917-1920 працював вчителем історії у київських школах, у 1920-1923 – інструктор по секції дитячих будинків при Київській губнаросвіті, у 1923-1924 – зав. трудовою школою при заводі “Більшовик”. У 1924-1933 працював у ВУАН: аспірант (1924-1928), науковий співробітник (1928-1930) Наук.-дослід. кафедри історії України у Києві; науковий співробітник Комісії історії Києва й Правобережної України (1924-1933). 1928 захистив промоційну працю на тему “Селянські рухи на Чернігівщині при кінці XIX і на початку XX ст.”. Брав участь в Археографічній експедиції до Москви (1926-1928). 26.02.1933 незаконно арештований та засуджений у справі “Української військової організації” на 5 років виправно-трудоих таборів. Покарання відбував в Ухто-Печерському та Ухтоїжемському таборах Комі АРСР. Після звільнення за заліком (10.01.1937) працював економістом, ст. економістом, ст. інженером, начальником кошторисно-економічного відділення будівництва Ухтіжемлага НКВД. Постановою Особливої Народи при Народному комісарі внутрішніх справ від 22.02.1941 судимість та пов’язані з нею обмеження з Глушка С.В. були зняті. Повторно арештований 1941. Після звільнення у 1943 проживав у м. Іжевську Удмуртської АРСР, працював економістом. Після реабілітації 1958 повернувся в Україну. Автор праць з історії селянських рухів в Україні кінця XIX – початку XX ст.

Тв.: Куліш про свої зносини з поляками // Україна. – 1924. – Кн.3. – С.103-109; Драгоманов і недільні школи // Україна. – 1924. – Кн.4.- С.35-42; 3 селянських рухів. На Чернігівщині 1905 р. // Україна. – 1925. – Кн.4.- С.9-63; П’ятдесятиріччя науково-педагогічної і громадської діяльності В.І.Щербини // Щербина В.І. Нові студії з історії Києва. – К., 1926. – С.ІХ-ХІV; Листування П.О.Куліша з М.М.Жемчужниковим (1854-1877 рр.) // Україна. – 1926. – Кн.2-3. – С.163-180; Спомини Ірини Володимирівни Антонович про М.П.Драгоманова // Україна. – 1926. – Кн.4.- С.120-134; Коліївщина 1768 р. Післямова // Радич В. Максим Залізник. – К., 1928; Селянське питання в українській науковій літературі за останнє десятиліття // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії України в Києві. – К., 1929.- Т.2, виданий на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського з нагоди шістьдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності. – С. L-LXVIII.

Лит.: Сохань П.С., Ульяновський В.І., Кіржаєв С.М. М.С. Грушевський і Academia: Ідея, змагання, діяльність. – К., 1993; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999; Наука и научные работники СССР. – Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.84; ЕУ. – Т.1. – С.389; ЕoU. – Vol. II. – P.197-198.

✓ Оксана Юркова

(17.08.1952, с. Бишів Макарівського р-ну Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., культурологічних питань етногенезу українського народу, його соціального розвитку, проблем вищої школи, громадських організацій та об'єднань, у тому числі профспілок як інституту соціального захисту і адаптації найманих працівників за сучасних умов реформування економіки України, к.і.н., доцент.

В 1977 закінчив Київський держ. пед. ін-т ім. О.М.Горького, вчитель історії, суспільствознавства, в студентські роки очолював рух студентських будівельних загонів, з 1976 до 1983 обирався головою профкому студентів інституту, а в 1983-1993 – аспірант, ст. викладач, доцент кафедри історії України, заступник декана іст. ф-ту Київського держ. пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова. З 1993 – ректор Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Керує Академією з дня її заснування. Як науковець Головка М.Л. опублікував понад 40 праць (статті, брошури, монографії).

Готується до захисту докторської дисертації на тему: “Діяльність громадських організацій України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)” Тема дисертації затверджена вченою радою Інституту історії України НАН України.

За вклад у становлення системи недержавної освіти, підготовку кваліфікованих спеціалістів та дослідження проблем історії соціально-економічного розвитку України рішенням Академічної Ради від 14.08.1997 р. Міжнародної Кадрової Академії, акредитованої при Європейській мережі національних центрів ЮНЕСКО і Ради Європи? Головка М.Л. обраний дійсним членом (академіком), а постановою президії Міжнародної Кадрової Академії від 13.10.1998 р. йому присвоєно звання “Почесний професор” та нагороджений золотою медаллю “За заслуги в освіті”. Головка М.Л. обраний членом-кореспондентом Української Академії історичних наук 10 березня 1999 р.

Тв.: Проблеми економічної політики країни в 50-ті – першій половині 60-х років. Пошук шляхів прискорення розвитку народного господарства, Україна в роки Великої вітчизняної війни Радянського Союзу 1941-1945 рр.; Соціальне партнерство (сучасний міжнародний досвід); Основи правознавства; Зайнятність населення України: соціально-економічні правові аспекти. Як доробок до докторської дисертації надрукована стаття “Національно-визвольний рух в Західній Україні початку Другої світової війни (теоретичні аспекти)” у книзі “Слов'янські культури в Європейській цивілізації”. – Київ, 2001.

Олександр Реєнт

**ГОНЧАР
Борис
Михайлович**

(01.03.1945, с.Лип'явка Шполянського р-ну Черкаської обл.) – фахівець з питань міжнародних відносин, зовнішньої політики США й західноєвропейських країн, педагог, д.і.н. (1994), проф. (1995).

1964–1969 – студент іст. ф-ту Київського держ. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. Після закінчення – асистент, ст. викладач, доцент, професор, з 1991 – зав. кафедрою нової та новітньої історії зарубіжних країн цього ун-ту. В КДУ 1974 захистив канд. дис. “Середземноморська політика США (кінець 60-х – початок 70-х рр.)” (наук. кер. – проф. Тарасенко В.А.). Там же 1994 – докт. дис. “Фактор регіональних конфліктів в процесі формування та реалізації політики США щодо СРСР в 70-і – 80-і рр.”.

Автор понад 60 друкованих праць, у т.ч.: Конфронтація или диалог. Стереотип антисоветизма в региональной внешней политике США. – К., 1989; СРСР – США: “правила поведінки” в регіональних конфліктах. – К., 1990; Кризова дипломатія: СРСР і США в конфліктах “Третього світу” (70-і – 80-і рр.). – К., 1992; Проблема регіональних конфліктів в радянсько-американських відносинах на рубежі 80-х – 90-х рр. // Вопросы новой и новейшей истории. – 1993. – №39; Ставлення США до проблеми інтеграції країн Центрально-Східної Європи в західноєвропейські об’єднання // Питання нової та новітньої історії. – К., 1996. – №42.

Лит.: Анкета Б.М.Гончара.

✓ *Олена Ковальчук*

**ГОРБАНЬ
Юрій
Андрійович**

(20.09.1937, с.Матіївка Бахмацького р-ну Чернігівської обл.) – дослідник питань з політичної історії України ХХ ст., д.і.н. (1984), проф.

1959–1964 – студент іст.-філол. ф-ту КДУ ім.Т.Г.Шевченка; 1964–1967 – асистент Миколаївського кораблебудівного ін-ту; 1967–1969 – аспірант КДУ, в якому 1971 захистив канд.дис. “Комуністична партія в боротьбі за мобілізацію робітничого класу на виконання першої п’ятирічки (на матеріалах України)” (наук. кер. – проф. Черченко А.). Докт. дис. “Керівництво Компартії України розвитком промисловості республіки в період соціалістичної індустріалізації СРСР. 1926–1937 рр.”. З 1970 – асистент, ст.викл., доц., проф., зав. каф. укр. історії та етнополітики КДУ. Спеціалізується на вивченні соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні у міжвоєнний період (1921–1939 рр.).

Тв.: Ленинским курсом социалистической индустрии: Из опыта Компартии Украины по руководству развитием промышленности. – К., 1984; Деякі питання господарської політики партії в умовах переходу до соціалістичної індустріалізації країни // Вісн. Київ. ун-ту. – 1986. – Вип.19; Л.Д.Троцький про організацію суспільної праці в умовах переходу до соціалізму. 1917–1923 рр. (у співавт.) // УІЖ. – 1990. – №3;

До питання про політико-правові стосунки ЧСРР і РСФРР у 1918-1920 рр. // Вісн. Київ. ун-ту. – 1998. – Вип.39.

Лит.: Анкета Ю.А.Горбаня.

✓ Олена Ковальчук

(31.07.1936, м.Мурманськ) – дослідник всесвітньої історії та історії України, краєзнавець, дослідник па'яток історії та культури України, д.і.н. (1982), проф. (1992), засл.працівник культури України (1993). 1959 закінчив КДУ, іст.-філос. ф-т. З 1959 в Ін-ті історії АН УРСР: аспірант, м.н.с., с.н.с. Працював ученим секретарем Ін-ту. З 1983 – зав. відділом іст.-краєзнавчих досліджень. У 1965 захистив канд. дис., 1982 – докт. дис. з проблем тогочасної Великобританії. Останні 20 років розробляє проблеми іст.-краєзнавства, в т.ч. пам'яткознавства. Як заступник голови Головної редколегії 28-томного енцикл. видання “Зводу пам'яток історії і культури України” координує роботу місцевих редколегій та багаточисельного авторського колективу. Автор понад 200 наук. праць.

✓ **ГОРБИК**
Вячеслав
Олександрович

Тв.: Правлячий клас і робітничий рух в Англії (1959-1964). – К., 1968; Смог над Альбіоном (Проблеми зовнішньої та внутрішньої політики сучасної Англії). – К., 1969; Політичні тупики торі. – К., 1973; Антиробітнича політика консерваторів та становище трудящих в післявоєнній Англії. – К., 1974; Консервативна та ліберальна партії в політичній системі післявоєнної Англії. – К., 1977; Британія: суперечності і проблеми. – К., 1980; Культура і наука Чернігівщини дожовтневого і радянського часу в пам'ятках. Матеріали до Зводу пам'яток історії та культури народів СРСР по Українській РСР. Чернігівська область. – К., 1986 (у співавт.); Історичне краєзнавство в УРСР. – К., 1988 (у співавт.); Пам'ятники України: проблеми збереження і дослідження. – К., 1994 (у співавт.); До питання про історичне районування України // УІЖ. – 1995. – №1,2 (у співавт.); Історико-культурна спадщина України: Проблеми дослідження і збереження. – К., 1998 (у співавт.); Звід пам'яток історії та культури України. Київ. Енциклопедичне видання. Кн1, ч.1. – К., 1999 (у співавт.); Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури. – К., 1999 (у співавт.); Безсмертя. Книга пам'яті України 1941–1945. – К., 2000 (у співавт.); Київ. Енциклопедичне видання. – К., 2001 (у співавт.); Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001). – К., 2001 (у співавт.); Видатні діячі України минулих століть. – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Анкета В.О.Горбика; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. Вип. 1. – К., 1998. – С.62-63.

✓ Віктор Даниленко

ГРАНЧАК
Іван
Михайлович

(07.10.1927, с.Нове Давидково Мукачівського р-ну Закарпатської обл. – 13.01.2000, м. Ужгород) – дослідник проблем новітньої історії Чехословаччини та Угорщини, а також історії Закарпаття, д.і.н. (1967), проф. (1969), акад. Міжнародної Слов'янської академії наук (1998), громад. діяч. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (1997). Із селян. 1952 закінчив іст.ф-т УжДУ. 1952-1955 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР. Працював ст.викл. (1955-1959), доц. (з 1959), зав.каф. загальної історії УжДУ (1961-1969). 1967 захистив докт.дис. “Робітничий клас Угорщини і його боротьба проти білого терору та фашистського режиму в другій половині 1919-1925 рр.”. 1969-1970 – зав.відділом історії європейських соц. країн Ін-ту історії АН УРСР. З 1971 – знову зав.кафедрою загальної історії, одночасно у 1980-1981 – декан іст.ф-ту, а в 1981-1985 – проректор з навчальної роботи УжДУ. З 1996 – зав.каф. історії й сусп. дисциплін Ужгородського ін-ту інформатики, економіки та права, а також дир. Закарпатського регіонального центру соц.-екон. і гуманітарних досліджень НАНУ.

Автор понад 500 наук., наук.-метод., наук.-популярних та публіцист. праць. Співавтор підручника “Історія південних і західних слов'ян” (К., 1966, 1987) та метод. посібників для вузів. Створив в УжДУ школу дослідників новітньої історії Чехо-Словаччини й Угорщини. Під його керівництвом написано і захищено більш як 20 канд. і докт. дис. Розробив (у співавт.) комплексну систему управління якістю підготовки спеціалістів у вузі.

Тв.: Олекса Борканюк – полум'яний борець за визволення трудящих Закарпаття. – К., 1956; Очерки новой и новейшей истории Венгрии. – М., 1963 (у співавт.); Робітничий рух Угорщини. 1919-1925. – Львів, 1968; История Венгрии. – М., 1972. – Т.ІІ (у співавт.); Місто над Ужем: Історичний нарис. – Ужгород, 1973 (у співавт.); Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород, 1973 (у співавт.); Бела Кун – выдающийся деятель венгерского и международного революционного движения. – М., 1975 (у співавт.); Робітництва горде ім'я. – Ужгород, 1976 (у співавт.); Город над Ужем: Исторический очерк. – Ужгород, 1984 (у співавт.); Чехословакия в социалистическом содружестве. – К., 1984 (у співавт.); Закарпаття в сім'ї народів СРСР: До 40-річчя возз'єднання Закарпаття з УРСР. – К., 1985; Нариси історії Закарпаття. Т.І-ІІ – Ужгород, 1993-1995 (у співавт.); Осередок освіти, науки, культури: Ужгородському державному університету – 50 років. – Ужгород, 1995 (у співавт.).

Лит.: Гранчак Іван Михайлович // РЕІУ. Т.І. – К., 1969. – С.454; Гранчак Іван Михайлович // Историки-слависты СССР: Библиограф. слов.-справ. – М., 1981. – С.65; Професор Іван Гранчак: (До 70-річчя від дня народження): [Зб.ст. та бібліографія]. – Ужгород, 1997; Комаренко Т. Гранчак Іван Михайлович // Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідн. Серія: Укр. історики. Вип.І. – К., 1998. – С.66.

✎ Степан Віднянський

(6.08.1941, с.Щаслива Липовецького р-ну Вінницької обл.) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н.(1972), проф.(1995). Із селян. Закінчив істор. ф-т КДУ ім. Т.Г. Шевченка в 1968. В цьому вузі при каф. історії радянського суспільства проходив у 1968 – 1971 аспірантуру. Під керівництвом д.і.н., проф. *Кондуфора Ю.Ю.* підготував й захистив у 1972 канд. дис. “Молодіжний пролетарський рух на Україні в 1917 році”. В 1971 – 1973 працював ст. викладачем каф. історії КПРС Вінницького держ. пед. ін-ту (ВДПІ), а з 1973 по 1978 – деканом іст. ф-ту ВДПІ. З 1974 по 1978 був депутатом і головою постійної комісії в справах молоді Вінницької міськради народних депутатів. У 1978 – 1992 працював на посаді доцента каф. історії СРСР і УРСР іст. ф-ту ВДПІ. З другої половини 90-х – професор, зав. каф. історії слов’янських народів, декан іст. ф-ту ВДПІ. Готує докт. дис. на тему: “Економічні взаємовідносини між містом і селом на Україні в 1917”. Основна проблематика досліджень – соціально-економічна і політична історія України в 20-30 рр. ХХ ст. Автор близько 100 наук. праць.

Тв.: Героїчна юність “Арсеналу”. – К., 1969 (у співавт.); Керівна роль КПРС у будівництві соціалізму і комунізму. – К., 1979 (у співавт.); Мобілізовані революцією. – М., 1987 (у співавт.); Вінок безсмерття: Книга-меморіал. – К., 1988 (у співавт.); Дидактичний матеріал з історії слов’янських народів. – Вінниця, 1992; Розпад Югославії і створення самостійних південнослов’янських держав. – Вінниця, 1993; Культура Поділля: історія і сучасність. – Хмельницький, 1993; Польща в роки Другої світової війни. – Вінниця, 1994.

Лит.: Анкета Григорчука П.С.

✓ *Святослав Юсов*

(10.06.1930, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1979), с.н.с. (1971), нагороджена медаллю А.С.Макаренка (1986). Зі службовців. 1953 закінчила КДУ, 1953-1956 – аспірант каф. історії України іст.фак-ту. 1958 в Ін-ті історії АН УРСР захистила канд.дис. “Робітничий і селянський рух в Донецькому басейні в роки Першої світової імперіалістичної війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.)”, там же 1979 захистила докт.дис. “Робітничий клас України в період підготовки та проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції (березень 1917 – січень 1918 рр.)”. З 1957 працювала в Ін-ті історії – ст.лаб., м.н.с., з 1965 – с.н.с., з 1986 – пр.н.с. відділу історії укр. революції та громадянської війни.

1980-1989 – чл. міжвідомчої Ради Президії АН УРСР і Міністерства освіти “Наука – народній освіті”. У ці ж роки очолювала Печерську районну організацію Т-ва охорони пам’яток історії та культури м.Києва, входила до складу Президії міської організації цього т-ва. Дослідник історії укр. революції й громадянської війни в

✓ **ГРИЦЕНКО**
Аделіна
Павлівна

Україні. Автор понад 100 друк. праць, у тому числі монографій та брошур, наукових статей, розділів у великих колективних виданнях.

Тв.: Робітничі фортеці соціалістичної революції. – К., 1965; Робітничий клас України у Жовтневій революції. – К., 1975; Українські робітники на шляху творення національної держави (1-й Всеукраїнський робітничий з'їзд 11-14 (24-27) липня 1917 р.). – К., 1992; Політичні сили в боротьбі за владу в Україні. (Кінець 1917 – поч. 1919 р.). – К., 1993; Рік 1919-й. – К., 1996; Рік 1920-й. – К., 1997; Діяльність українських організацій на теренах Росії за доби Центральної Ради. – К., 1999, а також колективні видання: Історія робітничого класу Української РСР. – Т.2. – К., 1967; Історія міст і сіл. Київська область. – К., 1971; Історія Української РСР. Т.V. – К., 1977 (укр. вид.); Т.6. – К., 1984 (рос. вид.); Очерки истории профессиональных союзов Украинской ССР. – К., 1983; Історія Києва – Т.3, кн.1 (рос. вид.) – К., 1985; укр. вид. – К., 1987.

Лит.: Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики” Вип.1. – К., 1998. – С.68-69.

✓ *Наталія Васильєва*

**ГРИШКО
Василь
Іванович**

(псевд. та крипт. у пресі ОУН: Віктор Горошко, Віктор Віго, ВІГо, (vir), В.Г. й ін.; 15.01.1914, м.Яготин, тепер Київ.обл.) – дослідник історії України ХХ ст., літературознавець, письменник, публіцист, політ. діяч. Із сім'ї офіцера царської, а потім укр. армії, розстріляного більшовиками. Закінчив семирічну школу, належав до її літ.гуртка, члени якого були заарештовані в листопаді 1929 нібито у справі “СВУ-СУМ”. Був засуджений “умовно” на 3 роки ув'язнення як неповнолітній. 1930-1933 працював робітником на будівництві ХТЗ, закінчив школу ФЗУ. Вчився на літ.ф-ті ХДУ, 3-й курс якого 1935 було переведено до Києва. На початку вересня був виключений з ун-ту за приховування фактів біографії й заарештований НКВС. У лютому 1937 був засуджений до 3 років таборів; ув'язнення відбував 1937-1939 на Колимі. Повернувшись в Україну весною 1940, викладав мову в с/ш №30 Полтави, де його застала війна. Став співробітником газ. “Голос Полтавщини” та ред. укр. радіомовлення, пов'язаним з підпільною діяльністю ОУН. 1943 вирушив на Захід; 1945-1949 перебував у таборах для переміщених осіб у Карлсфельді й Міттенвальді. З 1948 став виступати у пресі під власним прізвиськом. Від 1950 – в США. Гол.ред.газ. “Український Прометей” (Детройт, 1954-1955), викл. укр. мови у Військовій школі мов армії США (1955-1959), 1960 здобув ступінь магістра бібліотекарства (Каліфорнійський ун-т, Берклі, Каліфорнія). 1960-1969 – бібліограф по славістиці Вашингтон.ун-ту, там же захистив докт.дис. із слов'ян.філології (1972). 1969-1973 – політ.коментатор з питань укр.нац.-політ.життя у СРСР на радіо “Свобода” в Мюнхені,

а потім у Нью-Йорку (під псевд. Віктор Гринько). Виступає як публіцист в укр. демокр.пресі; автор низки літ.-критичних статей про творчість М.Куліша, О.Довженка, І.Сенченка, О.Гончара, М.Стельмаха, Г.Тютюнника та ін. Укладач і автор передмови до кн.: Сосюра В. Засуджене й заборонене.-Нью-Йорк,1952. З 1967 – голова, з 1975 – почесний голова УРДП. Член Об'єднання укр. письменників "Слово" в США, ПЕН-клубу, чл.-кор. УВАН у США. Автор спогадів та наук.праць з історії України ХХ ст.

Тв.: Мій замах на Еріо в 1933 р. // Укр.трибуна.-Мюнхен,1948.-Трав.-черв.; Анти-СССР: Наша концепція майбутньої перебудови підсоветського сходу (Думки для дискусії). – Новий Ульм:Укр.вісті, 1952; Дві російські акції – одна українська відсіч: Доп. на зборах Нью-Йорк. філії ДОБРУС 20.X.1951р. – Нью-Йорк,1951; Панславизм в советській історіографії й політиці. – Нью-Йорк,1954; Історія моєї СВУ // Укр.Прометей. – Детройт, 1955. – №7-28; Experience with Russia.-N.York,1956; Молода Україна пореволюційного сорокаліття під Советами: Загальний огляд і деякі підсумки боротьби за молодь та боротьби молоді в підсоветській Україні за 40 років (1918-1958). – Новий Ульм, 1958; An Interloper in Komsomol ["Зайцем у комсомолі"] // Soviet Youth. Мюнхен,1959; Правда говорить сама за себе (Ще одна відповідь советським фальшивникам). – США, 1960; Вячеслав Липинський і його творчість. – Нью-Йорк,1961 (у співавт.); Москва сльозам не вірить. – Нью-Йорк,1963; Живий Багряний: Доп. на вічах у Нью-Йорку й Чикаго 5 і 6 жовт.1963 р. – Новий Ульм: Укр.вісті, 1963; Третя сила, третій шлях, третя революція. – Новий Ульм, 1970; Український "Голокост", 1933. – Нью-Йорк; Торонто,1978; The Ukrainian holocaust of 1933 / M.Sarupnyk (ed. and transl.). –Toronto, 1983; Українська національна ситуація в СРСР на тлі горбачовської "перебудови" // Сучасність. – 1988. – №2; Карби часу: Історія, література, політика, публіцистика. У 2-х тт. – К., 1999. – Т.І (1946–1952).

Лит.: Знайомтеся – автор // Гришко В. Український "Голокост", 1933. – 1978; Качуровський І. Читаючи "УЛЕ" // Сучасність. – 1990. – №7-8; Ротач П. Василь Гришко // Криниця. – 1994. – №10/12; Білокінь С.І. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.). – К., 1999.

✓ Галина Герасимова

(псевд. М.Заволока, Михайло Заволока, М.Сергієнко, 17(29).11.1866, м. Холм, (тепер Хелм, Польща) – 24.11.1934, м. Кисловодськ, Росія, похований у Києві) – фахівець з широкого кола питань української та світової історії, археолог, літературознавець, соціолог, публіцист, письменник, організатор української науки, громадсько-політичний і державний діяч, дійсний член ВУАН (1923) та АН СРСР (1929).

ГРУШЕВСЬКИЙ
Михайло
Сергійович

Народився в сім'ї вчителя греко-уніатської гімназії. Закінчив 1-шу Тифліську класичну гімназію (1886). Писав реферати з історії розвитку науки в Україні, оповідання. За сприянням І.Нечуя-Левицького надрукував перший твір “Бех-аль-Джугур” (1886). Закінчив історичне відділення іст.-філол. ф-ту Ун-ту св. Володимира у Києві (1890). Наукову працю розпочав під керівництвом В.Б.Антоновича. Після закінчення університету був залишений для подальшої наукової і педагогічної роботи як професорський стипендіат. У травні 1894 р. захистив магістерську дис. “Барское староство. Исторические очерки” і дістав ступінь магістра. За рекомендацією В.Б.Антоновича призначений на посаду ординарного проф. каф. “всесвітньої історії з окремим узагальненням історії Східної Європи” Львівського ун-ту (1894).

У Львові розпочав активну науково-організаційну діяльність в Науковому товаристві ім. Шевченка (НТШ). Очолив іст.-філол. секцію НТШ, редагування “Записок Наукового товариства ім. Шевченка” (1895-1913), створив і очолив Археографічну комісію НТШ (1896-1913), голова НТШ (1897-1913). Реорганізуючи НТШ в академічну установу світового рівня (створення бібліотек, музеїв, збирання архівного матеріалу), М.Г. сприяв переходу науки в Галичині від поодиноких індивідуальних історичних пошуків до організованого, колективного і систематичного вивчення історії України. Притягнув до співпраці значні наукові сили (І.Франка, В.Гнатюка). До приїзду М.Г. до Львова в Галичині ніхто спеціально не займався підготовкою наукових кадрів національних істориків. Він першим звернув увагу на цю важливу проблему, створивши власну наукову школу істориків України (І.Крип'якевич, В.Герасимчук, С.Томашівський, І.Джиджора, М.Кордуба, І.Кревецький, О.Терлецький). За роки керування М.Г. НТШ розпочала видавати “Жерела до історії України-Руси” (т.І-ІІ, 1895-1897), “Матеріали до історії суспільних і економічних відносин західної України” (1905), “Розвідки і матеріали до історії України-Руси” (1896-1902), “Пам'ятки українсько-руської мови і літератури” (1910). Для згуртування літературних сил разом з І.Франком М.Г. заснував і видавав “Літературно-науковий вісник” (ЛНВ) (Львів, 1898-1905, Київ, 1905-1907), був одним з організаторів Української видавничої спілки (1899), у Петербурзі часопису “Український студент” (1913), у Києві газети “Рада” (1906) і часопису “Україна” (1907-1914). Організував публічні університетські курси у Львові, відкрив на власні кошти приватну вчительську семінарію у Коломії (1904). Працював в ділянці археології. Провів розкопки в с. Комарник (віднайдено бронзові мечі) і в с. Чехи (досліджено похоронне поле). Писав щоденник (видано за рр.1886-1894 у Києві 1997 р.).

1898 у Львові видав I-й том ґрунтової “Історії України-Руси”, продовженої у наступних 9 томах (Львів, Київ, 1899-1936), де охоплено події від найдавніших часів до 1658 року в Україні (перевидано у Києві у 1991-1998 рр. в 11-ти тт., 12 кн.).

В травні 1904 у Санкт-Петербурзі М.Г. надрукував статтю “Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східного слов’янства” (Сборник статей по славяноведению), в якій сформулював концепцію самостійного розвитку українського історичного процесу, окремішного від своїх сусідів як походженням, так і політичним, господарським і культурним життям (перевидано 1991 у Києві та Нью-Йорку).

М.Г. надрукував декілька популярних курсів загальної історії України. 1904 у Санкт-Петербурзі вийшов його короткий курс історії України російською мовою “Очерки истории украинского народа” (перевидано 1906, 1911, 1913, 1990), а у 1911 у Львові і Києві “Ілюстрована історія України” російською і українською мовами (перевидано 1912, 1913, 1990), збірка “Украинский народ в его прошлом и настоящем” (1914). Організував археоґр. експедиції НТШ до бібліотек та архівів Варшави, Кракову, Москви, Києва, Харкова.

Д. чл. Іст. т-ва Нестора-літописця (1890), д. чл. НТШ (1893), чл. українсько-руського пед. т-ва у Львові (1894), чл.-кор. Краківської академії наук (1895), чл. Археоґрафічної комісії Московського археолоґ. т-ва (1900), чл. Одеського т-ва історії та старожитностей (1901), д. чл. Чеської академії наук (1914).

Після революції 1905-1907 переніс свою наукову діяльність до Києва. 30.04.1907 обраний головою заснованого ним Українського наукового товариства (УНТ). 12.01.1908 обраний ред. періодичного органу УНТ “Записки Украинского научного товариства у Києві” (1908-1914).

Сусп.-політ. і громад. діяльність розпочав в Галичині, але розгорнув на Наддніпрянській Україні. Був одним із засновників Української національно-демократичної партії (1899, згодом з нею розійшовся). Підтримував ідею автономії укр. земель в складі Австро-Угорщини. У Петербурзі 1906 був одним із засновників часопису “Український вісник” – органу укр. парламентської громади І Державної думи. Надрукував збірник “Освобождение России и украинский вопрос”. У вересні 1907 за участю, який увійшов до його керівництва, створено нелегальне позапартійне укр. громад. об’єднання “Товариство українських поступовців” (ТУП). Політичну платформу базував на принципах конституційного парламентаризму і автономії України. Як публіцист, активно критикував діяльність укр. галицьких політиків, звинуватив

їх в опортунізмі та угодовстві з пропольськими органами влади краю.

11.12.1914 заарештований жандармерією у Києві і звинувачений в австрофільстві та причетності до створення формувань січових стрільців. Відправлений на заслання до Симбірську, склав головування в УНТ. У вересні 1916 переїхав до Москви, де розгорнув активну громад.-політ. діяльність. Відновив роботу московської філії ТУП, брав участь у виданні “Украинской жизни” Прагнув об’єднати опозиційні укр. сили.

Період Української Центральної Ради (УЦР) (березень 1917 – квітень 1918) – найвищий злет громад.-політ. і держ. діяльності М.Г., який ув’язував цю діяльність з історичними реаліями часу і виробляв різну тактику в досягненні побудови Української держави. Він був головним ідеологом укр. революції, творцем її концепції і разом з УЦР пройшов шлях від обмеженої нац.-територіальної автономії до становлення самостійності України. Однак цей шлях першого досвіду нац. державотворення в Україні був позначений окремими помилками, пов’язаними з не виправданими поступками та компромісами, превалюванню нац. ідеї над соц., зневагою до еліти укр. суспільства, недооцінкою укр. військових формувань.

20.03.1917 УЦР у Києві заочно обрала М.Г. головою (одно-стайно обраний 19.04.1917 на Укр. нац. конгресі). Приєднався до Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР). Намагався надати стихійному укр. руху організованості, ставив питання культ. відродження укр. суспільства. 27.03.1917 виступив на Київському кооперативному з’їзді, де поставив вимогу нац.-територіальної автономії України у федеративній Російській республіці, розуміючи її найближчою до самостійності України. У публіцистичних статтях 1917-1918 (“Якої ми хочемо автономії і федерації”, “Хто такі українці і чого вони хочуть” та інші) обґрунтував стратегію вирішення державної незалежності України.

10.06.1917 брав участь у проголошенні I Універсалу УЦР. Як голова УЦР М.Г. добивався від російського Тимчасового уряду поступок для України. 20.11.1917 УЦР під головуванням М.Г. Ш-м Універсалом проголосила Українську народну республіку (УНР). Наступ більшовиків на Київ викликав появу ІУ Універсалу УЦР. 9.01.1918 (фактично 11.01.1918) на засіданні УЦР під головуванням і на пропозицію М.Г. УЦР проголосила УНР самостійною, вільною і суверенною державою українського народу, проте проголошена самостійність була суперечливою і не мала абсолютного характеру, бо її легітимність покладалася в Україні на майбутні Українські установчі збори у федеративному зв’язку з республіками колишньої Російської імперії.

Надавав великого значення конституційному процесу в Україні. Під керівництвом М.Г. розроблялася Конституція незалежної УНР (прийнята 29.04.1918), згідно якої верховним органом влади УНР проголошувалися Всенародні збори, які безпосередньо здійснювали вищу законодавчу владу в УНР і формували вищі органи виконавчої і судової влади УНР. Скликав Всенародні збори і проводив їх голова, обраний Всенародними зборами. До посади голови Всенародних зборів УНР прирівнювалася посада голови УЦР.

В зв'язку з державним переворотом, здійсненим генералом Скоропадським 29.04.1918, перейшов на нелегальне становище. Ліквідація УЦР поклала край державній діяльності М.Г. У підпіллі займався науковою працею, брав участь в обговоренні питання про заснування Української академії наук (УАН). відстоював думку, що УАН необхідно засновувати на базі УНТ. Розробив концепцію УАН як громадської асоціації вчених, що розвиватиме переважно гуманітарні та суспільні науки. У лютому 1919 переїхав до Кам'янець-Подільського, а потім до Станіславу. У березні 1919 емігрував до Чехословаччини. Жив у Празі і Відні як представник закордонної делегації УПСР.

Заснував Український соціологічний інститут (УСІ; діяв спочатку у Празі, потім у Відні) – установу, яка поставила своїм завданням стежити за світовим соц. рухом, соціологічними дослідженням популяризувати їх серед укр. громадянства. Переглянув свої погляди з питань державного будівництва. Запропонував концепцію української національної держави-республіки з безкласовим соціальним ладом (“Початки громадянства. Генетична соціологія”, 1921). Розпочав роботу над багатотомною “Історією української літератури”. 19.07.1920 направив листа до ЦК КП(б)У, в якому заявив, що УПСР поділяє завдання Ш-го Інтернаціоналу і запропонував КП(б)У піти на співпрацю з УПСР. Висловив бажання повернутися в УСРР. 2.11.1923 Політбюро ЦК КП(б)У прийняло ухвалу про дозвіл М.Г. повернутися в УСРР. 31.12.1923 на спільному зібранні ВУАН М.Г. заочно обрано акад. по каф. історії укр. народу. 7.03.1924 прибув до Києва, де розгорнув велику наук.-організаційну і наук. роботу. Прагнув згуртувати представників різних шкіл укр. істориків, створював для них єдиний координаційний центр. Створив Науково-дослідну кафедру історії України (НДКІУ), очолив Археогр. комісію ВУАН, створив і очолив низку акад. комісій ВУАН в ділянці укр. історії. Редагував відновлений ним часопис “Україна” (1924-1930). Редагував засновані ним видання Історичної секції ВУАН “Наукові збірники”, “За сто літ”, “Студії з історії України НДКІУ”, “Первісне громадянство та його пережитки на Україні”. На базі НДКІУ створив київську іст. школу (О.І.Баранович, К.М.Грушевська, М.М.Ткаченко, С.В.Шамрай, В.Д.Юркевич та

інші). З київської іст. школи на відміну від її прямої попередниці – львівської іст. школи виходили дві групи спеціалістів – з історії України та з соціології, етнографії і фольклору. Надавав великого значення іст.-соціологічним дослідженням. Працював над “Історією України-Руси” та “Історією української літератури”.

12.01.1929 загальні збори АН СРСР обирають М.Г. дійсним членом. 25.04.1929 на засіданні загальних зборів АН СРСР поставив питання про потребу створення в її складі Інституту української історії. 1929 року почався погром Історичних установ М.Г. У листопаді-грудні 1929 сесія Ради ВУАН почала ліквідувати комісії, якими керував М.Г. (остаточно ліквідувала 1933 р.). У вересні 1930 закрито НДКІУ. У січні 1931 на засіданні Історичних установ ВУАН замість іст. секції, очолюваної М.Г., був створений іст. цикл. Більшість співробітників і учнів М.Г. було заарештовано і заслано.

7.03.1931 переїхав до Москви. 23.03.1931 заарештований органами ДПУ у Москві і звинувачений у керівництві контрреволюційною організацією “Український національний центр”, але незабаром звільнений. Останні роки працював над укр. історіографією XVII-XVIII ст. Написав тези “Про українську історіографію ХУІІІ ст. Декілька міркувань”, “Самовладець Руїни і його пізніші відображення”, друкувався у виданнях АН СРСР. У жовтні 1934 з підірваним здоров’ям виїхав на лікування до Кисловодську. 24.11.1934 після нескладної операції помер. Перевезений до Києва і похований на Байковому кладовищі.

Наукова спадщина М.Г. надзвичайно велика і різноманітна. Він є автором майже 2 тисяч праць в галузі укр. і світової історії, історіографії, літератури, соціології, етнографії, археології, спец. іст. дисциплін. М.Г. є творцем укр. наукової історіографії, автором схеми укр. іст. процесу від найдавніших часів до 1925 року включно. Ця схема була покладена ним в основу монументальної “Історії України-Руси”, довів її до середини ХУІІІ ст. Час від середини XVII ст. і до 1925 р. в Україні, поданий М.Г. в численних популярних синтетичних курсах з нац. історії України і в статті “1825-1925” (Україна, 1925, кн.6), в схемі розглядався через призму національно-визвольного і культурницького руху. В своїй основі був представником народницького напрямку в укр. історіографії, бо в центрі іст. процесу ставив укр. народ як етнологічно-історичну цілість, де домінував примат соц. інтересів над державними. Однак поруч з ідеєю примату народу в науковій творчості М.Г. проходить і ідея укр. державності, що було пов’язано з наук. дослідженнями М.Г. над історією укр. козаччини та добою Б.Хмельницького, а також з державотворчою діяльністю М.Г. під час укр. революції 1917-1918 рр. Наукова схема безперервності укр. іст. процесу М.Г. була прийнята “державницькою школою”, до якої перейшло багато його

учнів. Вона знайшла визнання в російській (О.Пресняков) і польській історіографії.

Важливим етапом в розвитку наук. літературознавства стала фундаментальна багатотомна праця М.Г. "Історія української літератури" (т.І-У, 1922-1927, перевидана у Нью-Йорку, 1959 та у Києві 1993). Заслуга М.Г. полягає у виробленні концепції історії української літератури та періодизації її розвитку від початків словесності на Україні до ХУП ст. і пов'язанні цього розвитку з нац.-культ. відродженням в Україні.

Бібліографія пр. М.Грушевського: Ювілейний збірник на пошану акад. Михайла Грушевського. – Т.Ш. – К., 1928. – С.1-32; Lubomur R. Wynar. Mukhailo Hrushevs'ky. 1866-1934. Bibliographic Sources. – New-York, Munich, 1985. – P.3-51; Академік М.Грушевський: Матеріали до бібліографії. 1914-1934 / Упор. В.Грановський. – К. 1991. – Вип.1.

Бібліографія пр. про М.Грушевського: Винар Л. Бібліографія праць про Михайла Грушевського // Український історик. – 1966. – № 1/ 2. – С.122-129; 1984. – № 1/ 4. – С.291-319; Вибрана бібліографія праць Л.Винара про М.Грушевського // Винар Л. Михайло Грушевський: історик і будівничий нації: Статті і матеріали. – Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995. – С.297-298.

Осн. пр. М.Грушевського: Історія України-Руси: В 11 томах, 12 книгах. – К., 1991-1998; Історія української літератури: В 6-ти томах, 9 книгах. – К., 1993; Автобіографія. – Б/м, 1906; Автобіографія: друкується як рукопис. – К., 1926; На порозі нової України. – К., 1991; Спомини / Публікація С.Білокона // Київ. – 1988. – № 9-12; 1989. – № 9-12; Із літературної спадщини. – Нью-Йорк, Київ, 2000; Щоденник (1888-1894). – К., 1997.

Осн. джерельні матеріали про М.Грушевського: Архів М.Грушевського / Передмова та публікація І.Гирича // Київська Старовина. – 1992. – № 1; Документальні матеріали М.С.Грушевського у фондах відділу рукописів ЦНБ ім. В.І.Вернадського АН УРСР: Каталог / Уклад С.Кіржаєв. – К., 1991; Верстюк В.Ф., Пиріг Р.Я. М.С.Грушевський: Коротка хроніка життя та діяльності. – К., 1996; Епістолярна спадщина Михайла Грушевського: Показчик до фонду № 1235 у ЦДІА;України у м. Києві / Упор. І.Гирич. – К., 1996; Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894-1932 рр.). – Львів, Нью-Йорк, 1998; Листування Михайла Грушевського. – Київ, Нью-Йорк, Париж, Львів, Торонто, 1997; Михайло Грушевський: Між історією та політикою (1920-1930-ті роки): 36. док. і матер. – К., 1997; Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С.Грушевського. – К., 1992; Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського: З нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності: У 3-х тт. – К., 1928.

Лит.: Білокінь С.І. Київська школа акад. М.С.Грушевського // УІЖ. – 1996. – № 5; Верба І., Юркова О. Київська історична школа М.С.Грушевського: організаційно-технічні моменти // Український історик. – 1996. –

№ 1/ 4; Верба І.В. Родина Грушевських в українській історичній науці 1920-х років // УІЖ. – 1996. – № 5; Верстюк В.Ф. М.С.Грушевський і перший період діяльності Центральної Ради // УІЖ. – 1996. – № 5; Винар Д. Михайло Грушевський: історик і будівничий нації: Статті і матеріали. – Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995; Заруба В. Розгром і знищення київської школи істориків Михайла Грушевського // Укр. історик. – 1991. – № 3/ 4; 1992. – № 1/ 4; Крип'якевич І. Михайло Грушевський: життя і діяльність. – Львів, 1935; Копиленко О. “Українська ідея” М.Грушевського: Історія і сучасність. – К., 1991; Михайло Грушевський і українська історична наука: Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському. – Львів, 1999; Оглоблин О. Михайло Сергійович Грушевський (1866-1934) // Укр. історик. – 1966. – № 1/ 2; Пиріг Р.Я. Життя і діяльність М.Грушевського: Останнє десятиліття. – К., 1993; Потульницький В. Наукова діяльність М.С.Грушевського в еміграції. 1919-1924 рр. // Укр. іст. журн. – 1992. – № 2; Пристайко В., Шаповал Ю. Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД: Трагічне десятиліття: 1924-1934. – К., 1996; Пристайко В., Шаповал Ю. Михайло Грушевський: справа “УНЦ” і останні роки (1931-1934). – К., 1999; Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. – Київ; Кембрідж, 1991; Смолій В.А., Сохань П.С. Видатний історик України // Грушевський М. Історія України-Руси. – Т.І. – К., 1994; Сохань П.С., Ульяновський В.І., Кіржаєв С.М. М.С.Грушевський і Academia: Ідея, змагання, діяльність. – К., 1993; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

Ігор Верба

ГРУШЕВСЬКИЙ
Олександр
Сергійович

(12.08.1877, м.Ставрополь, Росія – 1943(?), с.Іртишськ, тепер м.Павлодарської обл., Казахстан) – дослідник історії України ХІV–ХУІІІ ст., літературознавець, етнограф, педагог, проф. Молодший брат М.С.Грушевського, учень В.Антоновича. Із сім'ї інспектора, потім директора нар. школи. 1899 закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту, після чого перебував у тривалому наук. відрядженні в Австрії та Німеччині. 1907-1908 викл., приват.-доц. історії у Новоросійському ун-ті. Вперше тут почав викладати укр. мовою, за що був звільнений. Потім приват.-доц. Московського, Петербурзького, Укр. народного ун-тів. 1918-1919 – проф. Київського ун-ту, в 20-х – Київського ІНО. Д.чл.НТШ (Львів). Співпрацював в україномовних народ.тижневих газ. “Село” і “Засів”, заснованих М.С.Грушевським. Член Центральної Ради. Голова архівно-бібліотечного відділу Міністерства освіти УНР. З початку 20-х працював в.о.заст.гол. іст. секції ВУАН, дир. постійної комісії для складання іст.-географ.словника України, кер.секції соц.-економ. історії наук.-дослід.каф. історії України, д. чл. Археогр. комісії, ред. “Історико-географічного збірника ВУАН” (вийшло три томи). Автор понад

150 наук.праць з історії, історіографії, етнографії, історії літератури, серед них монографій: “Пинское полесье. IX-XIII вв.” (К., 1901), “Пинское полесье. XIV-XVI вв.” (К., 1903), “Очерки истории Туровского княжества” (1902), “Города Великого княжества Литовского в XIV-XVI ст.” (1918); численних розвідок з політ. та соц. історії України XVI-XVIII ст., укр.історіографії XVIII-XIX ст., праць з історії літ-ри: серія нарисів про укр.письменників XIX-XX ст. “З сучасної української літератури” (в ЛНВ й окремо 1909); “Шевченківська література за останні роки” (Україна, 1917, кн.1-2); статей “Невільницький цикл Т.Шевченка” (ЛНВ, 1918, кн.2-3); “Повісті Куліша з середини 1850 р.” (Україна, 1927, кн-1-2); “Галицька молодь та Куліш в 1860 р.” (Зап. іст.-філ.від., 1928, кн.ХХ) та ін., надрукованих в “Университетских известиях” (Київ), “Журнале мин-ва народного просвещения” (Петербург), “Известиях отделения русского языка и словесности. Императорской Академии наук” (Петербург), “Записках НТШ” (Львів), в “Основе” (Одеса) й ін. З 1930 не видав жодної праці. 31.07.1933 звільнений з роботи, а 9.08.1938 заарештований як “один з керівних учасників антирадянської української націоналістичної терористичної організації...”, який “проводив підривно роботу на ідеологічному фронті”. Винним він себе не визнав і нікого не обмовив. На основі вигаданих свідчень 5.10.1939 Особлива нарада при НКВС СРСР засудила його до п’яти років заслання до Казахстану, де він працював рахівником, перебуваючи під наглядом міліції. Помер в одній із сільських лікарень у 1942 за твердженням місцевих жителів; за іншими даними – 1943 в с.Іртишськ. Офіційних даних про його смерть та місце поховання не знайдено. Реабілітований у вересні 1989.

Лит.: ЕУ. – 1957. – Т.2. – С.455-456; ЕИ. – Vol.2. – 1984. – Р.253; Тронько П.Т. Приреченість школи Грушевського // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.13-14; Куштинський М. Некрополь України. Довідн. про місце поховання або місця смерті іст. і культ. діячів України від давнини до сучасності // Дніпро. – 1991. – №4. – С.204; Пиріг Р. Доля брата М.С.Грушевського – Олександра були типовою для укр.інтелігенції 1930-х років // Літ.Україна. – 1933. – 15 лип.; Курас І. Короткий довідник з історії України. – К., 1994. – С.65; Кравців Б. Зібр.тв. – Т.3. – К., 1994. – С.179.

Галина Брега

(9.08.1907, с.Дернове, тепер Тростянецького р-ну Сумської обл. – 17.08.1994, м.Київ) – архівіст, археограф, дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1966), заслужений діяч науки УРСР (1977), лауреат Держ. премії УРСР у галузі науки і техніки (1980). Із селян. У 1931 закінчив іст. ф-т Харківського ун-ту професійної освіти. В 1930-

**ГУДЗЕНКО
Пантелеймон
Петрович**

1948 – на науково-адміністративній роботі в архівних органах УРСР, 1943-1948 – нач. Архівного управління України. У 1947 захистив канд. дис. В 1948-1950 працював у Комісії з історії Великої Вітчизняної війни. У 1950 в Ін-ті історії АН УРСР обіймав посади с.н.с., зав. відділами археографії (1952-1955, 1959), історії соціалістичного і комуністичного будівництва. Докт. дис. “Соціалістична націоналізація промисловості в Українській РСР. 1917-1920 рр.” Після реорганізації – зав. відділом соціалістичного будівництва (1964-1977), заст. директора ін-ту з наук. роботи (1967-1971), з 1977 й до виходу на пенсію 1981 – с.н.с.-консультант. Автор праць з історії України новітнього періоду та археографії, відп. редактор і член редколегій ряду фундаментальних праць з історії України.

Тв.: Історія Української РСР в 8-ти тт. 10 н. – К., 1977, 1978 (член головної редакційної колегії. Відп. ред., автор Т.6; за цю роботу одержав Держ. премію УРСР у галузі науки і техніки); Соціалістична націоналізація промисловості в Українській РСР. 1917-1920 рр. – К., 1965; Українська РСР в період громадянської війни 1917-1920 рр. – Т.2. – К., 1968 (у співавт.).

Лит.: РЕІУ. – Т.1. – 1969. – С.487; УРЕ (2-е вид.). – Т.3. – С.207; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія: Українські історики. – К., 1998. – Вип.1.

Людмила Ткачова

**ГУМЕНЮК
Борис
Іванович**

(18.06.1953, смт Муровані Курилівці Вінницької обл.) – дослідник внутрішнього соціально-економічного і зовнішньо-політичного розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки, педагог, д.і.н. (1994), проф.

Почав трудову діяльність робітником. 1971-1976 навчався на ф-ті міжнародних відносин та міжнародного права КДУ ім.Т.Шевченка. З 1979 – на викладацькій роботі в Київському ун-ті, був заст. декана, заст. дир. Ін-ту міжнародних відносин КДУ. В 1980 там же захистив канд. дис. “Роль і місце “кольорового населення” серед сил протесту ПАР” (наук. кер. – доц.Волковинський В.І.), в 1994 – докт. дис. “Проблеми подолання відсталості колишніми колоніальними країнами”. В 1995 призначено зав. кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Ін-ту міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. З утворенням в 1995 Дипломатичної академії України при МЗС України – її ректор. Має дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посланника II-го класу. Автор понад 100 наукових праць.

Тв.: Горизонти “третього світу” – К., 1990; Між минулим і майбутнім. – К., 1991; Міжнародні економічні відносини: Підруч. для

студентів екон. вузів і ф-тів. (Розділ 5). – К., 1992; Україна і європейські міжнародні організації // Вісник Київського університету. Міжнародні відносини. – №3. – 1995; Україна і європейські регіональні організації // Вісник Київського університету. – Міжнародні відносини. – №5. – 1996; Встановлення дипломатичних, відкриття представництв, припинення дипломатичної місії. // Політика і Час. – 1997. – №5-6; Спеціальні місії як форма дипломатії // Політика і Час. – 1997. – №11; Україна в розбудові європейської безпеки // Пріоритети української зовнішньої політики в архітектурі європейської безпеки (англ. мовою). – Баден-Баден, 1997; Міжурядові регіональні організації. Навчальний посібник. – К., 1998; Міжнародні конференції // Політика і Час. – 1998. – №8; Основи дипломатичної та консульської служби. Навчальний посібник. – К., 1998; Проблеми посередництва в дипломатичній практиці: Теоретичні засади та практичний підхід // Науковий вісник. – 1999. – №2; Розробка принципів політики гуманітарної діяльності ООН в зв'язку з конфліктами. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Вип.14, част.ІІ. – 1999; У протоколі немає дрібниць // Політика і Час. – 1999. – №3; Методичні рекомендації по вивченню курсу “Дипломатична та консульська служба. – К., 2000; Нове в роботі Посла в кінці 90-х рр. і на початку нового тисячоліття (у співавт.) // Науковий вісник ДАУ при МЗС України. – 2001. – №4; Сучасна дипломатична служба. Навчальний посібник. – К., 2001.

Лит.: Анкета Б.І.Гуменюка; Демократична Україна. – 1997, 15 лют.; Трибуна. – 1997. – №3-4; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.132; Дипломатія сучасної України. – К., 1999. – С.66; Імена України. Біографічний довідник. – К., 1999. – С.113; Україна дипломатична. – К., 2000. – С.7.

✓ *Олена Ковальчук*

(15.09.1915, с.Худяки, тепер Черкаського р-ну Черкаської обл. – 31.10.1971, м.Київ) – дослідник історії України XVIII – XIX ст., д.і.н. (1953), проф. (1955), чл.-кор. АН УРСР (1958). Із селян. 1932-1934 – учитель Леськівської неповної с/ш (Черкаська обл.), 1936 – Врадіївської зразкової с/ш (Одеська обл.). Навчався на мовно-літ. ф-ті Черкаського і Полтавського пед. ін-тів, іст. ф-ті Одеського ун-ту (1936-41). Учасник Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. З 1948 – с.н.с., 1955 – зав. відділом історії феодалізму, 1958 – заст. дир. Ін-ту історії АН УРСР (до 1971). 1953-1955 за сумісництвом зав. відділом методики історії Наук.-дослід. ін-ту педагогіки УРСР. 1961-1963 – заст. голови Відділу сусп. наук АН УРСР, 1963 – акад.-секретар Відділу економіки, історії, філософії та права, член Президії АН УРСР (до 1968). В 1969-71 – зав. відділом історіографії та джерелознавства Ін-ту історії АН УРСР, голова Наук. ради з історії іст. науки при Секції сусп. наук. У різний час був головою “Єдиного наукового студентського товариства” Одеського ун-ту, членом бюро істор.

ГУРЖІЙ
Іван
Олександрович

секції т-ва “Знання”, правління Київської міської організації т-ва “Знання”, правління УТОПІК, президентом правління Укр. т-ва дружби і культ. зв’язку з зарубіжними країнами тощо. Працював у складі Нац. комітету істориків СРСР. Автор близько 300 праць переважно з соц.-економ. історії, історіографії та джерелознавства України другої пол. XVIII-XIX ст. Брав участь у роботі багатьох редколегій наукових і наук.-попул. видань, у тому числі багатотомних “Української радянської енциклопедії” (перше вид.), “Українського радянського енциклопедичного словника”, “Радянської енциклопедії історії України”, “Истории СССР с древнейших времен до наших дней” і т.д. У 1960-64, 1971 – член Експертної комісії ВАК СРСР. Нагороджений орденом “Знак Пошани” (1971).

Тв.: Повстання селян в Турбаях (1789-1793). – К., 1950; Розклад феодально-кріпосницької системи в сільському господарстві України I-ої пол. XIX ст. – К., 1954; Зародження робітничого класу України (кінець XVIII – I-ої пол. XIX ст.). – К., 1958; Боротьба селян і робітників України проти феодально-кріпосницького гніту (з кінця 80-х років XVIII ст. до 1861 р.). – К., 1958; Розвиток товарного виробництва і торгівлі на Україні (з кінця XVIII ст. до 1861 р.). – К., 1962; Україна в системі всеросійського ринку 60-90-х років XIX ст. – К., 1968 та інш.

Лит.: Костюк С.П., Грабовецький В.В. Іван Олександрович Гуржій. Бібліогр. покажч. – Львів, 1965; Іван Олександрович Гуржій. – К., 1974 (Бібліографія вчених Української РСР); Історія та історіографія України. 36. наук. праць. Присвячується пам’яті члена-кореспондента АН УРСР Івана Олександровича Гуржія. – К., 1985; Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: 36. наук. праць та спогадів. №2. Пам’яті видатного вченого-історика члена-кореспондента Національної академії наук України Івана Олександровича Гуржія. – К., 1998; Санцевич А. Інститут історії України Національної академії наук України. Історіогр. нарис (до 60-річчя установи). – К., 1998.

✓ Олександр Гуржій

✓ **ГУРЖІЙ**
Олександр
Іванович

(02.02.1955, м.Київ) – дослідник середньовічної історії України, історіограф і джерелознавець, д.і.н. (1999), лауреат премії ім.М.С.Грушевського НАН України (1999). Син чл.-кор. АН УРСР І.О.Гуржія. У 1977 закінчив іст.ф-т КДУ. 1977-1979 – стажист-дослідник, 1979-1986 – м.н.с., 1986-1999 – с.н.с., з 1999 – провідн.с. відділу історії України середніх віків Ін-ту історії України НАНУ. 1993 присвоєно вчене звання с.н.с. із спеціальності історія України. Канд.дис. “Розвиток феодальних відносин на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст.” захистив в Ін-ті історії АН УРСР (1982, наук. кер. – д.і.н., проф. Г.Я.Сергієнко). Докт.дис. “Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі

діяльності І.Скоропадського)”. З 2001 – директор Всеукраїнської громадської організації “Український інститут воєнної історії”. Досліджує переважно питання історії соц.-економ. розвитку й політ. становища України у другій половині XVII-XVIII ст. Висвітлював історіографічний доробок Д.М.Бантиша-Каменського, М.С.Грушевського, П.С.Єфименка, Д.І.Яворницького, Д.І.Багалія, багатьох сучасних вітчизняних і зарубіжних учених. Здійснив або взяв участь у перевиданні праць названих істориків, став одним з ініціаторів випуску багатотомної серії “Історія України в прозових творах та документах” (особисто упорядкував 4 томи, три з них побачили світ у 1993-1996). Брав участь у підготовці й публікації збірок документів: Описи Київського намісництва 70-80 років XVIII ст.; Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст.; Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. та ін. Член редколегій багатьох видань, зокрема періодичних: УІЖ, Історичні зошити (Ін-т історії України НАНУ), Середньовічна Україна. Зб.наук.праць і т.д. Один з авторів багатьох підручників та навчальних посібників з історії України. Нагороджений медаллю АН УРСР з премією для молодих учених (1986). У зв’язку з 10 річницею Незалежності України (2001) відзначений грамотою голови київської міської державної адміністрації “За вагомий особистий внесок у створення духовних і матеріальних цінностей та досягнення високої майстерності у професійній діяльності”. Автор бл. 200 праць.

Тв.: Еволюція феодалних отношений на Левобережній Україні в першій половині XVIII в. – К., 1986; Як і коли почала формуватися українська нація. – К., 1991 (у співавт.); Українська козацька держава в другій половині XVII ст.: територіальні межі та населення. – К., 1992; Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина XVII-XVIII ст. – К., 1994; Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII-XVIII ст.). – К., 1994; Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996; Гетьман Іван Скоропадський. – К., 1998; Гетьманська Україна. – К., 1999 (у співавт.); Ліквідація козацької державності // Історія України. Навч. посібник. 2-е вид. – К., 2000 (у співавт.); Світоглядні засади селянства та міщанства // Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: Нариси з історії ментальності та національної свідомості. – К., 2001.

Лит.: Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія: Українські історики. – К., 1998. – Вип.1; Санцевич А. Інститут історії України НАН України. Історіографічний нарис (до 60-річчя установи). – К., 1998.

✓ Олена Ковальчук

ГУСЛИСТИЙ

**Кость
Григорович**

(1.10/18.09/.1902, м.Олександрівськ Катеринославської губ., тепер м.Запоріжжя – 21.02.1973, м.Київ) – дослідник історії України періоду середніх віків, української культури й етнографії, д-р.н. (1963), чл.-кор. АН УРСР (1969), заслужений діяч науки УРСР (1968). З робітників. Закінчив Дніпропетровський ІНО (1926). Аспірант Дніпропетровської кафедри українознавства (1928-1930, кер. – акад. Д.І.Яворницький) і Харківського НДІ історії української культури (1930, 1931, кер. – акад. Д.І.Багалій). Керівник іст. сектора в ДНІ Т.Шевченка (Харків-Київ) та н.с. Ін-ту історії ВУАМЛІН (К., 1934-1936). Н.с. (1936-1945) і зав. відділом (1945-1947) історії феодалізму Ін-ту історії АН УРСР. 1939 захистив канд. дис. У роки війни перебував в евакуації в Уфі й Москві (1941-1944). Директор ЦДІА УРСР (1944, 1945). Доц. Київ. пед. ін-ту (1944-1955). Заст. директора з наукової роботи та зав. відділом етнографії ІМФЕ АН УРСР (1954-1971). Докт. дис. “Вопросы истории Украины и этнического развития украинского народа (период феодализма)” (КДУ, 1963, за сукупністю). Член президії й заст. голови Респ. правління УТОПІК (1966-1971). Мав урядові нагороди. Один з основних авторів I тому двотомної праці “Історія Української РСР” (1953, 1955, 1967, 1969). Керував підготовкою колект. монографії “Українці” (у скороч. вигляді опубліковано в I томі “Народы европейской части СССР”, серії “Народы мира” (М., 1964). Член редколегії УРЕ, “Історії укр. мистецтва”, “Історії міст і сіл УРСР. Київська обл.” тощо. Співатор видань “Історія України: Короткий курс” (К., 1940); “Нариси історії України” (Уфа, 1942, 1943). Основні праці: Повстання селян в селі Турбаях: Зб. док. – Харків, 1932 (упорядник); Нариси з історії України. Вип. I: Київська Русь і феодальні князівства XII-XIII ст. – К., 1937 (разом з Ф.О.Ястребовим), Вип. 2: Україна під литовським пануванням і захопленням її Польщею (з XIV ст. по 1539 р.). – К., 1939, Вип. 3: Визвольна боротьба українського народу проти шляхетської Польщі. – К., 1941; Историко-етнічний розвиток українського народу в другій половині XVII – першій половині XIX ст. // НТЕ. – 1961. – №3; К вопросу об этногенезе и начальном этапе этнического развития украинской народности. – М., 1964; VII Междунар. конгресс антропологии и этнографич. наук; До питання про утворення української нації. – К., 1967.

Лит.: УРЕ. – I. – XVI. – 1964. – С.537; РЕУ. – I. – 1969. – С.494; УРЕ. – 2. – III. – 1979. – С.219; Крупницький Б. Українська історична наука під советами. 1920-1950. – Мюнхен, 1957. – С.66, 71, 72; Рильський М. Слово про історика // Веч. Київ. – 1958. – 27 жовт.; К.Г.Гуслистый: Біобібліогр. покажчик. – К., 1972.

Сергій Білокін

(4.04.1954, с.Карапиші Миронівського р-ну Київської обл.) – дослідник проблем із всесвітньої історії, зовнішньої політики та міжнародних відносин східноєвропейських країн, д.і.н. (1995), лауреат премії для молодих учених АН УРСР (1987).

ДАНИЛЕНКО

**Василь
Михайлович**

У 1971-1976 навчався на іст.-пед. ф-ті Київського пед. ін-ту. Працював учителем історії в школі с.Велика Димерка на Київщині. У 1977-1982 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР, служив в армії. У 1983 захистив канд. дис. “Економічне й науково-технічне співробітництво Югославії з країнами-членами РЕВ (1964-1980)” (наук. кер. – проф. П.С.Сохань). Протягом 1982-1991 працював м.н.с., н.с., с.н.с. зазначеного Ін-ту. З 1991 – зав. сектором слов’янських джерел, учений секретар, 1995-1996 – в.о. заступника директора з наукової роботи, далі – зав. відділом, пров.н.с. відділу вивчення і публікації зарубіжних джерел з історії України Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України. З листопада 2001 – гол.н.с. Державного архіву Служби безпеки України. Член Українського національного комітету по вивченню країн Південно-Східної Європи. Докт. дис. “Україна в наукових та науково-технічних зв’язках східноєвропейських країн (1950-80-і рр.)” Брав участь у підготовці колективних монографій, УРЕ, друкувався у вітчизняних і міжнародних наукових виданнях, періодиці. Автор понад 80 наукових праць – статей, брошур, монографій та навчальних посібників, зокрема: Співробітництво Югославії з країнами-членами РЕВ. – К., 1987; Українська РСР в науково-технічному співробітництві з країнами соціалізму. 1945-1970 рр. – К., 1988; Їм славу дала Україна. – К., 1989; Україна в міжнародних науково-технічних зв’язках. – К., 1993; Всесвітня історія. 1918-1945. – Ч.І. – К., 1996; – Ч.ІІ. – К., 1997; Всесвітня історія ХХ століття. – К., 1999; Нова історія. Кінець 18 – початок 20 ст. – К., 2000 (у співавт.).

Лит: Анкета В.М.Даниленка; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія: “Українські історики”. – Вип.І. – К., 1998. – С.79.

✓ Олена Қовальчук

(25.11.1949, с.Карапиші Миронівського р-ну Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1990), професор (1995), засл. діяч науки і техніки України (1996), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2001), лауреат премії ім.М.С.Грушевського НАН України (1998). Із селян. По закінченні школи навчався у Ржищівському пед. уч-щі (1965-1969), 1969-1974 – на іст.-пед. ф-ті Київського держ. пед. ін-ту. 1974-1978 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР, служив в армії (1976-1977). 1978 в Ін-ті історії АН

✓ **ДАНИЛЕНКО**

**Віктор
Михайлович**

УРСР захистив канд. дис. “Братерське співробітництво Української РСР і Російської Федерації у розвитку освіти і науки (1926-1937 рр.)” під наук. кер. д.і.н., проф. П.П.Гудзенка. Працював м.н.с., с.н.с. з 1990 – зав. відділом історії культури укр. народу. Докт. дис. “Робітничий клас в культурному будівництві на Україні (друга половина 20-х – середина 30-х років)”. Підготував 15 канд. іст. наук. Спеціалізується переважно на соціально-політичній історії та історії укр. культури ХХ ст., зокрема, історії інтелігенції, освіти, науки, церкви, “українізації”, міжнародних і міжслов’янських культ. взаємин, біографістиці. Брав участь як автор у підготовці багатотомних видань: “Історія Української РСР”, “Історія Києва”, “История рабочего класса СССР”, “Нариси історії укр. інтелігенції” та ін. Автор близько 200 наук. праць, в т.ч. понад 20 індивідуальних та колективних монографій.

Входить до складу Національного комітету істориків. В 1993–1999 – член Бюро, вчений секретар Міжнародної асоціації українців. Член двох спеціалізованих рад по захисту дисертацій, Вченої ради Ін-ту історії України НАН України, редколегії “Українського історичного журналу”, журналу “Людина і політика”, “Історичних зошитів” (Ін-т історії України НАН України), “Наукових записок” Національного педагогічного ун-ту ім. М.П.Драгоманова, відповідальний редактор щорічника “Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика” (Ін-т історії України НАН України). В 1998–2000 працював у складі Експертної ради ВАК України з історичних наук. Поряд з науковою веде педагогічну роботу, працюючи за сумісництвом професором кафедри історії України у Київському національному педагогічному ун-ті імені М.П.Драгоманова та Міжнародній академії управління персоналом. Тривалий час працює у складі науково-методичної комісії з історії Міністерства освіти і науки. Є автором і співавтором 10 посібників з історії для учнів, абітурієнтів, студентів, вчителів і викладачів.

Тв.: Сотрудничество УССР и РСФСР в области образования и науки в период построения социализма. – К., 1981; Рабочий класс и культурная революция на Украине. – К., 1986; Сталинизм на Украине: 20-30-е годы. – К., 1991 (у співавт.); Сталинизм і українська інтелігенція. – К., 1991 (у співавт.); Історія України. Навч. посібник. – К., 1993 (у співавт.); Всесвітня історія ХХ ст. Навч. вид-ня. – К., 1994 (у співавт.); Історія України. Хронологія. – К., 1995 (у співавт.); Історія України. Нове бачення. В 2-х т. – К., 1995 (у співавт.); Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність. 1859-1938 рр. – К., 1996 (у співавт.); Всесвітня історія. Хронологія основних подій. – К., 1997 (у співавт.); Історія України. Навч. посібник. – К., 1997 (у співавт.); Україна в умовах системної кризи (1946-1980 рр.). – К., 1999 (у співавт.); Володимир Дурдуківський – педагог, критик, громадський діяч (1874 – 1938). – К., 2000 (у співавт.); Київ. Енциклопедичне видання. – К., 2001 (у співавт.); Україна: утвердження незалежної держави (1991 – 2001). – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Колодезева С.Ф. Захист докторської дисертації В.М.Даниленком // УДЖ. – 1990. – №2; Хто є хто в Україні: Біограф. довідн. – К., 1997. – С.76-77; Український біографічний вісник Нові імена. – 1998. – №5. – С.14; Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.). – К., 1999 (обкл.); Імена України. Біографічний щорічник-1999. – К., 1999. – С.118.

Галина Брега

(19.11.1941, с.Тересва Тячівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник історії Закарпаття, історіограф, д.і.н. (1994), проф. (1996). 3 робітників.

1965 закінчив іст. фак-т Ужгородського ун-ту. Педагогічну діяльність розпочав учителем історії й суспільствознавства Кам'янської с/ш Очаківського р-ну Миколаївської обл. (1965-1966). З 1966 – вчитель історії, з 1967 – директор Вільхівці-Лазівської с/ш Тячівського р-ну. З 1971 – завуч Тячівської районної заочної школи. Одночасно навчався в аспірантурі при каф. історії СРСР Ужгородського ун-ту (на заочному відділенні). Дослідник проблем розвитку іст. думки у Закарпатті та історіографії краю. В листопаді 1971 – ст. викл. підготовчого відділення при УжДУ, 1974 – ст.викл. кафедри історії СРСР, 1984 – доц. каф. історії УРСР, історіографії та джерелознавства цього ж вузу. 1980-1987 – зав. підготовчим відділенням УжДУ. З 1990- доц. каф. історії України. 1994 – захистив докт. дис. “Розвиток історичної науки в Закарпатті (з кінця XVIII до середини XX ст.)”. З 1996 – проф. каф. історії України УжДУ. Автор 150 наук. праць, у тому числі трьох монографій, двох брошур і двох навч. посібників. Зробив вагомий внесок у дослідження проблеми становлення й розвитку історіографії Закарпаття, визначення її місця та наук. рівня в укр. і загальноєвропейському культ. процесі. Регулярно бере участь у роботі міжнародних, всеукраїнських, регіональних та вузівських наук.-теоретичних і наук.-практичних конференцій. Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти України (1994).

Тв.: Історіографія Закарпаття в новітній час (1917-1985). – Львів, 1987; 3 історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини XIX ст.). – Ужгород, 1990 (у співавт.); Ю.І.Гуца-Венелін. – Ужгород, 1995; Михайло Лучкай – патріарх закарпатської історіографії. – Ужгород, 1995; Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку XX ст.). – Ужгород, 1997; Історична наука в Закарпатті з кінця XVIII до середини XX ст. – Ужгород, 1999.

*Василь Ілько,
Микола Олашин*

**ДАНИЛЮК
Дмитро
Дмитрович**

ДАНИЛЮК
Юрій
Зіновійович

(17.07.1958, м. Київ) – дослідник проблем історії України ХХ ст., історичного краєзнавства, пам'яткознавства, к.і.н. (1991), заслужений працівник культури України (1993). Зі службовців. У 1980 закінчив іст. ф-т Київського ун-ту ім. Т.Г.Шевченка. З 1980 – в Інституті історії АН УРСР, захистив канд. дис. “Розвиток громадських форм історичного краєзнавства в 60-80-х рр.” (наук. кер. – д.і.н., академік АН України *П.Т.Тронько*). Проїшов шлях від стажиста – дослідника до пр.н.с. відділу регіональних проблем історії України. У 1992 р. Кабінетом Міністрів України затверджений заступником голови Головної редколегії науково-документальної серії книг “Реабілітовані історією”, керівником Центру з розробки архівів колишніх радянських спецслужб НАН України. Головний редактор журналу “З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ”, член редколегій ряду наукових періодичних видань. У 1991 р. на I Установчому з'їзді краєзнавців обраний заступником голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців. Підготував 7 кандидатів наук. Автор і співавтор більше 100 наукових праць.

Тв.: Пам'ятники історії і культури Української РСР. – К., 1987; Історичне краєзнавство в Українській РСР. – К., 1989; Досвід і проблеми охорони пам'яток історії та культури в Українській РСР. – К., 1989; Репресоване краєзнавство. – К., 1992; Реабілітовані історією. – К., 1992; Опозиція в Україні (друга половина 50-х – 80-ті рр. ХХ ст.). – К., 2000; Випробування вірою. Боротьба за реалізацію прав і свобод віруючих в Україні в другій половині 1950-х – 1980-ті рр. – К., 2000; Український національний рух: основні тенденції і етапи розвитку (кінець 1950-х – 1980-ті роки). – К., 2000; упорядник збірок документів: Кримські татари 1944-1994. – К., 1995; Операція “Френтік”. – К., 1998; Тернистим шляхом до храму. – К., 1999.

Літ.: Анкета Данилюка Ю.З.

↓
Наталія Юсова

ДАШКЕВИЧ
Ярослав
Романович

(псевдоніми: Вульченко А., Іваненко Д., Іванович С., Козаченко С., Корибут С., Косинерський І., Малахівський Д., Пісковий С., Романенко Д., Спаський Д., Степанів Ярослав, Ярович Д., Ярославич Д., Ярченко Я., NN, Stepaniv Jaroslav та ін.; 13.12.1926, М.Львів;) – фахівець у галузях укр. історіографії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, археографії, сходознавства, д.і.н. (1994), проф. (1996). Нар. у родині адвоката, колишнього генерал-лейтенанта армії УНР Романа Дашкевича та викладачки гімназії, колишнього четара Української галицької армії Олени Степанів. Закінчив Академічну гімназію у Львові (1944). Навчався у Львівському медичному ін-ті (1944), на філол. ф-ті Львівського держ. ун-

ту ім. І.Франка (1944-1949) та у Нафтовому ін-ті ім. І.Губкіна в Москві (1949). Одночасно працював як бібліотекар та бібліограф у Львівській б-ці АН УРСР. У грудні 1949 арештований органами МДБ. Засуджений у 1950 на 10 років позбавлення волі. Відбував ув'язнення у пересильних в'язницях у Львові, Харкові, Петропавловську та ін. містах та виправно-трудовах таборах у Спаську та Караганді (1949-1956). Після звільнення повернувся до Львова. Безробітний (1956-1957). Бібліограф Ін-ту суспільних наук АН УРСР (1957-1966). Захистив канд. дис. "Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV-XIX ст." за монографією в Ін-ті історії АН Вірменської РСР (1963). С.н.с., в.о. зав. відділом Музею етнографії та художніх промислів АН УРСР (1967-1972). Безробітний (1966-1967, 1973-1974, 1978-1990). Начальник відділу допоміжних іст. дисциплін (1973), с.н.с. ЦДІА УРСР у Львові (1974-1978). Керівник Львівського відділення Археографічної комісії АН УРСР (1990-1991), Львівського відділення (з 1991), заст. директора (з 1993) Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, пр.н.с. Ін-ту сходознавства ім. А.Ю.Кримського НАН України. У 1994 за сукупністю наук. праць на підставі доповіді "Стан і напрями джерелознавчих та історіографічних досліджень історії України (друга половина XIX – XX ст.)" присуджено вчений ступінь д.і.н. Кер. Сходознавчої комісії НТШ у Львові (з 1990), член Президії НТШ, голова іст.-філос. секції НТШ (з 1991), зав. каф. сходознавства Львівського нац. ун-ту ім. І.Франка. Автор понад 900 наук. праць, у т.ч. студій з укр. історіографії, джерелознавства та спеціальних іст. дисциплін (археографії, бібліографії, дипломатики, історичної географії та картографії, сфрагістики та ін.), сходознавства, українсько-вірменських, українсько-турецьких, українсько-єврейських відносин та ін. Президент Історичного товариства Нестора-літописця (з 1998), дійсний член Української вільної академії наук, Російського географічного т-ва, Українського іст. т-ва та ін.

Бібліогр.: Ярослав Романович Дашкевич: Біобібліографічний довідник. – К., 1993; Бібліографія праць Ярослава Дашкевича (1992-1994) // *Mapra Mundi*: зб. наук. пр. на пошану Я.Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів; К.; Нью-Йорк, 1996; Бібліографія дальших праць, рецензій, виступів Я.Р.Дашкевича, присвячених стосункам Вірменії та України // Вірменія і Україна [зб. наук. статей та рецензій, 1954-1989]. – Львів; Нью-Йорк, 2001.

Тв.: Словник польських скорочень. – К., 1959; Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV-XIX веков (Историографический очерк). – Ереван, 1962; Украинско-армянские связи в XVII веке: Сб. документов. – К., 1969; A Turkish Document in Ukrainian from the Mid-sixteenth Century: On the Origin of the Ukrainian Cossacks // *Harvard Ukrainian Studies*. – 1977. – Vol.1. – № 1; Древняя Русь и Армения в

общественно-политических связях XI-XIII вв. (Источники исследования темы) // Древнейшие государства на территории СССР: Мат-лы и исследования (1982 г.). – М., 1984; К средневековой сфрагистике армян Украины // *Varber Matenadarani* / Вестник Матенадарана. – Ереван, 1986. Т. 15; Закарпаття в українській етнографічній літературі XIX ст.: Бібліографічний покажчик. – К., 1989; Репертуар української книжки 1798-1916 роки - коли він буде? // Україна: Наука і культура: Щорічник. – К., 1990. Вип.24; Русь і Вірменія. Конфесійні та культурні контакти IX - першої половини XIII століть // ЗНТШ (Львів). 1993. Т.225; Україна вчора і нині: Нариси, виступи, есе. – К., 1993; Ясир з України (XV – перша половина XVII ст.) як історико-демографічна проблема // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. К., 1993. Вип.2; Русь і Сирія: взаємозв'язки VIII-XIV століть // ЗНТШ (Львів). 1994. Т.228; Хам чи Яфет: В'ячеслав Липинський і Українська революція // В'ячеслав Липинський: історико-політологічна спадщина і сучасна Україна: Мат-ли міжнародн. наук. конф. (Київ-Луцьк-Кременець, 2-6 червня 1992 р.). – К.; Філадельфія, 1994; Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів // Михайло Грушевський і львівська історична школа: Мат-ли конф. (Львів, 24-25 жовтня 1994 р.). – Нью-Йорк; Львів, 1995; Даниель Бовуа та вивчення історії польсько-українських відносин // Бовуа Д. Шляхтич, кріпак і ревізор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863). – К., 1996; Україна – Іспанія – Португалія у XVII ст.: контактні зв'язки // Україна XVII ст. між Заходом і Сходом Європи: Мат-ли I Українсько-італійського симпозиуму (13-16 вересня 1994 р.). – К.; Венеція 1996; Боплан в українській та російській історіографії (до 1990 р.) // Боплан в Україні: зб. наук. пр. – Львів, 1998; Постмодернізм та українська історична наука // Українські проблеми. – 1999. – №1/2; Типологія актів з історії щоденного життя Львова (Вірменська колонія кінця XVI – початку XVII ст.) // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. К., 1999. Вип.3/4; „Весна народів” 1848 року та її передісторія в Україні // Вісник Львівської комерційної академії. Сер.: Гуманітарні науки. – Львів, 2000. Вип.3; Вірменія і Україна [зб. наук. статей та рецензій, 1954-1989]. – Львів; Нью-Йорк, 2001; Київ у церковно-національній ідеології Русі-України // Різдво Христове 2000: Статті й матеріали. – Львів, 2001; Мирон Кордуба та його “Бібліографія історії України” // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. – К., 2001. Вип.5/6; Шотландія і Україна, або про межі історичного компаративізму / Схід-Захід. – Харків, 2001. Вип.4.

Лит.: “Дивитись на історію не крізь рожеві або чорні окуляри” (Інтерв'ю з Я.Р.Дашкевичем; записав І.Б.Грич) // Старожитності. – 1992. – № 16/17; *Marra Mundi*: зб. наук. пр. на пошану Я.Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів; К.; Нью-Йорк, 1996.

✓ *Олексій Ясь*

(5.01.1936, м.Коротояк, Коротоякського р-ну Воронізької обл., нині – Острогозький р-н тієї ж області) – дослідник історії політичних партій і рухів, історії СРСР і Криму, д.і.н. (1987), професор (1991).

Трудову діяльність почав у 1951 після закінчення семирічки. В 1963 закінчив заочне відділення іст. ф-ту Харківського держ. ун-ту, в наступному році став аспірантом кафедри історії КПРС ХДУ. В 1967 захистив канд. дис. “Політпросвіти України у відбудовний період (1921 – 1925 рр.)”, підготовлену під науковим керівництвом професора О.О.Воскресенського. В подальшому займався викладацькою діяльністю у Харківському держ. ун-ті, Ростовській вищій партійній школі, Сімферопольському держ. ун-ті (нині – Таврійській національній ун-т). В 1971 присвоєне вчене звання доцента. Після захисту в Київ. ун-ті дисертації “Політична робота в масах України. 1931 – 1937 рр.” надано вчену ступінь доктора іст. наук. З 1989 і по цей час – зав. кафедрою історії СРСР (з 1995 – кафедра російської історії) Таврійського національного ун-ту ім. В.І.Вернадського. За час роботи в вузах підготував 7 монографій і близько 150 наукових статей, опублікованих в різних журналах. В 60–70 рр. спеціалізувався по історико-партійній тематиці, у 80–90 рр. – на проблемах громадянської історії СРСР і Криму. В 1993 опублікував роботу “Марксизм-ленінізм через призму історичного досвіду радянської Росії” в лондонському журналі “Вільний форум” (на англ. мові). В 1997–1998 кримське видавництво “Тавріда” опублікувало на сторінках своєї газети “Республіка Крим” 40 статей автора під загальним заголовком “Білі плями” радянської історії”, обсягом 20 друк. арк. В 2000 електронна версія книги Н.Є.Дементьєва “Актуальні питання радянської історії” включена в комп’ютерну сіть Інтернету. Під науковим керівництвом Н.Є.Дементьєва підготовлено 13 кандидатів історичних наук.

Літ.: Анкета М.Є.Дементьєва.

√ *Віктор Даниленко*

(11.02.1951, с. Капустинці, Володарського району Київської області) – дослідник проблем всесвітньої історії, історії Угорщини, міжнародного становища України, д. і. н. (1993). Автор понад 100 наукових праць.

У 1973 році закінчив історичний факультет КДУ і був зарахований до аспірантури кафедри історії зарубіжних соціалістичних країн Європи (наук. кер. – зав. кафедрою, проф. *Джеджула К. О.*) цього ж факультету. З 1974 по 1978 роки навчався в аспірантурі Інституту історії партії ЦК УСРП в Будапешті. У 1978 р.

в Академії наук Угорщини захистив кандидатську дисертацію "Роль угорської комуністичної еміграції, яка проживала у Радянському Союзі, в Великій Вітчизняній війні" (наук. кер. – доктор історичних наук Іштван Пінтер). 1979-1983 рр. – м. н. с. відділу історії та міжнародних відносин соціалістичних країн Інституту історії АН УРСР (Київ). 1983-1989 рр. – відповідальний працівник Президії АН УРСР і ЦК ЛКСМ України. З лютого 1989 р. – старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР. В 1993 році в Інституті історії України НАН України захистив докторську дисертацію "Угорська політична еміграція в Європі у міжвоєнний період (20-30-і рр.)" У 1993-1996 рр. – провідний науковий співробітник відділу міжнародних зв'язків Інституту історії України НАНУ. З червня 1996 р. перейшов на державну службу: помічник, радник Прем'єр-міністра України, керівник протоколу Прем'єр-міністра України. Третій ранг державного службовця. З 2001 – на дипломатичній роботі.

Тв.: Угорська воєнна енциклопедія. – Будапешт, 1978 (угорською мовою, 30 статей); Коли хазяїн народ. – К., 1984; Венгерские интернационалисты в Великой Отечественной войне. – К., 1985; Угорські демократи проти тоталітаризму (20-30-і рр.). – К., 1993; Трагедия социалистической идеи. – К., 1993; Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917-1922 рр. – К., 1998; Лайош Кошут і національно-визвольна війна угорського народу 1848-1849 рр. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 36. наук. пр. – Вип.6. – К., 1997. – С.66-74; Україна в концепціях і доктринах Угорщини // Українська державність у ХХ століття. – К., 1996. – С.163-176; Українсько-російські відносини у 1917-1922 рр. // Пам'ять століть. – 2000. – №5. – С.74-93.

Лит.: Анкета Держалюка М.С.; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. – Серія "Українські історики". – Вип.1. – К., 1998. – С.85-86; Хто є хто в Україні. – К., 1999. – С.72; – К., 2000. – С.86; Діак І.В. Хто захистить наш народ і державу? – К., 2000; його ж. Українське відродження чи нова русифікація? – К., 2000.

Олена Ковальчук

ДЖЕДЖУЛА
Андрій
Омелянович

(26.07.1915, с.Обідне, тепер Немирівського р-ну Вінницької обл. – 19.12.1971) – фахівець із всесвітньої історії, д.і.н. (1967), проф. (1968), громад. діяч. Із селян. 1936 закінчив іст. ф-т Вінницького пед. ін-ту. Працював у 1936-1937 директором сільської с/ш. 1940 закінчив Ленінградське військово-політичне уч-ще. Учасник Великої Вітчизняної війни, підполковник. Кавалер понад 15 урядових нагород. 1948 закінчив ф-т міжнар. відносин ВПШ (Київ), 1950 – Акад. сусп. наук при ЦК КППС у Москві. В 1950-1953 – зав. лекторською групою ЦК КП України. 1950-1971 – доц., проф., зав.

каф. історії країн Азії, Африки і Латинської Америки у КДУ. 1951 захистив канд. дис. “Деголізм на службі американського імперіалізму”, того ж року отримав вчене звання доцента. 1967 – докт. дис. “Міжнародні економічні відносини України в 1920-1922 рр.”. Був одним із засновників ф-ту міжнар. відносин у КДУ. Читав лекції в ун-тах ряду слов'янських країн, а також фр. мовою у Сорбонні (Париж). Член багатьох респ. та місцевих громад. організацій. Автор близько 100 наук. праць, в основному з новітньої історії.

Тв.: Боротьба народів В'єтнаму, Лаосу і Камбоджі за свободу і незалежність. – К., 1957; Дружба та співробітництво країн світової соціалістичної системи на сучасному етапі. – К., 1957; Історичне значення дружби великого російського і українського народів. – К., 1957; Международные экономические отношения Украины в 1920-1922 гг. – К., 1967; Франція сьогодні. – К., 1968.

Лит.: РЕГУ. – Т.2. – К., 1970. – С.17; Вісн. Київ. ун-ту. – К., 1984. – №26. – С.34-38; Трибуна лектора. – 1972. – №4. – С.38-41.

✓ *Степан Віднянський*

(26.05.1918, с.Обідне, тепер Немирівського р-ну Вінницької обл. – 28.12.2001, м.Київ) – дослідник питань із всесвітньої історії, д.і.н. (1966), проф. (1967), засл. працівник культури України (1968), засл. діяч науки і техніки України (1997).

**ДЖЕДЖУЛА
Карпо
Омелянович**

1937 закінчив іст. ф-т Вінницького пед. ін-ту, 1945 – іст. ф-т Одеського держ. ун-ту, 1947 – західний ф-т Московської вищої дипломатичної школи. До 1941 працював на учительських та комсомольських посадах, 1941-1945 – учасник Великої Вітчизняної війни, 1945-1948 – на роботі в Міністерстві закордонних справ УРСР, 1948-1950 – заст. дир. й зав. каф. всесвітньої історії Київського ін-ту іноземних мов, 1950-1997 – проф. КДУ, очолював кафедри нової та новітньої історії, історії зарубіжних соц. країн, викладав в ун-тах Німеччини, Польщі, Чехословаччини, Угорщини, Болгарії, Югославії, виступав з окремими лекціями у Сорбонні (Париж). 1997 основний ініціатор заснування Міжнародної Слов'янської акад. наук, її перший президент й акад. 1948 захистив канд. дис. “Проблема Трієста і радянська дипломатія”, 1966 – докт. дис. “Росія і Велика французька буржуазна революція кінця 18 ст.”. Підготував близько 20 кандидатів та докторів іст. наук. Протягом багатьох років був заст. голови спеціалізованої вченої ради іст. ф-ту КДУ по захисту дисертацій, членом Всесвітньої ради істориків, Наукової ради з питань міжнародних відносин і зовнішньої політики Рад. Союзу при АН СРСР. Кавалер близько 20 урядових нагород, у т.ч. двох орденів

Великої Вітчизняної війни першого й другого ступенів, ордена “Дружби народів”.

Автор понад 150 наук. праць з нової та новітньої історії, в т.ч. близько 20 монографій, підручників і навч. посібників.

Тв.: Сучасна Болгарія. – К., 1948; Народна республіка Албанія. – К., 1949; Боротьба французького народу за національну незалежність, мир і демократію. – К., 1951; Історія Франції. – К., 1954; Паризька Комуна та її історичне значення. – К., 1960; Економіка капіталістичних країн в епоху імперіалізму. – К., 1961 (у співавт.); Новітня історія в 1918-1939 рр. – К., 1961 (у співавт.); Велика французька буржуазна революція і Європа 1789-1799 гг. – К., 1965; Россия и Великая французская буржуазная революция конца XVIII в. – К., 1972; Нариси по новітній історії Угорщини. – К., Дебрецен, 1972 (угор. мовою); Методика викладання нової та новітньої історії в середніх школах. – К., 1973; Моріс Торез. – К., 1975 (у співавт.); Інтернаціональні зв'язки польського, російського і українського народів в 18-20 ст. – Краків, 1972 (у співавт., польс. мовою); Вивчення історії країн соціалізму в курсі новітньої історії. – К., 1980.

Лит.: РЕУ. – Т.2. – К., 1970. – С.17; Трибуна лектора. – 1972. – №4. – С.38-43; Наука і суспільство. – 1972. – №2. – С.50-51; Вісн. Київ. ун-ту. – №26. – К., 1984. – С.34-38, 46, 68.

↓ *Степан Віднянський*

↓ **ДЗИРА**
Ярослав
Іванович

(12.05.1931, с. Трушевичі Старосамбірського р-ну Львів. обл.) – історик-джерелознавець, історіограф, літературознавець, мовознавець, шевченкознавець, публіцист, перекладач. К.філол.н., акад. Києво-Могилянсько-Мазепинської академії (Канада, 1991), член Спільки письменників України (1990). З селянського роду. Син офіцера УГА, репатріанта з Чехії. Сформувався в традиційному нац.-християнському середовищі. У 1947 був виключений з 10 класу Нижанковицької середньої школи (закінчив Новоміську США). З 1948 вчителював, у 1949 звільнений зі звинуваченням в укр. бурж. націоналізмі. Працював у Добромільському райфінвідділі. У 1952 закінчив Дрогобицький учит. ін-т. Чи не перший із галичан закінчив філол. ф-т Київ. ун-ту ім. Т.Шевченка (1958; із відзнакою). Із відзнакою захистив дипломну роботу “Фонетичні особливості мови проповіді Йоанікія Галятовського “Ключ розуміння царства небесного”. 1958-61 аспірант Ін-ту літератури ім. Т.Г.Шевченка. Друкується з 1959. 1962-72 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1968 захистив канд. дис. “Літопис Самійла Величка і творчість Т.Шевченка” в Одеському ун-ті ім.Мечникова (наук. кер. – акад. О.І.Білецький). Відповідальний секретар редколегії “Історіографічні дослідження в Українській РСР” (вип. 1-6). 1972 звільнений з роботи “за пропаганду буржуазно-націоналістичних ідей і дружні взаємини з репресованими диси-

дентами" (офіційно - за скороченням штатів). Протягом 15 років йому було заборонено друкуватись, на його праці не можна було покликатись. Між 1972 і 1987 з'явилась лише низка статей у "Шевченківському словнику" (вид. УРЕ, 1976-1977). Протягом 11 років вчений заробляв на випадкових роботах, включаючи фізичні. У 1983-90 працював учителем англійської мови у вечірній школі. 1995 постановою бюро Президії НАН України від 26 грудня 1994 поновлений на роботі в Ін-ті історії на посаді с.н.с. Член редколегій видань "Укр. історик" (з 1990), "Розбудова держави" (з 1994), "Історіографічні дослідження в Україні" (вип. 7-10), "Спеціальні історичні дисципліни" та ін. З 1992 заст. голови Київського осередку Укр. іст. т-ва проф. М.Брайчевського. Розкрив невідомі джерела Шевченкової творчості, досліджував зв'язки Гоголя з Україною. Оpubлікував ґрунтовні розвідки про укр. літописання XVII ст., із спеціальних іст. дисциплін. Підготував до друку "Літопис Самовидця" (К., 1971). Вперше в історіографії прокоментував "Історію русів" (К., 2001; вийшла із словником, іменним та географічним покажчиками). На оригінальних археографічних засадах підготував до друку козацький реєстр 1649 року, мікроаналіз записів у якому привів вченого до великих наукових узагальнень. Автор спогадів про І.Світличного, Ол. Компан, Ф.Шевченка, І.Гуржія. У рукопису спогади про культ М.Грушевського в середовищі укр. інтелігенції років застою. Статті в довідкових виданнях та альманаху "Видатні діячі України минулих століть: Золоті імена України" (К., 2001). Охоче займається просвітницькою роботою. Переклав із словацької роман Г.Зелінової "Чардаш диявола" (К., 1971). До 70-річчя вченого вийшла 2-томово "Збірка наукових праць" на пошану Д. "Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики. Число 8-9. Част. 1-2" (К., 2002) із списком його праць (300 записів).

Тв.: Геній і платні коментатори його творчості // Сучасність. – 1989. – № 5. – С. 104-108; Диктант для цілого народу. – К., 1989; Історія прадідівської літери "І" // Укр. історик. – Ч. 104-107. – 1990. – С. 71-77; Найдорожчий скарб. – К., 1990; Гетьмани України. – К., 1991; Іван Виговський як реформатор українського правопису та основоположник національної діалектології // Конотопська битва 1659 року: Зб. наук. праць. – К., 1996. – С. 43-77; Козацький правопис поета: Чи маємо академічне видання творів Т.Шевченка // *Marra mundi*: Зб. наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя. – Львів; К.; Нью-Йорк, 1996. – С. 616-634; Автопортрет нації. – К., 1997; Тернистими стежками // Доброокий: Спогади про І.Світличного. – К., 1998. – С. 325-329.

Літ.: Брайчевський М. Ярославу Дзирі – 60 // Літ. Україна. – 1991. 20 черв. – № 25. – С.3; Ткачова Л. Дзира Я.І. // Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник. – К., 1998. – С. 86-87; Івакін Г. Слово про історика // Брайчевський М. Вибрані твори. – Нью-Йорк; К., 1999. – С. 16; Світличний Ів. Голос доби. Кн. 1: Листи з "Парнасу". – К., 2001;

ДЛОЖЕВСЬКИЙ

**Сергій
Степанович**

(22.09 (ст. ст.) 1889, м. Кам'янець-Подільський – 24.10.1930, м. Одеса) – філолог, мовознавець, археолог, краєзнавець. Народився в сім'ї вчителя. Закінчив із золотою медаллю класичну гімназію у Кам'янці-Подільському (1907) та із дипломом I ступеня історично-філологічний ф-т Київського ун-ту Св. Володимира (1911). 1910 відряджений для навчання до Лейпцігського університету (Німеччина). 1911-1913 – професорський стипендіат Київського університету. Стажувався у Лейпцігському університеті. У 1914-1918 – приват-доцент, доцент, екстраординарний професор Київського ун-ту по кафедрі класичної філології. Одночасно у 1915 викладав на Вищих жіночих курсах А.В. Жекуліної, 1916 – на Педагогічних курсах при Київському учбовому окрузі, у 1917 – був лектором і деканом Київського народного ун-ту. У 1918 обраний членом оргкомітету по організації Таврійського ун-ту у Ялті і влітку 1918 там викладав. З 1919 проживав в Одесі. У 1919-1920 – приват-доцент Новоросійського ун-ту, 1920-1921 – професор Одеського гуманітарного громадського ун-ту, 1921-1930 – професор, проректор, декан ф-ту виховання і член правління Одеського ін-ту народної освіти. Одночасно у 1920-1930 – директор Одеського державного історично-археологічного музею. З 1918 співробітничав з ВУАН, зокрема з Всеукраїнським археологічним комітетом (з 1928 – дійсний член ВУАК). З 1923 – голова Одеської комісії краєзнавства. З 1926 – крайовий інспектор для охорони пам'яток матеріальної культури та природи. Дійсний член Кам'янець-Подільського наукового при ВУАН т-ва, Одеської філії Всеукраїнської асоціації сходознавців, Таврійського т-ва історії, археології та етнографії. У 1927-1930 – заступник голови, голова Ольвійської археологічної експедиції.

Досліджував питання загального мовознавства, історії археології, класичної археології, епіграфіки, музейної справи, проводив археологічні розкопки в Ольвії.

Тв.: Организация Археологического института в Одессе. Историческая справка // Народное просвещение. – Одеса, 1921. – № 2-6. – С.57-65; К истории античной Менипеи // Журнал Одесских высших школ. – 1922. – № 1; Плутарх в листуванні Сквороди // Збірник пам'яті Сквороди. – Одеса, 1923; Одеський Державний Історично-Археологічний музей // Червоний шлях. – 1924. – Грудень; Новий Ольвійський декрет на честь Агатокла-Евоката // Ювілейний збірник на пошану акад. Д.Й. Багалія. – К., 1927. –

С.310-315; Про археологічні розкопки в Ольвії в рр. 1924, 1925, 1926 // Східний світ. – 1928. – № 3/4; Амфорні ручки з клеймами Ольвійських розкопів р. 1926 // Записки ВУАК. – Т.1. – К., 1930. – С.113-126.

Лит: Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.110; С.С. Дложевский: [Некролог] // Червоный шлях. – 1930. – № 12. – С.200; Пам'яті С.С. Дложевського [1899-1930] // Хроніка археології та мистецтва. – 1931. – № 3. – С.95; М.Т. С.С. Дложевський (1889-1930): [Некролог] // Червоный світ. – 1930. – № 6. – С.244-245; Шульц П.Н. Дложевский Сергей Степанович: [Некролог] // Сообщения Государственной академии истории материальной культуры. – 1931. – № 1. – С.32; Водотика С.Г. С.С. Дложевський як музейний діяч // Проблемы музееведения и краеведения. Тезисы докл. и сообщ. – Херсон, 1990. – С.50-52; Епістолярна спадщина академіка Д.І.Яворницького. – Вип.1: Листи вчених до Д.І.Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997; УРЕ. – Т.3. – С.389-390; ЕУ. – Т.2. – С.527; РЕІУ. – Т.2. – С.35; Мезенцева Г. Дослідники археології України: Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів, 1997. – С.75.

✓ Оксана Юркова

(псевд.: Данка Мар'яненко; 19.03.1935, м. Таганрог Ростовської обл., РФ) – фахівець із спеціальних історичних дисциплін, історіограф, джерелознавець, д.і.н. (1985), засл. діяч науки і техніки України (1995), лауреат Держ. премії України у галузі науки і техніки (1999), акад. Міжнар. слов'янської академії наук (1998). Зі службовців. 1958 закінчила іст.-філос. ф-т Київського ун-ту. 1958-1963 – м.н.с., ред. Держполітвидаву УРСР та ж. “Наука і життя”. 1963-1965 навчалася в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР, де 1965 захистила канд. дис. “Більшовицька преса України 1917-1918 рр. як історичне джерело” (наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР, д.і.н. *І.О.Гуржій*). 1965-1972, 1986-1994 – м.н.с., с.н.с., пр.н.с., зав. сектором іст. географії і картографії, з 1994 – зав. відділом спец. іст. дисциплін Ін-ту історії України НАНУ, у 1973-1986 – м.н.с. ЦНБ АН УРСР, с.н.с. відділу наук. інформації із сусп. наук АН УРСР. 1985 захистила д-кт. дис. “Листівки більшовицьких організацій України як історичне джерело. 1917-1920 рр.”. Займається громадською та державною діяльністю: у 1992-1998 – член Головної ради Всеукраїнського т-ва “Просвіта”; член-засновник, член Головної ради Всеукраїнського жіночого т-ва ім.О.Теліги; 1992-1994 – член комісії Верховної Ради України з питань заснувань держ. нагород; з 1994 по тепершній час – член Комісії держ. нагород і геральдики при Президентові України тощо. Нагороджена відзнакою Президента України “Орденем княгині Ольги” III ступеня (1998).

Займається науковими дослідженнями в галузі спец. іст. дисциплін: фалеристика, боністика, біографістика, геральдика,

✓
ДМИТРІЄНКО
Марія
Федорівна

геортологія, маргіналістика, краєзнавство, документознавство, символіка, емблематика, агрибутика та ін. Автор понад 600 наук. праць, статей, рецензій, оповідань, які публікувалися українською та 8 зарубіжними мовами.

Тв.: Веласкес. – М., 1965; Більшовицька преса України як історичне джерело. – К., 1967; Л.; М., 1979; Лайош Гавро. – М., 1971; Командарм. – Будапешт, 1972; Листівки більшовицьких організацій України 1917–1920 рр. як історичне джерело. – К., 1983; Спеціальні історичні дисципліни. Підручник – К., 1992 (у співавт.); Короткий нарис міської геральдики Поділля. – К., 1994 (у співавт.); Нагороди України: Історія, факти, документи: у 3-х тт. – К., 1996; Гроші в Україні. Факти і документи. – К., 1998 (керівник авт. колективу, співавт.); Все про Україну: у 2-х томах. – К., 1998 (у співавт.); Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. – К., 2000 (кер. авт. колективу, співавт.).

Літ.: Анкета Дмитрієнко М.Ф.; Маркітан Л. Жінка. Історик. Журналіст // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: 36. наук. пр. (На пошану М.Ф.Дмитрієнко). – К., 1997. – Вип.1; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С. 89.

✓ Святослав Юсов

**ДОБРЖАН-
СЬКИЙ
Олександр
Володимирович**

(18.01.1959, с.Довгопілля, Путильського р-ну Чернівецької обл.) – дослідник історії України, зокрема Буковини, XIX – XX ст., д.і.н. (1999), професор, відмінник народної освіти України. Із службовців. 1976–1981 – навчався на іст. ф-ті Чернівецького ун-ту. Після закінчення ун-ту працював учителем історії с/ш №23 м.Чернівці. У 1982 обраний на посаду асистента кафедри історії СРСР та УРСР, з 1989 – доцент тієї ж кафедри. З 1990 у зв'язку з реформуванням кафедри історії СРСР та УРСР переведений на посаду доцента кафедри історії України. З 1997 – заст. декана іст. факультету, з 2002 – декан цього факультету. З 1999 – професор кафедри історії України.

Після закінчення заочної аспірантури при Чернівецькому ун-ті у 1996 захистив канд. дис. “Братське співробітництво Української РСР та республік Прибалтики (1966 – 1980 рр.)” в спецраді Київ. ун-ту ім. Т.Шевченка (наук. кер. – доц. М.О.Ліщенко та проф. В.М.Ботушанський). В Чернівецькому ун-ті захистив докт. дис. “Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст.” (наук. консультант – д.і.н., проф. Ботушанський В.М.).

Основні напрямки досліджень: український національний рух XIX – початку XX ст., історія української суспільно-політичної думки, історія Буковини. Автор понад 120 праць. Вагоме місце посідає індивідуальна монографія “Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст.” (Чернівці, 1999).

За наукове дослідження “Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність” (Київ-Чернівці, 1996, у співавт.) став лауреатом премії ім. М. Грушевського Президії НАН України. Член редколегії та один з авторів колективної монографії “Буковина. Історичний нарис” (Чернівці, 1998). Результати наукових досліджень опубліковано також у монографії “Профсоюзи України в період застою” (К., 1991) та багатьох статтях, зокрема: “Буковинизм” как разновидность регионального самосознания в Австро-Венгрии конца XIX – начала XX вв. // Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. – М., 1997; Політична боротьба на Буковині навколо крайових реформ на початку XX ст. // Південно-східний німецький архів. – Мюнхен, 1995/96. – Т.38/39; Чисельність українського і румунського населення Буковини за статистикою XIX – початку XX ст. // УІЖ. – 1998. – №6 та ін.

Лит.: Анкета О.В. Добржанського.

✓ *Віктор Даниленко*

(13.07.1943, м. Сніжне Донецької обл.) – дослідник історії України XX ст., д.і.н. (1995), проф., педагог. З робітників. 1965-1969 навчався на іст. ф-ті Донецького ун-ту, з яким пов’язана вся його наступна діяльність: аспірантура (наук. кер. – д.і.н., проф. М.Ф. Хорошайло), захист канд. дис. “Діяльність Комуністичної партії України по підготовці та вихованню кадрів робітничого класу в роки четвертої п’ятирічки (1946-1950 рр.)” (1973) і докт. дис. “Народне ополчення в роки Великої Вітчизняної війни”. Працював асистентом, ст. викл., доц.; нині – проф. каф. історії України і декан іст. ф-ту Донецького ун-ту. Основна проблематика досліджень – діяльність народних ополчень та військових підрозділів в роки другої світової війни. Написав понад 50 праць; брав участь у створенні колективної праці “Історія міст і сіл Української РСР. Донецька обл.” – К., 1976.

Тв.: Народное ополчение защищает Родину. – М., 1990 (у співавт.); Народное ополчение в годы Великой Отечественной войны. В 2-х т. – Донецк, 1994; Донецк: Ист.-краеведческий очерк. Изд. 2-е, испр. и доп. – Донецк, 1981; Истребительные батальоны Украины в годы Великой Отечественной войны. – Донецк, 1985; Донецк в Великой Отечественной войне. – Донецк, 1995; Страною возвеличенный Донбасс: Очерки. – Донецк, 1987; Кураховская ГРЭС: 50 лет пути. – Донецк, 1991.

Лит.: Анкета П.В. Добрава.

✓ *Петро Бондарчук*

**ДОБРОВ
Петро
Васильович**

**ДОВГАНІЧ
Омелян
Дмитрович**

(08.05.1930, с. Нижнє Селище Хустського р-ну Закарпатської обл.) – д. і. н. (1997), дослідник проблем партизанського, підпільного руху на Закарпатті та в Східній Словаччині, участі закарпатців у бойових діях Червоної Армії й Чехословацького армійського копусу в роки Другої світової війни. 1956 закінчив відділення журналістики ВПШ при ЦК КПУ. 1956-1961 – ред. Великоберезнянської районної газети “Радянське село”, 1961-1968 – на парт. роботі, 1968-1972 – гол. ред. респ. вид-ва “Карпати” (м. Ужгород). 1972-1995 – в УжДУ, де пройшов шлях від ст. лаборанта до доц. (1975). З 1993 – кер. наук.-редакційного відділу обл. книги “Реабілітовані історією”. 1997 захистив докт. дис. “Проблеми історії Закарпаття напередодні та в роки Другої світової війни (1938-1945)”

Автор понад 500 наук., наук.-метод. і публіцистичних праць. Увів у наук. обіг невідомі матеріали, виявлені переважно в архіві Міністерства оборони Російської Федерації, військово-іст. архіві в Празі (Чехія), архіві особових справ чехословацьких воїнів у Трnavі (Словаччина); виявив тисячі закарпатських добровольців, що воювали на фронтах Другої світової війни; написав низку нарисів про репресованих закарпатців та ін. Упорядкував зб. “Борці партії” (Ужгород, 1984), “Борці-антифашисти” (Ужгород, 1988), “Я навіки прийшов у життя: Зб. спогадів про поета-антифашиста Дмитра Вакарова” (Ужгород, 1975); “Того дня зійшло сонце возз’єднання: минуле і сучасне” (Ужгород, 1997).

Тв.: Слідами легенди. – Ужгород, 1971 (у співавт.); Іван Іванович Турянця. – Ужгород, 1972 (у співавт.); Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород, 1973 (у співавт.); Ужгородський університет. – Ужгород, 1984 (у співавт.); Закарпатська молодь у роки Другої світової війни: (До 50-річчя Перемоги). – Ужгород, 1995 (у співавт.); Книга Пам’яті України: Закарпатська область. Т. I. – Ужгород, 1995 (у співавт.); Нариси історії Закарпаття. _ Т. II. – Ужгород, 1995 (у співавт.); Осередок освіти, науки, культури: Ужгородському державному університету – 50 років. – Ужгород, 1995 (у співавт.); Роки лихоліття: невідомі сторінки і трагічні долі. – Ужгород, 1995; Нижньому Селищу – 540 років. – Ужгород, 1997 (у співавт.); Закарпатські добровольці: Нариси з історії та бойового шляху. – Ужгород, 1998.

Лит.: Хланта І. Омелян Довганіч: Бібліогр. покажч. – Ужгород, 1995.

*· † Степан Віднянський,
Микола Олашин*

(24.04.1909, с.Кропивна Стародубської вол. Чернігівської губ., тепер Стародубський р-н Брянської обл., Росія – 16.12.1976, м.Київ) – археолог, педагог, громад. діяч, дослідник історії й археології слов'ян і Київської Русі, проблем давньоруського господарства, феодальних виробничих відносин, виникнення давньоруських міст, військової справи в той час та ін. Із селян. Після школи працював 3 роки на будівництві шахт у Донбасі (м.Щербаківка). 1930 р. вступив на відділення музеє- й мистецтвознавства Київського худ. ін-ту, який закінчив достроково 1934 р. Працюючи у Київському іст. музеї, одночасно вчився в аспірантурі на каф. історії України Київського ун-ту. З 1938 – співробітник Ін-ту археології АН УРСР, викл. історії СРСР у Київському пед. інституті. 1940 захистив канд. дис. “Селянські рухи на Правобережній Україні в 40-х роках ХІХ ст.”. З 1941 – доц. Після демобілізації повернувся до Ін-ту археології (с.н.с., з 1954 і до кінця життя – зав. відділом слов'янсько-руської археології). 1962 захистив докт. дис. “Землеробство древньої Русі до середини ХІІІ ст.”. З 1967 – проф. Керував багатьма археол. експедиціями – розкопками ранньо-слов'янських і давньоруських поселень і городищ (Вишгород – 1947, руїни поселень на р.Рось – 1949, старий Галич – 1951, Сахнівка, Іванківці, Комарівка, Волинцеве, Воїнь, Чучин, х. Половецький та ін.). На І Конгресі слов'янської археології (Варшава, 1965 р.) був обраний віце-президентом Міжнародної асоціації археологістів-славістів. Автор близько 120 наук. праць (деякі з них отримали міжнародне визнання) й публіцистичних статей про охорону пам'яток минулого. Один з ініціаторів та засновників УТОІПК (1966). Незакінченою лишилася оригінальна праця “Археологія і літописи”.

ДОВЖЕНОК

**Василь
Йосипович**

Тв.: Військова справа в Київській Русі. – К., 1950; О времени сложения феодализма в Древней Руси // Вопросы истории. – 1950. – №8 (у співавт.); Землеробство древньої Русі до середини ХІІІ ст. – К., 1961; Древньоруське місто Воїнь. – К., 1966 (у співавт.).

Лит.: [Захист докт.дис.] // УІЖ. – 1962. – №2; [Вшанування з нагоди 60-річчя] // Там же. – 1969. – №9; Некролог // Там же. – 1977. – №2; Толочко П.П. В.Й.Довженок – археолог та історик // Толочко П.П. Від Русі до України. – К., 1977.

Іконогр.: Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – Рис.30.

√ Галина Герасимова

(Псевд.: М.Забаревський, М.Жученко, Книголюб, Посполитий, Присутній, D.Iwanenko та ін.; 08.04.1882, м.Вільно, Віленськ. губ. – 19.03.1951, Мюнхен, ФРН) – фахівець із широкого кола питань історії України та Сх. й Центр. Європи, публіцист, літературознавець,

ДОРОШЕНКО

**Дмитро
Іванович**

бібліограф, політичний діяч. З дворянської родини старого старшинсько-гетьманського роду. Навчався у Варшавському (1901), С.-Петербурзькому (1902-1905) й Київському (1906-1909) ун-тах. В еміграції з 1919. Один з визначних представників державницького напрямку в укр. історіографії, організатор наук. життя в еміграції й у діаспорі, перший президент УВАН (1945-1951). Проф. укр. високих шкіл у Чехо-Словаччині, Німеччині, Польщі та Австрії. Активний учасник гетьманського руху в еміграції. Автор близько 1 тис. наук. і наук.-популярних праць з історії України, Сх. й Центр.Європи, у т.ч. систематичних курсів з укр. історії та історіографії, іст.-біогр. нарисів, мемуарів.

Тв.: Указатель источников для ознакомления с Южной Русью. – СПб., 1904; Показчик новой украинской литературы в России за 1798-1897 роки. Ч.1. – Чернівці, 1917; Коротенька історія Чернігівщини. – Чернівці, 1918; Микола Іванович Костомаров: Його громад. й літ.-наук. діяльність. – К., 1920; Огляд української історіографії. – Прага, 1923 (2-е, англ.мовне вид. – Нью-Йорк, 1957; 3-е, репринт. вид. – К., 1996); Пантелеймон Куліш: Літ. характеристики укр. письменників. – Лейпціг, [1923]; Микола Іванович Костомаров. – Лейпціг, 1924; В'ячеслав Липинський і його думки про українську націю і державу. – Відень, 1925; Євген Чикаленко: Його життя і громад. діяльність. – Прага, 1934; 3 історії української політичної думки за часів світової війни. – Прага, 1936; Мазепа в історичній літературі і в житті // Мазепа: Зб. У 2 т. – Т.1. – Варшава, 1938; Православна церква в минулому й сучасному житті українського народу. – Берлін, 1940; Володимир Антонович: Його життя й наук. та громад. діяльність. – Прага, 1942; Мої спомини про давнє-минуле (1901-1914). – Вінніпег, 1949; По рідному краю (Подорожні враження й замітки) / 3-е вид. – Нью-Йорк, 1956; Мої спомини про недавнє-минуле (1914-1918): У 4 ч. / 2-е вид. – Мюнхен, 1969; Що таке історія Східної Європи? (До питання про розмежування укр. і рос. історії) // Укр. історик. – 1982. – №1/2; 1982-1983. – №3/4 (75/76), 1(77); 1983. – №2-4; Нарис історії України. – Львів, 1991; Die Ukraine und Deutschland: Neun Jahrhunderte Deutsch-Ukrainischen Beziehungen. – München, 1994.

Бібліогр.: Бібліографія праць проф. Д.Дорошенка за 1899-1942 роки. – Прага, 1942; Праці Д.І.Дорошенка – видані окремо // Липинський В. Твори. Архів. Студії. – Т.6: Листи Дмитра Дорошенка до В'ячеслава Липинського. / Ред. Є.Зиблікевич, І.Коровецький, Є.Пизюр. – Філадельфія, 1973.

Лит.: Білецький Д. Дмитро Дорошенко: Біогр. нарис. – Вінніпег, 1949; Крупницький Б. Д.І.Дорошенко: (Спомини учня) // Наук.зб. УВАН у США. – Нью-Йорку, 1952. Т.1; Оглоблин О. Рід і Земля Дмитра Дорошенка // Укр. літопис. – 1953. – №1; Винар Л. Дмитро Дорошенко, 1882-1951. – Мюнхен, 1983; Андреев В.М. Проблема історіографічного синтезу у творчій спадщині Д.І. Дорошенка. – Запоріжжя, 1997.

↓ Олексій Ясь

(18.01.1951, с.Лук'янівка, Таращанського р-ну Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (2002), професор (2003). Із селян. У 1977 закінчив іст. ф-т Київського пед. ін-ту ім. О.М.Горького. У 1977-1981 – працював заступником, секретарем комітету ЛКСМУ Київського пед. ін-ту ім.О.М.Горького. У 1981-1984 навчався в аспірантурі Київського пед. ін-ту. Наук. кер. – д.і.н., проф., засл. працівник вищої школи П.І.Бакуменко. У 1986 в Київ. держ. ун-ті ім.Т.Г.Шевченка захистив канд. дис. “Партійне керівництво ідейно-політичною роботою комсомольських організацій в звільнених районах України в роки Великої Вітчизняної війни 1943-1945 рр.”. З 1984 – працює в національному пед. ун-ті ім.М.П.Драгоманова (до 1992 – Київ. держ. ін-т ім.О.М.Горького). 1984-1986 – викладач, 1986-1989 – ст. викладач, 1989-1995 – доцент, з 1995 – зав. кафедрою історії України Українського держ. пед. ун-ту ім.М.П.Драгоманова, проректор з навчальної та виховної роботи (з 2002). 1985–1990 працював заст. декана дефектологічного, а з 1994 – заст. декана філологічного ф-ту. 1990-1993 – навчався в докторантурі Київ. ун-ту ім.Т.Шевченка. Досліджує проблеми участі України в Другій світовій війні, зокрема участі української молоді в боротьбі проти гітлерівських загарбників, проблеми української державної соборності. Опублікував більше 50 праць.

Тв.: Роль пам'ятників історії і культури у вихованні молоді. – К., 1988 (у співавт.). Історія України. – К., 1992 (у співавт.); Друга світова війна: Україна і нові підходи до вивчення проблеми // 36.” Українство і гуманізація освіти”. – Дніпропетровськ, 1993; Українська культура в роки Другої світової війни. Зб. наук. праць. – К., Переяслав-Хмельницький, 1996; Український народ у Другій світовій війні. Навч. посібник. – К., 1998 (у співавт.); Україна в Другій світовій війні. Навч. посібник. – К., 1998 (у співавт.); Українське питання у зовнішньополітичних планах європейських країн у міжвоєнний період. 1920-1939 рр. – К., 1999; Карпатська Україна і європейський світ: спроба відродження державності. – К., 1999; Пошуки шляхів до визволення України. – К., 1999 (у співавт.); Історія української та зарубіжної культури. Навч. посібник. – К., 1999 (у співавт.); Трансформації української державно-соборницької ідеї (1920–1930-ті роки). – К., 2002..

Лит.: Анкета І.І.Дробота.

✓ *Віктор Даниленко*

(23.10.1906, с.Підгороднє, тепер с.Новопаклівка, Межівського р-ну Дніпропетровської обл. – 22.09.1967, м.Київ) – дослідник історії України періоду Великої Вітчизняної війни, д.і.н. (1966), професор (1962), засл. діяч науки УРСР (1967). У 1936 закінчив Ленінградський ін-т журналістики. Працював в РАТАУ, навчався в Ін-ті червоної професури. У 1939-1941 – зав. каф. м.-л. Київ. авіац.

ДУБИНА
Кузьма
Кіндратович

ін-ту. 1941-1943 – лектор ЦК КП(б)У. В 1943-1949 – дир. Держполітвидаву УРСР. У 1949 в Академії сусп. наук при ЦК КПРС захистив канд. дис. З 1951 по 1956 – на викладацькій роботі у вузах Києва. В 1956-1964 – директор Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів сусп. наук при Київ. ун-ті. З 1964 до останніх днів життя – дир. Ін-ту історії АН УРСР. Був головою Вченої ради Ін-ту, членом вчених рад КДУ та Ін-ту іст. партії при ЦК КПУ, голов. ред. УІЖу, відп. ред. РЕІУ, членом редколегії ж. “Комуніст України”. Очоловав правління Укр. добровільного т-ва охорони пам’ятників історії та культури. За сукупністю робіт по темі “Ленінська теорія соціалістичної революції” захистив докт. дис. Підготував 18 канд. іст. наук. Редактор і співавт. праць: Історія Української РСР (в 2-х т.). – К., 1967; Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр (в 3-х т.). – К., 1967-1969. Серед понад 70 його наук. публікацій: 778 трагічних днів Києва. – К., 1945; Ленінська теорія соціалістичної революції і її всесвітньо-історичне значення. – К., 1959; В годы тяжелых испытаний. – К., 1962; Історія Української РСР (наук.-попул. нарис.). – К., 1967 (у співавт.). Нагороджений орденами Червоного Прапора, Трудового Червоного Прапора, “Знак пошани”, шістьма медалями СРСР, а також Бойовим Хрестом і двома медалями Чехословаччини.

Лит.: РЕІУ. – Т.2. – К., 1970. – С.96; ЕИ. – V.1. – 1984. – Р.766; До 60-річчя з дня народження К.К.Дубини // УІЖ. – 1966. – №10; Кузьма Кіндратович Дубина // Робіт. газета. – 1967. – 24 вересня (Некролог); Гудзенко Л.М., Шелюх Т.М. Бібліографія наукових і науково-популярних праць К.К.Дубини // УІЖ. – 1966. – №10. – С.142-144; Коментар до кн.: Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – Т.2. – К., 1994. – С.532-533.

↓ *Віктор Даниленко*

**ДУБРОВІНА
Любов
Андріївна**

(30.09.1950, м.Щедрінськ Курганської обл., Рос. Федерація) – археограф, бібліограф, бібліотекознавець та архівознавець, д.і.н. (1993), професор. Із службовців. Закінчила іст.-філол. ф-т Волгоградського держ.пед.ін-ту (1972), в якому з 1973 працювала лаборантом, з 1978 – зав. сектором історії Марійського наук.-дослідн. ін-ту історії, літ-ри, археології, з 1982 – зав.відділом інформації, обслуговування та використання Київського обл. архіву; з 1984 – с.н.с. ЦНБ ім.В.І.Вернадського НАНУ; з 1986 – зав.відділом рукописів; з 1992 – директор Ін-ту рукопису НБУ НАНУ, зав.відділом кодикології й кодикографії. Вчилася в аспірантурі в Ін-ті історії СРСР АН СРСР (сектор феодалізму, 1974-1977). 1982 під кер. Каштанова С.М. захистила канд.дис. “Казанський літописець: Історико-психологічне дослідження”. Докт. дис. “Кодикологія та кодикографія

як спеціальні дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги” (Ін-т історії України НАНУ).

Тв.: История о Казанском царстве (Казанский летописец). Списки и классификация текстов. – К., 1998; Кодикология та кодикографія української рукописної книги. – К., 1992; Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикология структури формалізованого типу рукопису. – К., 1992 (у співавт.); Проблемы исследования рукописных и старопечатных фондов в ЦНБ АН УССР // Оптимизация научных исследований в области библиотековедения и библиографии: Сб.науч.тр. – М., 1989. – С.90-101; Историко-культурные фонды как объект междисциплинарных исследований // Оптимизация научных исследований в области библиотековедения и библиографии. Сб.науч.тр. – М., 1989. – С.33-43; Рукописная книга XVI ст. у фондах адзела рукапісай ЦНБ АН БССР // Спадчына Скарыны: Зб.мат.першых скарынацкіх чытання (1986). –Мінск, 1989. – С.216-222; Українська рукописна книга як об'єкт кодикології та камеральної археографії // Укр. археогр. щорічник. – К., 1992. – Вип.1(4). – С.59-70; Архівна та рукописна Україніка: Програма виявлення, обліку, опису архівних документів і рукописних книг та створення національного банку інформації по документальних джерелах з історії України // Архівна та рукописна Україніка. Матеріали розширеної міжвідомчої наради. – К., 1992. – С.51-62 (у співавт.); Інформаційно-документальні описи писемних джерел: бібліографія, археографія, кодикографія // Бібл. вісн. – К., 1992. – №1. – С.13-29; Розробка системного опису рукописних книг та інтелектуалізації інформаційного пошуку в автоматизованих системах // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1993. – Вип.1. – С.183-194; Українська кодикология до питання про об'єкт дослідження // Укр.археографія. – К., 1994. – Вип.3; Рукописна книга як історико-культурне джерело та її джерелознавче вивчення // Історія укр.середньовіччя: Козацька доба. Зб.наук.праць у 2-х ч. Ч.1. – К., 1995; Архівна та рукописна Україніка: До проблеми об'єкта археографічного опису в системі НАІС // НАІС: Архівна та рукописна Україніка. – К., 1996. – Вип.2.

Літ.: Включена до біографічного словника “Хто є хто” та “Жінки 1992 року” Міжнародного біогр. центру в м.Кембріджі (Англія). – Вид.12-е, 1993.

√ Віктор Даниленко

(17/30.05.1909, м.Чернігів – 24.08.1973, м.Київ) – дослідник суспільно-політичної історії Лівобережної України XVII–XVIII ст., д.і.н. (1961), професор (1962). Син службовців. Закінчив соц.-економічний відділ Чернігівського ін-ту соц. виховання (1929). Доцент Миколаївського пед. ін-ту (1929) до ліквідації іст. ф-ту в цьому ін-ті (1935). Асистент Ін-ту історії УАМЛПН (з 08.1935). Аспірант (з 09.1936), м.н.с. (з 1938), с.н.с. (з 1940) Ін-ту історії АН УРСР. Канд. дис. “Семен Палій”, яку захистив у 1940. С.н.с. (1940-1948, у Києві,

ДЯДИЧЕНКО
Вадим
Архипович

Уфі, Москві й Києві), 1948-1955 – в.о. зав. відділу історії феодалізму; 1955-1961 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. Докт. дис. “Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця 17 – поч. 18 ст.” (захист 1960, вид.: К., 1959). Зав. відділом історії феодалізму (з 1961). За сумісництвом доцент (1935-1959), професор (з 1962) КДУ. Брав участь у колективних працях: Нарис історії України. – Уфа, 1942; Історія УРСР в 2 т. (1953, 1955); Визвольна війна 1648-1654 рр. і воз’єднання України з Росією. – К., 1954; Очерки истории исторической науки в СССР. Т.1. – 1955; 250 років Полтавської битви. – К., 1959; Розвиток історичної науки в Українській РСР. – К., 1970. Співатор шкільних підручників з історії УРСР

Тв.: Мазепа – зрадник українського народу. – К., 1946; Розгром шведських загарбників на початку 18 ст. – К., 1950; Критика буржуазно-націоналістичної фальсифікації історії України кінця 17 – першої чверті 18 ст. // Наукові записки Ін-ту історії АН УРСР. – Кн.6. – 1954; Антифеодальні повстання в Росії і на Україні в 17-18 ст. – К., 1954; Суд і судочинство на Лівобережній Україні в кінці 17 – на поч. 18 ст. // Вісник АН УРСР, 1958. – №8; Полтавська битва. – К., 1962; Допоміжні історичні дисципліни: Короткий курс. – К., 1963 (у співавт.); Нариси з історії СРСР: Епоха феодалізму. – К., 1971.

Лит.: ЕУ. – Т.2. – 1955. – С.615; Учені вузів УРСР. – 1968. – С.155; РЕГУ. – Т.2. – С.102; Дубровський В. Найновіша советська концепція історії України // Укр. збірник. – Кн.6. – Мюнхен, 1956; Оглоблин О. Думи про сучасну українську советську історіографію. – Нью-Йорк, 1963; Гордієнко Б., Захарчишина П. Обговорення короткого курсу посібника “Допоміжні історичні дисципліни” // Наук.-інформ. бюл. АУ УРСР. – 1964. – №4; ЕИ. – V.1. – 1984. – Р.664; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. Вип.1. – К., 1998. – С. 93-94.

↓ Сергій Білокінь

ДЬОМІН
Олег
Борисович

(4.04.1948, м. Путивлі Сумської області) – дослідник міжнародних відносин і дипломатії Раннього Нового часу, д.і.н. (2001), доцент. Із сім’ї службовців. У 1973 закінчив історичний ф. Одеського держ ун-ту ім. І.І. Мечнікова. У 1973-1976- аспірант відділу історії середніх віків Інституту всесвітньої історії АН СРСР (м. Москва). У 1983 під керівництвом д. і. н., професора О.М. Чистозвонова захистив канд. дис. “ Англо-нідерландські відносини другої половини XVI – початку XVII ст.” З 1984 – доцент кафедри нової та новітньої історії Одеського національного ун-ту ім. І.І.Мечнікова.

Докт. дис. “ Формування “нового курсу” зовнішньої політики Англії (друга половина XVI- початок XVII ст.)”.

Досліджує зовнішню політику Англії правління Єлизавети I, історію Одеси XIX ст.. Оpubлікував понад 90 наукових праць. Серед них: Зовнішня політика елизаветинської Англії в історіографії новітнього часу // Питання нової та новітньої історії.- Вип. 4.-Ч. 2 (Чернівці, 1995); Крах англійської “політики втручання” у нідерландські справи (друга половина 80-х років XVI ст.) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. -Вип. 4. (К.,2000); Біля витоків англійського атлантизму. Зовнішня політика Англії кінця 50- кінця 80-х років XVI ст..(Одеса, 2001).

✓ Оleg Бажсан

(28.10/9.11. 1891, Київ – 28.10. 1942, Уфа) – дослідник історії укр. мистецтва. Навчався в Берлінському (1909-10) та Київському (1910-14, у Г.Павлуцького) ун-тах. Написав працю про київську архітектуру XVII-XVIII ст., за яку нагороджений золотою медаллю. У 1914 як німецький підданий засланий за Челябінськ. Після прийняття присяги (квітень 1917) повернувся до Києва, де навесні 1919 закінчив ун-т. Перші наукові розвідки почав друкувати ще 1913. У монографії “Українське мистецтво XVII-XVIII віків” (К., 1919) один з перших визначив предмет укр. мистецтвознавства. З кінця 1917 працював у галузі охорони пам’яток, у 1919 як вчений інструктор ВУКОПМИС”у, з 1920 вчений експерт Губкопмис”у, у 1926-30 київський краєвий інспектор по Київщині, Волині, Поділля й Чернігівщині при Наркомосі УСРР. 2.03. 1919 обраний ред. мистецтва Біогр. комісії ВУАН (у картотеці понад 5 тис. імен). Проф. Київ. археологічного (1922-24) та Київ. худ. ін-тів. У 1919-25 завідував бібліотекою й музеєм при кол. УДАМ. Член комісії з організації Лаврського музею кульгів, Київської картинної галереї (тепер Музей рос. мистецтва), Музею мистецтв ВУАН (тепер Музей мистецтв ім. Ханенків). З грудня 1923 – зав. худ. відділом Всеукр. іст. музею ім. Шевченка. За 10 років роботи збільшив його у 15-20 разів, довівши до 5,5 тисяч експонатів (1930). Влаштував бл. 10 тематичних виставок, видаючи до них каталоги. Д.чл. Софійської комісії та Всеукр. археол. комітету ВУАН. З 1929 другий член паритетної комісії з обміну культурними цінностями між РСФСР та УСРР (призначення від ВУЦВК). Вдруге заарештований 23.10.1933. Трійка при колегії ІПУ УСРР 29.05. 1934 вирішила його ув’язнити на 3 роки у ИТЛ. Створив музей Біломор-Балтійського каналу в Повенці, у 1936-37 завідував музеєм будівництва каналу Москва-Волга у м. Дмитрові. У 1937-38 – заступник директора Казахської нац. худ. галереї. У грудні 1937 став членом Спілки рад.художників. З липня 1938 працював у Башкирському держ. худ. музеї (з травня 1940 – заступник

**ЕРНСТ
Федір (Теодор-
Ріхард)
Людвігович**

директора). На всіх цих посадах працював науково, друкуючись у місцевих газетах. Третій арешт 16.07.1941. Розстріляний. Реабілітований. Автор монографій про Шевченка-маляра на тлі його доби, І.Репіна й М.Мурашка (не видані), численних розвідок, присвячених Г.Нарбутові, Г.Гольпайну, Гроте. Києвознавчі праці про надгробок П.Румянцева-Задубайського у Лаврі, дерев'яну Златоустівську церкву в старому місті, бурсу, контракти й контрактний будинок. Уклав путівник "Київ" (1930). Провів сотні екскурсій по місту, читав прилюдні лекції.

Тв.: Київські архітекти XVIII віку // Наше минуле. 1918. Ч. 1. С. 98-118; Художественные сокровища Киева, пострадавшие в 1918 г. К., 1918. 2, 21 с.; Контракты і контрактний будинок у Києві. К., 1923 (на обкл.: 1924). 96, IV с., 15 табл.; Український портрет. К., 1925 (разом із Д.Щербаківським); Георгій Нарбут: Життя й творчість // Георгій Нарбут. К., 1926. С. 11-86; Київська архітектура XVII віку // Київ та його околиця в історії і пам'ятках. К., 1926. С. 125-165; Портретист Гольпайн // Український музей. 36. 1. К., 1927. С. 95-120; Д.М.Щербаківський // Бібліологічні вісті. 1928. № 1 (18). С. 127-136.

Лит.: Федір Ернст: Бібліогр. покажчик. Суми, 1987; Білокінь С. Федір Ернст і Київ // Наука і культура: Україна. Вип. 22. К., 1988; Його ж. Федір Ернст // Сучасність. 1990. Ч. 7-8 (351-352). С. 86-98; Нестуля О. Україна стала його долею // Репресоване краєзнавство. К.; Хмельницький, 1991. С. 101-113; Тези доп. та повідом. наук. конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження історика мистецтва Федора Людвіговича Ернста. Суми, 1991.

✎ *Сергій Білокінь*

**ЄВТУХ
Володимир
Борисович**

(14.07.1948, смт Зарічне Заріченського р-ну Рівненської обл.) – фахівець із всесвітньої історії, дослідник країн Західної Європи й Північної Америки, д.і.н. (1989), чл.-кор. НАН України (1992), заслужений діяч науки і техніки України (1998). У 1966-1971 навчався в Київському держ. ун-ті ім. Т.Шевченка на відділі перекладачів ф-ту романо-германської філології. Паралельно з навчанням на філол. ф-ті відвідував лекції на іст. та філос. ф-тах. В 1971 одержав диплом з відзнакою і вступив до аспірантури Ін-ту історії АН УРСР. Тема його дисертаційного дослідження "Асиміляційні процеси та їх вплив на культуру української етнічної групи США і Канади (1945-1970)", була захищена у 1975 (наук. кер. – д.і.н., проф. *Р.Г.Симоненко*). Після завершення терміну навчання перспективного науковця було зараховано на посаду наукового співробітника Ін-ту історії АН УРСР, де він працював до 1978. Реорганізація наукових установ призвела до створення нових ін-тів в системі АН і виділення з Ін-ту історії нового – Ін-ту соціально-економічних проблем зарубіжних країн

АН УРСР. В цьому ін-ті в 1978–1990 пройшов шлях від молодшого до провідного наукового співробітника. Тут захистив в 1989 докт. дис. на тему: “Сучасні буржуазні концепції етносоціального розвитку США і Канади (критичний аналіз)”. Був головою науково-методичної комісії по роботі з іноземними громадянами при Правлінні товариства “Знання” Української РСР, головою комісії з зарубіжних зв’язків Республіканської асоціації українознавців, членом правління українського відділення товариства СРСР–Канада, тощо.

З 1990 – завідуючий відділом етнополітики і прогнозування Центру національних відносин АН УРСР. З 1991 – в Ін-ті соціології НАН України, керівник Центру етносоціологічних та етнополітичних досліджень, заступник директора з міжнародних зв’язків. З 1978 по 2000 працював на умовах погодинної оплати у Київському держ. нац. ун-ті ім. Т.Шевченка на ф-тах міжнародних відносин та міжнародного права, історичному, факультеті соціології та психології.

Працював міністром, головою Державного комітету у справах національностей та міграції (1995–1997), Надзвичайним і Повноважним Послом України в Італійській Республіці, на Мальті (за сумісництвом), в Сан-Маріно (за сумісництвом, 1997–2000). Професор кафедри галузевої соціології ф-ту соціології, декан ф-ту соціології та психології Київ. нац. ун-ту ім.Т.Шевченка.

Читав лекції на запрошення в Гельдербергському, Дюссельдорфському, Мюнхенському, Рурському, Трірському ун-тах (Німеччина), Нью-Йорському міському ун-ті, Центрі міжнародної безпеки та контролю за роззброєнням Стенфордського ун-ту (США), ун-ті м.Касабланки (Марокко).

Має 250 друкованих праць, в тому числі 7 монографій, присвячених соціальним, національним та політичним проблемам Західної Європи й Північної Америки, історії й сучасному становищу української імміграції. Володіє німецькою, англійською, італійською, французькою й новогрецькою мовами.

Тв.: Украинские этнические группы США и Канады: социально-экономический аспект. – К., 1980; Иммиграция и национальные отношения в истории Канады // Проблемы историографии Канады. – М., 1981; Историография национальных отношений в США и Канаде (60-70-е годы). – К., 1982; Без права на майбутнє. – Львів, 1985; Идеология национальных движений в полиэтнических странах капитала // Рабочий класс и национальный вопрос в странах Западной Европы и Северной Америки. – К., 1985; Буржуазные концепции национальных отношений в развитых капиталистических странах. – К., 1988; Концепция этносоциального развития США и Канады: типология, традиции, эволюция. – К., 1991; Зберігаючи українську самобутність. – К., 1992 (у співавт.); Немцы в Украине: статус, этничность, миграционные установки: по

результатам соціологічного дослідження. – К., 1993 (у співавт.); Українці в Канаді. – К., 1993 (у співавт.); Німці в Україні (1920-ті – 1990-ті роки). – К., 1994 (у співавт.); Про національну ідею, етнічні меншини, міграції. – К., 2000; Проблеми етнонаціонального розвитку: світовий та український контекст. – К., 2002.

√ *Тетяна Комаренко*

ЕРШОВ
Анатолій
Григорович

(8.06. (ст.ст.) 1897, с. Товкачівка Львовського повіту Курської губернії – 11.01.1938, м.Харків) – дослідник історії Лівобережної України XVII–XVIII ст., краєзнавець.

Закінчив Ніжинський інститут народної освіти (1922). У 1922–1925 – аспірант, у 1925–1930 – науковий співробітник Ніжинської науково-дослідної кафедри історії культури та мови по секції української і російської історії. Працював під керівництвом проф. Г.А. Максимовича та М.М. Бережкова. 1925 захистив промоційну працю на тему “Історія ремісничих цехів на Лівобережній Україні у XVII–XVIII ст.”. Один з фундаторів Ніжинського наукового товариства краєзнавства (1925), був заступником голови товариства у 1925 та головою товариства у 1927. У 1927–1930 співробітничав із Археографічною комісією та Комісією Лівобережжя і Слобідської України при ВУАН. Брав участь в археографічній експедиції до Москви (1927–1928). У березні 1931 безпідставно заарештований за звинуваченням у причетності до “повстанської контрреволюційної організації”, але через брак доказів через півроку звільнений. У 1931–1934 – наук. співробітник Науково-дослідного інституту української культури ім. академіка Д.Багалія. У 1935–1937 очолював відділ феодалізму Харківського історичного музею. Вдруге заарештований 27 жовтня 1937. Розстріляний 11 січня 1938.

Досліджував історію цехового устрою та фінансів Лівобережної України XVII–XVIII ст., автор численних історіографічних праць.

Тв.: До історії грошової лічби й монети на Лівобережній Україні XVII в. // Науковий збірник за рік 1924. – К., 1925. – С.62–65; Науковий збірник за рік 1929. – К., 1929. – С.102–114; До історії цехів на Лівобережжі XVII–XVIII вв. // Записки Ніженського ІНО. – Кн. VI. – Ніжин, 1926. – С.81–124; Кн. IX. – Ніжин, 1929. – С.123–136; “Летописное Повествование о Малой России” О. Ригельмана і “Краткая Летопись Малыя России”, видана В.Рубаном // Записки Ніженського ІНО. – Кн. VII. – Ніжин, 1927. – С.178–192; Про літописні джерела історичних праць Ст. Лукомського” // Записки Ніженського ІНО та науково-дослідчої кафедри історії культури й мови при інституті. – Кн. VIII. – Ніжин, 1928. – С.105–116; До відомостей “Черниговскаго наместничества топографическаго описанія” О. Шафонського // Науковий збірник за рік 1928. – К., 1928. – С.98–99; Коли й хто написав Густинський літопис?” // Записки НТШ. – Т.С: Ювілейний

збірник на пошану акад. Кирила Студинського. Ч.ІІ. Праці історичні. – Львів, 1930. – С.205-211; До питання про час виникнення м.Ніжина / Публ. О.Коваленка // Сіверянський літопис. – 2001. – № 6. – С.96-99.

Лит.: Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.126; ЕУ. – Т.2. – С.657; Коваленко О.Б., Ткаченко В.В. Ершов Анатолий Григорович // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991. – С.341; Бойко О.Д. Ніжинська науково-дослідна кафедра історії, культури і мови в історичному контексті 20-30-х рр. // Література і культура Полісся. – Вип. 4. – Ніжин, 1994. – С.38-48; Острянюк А. Ніжинська історична школа: доба розквіту (20-і – початок 30-х рр. XX ст.) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С.31-38; Зозуля С. Ніжинське краєзнавче товариство 20-х рр. XX ст. // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С.98-104; Коваленко О., Острянюк А. Передмова до статті А. Ершова “До питання про час виникнення м.Ніжина” // Сіверянський літопис. – 2001. – № 6. – С.94-96.

√ Оксана Юркова

(дівоче прізвище – Ставровська; 30.04.1848, с.Варзуга Кримського повіту Архангельської губ., тепер Терського р-ну Мурманської обл., Рос. Федерація – 18.12.1918, хутір Любочка поблизу с.Писарівки, тепер с.Верхня Писарівка Вовчанського р-ну Харківської обл.) – фахівець з широкого кола питань історії України, етнограф, педагог, перша в Росії жінка – почесний доктор історії (з 1910). З сім'ї дрібного службовця, колезького асесора. Після закінчення з відзнакою Архангельської жіночої гімназії (1863) вчителювала в Холмогорах (тепер с.Ломоносове), де одружилася із висланим з України П.С.Єфименком (1870), разом з яким активно вивчала поземельні відносини, вірування, побут та звичаї селянства Північної Росії. У 1873-1874 з'являються її перші наукові праці (в “Архангельских губернских ведомостях”, журналах “Знание”, “Дело” та ін.). У 1877 переїхала до Чернігова, а у 1879 – до Харкова, де разом з чоловіком організувала історичний гурток, брала активну участь у діяльності історично-філологічного товариства при Харківському університеті. Основним предметом її наукових занять у Харкові стали дослідження з історії України (зокрема, проблем соціально-економічних відносин в Україні XVI-XVIII ст., народознавства, краєзнавства, історії землеволодіння і землекористування, селянської общини, антикріпосницької боротьби селянства тощо). Особливе місце у її творчому доробку займає фундаментальна “Історія українського народу” у двох томах, що охоплює період від найдавніших часів до XIX ст. Окремі наукові розвідки присвячені боротьбі українського народу проти польсько-шляхетського гніту, історії звичаєвого права, громадських (копних)

ЄФИМЕНКО
Олександра
Яківна

судів та ін. правових установ, статистики, діяльності Т.Шевченка, Г.Сковороди, І.Котляревського. З 1907 очолювала кафедру російської історії і викладала історію Південно-Західної Русі (України) на Бестужевських вищих жіночих курсах у Петербурзі. Наприкінці 1917 повернулася на Харківщину, де до трагічної загибелі від рук невідомих злочинців дописувала статті з історії до журналу “Внешкольное образование”, підготувала підручник з історії для початкових шкіл (виданий у Харкові 1919 р.).

Тв.: Копные суды в Левобережной Украине // Киевская старина. – 1885. – №10; Двенадцать пунктов Вельяминова // Там само. – 1888. – №10; Бедствия евреев в Южной Руси в XVII ст. // Там само. – 1890. – №6; Турбаивская катастрофа // Там само. – 1891. – №3; Народный суд в Западной Руси // Русская мысль. – 1893. – №8-9; Южно-русские братства // Слово. – 1880. – №10-12; Южная Русь. Очерки, исследования и заметки. – Т.1-2. – Спб., 1905; История украинского народа. – Т.1-2. – Спб., 1906; К., 1990; История Украины и ее народа. – Спб., 1907; Очерки историн Правобережной Украины. – К., 1895; Початковий підручник українсько-московської історії для шкіл народних. – Харків, 1919.

Лит.: Багалій Д.І. Харківська доба діяльності Олександри Яковлевни Єфименкової (1879-1906) // 36. наук.-дослідчої кафедри історії української культури. – Харків, 1930. – Т.10. – С.5-15; ЕУ. Словникова частина. – Париж-Нью-Йорк, 1957. – Т.2. – С.657-658; УРЕ. – К., 1961. – Т.5. – С.38-39; РЕУ. – К., 1970. – Т.2. – С.134; Марков П.Г. А.Я.Єфименко – историк Украины. – К., 1966; Він же. Олександра Єфименко (до 150-річчя з дня народження) // Історія України. – 1998. – №7. – С.4-6; Скаун О.Ф. Історичні погляди О.Я.Єфименко // УІЖ. – 1967. – №1. – С.22-30; Галаган В. Олександра Єфименко // Історія України в особах: ХІХ – ХХ ст. – К., 1995. – С.409-415; Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. – Прага, 1923; К., 1996. – С.170-171.

Геннадій Стрельський

**ЖЕРЕЛИК
Ростислав
Іванович**

(27.03.1956,Срода Сльонска, Польща) – архівіст, дослідник української національної меншості у Польщі, краєзнавець, джерелознавець, медієвіст, д.і.н., проф. Із селян. Навчався в Ін-ті історії Вроцлавського ун-ту у 1976-1980. У 1980-1986 працював у Державному архіві м.Вроцлав. З 1986 працює на кафедрі допоміжних історичних дисциплін Історичного Ін-ту Вроцлавського ун-ту. Захистив канд дис. в 1987 у Вроцлавському ун-ті на тему “Dokumenty i kancelarie ksiazat glogowskich w latach 1250-1331”. Науковим керівником роботи був д.і.н., проф. Вацлав Корта. Також у Вроцлавському ун-ті в 1990 захистив док. дис. на тему “Kancelaria biskupów Wrocławskich do 1301 roku”. З 1994 – професор зазначеної каф-ри. Член Тов-ва українознавців Польщі. Секретар

Секції Історичного Відділу Польської АН. До кола наукових інтересів входять: джерелознавство; допоміжні історичні науки; історія середніх віків, історія Сльєзка і Лемківщини, проблеми української національної меншості в Польщі та історія становища українців у Польщі 1920-1945. Автор близько 170 др. праць.

Тв.: Documenty i kancelarie książąt głogowskich w latach 1250-1331, Acta Univer-sitatis Wratislaviensis, a 902, Historia LIX; Kancelaria biskupów wrocławskich do 1301 roku, Acta Universitatis Wratislaviensis, a1258, Historia XCII, – Wrocław, 1991; Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska, t. III: 1328-1350, – Wrocław, 1991; Inwentarze zbrojowni i arsenału księcia legnickiego Ludwika IV z lat 1662-1669, Legnica 1993, (współaut. M.Goliński); Bartłomieja Steina renesansowe opisanie Wrocławia, opr. i red. naukowa, – Wrocław, 1995; Trzy źródła do dziejów społeczno-gospodarczych średniowiecznego Śląska, wyd. – Wrocław, 1995; Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Przewodnik po zasobie archiwalnym do 1945 roku, – Wrocław, 1996, (współredakcja, współpracowanie, przedmowa); Staatsarchiv Breslau – Wegweiser durch die Bestände bis zum Jahre 1945, bearb. und wissenschaftliche. Redaktion R.Zerelik, A.Deren, – München, 1996, (Schriften des Bundesinstituts für ostdeutsche Kultur und Geschichte, Bd.9); Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska, t.VIII: Indeksy, – Wrocław, 1998, (razem z R.Stelmachem); Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska, t. IX, cz.I: Archiwa książęce i drobne akcesje, – Wrocław, 1998; Dzieje Sobotki od średniowiecza do 1740 r., [w:] W.Fabisiak, K.Poliński, J.Tyszkiewicz, R.Zerelik, Dzieje Sobotki, – Sobotka, 1999, s.24-58.

Лит.: Анкета Жерелика Р.І.

Микола Литвин

(25.01.1922, м.Чернівці) – дослідник історії Буковини та історії Церкви, географ, педагог, д. чл. НТШ (1972), іноземний чл. НАНУ (1992), лауреат премії Фонду Шевченка (1995), громад.-політ. діяч. У період Другої світової війни емігрував разом з родиною до Австрії. 1949 здобув вищу освіту в м.Грац. 1969 захистив докт. дис. в УВУ (Мюнхен), 1976 – докт. дис. в Сорбонні (Париж). 1960-1988 – проф. Ін-ту Східних мов і цивілізацій Паризького ун-ту, з 1969 – також проф. УВУ в Мюнхені, продекан філос. ф-ту. 1968 обраний наук. секретарем, а з 1987 – головою НТШ в Європі. 1989-1995 президент Бібліотеки ім.С.Петлюри у Парижі. Автор, співредактор, а з 1985 – гол. ред. багатотомної Енциклопедії Українознавства, член редколегії та ред. відділів релігії й історії англomовної ЕУ. Крім наук.-організаційної праці, автор монографій та окремих розділів у колект. виданнях, зокрема “Історія Буковини” (1956, 1991-93), “Петро Могила

ЖУКОВСЬКИЙ
Аркадій

і питання єдності церков” (1969, 1996), “Нарис історії України” (1991), “Historie de L’Ukraine” (1993).

Бібліогр.: Аркадій Жуковський: Бібліографія (До 75-річчя від дня народж.) / Упоряд. О.Кучерук; НАНУ. Ін-т археографії та джерелознавства ім.М.С.Грушевського. – К., 1997.

Лит.: ЕУ. – Т.2. – 1957. – С.701; Аркадію Жуковському – 75. – Чернівці, 1997; НАНУ: Персональний склад: 80 років. – К., 1998. – С.185.

Іконогр.: Там же.

✓ *Сергій Кот*

ЗАБОРОВСЬКИЙ
Ярослав
Юрійович

(08.08.1939, м.Львів) – дослідник історії аграрних відносин Римської республіки (VI-I ст. до н.е.), історії Української католицької церкви, к.і.н., проф. (1990).

1956-1961 – студент іст. ф-ту Львівського ун-ту ім.І.Франка. 1961-1962 – учитель історії Бітлянської середньої школи Турківського р-ну Львівської обл. 1962-1964 – аспірант каф. історії стародавньої Греції та Риму Ленінградського держ.ун-ту, в якому 1967 захистив канд. дис. “Попытка разрешения аграрного кризиса конца 130-х гг. в республиканском Риме. Аграрная реформа Тиберия Гракха” (наук. кер. – проф. Сергієнко М.Ю.). 1964-1967 – викл. Дрогобицького пед. ін-ту ім.І.Франка, з 1967 – викл. Івано-Франківського пед. ін-ту ім.В.Стефаника (з 1992 – Прикарпатський ун-т), 1993-1998 – зав. каф. історії стародавнього світу і середніх віків цього ж ун-ту. Один з організаторів відновлення Духовної семінарії УКЦ у м.Івано-Франківську, де працював проректором з наук. роботи й проф. з історії церкви (1990-1991). 1989 відновив т-во “Просвіта”. 1992-1994 на обл. телебаченні вів авторську програму “Історія Христової Церкви”. Працюючи над матеріалами обл. архівів (державного, СБУ та МВС), домігся в 1995-1996 реабілітації єпископів УКЦ: Г.Хомишина, Й.Лятишевського, Й.Слезюка, С.Лукача й А.Бойчука. Автор 50 наукових публікацій.

Тв.: Очерки по истории аграрных отношений в Римской Республике. – Львов, 1985; Митрополит Андрей Шептицький. Нарис про життя і служіння церкви і народові. 1865-1944. – Івано-Франківськ, 1995; Закон Лициния-Секстия de modo agrorum (попытка интерпретации) // Вестн. древней истории. – 1978. – №3. – С.10-19; Римские цензы периода республики III-II вв. до н.э. // Там же. – 1979. – №4. – С.37-58; Аппиан и римская civitas в последний век существования республики // Там же. – 1981. – № 4. – С.138-144; Римские цензы в период кризиса и падения Римской республики (1902-28 гг. до н.э.) // Там же. – 1982. – №3. – С.50-66; Римский форум и аграрная реформа Тиберия Гракха // Из истории античного общества. – Горький, 1986. – С.65-77; В.Соловійов і

А.Шептицький // Добрий Пастор. – Івано-Франківськ, 1990. – С.12-16; 3 історії релігії. Орієнтовна програма для учнів 9-11 кл. загальноосвітніх шкіл та учнів СПТУ. – Івано-Франківськ, 1990 (у співавт.); Україна в умовах визрівання революційної кризи на поч. ХХ ст. // Україна в ХХ ст. – Івано-Франківськ, 1992; підготував до друку “Голоти Українсько-Католицької церкви. Станіславська дієцезія. 1939-1956 рр.”.

Літ.: Анкета Я.Ю.Заборовського; Вестн. Беларус. Ун-та. Сер.3. – 1988. – №2. – С.76-77; Голубцова Е.С. Вклад советских историков в науку об античности // Новое в советской исторической науке. – М., 1988. – С.175; 50 лет работы журнала “Вестник древней истории” АН СССР // Вестн. древней истории. – 1987. – №3. – С.12.

√ Олена Ковальчук

(28.11.1951, м.Сміла Черкаської обл.) – дослідник науково-культурного відродження і державно-політичного ладу в Україні 1917-1920, к.і.н. (1980), відмінник народної освіти. Зі службовців. У 1972 закінчив Кам’янець-Подільський пед. ін-т. Після навчання в аспірантурі Київського пед. ін-ту ім.М.Горького захистив 1980 у КДУ канд. дис. “Селянський аграрний рух на Правобережній Україні (березень 1917 – січень 1918 рр.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. М.Д.Березовчук). З 1990 – доц. к-фи історії України Кам’янець-Подільського пед. ун-ту, голова осередку історичного товариства ім.М.С.Грушевського. З 1993 – декан іст. ф-ту Кам’янець-Подільського державного пед. ун-ту, з 2002 – ректор цього ж ун-ту. Автор близько 200 праць.

Тв.: Українська влада і Кам’янець-Подільський державний університет (1918-1920 рр.) // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. 36. статей. – К., 1999; Подільський державний український університет: від ідеї заснування до ліквідації (1917-1921 рр.) // УІЖ. – 1999. – №5,6; Іван Огієнко і створення Кам’янець-Подільського державного університету // Краєзнавство (Київ). – 1999. – №1-4; Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 рр.). – Кам’янець-Подільський, 2000 (у співавт.); Шкільна реформа в Україні в часи національно-демократичної революції (1917-1920 рр.). – Кам’янець-Подільський, 2000 (у співавт.).

Літ.: Анкета О.М.Завальнюка.

√ Любов Шепель

(27.04.1939, с.Спас, тепер Кам’яно-Бузького р-ну Львівської обл.) – фахівець з історії України, д.і.н. (1987), професор (1990), академік Міжнародної Слов’янської академії наук (1998). Із селян.

ЗАВАЛЬНЮК

**Олександр
Михайлович**

ЗАДОРОЖНИЙ

**Володимир
Євгенович**

Закінчив торгово-кооперативну школу у м. Львові (1958), іст. ф-т Ужгородського держун-ту (1966) та аспірантуру при кафедрі історії СРСР цього ж вузу (1971). Основні етапи трудової діяльності: на комсомольській роботі (1965-1967), ст. лаборант кафедри загальної історії (1967-1968), аспірант (1968-1971), викладач (1971-1973), ст. викладач (1973-1975), доцент (1975-1987), професор (1987-1990) кафедри історії СРСР, зав. кафедрою історії України Ужгородського ун-ту (1990-2002). У 1987 р. захистив докт. дис. на тему: "Розвиток товарного виробництва і торгівлі на західноукраїнських землях в кінці XVIII – першій половині XIX ст."

Автор майже 200 наукових, науково-методичних і краєзнавчих публікацій. Основні напрямки наукових зацікавлень: економічна історія західноукраїнських земель; історія економічних та культурних взаємовідносин західноукраїнських земель XVI – першої половини XIX ст. з Наддніпрянською Україною й Росією. Одним з перших в українській історіографії дав об'єктивну наукову оцінку спадщині відомих вихідців із Закарпаття – М.А.Балудянського, Ю.І.Гуци-Венеліна, В.Г.Кукольника, П.Д.Лодія, І.С.Орлая та ін. Під його керівництвом написано і захищено низку кандидатських дисертацій. У 1997 став лауреатом премії ім. академіка І.П.Крип'якевича.

Тв.: Єдність збережена і примножена. – Ужгород, 1982 (у співавт.); Зоря незгасна. – Ужгород, 1986 (у співавт.); Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях в кінці XVIII – першій половині XIX ст. – Львів, 1989; Велич і трагедія Карпатської України: Історико-популярний нарис. – Ужгород, 1993 (у співавт.).

Лит.: Вегеш М.М., Горват Л.В. Вчитель і учень: (Ілля Шульга і Володимир Задорожний): Історичні нариси. – Ужгород, 1998; Історична школа професора Володимира Задорожного: Науковий збірник. – Ужгород, 1999. – Вип. I; Вегеш М. Слово про вчителя // Ужгородський університет. [Ужгород]. – 1999. [25 червня; Зимомря М. Зорі неповторного світу // Новини Закарпаття. [Ужгород]. – 1999. – 27 квітня; Зимомря М. Покликаний Спасом // Життя і Слово. – 1999. – 28 квітня; Мушинка М. Український історик: (До 60-річчя проф. Задорожного В.Є.) // Нове життя. [Пряшів]. – 1999. – 30 квітня; Офіцинський Р. При всіх життєвих обставинах // Соціал-демократ. [Ужгород]. – 1999. – 24 квітня; Тімков М. Учитель // Срібна Земля-фест. – 1999. – 23-29 червня та ін.

√ Степан Віднянський,
Микола Олашин

ЗАШКІЛЬНЯК
Леонід
Опанасович

(25.08.1949, м. Львів) – дослідник всесвітньої історії, д.і.н. (1993), доц. 1966-1971 – навчався на іст.ф-ті Львівського держ.ун-ту ім.І.Франка. 1971-1974 – аспірант каф. історії півд. і зах. слов'ян, У наступні роки – асистент (1974-1976), ст.викл. (1976-1978), доц., 1988-

1991 – докторант, 1991-1995 – доц. каф. історії слов'янських країн, 1995-1997 – проф. тієї ж каф. Від 1997 – зав. каф. історії слов'янських народів Львів. національного ун-ту. Дослідник польської історіографії ХІХ-ХХ ст., українсько-польських стосунків у ХІХ-ХХ ст., методологічних проблем історичної науки, спадщини М.С.Грушевського. Канд. дис. “Боротьба Польської робітничої партії проти реакції за встановлення і зміцнення народно-демократичного устрою (1944-1948 рр.)” (наук.кер. – І.І.Белякевич, доц. каф. нової та новітньої історії Львів. ун-ту), докт.дис. “Польська історіографія після другої світової війни (проблеми організації і методології)” – в Ін-ті історії України НАН України. Брав участь у колективних працях: *Историография истории южных и западных славян.* – М., 1987 (4 розд.); *Историография нового времени стран Европы и Африки.* – М., 1990 (4 розд.).

Тв.: Польська історіографія після Другої світової війни: проблеми національної історії (40-60-ті роки). – К., 1992; Вступ до методології історії. – Львів, 1996; *Формирование и развитие исторической науки в Польше.* – Львов, 1996; М.Грушевський і Галичина (до переїзду до Львова. 1894 р.) // *Укр. історик.* – 1996. – Т.33. – №1-4; Українсько-польські стосунки у ХХ ст.: традиції і сучасність // *Проблеми слов'янознавства.* Вип.49. – Львів, 1996; Українсько-Польське порозуміння 1935 р. (за матеріалами архіву Я.С.Лося) // *Проблеми слов'янознавства.* Вип.48. – Львів, 1996; Теорія інформації і історія: нова методологія чи ще один метод? // *Філософські пошуки.* Вип.1-2. – Львів, 1997; *Исторична спадщина М.Грушевського в контексті східноєвропейської історіографії початку ХХ ст.* // *Вісник Львів.ун-ту. Сер. історична.* Вип.32. – Львів, 1997; *История Польщі.* – Львів, 2002 (у співавт.).

Лит.: Анкета Зашкільняка Л.О.

Віктор Шарпантий

(01.06.1923, с.Загір'я Львівської обл. – 28.08.1992, м.Львів) – дослідник історії аграрних відносин в західних землях України в ХХ ст., д.і.н., професор.

1947 закінчив іст. ф-т Львівського пед.ін-ту. 1958-1973 – зав.відділом історії України, 1969-1973 – заст. дир. з наук. роботи Ін-ту сусп. наук АН України. 1973-1986 – проф. каф. історії України Львівського ун-ту, в якому 1953 захистив канд. дис. “Боротьба Тернопільської партійної організації за колективізацію сільського господарства області. 1939-1950 рр.” (наук. кер. – Брагінець А.С.). З 1963 – в Ін-ті історії АН України. Докт. дис. “Історія колгоспного будівництва в західних областях України”.

**ІВАСЮТА
Михайло
Кирилович**

Тв.: Нарис історії колективізації на Тернопільщині (1939-1950 рр.). – К., 1958; Розвиток колгоспного ладу в західних областях України. – К., 1960; З історії революційного руху на Тернопільщині в роки окупації її панською Польщею (1926-1939) // З історії західноукраїнських земель. Вип. I. – Львів, 1957; Становище селянства західних областей Української РСР під час тимчасової німецько-фашистської окупації і його боротьба з загарбниками // З історії західноукраїнських земель. Вип. 5. – Львів, 1960; розділи і статті в: Нариси історії колгоспного будівництва в західних областях Української РСР (К., 1962); Історія селянства УРСР. – Т. 2. – К., 1967; Нариси історії Львова. – Львів, 1956; Історія міст і сіл УРСР та ін., загальна кількість яких сягає 100.

Лит.: Анкета М.К.Івасюти (заповнена Ф.І.Стеблієм); Учені вузів УРСР. – К., 1968. – С.182; РЕІУ. Т. 2. – К., 1970. – С.238.

~ { *Олена Ковальчук*

**ГНАТІЄНКО
Варфоломій
Андріанович**

(13.08 (ст. ст.).1892, с. Озеряни Козелецького повіту, тепер Бобрівського району Чернігівської обл. – 11.11.1937, м. Умань Черкаської обл.) – бібліограф, дослідник історії книги і преси. З селян.

Після закінчення 2-го Київського комерційного училища (1909-1914) навчався на економічному відділенні Київського комерційного інституту (1914-1917). Член УПСР (1917-1918). У 1917 – гласний Київської міської думи від УПСР. Одночасно за доби Центральної Ради працював у генеральному секретаріаті торгівлі. У 1917-1919 – технічний працівник споживчої кооперації товариства “Народна торгівля”. У 1919-1922 працював у кооперативній організації “Дніпросоюз”. У 1922-1931 – наук. співробітник, керівник Бібліографічної комісії Українського науково-дослідного інституту книгознавства (УНІК). Одночасно у 1920-х працював у ВУАН: аспірант Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського у ВУАН (1924-1927, промоційної роботи не захистив), співробітник Комісії для дослідів над громадсько-політичними течіями на Україні, соціально-економічного відділу Інституту української наукової мови. Також у 1920-х працював у Книжковій палаті, викладав у київських школах, Торгово-кооперативній профшколі, був членом правління кооперативного видавництва “Спілка” (1922-1923). Після звільнення з УНІКу викладав у середніх київських школах. 1.09.1937 незаконно арештований і звинувачений в участі у так званій “Уманській контрреволюційній організації”, що була пов’язана з підпільним центром УПСР. За постановою Трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР розстріляний, а його майно конфісковане. Реабілітований 1959 і 1990. Автор праць з історії української книги і преси.

Тв.: Українська преса 1905-07 рр. // Життя й революція. – 1925. – № 11; Українські нелегальні видання рр. 1914-1917 // Бібліологічні Вісті. – 1926. – № 1; Українська преса (1816-1923 рр.). – К., 1926; Бібліографія української періодики (1816-1916 рр.) // Труды Інституту Книгознавства. Т.ІV. Праці Бібліографічної секції. – К., 1930. – 275 с.

Лит.: Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999; Ковальчук Г.І. Співробітники УНІК – жертви політичних репресій // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – Вип.2. – К., 1999. – С.80-83; Історія Національної академії наук України. 1924-1928. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.615; ЕУ. – Т.3. – С.855; Е.У. – Vol.ІІ. – Р.300; Українська літературна енциклопедія. – Т.2. – К., 1990. – С.297; Український радянський енциклопедичний словник. – Т.1. – К., 1986. – С.689.

✓ Оксана Юркова

(24.07.1928, с.Тересва, тепер Тячівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник історії Закарпаття, зокрема аграрних відносин, краєзнавець, д.і.н. (1985), проф. (1986). Із селян. Закінчив іст. ф-т Ужгородського ун-ту (1954) й аспірантуру по кафедрі історії СРСР при УжДУ (1957). Ст. лаборант (з 1957), викл. (з 1960) каф. загальної історії; ст. викл. (з 1961), доц. (з 1964), професор (з 1973), зав. каф. історії СРСР (1983-1991), декан іст. ф-ту (1974-1980), з 1992 – проф. каф. нової і новітньої історії та історіографії УжДУ. Читав курси “Історія народів Росії XIX ст.” й “Історія СРСР”, а також спецкурси.

Автор понад 200 публікацій (монографій, наук.-метод. розробок, статей). Дослідник аграрних відносин на Закарпатті в XIX – першій пол. XX ст., проблем заселення й розвитку культури Закарпаття у добу феодалізму. Аналізував наук. спадщину, пед., громад. й культ.-освітню діяльність багатьох учених та релігійних діячів (А.Ф.Бачинського, М.А.Балудянського, Я.Ф.Головацького, Ю.І.Гуцу-Венеліна, А.І.Добрянського, В.Довговича, О.В.Духновича, Т.Я.Легоцького, М.М.Лучкая, В.О.М’якотіна, І.С.Орлая, О.Л.Петрова, Ф.П.Шевченка й ін.). На основі архівних джерел написав десятки праць, присвячених історії селянства краю, а також західноукраїнського регіону. Докт. дисертація “Аграрні відносини на Закарпатті в епоху імперіалізму (1900-1944 рр.)”. Багато уваги приділяє питанням краєзнавства. Був співавтором тому “Закарпатська область” із серії “Історія міст і сіл Української РСР” (К., 1969; 1982).

Тв.: Боротьба трудящих Закарпаття за возз’єднання з Радянською Україною (1939-1944 рр.). – Ужгород, 1954; Історія селянства Української РСР: У 2-х т. – Т.1. – К., 1967 (у співавт.); Торжество історичної справедливості: Закономірність возз’єднання західноукраїнських земель

ЛІЬКО
Василь
Іванович

в єдиній Українській Радянській державі. – Львів, 1968 (у співавт.); Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область. – К., 1969; 1982 (у співавт.); Закарпатське село на початку ХХ ст. (1900-1919 рр.). – Львів, 1973; Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород, 1973 (угор. пер. 1975; у співавт.); Революційна боротьба селянства Закарпаття в 20-30-х рр. ХХ ст.: Конспект лекцій. – Ужгород, 1974; 3 історії заселення та розвитку культури Закарпаття в добу феодалізму (до середини ХІХ ст.). – Ужгород, 1990 (у співавт.); Нариси історії Закарпаття: У 3-х тт. – Ужгород, 1993-1995. – Т.І-ІІ (у співавт.) та ін.

Лит.: Літописець карпатського села: Про життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність професора Василя Ілька: Біобібліогр. покажч. – Ужгород, 1999.

Микола Олашин

ІСАЄВИЧ
Ярослав
Дмитрович

(07.03 1936, с. Верба Дубенського повіту Волинського воєводства, нині Рівненщина) – академік НАН України, професор, директор Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Засл. діяч науки і техніки України.

Кандидатську дисертацію “Місто Дрогобич у ХV – ХVІІІ ст.” захистив у Львівському ун-ті (1961). Докторську дисертацію “Історія друкарства на Україні та його роль у міжслов'янських культурних зв'язках (ХVІ – перша половина ХVІІ ст.)” захистив у Московському ун-ті (1978).

Середню школу закінчив у м. Стрий. Після закінчення Львівського університету (1952-1957) працював ст. лаборантом кафедри історії півд. і зах. слов'ян (1957-1958). З 1958 в Інституті суспільних наук АН УРСР, з 1965 – зав. відділу історико-культурних пам'яток, за сумісництвом – доц. Львівського ун-ту (1967-1969), проф. Івано-Франківського пед. ін-ту (1981-1983). У 1989 обраний директором Інституту суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ), у 1990 – членом-кореспондентом, у 1992 – академіком НАН України. У 1993-1998 очолював Відділення історії, філософії та права НАН України. У 1993-1999 – голова Міжнародної Асоціації Українців, голова і член оргкомітетів багатьох міжнародних та національних наукових форумів, учасник Міжнародних конгресів історичних наук. У 1988-1990 – професор-гість відділу славістики і наук. співробітник Українського дослідного інституту Гарвардського ун-ту. Виступав з доповідями у Альбертському, Токійському, Мельбурнському, Варшавському та ін. унтах. У 1993 обраний почесним доктором Гродненського ун-ту ім. Янки Купали, у 1994 – іноземним членом Польської Академії Наук. З 2000 – голова Українського національного комітету істориків.

Головні праці: Братства та їх роль в розвитку української культури ХVІ-ХVІІІ ст. – Київ, 1966; Джерела з історії української культури доби

феодалізму XVI-XVIII ст. – Київ, 1972; Юрій Дрогобич. – Київ, 1972; Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – Львів, 1975; Преемники первопечатника. – Москва, 1981; Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Кн. 1 (1574-1700); Кн. 2, ч.1 (1701-1764), ч.2 (1765-1800). – Львів, 1981-1984 (у співавт.); Літературна спадщина Івана Федорова. – Львів, 1989; Україна давня і нова. Народ, релігія, культура. – Львів, 1996; Історія української культури. Т.2. – Київ, 2001 (ред., співавт.); Українське книговидання. Витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002; Волинь і Холмщина 1938-1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади. – Львів, 2003 (ред., співавт., упоряд.).

Лит.: Ільницький М. Ярослав Ісаєвич: історик на тлі доби // Просфонима. Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 5. – Львів, 1998; Ярослав Ісаєвич. Бібліографічний покажчик / Упоряд. М.Боянівська. – Львів, 1999; Хто є хто в українських суспільних науках. – Київ, 1998; Хто є хто в Україні. – Київ, 1999; Kasinec E. Jaroslav Isajevyč as Historian of the Ukrainian Book // Recenzija, 1974, Fall-Winter, vol. 5, Nr 1. – P. 12-24. Передрук: Kasinec E. Slavic Books and Bookmen. Papers and Essays. – New York, 1984. – P. 60-72.

Микола Литвин

(06.11.1933, м. Львів) – дослідник історії української еміграції, редактор, професор соціології.

Вивчав соціологію в коледжі Ла Саль. Продовжив навчання у Католицькому ун-ті Америки (з 1957 – магістр, 1967 – докт. соціології). Викладав в ун-тах США. З 1970 – проф. соціології Торонтського ун-ту. Одночасно – проф. Україн. Вільного ун-ту. Очолював наукову раду Українського соціологічного ін-ту у Нью-Йорку, Канадську асоціацію етнічних студій. Згодом – заст. голови Наукової ради Світового конгресу українців, директор програми дослідів плюралізму й етнічних студій при Торонтському ун-ті. Дійсний член НТШ, Української вільної академії наук, Українського істор. товариства.

Тв.: Causation and Functionalism in Sociology (1968); Multiculturalism as Public Philosophy (1978); Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців у північній Америці // Українці в американському і канадському суспільствах. Т.І. – Джерсі-Сіті, 1976 (гол. ред.); Друге покоління іммігрантів в американській дійсності // Сучасність – 1964. – № 9; Політична соціологія Вячеслава Липинського // Сучасність. – 1984. – № 6.

Лит.: Бюлетень Канадського Інституту українських студій. – 1978. – Січень-квітень. – С.22; Encyclopedia of Ukraine. V. 2. – Toronto-London, 1988 – P.356-357; Михайло Марунчак. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.265; Світова Наукова Рада при СКУ // Український історик. – 1998. – № 1-4. – С.364; Ukrainians in North

ІСАЇВ
Всеволод

**КАДЕЄВ
Володимир
Іванович**

(8.06.1927, м.Харків) – археолог, д.і.н.(1975), проф., засл. діяч науки і техніки України, дослідник історії, економіки, сусп. ладу й культури античного Причорномор'я. З робітничої сім'ї. 1951-1956 навчався на іст. ф-ті ХДУ. В 1956-1959 працював зав. археологічним музеєм ХДУ. 1959-1964 – викл. кафедри стародавньої історії та археології, 1964-1976 – доц. тієї ж кафедри. З 1977 – зав. каф. історії стародавнього світу й середніх віків. 1978-1982 – декан іст. ф-ту ХДУ, а потім знову зав. каф. історії стародавнього світу й середніх віків. Аспірантуру проходив у ХДУ. Канд. дис. “Ремесла та промисли Херсонеса Таврійського” (наук. кер. – К.Е.Гриневиц) захистив у ХДУ (1963). Докт. дис. “Херсонес Таврійський в I-III століттях нашої ери” захищено в Ін-ті археології АН СРСР. Автор близько 150 друкованих праць.

Тв: Археология в ХГУ за сорок лет.-Х., 1958; Торговля Херсонеса Таврического в I-IV вв. н.э.-Х., 1969;Импортные светильники в I-IVвв.н.э. из Херсонеса.// Сов. археология. – 1969. – №3; Нариси історії економіки Херсонеса Таврійського в I-IV ст. н. е. – Харків., 1970; Про державний лад Херсонеса в перших століттях н. е./ УДЖ. – 1971. – №9; Об этнической принадлежности скорченных погребений Херсонесского некрополя // Вестн. древней истории. – 1973. – №4; Вольноотпущенники и их потомки в античных государствах Среднего Причерноморья // Проблемы античной истории и культуры.-Ереван, 1979; Херсонес Таврійський в перших віках нашої ери. – Х., 1981; Херсонес Таврійський. Побут та культура (I-III ст.н.е.). – Х., 1996; Экономические связи античных городов Северного Причерноморья в I до н. э – Vв н. э.-Х., 1996 (у співавтор); Херсонес, Боспор и Рим в I в. до н. э. – III в.н.э. // Вестн. древней истории. – 1979. – №2.

Лит: Античный мир. Византия. – Х., 1997; Кафедра истории древнего мира и средних веков Харьковского госуниверситета. К 20-летию. – Х., 1998; Крыжицкий С.Д. Античность в УССР в 1972-1982 гг. //Вестн. древней истории. – 1983. – №2; Владимир Иванович Кадеев- профессор Харьковского университета. – Х., 1996.

Григорій Лисенко

**КАЛАКУРА
Ярослав
Степанович**

(24.09.1937, с.Рудники Підгасцького р-ну, Тернопільської обл.) – дослідник історії України, джерелознавець, історіограф, методист, педагог, д.і.н., проф., акад. АН Вищої школи України, засл. працівник вищої школи України.

1957-1963 навчався на іст. ф-ті Чернівецького держ. ун-ту. 1955-1956 – вчитель початкових класів та історії на Коломийщині; 1957-1964 – на комсомольській роботі; 1964-1969 – викл., доц. Івано-Франківського пед. ін-ту; 1969-1972 – на партійній роботі, з 1972 – у КДУ ім.Т.Шевченка: заст. дир. Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів, проф., проректор з навчальної роботи ун-ту, зав. каф. архівознавства та спеціальних галузей іст. науки КДУ. У Львівському ун-ті ім.І.Франка захистив канд. дис. “Принципи організації трудового змагання” (наук. кер. – проф. Шевченко І.І.), у КДУ – докт. дис. “Історіографія історії України (1960-1970-і рр.)”. Досліджує проблеми історіографії, джерелознавства, архівознавства, методології іст. науки, політ. історії України. Автор 300 публікацій, у т.ч. 42 індивідуальних й колективних монографій, 18 навч. посібників й ін.

Тв.: Молодь та суспільний прогрес. – К., 1970; Методологічні проблеми історико-партійної науки. – К., 1976; Суспільні науки у вищій школі. – К., 1980; Посилення провідної ролі робітничого класу. – К., 1983; Молодь і політична культура. – К., 1984; Пovoенний розвиток України. 1945-1955. – К., 1991; Історія. Посібник. – К., 1993; Історія української державності. – К., 1994; Джерелознавство історії України. Довід. – К., 1998.

Лит.: Анкета Я.С.Калакури.

✓ Олена Ковальчук

(05.09.1947, м-ко Степань Сарнівського р-н Рівненської обл.) – дослідник історії України, джерелознавець, педагог, д.і.н. (1994), проф. Дослідник аграрних питань історії України другої пол. ХІХ-ХХ ст. 1971-1976 – студент іст.ф-ту ХДУ, 1976-1980 – вчитель у середній школі.

КАЛІНІЧЕНКО
Володимир
Вікторович

З 1980 працює в Харківському держ.ун-ті. Пройшов шлях від асистента до професора, зав. каф. історії України іст. ф-ту. 1981 у ХДУ захистив канд.дис. “Аграрні перетворення на Лівобережній Україні (кінець 1919 – 1923 рр.)” (наук. кер. – проф., д.і.н. *Рибалка І.К.*), 1994 в тому ж ун-ті захистив докт. дис. “Селянське господарство України в період НЕПу”. Автор понад 50 друк. праць.

Тв.: Селянське господарство України в доколгоспний період (1921-1929 рр.). – Х., 1991; Селянське господарство України в період непу: іст.-екон. дослідження. – Х., 1997.

Лит.: Анкета В.В.Калініченка.

✓ Олена Ковальчук

КАМІНСЬКИЙ**Василь
Якович**

(29 (ст.ст.) 12. 1899, с. Петрострів Херсонської губ., тепер Хмельовського району Одеської обл. – 1941 (?), станція Майгуба Карельської обл.) – дослідник соціально-економічної історії України ХІХ ст., архівіст. Учень *О.П. Оглоблина*. Член КП(б)У (1919-1936). Народився в бідній селянській родині. В дитинстві батракував. Закінчив Новобутську учительську семінарію (1920). Брав участь у визвольних змаганнях на боці Червоної армії. У 1920-1921 – інструктор-організатор, голова ревкому у м. Бершоді, секретар парткому у м. Ольгополі (біля Кременчука). Закінчив історичне відділення факультету профосвіти Київського інституту народної освіти (1924). Під керівництвом проф. *О.П. Оглоблина* підготував роботу “Розвій промислового капіталізму на Україні в ХІХ ст.” У 1922-1925 – викладач медтехнікуму у м. Києві. У 1925-1928 – аспірант Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського. Під керівництвом проф. *П.В. Клименка* та *О.Ю. Гермайзе* розробляв тему “Історія фабрично-заводської державної промисловості на Україні в ХІХ ст.”. У 1925-1926 – викладач, завідуючий педагогічною частиною радпартшколи. У 1926-1932 доцент, професор Ветеринарно-зоотехнічного інституту, Київського ІНО. Одночасно у 1929-1932 – директор Київського обласного історичного архіву. З 1933 – начальник політвідділу Могилів-Подільської МТС, з 1936 – другий секретар Староушицького райпарткому на Вінниччині. Заарештований 2.10.1937 і засуджений до 5 років виправно-трудоуних таборів. Добивався перегляду своєї справи (у 1941 було повторне розслідування). Подальша доля невідома. Реабілітований 1958. Досліджував історію реформи 1861 р.

Тв.: До історії реформи 1861 року на Поділлі // Студії з історії України Науково-дослідної кафедри історії України в Києві. – Т.1. – К., 1926. – С.159-176.

Лит.: Історія Національної академії наук України. 1929-1933. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.360; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999; Верба І.В. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.158; ЕУ. – Т.3. – С.928.

Ігор Верба

КАМІНСЬКИЙ**Євген
Євменович**

(10.02.1950, с.Непедівка Козятинського р-ну Вінницької обл.) – дослідник всесвітньої історії, політології, міжнародних відносин, політичних проблем міжнародних систем і глобального розвитку, д.і.н., проф. (1999). 1972 закінчив Київський пед. ін-т іноземних мов. Працював як журналіст-міжнародник у Т-ві культ. зв'язків з українцями за кордоном (1974-1980). Займав посади м.н.с., с.н.с. й

пр.н.с., зав. відділом Ін-ту соціальних та екон. проблем зарубіжних країн АН УРСР (1980-1991), к.і.н. (1983), від 1991 – зав. відділом Америки. 1993 захистив докт. дис. за спец. “Всесвітня історія”. З 1997 – зав. відділом європейських та американських досліджень Ін-ту світової економіки і міжнар. відносин НАНУ.

Вивчав проблеми системного протистояння й психол. війни в двополосному світі, від 1989 досліджує зовнішню політику США, Рос. Федерації, політ. аспекти міжнар. інтеграції, проблеми внутрішньополіт. розвитку латиноамериканських країн. Спец. напрям досліджень – еволюція політики США, РФ та великих держав Зах. Європи в укр. питанні й щодо України після здобуття нею незалежності. Під його наук. кер. і за безпосередньою участю досліджено: стан та перспективи розвитку трансамериканської інтеграції, політ. аспекти процесу становлення і розвитку НАФТА й ЄС, перспективи переростання НАФТА, МЕРКОСУру, інших інтеграційних формувань Зах. півкулі в єдину трансамериканську структуру (відповідні розробки використано при підготовці держ. проєктів, зокрема, Концепції зближення України з ЄС та Концепції освоєння перспективних для України латиноамериканських ринків); взаємовплив федералізму і міжнародної інтеграції; причини конфліктності за умов регіональної інтеграції; зовнішньополітичну стратегію країн Зах. півкулі з акцентом на її адаптацію до умов т. зв. постбіполярного світу й радикальних системних змін у міжнар. співтоваристві націй. Нинішня досліди. проблематика – політика кризового управління, політ. аспекти походження фінансових та боргових криз на прикладі країн Латинської Америки. Наук. кер. і провідний виконавець низки проєктів на замовлення МЗС України (“Політична стратегія США щодо України”, “Латиноамериканський досвід економічних та політичних реформ”, “Двосторонні відносини України з державами трансатлантичного простору”, “Балтійська стратегія України”).

Тв.: Від конфронтації до нового мислення. – К., 1989 (у співавт.); Україна між Сходом і Заходом: погляд з України. – К., 1994 (укр. та англ. мовами, у співавт.); США і Україна на шляху до партнерства. – К., 1994 (у співавт.); Україна-Росія: між стратегічним партнерством і конфліктністю. – К., 1997 (Сер. “Зовнішньополітичні стратегії”, вип.39; у співавт.); Ukraine and European Security / Ed. by David E. Albright and Semyen J. Appatov. – London, 1999 (у співавт.); Політика США щодо України. Витоки, концептуальні основи, практична еволюція. – К., 1998 (у співавт.).

Лит.: Анкета Є.Є.Камінського; Економіка України. – 1996. – №8. – С.10; Ukraine and European Security. – London, 1999. – P.XI; The Atlantic Council of the United States. Joint Policy Statements with Joint Policy Recommendations on The Future of Ukrainian-American Relations. – Washington, 1996. – P.19; Дослідження світової політики. – К., 1996-1999. Вип.1-6.

✓ Олена Ковальчук

**КАПЕЛЮШ-
НИЙ
Валерій
Петрович**

(2.07.1963, с. Соболівка Шполянського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії держави і права України, історії та історіографії історії України доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр., к.і.н. (1991), доцент (1995).

У 1980 закінчив Шполянську СШ №3, у 1985 – іст., а у 1998 юридичний ф-т Київського нац. ун-ту ім. Т.Шевченка. З 1996 до 1999 навчався в докторантурі при цьому ж ун-ті. 1987–2001 – асистент, згодом доцент іст. ф-ту Київського ун-ту ім. Т.Шевченка. З 1995 – декан юридичного ф-ту Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Автор та співавтор близько 50 публікацій.

Тв.: Нариси з історії України: новий погляд. – Ч.1. – К.: Вирій, 1996; Історія держави і права України. – К.: Вентурі, 1996; Історія держави і права України: Практикум. – К.: АПСВ, 1999; Енциклопедія сучасної України. – Т.1. – К., 2001; Історія українського права. – К.: Олан, 2001; Історія держави і права України. – К.: Олан, 2001; Замасковані імена: псевдоніми і криптоніми та проблема атрибуції авторства в історіографії українських національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. – К.: Олан, 2001 та ін.

✓ *Олександр Реснт*

**КАРАЧКІВ-
СЬКИЙ
Михайло
Федорович**

(22 (ст. ст.). 09. 1899, с. Кормильче Кам'янецького повіту тепер Хмельницької обл. – [після 1964 ?]) – дослідник історії цехів в Україні та історії Поділля. Українець. Народився в родині народного вчителя. Закінчив соціально-економічний відділ факультету профосвіти Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1923). Під час навчання був секретарем, пізніше заступником голови Револьюційного Студентського виконавчого комітету (1921), одночасно викладав історію культури в школах та на рабфаках. У 1923-1924 – аспірант Кам'янець-Подільської науково-дослідної кафедри народного господарства та культури Поділля. Під керівництвом проф. П.В. Клименка досліджував тему “Організація Кам'янецьких цехів кінця XVIII і початку XIX ст.”. Виключений із складу кафедри через “відсутність марксістського світогляду”. У 1924-1933 працював у ВУАН: нештатний співробітник Історично-географічної комісії (1924-1933), співробітник Комісії старої історії України (1926-1929), Українсько-молдавської комісії (1928 – 1930), асистент, науковий співробітник Комісії історії Києва і Правобережжя (1930-1933). У 1925-1928 – аспірант Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського. Під керівництвом проф. П.В. Клименка та чл.-кор. ВУАН В.І. Щербини досліджував тему “Київське цехове ремісництво XIX ст.”. Промоційний захист не відбув. Одночасно викладав економічну географію та українську мову у школах та вузах Києва.

Після звільнення з ВУАН виключно на викладацькій роботі. Під час окупації Києва був співробітником Шевченківської районної управи міста. З 1944 на еміграції. Подальша доля невідома. Ймовірно, був висвячений на священника УАПЦ під час Другої світової війни, після війни проживав у Новому Ульмі (Німеччина).

Досліджував історію кам'янець-подільських та київських цехів, історію міст та сіл Поділля.

Тв.: Архівна спадщина київських цехів // ЗІФВ ВУАН. – Кн.ХІ. – К., 1927. – С.262-286; До історії Кам'янецьких цехів: Статут цеху олійників 1774 р. // ЗІФВ ВУАН. – Кн.ХVІІ. – К., 1928. – С.235-242; Розмежування Волинської та Подільської губерній 1799 р. // Історично-географічний збірник. – Т.2. – К., 1928. – С.205-209; Опис Поділля з 1819 року В. Рудницького (до історії Поділля поч. ХІХ в.) // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії України в Києві. – Т.2. – К., 1929. – С.96-111; Північно-Західні Балтщина (Історично-географічні матеріали на підставі подорожі влітку 1928 року) // Історично-географічний збірник. – Т.3. – К., 1929. – С.159-202; Київські цехи за литовсько-польської та ранньої московської доби // Київські збірники історії й археології, побуту й мистецтва. – 36.1. – К., 1930. – С.133-149; Матеріяли до історії міст на Поділлі наприкінці ХVІІІ віку // Історично-географічний збірник. – Т.4. – К., 1931. – С.161-187.

Лит.: Зборовець В. Кам'янець-Подільська науково-дослідча кафедра в 2-му півріччю 1923 року // Червоний шлях. – 1924. – № 3. – С.273-276; Ohloblyn O. Ukrainian Historiography. 1917-1956 // The Annals of Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – New York, Vol.V-VI. – 1957. – No 4 (18) – 1-2 (19-20). – P.305-435; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

✓*Оксана Юркова*

(12.03.1921, м.Одеса – 06.03.1988, м.Одеса) – дослідник античної й середньовічної історії, археології, епіграфіки, нумізматики Півн.-Зах. Причорномор'я, д.і.н. (1969), проф. Із службовців. 1945 закінчив іст. ф-т Одеського ун-ту, одночасно працюючи н.с. Одеського археол. музею. З 1946 – асистент, доц., проф., а з 1963 – зав.каф. історії стародавнього світу та середніх віків Одеського ун-ту. 1951 захистив канд. дис., присвячену політичним взаємовідносинам Візантії, Болгарії й Русі в 967-971 рр. 1969 – докт. дис. “Монетна справа і грошовий обіг Ольвії VI-IV ст. до н.е.”. Брав участь у розкопках на о.Березані (1946-1949) та Ніконія (II пол. 50-х рр.). Чл.-кор. Нім. археол. ін-ту, чл. Британського нумізматичного т-ва, 30 років очолював Одеське археол. т-во, заст. гол. правління Одеської обл. організації УТОПК, чл. вченої та координаційної рад Ін-ту археології АН України. Автор понад 200 наук. праць.

**КАРИШКОВ-
СЬКИЙ
Петро
Йосипович**

Тв.: Боспор и Рим в I в.н.э. по нумизматическим данным // Вопросы древней истории. – 1953. – №3; Заметки о монетах Ольвии // Сов. археология. – 1960. – №3; Монеты западнопонтійських династів, знайдені в Северном Причерноморье // Там само. – 1962. – №4; Древний город Тира. Историко-археологические очерки. – К., 1985 (у співавт.); Монетное дело Ольвии. – К., 1988.

Літ.: Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернівці, 1997. – С.80; УІЖ. – 1988. – №6.

Галина Брега

КАСИМЕНКО
Олександр
Карпович

(23.06.1905, с.Великі Буримівці, тепер Чорнобаївського р-ну Черкаської обл. – 13.01.1971, м.Київ) – дослідник історії України середніх віків, д.і.н. (1959), професор (1961), лауреат Державної премії СРСР (1976). Із селян. У 1926 закінчив гуманітарний ф-т Полтавського ін-ту народної освіти. До 1941 працював на викладацькій роботі у вузах і технікумах Полтави та Житомира, в 1941-1946 на партійній роботі, в 1945-1951 – зав. кафедрою історії міжнародних відносин Київського ун-ту, в 1947-1964 – директор Ін-ту історії АН УРСР. У 1946 захистив канд. дис. “Панська Польща – плацдарм боротьби Антанти проти Радянської Росії”. Докт. дис. “Російсько-українські взаємовідносини 1648 – початку 1651 рр.”. З 1964 – заст. гол. редактора УРЕ. Автор праць з історії України, історичних зв’язків українського й російського народів. За участь у створенні “Історії міст і сіл Української РСР” у 26 т. відзначений Державною премією СРСР (посмертно). Основ. праці: Воз’єднання України з Росією і його історичне значення (К., 1954); Російсько-українські взаємовідносини 1648 – початку 1651 рр. (К., 1955).

Літ.: ЕУ. – Т.2. – 1959. – С.884; РЕУ. – Т.1. – 1970. – С.317; ЕИ. – В.2. – 1984. – Р.429-430; УРЕ. – 2-е вид. – Т.5. – С.56.

Людмила Ткачова

КАСЬЯНОВ
Георгій
Володимирович

(20.04.1961, м.Челябінськ, РФ) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1993). Зі службовців.

У 1983 закінчив іст. ф-т Київ. пед. ін-ту. 1983-1986 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР. У 1987 захистив канд. дис. “Інженерно-технічні секції профспілок України в соціалістичному будівництві 1926-1937 рр.” (наук. кер. – д.і.н., проф. С.В.Культчицький). З 1986 працює в Ін-ті історії АН УРСР м.н.с., с.н.с.; зав. відділом новітньої історії та політики, пров. н.с. Ін-ту історії України НАН України. Докт. дис. “Інтелігенція Радянської України 1920-х – 1930-х років: Соціально-історичний аналіз”.

Автор понад 80 друк. праць.

Тв.: Сталінізм і українська інтелігенція (20-30-і роки). – К., 1991 (у співавт.); Сталінізм на Україні: 20-30-і роки. – К., 1991 (у співавт.); Українська інтелігенція 1920-х-30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К.-Едмонтон, 1992; Українська інтелігенція на рубежі XIX-XX століть. Соціально-політичний портрет. – К., 1993; Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. – К., 1995; Історія України. Підручник. – Хельсінкі, 1996 (фінською мовою, у співавт.); Теорії нації та націоналізму. – К., 1999.

Лит.: Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія "Українські історики". Вип. 1. – К., 1998. – С.125-126.

Олена Корнієвська

(7.02.1938, с.Байбузи Черкаського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії суспільно-політичного руху в Україні у XIX ст. (народницького, українського національного, земського, студентського, робітничого), д.і.н., професор.

В 1956-1961 навчався на історич. ф-ті КДУ ім. Т.Г.Шевченка. У 1961-1969 працював с.н.с. Архівного управління при Раді Міністрів УРСР. З 1969 і по теперішній час працює в Київському ун-ті ім. Т.Г.Шевченка. Пройшов шлях від аспіранта, ст. викладача, доцента до професора, завідувача кафедри давньої і нової історії України.

Канд. дис. "Революційне народництво кінця 70-х – початку 80-х років XIX ст. в Україні" захистив у 1969 в Київському ун-ті ім. Т.Г.Шевченка (наук. кер. – проф., д.і.н. П.А.Лавров). Докт. дис. "Діяльність радикалів-демократів (народників) в Україні у 80-х роках XIX ст." захистив там же у 1994. Нагороджений медаллю "За Трудову відзнаку".

Автор понад 100 друк. праць.

Тв.: Документи об освободительной войне украинского народа 1648-1654 гг. – К., 1965 (у співавт.); Студентський рух на Україні в період другої революційної ситуації // УІЖ. – 1972. – №8; Робітничий рух на Україні (1861-1884 рр.). Зб. док-тів і мат-лів. – К., 1986 (у співавт.); В боротьбі за пробудження народної революції (Із історії революційно-демократического движения в Украине в 80-е годы XIX в). – К., 1988; Історія України. Курс лекцій. – Т.1. – К., 1991 (у співавт.); М.В.Лисенко і національно-визвольний рух в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. // УІЖ. – 1992. – №8-9; Діяльність радикалів-демократів (народників) в Україні у 80-х роках XIX ст. – К., 1994; Український національний рух другої половини XIX ст. у спогадах // Академія пам'яті професора В.Антоновича. – К., 1994.

✓ *Тетяна Комаренко*

КАТРЕНКО
Андрій
Миколайович

КИЯНИЦЯ
Петро
Антонович

(25.11.(ст. ст.).1899, с. Янівка Богуславського повіту тепер Київської обл. – [після 1953?]) – дослідник історії революційних рухів в Україні, журналіст, партійний функціонер. 1919 – член УСДРП (нез.), 1920-1925 – УКП(б), 1925-1935 – КП(б)У. Делегат IV з'їзду УКП(б) (1925, березень).

Народився в селянській родині. У 1915-1917 навчався у Стеблевському вищому початковому училищі, у 1917-1920 – у Київському вчительському інституті, у 1921-1922 – Київському інституті народного господарства та у 1922-1926 – у Київському інституті народної освіти. У 1924-1926 – кандидат в аспіранти, 1926-1927 – аспірант Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН М.С. Грушевського, у 1927-1929 – аспірант Київської науково-дослідної кафедри марксизму і ленінізму при ВУАН, у 1928-1929 працював в Комісії з національного питання при УАН. Одночасно займав керівні посади в міських та губернських партійних органах: у 1921 депутат Київської міської ради, у 1923-1924 був секретарем Київського губкому УКП, з 1925 інструктор відділу друку Київського губкому КП(б)У. У 1930 працював головою райпрофспілки м. Борисполя, завідував районним відділом народної освіти у с. Велика Олександрівна Бориспільського району. З 1931 працював у Харкові, редагував газету “За культурну революцію” (1931-1933). У 1933-1935 працював в м. Первомайському (тепер Миколаївської обл.) завідувачим районним відділом народної освіти. У 1923-1924 кілька разів арештовувався за роботу в УКП(б). Арештований 3.09.1935 і звинувачений у контрреволюційній укапістській діяльності та належності до Української військової організації. Засуджений до 7 років виправно-трудових таборів. Удруче засуджений народним судом м. Бердичева Житомирської обл. у 1950, звільнений 28.02.1953. Подальша доля невідома. Реабілітований у справі 1935 р. у 1990 р.

Досліджував історію революційних рухів в Україні. Автор значної кількості статей в періодичній пресі, рецензій та скерованої проти т.зв. “буржуазних націоналістів в історичній науці” статті “Національно-буржуазна легенда про декабристів” (Україна. – 1932. – № 1-2. – С.73-92).

Лит.: Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

✓ Оксана Юркова

КІЧИЙ
Іван
Васильович

(28.07.1943, с.Згорани, тепер Любомльського р-ну Волинської обл.) – дослідник історії революційних подій в Україні у 1917-1918 рр., громадянської війни 1918-1921 рр., історії Волині, історіографії історії революції та громадянської війни в Україні,

проф. (1992), засл. працівник народної освіти України (1993), лауреат Респ. премії імені Дмитра Яворницького (1993).

Після закінчення школи працював у колгоспі. 1963-1966 перебував в армії. 1967-1968 – вихователь Згоранського дитячого санаторію, згодом вчитель історії Самійличівської восьмирічної школи. 1968-1972 – студент іст. ф-ту Луцького держ.пед.ін-ту ім.Лесі Українки. 1976-1979 – аспірант Ін-ту історії АН УРСР, 1981 там же захистив канд.дис. “Боротьба за владу Рад на Правобережній Україні (жовтень 1917 – лютий 1918 рр.)” (наук. кер. – д.і.н. Гамрецький Ю.М.). З 1983 – асистент, ст.викл., з 1986 – доц., з 1992 проф. каф. історії СРСР, з 1990 – зав. каф. історії України Луцького держ.пед.ін-ту ім.Лесі Українки (нині Волинський держ.ун-т).

Тв.: Боротьба за владу Рад на Правобережній Україні. – Львів, 1986; Історія Волині з найдавніших часів до наших днів. – Львів, 1988 (у співавт.); Історія Луцька. – Львів, 1991 (у співавт.); Боротьба за перемогу Радянської влади на Волині (лютий 1917 – лютий 1918 рр.). – Луцьк, 1977; Революційні солдати Південно-Західного фронту у боротьбі за владу Рад (жовтень-грудень 1917 р.) // УІЖ. – 1979. – №6. – С.81-89; Злочини НКВС на території східних воєводств Польської Річпосполитої: Мат. Першої Міжнародної наук. конф. Кошалін, 14 грудня 1995. – Кошалін, 1995. – С.252-264 (польськ. мовою).

Лит.: Анкета І.В.Кічія; Кічий І.В. Публікації науково-педагогічних працівників Луцького державного педагогічного інституту ім.Лесі Українки. Бібліогр. покажч. Вип.2. Ч. 1. – Луцьк, 1990. – С.90-93; Кічий І.В., Баженов Л.В.Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст. – Кам’янець-Подільський, 1993. – С.229.

✓ Олена Ковальчук

(25.07.1917, м.Усть-Катав Челябінської обл., РФ) – фахівець з історії Другої світової війни, чл.-кор. НАН УРСР (1978), д.і.н. (1962), професор (1965), засл. діяч науки УРСР (1977), Герой Радянського Союзу (1945), лауреат Держ. премії УРСР у галузі науки і техніки (1970). Зі службовців. 1939 закінчив Томський електромеханічний ін-т інж. залізничного транспорту. 1936-1940 працював там же асистентом каф. опору матеріалів, 1940-1945 – у Червоній армії та у партизан. з’єднаннях в Україні й Чехословаччині. У 1945-1949 працював зав. відділом Комісії з історії Великої Вітчизняної війни АН УРСР. 1948 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Дії партизанів України по порушенню залізничних комунікацій німецько-фашистських військ” 1949-1950 працював зав. відділом Архівного управління МВС УРСР, з 1950 – в Ін-ті історії АН УРСР: н.с., з 1962 – зав. відділом, гол.н.с. відділу історії Другої світової

✓ **КЛОКОВ**
Всеволод
Іванович

війни. Докт. дис. “Боротьба народів слов’янських країн проти німецько-фашистських загарбників” захистив в Ін-ті історії АН УРСР. Опублікував понад 400 праць. Брав участь у колективних працях: “История Великой Отечественной войны в 6-ти т. та Истории второй мировой войны 1939-1945 у 12-ти т. та ін. Має урядові нагороди: орден Леніна, ін. ордени та медалі; Золоту медаль ім.Я.Пуркіне (ЧССР); Почесну відзнаку Президента України, Відзнаку Президента II ступеня.

Тв: Борьба народов славянских стран против фашистских поработителей (1939-1945 гг), – К., 1961; Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза (1941-1945 гг.) у 3-х т. – К., 1967-1969 (у співавт.); Народная борьба на Украине в годы Великой Отечественной войны. – К., 1978; Всемирно-исторический подвиг. – К., 1975; Народная борьба в тылу немецких завоевателей на Украине (историограф. очерк). – К., 1985.

Лит.: Чехословацкая историческая энциклопедия. – 1962; История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.763; РЕИУ. – Т.2. – 1970. – С.395; ЕИ. – Vol.2. – 1984. – Р.565-566; УСЭ. – Т.5. – К., 1981. – С.127; Хто є хто в Україні. – К., 1997.

Галина Брега

**КОВАЛЕНКО
Олександр
Борисович**

(05.02.1951, м.Чернігів) – дослідник історії Лівобережної України XVII-XIX ст., спеціаліст у галузі історіографії, джерелознавства, археографії, історичного краєзнавства, к.і.н., доцент, заслужений працівник народної освіти України. Автор близько 250 друкованих праць.

1969-1973 – студент іст. ф-ту Ніжинського пед. ін-ту ім. М.В.Гоголя. 1973-1976 – науковий співробітник Чернігівського історичного музею ім.В.В.Тарновського. 1976-1985 – асистент, старший викладач, доцент кафедри історії СРСР і УРСР, проректор Чернігівського держ. пед. ін-ту ім. Т.Г.Шевченка. 1985-1988 – на партійній роботі. 1980 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. на тему “В.Л.Модзалевський як історик і джерелознавець” (наук. кер. – проф. В.Г.Сарбей). З 1988 працює у Чернігівському держ. пед. ін-ті ім. Т.Г.Шевченка (з 1998 – Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т.Г.Шевченка): завідувач кафедри історії України, декан іст. ф-ту, доцент кафедри історії та археології України. З 1991 – завідувач сектора польової археографії Ін-ту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ (за сумісництвом).

У 2001 призначений заступником голови Чернігівської облдержадміністрації з гуманітарних питань. З 1995 – застпник головного редактора журналу “Сіверянський літопис”.

Тв.: Чернігівська архівна комісія // УДЖ. – 1976. – №12; Маловідомий список “Літопису Самовидця” // УДЖ. – 1979. – №12; Історичне краєзнавство в Українській РСР. – К., 1988 (у співавт.); Чернигову – 1300 лет: Сборник документов и материалов. – К., 1991 (у співавт.); Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991 (у співавт.); Історіографія всесвітньої історії: програма для студентів педагогічних інститутів України. – К., 1993; “Освічений гетьманат” Кирила Розумовського // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. Матеріали Четвертих Всеукраїнських читань. – Київ-Черкаси, 1994; Павло Полуботок // Володарі гетьманської булави. – К., 1994; Павло Полуботок – політик і людина. – Чернігів, 1995; Богдан Хмельницький та Януш Радзивіл // Богдан Хмельницький та його доба. – К., 1996; Археографічна діяльність В.В.Тарновського // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії. – К., 1997; Праця П.К.Федоренка “Архіви Милорадовичів” // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 1998. – Т.3; Мартин Небаба // Полководці Війська Запорозького: Історичні портрети. – К., 1998. – Кн.1; Регіональна історіографія Північного Лівобережжя: витоки, еволюція, спадщина // Україна на порозі ХХІ століття: актуальні питання історії. – К., 1999; 3 неопублікованих праць Вадима Модзалевського // Сіверянський літопис. – 1999. – №6; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. Вип.1. – К., 1999 (у співавт.); Головні етапи розвитку історичного краєзнавства на Чернігово-Сіверщині // Краєзнавство. – 2000. – №1-2; Хроніка Івана Забіли про події 30-40-х рр. 18 ст. в Гетьманщині // Україна в Центрально-Східній Європі: Студії з історії 11-18 ст. – К., 2000; Нариси з української історіографії другої половини 17 – 18 ст. – Чернігів, 2000.

Лит.: Анкета О.Б.Коваленка; Калібаба Д. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини – Чернігів, 1998 – С.104; Ткаченко О. Головний історик міста починав на сторінках “Гарту” // Гарт. – 1999. – 10 грудня – С.12; Полудень віку Олександра Коваленка // Сіверянський літопис. – 2001. – № 1. – С.175-176.

√ Олена Ковальчук

(10.06.1925, м.Київ) – дослідник історії Другої світової війни, української проблематики у міжнародних відносинах (1939–1945), національно-визвольної боротьби ОУН–УПА, к.і.н. (1959), публіцист. 3 робітників.

1949 закінчив ф-т міжнародних відносин КДУ. 1949–1957 вчителював у школі. 1957–1999 – м.н.с., с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 3 1995 – у відділі спец. іст. дисциплін Ін-ту. 1999 – вийшов на пенсію. Канд. дис. захистив в Ін-ті історії АН УРСР по монографії “Боротьба в США з питань політики щодо СРСР в роки Великої Вітчизняної війни (липень 1942 – червень 1943)” (К., 1958). Сфера наукових досліджень – II світова війна. Напрями: 1) політика і стратегія США; 2) Україна у міжнарод. відносинах; 3) політика і стратегія Німеччини; 4) національно-визвольна боротьба ОУН і УПА.

√ **КОВАЛЬ**
Віктор
Савович

Перші три напрями досліджень представлені в працях вченого в радянський період його творчості. В них висловлювалися нетрадиційні для рад. історіографії погляди й судження. В одній із праць (1963) вказав, що укр. уряд Я.Стецька був створений у 1941 всупереч волі німців. В 1979 вперше у своїй моногр. згадав про протокол до рад.-німецького пакту про ненапад. В праці “США во второй мировой войне” (К., 1976) доказував, що США не бажали виснаження СРСР у німецько-рад. війні, як це твердила рад. іст. наука; не підштовхували, а застерігали Японію від нападу на СРСР та ін. У праці “Барбароса” (1982) показав тотожність нацистського і комуністичного режимів. У червні 1991 підготував для Верховної Ради УССР велику довідку про ОУН і УПА, в якій показав, що бійці УПА вели визвольну боротьбу тощо.

Тв. (колективні праці): “Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу, 1941–1945 рр.” (Т. 1–3. – К., 1967); “Україна і зарубіжний світ” (К., 1970); “Історія Української РСР” (у 8 т., 10 кн. – Т.7. – К., 1977, автор); “История Украинской ССР” (в 10 т. – Т.8. – К., 1984, заст. відповід. ред., автор); “Международная солидарность в борьбе против фашизма” (в 4 т. – Т.2. – К., 1986). Опублікував ряд монографій, серед них: Правда о заговоре против Гитлера 20 июля 1944 г. – К., 1960; В роки фашистської навали: Україна в міжнар. відносинах у період Великої Вітчизняної війни. – К., 1963; Они хотели украсть у нас победу: Очерки внешней политики США во второй мировой войне, 1939 – VI.1943. – К., 1964; Міжнародний імперіалізм і Україна, 1941–1945. – К., 1966; Подвиг народний: Україна у Великій Вітчизняній війні. – К., 1970; США во второй мировой войне: некоторые проблемы внешней политики, 1939–1941. – К., 1976; Возз’єднання західноукраїнських земель та міжнародні відносини, 1939–1941. – К., 1979; “Барбаросса”: истоки и история величайшего преступления империализма. – К., 1982; Изд. 2-е. – К., 1989; Политика и стратегия США во второй мировой войне: Проблема парирования угрозы из Европы до перелома в войне. – К., 1987; Радянсько-німецький пакт. – К., 1989; Довкола радянсько-польської війни 1939 року. – К., 1991; Путь к Бабьему яру. Германский антисемитизм: история, теория, политика. – К., 1991; а також інд. статті у зб.: Україна ХХ ст. Проблеми національного відродження (1993); Українська дивізія “Галичина” (1994); Українська державність у ХХ ст. Історико-політологічний аналіз (1996); Двадцять століття. Історія, економіка, політика, ідеологія. Кн. 3. Україна в Другій світовій війні (1997); Українська соборність: ідея, досвід, проблеми (1999); Соборність України. На шляху до об’єднання та утвердження української державності. Кн. 2 (2002); Політична історія України ХХ століття. Т. 4. Україна в Другій світовій війні 1939–1945 рр. (2003).

Лім.: Анкета В.С.Коваля; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип. 1. – К., 1998. – С.135-136.

Сергій Білокінь,
Святослав Юсов

(11.06.1933, м.Київ – 15.09.2001, м.Київ) – дослідник історії України періоду Другої світової війни, д.і.н. (1975), проф., лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1970), засл. діяч науки і техніки України (1996). Зі службовців. 1957 закінчив іст.-філос. ф-т КДУ. 1957-1961 працював у видавництві АН УРСР. З 1961 працював в Ін-ті історії АН УРСР: м.н.с. (1961), с.н.с. (1965), гол.н.с. (1986), зав.відділом історії України періоду Другої світової війни (1987-2000), 1972-1994 – заст. гол. ред. і гол. ред. УІЖу. 1964 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Українська культура у період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.)”. Докт. дис. “Громадсько-політична діяльність трудящих України у період Великої Вітчизняної війни”. Опублікував близько 350 праць, у т.ч. 7 індивідуальних монографій.

Тв.: Боротьба населення України проти фашистського рабства. – К., 1979; Історія України. Підручник для 10-11 класів. – К., 1992; Початок німецької агресії та прикордонні бої на території України в світлі нових документів. Сторінки історії України ХХ ст. – К., 1992; Україна у другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.): Спроба сучасного концептуального бачення. – К., 1994; Україна: 1939-1945: Маловідомі і непрочитані сторінки історії. – К., 1995; Визволення України від нацистських окупантів: погляд через півстоліття. Україна у другій світовій війні. Уроки історії та сучасність. – К., 1995; Історія війни і війна проти історії // Вітчизна, 1995. – №5,6; Україна в Другій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). – К., 1999.

Лит.: Вісн. АН УРСР. – 1971. – С.96-99; Першина Т.С. Захист докт. дис. М.В.Ковалем // УІЖ. – 1975. – №6. – С.159; УРЕ. – Т.5. – К., 1981; Вітчизна. – 1995. – №5. – С.102.

✓ *Петро Бондарчук*

(12.02.1898, с. Широке Катеринославської губернії, тепер Солонянського району Дніпропетровської області – квітень 1944, Польща) – археолог, красзнавець, публіцист. З селян. Закінчив соціально-історичний факультет Дніпропетровського інституту народної освіти (1926). У 1926-1929 – аспірант Катеринославської (згодом Дніпропетровської) науково-дослідної кафедри українознавства. Працював під керівництвом акад. Д.І. Яворницького. У 1929 захистив промову працю “Крайовий музей та його завдання”. Одночасно у 1925-1931 – завідуючий історично-археологічним відділом Дніпропетровського історичного музею (директор – акад. Д.І. Яворницький). Член Дніпропетровського наукового при ВУАН товариства. У 1926-1930 – інспектор охорони пам’ятників матеріальної культури Подніпровського краю. У 1927-

✓ **КОВАЛЬ
Михайло
Васильович**

**КОЗАР
Павло
Антонович**

1930 брав активну участь в роботі комплексної наукової археологічної експедиції на Дніпрельстані, очолював окрему археологічну партію. У 1930-х був тричі заарештований органами НКВС і висланий до м. Арчади (Донецька обл.), де викладав у школі. У 1941-1943 під час німецької окупації завідував відділом просвіти Дніпропетровської обласної управи, очолював кафедру історії України Дніпропетровського університету, був директором Дніпропетровського історичного музею. Восени 1943 виїхав до Польщі.

Тв.: Археологічні досліді на Дніпрельстані // Всесвіт. – 1929; Лоцмани Дніпрових порогів: Історичний нарис / Вст. ст. і упор. В. Чабана. – Дніпропетровськ, 1996.

Бібліогр.: Божко Л.К. Список праць і статей П.А. Козаря // Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького. Вип. 1: Листи вчених до Д.І. Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997. – С.808-809.

Літ.: Міллер М. Доля українських археологів під советами // Записки НТШ. – Т.173. – Париж, Чикаго, 1962. – С.122; Козар-Варварів О. Козака несли... // Кур'єр Кривбасу. – 1995. – № 39-40. – С.42; Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького. Вип. 1: Листи вчених до Д.І. Яворницького. – Дніпропетровськ, 1997; 3 історії охорони пам'яток археології на Полтавщині в 20-х роках ХХ ст. // Археологічний літопис Лівобережної України. – 1998. – № 1-2. – С.121-124.

√ Оксана Юркова

**КОЗЛІГІН
Володимир
Дмитрович**

(20.04.1951 р., м.Кізляр Грозненської обл., Російська Федерація) – дослідник питань рос. й укр. еміграції в Югославії, історії Югославії, відносин між Югославією і СРСР, д.і.н. Автор понад 30 друк. праць.

1973 закінчив іст. ф-т ХДУ. Працював учителем історії, дир. середньої школи м.Харкова (1973-1980), викл. Харківського держ. пед. ін-ту ім.Г.Сковороди (1982-1986), ХДУ (1986-1993). З 1993 – викл., проф. Харківського держ. пед. ун-ту ім. Г.Сковороди. 1986 в Ужгородському ун-ті захистив канд. дис. “Югославо-радянські культурні зв'язки 1919-1941 рр.” (кер. – д.і.н., проф. Г.М.Попов), 1997 в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім.М.Грушевського НАН України – докторську на тему “Російська та українська еміграція в Югославії (1919-1945 рр.)”

Тв.: Русская и украинская эмиграция в Югославии (1919-1945 гг.). – Х., 1996; Історія західних та південних слов'ян у ХХ столітті: Навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. – Х., 1988 (у співавт.); Российская эмиграция в Королевстве СХС (1919-1923) // Славяноведение. – 1992. – №4; Українські громадські організації в Югославії (20-30-ті рр. ХХ ст.) // Укр. діаспора. – 1996. – №9; Друга світова війна. 1939-1945. Навчальний посібник – Харків, 2001.

Лит.: Анкета В.Д.Козлітіна; С.В.Віднянський. В.Д.Козлітін. Російська і українська еміграція в Югославії (1919-1945) // УІЖ. – 1997. – №6; В.И.Косик. В.Д.Козлитин. Русская и украинская эмиграция в Югославии. 1919-1945 // Славяноведение. – 1998. – №4.

✓ Олена Ковальчук

(криптонім: Ф.К., 15.07(ст. ст.).1895, Волинська губернія – 02.09.1938, м.Київ) – археолог, музеєзнавець, бібліограф, краєзнавець. З селян. У 1897 сім'я переїхала до с.Богушевого (тепер Пінського району Брестської області, Білорусь). Закінчив учительську семінарію (1912) та Смоленський учительський інститут (1915). У 1916 мобілізований до армії, вчився в Кавалерійській військовій школі. У 1917 – офіцер, командир ескадрону 16-го гусарського полку. Того ж року демобілізувався. У 1912-1913 та 1917-1918 – вчителював у м. Слуцьку та Луненці. На початку 1918 р. почав співпрацювати з більшовиками. У 1918-1919 організував та командував загонами поліських партизан, був одним з організаторів Поліського збройного повстання 1918-1919. Член Поліського революційного крайового комітету і заступник голови РВС Поділля. У 1919 на чолі сформованих ним частин продовжував боротьбу у лавах Червоної армії. Був захоплений у полон, сидів у Брест-Литовській в'язниці. Засуджений до страти, але втік. У 1920 – командир партизанського загону-полку на боці Червоної армії. У 1921-1925 викладач шкіл та педкурсів у Слуцьку (Білорусь), Овручі, Коростені. З 1922 – інспектор Коростенського відділу освіти. З 1923 – співробітник Волинського науково-дослідного музею. У 1924-1929 – засновник та директор Коростенського окружного краєзнавчого музею. З 1926 з доручення Всеукраїнського археологічного комітету самостійно проводив археологічні дослідження на Коростенщині. Проводив розкопки поселень доби міді-бронзи та городищ і курганних поховань Київської Русі. Фундатор і секретар Коростенського наукового товариства. Член археологічної секції Волинського музею. Член КП(б) У з 1928. У 1929-1933 – аспірант з археології при Одеському археологічному музеї. Проводив археологічні дослідження на Південному Бузі. З 1929 – директор Одеської державної бібліотеки. Член Одеської комісії краєзнавства. Член президії Одеського Українського Бібліографічного товариства. Член археологічної секції Одеського наукового при ВУАН товариства. Член Товариства істориків-марксистів. У 1933-1934 – вчений секретар ВУАН. У 1934-1936 – директор Інституту історії матеріальної культури АН УРСР, одночасно у січні – травні 1934 виконував обов'язки директора Історично-археологічного

**КОЗУБОВ-
СЬКИЙ
Федір
Андрійович**

інституту ВУАН. Організовував археологічні експедиції на Чернігівщині, Черкащині, в Ольвії і на Перекопі. У 1936 заарештований і звинувачений у контрреволюційній діяльності. Під час слідства психічно захворів. Розстріляний 2 вересня 1938. Реабілітований у 1958.

Тв.: Записки про досліді археологічні коло м. Коростеня року 1925. – Коростень: Нове село, 1926; Коростенський окружний музей краєзнавства // Червоний шлях. – 1925. – Кн.8. – С.220-221; Археологічні дослідження на території Богесу 1930-1932 рр.: Підсумки археологічних розвідкових робіт в районі майбутнього підтоплення Бозької гідроелектроцентралі. – К., 1933; Задачі історії матеріальної культури в другій п'ятилітці // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1934. – Кн.1. – С.5-19; Стоянки родових громад на поліських дюнах // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1934. – Кн.1. – С.21-39; Історичне коріння української буржуазної археології // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1934. – Кн.2. – С.11-32; Первісна стоянка на р. Бакшалі коло с. Анетівки (середній басейн р. Буга) // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1935. – Кн.5-6. – С.113-123; Нова палеолітична стоянка // Наукові записки Інституту історії матеріальної культури. – 1935. – Кн.5-6. – С.177-181; Акад. М.Я. Марр та історія матеріальної культури // Вісті УАН. – 1935. – № 1. – Ст.50-58.

Лит.: Шовкопляс І.Г. До 75-річчя від дня народження Ф.А. Козубовського // УДЖ. – 1970. – № 8. – С.125-126; РЕІУ. – Т.2. – С.415; Мезенцева Г. Дослідники археології України: Енциклопедичний словник-довідник. – Чернігів, 1997. – С.18-19; Маньковська Р.В. Козубовський – директор Інституту історії матеріальної культури Всеукраїнської академії наук // Історія України: Маловідомі імена, події, факти: 36 статей. – Вип. 3. – К., 1998. – С.189-196; Юркова О. Історично-археографічний інститут ВУАН: десять місяців діяльності // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. 36 статей. – Вип. 5. – К., 2001. – С.268-306.

↓ *Оксана Юркова*

КОЛИБЕНКО
Олександр
Володимирович

(25.10.1962, с.Фартухівка Марківського р-ну Луганської обл.) – історик-топоніміст, археолог, к.і.н.(1999), доц. Вчився у Київ. держ. ун-ті на іст. фак. (1981-86). У 1986-88 та 1990-94 (1988-90 – служба в армії) – старший наук. співроб. Переяслав-Хмельницького держ. історико-культурного заповідника. З 1994 по 1996 – викладач (з 1999 – доцент) кафедри історії та культури України Переяслав-Хмельницького держ. пед. ін-ту ім Г.С.Сковороди (ПХДП). У 1996-98 – заступник декана, в 1998-99 – в.о. декана, а з 1999 й по д.ч. – декан іст. фак.-ту ПХДП. Під керівництвом академіка П.П.Толочка підготував і у 1999 захистив канд. дис. “Історична топографія

Переяславля Руського (X-XIII ст.)". Захист відбувся в Інституті археології НАН України. Основна проблематика досліджень: археологія давньоруських міст, топоніміка. Має 35 друк. праць.

Тв.: Історія та культура рідного краю. Навчально-методичний збірник. – Переяславль-Хмельницький, 1994. – Ч.1; Етимологічний словник ойконімів та короткий словник топонімів Переяславщини. – Переяславль-Хмельницький, 1995.; Про походження Переяславля Руського. // Археологія. – 1999. – №1.

Лит.: Анкета Колибенко О.В.

✓ *Святослав Юсов*

(2.IV.1932, с.Вілька Тарнівська Холмського повіту, Польща) – дослідник історії української військової еміграції в Польщі, українсько-польських стосунків у XX ст., к.і.н.(2000). Із селян.

У 1951-1957 навчався на зоотехнічному ф-ті Ольштинської рільничо-технічної академії, де здобув звання магістра-інженера. Згодом працював учителем технікуму, інспектором шкіл, директором обласного центру прогресу в сільському господарстві. Згодом став членом Ради освіти міністра рільництва Польщі. Майже 20 років був відповідальним редактором передач українською мовою, обирався головою обл. тов-ва “Знання” (Ольштин, Польща). Нині працює заст. директора Південно-Східного наукового ін-ту у Перемишлі, який спеціалізується на дослідженні українознавчої тематики, польсько-українських стосунків.

Канд. дис. “Українська військова еміграція у Польщі (1929-1939)” (наук. керівник – д.і.н., проф. *Литвин М.Р.*) захищена на спец. раді з військової історії Національного ун-ту “Львівська політехніка”.

Багатолітній член Українського суспільно-культурного т-ва, член Головної ради Об'єднання українців у Польщі, член Комісії національної пам'яті. Нагороджений Кавалерським Хрестом Відродження Польщі, Золотим і Срібним Хрестами Заслуги

Основна проблематика досліджень: інтернованування армії УНР у Польщі; організація військових структур української еміграції в міжвоєнній Польщі; суспільно-політична та господарська діяльність депортованих у 1944–1947 українців. Автор близько 100 друк. праць у Польщі, Україні, Франції.

Тв.: Незабуті могили. – Львів, 1993; Інтерновані вояки армії УНР в Каліші (1920-1939). – Каліш; Перемишль; Львів, 1995 (польською мовою); Українська військова еміграція у Польщі (1920-1939). – Львів, 2000; Генералітет українських визвольних змагань 1917-1945. – Львів, 1995 (у співавт.); Українці в таборах Перемишля // Перемишль і перемишльська земля протягом віків. – Перемишль; Львів, 1996; Українські некрополі і військові могили на території Польщі з 1918-1945 роках // Варшавські

КОЛЯНЧУК
Олександр
Миколасвич

українознавчі записки. – 1996. – №3; Український військовий цвинтар в Щипйорні // Український альманах. – Варшава, 1997; Польща і Українська Народна Республіка у взаємовпливах // Україна-Польща. – Кошалін, 1999; Увічнення нескорених: Українські військові меморіали 20–30-х рр. ХХ ст. у Польщі. – Львів, 2003.

Літ.: Анкета Коляничука О.М.

*Микола Литвин,
✓ Святослав Юсов*

КОМΠΑН
Олена
Станіславівна

(19.03.1916, м.Єнакієве, Донбас – 17.07.1986, м.Київ) – дослідник середньовічної історії України, соціально-економічних питань, історіософ, д.і.н. (1965). 3 робітників.

1934 вступила до Польського пед. ін-ту. Закінчила іст. ф-т КДУ (1939, у дипломі – 1940). Ст. методист київ. дитячої екскурсійно-туристської станції (1939–1940). Наук. працівник Чернівецького обл. іст. музею (1940–1941). Під час війни евакуювалась до Ферганськ. обл. У 1944–1947 – зав. відділу історії ХІХ ст. в Київс. іст. музеї, аспірантка (1947–1950), м.н.с. (1950–1956), с.н.с. (з 1956) Ін-ту історії АН УРСР. Працювала у відділах історіографії та фондів (з 1950), історії феодалізму (з 1960).

Канд. дис. “Формування робітничого класу залізорудної та металургійної промисловості Півдня України 80–90 рр. ХІХ ст.” захистила у 1950. Докт. дис. “Міста України в другій пол. ХVІІ ст.” (захист 1964; вид. – К., 1963).

Брала участь у русі шестидесятників. Активно працювала в УТОПІК, де зайняла активну громадянську позицію. Наказом по ін-ту №152 від 12.09.1972 була скорочена за штатним розписом. Протягом довгих років діяла заборона на її виступи в пресі. Дружина письменника І.Сенченка.

Опубліковані праці: Вплив визвольної війни українського народу на розвиток антифеодального руху в Польщі. – К., 1954; Участь міського населення у визвольній війні українського народу, 1648–1654 рр. – К., 1954; Перша збірка українських приказок // Вітчизна. – 1958. – №12; До питання про заселеність України в ХVІІ ст. // УІЖ. – 1960. – №1; Устим Кармалюк. – К., 1960 (у співавт.); Створити “Історію української культури” // УІЖ. – 1964. – №2 (у співавт.); Єдність світового історичного процесу. – К., 1966; Ономастика як допоміжна історична дисципліна. Історичні джерела та їх використання. – Вип. 2. – К., 1966; Порівняльно-історичний метод і всесвітньо-історичний аспект дослідження пізнього феодалізму // УІЖ. – 1966. – №1; Український Ренесанс: Роздуми історика // Літ. Україна. – 1967. – 17 жовт.; Культурна спадщина в світлі марксистсько-ленінської теорії. – К., 1970; Проблеми українського середньовіччя // Середні віки на Україні. – Вип. 1. – К., 1971.

Лит.: Enc. of Ukr. – Vol. 2. – 1984. – P.594; Наше слово. – Варшава. – 1967. – 8 січ.; Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наук. праць та спогадів. Пам'яті О.С.Компан. – Число 4, ч.1. – К., 2000. – С.3–79.

(6.06.1938, с. Дяківці Літинського р-ну Вінницької обл.) – фахівець з новітньої історії та права України, д.і.н. (1990), проф. (1991). З селян. Після закінчення історичного факультету Львівського ун-ту (1960-1965) працював на громадсько-політичній роботі у Львові. З 1976 – ст. викладач, доц. кафедри історії у Львівському політехнічному ін-ті.

У 1979 – захистив кандидатську дисертацію з проблем студентської молоді, а в 1990 – докторську з проблем розвитку технічної творчості молоді в Україні.

З 1982 очолює кафедру історії та політології Українського державного лісотехнічного ун-ту. Досліджує національно-визвольний рух на західноукраїнських землях, історію ЗУНР, правно-політичні проблеми сучасної України. Опублікував понад 150 наукових і науково-методичних праць, у тому числі 4 навч. посібників з історії України і державного права. Відмінник освіти України.

Тв.: Технічний творчості молоді – партійну турботу. – Київ, 1987; Українська державність в 1917-1920 рр. – Львів, 1992; Українська революція – здобутки і втрати в державотворчих змаганнях в 1917-1920 рр. – Київ, 1998 (співавтор Буравченкова С.); ЗУНР: становлення і захист (1918-1921). – Львів, 1998 (співавтор Регульський В.).

Лит.: Анкета Кондратюка В.О.

Микола Литвин

**КОНДРАТЮК
Володимир
Олександрович**

(5.05.1944, с. Пападівка Ланівецького р-ну Тернопільської обл.) – дослідник новітньої історії та історіографії України; д.і.н. (1991), професор (з 1991).

У 1968 закінчив історичний факультет Львівського державного ун-ту ім. Івана Франка. У 1969-1973 – секретар Тернопільського міськкому ЛКСМУ, керівник лекторської групи обкому ЛКСМУ.

З січня 1974 р. – асистент кафедри історії СРСР Львівського ун-ту. У 1975 захистив канд. дисертацію, у 1976 – доцент. 1976-1980 – заступник декана історичного факультету. 1986-1991 – завідувач кафедри історії СРСР. 1991 захистив докторську дисертацію “Профспілки України в перше повоєнне десятиліття (1945-1955)”.

**КОНДРАТЮК
Костянтин
Костянтинович**

1992-1994 – професор кафедри історії та етнографії України, з 1995 – завідувач кафедри новітньої історії України Львівського національного ун-ту імені Івана Франка. Член редколегії низки наукових збірників, співорганізатор міжнародних конференцій з новітньої історії України. Підготував понад 10 кандидатів наук.

У 1999 обраний академіком Української академії історичних наук. Голова спеціалізованої наукової ради по захисту кандидатських дисертацій.

Тв.: Зовнішня політика незалежної Української держави // Вісник Львівського державного університету імені Івана Франка. Серія історична. – Львів, 1992; Український національний рух XIX століття. – Тернопіль, 1993; Портрети видатних українських митців XIX – початку XX століть. – Львів, 1995; Західноукраїнська інтелігенція у перші роки радянської влади (1939-1941) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип.33. – Львів, 1998; Товариство українських поступовців (до 90-річчя з дня заснування) // Український альманах. 1998. – Варшава, 1998; Політичні, соціально-економічні та духовні аспекти “радянзації” західних областей України у 1939-1941 роках // 1939 рік в історичній долі України і українців. Матеріали міжнародної наукової конференції 23-24 вересня 1999 р. – Львів, 2001; Асоціація незалежних українських митців у Львові (1930-1939) // Український альманах. 2000. – Варшава, 2000; Втрати населення Західної України у 1939-1941 рр. // Україна–Польща: важкі питання. Матеріали V міжнародного семінару істориків. Т.5. – Варшава, 1999; Становище церкви і духовенства Західної України в умовах радянського режиму // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету ім. І. Франка. 36. наук. праць. Вип.2. – Львів, 1999; Боротьба УПА з німецькими окупантами України // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск до 60-річчя УПА. – Дрогобич, 2002; Поновлення “радянзації” органів влади та управління м. Львова у перші повоєнні роки // Львів: місто–суспільство–культура. Т.4. – Краків, 2002; Українці і поляки в радянських партизанських загонах в роки II світової війни // Україна–Польща: важкі питання. Матеріали IX міжнародного семінару істориків. Т.9. – Варшава. 2002; Українська історіографія XIX – початку XX століть: основні напрями і концепції. Навч. посібник. – Львів, 2002.

Лит.: Анкета Кондратюка К.К.

Микола Литвин

✓
КОНДУФОР
Юрій
Юрійович

(30.01.1922, с.Зубані Глобинського р-ну Полтавської обл. – 10.01.1997, м.Київ) – фахівець з історії України, д.і.н. (1966), професор, академік АН УРСР (1985), засл. діяч науки України (1992), лауреат Державної премії УРСР (1980). З учительської сім’ї. В 1939-1949

навчався на іст. ф-ті Харківського ун-ту. Працював на викладацькій та керівній партійній роботі. У 1949-1952 навчався в аспірантурі. Під наук. кер. доц. Немирової Г.Є. підготував і захистив у 1952 р. канд. дис. "Продовольчі загони на Україні в період громадянської війни". У 1966 в Академії суспільних наук при ЦК КПРС (Москва) захистив докт. дис. "Союз робітничого класу і селянства в період громадянської війни". В Ін-ті історії АН УРСР протягом 1978-1994 обіймав посаду директора, а з 1994 – радник дирекції. Опубліковано понад 250 праць, у т.ч. 20 монографій. Брав участь у колективних працях, у т.ч. "Великий Жовтень і громадянська війна на Україні" (К., 1973); "Великое содружество народов-братьев. К 60-летию образования Союза ССР" (К., 1982); "Історія Української РСР. Короткий нарис" (К., 1981; рос. мовою – К., 1983); "Социалистическое строительство на Украине в годы гражданской войны" (К., 1986); "Великий Жовтень і Україна" (К., 1987) й ін. Написав чимало передмов та післямов до наук. праць, зокрема до "Истории рабочих Донбасса" (К., 1981); "Історія Києва" (К., 1986, т.1); Санцевич А.В., Комаренко Н.В. "Развитие исторической науки в Академии наук Украинской ССР" (К., 1986) й ін. Підготував цикл нарисів до ряду енциклопедичних довідників, кілька видань "История СССР. Пособие для поступающих в вузы" (К., 1972, 1977, 1980, 1983, у співавт.). Очоловав авторські колективи з написання багатьох наукових праць, у т.ч. "Українська РСР в період громадянської війни. 1917-1920" (К., 1968, т.2); "Могутня радянська держава" (К., 1972); "Нерушимая дружба украинского и белорусского народов в период социализма" (К., 1978) тощо. Головний або відповідальний редактор: УДЖу, 8-ми та 10-ти томних "Історії Української РСР", тритомної "Історії Києва", циклу праць з історії історичних зв'язків і дружби українського, російського, білоруського й молдавського народів з 6-ти томів, "Истории рабочих Донбасса" (в 2 т.) та ін.; член багатьох редколегій – головної редколегії "Енциклопедія Української РСР" (10-томне видання), "Історія міст і сіл Української РСР" (26-томне видання російською і українською мовами), "Історія громадянської війни на Україні" (тритомне видання), "Зводу пам'яток історії і культури Української РСР", "Історія Академії наук України. 1918-1993" (К., 1994) й ін. Є автором індивідуальних монографій: Революционные события 1905-1907 гг. в Харькове и губернии (Х., 1955, у співавт.); Пролетаріат Харкова у трьох революціях (Х., 1959, у співавт.); Укрепление союза рабочего класса и крестьянства на Украине в период гражданской войны: в ходе проведения продовольственной политики 1918-1920 гг. (К., 1964); Великий Октябрь и защита его завоеваний (К., 1971) та ін. Учасник Великої Вітчизняної війни. Нагороджений орденами Вітчизняної війни, Жовтневої революції, двома орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак пошани" й 9 медалями.

Літ.: Учені вузів УРСР. – К., 1968; РЕІУ. – Т.2. – 1970. – С.461; ЕИ. – В.2. – 1984. – Р.597; Історія Академія наук Української РСР. – К., 1982. – С.756; 70-річчя академіка АН УРСР Ю.Ю.Кондуфора // Вісник Академії наук України. – 1992. – С.105-106.

✓ Олександр Реснт

**КОНОВЕЦЬ
(ФЕДОРЕНКО)**

**Олександр
Федорович**

(05.05.1947, с.Коропець Бучацького р-ну Тернопільської обл.) – дослідник історії та теорії науки, д.і.н. (1994), проф. (1997). Із службовців. У 1965-1971 навчався на ф-ті радіоелектроніки Київ. політехнічного ін-ту, 1974-1980 – на ф-ті журналістики Київ. ун-ту. У 1977-1985 працював кореспондентом Київ. газет. У 1984 в Київ. ун-ті захистив канд. дис. “Функціонально-структурні особливості сучасної радянської наукової публіцистики”. Наук. керівник – професор Д.М.Прилюк. У 1985-1986 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР; з 1986 – с.н.с. Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки АН УРСР. У 1994 в Київ. ун-ті ім.Т.Шевченка захистив докт. дис. “Науково-просвітницька преса України ХІХ – першої третини ХХ ст. Історія. Теорія. Практика”. У 1996-2000 – зав. відділу національної культури Ін-ту українознавства КНУ ім.Т.Шевченка. У 1998-1999 виконував наукові дослідження по Міжнарод. програмі ім.Д.Фулбрайта в Колумбійському ун-ті (США). У 2000-2001 – проф. каф. сусп. наук Міжнар. ін-ту лінгвістики і права. З 2001 – проф. КНУ ім.Т.Шевченка. Нагороджений почесною відзнакою “Відмінник освіти України” (1997). Член Міжнарод. Союзу історії і філософії науки (1998). Голова Комісії з історії науки і техніки НТШ (з 1995). Досліджував питання історії та теорії науки і наукових комунікацій. В останні роки активно працював над проблемою відтворення інформаційного поля науки в Україні ХІ – поч. ХХ ст., зокрема над дослідженням еволюції національної наукової і науково-популярної преси. Нині в колі наукових інтересів вченого – інтелектуальна історія України – історія науки, освіти і культури в системі українознавства. Написав понад 60 праць.

Тв.: Наукові центри АН УРСР. – К., 1987 (у співавтор.); Научно-технический прогресс и информация. – М., 1990; Создатели новой техники в Украинской ССР. – К., 1991 (у співавтор.); Популяризация науки: исторические параллели, парадоксы современности, поиски альтернатив. – К., 1991; Просвітницький рух в Україні ХІХ – першої третини ХХ ст. – К., 1992; Популяризация науки в Україні: історія і сучасність. – К., 1992 (у співавтор.); Історія науки та освіти в Україні: найдавніші часи – І третина ХХ ст. – К., 1998 (у співавтор.); Українська наука як феномен культури. Нариси історії з найдавніших часів до І третини ХХ ст. – К., 2000.

Літ.: Анкета О.Ф.Коновця (Федоренка).

✓ Петро Бондарчук,
✓ Святослав Юсов

(14.07.1936, м. Шепетівка Хмельницької обл.) – дослідник новітньої історії Болгарії та україно-болгарських зв'язків, нової історії України; к.і.н.(1967), проф.(1991), дійсний член Академії історичних наук України, заслуж. працівник освіти України. Із сім'ї службовців. Закінчив Чернівецький держ. ун-т у 1963. З 1963 по 1967 був асистентом кафедри всесвітньої історії Кам.-Подільського держ. пед. ін-ту (КПДІ). Без відриву від науково-педагогічної роботи підготував і захистив у 1967 канд. дис. на тему: "Утворення Вітчизняного фронту Болгарії та його роль у становленні в країні народно-демократичної революції". Захист відбувся у Київ. держ. ун-ті ім. Т.Г.Шевченка. З 1967 – викладач, а з 1969 по 1975 – доцент кафедр. всесвіт. історії КПДІ, одночасно з 1967 по 1975 обіймав посаду декана іст. ф-ту цього ж ін-ту. В 1975-77 був проректором з наукової роботи КПДІ, а з 1977 і по 2002 займав посаду ректора Кам.-Под. держ. пед. універ-ту, одночасно не полишаючи науково-педагогічної роботи на кафедр. всесвіт. історії. В 1991 присвоєно звання професора даної кафедри. Автор більше 120 наукових праць.

Тв.: Отечественный фронт и народно-демократическая революция в Болгарии. – Львов, 1985; К вопросу о создании Национального комитета Отечественного фронта Болгарии. // Питання нової і новітньої історії. – К., 1967. – Вип.2; Из истории украино-болгарских отношений. К 1300-летию Болгарского государства. – Хмельницкий, 1981; Георгий Димитров – известный деятель международного коммунистического и рабочего движения (К100-летию со дня рождения). – Хмельницкий, 1982.

Лит.: Анкета Копилова А.О.; Копылов Анатолий Алексеевич// Историки-слависты СССР. Библиографический словарь-справочник.- М., 1981. – С.92.; Копылов А.А // Славяноведение в СССР: Изучение южных и западных славян. Библиографический словарь. – New-York: Noaman Ross Publishing, 1994. – С.243.

√ *Святослав Юсов*

(19.02.1860, Дерпт, тепер м. Тарту, Естонія – 24.12.1934, м. Київ) – фахівець в галузі історичної географії, картографії, бібліограф, джерелознавець, архівіст. Народився в німецькій родині.

Закінчив природничий факультет Дерптського ун-ту (1883). У 1883-1894 – завідуючий бібліотекою, викладач Дерптського (з 1893 – Юрїївського) ун-ту. Наукову працю розпочав під керівництвом проф. Є.Ф. Шмурло. Кандидат дипломатії (1888). Знав шведську, датську, голландську й німецьку мови. У 1894 переїхав до Києва. У 1894-1928 завідував бібліотекою Університету св. Володимира (у 1920-х – Київського інституту народної освіти), зробив великий

КОПИЛОВ
Анатолій
Олексійович

КОРДТ
Веніамін
Олександрович

внесок у її становлення і функціонування. Деякий час завідував Центральним архівом давніх актів Київської, Волинської та Подільської губерній. У 1909 перебував у науковому відрядженні у Німеччині. Ознайомився і вивчив архітектуру нових бібліотечних будівель. За його планом, на зразок Гетингентської університетської бібліотеки у 1914 був побудований будинок бібліотеки Університету св. Володимира (нині філія спеціалізованих та історично-культурних фондів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського). У 1915-1916 керував евакуацією до Саратова і повернення до Києва бібліотечного фонду ун-ту, який становив на той час 700 тис. томів. У 1918 – один з організаторів Всенародної бібліотеки України. У 1918-1924 – професор бібліотекознавства Київського археологічного ін-ту. Інструктор академічних та державних бібліотек секції Губнар-освіти в Києві. У 1920-х – викл. Київського ін-ту зовнішніх відносин, Київського ІНО, Київського ін-ту нар. гос-ва. У 1930-1934 зав. картографічним сектором Всенародної бібліотеки України. У 1911-1921 – д. чл. Київської археографічної комісії, у 1921-1930 – Археографічної комісії ВУАН. Д. чл. Одеського т-ва історії та старожитностей (1900), Московського товариства шанувальників природознавства, антропології і етнографії (1906), чл.-кор. Т-ва істориків у Ризі (1911), почесний член Московського археологічного товариства (1899), Історичного т-ва в Утрехті (1924). Археографічно опрацював і видав документи про П. Орлика і А. Войнаровського з архівів Гамбурга, Гааги, Копенгагена, Берліна, Дрездена, опрацював донесення шведських послів у Москві про події в Україні у другій половині ХУП ст., документи Стокгольмського державного архіву до історії України другої половини ХУП – початку ХУШ ст., матеріали до історії картографії України (т. 1, 2). Одним з перших в Україні розробив методику і почав досліджувати старі карти Росії і України. У 1899 під час XI Археологічного з'їзду розгорнув в уні-ті виставку карт, уклав каталог (31 карта, 41 літографія). За свої праці в ділянці історичної картографії двічі відзначений преміями ім. Гейбюргера Юрїївського університету (1902, 1907), Макарівською премією Петербурзької АН (1907), медаллю ім. П. Семенова-Тянь-Шанського від Російського географічного товариства (1911).

Тв.: Матеріали к истории российской картографии. – К., 1899-1910; Очерк сношений Московского государства с республикой Соединенных Нидерландов по 1631 г. // Сборник Русского исторического общества. – СПб., 1902. – Т.106; Описание второго посольства в Россию датского посланника Ганса Ольделанда 1654 г., составленное посольским секретарем А. Роде // Голос минувшего. – 1915. – № 7/8; Про Національну бібліотеку Української Держави // Зб. праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві. – К., 1919; Лист Орлика до англійської королеви з 20.ХП.1720 // Стара Україна. – 1925. – № 11/

12. – С.201-202; Русское зерно на голландском хлебном рынке в 30-х годах ХУП века // Техника и право: Научные записки Киевского института народного хозяйства. – 1925. – № 1. – С.81-104; Бібліографія подорожей по Східній Європі до 1520 // ЗІФВ ВУАН. – К., 1926. – Кн. 7/8. – С.429-444; Чужоземні подорожі по Східній Європі до 1700 р. – К., 1926; Російське громадянство під час розкрячення селян в листуванні тогочасного дипломата // Ювілейний збірник на пошану акад. Д. Й. Багалія. – К., 1927. – Ч.1. – С.1059-1079; Бої під Лісним і під Полтавою за щоденником шведського лейтенанта Ф. Вейе // ЗІФВ ВУАН. – 1931. – Кн.26. – С.213-237; Матеріали з Стокгольмського державного архіву до історії України другої пол. ХУП – поч. ХУШ вв. // Український археографічний збірник. – К., 1930. – Т.3. – С.17-55; Матеріали до історії картографії України. – К., 1931. – Ч.1.

Лит.: Кіржаєв С. В.О. Кордт та традиції київських археографів у діяльності Археографічної комісії ВУАН // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-ти річчю Київської археографічної комісії. – К., 1997. – С.369-381; Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. 1918-1941. – К., 1998; Матяш І. Перший український осередок фахової підготовки архівістів (до 80-ліття Київського археологічного інституту) // Київська старовина. – 1998. – №6; Едиційна археографія в Україні у ХІХ – ХХ ст.: плани, проекти, програми видань. – К., 1993. – Вип.1; Наука и научные работники СССР. Ч.6. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.185; Кіржаєв С. Кордт Веніамін Олександрович // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. – Вип. перший (ХІХ ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.168-171.

Гор Верба

(2.03.1876, с.Острів, тепер Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 2.05.1947, м.Львів) – дослідник проблем історичної географії, топоніміки, історії міжнародних зв'язків України ХVІІ ст., суспільно-політичної історії Галицько-Волинського князівства, дійсний чл. НТШ (1903). Навчався у Львівському (1893-1895) та Віденському (1895-1898) ун-тах. У 1900-1918 працював учителем гімназії в Чернівцях, Львові й Холмі. У 1921-1922 – професор всевітньої історії Львівського таємного ун-ту, з 1929 по 1939 – професор Варшавського ун-ту, а з 1944 – професор і зав. кафедрою історії південних та західних слов'ян Львівського ун-ту, с.н.с. Львівського відділу Ін-ту історії АН УРСР. Серед основних праць: Молдавсько-Польська границя на Покуття по смерті Стефана Великого (1906); Венецьке посольство до Хмельницького (1907); Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та долинінм Сяном (1925); Що кажуть нам назви осель (1938); зб. документів “Акти до Хмельниччини” (1911); автор фундаментальної (понад 55 тис. назв) “Бібліографії історії України” (у співавт.).

**КОРДУБА
Мирон
Михайлович**

Лит.: Пісковий С.М. М.Кордуба та його “Бібліографія історії України” // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1963. – №6; РЕГУ. – Т.2. – 1970. – С.472; О.Сухий. Кордуба Мирон Михайлович // І.З.Підкова, Р.М.Шуст. Довідник з історії України. – Т.2. – К., 1995. – С.89-90.

√ Віктор Даниленко

**КОРОЛЬ
Віктор
Юхимович**

(13.11.1944, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., зокрема періоду Другої світової війни, д.і.н. (1990), професор (1992), дійсний член Міжнародної слов'янської Академії наук (1997). Навчався в 1966-1971 на іст. ф-ті КДУ. В 1972–1978 перебував на комсомольській роботі. В 1972–1978 працював учителем історії, директором ВСШ №30 м.Києва. У 1978-1983 – асистент в Ін-ті легкої промисловості на кафедрі історії КПРС. З 1983 по т/ч у КДУ на кафедрі історії України (з 1992 – новітньої історії України): доцент, а з 1992 – професор. Закінчив аспірантуру без відриву від виробництва в КДУ й там же захистив канд. дис. “Діяльність Комуністичної партії по зміцненню творчої співдружності та інтернаціональної єдності інтелігенції України і братніх республік у роки Великої Вітчизняної війни (1943-1945)” (1977, наук. кер. – к.і.н. Є.В.Сафонова). Докт. дис. “Співробітництво народів СРСР у галузі науки і культури в роки Великої Вітчизняної війни. 1941-1945 рр.” захистив в КДУ. Автор понад 300 наук. праць.

Тв.: монографії: Сила великої дружбы. – К., 1985; Історія України. Посібник для старшокласників і абітурієнтів. – К., 1995, 1999; Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941-1944 рр. – К., 2000; розділи у колективних монографіях В битвах за Советскую Украину. – К., 1985; Холокауст на Украине и антисемитизм в перспективе. – Х., 1992; Холокост, “еврейский вопрос” и современное украинское общество. – Х.; Иерусалим, 1996; розділи у ювілейних виданнях: Книга Пам'яті України. Заключний том. – К., 2000; Книга Пам'яті України. Місто-герой Київ. – К., 2000; автор текстів лекцій у підручнику: Історія України. Курс лекцій. У 2-х т. – К., 1992; Ціна Перемоги: міфи і реальність // Слов'янські військові дослідження. – 1996. – №2 (Лондон); Трагічний 1941-й і Україна: нові аспекти проблеми // Слов'янські військові дослідження. – 1998. – №1 (Лондон, у співавт.); Іван Мазепа – міфи і реальність // Президент. – 1999. – №2; Православ'я в Україні в рік 2000-ліття Різдва Христового // Трибуна. – 2000. – №1-2.

Лит.: Трибуна. – 1992. – №3. – С.36; Шиловцева В.С. Захист докт.дис. В.Ю.Королем // УІЖ. – 1991. – №2. – С.156; Президент. – 1999. – №2. – С.52.

√ Віктор Даниленко

(11.07.1937, с.Кибляри, тепер Ужгородські р-н Закарпатської обл.) – д.і.н. (1987), професор (1990), дослідник політичних змін, що відбулися в Угорщині, Чехії й Словаччині у другій половині ХХ ст., діяльності України на міжнародній арені, зокрема в ООН. Окремі публікації присвячені актуальним питанням регіонального краєзнавства. Із селян.

Закінчив Хустське культосвітнє училище (1956), іст. ф-т Ужгородського ун-ту (1964) та аспірантуру при кафедрі історії КПРС Київського політехнічного ін-ту (1972). Основні етапи трудової діяльності: зав. відділом культурно-освітніх установ Закарпатського обласного управління культури (1963-1967), помічник голови Ужгородського міськвиконкому (1967-1969), аспірант (1969-1972), зав. кабінетом історії КПРС (1972-1974), асистент (1974-1975), ст. викладач (1975), доцент (1975-1989), професор кафедри політичної історії ХХ ст. (1989-1991), професор кафедри нової й новітньої історії та історіографії Ужгородського ун-ту (з 1991). У 1972 захистив канд. дис. “Поширення марксистсько-ленінських ідей на Закарпатті і їх роль в формуванні класової свідомості трудящих (1917-1924 роки)”, а в 1987 – докт. дис. “Творче застосування історичного досвіду КПРС в ідейно-політичній діяльності Компартії Чехословаччини (1921-1938 рр.)”. Автор більше 100 наукових, науково-методичних і краєзнавчих публікацій.

Тв.: Переможна сила братерства: Солідарність Країни Рад з революційною боротьбою трудящих Закарпаття (1917-1945). – Львів, 1979; Ленінінм натхнені. – Ужгород, 1985; Участь України в миротворчій діяльності ООН: (До 50-річчя утворення). – Ужгород, 1995 (у співавт.); Угорська революція 1956 року: початок краху прорадянських тоталітарних режимів. – Ужгород, 2002.

Лит.: Уральський Л. У творчому пошуку: [До 60-річчя від дня народження І.Ф.Короля] // Новини Закарпаття. – Ужгород. – 1997. – 12 липня.

√ *Степан Віднянський,
Микола Олашин*

(30.06.1930, м.Шуя Іванівської обл., Росія) – дослідник історії революційного руху в Україні на поч. ХХ ст., історії Києва, д.і.н., проф., педагог, засл. працівник вищої школи України.

1948-1953 навчався на іст. ф-ті КДУ, в якому захистив канд.дис. “Зростання та зміцнення більшовицьких організацій України в 1917 р.” (наук. кер. – Герман Г. Й.) і докт. – “Ідейно-політична робота більшовиків України в період підготовки та проведення Великої Жовтневої соціалістичної революції”. 1953-1972 – асистент, доц.,

КОРОЛЬ
Іван
Федорович

КОРОЛЬОВ
Борис
Іванович

зав. каф. Київ.пед.ін-ту іноземних мов. 1972-1995 – заст. дир. з наук.-дослід. роботи, проректор, зав. каф. іст. дисциплін Ін-ту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук КДУ. З 1995 – проф. каф. архівознавства й спеціальних галузей іст. науки КДУ. Автор понад 200 праць.

Тв.: На шляху до Жовтня. – К., 1968; Воспитание историйей. – К., 1988; Союз визволення України. (1914-1918): До історії створення та діяльності. – Луганськ, 1996(у співавт.).

Лит.: Анкета Б.І.Корольова; Новомінський А. Лекція для лектора // Рад. освіта. – 1978. – 23 верес.; Горян Т. Наодинці з розбурханим океаном // Трибуна. – 1990. – №10. – С.17-18.

Олена Ковальчук

КОТЛЯР
Микола
Федорович

(04.07.1932, м.Кам'янець-Подільський) – фахівець з історії України середніх віків, нумізмат, джерелознавець, історіограф, д.і.н. (1972), проф., чл.-кор. НАНУ (1995), засл. діяч науки і техніки України (1996), лауреат Держ. премії в галузі науки і техніки (2001).

Закінчив КДУ ім.Т.Шевченка (1956). Навчався в аспірантурі Державного Ермітажу (м.С.-Петербург); під наук. керівництвом д.і.н., проф. І.Г.Спаського 1965 захистив канд.дис. “Галицька Русь 14-15 ст. (історико-нумізматичне дослідження)” в Ін-ті історії АН СРСР. З 1965 працює в Ін-ті історії АН УРСР, де захистив докт. дис. “Грошовий обіг України доби феодалізму” 1982-1996 – зав. сектором історії Київської Русі відділу історії України середніх віків Ін-ту історії України НАН України. Проф. Львівського державного і Міжнародного слов'янського (м.Київ) ун-тів. Викладав в ун-тах Варшави, Кракова, Венеції, Падуї, Стокгольма, Упсали та інших міст. Стипендіат Національного іст. музею Швеції (1991-1993) і Венеціанського ун-ту. Іноземний член польськ. археол. й нумізматичного т-в. Автор бл. 400 наук. праць, в т.ч. понад 30 монографій.

Тв.: Галицька Русь 14-15 ст. (іст.-нумізматичне дослідження). – К., 1968; Грошовий обіг на території України доби феодалізму. – К., 1971; Нариси обігу і лічби монет на Україні 14-18 ст. – К., 1981; Знахідки монет на території України 14-17 ст., 18 ст. – Краків; Варшава; Гданьськ, 1976-1977 (польсь.мовою); Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волинской Руси 9-13 вв. – К., 1985; Древняя Русь и Киев в летописных преданиях и легендах. – К., 1986; Киев древний и современный. – К., 1982 (у співавт.); Полководцы Древней Руси. – К., 1996; Історія України в особах: Давньоруська держава. – К., 1996; Галицько-Волинський літопис. – К., 1993; Давньоруські монетні гривні. – Стокгольм, 1995 (англ.мовою); Русь язичницька. – К., 1995; Древне-

русская государственность. – СПб., 1998; Галицько-Волинська Русь. – К., 1998; Дипломатія Південно-західної Русі. – К., 2002; Галицько-Волинський літопис: текст, коментар. – К., 2002; Данило Галицький. – К., 2003.

✓ *Андрій Плахонін*

(8.04.1912, м.Одеса – 23.02.2001, м.Київ) – дослідник історії України XIX ст., історіограф, д.і.н. (1971), професор (1971), завідувач кафедри історії СРСР (з 1969). 3 робітників. 1928-1933 – робітник друкарні. У 1933-1935 – студент Одеського університету. В 1936-1937 – м.н.с. інституту історії АН УРСР. 1938-1941 – аспірант Київського ун-ту. У 1941-1945 – служба в лавах Радянської армії. У 1945-1987 – доцент, професор, зав. кафедрою історії СРСР Київського ун-ту ім.Т.Г.Шевченка. Канд. дис. “Україна в завойовницьких планах Наполеона I” захистив у 1945 в Київському ун-ті.

Автор більше 50 наук. праць. Серед них: Рух декабристів. – К., 1980; История СССР. Пособие для поступающих в вузы. – К., 1980 (у співавт.); Историография истории СССР (1917-1934). – К., 1966; Завойовницькі плани Наполеона I щодо України та їх правал у 1812 р. // Вісник КДУ. – 1965. – №7.

✓ *Тетяна Комаренко*

(6.01.1963, с.Сакуниха Недригайлівського р-ну Сумської обл.) – дослідник історії західних областей України повоєнного періоду, історіографії історії України, української ідеї XIX-XX ст., вітчизняного державотворення, к.і.н. (1991), д.і.н. (2001).

У 1978 закінчив Сакунівську восьмирічну школу, а 1980 – СШ №1 м.Ромни Сумської обл. Вищу освіту здобув на іст. ф-ті Чернівецького держ. ун-ту ім.Ю.Федьковича, який закінчив у 1985. Працював стажистом-дослідником, завідувачем методичною лабораторією іст. ф-ту ЧДУ. Навчався в аспірантурі при кафедрі історії України ЧДУ. Канд. дисертацію з проблем історії західних областей України (1944–1950-ті рр.) захистив у Київському держ. ун-ті ім.Т.Шевченка в 1991. З 1992 – доцент кафедри історії країни ЧДУ. В 2001 захистив докт. дисертацію з історіографії ідеї державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця XVIII – початку XX ст. у Київському нац. Ун-ті ім.Т.Шевченка. Автор близько 250 наук. праць, серед яких 6 монографій, 8 навчальних посібників (у т.ч. у співавторстві).

✓ *Олександр Рєєнт*

**КОТОВ
Віктор
Никифорович**

**КОЦУР
Анатолій
Петрович**

**КОЦУР
Віктор
Петрович**

(19.10.1959, с.Сакуниха Недригайлівського р-ну Сумської обл.) – дослідник історії України 20-30-х рр. ХХ ст., д.і.н.(1999), проф.(2000). Із службовців. Закінчив іст. ф-т Чернівецького державного ун-ту (1982). Навчався в аспірантурі КДУ ім. Т.Г. Шевченка (1984-1987). Під керівництвом д.і.н., проф. *В.П. Шевчука* підготував й захистив канд. дис. “Партійно-радянська преса України 1921 – 1925 рр. як джерело вивчення діяльності КП(б)У по зміцненню союзу робітничого класу і селянства.” Захист відбувся в КДУ(1987). З 1987 працював асистентом, доцентом, зав. каф. історії і культури України істор. ф-ту Переяслав-Хмельницького педінституту ім. Г.С. Сковороди (ПХПІ). У 1994–1998 – декан іст. ф-ту ПХПІ, а з 1998 і по д.ч. – ректор даного вузу, одночасно працюючи на посаді зав. каф. історії і культури України. В 1999 захистив у Київському Національному ун-ті ім. Т.Г. Шевченка докт. дис. “Соціально-політичне життя в Україні 1920 – 30-ті рр.: Історіографія.” Основна проблематика досліджень – історія, історіографія, джерелознавство суспільно-політичного життя України 1920 – 30-х рр.

Автор 120-ти друк. праць.

Тв.: Історичні дослідження: спірні і об’єктивні оцінки. – К., 1998; Історія України від найдавніших часів до наших днів. – Чернівці, 1998 (у співавт.); Історіографія історії України. – Чернівці, 1999 (у співавт.); Історія робітників України 1920 – 30-х рр.: Радянські міфи та історична правда. – Чернівці, 1999; Знана і нез’ясована історія селянства 1920 – 30-х рр. – Чернівці, 1999; Відомий історик України М.О. Максимович. – Переяслав-Хмельницький, 1999 (у співавт.); Підпорядкування історичних досліджень політичному диктату: традиції політичної кон’юнктури і сучасність // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький, 1999. – Вип. VI. – С.82-104.

Лит.: Анкета Коцура В.П.; І вчителіві, й учневі //Світло. – 1999. – №3; Історіографія історії України // Літературна доба. – 2000. – №6.

✓ *Святослав Юсов.*

**КРАВЦОВ
Дмитро
Овсійович**

(26.10.1898, с. Журавці Чернігівської губ. – 1982, м. Ленінград) – дослідник історії України XVII–XIX століть, археограф. З селян. У 1913-1916 навчався у Вейверській учительській семінарії (під час Першої світової війни перебувала у Вільно, В. Сорочинцях Полтавської губернії, Охтирці Харківської губернії). У 1918-1920 – слухач історично-філологічного факультету Київського Українського державного університету у Києві, у 1921 – Вищих педагогічних курсів, у 1921-1922 – історичного циклу факультету профосвіти Вищого інституту народної освіти. Одночасно вчителював. У 1924 – 1927 – кандидат в аспіранти, у 1927–1930 – аспірант академічної

Науково-дослідної кафедри історії України у Києві. Під керівництвом *М.С. Грушевського* і *О.С. Грушевської* готував промовну (дисертаційну) роботу на тему “Запорозжя в часи Хмельниччини”. Член Археографічної комісії ВУАН, у 1926-1931 працював у складі Археографічної експедиції у Москві. Готував до друку збірник документів “Разінщина на Україні”. У 1931 виїхав до Ленінграду, брав участь у роботі Товариства дослідників української історії, письменства та мови у Ленінграді, пізніше працював у геологічному управлінні у Куйбишеві, згодом в Іркутську. У 1940 у Ленінграді захистив кандидатську дисертацію (українською мовою) “Україна і разінський рух”. Після війни *Д.О. Кравцов* працював доцентом та деканом у Куйбишевському плановому інституті, потім знову у Ленінграді. У 1979-1980 передав на зберігання до відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки (тепер Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського) особистий архів, спогади та виписки, зроблені під час Археографічної експедиції до Москви у 1926-1931.

Тв.: Гетьман Мазепа в українській історіографії XIX в. // ЗІФВ ВУАН. – Кн. УІ. – 1925. – С.234-246; Брюховецький і відьми // Україна. – 1927. – Кн.5. – С.3-5; Археографічна експедиція Катедри історії України ВУАН // Україна. – 1929. – Грудень. – С.167-169 (у співавт.); “Спогади про Т.Г. Шевченка” М.Й. Мікешина і царська цензура // Радянське літературознавство. – 1966. – № 10. – С.66-68; Чернышевский и цензура (1884-1903) // Пропагандист великого населения: Из истории Дома-музея Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 1984. – С.116-122.

Лит.: Білокінь С. До питання про авторство “Словника українських псевдонімів”. Документи і матеріали // *Marra Mundi*. Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди 70-річчя. – Львів, Київ, Нью-Йорк, 1996. – С.832; Дудко В. Проспект невиданого збірника Товариства дослідників української історії, письменства та мови у Ленінграді // Київська старовина. – 1997. – № 1/2. – С.48-57; Юркова О. “Важно, щоб безумством тремтіла Ваша душа...”: 3 епістолярної спадщини М.Є. Слабченка // Український археографічний щорічник. – Вип.3/4. – К., 1999. – С.521-533.

✓ Оксана Юркова

(29.12.1946, Гінзбург, Зах. Німеччина) – дослідник історії України ХХ ст., політолог, соціолог. Закінчив ун-т Бішопа в Квебеці (1969), Торонтський (1970) та Глазговський (1971) ун-т у Шотландії. Докторат Оксфордський ун-т (1982), суспільні науки. З 1976 співробітник Канадського ін-ту українознавчих студій (КІУС) в Альбертському ун-ті в Едмонтоні. Директор КІУС (1986-1992). Проректор Ін-ту державного самоуправління і самоврядування при

КРАВЧЕНКО
Богдан
Олександрович

Кабінеті Міністрів України. Керував програмою магістерської підготовки в Національному ун-ті "Києво-Могилянська Академія"

• Автор праць з історії національного відродження 20-х років ХХ ст., дисидентства в Україні, політичної історії України 30–70-х років ХХ ст., соціально-економічної історії УРСР.

Тв.: *Ukrainian Studies Courses at Canadian Universities*. – Edmonton, 1977; *Dissidents in Ukraine before 1972: A Summary Statistical Profile // Journal of Ukraine Studies*. – 1983. – №2; *Hat eine marxistische Opposition in der Sowjetunion eine Zukunft? // Gegenstimmen*. – 1983. – №14-15; *Національне відродження та робітнича кляса в Україні в 1920-х роках // Сучасність*. – 1984. – №1-2; *Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine*. – New-York, 1985 (укр. вид. – К., 1997); *Архівні матеріали з історії України в Канаді: Попередній анований перелік*. – К.; Едмонтон, 1990; *National Memory in Ukraine^ The Role of the Blue and Yellow Flag // Journal of Ukraine Studies*. – 1990. – Vol.15, №1; *The Social Structure of the Ukraine in 1917 // Harvard Ukrainian Studies*. – 1990. – Vol.14, №1-2.

Літ.: *Особи: Богдан Кравченко // Бюлетень КІУС*. – 1984. – №3; *Register: Scholars, Researchers and Academic in Ukrainian and Ukrainian Canadian studies in Canada*. – Edmonton, 1985/1986; *Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади*. – Вінніпег, 1986; *Пеленський Я. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні у ХХ сторіччі Б.Кравченка // Віднова (Філадельфія)*. – 1987. – №6-7; *Канадський Інституту українських Студій: Світкування 20-річчя*. – Едмонтон, 1996; *Хто є хто в Україні*. – 1997. – К., 1997.

✓ *Олексій Ясв*

КРАВЧЕНКО

**Іван
Іванович**

(20.06.1899, с. Троїцьке Київської губ., тепер с. Довголецьке Рокитнянського району Київської обл. – 18.02.1953, м. Київ) – дослідник історії соціально-економічних відносин на Україні в ХVІІІ–ХХ ст., архівіст, д.і.н (1952), професор (1952). У 1917-1921 – член КП(б)У. Член ВКП(б) з 1945. Українець. Народився в родині селянина-незаможника. Учасник громадянської війни і визвольних змагань в Україні. У 1917 – товариш голови міської ради в м. Радомишлі, 1918 – член окружного повстанського комітету, у 1919 – заступник голови повітвиконкому, у 1919-1920 – член Київського губвиконкому, голова комісії по ліквідації в м. Києві царських та тимчасового уряду установ. У 1920-1921 – член ВУЦВК УСРР. Закінчив Заболотську педагогічну школу (1921) та Київський інститут народної освіти (1924). Член Історичного семінару підвищеного типу при Київському ІНО

(1923-1926). Під керівництвом проф. *О.П. Оглоблина* розробляв тему “Аграрна фабрика на Україні в умовах кризи 20-40-х рр. XIX ст.”. Аспірант Науково-дослідної кафедри історії України у Києві М.С.Грушевського (1925-1928), де досліджував тему “Великопанське господарство на Поділлі в першій половині XIX ст.” (наукові керівники проф. *О.Ю. Гермайзе* і проф. *П.В. Клименко*). Член Археографічної комісії ВУАН (1930-1934), Комісії для вивчення соціально-економічної історії України XIX-XX ст. ВУАН (1929-1934), Комісії реврухів в Україні при ВУАН (1930). Розробляв питання соціально-економічної історії України ХУІІІ-ХХ ст. Брав участь у підготовці збірок документів “Матеріали до історії київського Арсеналу”, “Матеріали до історії польського повстання 1831 р.”, “Матеріали до історії польського повстання 1863 р.”, “Матеріали до історії робітничого класу і робітничого руху на Правобережжі”, “Матеріали до історії соціальних рухів на Україні ХУІІІ ст.”, “Матеріали до історії української буржуазії на Правобережжі в ХІХ-ХХ ст.” Викладач Київського ІНО (1928-1933). Вчений архівіст Київського центрального історичного архіву у м. Києві (1930). Секретар Історичного циклу ВУАН (1933-1934). Активно виступав проти школи М.С.Грушевського. Вчений секретар, директор Історично-археографічного інституту ВУАН (1934). Науковий співробітник Київського обласного історичного архіву (1934-1936). Співробітник, заступник директора з наукових питань Центральної наукової бібліотеки АН УРСР (1936-1940). Під його керівництвом у бібліотеці розроблявся важливий бібліографічний проект “Бібліографія актово-документального матеріалу з історії України”. Викладач Моздокського вчительського інституту (1941-1942), Ростовського університету (1942-1944), викладач, декан історичного факультету, проректор Чернівецького державного університету (1944-1952). Брав активну участь у “радянзації” Західної України. З 1952 завідувач кафедрою історії народного господарства у Київському фінансово-економічному інституті.

Тв.: Боротьба за радянську владу на Радомшчині // Під гнітом німецького імперіалізму (1918 р. на Київщині). – Х., 1927; Ямпільський маєток наприкінці ХУІІІ та в першій чверті ХІХ століття // Студії з історії України Науково-дослідної кафедри історії України у Києві. – К., 1929. – Т.2.- С.56-95; Фашистські концепції Грушевського і його школи в українській історіографії: Академік Грушевський і його школа після повернення з білоеміграції // Записки Історично-археографічного інституту. – К., 1934. – Т.1. – С.9-54; Збирання і публікація фольклору в Сталінградській області // Український фольклор. – 1938. – Кн.1. – С.181-182; Народна творчість донських козаків // Український фольклор – 1938. – Кн.5-6. – С.115-124.

Лит.: Рубльов О.С., Черченко Ю.А., Сталінщина й доля західно-української інтелігенції: 20-50-ті роки ХХ ст. – К., 1994; Юркова О.

Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського. – К., 1999; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.192; РЕІУ. – Т.2. – С.493; ЕоU. – Vol.2. – P.663.

Ігор Верба

КРАВЧЕНКО
Надія
Михайлівна

(04.11.1935, м.Київ – 22.12.2001, м.Київ) – археолог, к.і.н., доцент, почесний професор Київського ін-ту “Слов’янський університет” Після закінчення іст. ф-ту Московського ун-ту ім. М.Ломоносова (1959) працювала в Ін-ті археології АН УРСР. Там же закінчила аспірантуру, захистила кандидатську дисертацію. З 1969 – викладач Київс. державного пед. ін-ту ім. О.М.Горького (нині – Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова), керівник студентських археологічних експедицій (1969–1993 рр.). Автор понад 90 наук. праць, в т.ч. монографії “Погребальные обряды племен черняховской культуры” (М., 1983, у співавт.), підручника “Археология та стародавня історія України” (К., 1992, у співавт.), монографічного дослідження “Косановский могильник (по материалам раскопок В.П.Петрова, Н.М.Кравченко)” (МИА, №139. – М., 1967). Одна із авторів “Археологии Украинской ССР”, т.3 (К., 1986). Працювала в галузі слов’янської археології, пам’яткознавства. Брала участь в десятках археологічних експедицій в Україні, Росії, Молдові.

Лит.: Анкета Н.М.Кравченко.

✓ *Віктор Даниленко*

КРАПВІН
Олександр
Васильович

(25.09.1946, м.Карпінськ Свердловської обл., РФ) – фахівець з історії Болгарії, Балкан у XIX-XX ст., д.і.н., проф., дійсний член Міжнародної Слов’янської Академії наук (1997, Москва), почесний доктор Американського біографічного інституту (1998).

1970 закінчив іст.ф-т Донецького держ. ун-ту, 1970-1972 – працював вчителем історії у середній школі №39 м.Донецька, 1972-1976 – аспірант Московського держ. ун-ту. 1976-1999 – асистент, ст. викл., доц., проф. Донецького держ. ун-ту. З 1999 – зав. кафедрою міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького держ. ун-ту. 1976 в Московському держ. ун-ті захистив канд. дис. “Интернациональные связи Болгарской рабочей социал-демократической партии с европейскими социал-демократами. 1914-1919 гг.” (кер. –

проф. Карасьов В.Г., проф. Турівненко М.І.), 1996 у КДУ – докт.дис. “Болгарский земледельческий народный союз в политической борьбе первой четверти XX ст.”. Автор понад 100 публікацій, у т.ч. монографій, брошур, розділів у колек. монографіях, підручниках; метод. розробок, статей у наук. виданнях України, Росії, Болгарії.

Тв.: Молодежь трагической судьбы. О политике современного китайского руководства в отношении молодежи. – Донецк, 1981; Советская историография антивоенной деятельности БРСДП (тесных социалистов) // Сов. болгаристика. – М., 1983; Руски дипломати в България за селското движение и БЗК в началото на XX век // Земля и прогрес. – София, 1988. – № 11; Александр Стамболийский: жизнь, взгляды, деятельность. – М., 1988; Хрестоматия по истории южных и западных славян. – Минск, 1989 (чл. автор. кол.); Советская историография болгарского рабочего движения в конце XIX – начале XX вв. – София, 1989 (болг.м.); Болгарский земледельческий народный союз в политической борьбе (1918-1923 гг.). – Донецк, 1996; Крестьянское движение в Болгарии в конце XIX – начале XX вв. – К., 1997 (у співавт.); Програма, плани семінарських занять і методичні рекомендації до курсу “Міжнародні відносини і зовнішня політика (1918-1945 рр.)”. – Донецьк, 1998; Димитр Драгиев: жизнь, судьба, учение. – Донецк, 1999; Динамика развития российской внешней политики в вопросах урегулирования балканского кризиса // Историчні і політологічні дослідження. – Донецьк, 1999; НАТО в зеркале общественного мнения жителей Восточной Украины // НАТО після Вашингтонського самміту: можливості для Європи. – К., 2000.

Лит.: Анкета О.В. Крапівина; Историческата България в чужбина. – София, 1981; Историки-слависты -Нью-Йорк, 1989 (англ. м.); The International Directory of Distinguished Leadership. V. IX – Raleigh, 1999.

✓ Олена Ковальчук

(3.01.1944, с.Червона Слобідка Обухівського р-ну Київської обл.) – дослідник соціально-економічної історії Правобережної України XVIII – першої половини XIX ст., історії церкви і релігійної думки в Україні, історії стародавнього світу, д.і.н. (1992), професор. З родини вчителів. У 1965 закінчив історико-філософський ф-т Київського ун-ту ім.Т.Шевченка. В 1965-1967 – асистент кафедри історії Кам’янець-Подільського державного педін-ту. 1965-1966 – служба в армії. З 1968 по теперішній час у КДУ: аспірант, викладач, доцент, професор, зав. кафедрою історії стародавнього світу та середніх віків іст. ф-ту. Канд. дис. “Інвентарна реформа 1847-1848 рр. у Волинській губернії” захистив 1971 в КДУ (наук. керівник – д.і.н., проф. П.А.Лавров). Докт. дис. “Церква в соціально-економічному розвитку Правобережної України у XVIII – першій половині XIX ст.” у 1992 захищена також у КДУ.

**КРИЖАНІВ-
СЬКИЙ**
Олег
Прокопович

Автор більше 50 друкованих наук. праць. Серед них монографії: Церква у соціально-економічному розвитку Правобережної України. XVIII – перша половина XIX ст. – К., 1991; Історія церкви та релігійної думки в Україні: В 3-х кн. – Кн.3. Кінець XVI – середина XIX століття. – К., 1994 (у співавт.); Історія Стародавнього Сходу: Курс лекцій. – К., 1996; Історія середніх віків. Підручник для 7 класу загальноосвітньої школи. – К., 1998; Історія Стародавнього Сходу. Підручник для вузів. – К., 2000; наукові статті: Церковна організація на Правобережній Україні у XVIII ст. // Актуальні проблеми вітчизняної історії XVIII – XX ст. – Вип.І. – К., 1990; Джерела до соціально-економічної історії церкви на Правобережній Україні (XVIII – перша половина XIX ст.)// Архіви України. – 1993. – №1-3 та ін.

Лит.: Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. Історіографія. Бібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільськ, 1993. – С.250-251; Бунятян К.П. О.П. Крижанівський. Історія Стародавнього Сходу: Курс лекцій. К., 1996 // Археологія. – 1997. – №4. – С.149-151.

Ї *Тетяна Комаренко*

**КРИЖИ-
ЦЬКИЙ
Сергій
Дмитрович**

(11.12.1932, м.Київ) – дослідник історії Півн. Причорномор'я часів античності, археолог, к.і.н. (1969), доктор архітектури (1990), проф., чл.-кор. НАН України (1990). Батько – економіст, мати – перекладач. Закінчив у 1960 архітектурний ф-т Київського держ. худож. ін-ту. В 1960-64 працював архітектором. З 1964 по даний час працює на наукових посадах в Ін-ті археології НАН України, брав участь у щорічних археологічних експедиціях ін-ту. Під керівництвом д.і.н. Славіна Л.М. підготував і захистив у 1969 канд. дис. на тему “История домостроительства Ольвии в эллинистическую эпоху (опыт реконструкции жилых домов и кварталов)”. Захист відбувся в Ленінградському відділенні Ін-ту археології АН СРСР. З 1972 й по цей час – очолює Ольвійський державний археологічний заповідник Ін-ту археології НАН України (с.Парутине Миколаївської обл.), з того ж року – керівник постійно діючої Ольвійської археолог. експед. (до 1995), а з 1995 – наук. керівник цієї ж експед. З 1981 – зав. відділом античної археології, а з 1987 заст. директора Ін-ту археології НАН України з наук. питань. У 1990 захистив у Центральному науково-дослідному ін-ті теорії та історії архітектури (м.Москва) докт. дис. на тему “Архитектура античных жилых домов Северного Причерноморья”. В 1990 обраний чл.-кор. НАН України. Досліджує археологію, історію й

історію культури античних держав Північного Причорномор'я. Автор понад 170 друк. праць.

Тв.: Жилые ансамбли древней Ольвии (IY-II вв. до н.э.). – К., 1971; Жилые дома античных городов Северного Причерноморья (VI в. до н.э. – IV в. н.э.). – К., 1982; Ольвия. Историкографическое исследование архитектурно-строительных комплексов. – К., 1985; Архитектура античных государств Северного Причерноморья. – К., 1993; Археология Украинской ССР. – К., 1985. – Т.2. Скифо-сарматская и античная археология. (у співавт.); Сельская округа Ольвии. – К., 1989.(у співавт.); Античные поселения Нижнего Побужья (Археологическая карта). – К., 1990. (у співавт.); OLBIA. Eine altgriechische Stadt im nordwestlichen Schwarzmeergebiet. – Leiden. New-York. Köln, 1995 (у співавт.); Античні держави Північного Причорномор'я. Україна крізь віки. – К., 1998. – Т.2 (у співавт.); Ольвия. Античное государство в Северном Причерноморье. – К., 1999 (у співавт.)

Лит.: Анкета Крижицького С.Д.

✓ *Святослав Юсов*

(псевд.: Yialor; 25.06.1886, м.Львів – 21.04.1967, Львів) – дослідник середньовічної історії України, книго- і краєзнавець, фахівець у галузі сфрагістики, археології, дипломатики, нумізматики, докт. філософії (1911), д. чл. НТШ (1911), д.і.н. (1939), проф. (1941), акад. АН УРСР (1958), заслужений діяч науки УРСР (1961). Закінчив філософський ф-т Львівського ун-ту (1908). Учителював у гімназіях Львова (1912-1928, 1934-1939) та Нестерова (192-1934). Редагував ж-ли “Дзвінок” (1911-1914), “Гюстрована Україна” (1913-1924), “Іст. вісник” (1923), “Записки НТШ: Праці Історико-філос. секції” (1924-1937). Керував Історико-філос. секцією НТШ (1934-1939). Підготував узагальноючі науково-популярні праці “Велика історія України” (1935); “Історія українського війська” (1936); “Історія української культури” (1937) (ці три видання у співавт.). Проф., зав. кафедрою історії України Львівського ун-ту (1939-1941). Зав. Львівським відділом Ін-ту історії України АН УРСР (1940-1941, 1944-1946), зав. кафедрою історії України і декан іст. ф-ту Львівського ун-ту (1944-1946). Співробітник Ін-ту історії АН УРСР у Києві (1946-1948), Укр. держ. музею етнографії та художнього промислу АН УРСР у Львові (1948-1950), зав. відділом історії України (1951), директор (1953-1962) Ін-ту суспільних наук АН УРСР у Львові. Редагував зб. “3 історії західноукраїнських земель” (вип.1-5, 1957-1960) та “3 історії Української РСР” (вип.6-8, 1962, 1963). 1962 вийшов на пенсію.

Тв.: Матеріали по історії української козаччини. – Т.1. Жерела до історії України-Руси. – Том VIII, 1908; Козаччина в політичних комбінаціях

КРИП'ЯКЕВИЧ
Іван
Петрович

1620-1630 рр. // ЗНТШ. – Т.117/118. – 1914; Археографічні праці Миколи Костомарова // Там само. – Т.126/127. – 1918 і окр.; Український державний скарб за Богдана Хмельницького // Там само. – Т. 130. – 1920; До історії українського Державного Архіву в XVII в. // Там само. – Т.134/135. – 1924; Мемуари українців XVI – XVII ст. // Стара Україна. – 1924. – №9-10; Нарис історії українського ловецтва до кінця XVIII в. – Львів, 1925; Студії над державою Богдана Хмельницького, I-IX // ЗНТШ. Т.138/140, 144/145, 147, 151. – 1925-1931; Середньовічні монастирі в Галичині // Записки Чину Св.Василія Великого. Т.2. – 1926. – Вип.1/2; З історії Гуцульщини. – Львів, 1929; Історичні проходи по Львові. – Львів, 1932; Князь Ярослав Осмомисл. – Львів, 1937; Богдан Хмельницький. – К., 1954; Бібліографія історії України в дожовтневий період // УІЖ. – 1958. – №5; Стан і завдання української сфрагістики. // Там само. – 1959. – №1; Документи Богдана Хмельницького. – К., 1961 (у співавт.); Джерела з історії Галичини періоду феодалізму, до 1772 р. – К. 1962; Літописи XVI – XVIII ст. в Галичині // Історичні джерела та їх використання. – Вип.1, 1964.

Лім.: ЕУ. – III. – 1959. – С.1189-1190; УРЕ. – VII. – 1962. – С.403; Видатні радянські історики. – 1969. – С.114-116; УРЕ. – 2. – V. – 1980. – С.523; І.П.Крип'якевич: Бібліогр. покажчик. – Львів, 1966; Грабощецький В.Наукові праці акад. І.П.Крип'якевича з архівознавства і допоміжних історичних дисциплін // Наук.-інф. бюл. АН УРСР. – 1961. – №6. – С.79-82; Івасюта М.К. І.П.Крип'якевич // УІЖ. – 1966. – №6. – С.127-131; УІЖ. – 1966. – №9. – С.155; – 1967. – №6. – С.159, 160; 1976. – №9. – С.157; РЕГУ. – Т.2. – 1970. – С.516; ЕИ. – V2. – 1984. – Р.682; Кор. довідник з іст. Укр. Курас І. та ін. – К., 1994. – С.133; Середняк А. Нарис історії “Просвіти” – Львів, 1993. – С.145; Кубійович В. Мої приятеля, співробітники, колеги // С. – 1983. – №12. – С.119-121; Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України // Крип'якевич І.П. Історія України. – Львів, 1990. – С.5-21.

— | *Сергій Білокінь*

**КРИСТЕР
Арнольд
Едмундович**

(30.10.1886, м. Київ – 24.10.1937, м. Київ) – дослідник історії права, правознавець, професор.

Закінчив юридичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1911). Магістр цивільного права. Навчався в Бернському та Тюрінзькому університетах (Німеччина, 1913-1914). З 1920 – професор Київського університету (з 1921 – Київського інституту народної освіти). Проректор з учбової частини Київського інституту народного господарства. Керівничий Комісії для виучування народного права України ВУАН (1922-1928). Заступник голови Правничого товариства (1922). Заступник голови, завідуючий семінару для виучування цивільного і звичаєвого права

ВУАН (1922-1924). Голова (1927-1930), науковий співробітник (1930-1937) Комісії для вивчення радянського права (з 1930 – Комісія радянського права і будівництва). Комісія велику увагу приділяла розробці республіканського законодавства, зокрема розробила проект закону про організацію сільських рад, вивчала правове становище Червоної армії. За редакцією А.Е. Кристера виходило періодичне видання “Наукові дослідження та розвідки Комісії радянського права”. 10.02.1937 заарештований органами ОДПУ УРСР. 23.10.1937 розстріляний. Реабілітований 10.02.1959.

Тв.: Євген Трубецький // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. – 1923. – Т.І; Приватне право та студіювання його в новітній західноєвропейській літературі // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. – 1926. – Т.П-Ш; Академік Олекса Михайлович Гуляев та його наукова творчість // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. – 1926. – Т.П-Ш; Академік В.М. Гордон // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. – 1926. – Т.ІУ; Духівниці ХУІ-ХУП вв. // Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Йвановича Багалія. – К., 1927; Приналежності та складові частини речей історії російського та українського права // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. – 1927. – Т.У-УІ.

Лит.: Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.197; Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали. – К., 1998; Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // Записки НТШ. – Париж, Чикаго, 1962. – Т.173; Усенко І.Б. Юридична академічна наука у 1918-1941 роках // Академічна юридична думка / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К., 1998; ЕУ. – Т.3. – Ст.1190.

Ігор Верба

(23.10.1962, м.Кременчуг Полтавської обл.) – дослідник державно-політичної думки України ХІХ–ХХ ст., політолог, к.і.н. (1994), доцент (1995). Батько – робітник, мати – лікар. У 1988 закінчив Чернівецький держ. ун-т ім. Ю.Федьковича(ЧДУ). Наступні два роки працював на комсомольській роботі. З 1990 по 1995 – оглядач газети “Чернівці”. З 1990 по 1994 – аспірант каф. нової та новітньої історії іст. ф-ту ЧДУ. Тут у 1994 під керівництвом д.і.н., проф. *Шановалова В.В.* захистив канд. дис. на тему “Ідейно-теоретичні позиції Російської секції Міжнародного товариства робітників (1870-1872)”. З 1995 займав посаду доцента вищевказ. кафедри, а з 1997 – доцент каф. політології та соціології іст. ф-ту ЧДУ. Готує докт. дис. на тему “Політичні ідеї М.Драгоманова”. З вересня 2000 – зав. каф. політо-

КРУГЛАШОВ
Анатолій
Миколайович

логії та соціології іст. ф-ту Чернівецького Національного ун-ту. Спеціалізується на дослідженні проблем історії української й російської суспільно-політичної думки XIX ст.; вивчає розвиток слов'янської ідеї в Україні; питання європейської інтеграції; регіонального розвитку України; становлення політичних еліт. Автор понад 50 наук. праць.

Тв.: М. Драгоманов про російських революціонерів початку 70-х рр. XIX ст. // УІЖ. – К., 1992. – №6. – С.47-56; Розвиток державно-політичної думки України в XIX ст. // Право України. – К., 1993. – №2. С.41-47; Основа державного самоврядування // Вісник НАН України. К., 1996. – №11-12. – С.36-42; Михайло Драгоманов та його сучасники: етичний вимір взаємин // Українські варіанти. – Львів, 1999. – №1-2(7-8). – С.52-60; М. Драгоманов у пошуках геополітичної ідентичності України // Віче. – 1999. – №8. – С.113-122; Драма інтелектуала: політичні ідеї Михайла Драгоманова. – Чернівці, 2000.

Лит.: Анкета Круглашова А.М.

√ Святослав Юсов

**КРУГЛЯК
Борис
Абрамович**

(3.05.1934, м.Житомир – 28.02.1996, м.Житомир) – дослідник економічної історії України нового часу, економіст, д.і.н.(1994), проф.(1994), дійсн. член Нью-Йоркської Академії наук(1994). Зі службовців. Закінчив у 1955 іст.-філол. фак-тет Житомирського пед. ін-ту. Після закінчення вузу та служби в армії працював учителем історії у школах м.Житомира (1957-78), одночасно займався туристсько-екскурсійною роботою. Під керівництвом чл.-кор. АН УРСР *Гуржія І.О.* підготував і захистив канд. дис. на тему “Історія формування і розвитку товарних відносин на Україні”. Захист відбувся у 1977 в Ін-ті історії АН УРСР. З 1978 працював на посаді доцента, а з 1983 – декана механ. ф-ту Сизранської філії Куйбишевського політех. ін-ту. У 1985 призначений на посаду зав. каф. суспільних, згодом гуманітарних наук названого вузу. З 1992 працював доцентом каф. економіки та організації виробництва Житомирської філії КПІ. В 1993 – очолює каф. соціально-політичних і гуманітарних наук даного вузу, стає зав. каф. економіки Житомирського інституту підприємництва і сучасних технологій. У 1993 вчений обирається віце-головою відновленого “Товариства дослідників Волині”, де відповідав за наук.роботу. У 1994 в Ін-ті Історії НАН України захистив докт. дис. на тему “Внутрішня торгівля в Україні наприкінці XIX – на поч. XX ст.”. Того ж року обраний дійсним членом Нью-Йоркської Академії наук. Основна проблематика досліджень ученого: розвиток торгівлі в Україні 60-90рр.

XIX ст. – діяльність бірж, кооперативів, монополістичного капіталу на внутрішньому ринку. Загальна кількість наук. праць – 160.

Тв.: Внутренняя торговля в России в кон. XIX – в нач. XX в. На материалах Украины. – Самара, 1992; Российско-украинские торгово-экономические связи. – (У співавтор.); Роль і місце кооперації у внутрішній торгівлі на Україні в епоху імперіалізму // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР. – К., 1989. – Вип.23; Проблеми дослідження економічних передумов першої російської революції // Історичні дослідження. – К., 1988. – Вип. 14; Промислові монополії і внутрішня торгівля на Україні // УІЖ. – 1986. – №10; Економічна політика російського уряду в сфері народного споживання напередодні Жовтневої революції // УІЖ. – 1990. – №11; Товарні біржи в Російській імперії // УІЖ. – 1992. – №2.

Лит.: Анкета Кругляка Б.А. (склали Венгерська В.О., Власюк І.М.); Юльєва Л. Краєзнавець, учений, педагог//Ділова газета. – 30 квітня 1994. – С.5; Памяті Бориса Абрамовича Кругляка //Житомирський вісник. – 8 березня 1996. – С.2

✓ Святослав Юсов

(05.04.1928, м.Стрий Львівської обл.) – археолог, д.і.н., д.чл. і голова археол. комісії НТШ, дослідник культури Прикарпаття та Волині кінця бронзового – початку залізного віку.

1952-1960 – студентка іст. ф-ту Львівського держ.ун-ту ім.І.Франка. З 1960 – н.с., з 1974 – с.н.с. Ін-ту суспільних наук АН УРСР у Львові. Керувала більш як 30 археол. експедиціями. 1974 в Ін-ті археології НАН України захистила канд.дис. “Населення Верхнього Подністров’я і Західної Волині за доби раннього заліза”, 1991 у тому ж ін-ті – докт. дис. “Археологія бронзового і ранньозалізного віків”. Нині – дир. Львівської наук. біб-ки ім.В.Стефаніка НАН України, пр.н.с. Ін-ту українознавства НАН України у Львові. Автор понад 100 друк. праць, зокрема 8 монографій (у т.ч. й у співавтор.), спогадів, відп. ред. численних наук. праць.

Тв.: Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза. – К., 1976; Взаємозв’язки населення Прикарпаття і Волині з племенами Східної і Центральної Європи. – К., 1985; Пам’ятки гальштатського періоду в межиріччі Дністра, Вісли і Прип’яті. – К., 1993; Поселення висоцької культури // Археологія. – №11. – 1973; Пам’ятки могильнянського типу // Там же. – №13. – 1974; Studien zur Besiedlung Ukrainischen Karpaten. – Cracovia: AAC. 1979; Могильник в Сопоте // Sl.Archaeologia. – Bratislava, 1979; Zur Trage der Entstehung der Wysocko-Kultur. – Praha: VFME, 1987 та ін.,

Лит.: Анкета Л.І.Крушельницької; Encyclopadisches Handbuch zur Uhr-und Frugeschichte – Вип.2. – Praha, 1987; Мезенцева Г. Дослідники

**КРУШЕЛЬ-
НИЦЬКА
Лариса
Іванівна**

археології України. – Чернігів, 1997. – С.116-117; Вітаємо Ларису Крушельницьку // Бібл. вісн. – 1998. – №3. – С.40-41; Вальо М. Крушельницька Л.І. // Укр. журналістика в іменах. Вип.№5. – Львів, 1998. – С.133-138.

✓ Олена Ковальчук

КУБІЙОВИЧ
Володимир
Михайлович

(23.09.1900, Матієв, поблизу Нового Санча, Західна Лемківщина, Австро-Угорська імперія/тепер Краків, воєвод., Польща/ – 2.11.1985, Париж, Франція; похований у склепі НТШ у Сарселі) – географ, демограф, фахівець з історичної географії, картографії та антропогеографії, головний редактор “Енциклопедії українознавства” (Загальна частина. Мюнхен; Нью-Йорк, 1949. Т.1-3; Словникова частина. Париж; Нью-Йорк, 1955 – 1984. – Т.1-10), “Україне: A Concise Encyclopedia” (Toronto, 1963, 1971. – Vol. 1-2) та двох томів “Encyclopedia of Ukraine” (5 vols.) Ed. V.Kubijovyc (vols. 1-2), D.Struk (vols. 3-5). Toronto; Buffalo; London, 1984-1993. Vol. 1-5). Нар. у селянській родині. Закінчив польську народну школу (1910). Навчався в гімназії у Відні серед евакуйованих з Галичини (1915). Навчався в Ягеллонському ун-ті у Кракові (1919-1922). Захистив докторську дисертацію “Антропогеографія Горганів” в Ягеллонському ун-ті (1923). Викладав у польських гімназіях у Кракові (1922-1928). Доцент Ягеллонського ун-ту (1928-1939). Очолював Географічну комісію НТШ при Математично-природописно-лікарській секції. Брав участь у Міжнародному географічному конгресі у Варшаві (1934). Під час Другої світової війни очолював Український Центральний Комітет в Генеральному губернаторстві у Кракові та брав участь у створенні української стрілецької дивізії “Галичина”. На еміграції з 1945. В лютому-березні 1946 заарештований американцями за співробітництво з нацистами. Звільнений та виправданий. Ініціатор відновлення НТШ в Європі в 1947. Професор (з 1940) та декан філософського факультету УВУ (1947-1949, 1952-1953). Дійсний член НТШ та УВАН. Генеральний секретар (1947-1963), голова НТШ в Європі (1952-1985). З 1951 – у Сарселі (Франція), де створив осередок НТШ. Автор праць з історичної географії та картографії, демографії, антропогеографії Буковини, Волині, Галичини, Закарпаття, Підляшшя, Полісся, Холмщини, укр. еміграції та діаспори в Північній Америці, Сибіру, Середній Азії, синтетичних оглядів географії та демографії України.

Бібліогр.: Наукові праці проф. д-ра Володимира Кубійовича // Укр.книга (Краків; Львів). 1943. № 5.

Тв.: Пастуштво Буковини // Праці географічної комісії НТШ. – Львів, 1935. – Вип. 1; Атлас України і суміжних земель. – Львів, 1937; Географія України і суміжних земель. – Львів, 1938 (2-е вид. Краків; Львів, 1943);¹³

актуальних антропогеографічних проблем Закарпаття // Сьогодні й минуле (Львів). – 1939. – № 1; Територія й людність українських земель. – Краків; Львів, 1943; Сучасні проблеми української науки // Сьогодні й минуле (Мюнхен). – 1948. – № 1; Географія України. – Мюнхен, 1949; 3 демографічних проблем української еміграції. – Мюнхен, 1949; Хроніка НТШ. За час 25.УІ 1939 – 15.ІІІ 1949 / Уклав В.Кубійович. – Мюнхен, 1949; Етнографічна мапа Південно-Західної України (Галичина). – Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Париж, 1953; Зміни в стані населення советської України в рр. 1927-1958 // Укр.збірник. – Мюнхен, 1959. Кн.16; Дві українські енциклопедії. – Б.М., 1961 (у співавт.); Національний склад населення Радянської України в світлі советських переписів з 17.12.1926 р. і 15.01.1959 // ЗНТШ. – Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто, Сідней, 1962. – Т.169: 36. на пошану З.Кузелі; Мені-70. – Париж; Мюнхен, 1970 [Бібліогр. праць К. – С.129-134]; Зміни в стані населення Української РСР у 1959-1969 рр. – Мюнхен, 1972; Наукове Товариство ім. Шевченка у 1939-1952 рр. // Укр. історик. – 1973. – № 1/2; Українці в Генеральній Губернії 1939-1941. Історія Українського Центрального комітету. – Чикаго, 1975; Міграційні процеси в Українській ССР // 36. на пошану проф. д-ра О.Оглоблина / Відп. В.Омельченко. – Нью-Йорк, 1977; Україна: карта України. – Мюнхен; Париж, 1978 (у співавтор); До доповіді профю Омеляна Прицака [Роля наукового товариства ім.Шевченка (НТШ) в історії України] // Вісті із Сарселю: Неперіодичний бюлетень Акції-С (Париж; Мюнхен). – 1983/1984. – №25; Мені-85. – Париж; Мюнхен, 1985. [Бібліогр. праць К. – С.300-307]; Мої візити у Митрополита Андрея Шептицького // Укр. історик. – 1989. – № 1/3; Нарис історії Наукового товариства ім. Шевченка (1873-1949) / Передм. О.Романіва. – Львів, 1991; Наукові праці. – Львів, 1996. – Т.1.

Лит.: Kleine slavistische Biographie. – Wiesbaden, 1958; Біографічні нотки авторів: Кубійович Володимир // ЗНТШ. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто, Сідней, 1962. – Т.169: 36. на пошану З.Кузелі; Святотчна промова на закінчення ювілею 70-ліття проф. д-ра Володимира Кубійовича // Вісті із Сарселю. – 1971 (квітень) / 1972 (травень). – № 14; Кошелівець І. Володимиру Кубійовичу – 75. Мюнхен, 1975; Добрянський М. Володимир Кубійович // Віднова (Мюнхен). – 1986. № 5; Шаблій О. Володимир Кубійович: Енциклопедія життя і творення. – Париж; Львів, 1996; Світова та вітчизняна етнодержавницька думка: (У персоналіях). – К.; Донецьк, 1997; Будівничі НТШ й ЕУД: В.Кубійович (1900-1985), А.Фіголь (1908-1993): Наук. зб. / Упоряд.В.Маркусь. – К.,1998; Шаблій О. Володимир Кубійович і НТШ // Київська старовина. – 1999. – №2.

✓ *Олексій Ясь*

(27.10.1952, с.Незавизів Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл.) – дослідник історії України XIX – XX ст., д.і.н. (1996), доктор філософії, професор. Із службовців. 1981 закінчив іст. ф-т Івано-Франківського пед. ін-ту. Навчався в аспірантурі Ін-ту суспільних наук АН УРСР. Наук. кер. – *Ю.Ю.Сливка*. 1985 в

КУГУТЯК
Микола
Васильович

Одеському ун-ті захистив канд. дис. “Становище та революційно-визвольна боротьба сільськогосподарського пролетаріату Західної України в 1929-1939 рр.”. Працював доц. у Івано-Франківському пед. ін-ті. 1996 в Ін-ті нац. відносин і політології НАН України захистив докт. дис. “Національно-політичний рух в Галичині в 1890-1939 рр.” Нині декан іст. ф-ту Прикарпатського ун-ту, зав. каф. нової та новітньої історії.

Тв.: Борці за возз'єднання. Біографічний довідник. – Львів, 1988 (у співавт.); Політичні партії Західної України. – Львів, 1991 (у співавт.); Галичина: Сторінки історії. Нарис сусп.-політ. руху (XIX ст. – 1939 р.). – Івано-Франківськ, 1993; Голодомор 1933 і Західна Україна (Трагедія Наддніпрянщини на тлі суспільних настроїв західноукраїнської громадськості 20-30-х років). – Івано-Франківськ, 1994; Радикальна партія в Східній Галичині // УГЖ. – 1990. – №10; Проблема українського університету в суспільно-політичному русі Східної Галичини (1848-1918) // Наук. вісн. УВУ. – Мюнхен; Львів, 1993.

Лит.: Анкета М.В.Кугутяка; 3 позиції правди // Право України. – 1995. – №1. – С.93-94; Історик України: Ювіл. зб. на пошану акад. Вол. Грабовецького. До 70-річчя від дня народження. – Івано-Франківськ, 1998. – С.182.

✓Петро Бондарчук

КУЗЬМІНЕЦЬ
Олександр
Васильович

(07.09.1948, с.Спиченці Погребищен-ського р-ну Вінницької обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1989), проф. (1990). З селян. 1971 закінчив іст.ф-т КДУ ім.Т.Шевченка. 1971 – консультант Українського товариства охорони пам'яток історії й культури (УТОПІК). Два роки служив в рад. армії. 1973-1977 – на комсомольській роботі. 1977-1979 – навчався в аспірантурі Київського пед. ін-ту ім.Горького. Наук. кер. – д.і.н., проф. П.І.Бакуменко. В КДУ 1979 захистив канд., а у 1989 – докт.дис. Обидві присвячені проблемам організації й діяльності загальноосвітньої та професійної школи, вихованню підростаючого покоління в Україні в 60-80-ті рр. ХХ ст. 1979-1987 працював у Київському пед. ін-ті ім.Горького (нині Нац. пед. ун-т ім.М.Драгоманова) викл., ст.викл., доц., заст.декана філол. ф-ту, 1987-1995 – зав.каф. історії КПРС, політ. історії, історії України. З 1995 – проф. Укр. акад. внутрішніх справ і проф. каф. історії України Київського пед. ун-ту за сумісництвом. Заст. ред. та автор зб. “Наукові записки з української історії” (Вип.І-ІІІ. – К.-Переяслав-Хмельницький, 1993, 1994, 1995). Надрукував низку статей в “Укр. іст. журналі”, часописах “Архіви України”, “Рідна школа”, “Трибуна” й ін. Підготував 4 кандидати істор. наук, керує аспірантами. Опублікував більше 100 праць.

Тв.: Діяльність Компартії України по зміцненню зв'язку школи з життям. – К., 1987; Історико-культурна спадщина і суспільний розвиток. –

К., 1990 (у співавт.); Історія України. Навчальний посібник. – К., 1992 (у співавт.); Історія України в особах. ХІХ-ХХ ст. – К., 1995 (у співавт.).

Григорій Лисенко

(15.08.1924, с.Грушівка Кам'янського р-ну Черкаської обл. – 28.09.2002, м.Київ) – дослідник історії міжнародних відносин, д.і.н. (1970), професор, лауреат премії ім. Д.З.Мануїльського АН УРСР (1976), заслужений діяч науки УРСР (1984). З селян У 1953 закінчив іст. ф-т Львівського ун-ту. З 1953 – в Ін-ті історії АН УРСР: закінчив аспірантуру, захистив у 1958 канд. дис. “Становище і боротьба робітничого класу Болгарії на поч. ХХ ст. (1907–1912 рр.)” (наук. кр. – д.і.н., проф. В.А.Жебокрицький). Докт. дис. “Загарбницька політика німецького імперіалізму щодо України в кін. ХІХ – на поч. ХХ ст.” Пройшов шлях м.н.с., с.н.с., гол.н.с. відділу історії міжнародних зв'язків України. Є автором 350 наук. праць, серед них: Економічне співробітництво УРСР з країнами соціалізму. – К., 1962; Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму (1900–1914). – К., 1963; Економічні та культурні зв'язки УРСР і НДР. – К., 1966; Українсько-німецькі історичні зв'язки. – К., 1969; Перша на німецькій землі. – К., 1974; Траса братерського співробітництва. – К., 1980; Київ і міста-побратими. – К., 1981; Нариси з історії німецьких колоній в Україні. – К., 1995;

Нагороджений 3 орденами і 15 медалями.

Лит.: Анкета І.М.Кулинича.

Віктор Шарпаний

✓ **КУЛИНИЧ**
Іван
Маркович

(10.01.1937, м. Одеса) – український історик, д. і. н. (1978), проф. (1986), заслужений діяч науки і техніки України (1996), лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (2001), лауреат премії Освітньої фундації ім. Петра Яцика (1995). Указом Президента України нагороджений орденом “За заслуги” ІІІ ступеня (2001). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2001) (монографія “Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). – Т.11 циклу “Україна крізь віки”. К.: Альтернативи, 1999)ю

Із службовців. У 1959 закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І.І. Мечнікова. У 1958-1960 працював науковим співробітником, старшим науковим співробітником Одеського обласного державного архіву. У 1960-1963 – аспірант, 1963-1972 – молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту економіки АН УРСР. У листопаді 1963 р. захистив дисертацію “Розвиток залізничного транспорту дорево-

✓ **КУЛЬЧИ-**
ЦЬКИЙ
Станіслав
Владиславович

люційної України” на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (наук. керівник – проф. Д.І. Вірник).

З 1972 р. працює в Інституті історії України НАНУ: старшим науковим співробітником, завідуючим відділом історії України 20-30-х рр. XX ст. (з 1977 по т/ч), заступником директора з наукової роботи (1977-1979; з 1990 по т/ч). У 1976 р. захистив дисертацію “Внутрішні ресурси соціалістичної індустріалізації СРСР (1925-1937 рр.)” на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. З 1988 по т/ч – член редколегії “Українського історичного журналу” З 1997 по т/ч – заступник Головного редактора “Енциклопедії історії України”.

Одночасно у 1983-1988 та з 1998 по т/ч – заступник академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАНУ, у 1990-1993 – член бюро Відділення. У 1991-2000 рр. – голова Спілки архівістів України.

У 1988-1991 – член Експертної ради з історичних наук ВАК СРСР. З 2000 р. по т/ч – голова Експертної ради ВАК України з історичних наук.

Дослідник історії України другої половини XIX та XX ст., зокрема питань “воєнного комунізму”, непу, історії голодоморів 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 рр. Автор та редактор більше 1300 наукових праць, в тому числі автор більше 30 монографій, підручників та довідників.

Тв.: Государственный архив Одесской области: Путеводитель. – Одеса, 1961 (у співавт.), Економічний розвиток Радянської України. 1917-1970. – К., 1970 (у співавт.), Внутренние ресурсы социалистической индустриализации. 1926-1937. – К., 1979, Трудові почини робітничого класу 1921-1937 (на матеріалах Української РСР). – К., 1980 (у співавт.), Киев древний и современный. – К., 1982 (у співавт.), Історія Української РСР. Матеріали до підручника для 9-10 класів середньої школи. – К., 1988 (у співавт.), Християн Раковський. Політичний портрет. – К., 1990 (у співавт.), Керівні органи Центрального комітету КПРС. Персональний склад на кінець кожного року. – К., 1990, Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки. – К., 1991 (у співавт.), Ціна “великого перелому”. – К., 1991, Шляхами віків: Довідник з історії України. – К., 1993 (у співавт.), Історія України. Матеріали до підручника для 10-11 класів середньої школи: У 2-х чч. – К., 1993 (у співавт., перевидання у 1994 р. українською, російською та угорською мовами, у 1995 румунською мовою), Комунізм в Україні: Перше десятиріччя (1919-1928). – К., 1996, Довідник з історії України. – К., 1996 (у співавт.), Хрестоматія з історії України. – К., 1998 (у співавт.), Україна між двома війнами (1921-1938 рр.). – К., 1999, Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985-1999. – К., 2000 (у співавт.), Історія України: Підручник для 11 класу середньої школи. – К., 2000 (у співавт.), Історія Національної академії наук України. 1918-1998. – К., 2000 (у співавт.), Закономірності державотворчого процесу у незалежній Україні. – К., 2001.

Бібліографія: Станіслав Кульницький. Матеріали до біографії. – К., 2002. – 225 с.

Лит.: Животівський В. Кульницький Станіслав Владиславович // Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С.168-169; Юркова О. Історіографічний нарис // Станіслав Кульницький. Бібліографічний покажчик. – К., 2002. – С.8-62; Юркова О. Науковий шлях Станіслава Кульницького // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Вип. 6: На пошану доктора історичних наук професора С.В. Кульницького з нагоди 45-річчя наукової діяльності та 65-річчя від дня народження. – К., 2002. – С.6-11.

✓ Оксана Юркова

(03.10.1939, с.Немирівське Балтського району Одеської області) – дослідник етнонаціональної історії України, д.і.н. (1981), академік НАНУ (1995), держ. і громад. діяч, заслужений діяч науки і техніки України (1998). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1999). Закінчив істор. ф-т Одеського державного ун-ту ім.І.І.Мечникова. У 1962-1964 працював науковим співробітником Кіровоградського облпартархіву та викладачем історії в Кіровоградському філіалі Харківського політехнічного інституту. У 1964-1967 навчався в аспірантурі при Київському державному ун-ті, захистив канд. дис. з проблем національно-визвольного руху в Україні у 1917-1918 рр. Курас І.Ф. одним з перших у вітчизняній історіографії 70-х-80-х рр. звернувся до проблем історії українських політичних партій початку ХХ ст. В кількох монографіях, брошурах, численних статтях дослідник досить ґрунтовно, на значному фактичному матеріалі й серйозному теоретичному рівні відтворив найважливіші етапи становлення, діяльності, боротьби з різними суперниками РУП, УСДРП, УПСР, УПСС, УХДП, УКП(б), УКП аж до їх зникнення з політичної арени. 1981 захистив докт.дисертацію.

З 1970 доля І.Ф.Кураса була пов'язана з Ін-том історії партії при ЦК Компартії України, де він працював старшим науковим співробітником, ученим секретарем, а після досить тривалої роботи на відповідальних посадах у ЦК КПУ (1970-1983) – заступником директора по партійному архіву, а з 1985 – заступником директора з наукової роботи. З ініціативи І.Ф.Кураса було випущено низку солідних документальних та довідкових видань, присвячених різним періодам та проблемам вітчизняної історії ХХ ст., підготовлено ряд новаторських монографічних праць, в яких втілилися нові концептуальні підходи до досвіду КПРС, СРСР, було здійснено ефективні спроби заповнити “білі плями” щодо багатьох гострих, суперечливих аспектів історичного минулого. В 1988 його оби-

**КУРАС
Іван
Федорович**

рають членом-кореспондентом Академії наук України. Він стає членом Президії Академії, академіком-секретарем відділення історії, філософії і права. Зініціював створення у грудні 1991 в системі Академії Наук Ін-ту національних відносин і політології (нині Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень). З того часу працює директором цього ін-ту. Установа швидко стала провідним центром дослідження міжетнічних, міжрегіональних, міжконфесійних відносин як на історичному, так і на політологічному зрізах.

В 1995 р. І.Ф.Кураса було обрано академіком НАН України. Більше трьох років (1994-1997) він поєднував теоретичні дослідження з практичною політичною, державною роботою – був віце-прем'єр-міністром України, відав гуманітарною сферою держави.

Новітні наукові розробки І.Ф.Кураса зорієнтовані на теоретичне осмислення глибинних процесів, що відбуваються в етнонаціональній сфері, й їх відображення у політичному житті країни. Йдеться насамперед про науковий аналіз діалектики взаємодії етнічних та політичних, етнічних і регіональних, етнічних та конфесійних факторів, моделювання оптимальних технологій управління цією сферою, здійснення експертиз відповідних проєктів. Глибоко досліджується етнонаціональна специфіка, характер й особливості політичного процесу і політичної культури в минулому та сучасному житті України, релігійна ситуація, взаємини різних конфесій. Вивчається генеалогія української ідеї, її вплив на суспільно-політичні рухи у ХХ ст., актуальні питання політичної історії. Робиться це відповідно до традицій сучасної компаративістики, в порівнянні із загальносвітовими тенденціями й процесами. Досягнення вченого останніх років відбилися у книгах “Етнополітика: історія і сучасність” (К., 1999), “Політична історія України ХХ століття” у шести томах. Т.1 (2002) та ін. Усього ж його перу належить 200 публікацій, значна частина яких присвячена різним аспектам історичної науки, політології.

Заслуги І.Ф.Кураса високо оцінені в Україні та у світі. В 1998 р. йому було присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Він нагороджений орденом Дружби народів, орденом “Великий хрест” (Італія), орденом князя Гедимінаса (Литва), орденом Ярослава Мудрого. 1999 р. удостоєний звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. У 2002 р. його обрано народним депутатом України.

Лит.: 50-річчя члена-кореспондента АН УРСР І.Ф.Кураса // Вісник АН УРСР. – 1989. – №10. – С.107; Правда – “без білих плям” / Бесіди з І.Ф.Курасом записав В.А.Тичина // Трибуна лектора. – 1988. – №4. – С.11-15; №5. – С.10-11; В.Меншук. “Очистити джерела, що живлять ріку народної історії” // Трибуна лектора. – 1989. – №8. – С.18-20; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.268–269; “Найголовніший наш здобуток –

ми утримали гуманітарну сферу” / Розмову з І.Ф.Курасом вела Л.Волга // Урядовий кур’єр. – 1995. – 27 липня. – С.3; “Не приємлю само поняття – команда...” / Беседу с І.Курасом вела Н.Куруленко // Киевские ведомости. – 1994. – 2 сентября; НАНУ: персональний склад: 80 років. – К., 1998. – С.44.

Іконогр.: Хто є хто в Україні. 99. – К., 1999. – С.145.

Валерій Солдатенко

(27.07.1921, м.Лебедин Сумської обл.) – дослідник історії Зах. України XIX–XX ст., д.і.н.(1981), професор, засл. працівник вищої школи (1974). Із робітників. З 1939 по 1941 працював на педагогічній і комсомольській роботі в Сумській обл. Учасник Великої Вітчизняної війни. З 1944 на партійній роботі в Чернівецькій обл. Заочно навчався на іст. ф-ті Львівського пед. ін-ту, який закінчив у 1954. Проходив аспірантуру в Академії суспільних наук при ЦК КПРС, де під керівництвом д.і.н. Донського В.М. підготував й захистив у 1963 канд. дис. “Зростання ролі і значення первинних парторганізацій в дальшому піднесенні колгоспного виробництва”. З 1962 по 1969 був секретарем Чернівецького обкому КПУ. В 1969 – 1975 працював першим проректором Чернівецького держ. ун-ту ім. Ю. Федьковича. З 1975 по 1989 – заступник міністра освіти УРСР. У 1981 захистив докт. дис. “Становище і боротьба трудящих Півн. Буковини проти соціального і національного гніту, за воз’єднання з Українською РСР (1917 – 1940 рр.)”. Станом на 2001, працює на посаді професора каф. історії України в Київському держ. лінгвістичному ун-ті. Нагороджений урядовими орденами й медалями. Коло наукових інтересів – національно-політичний рух на західноукраїнських землях. Опубліковано понад 160 наук. праць.

**КУРИЛО
Володимир
Михайлович**

Тв.: Сівачі досвіду. – Ужгород, 1965; Північна Буковина, її минуле і сучасне. – Ужгород, 1969 (у співавт.); Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на розвиток революційного руху на Буковині. – Чернівці, 1973; У боротьбі за визволення. 1922 – 1940. – Львів, 1977; Нариси з історії Півн. Буковини. – К., 1980 (у співавт.); Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР. – К., 1981 (у співавт.); В авангарді боротьби за воз’єднання. – К., 1985 (у співавт.); Хотинське повстання. – К., 1989 (у співавт.); Історичне краєзнавство в Українській РСР. – К., 1989 (у співавт.); Історія України. В 2-х ч. – К., 1992. – Ч.2. (кол. монографія); Історія України. В 2-х кн. – К., 1995. – Кн.1. (у співавт.).

Лит.: Анкета Курило В.М.; Колесник В.П., Нерод В.О. Дослідження про революційно-визвольну боротьбу трудящих Буковини // Архіви України. – 1978. – №3; Острянин Д.Ф., Олійник Л.В. [Рецензія]. В.М. Курило. У боротьбі за визволення. – Львів, 1977 // Радянська школа. – 1979. – №12.

✓ *Святослав Юсов*

(4/16/.05.1894, м. Умань – 25.11.1972, м. Мюнхен) – дослідник історії культури та історіографії, археолог, етнограф, мистецтвознавець, професор (1947). Син адвоката. Закінчив 1917 іст.-філол. ф-т ун-ту св. Володимира, де з 1915 був секретарем іст.-етногр. гуртка. Учень М.В.Довнар-Запольського. Викл., потім директор української гімназії ім. Б.Грінченка в Умані (1916-1924), засновник і директор історичного музею Уманщини. Член Центрального комітету охорони пам'яток старовини й мистецтва на Україні (з 1917). Дійсний член і секретар Всеукраїнського археологічного комітету (ВУАК) при ВУАН (1924-1933). Директор заповідника – Всеукраїнського музейного містечка (1924-1933). Член комісії ВУАН – археографічної, старого Києва та ін. Заарештований (1933), протягом 5 років не мав права працювати за спеціальністю. С.н.с. ін-тів археології та історії АН УРСР (1938-1941), консультант Центр. історичного музею у Києві (1938-1941). 1943 емігрував до Німеччини. Проф. Українського вільного ун-ту в Мюнхені (УВУ) на кафедрі археології та етнографії. Один з організаторів Української вільної Академії наук (УВАН, 1945). Після переїзду її осередку до Америки залишився президентом УВАН в Європі. Наук. співр. Ін-ту мартилогії в Мюнхені (1946). Член НТШ (з 1947), проф. церковної археології Богословсько-педагогічної академії (з 1947). Дійсний член Міжнар. вільної Академії наук у Парижі (з 1951). У 1954-1961 очолював укр. ред. американського Ін-ту для вивчення історії та культури СРСР, що видав 17 томів “Укр. збірників” (1954-1960) та низку монографій. Досліджував Трипільську культуру, її топографічні межі та зв'язки з іншими культурами. Довів, що київський храм, відомий як Михайлівський, насправді був присвячений Св. Дмитрові Солунському (1060). У мюнхен. газ. “Шлях перемоги” (1954) надрукував серію нарисів про укр. учених-гуманітаріїв (М.Біляшівський, К.Мельник-Антонович, Г.Павлуцький, Д.Щербаківський та ін.). У рукопису залишилась монографія “Совітська етнографія на службі соціалістичного будівництва ССРСР” (1955), до складу якої входить докладний (108 с.) начерк історії укр. етнографії, а також кілька монографій з археології України.

Основні праці: Показчик історичного музею Уманщини в році 1918-му. – Умань, 1919; Лаврські інтролігатори XVII–XVIII століття. – К., 1926; відбитка з вид.: Труди Укр. наук. ін-ту книгознавства, т.1; Монументальні пам'ятки Трипільської культури. – К., 1927; відбитка з вид.: Трипільська культура на Україні, т.1; Білогородські кам'яні стелі. – К., 1932; відбитка з вид.: Записки ВУАК, т.1; Історичні плани Києва: Альбом. – Авгсбург, 1947 (у співавт.); Пречиста Діва в українському образотворчому мистецтві // зб. “Вінок Марії”. – Мюнхен, 1947; Большевицька агресія проти України, 1917–1921 // Укр. збірник. – Кн.1. – 1954; Історія археологічного знання про Україну. – Мюнхен, 1970; передрук: Полтава, 1994; Передісторія та рання історія України на підставі археологічних джерел. – Мюнхен, 1970.

Лит.: ЕУ. – IV (1962). – С. 1240; Полонська-Василенко Н. П. П. Курінний // Наукові записки УВУ. – Мюнхен. – 1965-1966. – Ч. 8. – С. 5-18; Полонська-Василенко Н. Проф. П. Курінний // Шлях перемоги. – 1972. – 10-17 груд.; Пляш В. Проф. П. Курінний // Шлях перемоги. – 1974. – 23 черв.

✓ *Сергій Білокінь*

(29.03.1924, м. Конотоп Сумської обл. – 3.09.1996, м. Київ) – дослідник історії України XIX – XX ст., д. і. н. (1974), с. н. с. (1968), професор (1984). З сім'ї залізничників. У 1946-1951 навчався на історичному ф-ті КДУ. Після нетривалої роботи вченим секретарем республіканського історичного музею, з 1955 свою наукову долю пов'язав з АН УРСР, у т. ч. з Ін-том історії (з 1957). В 1957-1960 працював редактором УІЖу, 1960-1965 м. н. с. відділів феодалізму й історії соціалістичного і комуністичного будівництва, 1965-1985 с. н. с. відділів історії міст і сіл УРСР та історії комуністичного будівництва, у 1985-1990 – зав. сектором, а 1990 переведений на посаду пр. н. с. – консультанта відділу історії культури українського народу. В 1960 під керівництвом члена-кореспонданта АН УРСР *І. О. Гуржія* без відриву від виробництва захистив в Ін-ті історії АН УРСР канд. дис. “Становище селянства Правобережної України і класова боротьба в 40-50 рр. XIX ст.” За наукове дослідження “Внесок інтелігенції Української РСР у комуністичне будівництво (1959-1970)” Вченою радою ін-ту йому присуджено вчений ступінь д. і. н. Основною проблемою досліджень були питання соціальної історії України, передусім інтелігенції. Опублікував понад 170 наукових праць. Брав участь у написанні близько 40 колективних видань, серед яких: Історія Української РСР двотомна (т. 2. – К., 1967); восьмитомна (т. 8, кн. 1 і 2. – К., 1979) та десятитомна (т. 9, 10. – К., 1988); два видання “Історії Києва (т. 2. – К., 1964 і т. 3. – кн. 2. – К., 1986); “Інтелігенція Радянської України (деякі питання історіографії і методології дослідження)” (К., 1988); “Доповіді та повідомлення другого міжнародного конгресу українців” (ч. II. – Львів, 1994). Здійснював науково-методичну та науково-організаційну роботу при написанні та підготовці до видання 26-томної “Історії міст і сіл Української РСР” (укр. й рос. мовами), два розділи колективних праць опубліковано за кордоном: один у США у виданні Колорадського ун-ту “Східно-європейський кварталник” (1990. – №2, англ. мовою), другий – у Словаччині (Братислава, 1985, словацькою мовою). Серед індивідуальних монографій: У навчанні та праці. Підготовка кадрів інтелігенції в Українській РСР. – К., 1964 (у співавт.); Роль інтелігенції України в комуністичному вихованні трудящих 1959-1965. – К., 1968; Інтелігенція Української РСР і науково-технічний прогрес. 1959-1970. – К., 1975; Інакомислення в Україні.

✓ **КУРНОСОВ**
Юрій
Олексійович

60-і – перша половина 80-х рр. ХХ ст. – К., 1994. Один з авторів п'ятьох видань підручника “Історія України” для учнів 10-11 класів СШ, опублікованих у 1989-1995 рр. Частину цих видань перекладено на російську, угорську й румунську мови. Результати наукових досліджень опубліковано також у багатьох статтях, зокрема: До питання про кількість селянських виступів на Правобережній Україні у 40-50 рр. ХХ ст. // УІЖ. – 1960. – №3; До вивчення соціальної структури радянського суспільства // УІЖ. – 1976. – №11; Визначення соціальної суті радянської інтелігенції // УІЖ. – 1985. – №6.

Ю.О.Курносів учасник бойових дій під час Великої Вітчизняної війни. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медаллю “За відвагу” та багатьма ін. медалями, а також Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

Лит.: Войцехівський А.А. / Захист докт. дис. Ю.О.Курносим // УІЖ. – 1973. – №7. – С.159; Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С.172-174.

✓ Віктор Даниленко

КУРЦ
Борис
Григорович

(24.06.1885, м. Київ – 1937?) – дослідник історії Китаю та російсько-китайських взаємин ХУІ–ХУІІІ ст., джерелознавець. Народився в сім'ї вихідців із Чехії. Закінчив історично-філологічний факультет Університету св. Володимира (1910), під керівництвом проф. *М.В. Довнар-Запольського* підготував і захистив дипломну роботу на тему “Политические и торговые отношения России с Китаем в ХУІІІ в.”, за яку отримав золоту медаль. Член історично-етнографічного гуртка при Університеті св. Володимира під керівництвом проф. *М.В. Довнар-Запольського* (1910-1919), Магістр історії (1919). Працював в московських і шведських архівах. Переклав і видав низку важливих документів з історії України другої половини ХУІ ст., зокрема донесення шведського комісара в Москві де Родеса та шведського посла Кільбургера. Паралельно займався й іншими науковими проблемами, зокрема вивчав діяльність Земських соборів в аспекті поєднання монархічного та виборного елементів у російській державності, досліджував історію торгівельних відносин Росії з іншими країнами. Професор Київського комерційного інституту (1917-1920), Київського інституту народного господарства (1920-1927), Київського археологічного інституту (1918-1924). Співпрацював з Київською філією Всеукраїнської наукової асоціації сходознавців (1925-1930), співробітник Комісії для дослідів з історії Близького сходу та Візантії при ВУАН (1930-1934). Працював у ділянці синології, зокрема досліджував державну монополію Росії

у торгівлі з Китаєм у ХУП-ХУШ ст. Написав ряд праць, які залишилися переважно в рукописах (“Зовнішня торгова монополія Росії з Китаєм у ХУП-ХУШ ст.,” “Огляд літератури про Схід, що вийшла на Україні 1924-1932 рр.,” “Колоніальна політика Росії і Китаю в ХУП-ХУШ вв.,” “Русско-китайские сношения в ХУІ, ХУП и ХУШ ст.” та ін.). Чимало уваги приділяв опрацюванню джерел історії Китаю. Б.Г. Курц є засновником напрямку торговельно-економічних досліджень російсько-китайський відносин ХУІ-ХУШ ст. і першим історіографом українського сходознавства. Заарештований у 1937 р. Ймовірно, загинув на засланні.

Тв.: Донесение Родеса и Архангельско-Балтийский вопрос в половине XVII века // Журнал Министерства народного просвещения. – 1912; Состояние России в 1650-1655 гг. по донесению Родеса. – М., 1914; Сочинение Кильбургера о русской торговле в царствование Алексея Михайловича. – К., 1915; Колоніальна політика Росії і Китаю в XVII-XVIII вв. // Новый Восток. – 1927. – № 19; Из истории торговых сношений России с Китаем в ХУП ст. // Новый Восток. – № 23/24; Звістки чужоземців як історичне джерело // ЗІФВ ВУАН. – К., 1928. – Кн. XIX. – С. 93-102; Як повстала державна караванна (валкова) торгівля Росії з Китаєм у ХУП віці // ЗІФВ ВУАН. – К., 1929. – Кн. XXI-XXII. – С. 249-296; Запад російсько-китайської торговельної монополії в II пол. XVIII в. // ЗІФВ ВУАН. – К., 1929. – Кн. XXV. – С. 235-275; Русско-китайские сношения в ХУІ, XVII и XVIII ст. – Х., 1929.

Лит.: Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // Записки НТШ. – Париж, Чикаго, 1962. – Т. 173; Скачков П.Е. Очерки истории русского китаеведения. – М., 1977; Кіржаєв С., Ульяновський В. Причинок до студій української орієнталістики 1920-1930-х років: незнаний збірник “Україна і Схід” // Україна в минулому. – К., Львів, 1993. – Вип. ІУ; Кіктенко В.О. Борис Курц і становлення української синології // Сходознавство. – 1997. – № 1; Михальченко С.И. Киевская школа в российской историографии (В.Б. Антонович, М.В. Довнар-Запольский и их ученики). – М., 1997; Матяш І. Перший український осередок фахової підготовки архівістів (до 80-ліття Київського археологічного інституту) // Київська старовина. – 1998. – № 6. – С. 53-73; Верба І.В. Кость Штеппа // УІЖ. – 1999. – № 3; Наука и научные работники СССР. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С. 207.

Ігор Верба

(08.12.1935, с.Петрятинка Брянської обл.) – дослідник історії СРСР, д.і.н., проф.

1954-1957 – студент військового училища МВД СРСР в Орджонікідзе (нині Владикавказ), 1959-1965 – студент іст. ф-ту Саратовського держ. ун-ту ім.М.Г.Чернишевського. 1957-1990 працював у воєнно-навчальних закладах МВС СРСР, з 1991 – проф.

КУЧЕМКО
Микола
Миронович

каф. іст. дисциплін Харківського держ. пед. ун-ту ім. Г.Сковороди. 1974 в Саратовському держ. ун-ті захистив канд. дис. “Боротьба Комуністичної партії за зміцнення соціалістичної законності в перші роки НЕПу. 1921-1922 рр. На матеріалах Саратовської, Царицинської та Астраханської областей” (кер. – Ельфонд Я.А.). 1987 в Ін-ті історії, філології і філософії Сибірського відділення АН СРСР – докт. “Боротьба за зміцнення соціалістичної законності у Сибіру в період відбудови народного господарства. 1921-1925 рр.”. Дослідник історії боротьби за законність, історії діяльності правоохоронних органів. Автор понад 100 друк. праць. Нагороджений орденами “Червоної зірки” і “За службу Родині в Вооруженних силах СРСР” III ступеня, 10 медалями, знаком “Отличник высшей школы”

Тв.: Материали по истории и боевому пути внутренних войск МВД СССР. – Новосибирск, 1978 (у співавт.); Укрепление социалистической законности в Сибири в первые годы НЭПа (1921-1923). – Новосибирск, 1981; Участие общественности в укреплении социалистической законности и правопорядка в Сибири в период восстановления народного хозяйства. – Х., 1981; Из опыта партийного руководства правоохранительными органами (1921-1925 гг.) // Вопросы истории КПСС. – 1986. – №3; Актуальные проблемы нравственного и эстетического воспитания офицеров внутренних войск. – Х., 1988 (у співавт.).

Лит.: Анкета М.М.Кучемко.

✓ Олена Ковальчук

**ЛАЗАРЕВСКА
Катерина
Олександрівна**

(20.08.1879, Конотопський повіт Чернігівської губ. – 1939, м. Київ) – дослідник історії України XVII–XIX ст., археограф, палеограф. Донька О.М. Лазаревського.

Закінчила Київську жіночу А. Бейтель гімназію із золотою медаллю (1897). У 1898 р. отримала свідоцтво домашньої виховательки з правом викладання російської мови, математики, історії та географії. У 1904 р. була вільною слухачкою Київського художнього училища. У 1919 р. обрана лектором по кафедрі англійської мови Українського відділу Педагогічного інституту при Фребелівському товаристві у Києві.

З 1919 р. працювала у ВУАН: спеціаліст-палеограф I (Історично-філологічного) відділу (з 1919), член-співробітник Постійної комісії для складання історично-географічного словника української землі (з 1919), співробітниця Комісії для складання історичного словника української мови (1919-1928), постійна співробітниця, секретар, виконуючий обов'язки керівничого Комісії для вивчення історії Лівобережної та Слобідської України (1925-1928), співробітниця Комісії для дослідження нової української історіографії (1928-1930) та Археографічній комісії ВУАН (з 1927, у 1930-1933 рр. – її секретар).

Член Історичної секції ВУАН (з 1927). У лютому-листопаді 1934 р. – м.н.с. Історично-археографічного інституту ВУАН.

Досліджувала питання історії України XVII-XIX ст., зокрема історію цехового устрою України. Склала палеографічний нарис для передмови до видання “Сказаніє о войне козацкой з поляками Самійла Величка” (К., 1926), була упоряд. видань “Генеральне слідство про маєтності Стародубського полку” (Український архів. – К., 1929. – Т.1), “Генеральне слідство про маєтності Лубенського полку” (Український архів. – К., 1931. – Т.4), у 1931-1933 рр. готувала до друку “Генеральне слідство про маєтності Миргородського та Полтавського полків”, “Місто Стародуб у XVIII ст. за Рум’янцевською ревізією”, опис архівної збірки О.М. Лазаревського, матеріали до історії Смелянської цукроварні. Була упоряд. проекту технічних правил для археографічних видань (1933). Готувала до видання збірники документів “Господарство великого феодала Київської Лаври” та “Селянські революційні війни 1648 р.” (1934). Провела коректуру тексту видання “Руської правди”, підготовленого С.В. Юшковим (1934).

Тв.: Матеріали до історії цехів на Лівобережній Україні XVII-XIX вв. // ЗІФВ ВУАН. – Кн. VI. – К., 1925. – С.20-33; Книга глухівського цеху калачницького // Український археографічний збірник. – Т.1. – К., 1926. – С.165-216; Київські цехи в другій половині XVIII та на початку XIX віку // Київ та його околиця в історії і пам’ятках. – К., 1926. – С.275-307; Господарство незможного панка на Конотопщині в першій половині XIX в. // Український археографічний збірник. – Т.2. – К., 1927. – С.VIII-XXI; Заможний двір на Стародубщині у першій половині XVIII в. До історії будівництва на Україні (з пул. документів) // Україна. – 1929. – Вересень. – С.22-37.

Лит.: Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.210; Історія Академії наук України. 1918-1923. Документи і матеріали. – К., 1993. – С.527; Історія Академії наук України. 1924-1928. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.621; Едиційна археографія в Україні у XIX – XX ст.: Плани, проекти, програми видань. – Вип.1. – К., 1993.

✓ Оксана Юркова

(1/13/.09.1878, Єлисаветград, Херсонської губ. (тепер Кіровоград) – 30.10.1929, Прага, Чехо-Словаччина) – правник, історик права, політичний та громадський діяч. Нар. у родині інспектора духовного училища в Єлисаветграді. Закінчив Єлисаветградську гімназію (1896), юридичний факультет Київського ун-ту Св. Володимира (1905). Учень М.Владимирського-Буданова та В.Антоновича. Працював юристом у судових установах Києва (1905-1916),

ЛАЩЕНКО
Ростислав
Митрофанович

київським мировим суддею (1916-1917). Голова Першого департаменту Київського апеляційного суду (1918), член Верховної слідчої комісії Директорії (1919). Викладав історію укр. права в Київському народному ун-ті (1918-1919). З 1920 – на еміграції. Голова Наддніпрянської допомогової секції при Українському громадському комітеті у Львові (1920-1921). Доцент (1921-1923), надзвичайний професор факультету права і суспільних наук УВУ в Празі (1923-1929). Співзасновник і голова Правничого т-ва в Празі (1923-1929). Член Історико-філологічного т-ва (1924-1929). Автор праць з історії укр. права.

Бібліогр.: Гайманівський О. Бібліографія наукових праць проф. Р.Лашенка/Книголюб (Прага). 1929. № 3/4.

Тв.: Лекції по історії українського права: У 2 т. – Прага, 1923-1924. – Т.1-2 (перевид. – К., 1998); Литовський статут як пам'ятник українського права // Наук. зб. УВУ в Празі. – Прага, 1923. – Т.1; Переяславський договір 1654 року між Україною і царем Московським // Ювілейний зб. УВУ в честь С.Дністрянського. – Прага, 1923; Ідея права власності на землю в Україні // Наук. ювілейний зб. УВУ в Празі присвяч. Т.Г.Масарикові. – Прага, 1925. – Т.1; Цивільне право. – Подєбради, 1925. – Т.1; Копні суди на Україні, їх походження, компетенція і устрій // Зб. правничої секції НТШ. – Львів, 1926-1927. – Ч.1-2; Визволення балканських народів // Діло. – 1927. – № 181-184; Український “копний” процес (по карній справі) на одному прикладі // Записки Укр. господарської академії в ЧСР. – Подєбради, 1927. – Т.1; Вінець дівочий (сгіпіеє) як інститут литовсько-українського права // Записки Укр. господарської академії в ЧСР. – Подєбради, 1929. – Т.2.

Лит.: Потульницький В.А. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці). – К., 1992; Потульницький В.А. Нариси з української політології (1819-1991): Навч. посібник. – К., 1994; Світова та вітчизняна етнодержавницька думка (У персоналіях). – К.; Донецьк, 1997.

✓ Олексій Ясь

ЛЕБЕДЕНКО
Олександр
Михайлович

(30.05.1951, м.Рені Одеської обл.) – дослідник історії України кінця XIX – початку XX ст., д.і.н., професор (1996), відмінник освіти України (1998). 1974 закінчив іст.ф-т Одеського державного ун-ту. Служив в армії (1974-1976), працював на комсомольській роботі (1976-1980). Під керівництвом доц. М.О.Гуріна у Національному пед. ун-ті ім.М.П.Драгоманова 1983 захистив канд. дис. “Удосконалення форм і методів політичної агітації на селі в роки восьмої п’ятирічки”. 1980-1987 – викладач, декан Ізмаїльського пед. ін-ту. 1987-1993 – доцент Переяслав-Хмельницького пед. ін-ту. 1993-1996 – докторант Ін-ту історії України. Докт. дис. “Анархізм в Україні (кін-

XIX – поч. XX ст.)” захистив у 1996 в Ін-ті історії України НАНУ. У листопаді 1996 був призначений ректором Ізмаїльського держ. пед. ін-ту. Автор бл. 50 наук. праць.

Тв.: Матеріали до курсу лекцій з історії України. Вип. II. – Черкаси, 1991 (у співавт.); Скорочений курс лекцій з політології. – К.-П.-Хмельницький, 1992 (у співавт.); Анархізм в Україні (XIX – поч. XX ст.). – К., 1994; История анархизма в Украине кон. XIX – нач. XX вв. – К., 1995; Українське Придунав'я. Кн.1-2. – Ізмаїл, 1998, 2000 (у співавт.); Етнополітична ситуація в Українському Придунав'ї // Четвертий міжнародний конгрес українців: Південь України. Одеса. – Одеса, 1999 (у співавт.).

Лит.: Анкета О.М.Лебеденка.

✓ Віктор Даниленко

(псевдоніми: Paul Sikora та ін.; 6/19.05.1915, Відень, Австрія – 28.10.1984, Мюнхен, ФРН) – дослідник історії України та СРСР XX ст., советолог, публіцист, політичний діяч. Закінчив Львівський ун-т (1938). Головний редактор газети “Нове село” (1936-1939). Член ОУН. Один із засновників Української народно-демократичної партії (1942-1945). По Другій світовій війні після виходу з ОУН разом з *І.Майстренком* організував Українську революційно-демократичну партію – “лівий відлам” ОУН. Співредактор партійного органу “Вперед” (1949-1956). Співробітник німецької щоденної ліберальної газети “Süddeutsche Zeitung”. У 70-і роки радник у справах СРСР Німецької соціал-демократичної партії. Співробітник Східноєвропейського дослідницького центру в Дюссельдорфі. Автор праць з політичної історії України 40-80-х років XX ст., студій присвячених сталінському терору 30-х років, біографічних довідників радянських діячів.

ЛЕВИЦЬКИЙ
Борис

Тв.: The Communist Party of the Ukraine // Ukrainian Review (London). – 1957. – № 5; Die Sowjetukraine und die europäischen volksdemokratischen Länder (1958–1960) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1961. – Vol.1.9, № 1/2; Роман Роздольський // Сучасність (Мюнхен). – 1968. – № 5; The Stalinist Terror in the Thirties: Documentation from the Soviet Press. – Stanford, 1974; The Historical Significance of the Split in the OUN // Meta. – 1978. – Vol.1.2, № 1; Politics and Society in Soviet Ukraine, 1953-1980. – Edmonton, 1984; Who's Who in the Soviet Union: A Biographical Encyclopedia of 5000 Leading Personalities in the Soviet Union. – Munich, 1984.

Лит.: Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні: У 2 т. – К., 1998. Т.2.

Олексій Ясь

ЛЕВЧЕНКО

**Микола
Захарович**

(1903, м. Київ – 1934, м. Київ) – етнограф, літературознавець. Народився в родині робітника тютюнової фабрики. Названий син акад. А.Ю. Кримського. Закінчив 2-гу київську класичну гімназію (1920), історичне відділення Київського інституту народної освіти (1923). Також навчався в Київському археологічному інституті (1921) та одночасно працював бібліотекарем у Всенародній бібліотеці України. Член Історичного семінару підвищеного типу при Київському ІНО під керівництвом проф. О.П. Оглоблина (1923-1927). У 1923-1929 – завідувач друкарнею ВУАН, науковий секретар канцелярії Історично-філологічного кафедри ВУАН. З 1924 – постійний позаштатний співробітник Кабінету арабо-іранської філології, з 1928 – дійсний член Етнографічної та Діалектологічної комісії ВУАН, науковий консультант Кабінету вивчення Поділля у Вінниці. Заарештований 1929 у справі “Спілки визволення України” і засуджений до 10 років позбавлення волі. Покарання відбував у Біломорбалттаборі в Карелії, де психічно захворів. Після звільнення у 1934 повернувся до Києва, де покінчив життя самогубством. Реабілітований 1973.

Тв.: 3 поля фольклористики та етнографії: Ст. та записи. – Вип.І-П. – К., 1927-1928; Казки та оповідання з Поділля в записах 1850-60-их рр. – Вип.І-П / Передм. акад. А.М. Лободи. – К., 1928.

Лім.: Циганкова Е. Маловідомий сюжет з академічного життя // Вісник Національної академії наук України. – 1996. – № 3/4. – С.54-56; Свідчення-спомини М. Левченка / Публ. Е. Циганкової // Вісник Національної академії наук України. – 1996. – №3/4. – С.57-76; А.Ю. Кримський – неодмінний секретар Всеукраїнської академії наук. Вибране листування / Упор. Л. Матвеева, Е. Циганкова. – К., 1997; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Національна академія наук України. 1924-1928. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.622; ЕУ. – Т.4. – С.1271.

Ігор Верба

ЛЕЩЕНКО

**Леонід
Овдійович**

(2.06.1931, с.Городиця Уманського р-ну Черкаської обл.) – дослідник нової й новітньої історії зарубіжних країн, д.і.н. (1985), проф. (1991). У 1954 закінчив ф-т міжнародних відносин. У 1954-1957 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР. У 1959 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Провал американської політики ізоляції Китаю”. Докт. дис. “Фермерський рух у Канаді 1900-1939 рр.” захистив у Київ. ун-ті. З 1957 по 1978 працював в Ін-ті історії АН УРСР: 1957-1961 – м.н.с. відділу загальної історії та міжнародних відносин; 1961-1965 – учений секретар ін-ту; 1965-1978 – с.н.с. відділу нової й новітньої історії зарубіжних країн. У 1974-1975 – стипендіат ЮНЕСКО, працював в наук. архівах США, Канади, Велико-

британії. 1978-1991 – зав. відділом Ін-ту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР; 1991-1992 – пр.н.с. Ін-ту світової економіки і міжнародних відносин АН України (реорганізованого з Ін-ту соц. і економ. проблем зарубіжних країн); 1992-1993 – проф. Ін-ту міжнародних відносин Київ. ун-ту ім. Т.Шевченка; 1993-1996 – радник-посланник Посольства України в КНР; з 1997 – гол.н.с. Ін-ту світової економіки і міжнародних відносин НАН України і водночас з 1999 – професор Дипломатичної академії при МЗС України. Опублікував 140 праць.

Тв.: Провал американської політики ізоляції Китаю – К., 1959; 3 руїн війни до тривкого миру. УРСР на міжнародній арені в період становлення світової соціалістичної системи (1945-1949 рр.). – К., 1963; Україна на міжнародній арені (1945-1949 рр.). – К., 1969; СРСР і Канада в антигітлерівській коаліції. Демократичні сили Канади у боротьбі проти фашизму, за союз і бойове співробітництво з СРСР (1941-1945 рр.). – К., 1973; Розрядка і класова боротьба. – К., 1978; Європейська безпека: проблеми і перспективи. – К., 1981; Канада – наш сусід і партнер. – К., 1990.

Лит.: ЕИ. – V3. – 1993. – Р.89.

✓ Петро Бондарчук

(11.02.1911, с.Бурчак Михайлівського р-ну Запорізької обл. – 9.02.1991, м.Київ) – дослідник історії України 2-ї пол. XIX – поч. XX ст., д.і.н. (1960), с.н.с. (1951), лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1980). Із селян. Закінчив історичний ф-т Одеського ун-ту. В 1939-1941 навчався у Військово-політичній академії ім.Леніна заочно. З 1933 служив у Червоній армії, викладач історії СРСР, основ марксизму-ленінізму, досвіду партійно-політичної роботи в РСЧА у гарнізонній партшколі при політвідділі спецвійськ Київського гарнізону. Учасник Великої Вітчизняної війни, інвалід. З 1945 р. – викладач основ марксизму-ленінізму Київського ун-ту, 1949 р. – с.н.с. відділу історії капіталізму Ін-ту історії АН УРСР. У 1949 захистив канд. дис. “Селянський рух на Правобережній Україні в період революції 1905-1907 рр.”, з 1951 – зав. відділом історіографії та фондів і т.в. обов’язки заст. директора з наукової роботи Ін-ту історії АН УРСР, з 1953 – зав. відділом історіографії цього самого Ін-ту, з 1955 – с.н.с. Ін-ту. Докт. дис. “Селянський рух в Україні в зв’язку з проведенням реформи 1861 р.”. З 1975 – с.н.с., в.о. завідувача новоствореним відділом історії дружби народів, з 1984 – с.н.с.-консультант. З 1986 – на пенсії. Опублікував бл. 300 праць, у т.ч. 6 монографій, 12 колективних праць та навчальних посібників. Нагороджений орденом Червоної Зірки, Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

✓ ЛЕЩЕНКО
Микола
Никифорович

Тв.: Селянський рух на Правобережній Україні в період революції 1905-1907 рр. – К., 1955; Крестьянское движение на Украине в связи с проведением реформы 1961 г. (60-е гг. XIX ст.). – К., 1959; Класова боротьба в українському селі на початку ХХ ст. – К., 1968; Класова боротьба в українському селі в епоху домонополістичного капіталізму. – К., 1970; Українське село в революції 1905-1907 рр. – К., 1977; Історія Української РСР. – Т.1. – К., 1967; Історія селянства Української РСР. – Т.1. – К., 1967; За працю Історія Української ССР”, т.III (К., 1978); т.IV (К., 1978) удостоєний Державної премії УРСР.

Лит. Історія Академії наук Української РСР. – К., 1967. – С.328; РЕІУ. – Т.3. – 1971. – С.5; ЕИ. – V.3. – 1993. – Р.89.

Галина Брега

**ЛИЗОГУБ
Юрій
Маркович**

(29.04.1937, м.Винниця) – дослідник соціально-економічної історії СРСР, д.і.н.(1982), проф., заслуж. працівник культури, громад. діяч. Із сім'ї педагогів. Закінчив історико-філологічний ф-т Луцького держ. педін-ту (1959). У 1959 – 1965 рр. працював інструктором, другим секретарем Луцького міського комсомолу, секретарем, першим секретарем Волинського обкому ЛКСМУ. В 1965 – 1968 рр. навчався в аспірантурі каф. радянського суспільства Академії суспільних наук при ЦК КПРС, де підготував й захистив під керівництвом д.і.н. Касьянського В.Г. канд. дис. "Участь робітничого класу у здійсненні суцільної колективізації сільського господарства (1929 – 1952)." У 1968 – 1970 рр. працював другим секретарем Луцького міського КПУ. З 1970 – на викладацькій роботі в Ровенському держ. пед. ін-ті. В 1982 захистив у Академії суспільних наук при ЦК КПРС докт. дис. "Робітничий клас СРСР у боротьбі за створення і зміцнення колгоспного ладу (1928 – 1937)." З 1987 по 1998 – ректор Бердянського держ. педін-ту, а з 1998 по т.ч. – радник ректора і професор каф. історії в названім вузі. Обирався депутатом Волинської та Запорізької обласних, Луцької міськради народних депутатів. Досліджує проблеми радянського суспільства 20 – 50-х рр. Має понад 160 друк. праць.

Тв.: Дружба серпа і молота. – К., 1968; Культурно-освітня діяльність робітничого класу серед селянства в роки суцільної колективізації сільського господарства (1929 – 1932)/В кн.: Із історії радянської культури. – Львів, 1972; Історія міст і сіл Української СРСР. Ровенська область. – К., 1973. (Успівавтор.); Робітничий клас СРСР в боротьбі за перемогу колгоспного ладу (1928 – 1937). – Львів, 1978; Ініціатива знаходить підтримку. – Львів, 1984.

Лит.: Анкета Лизогуба Ю.М.

✓ *Святослав Юсов*

ЛИМАН

Ігор

Ігорович

(23.08.1971, м.Бердянськ, Запорізької обл.) – дослідник історії релігії в Україні, к.і.н.(1996), доцент (1999), чл.-кор. Українського (Азовського) відділення Академії екологічних наук та підприємництва. Закінчив у 1993 іст. ф-т Запорізького держ. ун-ту (ЗДУ). З цього ж року працював асистентом на каф. історії України, одночасно навчає в аспірантурі ЗДУ. Тут в 1996 під керівництвом д.і.н. Бойко А.В. підготував й захистив канд. дис. “Церковний устрій Запорозьких Вольностей (1773 – 1775 рр.)”. Після захисту працював ст. викладачем, доцентом, а з 1999 – зав. каф. історії Бердянського держ. пед. ін-ту. Був стипендіантом Стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених. Основна проблематика досліджень – церковний устрій Півдня України. Має понад 20 друк. праць.

Тв.: Церква в духовному світі запорозького козацтва. – Запоріжжя, 1997; Церковний устрій Запорозьких вольностей (1734 – 1775). – Запоріжжя, 1998; Міжконфесійні взаємини на Півдні України (XVIII – XX ст.). – Запоріжжя, 2000. (Кол. монографія); Запорозьке козацтво в ставленні до церков і духовенства // Записки наук.-дослід. лаб-рії історії Південної України ЗДУ. Вип.І. – Запоріжжя, 1996; Особливості релігійності запорозьких козаків// Там само. Вип.ІІ. – Запоріжжя, 1996; Стосунки Коша Війська Запорозького і київських митрополитів з церковних питань в період Нової Січі // Наукові праці істор. ф-ту ЗДУ. Вип.ІІ. – Дніпропетровськ, 1997; До питання про зв’язок вірувань і обрядовості духоборів та запорозького козацтва // Запорозьке козацтво в пам’ятках історії та культури. – Запоріжжя, 1997; Статус церковних старост на початку XIX ст. // Наукові праці істор. ф-ту ЗДУ. Вип. VII. – Запоріжжя, 1999.

Лит.: Анкета Лимана І.І.; Войцехівський Ю.В. [Рецензія]. І.І. Лиман. Церква в духовному світі запорозького козацтва // УІЖ. – 1999. – №6.

✓ *Святослав Юсов*

(12/24.10.1857, Київ – 9.06.1926, Сімферополь) – фахівець з історії України та слов’янських країн, археограф. Нар. у родині директора Фундуклівської жіночої гімназії. За жіночою лінією нащадок відомого роду Балабух. Закінчив Київську першу гімназію зі срібною медаллю (1875), історико-філологічний факультет Київського ун-ту Св. Володимира (1879). Стипендіат по кафедрі російської історії Київського ун-ту Св. Володимира (1879-1883). Учень В.Б.Антоновича. Захистив магістерську дисертацію “Взаємодносини Русі та Польщі” у С.-Петербурзькому ун-ті (1884). Приват-доцент Новоросійського ун-ту в Одесі (1884-1885). Приват-доцент Московського ун-ту (1888-1894). Захистив докторську дисертацію “Риси з історії станів у південно-західній (Галицькій) Русі” у Київському ун-ті Св. Володимира (1894). З 1895 – екстраординарний,

ЛИННИ-
ЧЕНКО

Іван
Андрійович

а з 1898 – ординарний професор Новоросійського ун-ту. Викладав російську історію та історію слов'янства на Вищих жіночих курсах (1906-1917), різні курси в ун-ті та інших навчальних закладах Сімферополя (1921-1926). Дійсний член Московського археологічного т-ва (1893). Чл.-кор. С.-Петербурзької (1900) та Краківської АН (1901). Голова Одеського бібліографічного т-ва та редактор його “Известий” (1910-1912). Голова Одеського слов'янського благодійного т-ва ім. Кирила та Мефодія (1903-1910). Брав участь у міжнародних конгресах та з'їздах істориків та археологів у Римі (1903, 1912), Афінах (1905), Берліні (1908), Каїрі (1910), Буенос-Айресі (1910), Женеві (1912), Лондоні (1913). Працював в архівах Москви, С.-Петербурга, Берліна, Варшави, Вроцлава, Відня, Львова, Кракова, Познані, Праги. Прибічник схеми офіційної російської історії. У 1917 полемізував з М.Грушевським стосовно можливості існування незалежної Української держави. Автор праць з історії Київської Русі та Галицько-волинського князівства, студій присвячених М.В.Гоголю, М.І.Костомарову, О.І.Маркевичу, М.І.Стороженко, а також неопублікованих подорожніх заміток про Крим.

Тв.: Вече в Киевской области // Университетские известия. – К., 1881. – № 2-3; Взаимные отношения Руси и Польши до половины XIV века // Университетские известия. – К., 1882. – № 2-6, 9-12; Сочинения П.Голубовского и Д.Багаля. Критическая оценка И.Линничеика // Журнал Министерства народного просвещения. – 1883. – № 5; Архивы в Галиции // Киевская старина. – 1888. – № 8; Архив в Малороссии (с прилож. Акта о смерти Шуйских) // Киевская старина. – 1888. – № 10; О браках русского княжеского дома с польским // Чтения общества Нестора-летописца. – 1888. – Кн.2; Юрий II, последний князь Малой Руси // Чтения общества Нестора-летописца. – 1888. – Кн.2; Археологические раскопки в Полтавской губернии // Газета Гатцука. – 1889. – № 50; Научное значение Западно-русской истории // Киевская старина. – 1889. – № 1; Современная курганомания // Газета Гатцука. – 1889. – № 33-34; В каком году впервые появились на Руси пушки // Киевская старина. – 1890. – № 1; Критический обзор современной литературы по истории Галицкой Руси // Журнал Министерства народного просвещения. – 1891. – № 5-7; История западных славян: Курс лекций. – М., 1895; Общественная роль армян в прошлом Юго-Западной Руси // Чтения общества Нестора-летописца. – 1895. – Кн.9; Суспільні верстви Галицької Русі XIV–XV ст. – Львів, 1899; Памяти старого друга [А.И.Маркевича] // Одесский листок. – 1903, 7 июня. – № 145; Грамоты галицкого князя Льва и значение подложных документов как исторического источника // Известия отделения русского языка и словесности АН. – 1904. – Т.9, № 1; Отзыв о трудах г. В.Новодворского. – Одесса, 1905; Алексей Иванович Маркевич: биографические воспоминания и список трудов // Записки Одесского общества истории и древностей (Одесса). – 1906. – Т.26; Графиня П.С.Уварова. – Одесса, 1910; Владимир Бонифатьевич Антонович // Труды XIV Археологического съезда. – Чернигов, 1911. – Т.3; Младший из старших славянофилов. – Одесса,

1911; Речи и поминки: Сб. ст. по истории русской литературы и биографических воспоминаний. – Одесса, 1914; Патриарх русского славяноведения // Русская мысль. – 1915. – № 6; Александр Александрович Кочубинский. – Одесса, 1916; Малорусский вопрос и автономия Малороссии (Открытое письмо проф. М.С.Грушевскому). – Пг.; Одеса, 1917.

Лит.: Двадцатипятилетие имп. Новороссийского университета. – Одесса, 1890; Словарь членов Общества любителей российской словесности. – М., 1911; 30-летие деятельности И.А.Линниченко // Одесские новости. – 1911. – № 8542; Московское археологическое общество в первое пятидесятилетие его существования (1864-1914). – М., 1915. – Т.2: Биографический словарь членов общества; Линниченко И.А. (некролог) // Україна. – 1927. – № 3; Історія Одеського університету за 100 років. – К., 1968; Чухрий П.Г. Історична наука і історики півдня України дожовтневого часу // Питання історії народів СРСР. – Харків, 1969. – Вип.8; Славяноведение в дореволюционной России: Библиографический словарь. – М., 1979; Санцевич А.В. Роль особових архівних фондів у краєзнавчій роботі [І.А.Линниченко, О.І.Маркевич, М.Л.Ернст] // IV республіканська наук. конф. з історичного краєзнавства: Тези доповідей та повідомлень. – К., 1989; Дві не зовсім академічні дискусії: І.А.Линниченко, Д.І.Багалій, М.С.Грушевський // Український археографічний щорічник: Нова серія. – К., 1993. – Вип.2, Михальченко С.И. Рецензии И.А.Линниченко как источник по истории Киевской школы // Одеса – 200: Мат-ли міжнарод. наук.-теорет. конф. присвяч. 200-річчю міста: У 2 ч. – Одеса, 1994. – Ч.2; Багалій Д.І. Вибрані праці: У 6 т. – Харків, 1999. – Т.1: Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія; Немошняк А.А. Записки путешественников и путеводители в развитии исторического краеведения Крыма (последняя треть XVIII-начало XX века). – К., 1999; Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – К., 1999. – Вип.1 (XIX-1930-і роки).

✓ *Олексій Ясь*

(Псевд.: В.Правобережець; 05.04.1882, с.Затурці Володимирського п-ту на Волині – 14.06.1931, санаторій Вінервільд поблизу Відня, Австрія) – дослідник історії української державності, політолог, соціолог, публіцист, громад.-політ. діяч, дипломат. Походив із старовинного польського шляхетського роду, який переселився в Україну у XVIII ст. З сім'ї поміщика. 1902 закінчив І Київську гімназію, філос. (1905) та іст. (1906) ф-т Ягеллонського ун-ту у Кракові, 1906-1908 вчився на сусп.-політ. ф-ті Вищої школи політ. наук у Женеві.

Повернувшись в Україну (1908), написав та видав ряд іст. праць (“Данило Братковський і його доба” (1909), “Генерал артилерії Великого князівства Руського” (1909) й ін), заснував у Києві польськомовний журнал “Przegląd Krajowy” (1909). Після падіння

ЛИПИНСЬКИЙ
Вячеслав
(Вацлав)
Казимирович

гетьманату залишився в Австрії як політ. емігрант. Викладав в Укр. соціол. ін-ті політологію, історію, філософію (1920-1931). 1920 видав мднографію "Україна на переломі. 1657-1659", яка започаткувала державницький напрямок в укр. історіографії. 1920-1925 редагував неперіодичний збірник "Хліборобська Україна". На сторінках збірника та в інших творах, особливо у політ.-філос. трактаті "Листи до братів-хліборобів" (Відень, 1926) він розвивав ідеї українського монархізму, покладаючи на соціалістичних лідерів Центральної Ради й Директорії УНР відповідальність за поразку національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. Розробив власну цілісну концепцію держави-нації, накреслив шляхи і засоби відродження державної самостійності України.

Тв.: Генерал артилерії Великого князівства Руського (з архіву Немиричів) // ЗНТШ, 1909. – Т.87. – С.37-47; Україна на переломі. 1657-1659. Замітки до історії укр. держ. будівництва в XVII ст. – Відень, 1920; Листи до братів-хліборобів. – Відень, 1926; Хам і Яфет. З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 р. – Львів, 1928; Те ж саме // Сучасність. – 1992. – №6. – С.63-76; Релігія і церква в історії України. – Філадельфія, 1925; – К., 1995; Народи поневолені і народи недержавні // Політика. – 1925. – №1; "Нова зоря" і ідеологія гетьманців // Діло. – 1929. – 18 лип. – №157; Розкол серед гетьманців // Діло. – 1930. – 1 жовт. – №217; 3 жовт. – №219; 8 жовт. – №223.

Лит.: Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. – Прага, 1923. – Те ж. – К., 1996. – С.209-212; Забаревський Д. (Дорошенко Д.). Вячеслав Липинський і його думки про українську націю і державу. – Відень, 1925; Шульгин О. На смерть Липинського // Тризуб. – 1931. – №26. – С.2-4; Босий В. Вячеслав Липинський, ідеолог української трудової монархії. – Торонто, 1951; Плав'юк М. Липинський і гетьманці // Укр. історик. – 1954. – №2. – С.10-16; Лисяк-Рудницький І. Вячеслав Липинський // Сучасність. – Мюнхен, 1961. – №6; Антонович М. В. Липинський і Д.Дорошенко // Укр. історик. – 1982-1983. – №3-4. – С.5-19; Гирич І. Вячеслав Липинський: "Без держави немає нації" // Старожитності. – 1992. – Ч.7. – С.6; Гирич І.Б. Лицар української державності: Нарис життя і діяльності Вячеслава Липинського // Архіви України. – 1992. – №1-3. – С.34-44; Потульніцький В.А. Історія української політології. – К., 1992. – С.108-119; Потульніцький В.А. Концепція української державності в творчості В.Липинського // Українська еміграція: Матеріали наук. конф. – Львів, 1992. – С.339-359; Вячеслав Липинський: Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна: Матеріали міжн. наук. конф. 2-6 червн. 1992 р. (Київ; Луцьк; Кременець). – К.; Філадельфія, 1994. – 284 с.; Кондратюк Ф. Вячеслав Липинський – видатний український історик і політолог. – Житомир, 1994; Кушплір Д., Підкова І. Липинський Вячеслав Казимирович // Довідник з історії України. Т.ІІІ. – К., 1995. – С.159-160; Гошуляк І. Теоретик українського монархізму // Іст. календар'97. – К., 1996. – С.127-128; Курас Д.І., Ходоровський М.Д. Липинський Вячеслав [Вацлав Вікентій] Казимирович // Укр. біографістика: 36. наук. пр. Вип.1. – К., 1996. – С.83-87; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його

сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.98-100; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі. – 1998. – №10. – С.41; Пеленський Я. Вячеслав Липинський – засновник державницької школи в українській історіографії // УДЖ. – 1991. – №2. – С.139-141; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.18.

Геннадій Стрельський

(27.06.1955, смт Катеринопіль Черкаської обл.) – дослідник історії України періоду Другої світової війни та історії церкви, д.і.н. (1999). Із службовців. У 1978 закінчив історико-педагогічний факультет Київського державного педагогічного інституту ім. О.М.Горького. Працював учителем історії й організатором позашкільної виховної роботи в Гірській середній школі (1978-1985), викладав дисципліни суспільствознавчого циклу у Київському державному музичному училищі ім. Р.М.Глієра (1985-1990). З 1984 до 1987 навчався на заочному відділенні аспірантури Київського державного педагогічного інституту ім. О.М.Горького. Наук. керівник – к.і.н., доц. І.Х.Ганжа. З 1990 працює в Інституті історії України НАН України – м.н.с., н.с. (1992-1995), с.н.с. (з 1995), зав. відділом (з 2000). У 1992 в Одеському університеті захистив канд. дис. “Роль робітничого класу України у створенні та зміцненні органів державної влади (1919-1920)”, а у 1999 в Інституті історії України – докт. дис. “Релігійна ситуація в Україні в 1941-1946 рр.”. У 2000 призначений завідувачем відділу історії України періоду Другої світової війни. За цикл праць “Роль особи в історії” удостоєний премії Президії НАНУ за 1998. Член редколегії УДЖ, Головної редколегії “Книги Пам’яті України”.

✓ **ЛИСЕНКО**
Олександр
Євгенович

Спектр наукових інтересів включає тематику, пов’язану з національно-визвольним рухом українського народу, воєнною добою, проблемами історії церкви, української діаспори, історіографії та джерелознавства, методології історичної науки.

Лисенко О.Є є автором 3 монографій, 2 брошур, близько 60 наукових статей. Серед них: Українські громади зарубіжжя в роки Другої світової війни: акції допомоги народу України. – К., 1997 (у співавт.); Українська національна ідея і християнство – К., 1997 (у співавт.); Звитяга і жертвовність: українці на фронтах II світової війни. – К., 1997 (у співавт.); Огляд видань Інституту історії України НАН України за останнє 10-річчя. – К., 1997 (у співавт.); Церковне життя в Україні 1943-1946. – К., 1998; Український геополітичний фактор в часи Другої світової війни. – К., 2000 (у співавт.).

Лит.: Анкета О.Є.Лисенка.

✓ *Петро Бондарчук*

(28.04.1956, с.Слобода-Романівська, Новоград-Волинського р-ну, Житомирської обл.) – фахівець з новітньої політичної історії України, міжнародних відносин, конституційного права; д.і.н. (1995), проф. (1996), чл.-кор. НАН України (1997), заслужений діяч науки і техніки України (1998), лауреат Державної премії в галузі науки і техніки (1999), академік Академії правових наук України (2000). Із селян. Закінчив із золотою медаллю Старороманівську середню школу (1973), з відзнакою – іст. ф-т КДУ ім. Т.Г.Шевченка (1978). У 1978-1986 – пом. ректора, викладач, ст. викладач, доцент істор. фак-ту КДУ ім. Т.Г.Шевченка. У 1984 -захистив канд. дисертацію “Діяльність Комуністичної партії України з вдосконалення підготовки викладачів суспільних дисциплін (1966-75 рр.)”. У 1986-1989 – нач. управління Мін-ва вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. 1989-1991 – лектор, консультант, пом. секретаря ЦК КПУ. 1991-1994 – доцент істор. фак-ту, докторант КДУ ім.Т.Г.Шевченка. У 1995 – в Інституті історії України захистив докторську дисертацію “Політична арена України: дійові особи та виконавці (Суспільно-політичний розвиток України у першій половині 90-х років)” з 1997 – чл.-кореспондент НАН України по Відділенню історії, філософії та права. Професор кафедри новітньої історії Київ. нац. ун-ту ім.Т.Г.Шевченка (з 1996). Одночасно з серпня 1994 – пом. Президента України, з листопада 1995 – заст. Глави Адміністрації Президента України, з вересня 1996 по листопад 1999 – 1-й пом. Президента України, керівник групи помічників і референтів Президента України. У листопаді 1999 призначений Головою Адміністрації Президента України. Очолював ряд консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, створених Президентом України, або входив до їх складу. В 2002 р. обраний Головою Верховної Ради України. З 1999 – член Ради національної безпеки і оборони України, голова Комісії державних нагород і геральдики України, заст. голови Державної комісії з проведення в Україні адмін. реформи. З 2000-голова Коорд. ради з питань держ. служби, голова Комісії з питань адмін.-територіального устрою, голова Громадської ради експертів з внутрішньополітичних питань, член Ради з питань реформування судової системи України та ін. З 1998 – член Президії ВАК України, з 2000 – член Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки. Член спеціалізованих вчених рад в Інституті історії НАН України та на історичному факультеті Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка. Член редколегій ряду видань історичного профілю. Співавтор 8 винаходів. Нагороджений багатьма орденами зарубіжних країн. Як вчений досліджує проблеми новітньої історії України, питання теорії і практики державотворення. Автор понад 210 публікацій.

Тв.: Політична арена України: дійові особи та виконавці. – К., 1994; Україна: політика, політики, власть. – К., 1997; Все про Україну. – К., 1998 (у співавт.); Державний лад. Конституція і правопорядок. – К., 1998; Відзнаки Президента України: Ордени, медалі, нагородна зброя. – К., 1999 (у співавт.); Україна за роки незалежності. 1991-1998. – К., 1999; Греки на теренах України. – К., 2000; Утвердження незалежності України. – К., 2000; Україна на межі тисячоліть (1991-1999 рр.). – К., 2000; Зовнішня політика України: 1990-2000. – К., 2000; Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К., 2001; Київ. Енциклопедичне видання. – К., 2001 (у співавт.); Конституційний процес. Основні положення Конституції України. – К., 2001; Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001); Економічні аспекти ролі України у формуванні Європи сьогодення та Європи майбутнього. К., 2001.

Лит. Литвин Володимир Михайлович // Імена України: Біографічний щорічник. 1999. – К., 1999; Литвин Володимир Михайлович // Хто є хто в Україні. – К., 1999; Спирін О. Політичний олімп України // Молодь України. – 1995. – 15 червня; Рисіч Й. Політика і політики в Україні // Дніпровская панорама. -1997. – 6 августа; Харандюк Г. Уряду – секретаря. Президенту -Уповноваженого. – Закон і бізнес. – 1999. – 18 грудня; Панченко Г. Воздасться по делам. – Украинская Инвестиционная Газета. – 2000. -11 января; Лідери: старожили і новачки. – Демократична Україна. – 2000. – 20 січня; Віднянський С. Для українських греків написано їхню історію. – Урядовий кур'єр. – 2000. – 4 листопада; Про нові політичні реалії. – Урядовий кур'єр. – 2001. – 10 лютого; Беба П. Стабільність приваблює інвестиції. – Урядовий кур'єр. – 2000. – 18 травня; Саміт у Нью-Йорку – знакова подія тисячоліття. – Урядовий кур'єр. – 2000. – 9 вересня; Федорук О. Магістралі Державотворення. – Урядовий кур'єр. – 2001. – 23 червня; Владимир Литвин открываєт дорогу “плану Маршалла-2”. – 2000. – 2001. – 28 июня-5 июля.

✓ Валерій Смолій

(10.04.1957, м.Тернопіль) – дослідник польсько-українських стосунків, українських визвольних змагань першої половини ХХ ст., д.і.н. (1999), Зі службовців. У 1979 закінчив історико-педагогічний ф-т Івано-Франківського державного пед. ін-ту ім. В.Стефаніка, 1985 в Одеському держ. ун-ті захистив канд. дис. “Боротьба за владу Рад у Східній Галичині (1918-1920 рр.)” (наук. кер. – д.і.н., проф. Ю.Ю.Сливка). З 1979 працював в Ін-ті українознавства ім.І.Крип'якевича м.н.с., н.с., с.н.с., з 1995 – завідувач відділу наукових та інформативних видань. У 1999 в Ін-ті українознавства ім.І.Крип'якевича НАН України захистив докт. дис. “Українсько-польська війна 1918-1919 рр.”. З 2000 – професор кафедри новітньої історії Львівського національного ун-ту ім.І.Франка (за сумісництвом). Обирався головою історичної комісії НТШ (1999-2002), Львівської

ЛИТВИН
Микола
Романович

обл. організації Всеукраїнської спілки краєзнавців (з 2002), членом польсько-української іст. комісії при ПАН і НАНУ (з 1993). Експерт ВАК України (2000-2004). Лауреат акад. премії ім. М.Грушевського (2000). Член редкол. збірн. "Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність", "Держава та армія". Співупоряд., член редкол. серійних видань: "Жовківщина" (Т.1-5. 1994-2000), "Перемишль і Перемиська земля протягом віків" (Вип. 1-3. 1996-2003), "Миколаївщина" (Т.1-2. 1998-1999) "Львів: історичні нариси" (Вип.1. 1996), "Депортації: західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр." (Т.1-3. 1996-2002), "Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów. 1917-1939" (Т.1-2. 1998-1999). Оpubлікував понад 300 праць в Україні, Росії, Польщі, Чехії, Франції.

Тв.: Українсько-польська війна 1918-1919 рр. – Львів, 1998; Історія галицького стрілецтва. – Львів, 1990; 2-е вид. – 1991 (у співавт.); Історія ЗУНР. – Львів, 1995 (у співавт.); Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995 (у співавт.); 1939. Західні землі України. – Львів, 1999 (у співавт.); Кім Науменко. – Львів, 2000 (Серія "Історики України". – №4); Польсько-український військовий союз і спроба його реалізації влітку 1920 року // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць. – Львів, 2000. Вип.7.

Лит.: Анкета М.Р. Литвина; Інститут україзнавства ім. Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники. – Львів, 2001.

✓
Олександр Рубльов, Любов Шепель ✓

ЛИХОЛОБОВА
Зоя
Григорівна

(29.09.1926, м.Сталіно (Донецьк) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор. Із службовців. У 1944-1948 навчалася на істор. ф-ті Донецького держ. пед. ін-ту. 1946-1950 – завідувача бібліотекою. У 1950-1955 працювала викладачем історії СРСР у Сталінській облпартшколі. У 1955-1962 – ст. викладач каф. історії Сталінського пед. ін-ту. 1962-1976 – доцент, з 1976 – професор, в 1975-1996 – зав. каф. історії СРСР Донецького держ. ун-ту (з 1992 – кафедра історії народів Росії).

Нагороджена медаллю "За трудовое отличие". Канд. дис. "Рух за комуністичне ставлення до праці (на матеріалах металургійної промисловості Донбасу)" захистила у Харківському держ. ун-ті 1962. Докт. дис. "Рабочие Донбасса в годы социалистической реконструкции народного хозяйства (1926-1937 гг.)" захистила в Ін-ті історії АН УРСР 1974.

Тв.: Соціально-економічні та політичні процеси в Україні. Донбасі в 1920-30-ті роки. Рабочие Донбасса в годы первых пятилеток (1921-1937 гг.) – Донецьк, 1973; История рабочих Донбасса. – Т.1. – К., 1981 (автор двух глав); Братское содружество рабочего класса в борьбе за индустриализацию страны. – К., 1974 (у співавт.); Сталінський

тоталітарний режим та політичні репресії кінця 30-х в Україні. – Донецьк, 1996; Частное предпринимательство в промышленности и торговле Донбасса в условиях нэпа // Новы страницы в истории Донбасса. – Донецк, 1992. – Кн.2; Процессы урбанизации в Донбассе // Там само. – Кн.3. – Донецьк, 1994; Трагічні 1936-1937 рр. // Правду через роки. – Донецьк, 1995; Найбільша чистка в Донбасі // ВНК, ДПУ, НКВС, КДБ в архівах. – Вип.2. – К., 1996; Кадри вугільної промисловості (1965-1985 рр.) // Нові сторінки історії Донбасу. – Кн.7. – Донецьк, 1999.

Лит.: Анкета Лихолобової З.Г.

✓ *Віктор Даниленко*

(22.11.1930, с.Підруда Миргородського р-ну Полтавської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1982), проф. (1983), засл. діяч науки і техніки України (1993). Із селян. Закінчив іст. ф-т Київського пед.ін-ту ім.О.М.Горького (1949-1953). З 1957 – у Полтавському пед.ін-ті (від доцента до професора). 1974-1979 – на партійній роботі. З 1990 – голова Полтавського наук. т-ва краєзнавців. З 1981-проректор з наук. роботи, зав.каф. історії України Полтавського пед. ін-ту (нині – Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Навчався в аспірантурі Київського пед.ін-ту ім.О.М.Горького. 1963 захистив канд. дис. “Боротьба Комуністичної партії України за відновлення кадрів робітничого класу в 1921-1925 рр.” у Харківському ун-ті (під кер. – д.і.н., проф. *М.Я. Варшавчика*), 1981 – докт.дис. “Робітничий клас Радянської України в роки боротьби за побудову фундаменту соціалізму (1921-1932): Формування кадрів, склад, соціальна структура”

Основна проблематика досліджень: робітництво України, іст. краєзнавство. Автор понад 300 публікацій.

Тв.: Формування кадрів радянського робітничого класу України (1921-1932 рр.). – Х., 1974; Очерки развития социально-классовой структуры УССР (1917-1937). – К., 1987 (у співавт.); Дорогой рабочей чести. Очерк истории Полтавского турбомеханического завода. – Х., 1989 (у співавт.); Полтавський державний педагогічний інститут ім. В.Г.Короленка (нарис історії). – Полтава, 1994; Полтава. Історичний нарис. – Полтава, 1999 (у співавт.); Давні і сучасні дослідження історії Полтавщини // Історична пам'ять. Науковий збірник. – Полтава, 1999. – №1; Основні етапи історико-краєзнавчих досліджень на Полтавщині у ХХ ст. // Археологічний літопис Лівобережної України. – Полтава, 1999 та ін.

Лит.: Анкета В.Є.Лобурця; Василь Єгорович Лобурець – професор вітчизняної історії: Бібліографічний покажчик. – Полтава, 1996.

✓ *Олег Бажан,
Григорій Лисенко*

ЛОБУРЕЦЬ Василь Єгорович

ЛОЗИЦЬКИЙ
Володимир
Сергійович

(01.02.1948, с.Макиївка Носівського р-ну Чернігівської обл.) – дослідник з історії України ХХ ст. та архівознавства, к.і.н. (1984).

Після служби в армії навчався на іст. ф-ті Київ. держ. ун-ті ім. Т.Г.Шевченка, який закінчив у 1976. До березня 1991 працював в Ін-ті історії партії при ЦК Компартії України – оператором, с.н.с., заст. директора. У 1984 в КДУ захистив канд. дис. з історії діяльності засобів масової інформації і пропаганди України в роки війни (1941-1945). Наук. кер. – д.і.н. В.О.Замлинський. З березня 1991 по квітень 2000 – заступник начальника Головархіву України, водночас з 1998 – зав. кафедрою архівознавства Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв. З квітня 2000 – директор Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Голова Спільки архівістів України. На XIII Міжнародному конгресі архівів (Пекін, 1996) обирався членом Виконкому Міжнародної ради архівів та заступником голови Європейського бюро архівів. Успішно провів переговори в Канаді (1996) й Швейцарії (1999–2000) щодо повернення в Україну архівних фондів: “Державний центр УНР в екзилі” та “Надзвичайна дипломатична місія УНР в Берні (1918-1926 рр.)”.

В.С.Лоцицький є членом колегії Держкомархіву України, Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій, членом редколегій: журналу “Архіви України”, міжвідомчого збірника наукових праць “Архівознавство. Археографія. Джерелознавство”, “Вісника Спільки архівістів України”, історико-меморіального серіалу “Книга пам'яті України – місто-герой Київ”, багатотомного видання “Літопису Української Повстанської Армії”, керівник колективу авторів-упорядників науково-популярного довідника “Україна партизанська. 1941-1945 рр.” та ін. Автор понад 50 наук. праць.

Тв.: Преса республіки в перший період Великої Вітчизняної війни // УІЖ. – 1981. – №9. – С.97-106; Штрихи до політичного портрету В.К.Винниченка // Наука і суспільство. – 1989. – №9. – С.24-29; Політика українізації в 20-30-х роках: історія, проблеми, уроки // УІЖ. – 1989. – №3. – С.81-90; Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. Упорядник. – К., 1990; З рідного гнізда (100 річчя української еміграції до Канади). – К., 1992; Дослідження проблеми єврейської генеалогії за документами державних архівів України // Архіви України. – 1994. – №1-4; Sources for Jewish Genealogy in the Ukrainian Archives. США. // Avotaynu. – 1994. – №2. – С.9-14; Правові засади міжнародного співробітництва в галузі реституції архівних фондів і документів: історія, проблеми, перспективи // Архіви України. – 1997. – №1-6. – С.15-22; Національний архівний фонд України як складова частина інформаційних ресурсів суспільства // Студії з архівної справи та документознавства. – Т.3. – 1998. – С.51-53; Історія міжнародного архівного співробітництва. – К., 1999.

Лит.: Анкета Лоцицького В.С.

✓ Олена Ковальчук

(псевд. та крипт.: О. Білоусенко, О. Любенький, Spektator, О. Липовецький, О. Лобанський, Купер'ян Спориш, О. І. Л., О. Л-ий, О. Б., Л. А., О. Л. та ін.; 9 (21). 03. 1870, с. Бронниця Могилівського п-ту, Подільської губ., тепер Могилів-Подільського р-ну Вінницької обл. – 22. 10. 1939, м. Варшава) – фахівець історії церкви, громад.-політ. і держ. діяч, видавець, публіцист, письменник. Здобувши початкову освіту в Шаргородській (1880) та Тульчинській (1881 – 1884) духовних школах, навчався у Подільській (1884 – 1889), Тифліській (1889 – 1890) і Київській (1890 – 1891) духовних семінаріях; 1892 – 1896 – студент Київської духовної академії, чл. її громади. Друкувався в “Правді” (1893 – 1894), “Дзвінку” (1895), “ЛНВ” (1898), “Записках НТШ” (1894 – 1898). Чл.-засновник НТШ (1896), з 1900 – д. чл. т-ва. Співзасновник вид-ва “Вік” (1895). 1900 – 1917 жив у Петербурзі; організатор видавничої справи. Товариш голови “Благотворительного общ-ва издания общепользных и дешевых книг” (1900 – 1917), секретар “Общества им. Т. Шевченка” (початок 90-х років); чл. редколегії “Укр. студента” (1913 – 1914). Друкувався в органі укр. фракції “Рідна справа – Думські вісті” (1907), ж. “Укр. жизнь” (1912 – 1916) й ін.; засновник тижневика “Укр. вестник” (1906). Співробітник видань “Летопись” (1916 – 1917), “Луч”, “Новая жизнь” (1917), зб. “Укр. вопрос” (1915 – 1917). Автор видання для дітей “Вінок” (1905) та ін.; організатор вид. енцикл. “Укр. народ в его прошлом и настоящем” (1914 – 1916). З 1920 – на еміграції (Відень, Прага, Варшава). 1922 – доц., згодом проф. УВУ (Прага), з 1929 – проф. Варшавського ун-ту. Засновник і дир. Укр. наук. ін-ту у Варшаві (1930 – 1938); засновник та заст. голови “Комісії перекладу Святого Письма” (1932). Брав участь у роботі Укр. воєнно-іст. т-ва та ін. Автор бл. 500 наук., публіцист. та худ. творів.

Тв.: Автокефалія: В 2-х т. – Варшава, 1935, 1938; Українські джерела церковного права. – Варшава, 1931; Сторінки минулого: В 3-х т. – Варшава, 1932 – 1934; В Царгороді. – Варшава, 1939; На ріках Вавилонських: Зб. статей. – Львів, 1938; Симон Петлюра. – Варшава, 1936.

Лит.: Лотоцький О. Сторінки минулого: В 4-х т. т. – Баун-Брук (США), 1966; Лицар праці і обов'язку: Зб., присвячений пам'яті проф. О. Лотоцького-Білоусенка. – Торонто; Нью-Йорк, 1983; Ульяновський В. Олександр Лотоцький: дорога до храму // Білоусенко О. Старий Заповіт. Біблійна історія. – К., 1993; Ульяновський В. Автори “Української культури”: Олександр Лотоцький // Укр. культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. – К., 1993; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біогр. довідн. – К., 1998; Швидкий В.П. Олександр Лотоцький: вчений, громадський діяч, політик (1870-1930-ті рр.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2002.

✓ *Василь Швидкий*

(14.08.1927, Вільнгтон, Канада) – дослідник історії України, української еміграції, професор, педагог, організатор укр. науки у Канаді.

Навчався в Альбертському ун-ті, де отримав наук. ступінь бакалавра (1950), у Мінесотському – магістра (1955), Гарвардському – докт. філософії (1963). 1957-1958 – викладач Бостонського ун-ту. З 1958 – проф. історії в Альбертському ун-ті. Активний діяч укр. громад. й наук. життя. Один з активних і послідовних діячів проведення політики багатокультурності в Канаді, співзасновник введення української мовної програми в державних школах провінції Альберта. 1976-1986 – перший директор Канадського інституту український студій Альбертського ун-ту. 1973-1976 – окружний керівник та заступник Канадської ради з питань багатокультурності, з 1974 – голова Дорадчого комітету програми двомовності, член Ради укр. культурної спадщини. За працю у руслі багатокультурності відзначений урядом країни, Альбертським департаментом культури й ін.

Тв.: The Roman Catholic Church and the North School Question. 1875-1905 (1974); The Heritage in Transition: Essays in the History of Ukrainian in Canada (1982); Visible Symbols: Cultural Expression among Canada's Ukrainian (1984); Osvita: Ukrainian Bilingual Education (1985); Українці в степових провінціях. Їхні потреби, прагнення й напрямки в майбутньому // Сучасність. – 1986. – № 1; Continuty and change. The Cultural Life of Alberta's First Ukrainians. – Edmonton, 1988; Українці в Канаді і в Україні, минуле, теперішнє і майбутнє // Сучасність. – 1991. – № 11 та ін.

Л-ра: Бюлетень Канадського інституту українських студій. – 1977, вересень-жовтень. – С.12; Там же. – 1986, листопад. – С.6; Encyclopedia of Ukraine. V.3. – Toronto-London, 1993. – P.210; О.К., Т.К. Наука в діаспорі і про діаспору // Українська діаспора. – 1992. – Ч.1. – С.122; Марунчак Михайло. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986. – С.395; Сучасність 1991. – № 11. – С.128; Український історик. – 1977. – № 1-2. – С.158-159; Ukrainians in North America. A Bibliographical Derectory. – Champaign, 1975. – P. 190.

У Олена Ковальчук

(01.08.1929, с.Тарасівка Межівського р-ну Дніпропетровської обл. – 14.03.2002, м.Донецьк) – дослідник історії України ХХ ст., джерелознавець, історіограф, педагог, д.і.н., професор, засл. працівник народної освіти. Із селян. 1947-1950 навчався на іст. ф-ті Сталінського пед. ін-ту. 1947-1964 – учитель історії, завуч, дир. шкіл Краснолиманського, Мар'їнського, Слов'янського районів Донецької обл. З 1966 – аспірант Харківського ун-ту, асистент, доц., проф. каф. історії України Донецького держ. ун-ту.

Аспірантуру проходив під кер. проф. І.К.Рибалко. Канд. "Аграрні перетворення на Донеччині (1920-1922 рр.)" та докт. дис. "Вирішення аграрного питання на Україні (1917-1922 рр.)" захистив у ХДУ. Має близько 100 наук. праць з аграрної історії України.

Тв.: Вирішення аграрного питання на Донеччині (1917-1922 рр.). – Донецьк, 1968; Ліквідація поміщицького землеволодіння в Донецькій губернії. – Донецьк, 1968; Розв'язання аграрного питання в Україні (1917-1922 рр.). – Київ, 1975; Зміни в соціально-класовій структурі сільського населення України в 1917-1923 рр. – К., 1983; Джерелознавство історії України. – К., 1985 (у співавт.); Краєзнавча підготовка студентів. – К., 1990; Межування земель маріупольських греків. – Маріуполь, 1996.

Лит.: Анкета Р.Д.Ляха.

✓ Віктор Даниленко

(17.03.1957, с. Розкішне Ставищанського р-ну Київськ. обл.) – дослідник історії укр. радіомовлення, архівної справи, педагогіки, джерелознавства, біографістики, книго-бібліотеко- та бібліографознавства, д.і.н.(2002), академік Української технологічної академії (відділення поліграфічних технологій) (1999), лауреат премій ім. Василя Веретєннікова (1999) та Івана Огієнка (2002). Батьки-вчителі історії та укр. мови. Трудову діяльність розпочав 1974 старшим піонервожатим СШ №1 та школи-інтернат (м. Фастів, Київська обл.). У 1978-1981 – кореспондент- організатор місцевого радіомовлення.

Закінчив істор. ф-т (заочно) Київськ. держ. пед. ін-ту ім. М.Горького (1981). Далі – старший лаборант (1981-1985), асистент (1985-1993), доцент (1993-1994), докторант (1994-1995) кафедри політичних наук Київськ. інж.-буд. ін.-ту. З 1994 (за контрактом), з 1995 по 2002 на постійній основі – організатор та перший директор Укр. держ. НДІ архівної справи та документознавства.

З 2002 – наук. керівник багатотомового видавничого проекту фундації ім. О. Ольжича "Президент розчленованої нації." Член НТШ, УІТ, Тов-ва української мови ім. Т.Шевченка "Просвіта", вчених рад Історичного тов-ва Нестора-літописця, Всеукраїнського тов-ва ім. Івана Огієнка, правління Укр. біографічного тов-ва, наукових рад Держкомархіву України (до 2001), Спільки архівістів України (1995-1999), Державної історичної бібліотеки України, музею "Київська фортеця". Розробник концепції, засновник і перший гол. редактор щорічних наук. видань архівної галузі "Студії з архівної справи та документознавства" (т.1-7), "Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела" (т.1-5), "Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки" (1-6). Заст. голови Міжнародного іст. клубу "Планета", гол. редактора журналу

ЛЯХОЦЬКИЙ
Володимир
Павлович

“Пам’ять століть”, щорічників “Український богослов”, “Історичний календар”, член ряду ін. журналів, багатьох редколегій наук. зб. та видань.

Громадський діяч. Нагороджений орденами УПЦ КП “Різдва Христового” (2001), Св. Володимира 3-го ст.(1999), медаллю Всеукр. Тов-ва ім. Т.Шевченка “Просвіта” – “Будівничий України”.

Як науковець зростав під впливом проф. В.А.Молостова, проф. В.Ф.Панібудьласки та Л.А.Дубровіної. Канд. дис. “Матеріали радіомовлення як джерело вивчення діяльності Компартії України в роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.” захистив у 1990 в Київському ін-ті політології і соціального управління, а докт. дис. “Видавнича, архівно-археографічна та бібліотечно-бібліографічна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона)” захищена в 2002 в Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського.

Наук. доробок: а) комплексний джерелознавчий аналіз історичних джерел з історії укр. радіомовлення 1941-1945рр., виявлення (вперше) і введення до наук. обігу документів і матеріалів радіопередач радіостанцій “Партизанка” (Москва) та пересувної “Дніпро”, дослідження багатогранної діяльності колективів радіостанцій ім. Т. Шевченка (Саратів), “Радянська Україна” (Москва), республіканського та обласних радіокомітетів; б) студії з історії вітчизняної архівної справи; в) дослідження окремих аспектів історії укр. друкарства 20-ст.(в т. ч., через призму діяльності І. І. Огієнка (митрополита Іларіона) української діаспори); г) в галузі біографістики та ін.

Нині працює над дослідженням минувшини становлення та розвитку місцевого самоврядування, використання досвіду в сучасній практиці державотворення, історії українського націоналістичного руху ХХ-ХХІ ст., історії української православної церкви.

Автор понад 200 праць. Серед них – монографії, ряд брошур, розділів у підручниках для вищих навчальних закладів, посібниках, методичних розробках, колективних монографіях тощо.

Тв.: Просвітитель. – К., 2000; Тільки книжка принесе волю українському народові. – К., 2000; Нариси з історії України: новий погляд. – К., 1997 (у співавтор.); Епістологія. – К., 1998 (у співавтор.); Видання українських епістолярних джерел кінця ХІХ – поч. ХХІ ст. – К., 2000 (у співавтор.); Українське наукове товариство в Києві // Київська старовина. – 1998. – № 6; На рубежі тисячоліть: здобутки та перспективи українського архівознавства // Пам’ять століть. – 1998. – №5; Доменіка // Сучасність. – 1998. – Ч. 7-8; Іван Огієнко (митрополит Іларіон): покажчик архівних джерел. – К., 1998.

Лит.: Анкета Ляхоцького В.П.; Качкан В.А. Праця – моя всежиттєва ідеологія // Літ. Україна. – 2001. – 29 березня.

√ Святослав Юсов

(10.01.1963, м. Керч, Кримської обл.) – історіограф та джерелознавець, к.і.н. (1994). Із службовців. 1982-1987 навчався на іст. ф-ті Сімферопольського ун-ту. 1987-1990 – вчителем у школах м. Керчі, 1990-1991 – викл. сусп. наук в Сімферопольському муз. училищі. Навчався в аспірантурі Ін-ту укр. археографії та джерелознавства НАНУ (наук. кер. – чл.-кор. НАНУ П.С. Сохань). 1994 захистив канд. дис. “Англомовна історіографія про розвиток політичної думки в Україні у середині – другій половині XIX ст.”. Працював вченим секретарем в Ін-ті української археографії та джерелознавства. В даний час – заступник директора з наукової роботи названого ін-ту. Основна проблематика досліджень – сучасна американська, канадська та англійська історіографія з українознавчої тематики; розвиток зарубіжної славістики в XIX – на початку XX ст.

Тв.: Деякі проблеми сучасної англомовної історіографії про розвиток історичної науки в Україні у другій половині XIX ст. – Львів, 1993; Англійські джерела XVII – початку XIX ст. про Україну. – К., 1993.

Лит.: Анкета О.О.Мавріна.

✓Петро Бондарчук.

(26.01.1945, Енглеуд, Нью-Джерсі, США) – фахівець з історії Закарпаття, вчений-українознавець із США, д.і.н. (1972). Народився в сім’ї вихідців із Закарпаття, представник т.з. феномена “третього покоління” іммігрантів, що характерний для Північної Америки, яке активно цікавиться історією й культурою батьківщини своїх дідів. Закінчив Рудгерський університет, аспірантуру Принстонського університету, де працював над дисертацією про запорізьких козаків. У 1971 р. запрошений у Гарвардський університет відомим вченим *О.Пріцаком* (нині – академік НАН України, директор Інститут сходознавства), де працював в Українському дослідницькому інституті: досліджував історію Галичини XIX ст., був першим головним редактором Гарвардської серії українознавчих студій (1979-1982 рр.). З 1980 – професор факультету історії та політичних наук, керівник Катедри українознавчих студій Торонтського ун-ту (Канада), а у 1990 р. – очолив Інститут історії полікультурної спільноти Онтаріо, ставши відповідальним редактором “Енциклопедії народів Канади”. У 1997 р. обраний дійсним членом Королівського наукового товариства (академії) Канади. Проводить значну громадсько-політичну діяльність в напрямку популяризації серед північноамериканської громадськості історії України взагалі й т.з. русинського питання зокрема. З 1978 р. є президентом-засновником Карпаторусинського

МАВРІН
Олександр
Олександрович

МАГОЧІЙ
Павло
Роберт

дослідного центру США, який видає науково-популярні праці з історії й культури русинів та періодичний часопис “Карпаторусинський американець” (М. та його однодумці вважають, що русини, в т.ч. закарпатські українці, є окремим східнослов’янським народом, що сформувався в Центрально-Східній Європі).

Наукові інтереси М. досить широкі: він є автором понад 400 публікацій з історії, політології, етнології, лінгвістики й картографії, що вийшли англійською, українською та іншими слов’янськими мовами. Серед них книги: “Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948)”, авторизований переклад якої з англійської виданий українською мовою в Ужгороді у 1994 р. за редакцією професор І.Попа, “Галичина: історичний нарис і бібліографічний довідник” (1983), “Наш народ: русини та їх нащадки в Північній Америці” (1984), “Україна: історичний атлас” (1985), “Американські русини” (1991), “Русини Словаччини” (1993), “Історичний атлас Центральної та Східної Європи” (1993), “Історія України” (1996) та інш. Неодноразово приїздив в Україну, насамперед в Закарпаття для участі в конференціях тощо, брав участь зокрема, в роботі Першого міжнародного конгресу українців (Київ, 1993).

Лит.: Анкета Магочія П.Р.; Gabriele Scardellato, Tohn-Paul Himka, Paul Robert Magocsi. A Bibliography, 1964-2000. – Toront, 200; Chris Hann. “Intellectuals, Ethnic Groups and Nations” in Nations of Nationalism. – Budapest, 1995. – P.106-128; Martin Ziac. Politics and Professors: The Role of Paul Robert Magocsi in the Modern Carpatho-Rusyn Revival // East European Quarterly – Vol.35. – №2. – 2001. – P.213-232; Хміль І.С. Рецензія на книгу П.Р.Магочія // Український історичний журнал. – 1982. – № 2. – С.39-43; Поп І. Без втручання “інтерпретаторів” // Магочій П.Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948). – Ужгород, 1994. – С.3-4.

✓ *Степан Віднянський*

**МАЗЕПА
Ісаак
Прохорович**

(16.08.1884, с.Костобобер Новгород-Сіверського п-ту на Чернігівщині – 18.03.1952, м.Аутсбург, ФРН) – історик та історіограф Української революції 1917-1920 рр., політолог, публіцист, вчений-агроном, гром.-політ. і держ. діяч України. З сім’ї заможного хлібороба козацького походження. Навчався у повітовій бурсі, а потім – у духовній семінарії в м.Чернігові. Восени 1905 став студентом природничого ф-ту Петербургського ун-ту, членом Укр. студентської громади Петербурга. В кінці того ж року вступив до щойно створеної Української соціал-демократичної робітничої партії. 1912-1917 працював агрономом у земських установах Нижнього Новгорода і (з 1915) Катеринославщини. Після Лютневої революції 1917 брав активну участь у роботі Укр. губ. Ради, а також

Ради робітничих і солдатських депутатів Катеринославщини, до складу яких був обраний від УСДРП. Влітку того ж року став також депутатом міської Думи і членом Губ. продовольчого комітету. У березні 1918 взяв активну участь у роботі II-го Всеукр. з'їзду Рад, виступивши з доповіддю від фракції українських соціал-демократів і правих есерів. Після падіння Центральної Ради був активним учасником боротьби з режимом гетьманщини.

У січні 1919 Ісаак Прохорович був обраний секретарем ЦК УСДРП і делегатом Трудового конгресу. З квітня того ж року він міністр внутрішніх справ; з серпня 1919 до травня 1920 очолював уряд Директорії УНР.

Пізніше був міністром земельних справ, брав участь у першому Зимовому поході Армії УНР.

З осені 1920 і до кінця життя жив за межами України. Працював доцент УГА в Подєбрадах (Чехословаччина), а після закінчення Другої світової війни – професор Укр. техн.-господарського ін-ту (Зах. Німеччина). 1931 захистив докт. дис. при УВУ у Празі. Був одним з організаторів Української Національної Ради – передпарламенту держ. центру УНР в екзилі, першим головою її Виконавчого органу (з червня 1948). Численні політологічні і публіцистичні праці І.П.Мазепи побачили світ на сторінках органу УСДРП – журналу “Соціал-демократ”. Високо оцінювалися спеціалістами його дослідження з агробіотаніки і морфології рослин. Широковідомими за кордонами стали його книги з проблем суспільствознавства та історії.

Тв.: Большевизм і окупація України: Соціально-економічні причини незрілості сил української революції. – Львів, 1922; Голод на Україні. – Берлін, 1923; Огнева проба: Українська політика й стратегія в добі зимового походу 1919-1920. – Прага, 1941; Україна в огні й бурі революції: 1917-1921. Т.І. Центральна Рада – Гетьманщина – Директорія. – Прага, 1942; Т.2. Кам'янецька доба – Зимовий похід. – Прага, 1942; Т.3. Польсько-український Союз. Кінець збройних змагань УНР. – Прага, 1943; Підстави нашого відродження. Ч.І. Причини нашої бездержавності. – Аугсбург, 1946; Ч.ІІ. Проблема відродженої України. – Аугсбург, 1949; Творена держава (Боротьба 1919 року) // Збірник пам'яти Симона Петлюри. – Прага, 1930; К., 1992. – С.16-75.

Лит.: Онацький Є. Професор І.Мазепа // Наш клич. – 1952. – Ч.13(853); Феденко П. Ісаак Мазепа, борець за волю України. – Лондон, 1954; ЕУ. – Т.4. – 1962. – С.1432; Феденко П. Ісаак Мазепа в житті й політиці // Наше слово. – 1973. – Т.3. – Мюнхен-Лондон. – С.44; Грищенко О. Ісаак Мазепа замолоду // Там само. – С.64; Петлюра С.В. Сучасна українська еміграція та її завдання // Петлюра С.В. Статті. – К., 1993. – С.249; Нагорна Л.П. Мазепа Ісаак Прохорович // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996. – С.859; Нагорна Л.П. Прем'єр Української Народної Республіки (Ісаак Мазепа) // Українська ідея. Постаті на тлі революції. – К., 1994. – С.235-256; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних

**МАЗУРОК
Олег
Сергійович**

(27.08.1937, с.Потуржин Томашіського повіту Люблінського воєводства, тепер в Польській Республіці) – дослідник історії України XIX-XX ст., д.і.н. (1987), професор (1989). Із селян.

Закінчив іст. ф-т УжДУ (1961). Вчитель історії та суспільствознавства Усть-Чорнянської СШ (1961-1963), директор Усть-Чорнянської СШ робітничої молоді (1963-1968), що в Тячівському районі Закарпатської області. Викладач (1963-1974), доцент (1974-1989), професор кафедри історії СРСР, а з 1992 – кафедри нової та новітньої історії та історіографії УжДУ. У 1972 захистив канд. дис. на тему: “Економічні і культурні зв’язки західноукраїнських земель з Наддніпрянщиною та Росією в другій половині XIX ст.”, а в 1987 – докт. на тему: “Соціально-економічний розвиток міст на західноукраїнських землях доби імперіалізму”.

Мазурок О.С. – автор понад 150 наукових, науково- і навчально-методичних публікацій, в тому числі – 4 монографій. Основні напрямки наукових пошуків: економічні і культурні зв’язки західноукраїнських земель з Наддніпрянською Україною та Росією в другій половині XIX – на початку XX ст.; розвиток західноукраїнських міст в другій половині XIX – на початку XX ст.; актуальні питання регіонального краєзнавства; виявлення, вивчення і публікація джерел з історії та історіографії Закарпаття.

Заступник головного редактора наукового збірника “Карпатика” (видання УжДУ), член Агестаційної комісії при УжДУ (з 1989), член редколегії історико-краєзнавчого журналу “Карпатський край” (Ужгород), секретар Вченої ради історичного ф-ту УжДУ (з 1983). Підготував 5 кандидатів історичних наук.

Тв.: Економічні зв’язки Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття в другій половині XIX ст.: (Конспект лекцій). – Ужгород, 1971; Єдність збережена і примножена. – Ужгород, 1982 (у співавт.); Зоря незгасна. – Ужгород, 1986 (у співавт.); Города западноукраинских земель эпохи империализма (социально-экономический аспект). – Львов, 1990; Історія Ужгорода: Історичний нарис. – Ужгород, 1993 (у співавт.).

Літ.: Олег Мазурок // Горний М. Українці Холмщини і Підляшшя: Видатні особи XX століття. – Львів, 1997. – С.310-315; Олашин М., Сліпецький О. Вірність покликання: (До 60-річчя від дня народження професора Олега Мазурка) // Новини Закарпаття. [Ужгород]. – 1997. – 28 серпня.

✓ Степан Віднянський,
Микола Олашин

(2.12.1935, с.Заудайка Ічнянського р-ну Чернігівської обл.) – дослідник новітньої історії Переднього Сходу, к.і.н. (1974), доцент. З робітників. Закінчив у 1964 Ін-т східних мов при Москов. ун-ті ім.М.В.Ломоносова. У 1964-1967 працював ст. референтом (інспектором) Управління зовнішніх зв'язків Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, 1967-1970 – перекладачем перської мови, а згодом – економістом Апарату економрадника посольства СРСР у Кабулі (Афганістан). Після повернення з-за кордону в 1970 працював в Міністерстві закордонних справ у відділі преси. В 1971-1973 навчався в аспірантурі КДУ. Захистив канд. дис. “Зовнішня політика Афганістану після II світової війни (1945-1973)”. Був асистентом, ст. викладачем кафедри історії міжнародних відносин і зовнішньої політики СРСР в КДУ в 1973-1975. З 1975 по 1977 – ст. економіст Апарату радника з економічних питань Посольства СРСР в Ірані. В 1978 працював с.н.с. у відділі історії країн зарубіжного Сходу Ін-ту історії АН СРСР. Досліджував історію взаємовідносин Афганістану з країнами світової соц. системи, зовнішньої політики Афганістану після Другої світової війни. Наприкінці 1978 переведений до новоствореного Ін-ту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР. В 1983-1986 – радник Посольства СРСР в Афганістані. З 1990 по 1992 – доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики КДУ, протягом наступних чотирьох років працював Надзвичайним і Повноважним Послом України в Ісламській Республіці Іран. З грудня 1996 – проректор Дипломатичної академії України при МЗС України, читає курс “Дипломатична і консульська служба”, а також – доцент Національного ун-ту “Києво-Могилянська академія”, де читає курс “Дипломатичне і консульське право”. Опублікував понад 40 наук. праць.

Тв.: 50-річчя заключення радянсько-афганського договору про дружбу // УІЖ. – 1971. – №2; Основные направления социально-экономических преобразований в Демократической Республике Афганистан. – К., 1980; Вклад Украинской ССР в развитие сотрудничества между Советским Союзом и Афганистаном // СССР и страны Ближнего и Среднего Востока. История и экономика. – М., 1984; Проблемы социальной базы Апрельской революции и политики национального примирения в Афганистане. – К., 1988; Українсько-іранські відносини і ООН (1992–2000 рр.) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип.3. – К., 2000; Інститути державної влади в Ісламській Республіці Іран (УРІ) / Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип.5. – К., 2001. – С.334-344.

Лит.: Анкета Майдана І.Г.

✓ *Віктор Даниленко*

МАЙСТРЕНКО

**Іван
Васильович**

(псевд.: Бабенко, Далекий, Корсун, Радченко, Гребінка, Авгур, Котляр; 28. 08. 1899, с. Опішня Зінківського п-ту Полтавської губ. – 18. 11. 1984, м. Мюнхен, Німеччина) – дослідник історії України ХХ ст., публіцист, громад.-політ. діяч. Після закінчення Опішнянської школи (1914), вступив до Великосорочинської семінарії. 1920 переїхав до Харкова; секретар редакції газ. “Селянська біднота” (на початку 20-х рр.). В 1920 – на партійній роботі. 1923 – студент Харківського ін-ту нар. господарства. Працював у редакції газ. “Селянська правда” й Вукоопспілки на Донбасі; начальник економ. відділу газ. “Комуніст”. Направлений 1929 заст. гол. ред. для “українізації” газ. “Одесские известия”, реорганізував її в “Чорноморську комуну”; як голова худ.-пол. ради “Театру революції” сприяв популяризації творів укр. письменників. З квітня 1931 – заст. дир. Всеукр. ком. ін-ту журналістики (ВУКІЖ), професор, зав. каф. журналістики (на початку 30-х рр.). 15 грудня 1936 заарештований “за контрреволюційну агітацію”. Після звільнення в грудні 1940 працював на підприємствах м. Слов’янська. Приїхавши взимку 1941 до окупованого Києва, працював у міській управі; 1942 – 1943 – дир. капели бандуристів. З 1944 – в Німеччині, ред. часопису “Вперед” (1949 – 1960). Автор численних іст.-політ. та соц.-економ. монографій і статей. Професор Укр. техн.-господарського ін-ту (УТГІ) в Мюнхені; 1979 – 1984 – його директор, ред. “Бюлетня УТГІ”.

Тв.: Borotbism A. Chapter in the History of Ukrainian Communism. – 1954; Кризові процеси в советській економіці. – 1955; Сторінки з історії комуністичної партії України. – 1967; Національна політика КППС. – 1978; Історія мого покоління: Спогади учасника революційних подій на Україні. – 1985.

Лит.: Юренко О. “Варто прислухатись до його голосу...” // Реабілітовані історією. – Київ; Полтава, 1992; Юренко О. Чи вшановує його Батьківщина?... // Розбудова держави. – 1996. – №2; Малик Я. // Укр. журналістика в іменах. – Вип. 2. – Львів, 1995.

✓ Василь Швидкий

**МАКАР
Юрій
Іванович**

(04.02.1935, с.Новосілки, Томашівський повіт, Люблинське воєводство, Польща) – дослідник всесвітньої історії, історії Польщі, Канади, української діаспори, міжнародних відносин, педагог, д.і.н. (1989), професор, заслужений діяч науки і техніки України (2001). Із селян.

В 1945 родину (батько загинув у 1943) силоміць перевезено до УРСР. В 1949 вступив і в 1953 закінчив Володимир-Волинське педучилище фізкультури. Тоді ж поступив на іст. ф-т Київського ун-

ту, який закінчив заочно в 1962. З серпня 1953 по жовтень 1954 працював вчителем Затурцівської СШ Волинської обл. З жовтня 1954 по жовтень 1957 служив у повітряно-десантних військах. З листопада 1957 по серпень 1959 працював учителем у Забузькому районі Львівської обл. З жовтня 1962 по серпень 1971 – директор школи в м.Червонограді Львівської обл. З вересня 1971 до тепер – в Чернівецькому національному ун-ті: спочатку викладач, доцент, потім – декан іст. ф-ту, а з 1996 – завідувач кафедрою (і, разом з тим, декан).

Неодноразово обирався депутатом районної і міської рад. Відповідальний редактор і член редколегії ряду наукових видань (Науковий вісник ЧНУ. Серія історія – відп. ред.; Історико-політичні проблеми сучасного світу. – відп. ред.; Public Voice (США) – чл. редколегії; Polska-Ukraina: trydne pytania (Польща) – чл. редколегії та ряд інших.

Аспірантуру проходив в КДУ, де 1971 під кер. професор І.Д.Кандюби захистив канд. дис. “Варшавське збройне повстання 1944 р.”. Докт. дис. “Революційні перетворення в Польщі (1944–1949)” теж захищена у КДУ (1989). Автор понад 250 друкованих праць.

Тв.: Прапор соціалізму над Віслою. – Київ, 1974: Борьба национальных меньшинств Канады за свои права. – М., 1985 (у співавт.); Историография революционных преобразований в Польше (1944-1949). – М., 1987; Зарубіжні українці. Довідн. – К., 1991 (у співавт.); Є.Коновалець та розвиток українського національного руху на Буковині // Вісник Центру буковинознавства. – Чернівці, 1993. – С.154-164; Історія України з найдавніших часів до наших днів. – Чернівці, 1994 (у співавт.); Михайло Грушевський і українська інтелігенція Буковини в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. // Михайло Грушевський. Збірка наук. праць і матеріалів. – Львів, 1994. – С.440-745; Передумова еміграції з Польщі у 1920-1970 рр. // Питання історії нового та новітнього часу. – Чернівці, 1995. – С.57-64; Буковина. Історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998 (колективна); Історія України з найдавніших часів до наших днів. – Чернівці: Прут, 1998 (у співавт.); Українська проблема в засобах масової інформації міжвоєнної Польщі // Питання історії нового та новітнього часу: 36. наук. праць. Вип.6. – Чернівці: Прут, 1999. – С.60-71; Любомир Винар – вчений, організатор науки // Подвижник української історичної науки: 36. наук. статей. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С.31-50; Олександр Оглоблин і розвиток української історичної науки // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: 36. наук. праць. Вип.73-74. Історія. – Чернівці: Рута, 2000. – С.27-44; Любомир Винар – учений і організатор // На службі Кліо: 36. наук. праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ–Нью-Йорк–Торонто–Париж–Львів, 2000. – С.71-84; Акція “Вісла”: характер та наслідки для українців Польщі // Paletny rok 1947. Pod red. Marii E. Ozog. – Rzesow: Wydawnictwo WSP, 2001. – С.187-199; Наукові історичні дослідження в Чернівецькому

університеті // Міжнародний Науковий Конгрес “Українська історична наука на порозі ХХІ століття”. Чернівці, 16-18 травня 2000 р. Доповіді та повідомлення. – Чернівці: Рута, 2001. – Т.1. – С.37-41; Акція “Вісла”: характер та наслідки для українців Польщі // Буковинський журнал. – 2001. – Ч.1-2. – С.236-249; Українсько-польські взаємини на Буковині за часів Австро-Угорщини: роздуми історика // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Зб. наук. статей. – Чернівці: Рута, 2001. – Т.8. – С.146-154; Історія стародавньої Греції. Курс лекцій. – Чернівці: Золоті литаври, 2001 (у співавт.); Хотинщина. Історичний нарис. – Чернівці: Молодий Буковинець, 2002 (у співавт.);

Лит.: Анкета Макара Ю.І.

✓ Віктор Даниленко

МАКАРЕНКО
Микола
Омелянович

(04.02.1877, с.Москалівка, тепер Роменського р-ну Сумської обл. – 04.01.1938, м.Томськ) – дослідник стародавньої та середньовічної історії України, археолог, мистецтвознавець, професор. Після Лохвицької гімназії навчався в Петербурзькій школі техн. малювання барона А.Л.Штигилиця, 1902-1905 – у Петербурзькому археол. ін-ті. Дослідницьку діяльність розпочав в Ермітажі, тісно співпрацюючи з Імп. Археол. комісією, друкувався у часописі “Старые годы”, викладав на Вищих жіночих архітектурних курсах, вивчав мистецьку спадщину М.Ломоносова й Т.Шевченка. 1918 переїхав до Києва. В складі Софійської комісії та Археол. Комітету досліджував Софійський собор, пам’ятки Київської Русі, Києво-Печерської Лаври, Михайлівського Золотоверхого собору. Брав участь в археол. розкопках Ольвії, Спаського собору у Чернігові, Крейдищанського комплексу поблизу Сум, Маріупольського могильника. З 1920 по 1925 – дир. Музею мистецтв ВУАН, що відкрився на основі збірок Ханенка. 1934 його заарештували за відмову підписати акт про знесення Михайлівського Золотоверхого собору, вислали на 3 роки до Казані, де він викладав у худ. технікумі, був консультантом Центр. музею. В 1936, після повторного арешту, відправлений на 3 роки у виправно-трудова табори в Томськ. 1937 постановою “трійки” засуджений до вищої міри покарання.

Тв.: Ломоносов и мозаическое дело в России (1911); 3 артистичної спадщини Шевченка (1914); Могили городища Полтавской губернии (1917); Музей Мистецтв УАН (1924); Чернігівський Спас: археологічні досліді року 1923 (1929); Мистецтво книги (1924); Городище “Монастирище” (1925), Орнаментация української книги 16-18 ст. (1926); Скульптура і різьбарство Київської Русі передмонгольських часів (1930); Маріупольський могильник (1933).

Лит.: ЕУ. – Т.4. – С.1436; Білодід О.І. Про Макаренка // Археологія. – 1989. – №1. – С.121-131; Граб В.И. Дело Н.Е.Макаренко // Вивчення

історичної та культурної спадщини Роменщини: проблеми і перспективи. – Суми; Ромни, 1990. – С.30-31; В.Б.Звагельський. Невтомний у праці // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.161-167.

✓ *Руслана Маньковська*

(3.01.1930, с.Дуліби, Рошанського р-ну Рівненської обл.) – дослідник історії України ХІХ–ХХ ст., д.і.н. (1985), професор. Із селян. 1956 закінчив іст. ф-т Львівського держ. ун-ту ім.І.Франка. В 1956-1957 працював викл. історії у Чернівецькому с/г технікумі, 1957-1959 – на партійній роботі; 1959-1965 – в Укр. держ. музеї етнографії та худ. промислу АН УРСР у Львові, м.н.с., зав. відділом. 1965-1973 – на партійній роботі; з 1973 – у Львівському ун-ті зав. каф. історії СРСР, зав. каф. історії України; 1976-1994 – декан іст. ф-ту, з 1995 – зав. каф. етнології у Львівському держ. ун-ті ім. І.Франка. Нагороджений 1977 почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, 1976 – орденом Дружби народів. Дослідник укр. етносу, етносоціальних відносин в історичні часи, укр. етнографії, історії західноукраїнських земель ХІХ–ХХ ст.

МАКАРЧУК
Степан
Арсентійович

Канд. дис. “Соціалістичні перетворення в побуті робітників Прикарпаття” захистив 1964 в ІМФЕ ім. М.Рильського (наук. кер. – Ю.Г.Гошко). Докт. дис. “Етносоціальний розвиток і національні відносини на західноукраїнських землях при імперіалізмі” захистив у КДУ. Автор бл. 250 наук. публікацій.

Тв.: Рабочая семья на Украинском Прикарпатье // Этнографическое изучение быта рабочих. – М., 1961. – С.79-95; Нові риси в побуті робітників Прикарпаття // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. Вип. VII-VIII. – К., 1963; Дослідження сучасних етнічних процесів в СРСР // Вісн. ЛДУ. Сер. істор. Вип.71. – Львів, 1975; 40 лет с Родиной-Матерью // Вопросы истории СССР. – Х., 1979; Этносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма. – Львів, 1983; Історичні передумови воз”єднання українських земель. – К., 1989 (у співавт.); Галицьке москвофільство в кінці ХІХ – на поч. ХХ ст. // Істор. дослідження. Історія. Вип.16. – К., 1990; Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., УІМК. – № 10. – 1992; Етнографія України (за ред. і в співавт.). – Львів, 1994; Громадсько-політичний центр західноукраїнського краю // Львів, історичні нариси. – Львів, 1996; Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР. – Львів, 1997; Україна і українці: поява, поширення і утвердження назв. – ДМКУ, 1993; Москвофільство: витоки та еволюція ідеї // Вісн. ЛДУ. Сер. іст. Вип.32. – Львів, 1997.

Літ.: Гуньовський І.М. Український етнос // Рідна школа. – 1994. – № 3-4; Писемні джерела історії України // Книжковий світ. – 1997. – №7.

✓ *Віктор Даниленко*

МАНДЗЮК
Іван
Данилович

(18.02.(ст.ст.)1899, с. Красносілля Чигиринського повіту Київської губернії, тепер Черкаської обл. – [після 1940 ?]) – дослідник історії України XVIII ст., економіст. З селян. З 1913 працював у Києві, одночасно навчаючись у гімназії. 1916 мобілізований до війська, де служив до вересня 1917. У 1918-1919 служив у державній установі, брав участь у воєнних подіях. З 1919 навчався в Українському державному університеті, а після його реорганізації – у Київському інституті народної освіти (до 1923, звільнено під час чистки). У 1924 закінчив етнологічне відділення Київського археологічного інституту. У 1924-1925 – співробітник Губернського архівного управління. У 1924-1927 – кандидат в аспіранти Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН, працював під керівництвом *О.Ю. Гермайзе*. У 1927-1929 – співробітник редакції журналу “Україна”, з квітня 1929 – виконуючий обов’язки секретаря Археографічної комісії ВУАН. Арештований 14.09.1929 у справі “Спілки визволення України”. Звільнений у травні 1930 із заборону проживати на території України, Кубані, прикордонної зони та у Москві, Ленінграді, Ростові на Дону впродовж 3 років. Жив у Воронежі, з 1934 – у Києві, працював економістом. Удруге заарештований 10.10.1936 і засуджений до 5 років виправно-трудових таборів. Покарання відбував у “Севвостлазі” НКВС на Колимі. Подальша доля невідома. Реабілітований у 1989.

Досліджував соціально-економічний розвиток України XVIII ст.

Тв.: Соціальний рух XVIII в. на Україні в новому освітленні // Життя і революція. – 1925. – № 3. – С.24-27; Гоголівська сотня Київського полку 1766 р.: соціально-економічний нарис за матеріалами Рум’янцівського Опису // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії України в Києві. – К., 1926. – Т.1. – С.91-158; Заборонені сторінки “Статистического описания Киевской губернии” І.І. Фундукля // За сто літ. – К., 1928. – Кн.2. – С.107-109.

Лит.: Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999. – 433 с.

✓ *Оксана Юркова*

МАНДРИК
Іван
Олександрович

(17.09.1945, с.Вишково, тепер Хустського р-ну Закарпатської обл.) – історик-гунгаролог, д.і.н. (1997). Із селян. Закінчив іст. ф-т Ужгородського ун-ту (1967) та аспірантуру при УжДУ (1970). Асистент (з 1970), доцент (з 1974), декан (з 1997) іст. ф-ту УжДУ. Читає курс нової історії. В основному досліджує історію Угорщини та Закарпаття XIX-XX ст. Володіє угор., франц. та словац. мовами. 1997 захистив докт. дис. “Проблеми відновлення державності та політичний розвиток Угорщини на першому етапі дуалізму (1867-

1890 роки)". Автор понад 60 наук.публікацій. Бере участь у роботі наук.-теоретичних та наук.-практичних конф. Член Закарпатського угорськомовного т-ва (з 1993) та наук. т-ва області Саболч-Сатмар-Берег Угор.АН.

Тв.: Проблеми відновлення державності Угорщини на першому етапі дуалізму (1867-1890 роки). – Ужгород, 1997.

Лит.: Куцин А.А. Мандрик Іван Олександрович // Хуст над Тисою. – Ужгород, 1992. – С.152-153; Мандрик Іван Олександрович // Karpatoljai Magyar Tudomanyos Tarsasag: Eletrajzi lexikon. – Ungvar, 1995. – L.95-96.

Микола Олашин

(24.12.1910, с.Теплівці Пирятинського р-ну Полтавської обл. – 12.07.1990, м.Київ) – дослідник соціально-економічної історії України ХУІІ–ХУІІІ ст., д.і.н. (1963), професор (1964). Основна проблематика досліджень присвячена соціально-економічному розвитку аграрних відносин на Правобережній Україні ХVІІІ ст. Народилася у сім'ї вчителя. Після закінчення в 1929 Прилуцького педагогічного технікуму працювала вчителем на Полтавщині. В 1933-1937 навчалася на історичному факультеті Московського педагогічного інституту. В Іжевському педагогічному інституті з 1937 по 1947 читала курс лекцій з історії середніх віків. У 1944-1945 навчалася в заочній аспірантурі при кафедрі історії середніх віків Московського університету ім.М.В.Ломоносова. Там же у 1947 захистила канд. дис. “Французская деревня в Шампани по наказам в Генеральные штаты 1789” (наук. кер. – д.і.н., акад. С.Д.Сказкін). Докт. дис. “Магнатское поместье Правобережной Украины второй половины ХVІІІ в.” захистила в Інституті історії АН СРСР у 1962.

З 1947 її життя пов'язане з Київським університетом ім.Т.Шевченка, де вона працювала на кафедрі історії стародавнього світу і середніх віків, викладала курси та спецкурси з історії середніх віків країн Західної Європи, а в 1961-1984 – очолювала кафедру. Заслуги її як вченого й педагога були відзначені орденом Трудового Червоного Прапора, Почесною Грамотою Верховної Ради УРСР.

Творчий доробок становить майже 100 наукових праць з історії України. Була співавтором і членом редколегії багатотомної “Історії Української РСР”.

Тв.: Магнатское поместье Правобережной Украины второй половины ХVІІІ в. (Социально-экономическое развитие). – К., 1961; Крестьяне Правобережной Украины. Конец ХVІІ – 60-е годы ХVІІІ в. – К., 1971; Роль крестьян в развитии производительных сил Правобережной Украины в ХVІІ–ХVІІІ в. // Социально-экономические проблемы российской деревни в феодальную и капиталистическую эпоху. – Ростов-на-Дону, 1980;

**МАРКІНА
Валентина
Олексіївна**

Селянський рух на Україні. Середина XVIII – перша чверть XIX ст. Збірник документів. – К., 1978 (у спіавт.)

Лит.: Историки-слависты СССР. Библиографический словарь-справочник. – М., 1986; Маркіна Валентина Олексіївна // УІЖ. 1991. – №1.

✓ *Тетяна Комаренко*

**МАРКУСЬ
Василь
Васильович**

(27.12.1922, с.Бедевля Тячівського р-ну, тепер Закарпатська обл.) – дослідник історії України ХХ ст., політолог, викладач, редактор, видавець. Автор низки праць з проблем, присвячених порівнянню політичних систем, міжнародній політиці та міжнародному праву.

Закінчив гімназію в Хусті. 1943-1944 – студент філол. ф-ту Будапештського ун-ту. 1948 в Українському Вільному ун-ті отримав науковий ступінь доктора філософії. 1951 – навчався в ун-ті у Швейцарії. 1951-1958 – працював у НТШ і в редакції Енциклопедії українознавства у Сарселі (Франція). 1956 в ун-ті у Парижі захистив докт. дисертацію з права. З 1965 – громадянин США. 1959-1962 – викладав російську мову та культуру в ун-тах США. 1962-1988 – професор політичних наук в ун-ті Лайоли у Чикаго. 1994-1995 – головний науковий співробітник Інституту соціології НАН України. Член редколегії Енциклопедії українознавства, *Ukraine: A Concise Encyclopedia*, *Encyclopedia of Ukraine*, головний ред. Енциклопедії української діаспори, співредактор журн. “Український самостійник” (Мюнхен), “Українська діаспора” (Київ-Чикаго). Іноземний член НАН України (1994), член Наукового товариства ім. Т.Шевченка, Української Вільної академії наук, Українського історичного товариства, Американського політичного наукового товариства та ін.

Тв.: Приєднання Закарпатської України до Радянської України (франц.м., Лювен, 1956, укр.м. К., 1993); УРСР у зовнішній політиці й її статус у міжнародному праві. 1918-1923. (франц.м., Париж, 1959); Питання національної політики СРСР (1960, у спіавт.); Українці поза УССР // Український самостійник. – 1960. – № 5; Духовно-культурне народоббивство на практиці. До ситуації української меншини поза УССР / / Український самостійник. – 1962. – №№ 2, 3; Огляд праць та проблеми дослідження історії української імміграції в Америці // Український історик. – 1971. – № 1-2; Півстоліття ОУН (1929-1979) // Сучасність. 1979. – №4; Українські політичні партії на еміграції в 1945-1955 роках // Сучасність. – 1984. – № 10; Екзильний уряд Української Народної Республіки в міжвоєнний період (1921-1939). Міжнародно-правна та порівняльна аналіза // Сучасність. – 1986. – № 12; Зовнішні аспекти процесів українського відродження 1920-х років в УРСР // Сучасність. – 1986. –

№ 2; Політична і державно-правна еволюція українського Закарпаття. – Ужгород, 1993; Берестейська унія з сучасної перспективи. – К., 1995; Василь Марко. Спомин. Літературні спроби – публікації 40-х років. – Ужгород, 1995.

Лит.: Збірник на пошану З.Кузелі – Париж-Нью-Йорк-Мюнхен, 1962 – С.564-564; Encyclopedia of Ukraine. V.3 – Toronto-London, 1993 – р.318-319; Ukrainians in North America: A Bibliographical Directory – Champaign, 1975. –Р.199-200; В.Ільницький, М.Палінчак. Велике бачиться здалеку // Закарпатська Україна, 1992, 20 лютого; Національна Академія Наук України. Персональний склад. 1918-1998 – К., 1998 – С.187,217; Олекса Мишанич. Василь Марко // Василь Марко. Спомин. – Ужгород, 1995 – С.5-12.

✓*Олена Ковальчук*

(5.02.1956, с.Велика Чернігівка Овруцького р-ну Житомирської обл.) – дослідник історії кооперативного руху в Україні другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст., аграрних відносин, голоду-геноциду 1932-1933 рр. та масових політичних репресій в Україні, д.і.н.(1995).

✓ **МАРОЧКО**
Василь
Іванович

Із селян. Упродовж 1963-1973 учень Великочернігівської середньої школи, служив у Радянській армії 1974-1976, студент іст. ф-ту Київського державного педагогічного ін-ту ім.О.М.Горького (нині – Нац. пед. ун-т ім. М.Драгоманова) протягом 1976-1981. Працював викладачем історії в школах та вузах Києва. Аспірант Інституту історії АН УРСР 1981-1984, де 1985 захистив канд. дис. “Становлення радянського способу життя в колгоспному селі України 1929-1937 рр.” (наук. керівник – д.і.н., професор С.В.Кульчицький). В Інституті історії України НАНУ захистив докт. дис. “Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929 рр.)”. З 1995 – провідний науковий співробітник Інституту історії України НАНУ. Один з фундаторів Асоціації дослідників голодоморів в Україні. 1989 започаткував з к.і.н. Є.П.Шаталіною першу публікацію архівних документів про голод 1931-1933 в Україні, висвітлюючи його причини й наслідки у численних публікаціях: Голод на Україні (1931-1933 рр.) // УДЖ. – 1989. – №7, 8, 9, 11, 12; 1990. – №1; Голод на Україні 1931-1933 рр.: причини і наслідки // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Вип.1. – К., 1991; Бодай те лихо не верталось // Сучасність. – 1993. – №2; Голодомор в Україні 1932-1933: причини і наслідки. – К., 1994; Голодомори в Україні: 1921-1923 – 1932-1933 – 1946-1947; Злочини проти народу. – К., 2000 (у співавт.). Досліджує наслідки масового терору проти науково-педагогічного персоналу вузів України

30-х рр. Справа “Контрреволюційної шкідницької організації в сільському господарстві УСРР: механізм і наслідки терору” // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1998. – №1/2; Свідчення історії дружби: Воспоминання К.С.Кононенко о А.С.Макаренку // Opuscula Makarenkiana №20, Marburg, 1997 (рос. та нім. мовами). Основний науковий доробок ученого – історико-теоретичні проблеми селянської кооперації й аграрних відносин в Україні 1920–1930-х років, з’ясуванню яких присвячені його праці: Становление основ социалистического уклада жизни в украинской деревне 1917-1937. – К., 1989 (у співавт.); Історія селянства УСРР 1917-1989; Наук.-бібл. покажчик. – К., 1990; Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929). – К., 1995; Історична роль кооперації у формуванні внутрішнього ринку сіль.-госп. продукції в 20-х рр. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Вип. 5. – К., 1998; Взаємини кооперації з політичними партіями в Україні (1917-1920) // Українська кооперація: Історичні та соціально-економічні аспекти. 36. статей. – Т.1. – Львів, 1998; Сіль.-госп. союз нащадків голландських виходців в Україні (1921-1927): 36. док. і мат. – К., 2000 й ін. Автор 180 наукових праць.

Літ.: Анкета В.І.Марочко.

✓ *Олена Ковальчук*

МАРТОС
Борис
Миколайович

(20.05.1879, Градизьк Кременчуцького повіту Полтавської губ., тепер Глобинський р-н Полтавської обл. – 19.09.1977, м.Ірвінгтон, США) – дослідник історії України 1917–1920 рр., економіст, громадсько-політичний і державний діяч України, організатор та дослідник кооперативного руху, дійсний член НТШ (з 1946). Виходець з давнього козацького, згодом дворянського роду. Навчався на математичному ф-ті Харківського ун-ту (з 1897). В 1906-1910 викладав у гімназіях і на Вищих курсах Харкова історію та політологію, але як “неблагонадійний” був усунутий від педагогічної роботи. З 1910 по 1917 працював у кооперативних організаціях, з кінця 1920 перебував у еміграції в Німеччині та Чехо-Словаччині. Працював професором Української господарської академії в Подєбрадах (з 1924 по 1945); директором Українського технічно-господарського ін-ту (1936-1938.). У 1945 переїхав до Мюнхена. В 1945-1949 був одним із засновників і ректором Української економічної високої школи у Мюнхені, а в 50-х роках – головою й секретарем Наукової ради Мюнхенського ін-ту для вивчення СРСР. З 1946 – дійсний член НТШ. З 1958 жив у США.

Автор багатьох праць з теорії та історії кооперації, історії грошового обігу в Україні 1917-1922, боністики, мемуарів про події

Української революції, про її діячів, зокрема про *М.С.Грушевського*.

Тв.: М.С.Грушевський, яким я його знав // Український історик. – 1966. – №1-2 (9-10); Перші кроки Центральної Ради // Український історик. – 1973. – №3-4; Визвольний здвиг України. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1979, 1989; Українська валюта 1917-1920 років // Україна. – 1992. – №2; Гроші Української держави. – Мюнхен, 1972 (у співавт.); Теорія кооперації. – Авгсбург; Мюнхен, 1947.

Лит.: Біда М. Професор Борис Мартос: політик, учений і громадський діяч // Укр. історик. – 1977. – №3-4. – С.104-105; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.122-123; Енциклопедія українознавства. – Т.4. – К., 1996. – С.1480 (є фото); Довідник з історії України. – Т.ІІ. – К., 1995. – С.209-210 (є фото); Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник // Історія в школі. – 1998. – №11. – С.30-31; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.108-109; Головацький І. Мартос Борис Миколайович // Українська журналістика в іменах. – Вип.ІІІ. – Львів, 1996. – С.206–208.

Геннадій Стрельський

(04.10.1914, с.Далешава Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.) – дослідник історії української еміграції, редактор, бібліограф, педагог, громад. діяч.

Після закінчення класичної гімназії Т.Шевченка в Городенці, у 1936-1940 вивчав право і суспільні науки в Львівському ун-ті. Продовжив навчання у Празькому і Українському Вільному унтах, в останньому 1941 захистив докт. дис. з права. 1942-1945 – в'язень концентраційних в Чехії, Польщі, Австрії. 1947-1948 – голова Ліги українських політв'язнів у Німеччині. З 1948 – в Канаді. 1955 закінчив Манітобський ун-т. Працював в українських “Просвітах”, “Рідних школах” у Вінніпезі, професором права й суспільних наук Українського католицького університету в Римі. Активний член Комітету українців Канади, Світового конгресу вільних українців (обирався до складу керівних органів), голова Світової ліги укр. політв'язнів (з 1985). Співзасновник “Заповідника-інституту Маркіяна Шашкевича”, його науковий секретар (1962-1979) і голова (з 1979), редактор і видавець журналу “Шашкевичіяна” (1982-1986), редактор історико-мемуарного збірника “Городенщина” (1978), низки бюлетенів Ліги укр. політв'язнів, меценат і почесний редактор альманаху “Ямгорів” (Городенка, з 1991). Дійсний член Наукового товариства ім.Т.Шевченка (з 1961), Української Вільної Академії Наук (з 1961), у 1983-1986 – президент УВАН. Нагороджений “Шевченківською медаллю” КУК (1961), “Медаллю сторіччя Канади” (1967).

МАРУНЧАК
Михайло
Григорович

Автор 400 праць, у т.ч.: Система німецьких концтаборів і політика винищення в Україні (Вінніпег, 1963); Петро Гаврисишин. Піонер-будівничий Шашкевичівської дільниці у Вінніпезі (Вінніпег, 1963); В зустрічі з українськими піонерами Альберти (Вінніпег, 1964); Змагання за незалежність Української Церкви в Канаді. Роль катедри св. Володимира й Ольги у Вінніпезі (Вінніпег, 1967); Українці в Румунії, Чехословаччині, Польщі, Югославії (Вінніпег, 1968); The Ukrainian Canadians: A History (Вінніпег, 1970); Історія українців Канади (т.І-ІІ, Вінніпег, 1968, 1974; 2 вид. 1991); Біографічний довідник до історії українців Канади (Вінніпег, 1986); Студії до історії українців Канади (т.І-V, Вінніпег, 1964-1980); Українці в СРСР поза кордонами УРСР (Вінніпег, 1974); Коли народжувалась Канадська Україна (Нью-Джерсі, 1977); Сорок років праці Комітету Українців Канади. 1940-1980 (Вінніпег, 1981); Митрополит Андрей Шептицький на Заході. 1920-1923 (Вінніпег, 1981); Дві декади зусиль і жертв (Вінніпег, 1982); Нація в боротьбі за своє існування 1932 і 1933 в Україні і діаспорі (Вінніпег, 1985).

Лит.: Анкета М.Г.Марунчака; С.Н.Andrusyshen. Part of the Canadian mosaic // Free Press, 1971, January 9; Bill Burdeyny. Ukrainian History told for young and old // The Tribune. 1971. February, 20; Городенщина. Історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег. – 1978. – С.745-751, 693-694; Дають високу оцінку “Історії українців Канади” // Українські вісті. – 1971, 25 листопада; Володимир Жила. Політичний здобуток нашої історичної науки // Український історик. – 1968 – № 1-2. – С.121-124; Жила Володимир. Бібліографія Михайла Марунчака – Вінніпег, 1991; Енциклопедія українознавства. – Т.4. – Париж-Нью-Йорк. – 1962. – С.1480-1481; Encyclopedia of Ukraine. V.3. – Toronto – London. – 1993. – Р. 325; Марунчак Михайло. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег. – 1986. – С.418; Ст.Семчук. Амбасадор української справи // Поступ, 1971, 4 квітня; Шашкевичіана. Збірник наукових праць. Вип. 3. Львів-Вінніпег, 2000. – С.329-330. Ukrainians in North America. – Champaign, 1975 – P.201.

✓ Олена Ковальчук

МАРУСИК
Тамара
Володимирівна

(22.04.1956, м. Чернівці) – дослідник історії та культури України ХХ ст., к.і.н. (1991), доцент (1994), відмінник освіти України.

1973-1978 – студентка Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича; 1978-1991 – методист заочного відділу названого університету. 1991 в Інституті історії НАН України захистила кандидатську дисертацію “Розвиток науки у західних областях України у 1944-1955 роках ХХ ст.” (наук. кер. – професор С.В.Кульчицький). З 1991 – асистент, з 1994 – доцент кафедри історії України Чернівецького ун-ту. Секретар Координаційної ради осередків

“Українського історичного товариства” в Україні та Буковинського осередку Українського біографічного товариства. З 1999 – докторант, працює над дисертацією на тему “Гуманітарна інтелігенція західних областей України у другій половині 40-х – на початку 60-х років”. Автор понад 50 праць.

Тв.: Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності. – Чернівці: Рута, 2002; Історія України. Навчальний посібник. – Чернівці, 1993; Репресоване студентство // Буковинський журнал. – 1995. – Ч.1-2. – С.117-124; Розвиток вищої освіти в західному регіоні України (друга половина 40-х- перша половина 50-х років // Український історичний журнал. – 1997. – № 3. – С.101-108 (у співавт. С.В.Герегова); Любомир Винар і грушевськознавство // Подвижник української історичної науки. – Чернівці, 1999. – С.59-76; В.Івасюк в культурно-мистецькому житті України // ІУ Міжнар. конгрес україністів. – Одеса, 1999. – Історія, част. II. – С.584-588; Студентство Буковини під тиском сталінських репресій (1945-1950-ті роки) // 3 архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1999. – № 1-2. – С.457-468; Олександр Оглоблин і Українське історичне товариство // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип.73-74. – Історія, 2000. – С.52-62; Еврейская интеллигенция Буковины и власть (40-е годы XX в.) // Материалы УШ Международной Междисциплинарной конференции по иудаике. – М., 2000. – С.153-160; Теоретичні та методологічні основи дослідження історії інтелігенції України: пошук нових підходів // Наук. записки. – Серія історія. – Вип.10. – Тернопіль, 2000. – с.20-28; Художня інтелігенція західних областей України на початку радянзації // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Збірник наукових праць. Вип. 4. – Київ, 2001. – С.346-360; До питання щодо формування “нової” інтелігенції в західних областях України (40-ві роки ХХ ст.) // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Т.8. – Чернівці: Рута, 2001. – С.42-51; Іларій Карбулицький – визначний буковинський педагог та громадський діяч // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип.5. – К., 2001. – С.319-330.

Лит.: Анкета Т.В.Марусик; Іудаика в странах СНГ и Балтии (справочник). – М., 1999. – С.147-148; Шлях за десять років. 1990-2000 // Питання історії України: Збірн. наук. ст. – Т.4, Чернівці, 2000. – С.22-23.

✓ Олена Ковальчук

(24.10.1918, м.Мена Чернігівської обл.) – дослідник всесвітньої історії, міжнар. відносин, зовнішньої політики і міжнар. зв'язків України, д.і.н. (1962), професор, чл.-кор. АН УРСР (1973), лауреат премії АН УРСР ім.Д.З.Мануїльського (1976), заслужений діяч науки і техніки України. З родини військовослужбовця. 1940 закінчила іст. ф-т КДУ. 1940-1941 й 1942-1945 навчалася в аспірантурах КДУ та Об'єдн. укр.держ.ун-ту. 1946 у КДУ захистила канд. дис. “Політика

✓
МЕЛЬНИКОВА
Ірина
Миколаївна

російського уряду по відношенню до України в 1725-1740 рр.” (наук. кер. – професор *А.О.Введенський*). 1947-1957 працювала в Ін-ті слов’янознавства АН СРСР, з 1957 працює в Ін-ті історії АН УРСР: 1957-1965 – с.н.с. відділу історії країн нар. демократії, 1965-1988 – зав. відділом історії міжнар. відносин соц. країн, з 1988 – гол.н.с. відділу історії міжнар. зв’язків України. У Відділенні сусп. наук АН УРСР захистила докт. дис. “Класова боротьба в Чехословаччині в період тимчасової часткової стабілізації капіталізму (1924-1929 рр.)” Нагороджена орденами Трудового Червоного Прапора, Дружби народів і Жовтневої революції.

Тв.: История Чехословакии. – Т. 2. – М., 1960; Укр. ССР и зарубежные страны. – К., 1965; Зарубіжні інтернаціоналісти в рядах борців за владу Рад на Україні. – К., 1967; Великий Жовтень і міжнар. робітничий та нац. визвольний рух. – Львів, 1967; Інтернаціональна сила ленінських ідей. – К., 1970; 3 історії заруб. соц. країн. – К., 1971; Гартована в боротьбі (до 50-річчя Комуністичної партії Чехословаччини). – К., 1971; На магістралях дружби і братерства. Участь Української РСР у співробітництві Рад. Союзу з європейськими соц. країнами (1966-1970 рр.). – К., 1974; История Укр. ССР. – Т.7, 9, 10; Соціалістична Чехословаччина. – К., 1976; За дружбу з країною Великого Жовтня. Діяльність товариств дружби з СРСР в європ. соц. країнах. – К., 1977; Порожденные соц. интернационализмом. Дружественные связи и сотрудничество породненных областей и городов УССР и братских стран социализма. – К., 1980; Сотрудничество обществ. организаций стран социализма. – К., 1983; ЧСРР: впевнена хода соціалізму. – К., 1985; Деятельность обществ дружбы с СССР в странах соц. содружества. – К., 1987; Укрепление братской дружбы и сотрудничества стран соц. содружества. – К., 1987; Украинско-чехослов. интернац. связи. – К., 1989; Біля джерел формування зовнішньої політики суверенної Української держави // Міжнар. зв’язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип.5. – К., 1995. – С.5-30; Україна у взаємовідносинах з прикордонними державами Центрально-Східної Європи: створення міжнародно-правових підвалин добросусідства і співробітництва (90-ті роки) // Україна в європейських міжнар. відносинах. Наук. зб. – К., 1998. – С.59-87; Україна – Європа (1990-2000 рр.). Ч.1-2. – К., 2001 (у співавт.).

Літ.: Вшанування чл.-кор. АН УРСР І.М.Мельникової з нагоди її ювілею // УІЖ. – 1978. – №12; РЕІУ. – Т.3. – 1971. – С.115; ЕУ. – Vol.VI. – 1993. – Р.375; Историки-слависты СССР: Библиограф. слов.-справ. – М., 1981. – С.111-112; Україна в європейських міжнародних відносинах. Науковий збірник на пошану І.М. Мельникової. – К., 1998. – С.9-58.

✓ *Степан Віднянський*

(01.03.1924, с. Стефанівка Вільшанського р-ну Кіровоградської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор. Із селян. 1947-1951 навчався на іст. ф-ті Ленінградського вищого військово-пед. ін-ту. Працював викл. і доцент військової акад. У Харківському ун-ті навчався в аспірантурі. Наук. кер. – професор О.О.Воскресенський. 1966 в цьому закладі захистив канд. дис. “Роль преси в боротьбі за подальший розвиток ведучих галузей промисловості в роки Великої Вітчизняної війни (1943 – травень 1945)”. 1972-1993 – зав. каф. Харківського ін-ту громадського харчування. З 1994 – професор історії Харківського пед. ун-ту ім. Г.С.Сковороди. 1984 в Московському ун-ті захистив докт. дис. “Радянська історіографія боротьби партії більшовиків за армію (1905-1917 рр.)”. Основна проблематика досліджень – боротьба політичних партій за армію в 1905-1917 рр.; підпільний і партизанський рух на Україні в 1941-1945 рр.; питання історіографії. Автор понад 250 праць.

МЕТЕЛИЦЯ
Данило
Олександрович

Тв.: Боротьба партії більшовиків за солдатські маси в трьох революціях: (Історіографія питання). – Х., 1984; Під шквалом свинца і стали. – Х., 1993; Партизанський і підпільний рух і нескорені землі України. – Х., 1996; Взаємовідносини організацій українських націоналістів з нацистами (до історіографії проблеми) // Зб.наук.праць Харківського пед. ун-ту ім.Г.С.Сковороди. – Х., 1998.

Лит.: Анкета Д.О.Метелиці.

✓ *Петро Бондарчук*

(05.05.1927, м.Полтава) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор.

Після закінчення іст.ф-ту ХДУ (1956) працює у тому ж ун-ті, де 1963 захистив канд. дис. “Партійна організація Полтавщини в боротьбі за відбудову сільського господарства (1921-1925 рр.)”, 1975 – докт. дис. “Здійснення аграрної політики на Україні у відбудовний період (1921-1925 рр.)” Дослідник соці.-економ. історії України кінця ХІХ – поч. ХХ ст., історії Слобідської України. Автор близько 100 наук. праць, в т.ч. індивідуальних монографій, розділів у колективних монографіях, статей в наук. зб., журналах.

МИГАЛЬ
Борис
Кирилович

Тв.: Здійснення аграрної політики на Україні у відбудовний період (1921-1925). – Х., 1974; Організація та діяльність машинно-тракторних товариств на Україні у 1923-1925 роках // Вісн. Харків. ун-ту. Вип.7. – Х., 1973; Великий Жовтень і розв'язання аграрного питання на Україні // Вісн. Харків. ун-ту. Вип.150. – Х., 1977.

Лит.: Анкета Б.К.Мигалю.

✓ *Олена Ковальчук*

(25.01.1923 р. с.Винятинці на Тернопільщині) – дослідник історії України. Пріоритетними у наукових розробках є проблеми соціально-економічної та суспільно-політичної історії України ХУІ-ХУІІ ст., д.і.н. (1981), професор (1988). Автор майже 200 друкованих праць.

Після закінчення місцевої семирічки продовжував навчання у Заліщицькій гімназії, 1945-1947 – в Чернівецькому учительському інституті, 1947-1951 – на істор. ф-ті Чернівецького університету. 1951-1954 – аспірант кафедри історії України зазначеного університету. Працюючи з 1954 у відділі пропаганди і агітації Чернівецького обкому КПУ, продовжує наукові пошуки, які у 1958 завершилися захистом кандидатської дисертації “Міста України у Визвольній війні 1648-1654 рр.” (керівник професор В.Голобуцький). З 1960 – старший викладач, 1963 – доцент кафедри історії СРСР і УРСР Чернівецького університету. 1969 – 1990 – завідувач Чернівецького відділу Інституту історії АН УРСР. В Інституті історії АН УРСР у 1981 захистив докторську дисертацію “Становище міського населення України та його участь у визвольній боротьбі українського народу (від Люблінської унії 1569 р. до Визвольної війни 1648-1654 рр.)”.

Михайлина П.В. – ініціатор створення окремої кафедри історії України у Чернівецькому університеті, яку очолив у 1990 р. Член Спеціалізованої вченої Ради по захисту докторських і кандидатських дисертацій з історії та політичних наук при Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича.

Тв.: Участь міського населення України у визвольній боротьбі українського народу проти польсько-шляхетського поневолення, за возз'єднання з Росією (кінець ХУІ ст.)”. – Чернівці, 1969; З історії соціально-економічного життя українських міст (кінець ХУІ – перша половина ХУІІ ст.) // УІЖ. – 1969. – №11. – С.66-72; Висвітлення історії північної Буковини ХУ–ХУІ ст. На сторінках слов'яно-молдавських літописів // Архіви України. – 1969. – №4. – С.81-84; До питання про становище міст в умовах іноземного поневолення в кінці ХУІ – І пол. ХУІІ ст.”. – Чернівці, 1971; Міста України у період феодалізму. – К., 1975; Визвольна боротьба трудового населення міст України (1569-1654 рр.)”. – К., 1975; Міста України – центри ремісничого виробництва (друга половина ХУІ – перша половина ХУІІ ст. // Питання історії України: 36. наукових статей. – Вип.1. – Чернівці, 1997. – С.25-32; Герой України – Северин Наливайко // Буковинський журнал. – 1997. – Ч.1. – С.83-88; Історики України: ювілейний збірник на пошану академіка Володимира Грабовецького. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 1998 (член редколегії); До питання про національний склад міського населення України // Питання історії України: 36. наукових статей. – Чернівці, 2000. – Т.4. – С.41-46.

Брав участь як відповідальний редактор та співавтор у колективних працях “Нариси з історії Північної Буковини” (К., 1980), багатотомній “Історії Української РСР”, “История Украинской ССР” в 10 т. – Т.2, 7; “Історії міст і сіл України. Чернівецька область”, “Исторические корни связей и дружбы украинского и молдавского народов” (К., 1980), “Українська Радянська Енциклопедія” – Т.8, 12, “Неспроможність буржуазних і буржуазно-націоналістичних фальсифікацій історії Радянської Буковини” (К., 1987), “Володимир Грабовецький – історик України: До 65-річчя від дня народження (Івано-Франківськ, 1993).

Лит.: Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область. – К., 1973. – С.272; Чернівецький державний університет: 100 років ЧДУ. – Львів, 1975. – С.57, 123, 125; Академия наук Украинской ССР: 1982. – К., 1983. – С.290; Историография истории Украинской ССР. – К., 1986. – С.68, 75, 97; Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки радянської влади. 1939-1989. – К., 1990. – С.226-265; Баженов Л. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст. Істориографія. Бібліографія. Матеріали. – Кам’янець-Подільський, 1993. – С.85, 87, 287,288; Чернівецький університет. 1875-1995: Сторінки історії. – Чернівці, 1995. – С.115, 120, 121; Михайлина П.В. Бібліографічний покажчик (до 75-ти річчя від дня народження). – Чернівці,1998.

Тамара Марусик

(30.12.1949, м.Дніпропетровськ) – дослідник джерел з історії України козацької доби, священник, д.і.н. (1989), професор (1990).

1966-1971 – студент історико-філологічного ф-ту Дніпропетровського держ. ун-ту, 1971-1974 – аспірант цього ун-ту, де 1975 захистив канд. дис. на тему “Кройника” Феодосія Софоновича як історичне джерело і пам’ятка української історіографії ХУІІ століття” 1974-1980 – викладач, ст. викладач, доцент Дніпропетровського держ. ун-ту. 1980-1981 – завідувач кафедри загальної історії Запорізького пед. ін-ту. З 1981 – доцент, з 1990 – професор Дніпропетровського держ. ун-ту. 1989 в Ін-ті історії АН УРСР захистив докт. дис. “Джерела з історії Визвольної війни українського народу 1648-1654 рр.” 1992 рішенням Вченої Ради Дніпропетровського держ. ун-ту присвоєно вчене звання професора. 1992-1996 – завідувач Дніпропетровського відділення Ін-ту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України. З 1996 – завідувач кафедри історії Національного ун-ту “Києво-Могилянська академія”. 1994 – у Богоявленському соборі м.Ногінська Московської обл. висвячено дияконом, згодом – священником та призначено секретарем Дніпропетровської Єпархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, з 1996 – протоіерей.

**МИЦИК
Юрій
Андрійович**

Тв.: Українские летописи ХУІІ века. – Дніпропетровськ, 1978; Анализ архивных источников по истории Украины ХУІ–ХУІІ вв. / Н.Ковальский, Ю.Мыцык. – Днепропетровск, 1984; Анализ отечественных источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648-1654 гг. – Днепропетровск, 1986 (у співавт.); Анализ архивных источников по истории Освободительной войны 1648-1654 гг. – Днепропетровск, 1988; Сполохи козацької звитяги: Нариси. – Дніпропетровськ, 1991 (у співавт.); Перший український історикополітичний трактат // Укр. іст. журн. – 1991. – №5; Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини ХVІІ століття. – Дніпропетровськ, 1996; Канів козацький. – Канів, 1997; Козацький край: Нариси з історії Дніпропетровщини ХУ – ХVІІІ ст. – Дніпропетровськ, 1997; Корсунщина Козацька. – Корсунь-Шевченківський, 1997 (у співавт.); Волинь в роки визвольної війни українського народу середини ХУІІ століття: документи і матеріали / Ю.Мицик, В.Цибульський. – Рівне, 1999; Джерела з історії Жовтоводської битви 1648 р. – Запоріжжя, 1999; Україна крізь віки. – К., 2000 (у співавт.).

Лит.: Юрій Андрійович Мицик. Біобібліографічний покажчик. – К., 2000; Чабан М. Світогляд має бути науковим: [Про наук. діяльність докт. іст.наук, професор Ю.Мицика] // Зоря. – 1992. – 3 груд.; Чабан М. Успішні пошуки вченого // Кур'єр Кривбасу. – 1994. – №13; [Юрій Мицик. Біографічна довідка] // Січеславщина: краєзн. альм. – Вип.1. – Д., 1997. – С.66-67; Джерелознавство історії України. Довідник. – К., 1998. – С.188-189.

√ Олена Ковальчук

**МРЗА-
АВАК'ЯНЦ
Наталія
Юстинівна**

(11.10.1888, м. Бориспіль Полтавської губ. (тепер Київської обл.) – 1940, Київ) – дослідник історії соціально-економічних відносин на Україні, археограф, джерелознавець. Дівоче прізвище Дворянська. Народилася в українській православній родині земського лікаря, який був нащадком козаків з Донщини. Закінчила Київську міністерську жіночу гімназію (1907) та історичне відділення історично-філологічного факультету Київських вищих жіночих курсів (ВЖК). На Київських ВЖК працювала під керівництвом професор *М.В. Довнар-Запольського*. У 1907-1908 працювала вчителькою у київській приватній гімназії Жеребцової. У 1913 склала державний іспит при Московському ун-ті і працювала на однорічних пед. курсах при Московському учбовому окрузі. У 1915 повернулася до Києва і викладала у зразковій школі при Пед. курсах Жекуліної. З 1917 викладачка Української гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства. У 1905-1906 проводила громад. і політ. роботу в середшкільній організації РСДРП, а у 1906-1917 – в УСДРП. У 1918-1924 (з перервою) – викладач методики та історії України, проректор, ректор Полтавського учительського ін-ту (з 1920 – Полтавський ін-

т народної освіти). У 1919-1920 – помічник декана Полтавського історико-філологічного фак-ту (філіал Харківського ун-ту). У 1919 за часів Денікінщини за українську орієнтацію була звільнена з роботи. Викладала історію України та методику історії на тимчасових курсах, гуртках та семінарах для робітників освіти в Києві, Полтаві, Харкові, Прилуках, Ромнах, Миргороді, Хоролі, Гайсині. З 1919 – редактор Постійної комісії для складання біографічного словника діячів української землі УАН. У 1922-1923 – завідувачка учбовою частиною Полтавського кооперативного технікуму та декан кооперативного відділення Агрокооперативного технікуму у Полтаві. У 1923-1924 – секретар Полтавської секції наукових робітників. У 1922-1923 – аспірантка, у 1923-1924 – пауковий співробітник, з 1924 – дійсний член і керівник сектору історії української культури Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури. Працювала під науковим керівництвом акад. Д.І. Багалія. У 1924 захистила промову (кандидатську) працю на тему “Землеволодіння на Лівобережній Україні ХУП – початку ХУШ ст.”. З червня 1924 по вересень 1925 – секретар журналу “Шлях освіти” та відп. секретар часопису “Радянська освіта” Державного видавництва України. З 1924 – викладач, а з 1925 професор історії України та українознавства, керівник підвищеного семінару з історії України та голова Предметної комісії соціально-економічного відділення Харківського ін-ту народної освіти. Одночасно викладала у Харківському ветеринарному ін-ті. З 1927 – член бюро Харківської окружної секції наукових робітників. З 1930 член Археографічної комісії Центрального архівного управління УСРР. З початком нагінок на школу акад. Д.І. Багалія у 1934 позбулася педагогічних і наукових посад у Харкові і переїхала до Луганську, де викладала історію в Луганському пед. ін-ті. У 1935 – керівник семінару для авторів по підготовці підручника з історії України у Києві. У 1935-1938 – зав. каф. історії України та викладач історії України й української мови у Київському держ. ун-ті (КДУ). Боролася з русифікацією на іст. ф-ті КДУ. 12.06.1938 заарештована органами ОДПУ УРСР і звинувачена в контрреволюційній націоналістично-терористичній діяльності. 16.03.1939 засуджена закритим Військовим трибуналом Київського особливого військового округу на 10 років виправно-трудоих таборів з поразкою у політичних правах на 5 років і з конфіскацією особистого майна. Деякий час (до жовтня 1939) перебувала у Лук’янівській в’язниці у Києві. Ймовірно, розстріляна у Києві на початку 1940 (за свідченнями дочки Н.Ю. Мірзи-Авак’янц). Реабілітована 24.01.1959.

Автор близько 50 праць. Належала до соціально-економічного напрямку в українській історіографії 1920-1930-х рр., підкреслювала самостійність революційних (головне селянських і козацьких) рухів

в Україні, показувала інтеграцію України в Європу. Зробила значний внесок у методика викладання історії.

Тв.: З побуту української старшини кінця ХУШ віку // Записки Українського наукового товариства досліджування й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. – Вип.1. – Полтава, 1919. – С.17-60; Українська жінка ХУІ-ХУШ ст. Додаток до актового матеріалу. Полтава, 1920; Селянські рухи 1902 р. на Полтавщині. – Харків, 1925; Селянські розрухи на Україні 1905-1907 року. – Харків, 1925; Нариси з історії суду в Лівобережній Україні // Науковий збірник Харківської науково-дослідчої катедри історії української культури. – Ч.2/3. – Х., 1926. – С.79-96; Ч.6. – Х., 1927. – С.63-75; История Украины в связи с историей Западной Европы. – Х., 1928.

Лит.: Наука и научные работники СССР. – Ч. VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.257; Водотика С.Г. Професор Київського університету Н.Ю. Мірза-Авак'янц // 150 років розвитку вітчизняної історичної науки в Київському університеті: Матеріали Республіканської науково-практичної конференції, Київ, 20-21 жовтня 1992 р. – К., 1993. – С.134-137; Пустовіт Т. Мірза-Авак'ян (Дворянська) Наталія Юстівна // Архівний збірник: До 80-річчя Державного архіву Полтавської області: Матеріали наукової конференції. – Полтава, 1998. – С.291-292; Богдашина О.М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Д.І. Багалія (1921-1934 рр.). – Х., 1994. – С.189; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999. – С.32, 98, 217, 239, 347; Супруненко О. Доля історика // Козацькі старожитності Полтавщини: Збірник наукових праць. – Полтава, 1994. – Вип. 2. – С.79-80; ЕУ. – Т.4. – Ст.1581; Верба І.В. Історик Н.Ю. Мірза-Авак'янц // Архівознавство, археографія, джерелознавство. Студії на пошану Руслана Пирого. Вип.4. – К., 2001. – С.559-579.

Ігор Верба

МІРЧУК Іван

(18.06.1891, м.Стрий, тепер Львівської обл. – 02.05.1961, м.Мюнхен, Німеччина) – дослідник історії укр. літератури, філософ, професор, громад. і науковий діяч.

Початкову і середню школу закінчив у Стрию, 1909-1914 навчався у Віденському ун-ті, по закінченні якого отримав наукову ступінь д.філос.н. З 1919 – в еміграції у Відні, Празі, Берліні, Мюнхені. З 1921 – доцент, з 1926 – професор, 1946–1961 – ректор УВУ в Мюнхені. 1930-1945 – директор Українського наукового ін-ту (УНІ) у Берліні. Заходами УНІ за редакцією Івана Мірчука 1942 було видано “Handbuch der Ukraine”. З 1938 – дійсний член НТШ, 1949–1961 – голова іст.-філос. секції НТШ, з 1946 – член УВАН, з 1949 – член-кореспондент Баварської АН, член Східноєвропейського ін-ту

в Мюнхені, Ін-ту для вивчення СРСР та ред. журналу "Sovietstudien" цього ж Ін-ту, Нім. філос. т-ва та ін. Організатор укр. наук. і культ. життя в Німеччині. Автор сотень публікацій з філософії й історії культури укр. народу (фр., нім., чеськ., англ. та ін. мовами).

Тв.: Der zweite Kongress der polnischen Philosophen in Warschau. – Берлін, 1928; Y.S.Skoworoda – ein ukrainischer Philosoph des 18-tem Jahrhundert. – Берлін, 1928; Tolstoi und Skoworoda – zwei Typen. – Berlin, 1929; Die Union und Ukraine. – Берлін, 1931; Deutsche Philosophie in der Ukraine. – Мюнхен, 1939; Світогляд українського народу. – Прага, 1941; Die Ukrainische Kultur in geschitlichen Werden. – Берлін, 1944; Ukraine and People. – Мюнхен, 1949; Історично-ідеологічні основи теорії III Риму. – Мюнхен, 1954; Geschichte der ukrainischen Kultur. – Мюнхен, 1995; Історія української культури. – Львів, 1994.

Лит.: ЕУ. Т.4. – Львів, 1994. – С.1583; ЕУ. Vol.3. – 1993. – Р.244-245; Збірник на пошану Івана Мірчука (1891-1961). – Мюнхен, 1974; Кульчицький О. Професор Іван Мірчук – філософ української духовності // Визв. шлях. – 1956. – №10. – С.1165-1171; Сучасність. – 1992. – №5. – С.85-86; Україна. – 1995. – №11-12. – С.2; Яріш В. Професор д-р Іван Мурчук – амбасадор української культури // Українці в Берліні. 1918-1945. – Торонто, 1996. – С.91-100; Виткалов В.Г. Українська культура: Сторінки історії ХХ ст. – Рівне, 1997. – С.399.

✓ Олена Ковальчук

(псевд. Залізник, 26.06.1913, с.Добрівляни Стрийського повіту на Львівщині – 16.05.1999, Філадельфія, США) – дослідник історії визвольних змагань українського народу ХХ ст., зокрема Організації українських націоналістів (ОУН), політ. діяч. 1932-1933, 1937-1939 – студент юридичного ф-ту Львівського ун-ту. 1939-1941 – продовжив навчання в Українському Вільному Ун-ті (УВУ). З 1950 – у США. Співредактор час. "Визвольний шлях", "Гомін України", "Українська трибуна", "Український самостійник" та ін. Викладав у коледжах. Захистив доктор. дисертацію в УВУ (1969). Автор понад 20 монографій

Тв.: Акт відновлення Української державності 30 червня 1941 року: його генеза та політичне й історичне значення (Нью-Йорк, 1952); Українська повстанська армія. 1942-1952 (Мюнхен, 1953); Відродження великої ідеї (Торонто, 1954); Українська визвольна справа і українська еміграція (Торонто, 1954); Євген Коновалець. У 20-річчя смерті (Торонто, 1958); Микола Міхновський. Апостол української державності (Філадельфія, 1960); Українська державність. 1917-1920 (Філадельфія, 1967); Нарис історії Організації українських націоналістів (Мюнхен, 1968); Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка) командир Армії безсмертних (Нью-Йорк, 1970); In the German Mills of Death. 1941-1945 (N.Y., 1970).

МІРЧУК
Петро
Юрійович

Л-ра.: Визвольний шлях. 1999. № 7. – С.891; В. Давиденко. Нова праця д-ра Петра Мірчука // Вісник Організації оборони чотирьох свобод України. – 1968. № 10 – С.28-29; Довідник з історії України. Т.2. – К., 1995. – С.234; Ukrainians in North America. – Champaign, 1975. – P.209-210; The Ukrainian Quarterly. 1976. N 4. – P.409-410.

✓ Олена Ковальчук

**МЯКОВ-
СЬКИЙ**
Володимир
Варламович

(псевд.: В. Порський, Б. Стохід, В. Світлицький, В. Варламов, Б. Янівський; 6 (18). 07. 1888, м. Ковель, тепер Волинської обл. – 22. 03. 1972, м. Нью-Йорк, США), посмертно реабілітований (1989) – історик-архівіст, літературознавець. Після закінчення І-ї Київської гімназії (1906) вступив на юрид. ф-т Київського ун-ту; з 1907 – у Петербурзі; з 1908 – студент іст.-філол. ф-ту Петербурзького ун-ту, з якого у січні 1911 був виключений за політичну діяльність. Повернувся в Україну, працював у Полтаві (1910-1912). Відновив навчання в Петербурзькому ун-ті, працював у наук. гуртку *М. Грушевського* (1912-1913). 1913 закінчив ун-т, викладав у гімназіях Петербурга (1913-1917); чл. Всеросійського учительського союзу (1917). Підготував ряд наук. праць (1913-1918) про О. Радищева. Працював над описом цензурного архіву “Главного Управления по делам печати” (1917). Член редколегії ж. “Голос минувшего” та іст.-літ. студійного гуртка. Співробітник період. видань “Русский библиофил”, “Научно-ист. журнал”, “День” й ін. Працював в “Іст.-літ. т-ві” при Петербурзькому ун-ті, бібліотекар його іст.-філол. ф-ту, секретар Комісії для рецензування дит. книг при “Об-ве распространения техн. знаний” (1913-1917). У грудні 1917 переїхав в Україну. Інструктор архівно-бібліотечного відділу Гол. управління мистецтв і нац. культури (1918); пом. голови та кер. Описового відділу Архівного управління (1919). 1920 – 1925 – голова Київського губ. архівного управління, дир. Київського центр. іст. архіву ім. В. Антоновича. Співпрацював з установами УАН: секретар Комісії для дослідів над історією громад. течій 40 – 60-х рр. ХІХ ст. (1919); чл. Комісії новітнього письменства й Комісії біогр. словника, ред. його іст.-літ. частини. Автор коментарів до тт. III – IV повного зібрання творів Т. Шевченка (за ред. С. Єфремова). Брав участь у роботі секції мистецтвознавства, бібліог. комісії, архіву УНТ (1920 – 1922); комісіях ВУАН: д. чл. Археогр. комісії та Археол. комітету, чл. Книгознавчої комісії (20-ті рр.). Співробітник Наук.-дослід. ін-ту книгознавства; д. чл. Ін-ту Т. Шевченка (1927), зав. Кабінетом біографії Т. Шевченка й рукописного відділу, з 1926 – зав. будинку-музею Т. Шевченка. Співробітник видань “Літературно-наукового вісника”, “Нашого минулого”, “України”, збірників “Шевченко”, “За сто літ” й ін. (20-ті рр.). 21. 08. 1929 заарештовано в т. зв. “справі СВУ”, до 1933 –

на засланні. Після повернення працював у мед. установах Києва (1934 – 1941). 1941 – 1942 намагався відновити діяльність ВУАН, працював в Ін-ті літератури та фольклору, організував роботу Центр. архіву ім. В. Антоновича. 1943 – 1944 – у Львові. З 1944 працював у Музеї Визвольної боротьби України (Прага), чл. Іст.-філол. т-ва, згодом його секретар. 1945 переїхав до м. Аугсбурга (Баварія): співзасновник і вч. секретар УВАН, голова її Музею-Архіву (1945-1947). З 1947 – чл. НТШ; д. чл. УВАН (1948); професор УВУ в Мюнхені (1948). У 1950 переїхав до США. Секретар УВАН, дир. Архіву-музею при УВАН в США (1952-1956). Ініціатор видання річників УВАН “Шевченко” (10 вип., 1952 – 1964), співред. англомовного збірника про Т. Шевченка (1962). Автор бл. 100 наук. праць.

Тв.: Революційні відозви до укр. народу: 3 мат-лів “Нашого минулого”, 1850 – 1870-х рр. – К., 1920; 3 нових матеріалів до історії Кирило-Мефодіївського Братства // Україна. – 1924. – №1 – 2; Декабристи на Україні / За ред. С. Єфремова та В. Міяковського. – К., 1926; Повне зібрання творів Т. Шевченка. Коментарі до тт. III – IV / За ред. С. Єфремова. – К., 1927; Шевченко і Костомаров // Шевченко. – Річн. 7. – 1958; Кобзар 1860 р. з власноручними поправками Шевченка // Там же. – Річн. 10. – 1964; Недруковане й забуте: Громадські рухи ХІХ ст. Новітня укр. літ-ра / Ред. М. Антонович. – Нью-Йорк, 1984.

Бібліогр.: Вибрана бібліографія праць Володимира Міяковського // Укр. історик. – 1969. – №1-3. – С. 144 – 148.

Лит.: Антонович М. Володимир Міяковський // Укр. історик. – 1969. – №1/3. – С. 95 – 105; 1972. – №1-2. – С. 116 – 118; Некролог // Укр. Quart. – 1972. – Vol. 28, №2. – Р. 217 – 218; Филипович О. В. В. Міяковський: Спогади // Сучасність. – 1984. – №4. – С. 107 – 116. (Додаток: Листи В. Міяковського); Кравців Б. Зібрані твори. Т. 3. – К., 1995. – С. 211 – 212; Міяковська-Радиш О. Оглядаючись у минуле // Сучасність. – 1995. – №4. – С. 162 – 166; Борисюк Т. Замість післямови // Там же. – С. 167; Білокінь С. Володимир Міяковський – діяч української книги // Вісн. Кн. Палати. – 1998. – №2. – С. 39 – 43; Білокінь С. Таємниці архівів не вічні // Сучасність. – 1998. – №10. – С. 57 – 80; Укр. журналістика в іменах. Вип. 5. – Львів, 1998. – С. 369 – 372; Укр. архівісти. Вип. 1. – К.; 1999. – С. 227 – 231.

✓ Василь Швидкий

(28.03.(09.04)1882, Тифліс – 03.08.1920, Київ) – фахівець у галузі генеалогії та архівознавства, мистецтвознавець. Виходець з старовинного козацького роду. 1911-1917 – дир. Музею укр. старожитностей ім. В. В. Гарновського (м. Чернігів), голова Чернігівської архівної комісії. 1917 – комісар по охороні пам’яток Чернігова й губернії. З 1918 – голова Архівно-бібліотечного відділу Міністерства освіти (пізніше Головного управління мистецтв і нац.

**МОДЗАЛЕВ-
СЬКИЙ**
Вадим
Львович

культури), начальник Архівного управління та Всеукр. головархіву. Був секретарем комісії по створенню УАН, автором її статуту (1918). Плідно працював в УНТ, комісіях УАН, Всеукр. комітеті охорони пам'яток мистецтв і старовини. Опублікував багато архівних документів, залишив щоденник (1896-1917), великий особистий архів.

Тв.: Малороссийский родословник. Тт.1-4. – СПб., 1908-1914 (підготовлений до друку 5-й том лишився у рукопису); Малороссийский гербовник. – СПб., 1914 (у співавт.); Очерки по истории Лохвицкой, Сенчанской, Чернуской, Куренской и Варвинской сотен. – 1906; Перший військовий підскарбій (1663-1669) Роман Ракушка-Романовський // Зап. іст.-філол. відділу УАН. – Кн.І-ІІІ. – 1919-1923; Гути на Чернігівщині. – 1926.

Лит.: Ткаченко М. З нової історіографії Чернігівщини // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928; ЕУ. – Т.5. – 1966. – С.1634; Коваленко О.Б. В.Л.Модзалевський як історик України // УІЖ. – 1972. – №4; Белоконь С.И. Генеалогические материалы в архиве В. Л. Модзалевского // Археологический ежегодник за 1979 год. М., 1981. – С. 266-273; Білокінь С.І. Матеріали з історії мистецтва в архіві В.Л.Модзалевського: (Етюди з мистецтвознавчого джерелознавства) // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Вип. 1. К., 1992. – С. 186-210; Його ж. Вчений, якого я люблю // Україна: Наука і культура. – Вип. 29. – К., 1996. – С. 240-249; Його ж. Модзалевський В.Л. // Українська літературна енциклопедія. – Том 3. – К., 1995. – С. 400; Його ж. Сторінками загублого "Діаріуша" // Пам'ятки України. 1998. – Ч. 1 (118). – С. 30-57; Українська генеалогія: теорія, методологія, історія та практика. – К., 1996.

✓ *Ярослава Верменич*

МОРДВИНЦЕВ
Вячеслав
Михайлович

(5.10.1949, м.Беднодем'янівськ Пензенської обл.) – дослідник історії Росії XVII–XVIII ст., історії церкви, соціально-економічної історії XVII–XVIII ст., д.і.н. (2000), професор. З робітників. У 1975 закінчив іст. ф-т КДУ, з 1975-1978 навчався в аспірантурі цього ж ун-ту. У 1980 захистив канд. дис. “Соціально-економічне становище та антифеодальна боротьба монастирських селян Лівобережної України в 30-80 рр. XVIII ст.” у КДУ (наук. кер. – д.і.н., професор Л.Г.Мельник). Після захисту в 1987-1995 працював ст. викладачем, доцентом, 1983-1989 – заступником декана, з 1996 – зав. кафедрою історії Росії. В 2000 у Київському національному ун-ті ім.Тараса Шевченка захистив докт. дис. “Церковно-вотчинне господарство та секуляризаційна реформа на Лівобережній Україні у XVIII ст.” Автор багатьох наукових праць.

Тв.: Російське самодержавство і українська православна церква в кінці XVII – XVIII ст. – К., 1997; Государственные налоги и повинности монастырских крестьян Левобережной Украины в XVIII в. – К., 1998;

Феодальна вотчина на Лівобережній Україні в XVIII в. (Смеловське володіння Києво-Печерської лаври). – К., 1990; Сповідальні книги // Київська старовина. – 1995. – №3; Метричні книги // Вісник Київського університету. Вип. 41. – 1999; Київська митрополія за часів визвольної війни // Київська старовина. – 1995. – №4.

Лит.: Анкета В.М.Мордвінцева.

✓ Любов Шепель

(19.05.1946, м.Шпола Черкаської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1994), професор (1995) Черкаського державного ун-ту ім.Б.Хмельницького, член експертної ради Вищої атестаційної комісії України (1997), член спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій при Донецькому національному університеті (з 1999), Голова Наукового товариства істориків-аграрників.

Трудовий шлях розпочав у 1961 робітником, 1965-1968 – служив в армії. 1975-1980 – студент Київського державного пед. ін-ту ім.О.М.Горького. Одним із перших в Україні у радянську добу почав розробку проблем ринкової трансформації аграрного сектора народного господарства, започаткувавши новий напрямок у наукових дослідженнях історії сільського господарства. Результатом стала канд. дис. “Сільськогосподарська кооперація в Україні. 1921-1929 рр.” (1985). 1994 захистив докт. дис. на тему “Кредитна сільськогосподарська кооперація УРСР в роки непу”

1995 р. стажувався у США за міжнародною угодою по підготовці фахівців з фермерського бізнесу та менеджменту й одержав відповідний сертифікат. З 1999 зав. кафедри новітньої історії України Черкаського держ. ун-ту ім.Б.Хмельницького, одночасно (з 2000) очолює Науково-дослідний інститут історії селянства при Черкаському університеті. Автор (співавтор) понад 120 брошур, статей, монографій.

Тв.: Розвиток державно-кооперативної системи сільськогосподарського кредиту на Україні. – М., 1983; Державно-кооперативна система сільськогосподарського кредиту на Україні 1923–1928 рр. // Історія народного господарства та економічної думки УРСР. – К., 1989; Кооперація і сучасність. – К., 1989; Історичний досвід та сучасні проблеми розвитку кооперації // Соціально-політичні науки. – М., 1989; Діяльність спеціалізованих систем сільськогосподарської кооперації на Україні (1923–1928 рр.). – К., 1989; Кредитна кооперація під пресом колективізації. – К., 1992; Економічний потенціал українських земель в часи творення української козацької держави. – Черкаси, 1992; Село і гроші. Українська кредитна кооперація в добу НЕПу. – Черкаси, 1993;

МОРОЗОВ
Анатолій
Георгійович

Економічні передумови продовольчого терору в українському селі в кінці 20-х – на початку 30-х рр. – К., 1994; Економічні наслідки Визвольної війни. – Київ-Черкаси, 1994; Посилення визвольної боротьби українського народу у кінці XVI – першій половині XVII століття. – Київ-Черкаси, 1995; Грошові накопичення селянських господарств в добу НЕПу. – К., 1997; Геодетермінічні фактори формування козацтва. – Київ-Черкаси, 1997; Державна хлібозаготівельна кампанія 1924–1925 господарському році. – Черкаси, 1997; Сільськогосподарська контракція в добу НЕПу. – К., 1998; Діяльність кредитних організацій українського селянства в умовах наростання інфляції 1926–1929 рр. – Черкаси, 1999; Місце Холодноярського–Пастирського комплексу в товарообміні праслов'янсько-елінського світу та формуванні первісних форм праукраїнської державності. – Київ-Черкаси, 2000.

Лит.: Анкета А.Г.Морозова; Вчені Черкащини. Біографічний довідник. Вип. 1. – Черкаси, 1998 – С.89.

✓ Олена Ковальчук

**МОЦЯ
Олександр
Петрович**

(30.05.1950, с.Літки Броварського р-ну Київської обл.) – дослідник історії та археології епохи Київської Русі, д.і.н. (1991), професор (1997), лауреат премії ім.М.І.Костомарова (1996). В 1967 – 1972 навчався на іст. ф-ті КДУ, у 1976 – працював лаборантом Археологічного музею Ін-ту зоології АН УРСР, з 1979 – в Ін-ті археології АН УРСР: н.с., зав. сектором, зав. відділом давньоруської й середньовічної археології (1996). Після навчання в аспірантурі Ін-ту археології АН УРСР (1976-1979) захистив у 1980 канд. дис. “Населення Середнього Подніпров’я IX – XIII ст.” (наук. кер. – д.і.н. Кучера М.П.), а в 1991 – у тому ж ін-ті – докт. дис. “Південноруські землі в IX – XIII ст.” Автор 200 друкованих праць.

Тв.: Население Среднего Поднепровья IX – XIII вв. – К., 1987; Населення південноруських земель IX – XIII ст. – К., 1993; Боги созданы людьми. – К., 1989 (у співавт.); Київська Русь: від язичества до християнства. – К., 1996 (у співавт.).

Лит.: Анкета Моці О.П.; Моця Олександр Петрович. Бібліографічний покажчик. – Чернігів, 2000; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997; Лауреати державних обласних та міських премій України в галузі культури та мистецтва у 1999 р. – К., 2000; Докт. дис. “Південноруські землі у IX – XIII ст. (за даними поховальних пам’яток)” // Археологія. – 1993. – №1.

✓ Любов Шепель

(4.09.1951, м.Мелітополь Запорізької обл.) – історик-археолог, фахівець з скифо-сарматської археології, д.і.н. У 1968-1973 навчався на іст. ф-ті Харків. держ. ун-ту. Після закінчення ун-ту навчався в аспірантурі Ін-ту археології НАН України, після чого почав працювати науковим співробітником того ж ін-ту. Останнім часом працює завідуючим відділом скифо-сарматської археології Ін-ту археології НАН України. Захистив канд. дис. на тему “Скифы Северного Причерноморья в VII – V вв. до н.э.” (наук. кер. – д.і.н. В.А.Іллінська). Під час роботи в Ін-ті археології НАН України захистив докт. дис. “Происхождение и ранняя история скифов”

Основним колом наукових досліджень є розробка проблем археології та історії скифів на території півдня Східної Європи. В даній сфері дослідником було надруковано понад 150 наук. праць і зокрема кілька монографій: Происхождение и ранняя история скифов. – К., 1981 (у співавт.); Скифская архаика Северного Причерноморья. – К., 1984; На світанку історії. – К., 1998 (у співавт.). Є співавтором колективної монографії: Етнична історія давньої України. – К., 2000.

Значний вклад вченим зроблено у вивченні видатного ранньоскифського пам'ятника – Більського городища та ранньої історії Скіфії. Серед наук. праць вченого слід визначити: О формировании раннеклассового общества на территории Украины. – К., 1989 (у співавт.); Більське городище. – К., Полтава, 1999 (у співавт.).

Лит.: Анкета Мурзіна В.Ю.

Олександр Каряка

(23.04.1939, м.Городище Черкаської обл. – 12.09.2001, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., історіограф, д.і.н., професор. 3 робітників. Навчався на іст. ф-ті КДУ. Працював зав. каф. Ін-ту легкої промисловості, Київського мед. ун-ту. Останні роки працював у Національному ун-ті ім.Т.Шевченка на іст. ф-ті на каф. новітньої історії України. Аспірантуру проходив на істор. ф-ті Київського ун-ту. Канд.дис. “Більшовицькі організації України в Жовтневій революції. Історіографія” (кер. – професор М.Д.Олійниченко) і докт.дис. “Історіографія Компартії України періоду революції та громадянської війни (1917-1921 рр.)” захищені у КДУ ім.Т.Шевченка. Автор понад 100 друкованих праць.

Тв.: На захисте завоеваний Октябрю. – К., 1986; Розвиток охорони здоров'я України. – К., 1988; Історія України ХХ ст. – К., 1996 (у співавт.) та ін.

Лит.: Анкета Мусієнко В.В.

✓ *Віктор Даниленко*

**НАГАСЬВ-
СЬКИЙ**
Ісидор

(21.06.1908, Полівці Чортківського п-ту Галичина – 07.05.1989, м.Парма, Огайо, США) – дослідник історії Церкви, педагог, католицький священник. Політв'язень польського концтабору Береза Картузька, нім. і рад. тюрем. Капелан укр. стрілецької дивізії “Галичина” (1943-1945). Військовополонений (1945-1947). На еміграції з 1944. Докторат УВУ (1953). Професор Укр. католицького ун-ту у Римі. Автор праць з історії церкви й християнства в Україні, синтетичних оглядів історії останньої, статей на релігійні та пед. теми, мемуарів.

Тв.: Кирило-Методіївське Християнство в Русі-Україні. – Рим, 1954; Рівноапостольна Свята Ольга-Олена княгиня й володарка Русі-України: Іст. нарис в 1000-річчя її хрещення. – Філадельфія, 1955; Стародавня Україна в світлі історичних пам'ятників. – Йорктон, 1961; Історія Римських Вселенських Архієреїв. – Мюнхен, 1964; History of the Modern Ukrainian State, 1917-1923. – Munich, 1966; Патріархати: їх початок і значення в церкві та Український патріархат: Іст.-правнича студія. – Лондон, 1975; History of Ukraine / 2-nd ed. – Philadelphia, 1975; Спогади польового духовника. – Торонто, 1985; Історія української держави двадцятого століття. – К., 1993.

Лит. Шанковський Л. Замітки до праці І.Нагасьвського “History of the Modern Ukrainian State, 1917-1923” (1966) // Укр. історик. – 1967. – №3/4.

✓ *Олексій Ясь*

НАГОРНА
Лариса
Панасівна

(14.06.1932, м.Київ) – дослідник політичної історії України, етнополітолог, д.і.н. (1975), професор. Закінчила іст. ф-т КДУ ім.Т.Г.Шевченка (1955), аспірантуру по каф. історії України КДУ (1958). 1959-1963 – ред. та заст. гол. ред. Політвидаву України, 1963-1991 – с.н.с., зав. сектором Ін-ту історії партії, з 1992 – пр.н.с. (з 2000 – головний н.с.) Ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАН України. В 1965-1967 рр. – заст. гол. ред. “Українського історичного журналу”. Сфера наук. інтересів – етнічна історія, історія політ. думки, політична культура. Лауреат премії ім.Д.Мануїльського (1987). Автор близько 400 наук. праць, у тому числі 30 колективних та індивідуальних монографій.

Тв.: Українська ідея. Історичний нарис. – К., 1995 (у співавт.); Національна культура в сучасній Україні. – К., 1995 (у співавт.); Етнополітичний розвиток України: досвід, проблеми, перспективи. – К., 1997 (у співавт.); Основи етнодержавознавства. – К., 1997 (у співавт.); Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. – К., 1998; Нація і держава. – Київ, Донецьк, 1998 (у співавт.); Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі?. – К., 2002; Національна ідентичність в Україні. – К., 2002; Політична історія України. ХХ століття. У 6 т. Т.3: На зламі століть (к.ХІХ ст. – 1917 р.). – К., 2002 (у співавт.).

Лит.: Анкета Нагорної Л.П.

✓ *Ярослава Верменич*

(31.08.1883, с.Нагірянка Бучацького повіту, тепер Тернопільської обл. – 31.03.1940, м.Краків, Польща) – дослідник історії національно-визвольних змагань, юрист, письменник, журналіст, дипломат, громад.-політ. діяч. Народився в сім'ї сільського ремісника-кушніра. З 1899 був активним учасником молодіжного українського руху у Галичині, за що виключений 1902 із Золочівської гімназії. Був співредактором і редактором “Громадського Голосу” (1905-1919 рр.). В 1908 О.Т.Назарук закінчив юридичний ф-т Віденського ун-ту, здобув ступінь доктора права (грудень 1911). Під час Першої світової війни очолював пресову квартиру Легіону УСС, вів культурно-освітню роботу на Волині (1916) та на Поділлі (1918). Керував роботою пресової квартири Української галицької армії, редагував періодичний орган УГА – газету “Стрелець”. В листопаді 1923 переїхав до США, редагував тижневик “Січ” (1923-1926, Чикаго) й журнал “Америка” (1926-1927, Філадельфія). У 1927 повернувся до Львова, де очолив редакцію газети “Нова Зоря” (1928-1939). В жовтні 1939 емігрував до Польщі. Його перу належать численні публіцистичні, науково-історичні, художньо-літературні і мемуарні твори, які відображають різні сторінки історії України.

Тв.: В першій лінії: (Опис боїв під Золотою Липою) // З кривавого шляху УСС. – Львів, 1916. – С.49-70; Над Золотою Липою (В таборах УСС) // Бібліотека Упр. Боевої Управи. – 1917, ч.2; Над Стрипою. Спомини // Вісник СВУ. – 1917. – №133-136; Слідами Українських Січових Стрільців. – Львів, 1916; Суспільні класи. – К., 1917; Суспільні класи, боротьба класів, буржуазія, пролетаріат, капіталізм і організація. – К., 1917; Формальні проблеми української державності. Герб, монетна одиниця, військовий однострій і стяги. – К., 1918; До Бакоти. Враження з подорожі до української Помпеї. – Кам'янець, 1919 (Гриф: Про старі пам'ятки Поділля); Рік на Великій Україні: Конспект споминів з української революції. – Відень, 1920; Роксоляна. Жінка халіфа і падишаха (Сулеймана Великого), завойовника і законодавця: Історична повість з 16-го ст. – Львів, 1930; К., 1992; Галицька делегація в Ризі 1920 р. – Львів, 1931; Рома етерна: вічний Рим. – Львів, 1937; Томашівський як публіцист // С.Томашівський: Історик, політик, публіцист. – Львів, [1931]. – С.45; Князь Ярослав Осмомисл. – Львів, 1930; Проти орд Джінгісхана. – К.; Відень, 1921.

Лит.: ЕУ. Словникова частина. – Париж-Нью-Йорк, 1966. – Т.5. – С.1678-1679; Швагуляк М. Назарук Осип // Довідник з історії України. – Т.ІІІ. – К., 1995. – С.257-258 (є фото); Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). – Вид.4-е. – Львів, 1992. – С.299, 355, 455, 473, 624, 691; Лисяк-Рудницький І. Назарук і Липинський: історія їхньої дружби та конфлікту // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: У 2-т. – К., 1994. – Т.2. – С.173-245; Баженов Л.В. Історичне краєзнавство Правобережної України ХІХ – початку ХХ ст. – Хмельницький, 1995. – С.219-220; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник. // Історія в школі. – 1998. –

№11. – С.34; Сенік Я. Назарук Осип Тадейович // Укр. журналістика в іменах. – Вип.ІІІ. – Львів, 1996. – С.216-220; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.25.

Архівні джерела: ЦДІА України, м.Львів. – Ф.359, оп.1, спр.1, 2; ЛНБ ім. В.Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф.9, спр.637, 4029, 4030, 4035, 4472; Ф.29, спр.393; Ф.34, спр.396; Ф.57, спр.396.

Ікон: *Довідник з історії України. – Т.ІІІ. – К., 1995. – С.257.*

Геннадій Стрельський

**НАРІЖНИЙ
Симон
Петрович**

(30.01.1898, с.Сокилка Полтавської обл. – 23.07.1983, Сідней, Австралія) – дослідник історії України ХУІІ–ХХ ст., публіцист, музеєзнавець, громад. діяч.

Початкову освіту (1907-1909) отримав у с.Сокилці, середню комерційну (1909-1917) у Кобеляках. 1918-1921 – студент історико-філол. ф-ту Полтавського ін-ту. З 1922 – у Празі. Продовжив навчання у Карловому та в Українському Вільному університетах. В останньому 1927 захистив докт. дис. “Гетьманування Виговського, Хмельниченка та Тетері” 1928-1932 – викладав історію в Українському високому педагогічному інституті ім. М.Драгоманова, 1933-1945 – професор історії УВУ. 1929-1944 – вчений секретар Українського історично-філологічного товариства, 1925-1944 – заступник директора, 1945-1948 – директор Музею визвольної боротьби у Празі. З 1951 – в Австралії. Викладав в ун-ті в Аделаїді, займався науковою працею.

Тв.: Московська служба Івана Виговського (1928); Гетьман Іван Виговський (1929); Гадацька умова в світлі української історіографії (1930); Полтавський університет (1930); Приняття московських посланців в українській державі ХУІІ віку (1932); Українська преса (1934); Судівництво і кари на Запоріжжі (1939); 15 літ Українського історико-філологічного товариства в Празі. 1923-1938 (1940), Матеріали до історії Музею визвольної боротьби України в Празі (Вип.І-ІІІ, 1957-1959); Історичне товариство Нестора Літописця (1975). Головна праця – Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. 1919-1939. – Ч.І. –Прага, 1942; – Ч. 2. Видана після смерті у Києві 1999.

Літ.: В.Габар. Наріжний Симон // Українська журналістика в іменах. Вип.3. – Львів, 1996. – С.223-225; О.Вішка, В.Габар. Наріжний Симон // Українська журналістика в іменах. Вип. 6. – Львів, 1999. – С.397-399; М.Мушинка. Симон Наріжний – літописець української еміграції міжвоєнного періоду // Українська еміграція. Культурна праця української еміграції. 1919-1939. – Ч. 2. – К., 1999; Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – Вип. 12. Матеріали науково-

практичної конференції “Симон Наріжний та українська еміграція 20-30-х рр. ХХ ст. у Празі”. Полтава, жовтень, 1998. – К., 1999; Український історик. – 1983. – № 2-4. – С.190.

✓ Олена Ковальчук

(08.12.1933, м.Тараща Київської обл.) – історик-етнолог, археограф, д.і.н. (1976), професор (1980), чл.-кор. НАН України (1997). З сім'ї вчителів. 1951-1956 навчався на географ. ф-ті КДУ ім.Т.Шевченка. Був с.н.с. ІМФЕ ім.М.Рильського НАНУ; доцент, професор іст. ф-ту КДУ; зав.відділом пам'яток духовної культури і зав.сектором етнографічної та фольклорної спадщини Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім.М.Грушевського НАНУ, професор Київського славістичного ун-ту (2001). Основна проблематика досліджень: етнологія, етнічна демографія, археографія України і укр. діаспори.

Під кер. К.Г.Гуслистого і С.І.Брука захистив канд.дис. “Етнічний стан населення Української РСР” в Інституті етнографії АН СРСР (1964), там же – докт.дис. “Розвиток міжетнічних зв'язків на Україні” (1976). Автор понад 400 опублікованих праць.

Тв.: Етнічний склад населення Української РСР. – К., 1965; Географічне розташування народів в УРСР. – К., 1966; Развитие межэтнических связей на Украине. – К., 1975; Культура и быт украинского народа. – К., 1977; Українці (англ.мовою Encyclopedia of World Cultures. – Chicago, 1994) // Культура і побут населення України: Навч. посібн. для вузів. – К., 1991, 1993 (у співавт.); Д.П.Де ля Фліз. Альбоми. У 2-т томах. – К., 1996, 1999 (автор і керівник видання); Хто і відколи живе в Україні. – К., 1998; Етнонаціональні процеси в Україні: історія і сучасність. – К., 2001 (автор і керівник видання); Народознавство. – Культура народів слов'янських країн. – Навч. посібник для вузів. – К., 2002 (у співавт.).

Лит.: Географічна енциклопедія України. Т.3. – К., 1993; Всеволод Іванович Наулко. Бібліографія вчених НАН України. – К., 1998.

✓ Віктор Даниленко

(19.08.1930, м.Барвінкове Харківської обл.) – дослідник українських визвольних змагань першої половини ХХ ст.

Народився у сім'ї голови колгоспу “Червоний маяк”. 1948 закінчив Одеське артилерійське училище. Продовжив навчання в Хабаровському артучилищі, яке закінчив 1951 у званні лейтенанта і був направлений у Сталінград. Служив також на Далекому Сході, в Північно-Кавказькому окрузі. 1973 заочно закінчив іст. ф-т Благовіщенського державного пед. ін-ту. 1976 у званні під-

**НАУЛКО
Всеволод
Іванович**

**НАУМЕНКО
Кім
Єлисейович**

полковника вийшов на пенсію. З 1977 проживає у Львові. 5 років працював викладачем початкової військової підготовки ПТУ. З 1989 зарахований у відділ новітньої історії Ін-ту суспільних наук АН УРСР (з 1993 – Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Має 18 державних нагород, зокрема відзнаку Президента України “Захиснику Вітчизни” (2000 р.).

Тв.: 6 монографій: 266-я Артемовско-Берлинская. – М., 1987; Історія галицького стрілецтва. – Львів, 1990, 1991 (у співавт., два видання загальним тиражем 60 тис. прим.); Українські січові стрільці. – К., 1992 (у співавт.); Історія ЗУНР. – Львів, 1995 (у співавт.); Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995 (у співавт.); 1939: західні землі України. – Львів, 1999 (у співавт.); статей, нарисів, опублікованих у збірниках і часописах України, Польщі, США, серед них: Українські визвольні змагання 1914-1921 рр. // Жовківщина. Історичний нарис. – Т.1. – Жовква-Львів-Балтимор, 1994; Генералітет Української Народної Республіки // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa. – Torun, 1997; Миколаївщина у роки визвольних змагань 1914-1920 рр. // Миколаївщина. 36. наукових статей. Т.1. – Львів, 1998; Генеральне консульство СРСР у Львові // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.7. – Львів, 2000. Брав участь у підготовці колективних видань: Борці за воз'єднання. Біографічний довідник. – Львів, 1989; Довідник з історії України. – К., Т.1. – 1993; Т.2. – 1995; Т.3 – 1999; Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади. Т.1. – 1939–1945. – Львів, 1996; Т.2. – 1946-1947. – Львів, 1998.

Лит.: Литвин М. Кім Науменко // Серія “Історики України”. – Львів, 2000; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Наукова діяльність. Структура. Працівники. – Львів, 2002. – С.252.

✓ Олена Ковальчук

**НЕСТУЛЯ
Олексій
Олексійович**

(25.03.1957, с.Веселе Липецького р-ну Харківської обл.) – дослідник історії культури України ХХ ст., к.і.н.(1986), д.і.н., доцент (1986), засл. працівник народ. освіти України. Зі службовців. У 1978 закінчив іст. ф-т Полтавського педінституту, в якому після служби в армії залишився на викладацькій роботі. В 1980 – 1981 – асистент, потім старший викладач, а з 1986 – доцент каф. історії України. З 1981 по 1985 навчався в аспірантурі Київського держ. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка, де під керівництвом д.і.н., проф. Кондуфора Ю.Ю. підготував й захистив у 1986 канд. дис. “Зміцнення союзу робітничого класу й селянства в роки громадянської війни на Україні” Докт. дис. “Державна політика щодо історико-культурної спадщини українського народу. 1917 – 1941 рр.” Основна проблематика досліджень – питання збереження історико-культурної спадщини українського народу в 1917 – 1941 рр. На цю тему має понад 90 публікацій.

Тв.: Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні. (Доба Центральної Ради, гетьманщини, Директорії). – Київ – Полтава, 1994; Доля церковної старовини в Україні. 1917 – 1941: В 2-х ч. – К., 1995; Понад усе ставив істину Ф. О. Шміт). // Репресоване краєзнавство. – К., 1991; Охорона пам'яток культури за доби Центральної Ради // УІЖ. – 1994. – №11; Охорона пам'яток культури в Українській державі // УІЖ. – 1995. – №1.

Лит.: Анкета Нестулі О.О.

✓ *Святослав Юсов*

**НЕЧИПО-
РЕНКО**
Прокіп
Іванович

(21.09 (ст. ст.) 1889, с. Красне Конотопської округи тепер Чернігівської обл. – [після 1930?]) – історик-архівіст, педагог. З селян. У 1907-1908 працював на шахтах Донбасу. У 1910 – вчитель нелегальної української школи на Київщині. У 1911-1913 – службовець статистичного бюро Полтавського губернського земства. 1913 витримав іспит на звання початкового вчителя. У 1913-1915 викладав у земських школах на Волині. У 1915-1918 навчався у Феодосійському вчительському інституті, після вчителював на Полтавщині. У травні 1918 заарештований німецькою владою і відправлений до Брест-Литовського, звільнений в кінці листопаду 1918. У 1919-1920 – секретар редакцій журналів “Кооперація и Жизнь” (у Конотопі), “Полтавський Кооператор” (у Полтаві). 1919 вступив до Історично-філологічного факультету Харківського університету (згодом Полтавський інститут народної освіти, закінчив у 1924). Одночасно вчителював. У 1923-1925 – лаборант Полтавського інституту народної освіти. З 1925 працював у Харкові секретарем книготоргівельного відділу Книгоспілки. У 1925-1927 – кандидат в аспіранти, 1927-1930 – аспірант Науково-дослідної кафедри історії України у Києві при ВУАН. Працював під керівництвом *О.Ю. Гермайзе*. Захистив промоційну працю “Низове Посем'я XVIII ст.” (1930). У 1926-1930 також брав участь у роботі Археографічної комісії та Комісії історії Лівобережної України ВУАН. У 1929-1930 – вчений архівіст Полтавського крайового історичного архіву. З 1930 викладав у Сумському інституті соціального виховання. Подальша доля невідома.

Досліджував соціально-економічний розвиток окремих районів України, зокрема район Посем'я.

Тв.: Умови робітничої праці на Батуринських та Глухівських “національних строєніях”. (На підставі архівних матеріалів 1740-60 рр.) // Історично-географічний збірник. – Т.І. – К., 1927. – С.121-134; Фабрики Розумовського на Посем'ї // ЗІФВ ВУАН. – Т.ХІ. – К., 1927. – С.185-208; “Національні строєнія” 1748-65 рр. на Посем'ї та їх відношення до

господарства гетьмана Розумовського // Студії з історії України Науково-дослідної кафедри історії України у Києві. – Т.2. – К., 1929. – С.45-55; Про “порції” та “рації” на Гетьманщині 1725-1750 рр.: Матеріали про загальні норми податку та як їх здійснювано у полках Чернігівському та Ніженському // ЗІФВ ВУАН. – Кн. XX. – К., 1929. – С.175-198; Історично-економічне значіння р. Союму (р. Сойм як рухова сила) // Історично-географічний збірник. -Т.4. -К., 1931. – С.29-35.

Літ.: Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

✓ Оксана Юркова

**ОВЧАРЕНКО
Петро
Дмитрович**

(11.07.1946, с.Караванівка Полтавської обл.) – дослідник суспільно-політичних процесів новітньої історії України, історії української науки ХХ ст.; етнонаціональної політики, етнології та міжнаціональних відносин в Україні у 2-й пол. ХХ ст., к.і.н. Автор понад 100 праць.

У 1973 закінчив іст. ф-т КДУ ім. Т.Г.Шевченка, де спеціалізувався на кафедрі історії України. У 1973-1976 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР. У 1977 в Ін-ті історії АН УРСР захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня к.і.н. на тему “Наукове співробітництво Радянської України з братніми республіками СРСР (1959-1975 рр.)”. Наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР, д.і.н., професор *А.Г.Шевелєв*. У 1976-1978 працював в Ін-ті історії АН УРСР м.н.с. відділу історії комуністичного будівництва. У 1978-1983 – науковий співробітник-консультант Президії АН УРСР. У 1983-1991 – с.н.с. сектора, згодом відділу історії культури українського народу Ін-ту історії АН УРСР. У 1991-1994 – зав. відділом джерел з історії науки Ін-ту української археографії НАН України. У 1994-1996 – с.н.с. відділу історії культури українського народу Ін-ту історії України НАН України. У 1996 – нач. управління етнонаціональних процесів в Україні та у справах української діаспори Міністерства України у справах національностей та міграції. У 1996-1999 – нач. управління етнонаціональних процесів та у справах національних меншин Держкомітету України у справах національностей та міграції. У 1999-2000 – державний експерт Апарату Ради національної безпеки і оборони України. З 2000 – в Апараті Верховної Ради України – заст. зав. Секретаріатом Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. У 1996-1999 – член Української частини Підкомісії з гуманітарних питань Українсько-Російської змішаної комісії по співробітництву, Двосторонньої Українсько-Словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури, експерт змішаної Українсько-Угорської комісії з питань забезпечення прав націо-

нальних меншин та Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. З 1994 – член Міжнародної консультативної ради, журн. “Політична думка” (заснований у 1993 р.). З 1999 – член ради громадської організації “Центр сучасного суспільствознавства” (м.Київ).

Тв.: Участие Украинской ССР в научном сотрудничестве братских союзных республик (1959–1975 гг.). – К., 1982; Учені Києва – народному господарству. – К., 1982 (у співавт.); 3 літопису життя українців у Польщі // Українська діаспора, Київ-Чикаго. – 1997. – №10; Циганський етнос на карті України // Відкритий світ. Open World. – К., 1998. – №2; Законодавче забезпечення прав національних меншин в Україні // Соціальний захист в національних громадах України. Збірник наук. праць. – К., 1998. Один з авторів колективних робіт: Історія Української РСР. – Т.8. – Кн.2. – К., 1979; История рабочих Донбасса. – Т.2. – К., 1981; Історія Києва. – Т.3. – К., 1987; Історія Академії наук України, 1918-1923 рр.: 36. док-тів і матеріалів. – К., 1993.

Лит.: Анкета П.Д.Овчаренка; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С.225; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.361; Офіційна Україна сьогодні. – К., 1997. – С.238, 493.

✓ Олена Ковальчук

(духовне ім'я Іларіон; псевд.: Обсерватор, Око, Професор, Іван Рулька, Священик, Іван Українець; 14.01.1882, Брусилів, Радомишльського п-ту Київської губ. – 29.03.1972, м.Вінніпег, Канада) – дослідник історії Церкви, мовознавець, громад. і церковний діяч, митрополит УГПЦ у Канаді, член НТШ. Із селянської родини. Закінчив Київський ун-т (1909). До 1917 викладав у Київському ун-ті та Комерційному ін-ті, Вищих пед. курсах. Один із засновників Укр. народного ун-ту в Києві. Перший ректор Кам'янець-Подільського держ. ун-ту. Міністр освіти УНР в урядах В.Чежівського й С.Остапенка (1919), міністр віросповідань в урядах І.Мазепи та В.Прокоповича (1919-1920). На еміграції з 1920 у Польщі. Викладав у Львівській гімназії (1924-1926). Професор церковно-слов'янської мови та палеографії православного ф-ту Варшавського ун-ту (1926-1932). Архієпископ (1940); митрополит Холмський та Підляський (1944). На еміграції з квітня 1945 в Лозанні (Швейцарія). З 1947 – у Канаді. Першоєрарх УГПЦ у Канаді (1951). Автор літ. творів, праць з історії укр. церкви, палеографії та історії церковно-слов'янської мови, дохристиянських вірувань українців, укр. культури та друкарства.

ОГІЄНКО
Іван
Іванович

Тв.: Брусилівське церковне братство і його культурно-просвітельська діяльність. – Катеринослав, 1914; Орфографічний словарь: Справочная книжка по русскому языку. – К., 1914; Українська пересопницька Євангелія 1556 року. – Тарнів, 1921; Українська Житомирська Євангелія 1571 р.: Опис пам'ятки, аналіз мови. – Тарнів, 1922; Український стилістичний словник: Підручна книжка для вивчення живої укр. літ. мови. – Львів, 1924; Крехівський “Апостол” 1560-років. – Прага, 1929; Верська Євангелія 1560 р. – Варшава, 1933; Українська літературна мова XVI ст. і Крехівський “Апостол” 1560-х років: У 2 т. Т.1-2 – Варшава, 1930; Українська Церква: Нариси з історії Укр. Православної Церкви: У 2 т. Т.1-2. – Прага, 1942; Народження людини: Філософія в 5-ти діях. – Вінніпег, 1948; Українсько-російський словник початку XVII віку. – Вінніпег, 1951; Візантія й Україна: До праджерел Укр. Православної Віри й культури. – Вінніпег, 1954; Князь Костянтин Острозький і його культурна праця: Іст. монографія. – Вінніпег, 1958; Митрополит мученик Арсеній Мацієвич: Іст. монографія. – Вінніпег, 1964; Костянтин і Мефодій: Їх життя й діяльність: Іст.-літ. монографія: У 2 ч. Ч.1-2. – Вінніпег, 1970; Українська культура: Коротка історія культ. життя укр. народу /Репринт. перевид. 1918 р. – К., 1991; перші революційні вірші Тараса Шевченка. – Львів, 2001.

Бібліогр.: Іван Огієнко: [Біо-бібліогр. нарис] // Хроніка НТШ у Львові: Звіdomлення за р. 1923 від І. VII по кінець 1925. – Львів, [1926]. – №67/68; Купчинська З. Матеріали до бібліографії Івана Огієнка: І. Окремі видання та найважливіші публікації; II. Праці І. Огієнка на сторінках “Рідної мови” (1933-1939) // Іван Огієнко: незабутні імена укр. науки: Тези доп. всеукр. наук. конф., присвяч. 110-річчю від дня народження професор І. Огієнка (26-27 травня 1992 р.): У 2 ч. Ч.1.- Львів, 1992; Мацько В.П. Повна бібліографія праць Івана Огієнка. – Хмельницький, 1998.

Лит.: Заїкін В. Професор Іван Огієнко як церковний і громадський діяч і як учений. – Варшава, 1925; Наук.зб. в 30 річницю наукової праці професора д-ра Івана Огієнка. – Варшава, 1937 [Бібліогр.пр.О.С.13-30, 216-218]; Ювілейна книга на пошану Митрополита Іларіона (І.І.Огієнка) у 75-ліття його життя і праці. 1882-1957. – Вінніпег, 1958; Іван Огієнко: Незабутні імена укр.науки: Тези доп.всеукр.наук.конф., присвяч. 110-річчю від дня народження професор І.Огієнка (26-27 травня 1992 р.): У 2 ч. Ч.1-2 – Львів, 1992; Марушкевич А.А. Невтомний працівник українського Ренесансу Іван Огієнко. – К., 1996; Тимошик М.С. Голгофа Івана Огієнка: Українознавчі проблеми в державотворчій, наук., ред. та видавничій діяльності. – К., 1997; Тіменік З. Іван Огієнко: (Митрополит Іларіон), 1882-1972: Життєписно-бібліогр. нарис. – Львів, 1997. [Бібліогр.пр.О. С.193-222]; Тюрменко І.І. Державницька діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона): Монографія. – К., 1998; Ляхощкий В.П. Просвітитель: Видавничо-оєдакторська діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – К., 2000.

№ Олексій Ясь

(псевд.:Ольсь Мезько – прізвище батька; 6.12/24.11.1899, м.Київ – 16.02.1992, м.Лудлов, Массачузетс, США) – дослідник суспільно-політ. й економічної історії України кінця XVII – поч. XIX ст., історіограф, д.і.н. (1926, 1941), професор (1922). Мати вченого належала до старшинсько-шляхетського роду. Закінчив III Київську гімназію (1917) та іст.-філол. ф-т ун-ту св. Володимира (1919). Доцент (1921-1922), професор (1922-1933) Вінницького ІНО, де завідував кафедрою історії України. Професор Київського археологічного ін-ту (1921-1922) і Київського ін-ту народного господарства (1927-1930). Докт. дис. “Передкапіталістична фабрика на Україні” (захищена в Одеському ун-ті 1926 р.). З 1926 – дійсний член Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. акад. Багалія й Одеської науково-дослідчої кафедри історії України. Після ув’язнення (1930-1931) та т.зв. дискусії, метою якої була дискредитація вченого, працював заст. директора Всеукраїнського історичного музею (1931-1932) і директором Всеукраїнського Центрального архіву стародавніх актів (1932-1933). Звільнений з роботи, в 1934-1935 лишався безробітним. З 1937 – с.н.с., зав. відділом капіталізму Ін-ту історії України АН УРСР, професор КДУ (1937-1941). У 1938-1940 керував кафедрою історії України Одеського ун-ту. Ступінь д.і.н. одержав 1941 в Москві без захисту дисертації. 1942 – організатор та директор Музею-архіву переходової доби в Києві. У 1944-1945 – професор УВУ в Празі, у 1946-1951 – в Мюнхені. Професор Богословської педагогічної академії УАПЦ (1946), дійсний член НТШ (1947) і УВАН (1948). З 1951 – в США. Голова історичної секції (1951), Президент (1970) та почесний Президент (1987) УВАН у США. Дійсний член Інтернац. Вільної Академії наук у Парижі (1953). Голова Укр. генеалогічного й геральдичного товариства (1963). Голова (1965), почесний голова (1981) Українського історичного товариства, член редколегії його офіційозу “Український історик”. Професор-гість Гарвардського ун-ту (1968-1970). З кінця 1940-х рр. редагував іст. відділ “Енциклопедії українознавства” За його редакцією і з його вступною статтею видано “Історію русів” (Нью-Йорк, 1956).

Тв.: Очерки истории украинской фабрики (т.1); Мануфактура в Гетманщине. Т.ІІ. – К., 1925; Предкапиталистическая фабрика Т.ІІІ. – К., 1925; Кріпацька фабрика. – Харків-Київ, 1931; Фототипічне перевид. У всіх 3-х томів: Harvard Series in Ukrainian Studies, vol.12; Ohloblyn OI. F History of Ukrainian Industry. – Munchen, 1971; Нариси з історії капіталізму на Україні. Вип.1. – Харків-Київ, 1931; Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст. – К., 1941; Українсько-Московська угода 1654. – Нью-Йорк, Торонто, 1954; Ukrainian Historiography 1917-1956 (The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. Vol. V-VI. – 1957; Люди Старої України. – Мюнхен, 1959; Гетьман Іван Мазепа та його доба // ЗНТШ. – Т.170. – 1960; Думка про сучасну українську советську

історіографію. – Нью-Йорк, 1963; Опанас Лобисевич. – Мюнхен–Нью-Йорк, 1966; Предки Миколи Гоголя. – Мюнхен–Нью-Йорк, 1968; О.С.Лашкевич, редактор-видавець “Киевской старини”. – Нью-Йорк, etc., 1975.

Лит.: Збірник на пошану професор д-ра Олександра Оглоблина. – Нью-Йорк, 1977. – Бібліогр. – С.93-123; Полонська-Василенко Н. О.П.Оглоблин в очах сучасниці // Укр. історик. Ч.25-27. – 1970; Винар Л. О.П.Оглоблин // Укр. історик. – Ч.116-119. – 1993; Енциклопедія українознавства, 1966. – Р.1812; ЕУ. – V.3 (1993). – Р.668; Верба І. О.П.Оглоблин: Штрихи до портрета // Київ. старовина. – 1994. – №6. – С.79-87; Бібліогр. – С.85-87; Сарбей В.Г. Пан Оглоблин в ролі фвльсифікатора української історіографії // УДЖ. – 1960. – №5.

✓ *Сергій Білокінь*

ОЛІЙНИК

Микола
Миколайович

(22.04.1946, с.Запілля Житомирської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., зокрема розвитку політичної системи у радянській державі в 20-ті рр., д.і.н., професор.

1966-1971 навчався на іст. ф-ті ХДУ. Працював вчителем. 1976 у Харківському ун-ті захистив канд. дис. “Боротьба більшовицьких організацій Харківської губернії за відновлення і зміцнення радянської влади (1919-1920 рр.)” (наук. кер. – Стефановський П.Р.), 1989 в Київському ун-ті – докт. дис. “Діяльність Комуністичної партії по зміцненню системи диктатури пролетаріату. 1921-1925 рр.”. 1974-1992 – асистент, ст. викл., доцент, професор Харківського політехн. ун-ту. З 1992 – професор каф. іст. дисциплін іст. ф-ту Харківського держ. пед. ун-ту ім.Г.Я.Сковороди. Автор понад 120 друк. праць.

Тв.: Діяльність Комуністичної партії по зміцненню системи диктатури пролетаріату. – М., 1988; Діяльність Комуністичної партії по розвитку і зміцненню Рад. 1921-1925 рр. – Х., 1989; Історія Українського війська. – Х., 1997; Історія Слобідської України. – Х., 1998; Курси лекцій з історії України. – Х., 1996, 1997.

Лит.: Анкета М.М.Олійника; Вчені Харківського політехнічного університету. 1999 р. – Х., 1999.

✓ *Олена Ковальчук*

ОМЕЛЬЧУК
Володимир
Юхимович

(20.08.1932, м.Фастів Київської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1989), професор. З родини службовців. 1951-1956 навчався на іст. ф-ті КДУ ім.Т.Г.Шевченка. Працював у ВПШ (Київ), Ін-ті політології й соціального управління, Ін-ті українознавства при Київському ун-ті ім.Т.Г.Шевченка, зав.відділом НБУ ім.В.І.Вер-

надського. Досліджував політичну історію України, проблеми соціального управління, управління пром. підприємствами; народознавства; бібліографознавства. Канд. дис. “Військово-патріотичне виховання радянського народу у сучасних умовах”, захистив у 1970 в Акад. сусп. наук при ЦК КПРС під наук. кер. д.і.н., професор О.А. Тимофіївського, там же – докт.дис. “Удосконалення партійного контролю діяльності адміністрації промислових підприємств: історичні уроки і сучасні проблеми”(1989). Автор понад 100 наук. праць.

Тв.: Действенный метод политического руководства. Вопросы теории и практики. – К., 1989; Національна наукова бібліотека ім.В.І.Вернадського Академії наук України. 1918-1993: Бібліографічний покажч. НБУВ. – К., 1993; Інститут української книги: традиції, сучасні проблеми // Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті. – К., 1993; Україномовна книга 1798-1916. Бібліографічний покажчик. – К., “Абрис”; Національна бібліографія України: Тенденції розвитку, проблеми розробки // Бібл. вісн. – 1995. – №5.

Лит.: Анкета Омельчука В.Ю.

Віктор Шарпантий

(псевд.: Характерник; 13. 01. 1894, м. Глухів Чернігівської губ., тепер Сумської обл. – 27. 10. 1979, м. Буенос-Айрес, Аргентина) – історик, дипломат, громад.-політ. діяч. Після закінчення Кам'янець-Подільської гімназії вступив на іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1912 – 1917). До поч. 1919 працював бібліотекарем Київського іст. музею. Редагував часопис “La voce del Ukraine”, співпрацював в укр. закордонних виданнях “Розбудова нації”, “Укр. голос”, “Діло”, “Свобода”, “Новий шлях” та ін. (1920 – початок 30-х рр.). 1936 – 1940 – професор Вищого східного ін-ту в Неаполі, 1940 – 1943 – викл. укр. мови і літ-ри Римського ун-ту. 1943 був заарештований, згодом переведений з італ. в’язниці до нім. конц. табору Заксенгаузен (1943– 1944). У травні 1945 повернувся до Рима, в березні 1947 виїхав до Буенос-Айреса. Став співзасновником (1947) та головою Спільки укр. науковців, митців і літераторів. Засновник (1956) і діяч УІТ (50–70-і рр.), голова “Просвіти” (до 1964). У Буенос-Айресі редагував видання “Наш клич”, “Дзвін”, “Відродження” (60–70-і рр.).

Тв.: Основи суспільного ладу. – Прага, 1941; Сторінки з Римського щоденника. Тт. I – II. – Прага, 1941 – 1942; Спрага справедливості: Нариси з сусп. життя. – Буенос-Айрес, 1950; По похилій площині: Зап. укр. журналіста і дипломата. 1919 – 1921. Тт. I – II. – Мюнхен, 1962, 1969; Італ.-укр. словник. – Рим, 1977.

ОНАЦЬКИЙ
Євген
Дементійович

Бібліогр.: Бібліографія праць професор Є. Онацького (1917 – 1964) / Уложив М. Гаврилюк. – Б.-Айрес, 1964.

Лит.: Винар Л. Євген Онацький – чесність з нацією // УІ. – 1980. – №1-4; Мельник А. Спогади і документи. – К., 1995; Демченко Т. “Я хочу бути вільним!...” // Сіверський літопис. – 1996. – №6; Стрельський Г., Трубайчук А. М. Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної ради. Біогр. довідн. – К., 1998.

✓ Василь Швидкий

ОРЛОВ
Анатолій
Вадимович

(псевд.: А.Вадименко; 06.08.1937, м.Київ) – етнолог, засновник в Україні етносоціологічного напрямку історико-етнографічних студій, к.і.н., професор. Досліджує етнонаціональні процеси, міжетнічні відносини, соціально-етнічну стратифікацію, побутову культуру українського суспільства. Автор понад 180 праць.

1963 закінчив іст.-філос. ф-т КДУ ім.Т.Г.Шевченка. З 1959 і дотепер працює в Ін-ті мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України: лаб., ст. лаб. (1959-1963), м.н.с., с.н.с. відділу етнографії (1963-1988), зав. від. (1988-1997), пр.н.с. (з 1997), заст. гол. ред. ж. “Народна творчість та етнографія” (1973-1986); з 1994 р. професор у вузах Києва, з 1998 – у Київ. нац. ун-ті ім.Т.Шевченка. 1968 в Ін-ті мистецтвознавства, фольклору та етнографії захистив канд.дис. “Сучасний побут робітничої молоді (історико-етнографічне дослідження)” (наук. кер. – чл.-кор. НАН України К.Г.Гуслистий). Наук. кер. кількох міждержавних і загальнонаціональних дослідницьких проектів, підготував майже 10 канд. іст. наук, відповідальний редактор цілого ряду монографій та збірників. Професор (1996), чл.-кор. Міжнародної слов’янської академії (1998); Лауреат Республіканської комсомольської премії ім.М.Островського в галузі науки (1971), нагороджений Почесною грамотою НАН України (1997).

Тв.: Конкретно-соціологічні дослідження в етнографії // Народна творчість та етнографія. – 1966. – №1; Застосування соціологічних методів в історичних дослідженнях // УІЖ. – 1966. – №10 (у співавт.); Сучасний побут робітничої молоді. – К., 1970; Дозвілля молоді. – К., 1973; Основні тенденції сучасних соціально-етнічних процесів в Українській РСР // Проблеми культури народної та національної: Матеріали II Міжнар. конфер. слов’ян. етнографів. – Варшава–Познань, 1976 (польськ. мовою); Питання етнографічного вивчення способу життя // Народна творчість та етнографія. – 1977. – №2; Основні напрямки та проблеми розвитку етносоціологічних досліджень в республіці // Народна творчість та етнографія. – 1982. – №1; Етносоціальні аспекти розвитку культури та побуту в Українській РСР // Дослідження з етнології та антропології: Доповіді представлені радян. вченими. – Ч.1. – XI Міжнар. конгрес

антропол. та етнолог. наук. – М., 1983 (у співавт., англ. мовою); Процессы интернационализации образа жизни (Этносоциальные аспекты). – К., 1986; Проявление этничности в духовной сфере бытовой культуры // Этнические процессы в СССР и США: Материалы сов.-амер. симпоз. – Москва, 1986; Украинско-молдавские этнокультурные взаимосвязи в период социализма. – К., 1987 (у співавт.); Стабільність та оновлення духовної сфери сучасної побутової культури (на матеріалах України): 12-й Міжнар. конгрес антропол. та етнолог. наук. – М., 1988 (англ. мовою); Національно-культурний розвиток: основні аспекти та результати дослідження // Філософська та соціологічна думка. – 1989. – №10 (у співавт.); Традиції в сучасному світі: дослідження етнокультурних процесів. – М., 1990 (у співавт.); Національні відносини в Україні: Довідник. – К., 1991 (у співавт.); Етнокультурна база національного розвитку молдаван в Україні // XVIII Конгрес Румун.-Американ. Академії з питань науки та мистецтва. – Ч.І. – Кишинів, 1993 (румун. мовою); Етнічні автостереотипи і самопочуття національних меншин в Україні // Етнічні меншини Східної та Центральної Європи: компаративний аналіз становища та перспектив розвитку. – К., 1994; Національно-культурні інтереси сучасних українців // Другий Міжнар. конгрес українців: Філософія, соціологія, політологія. – Львів, 1994; Украинцы и русские: современные параметры этнокультурного взаимодействия // Диалог украинской и русской культур: Материалы межд. научно-практ. конфер. – К., 1997; Соціальні параметри українського етносу // Українці: Іст.-етнограф. моногр. у двох книгах. – Книга І. – Опішне, 1999; Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Гречанюк С. На семи вітрах – ти // Мудре дерево зелен-лісу: Творчі портрети. – К., 1976. – С.24-45; Українці: Іст.-етногр. моногр. – Кн.І. – Опішне, 1999. – С.525; Российско-Украинский Бюллетень. – М.-К., 2000. – №5 (февраль). – С.123.

✓ Олена Ковальчук

(20.04.1936, с.Новий Мир Поліського р-ну Київської обл. – 25.12.2001, м.Ужгород) – дослідник всесвітньої історії, д.і.н. (1982), професор (1984). Із селян. Закінчив іст. ф-т Ужгородського ун-ту (1959). Викладач Южно-Сахалінського пед. ін-ту (1959-1962). Аспірант кафедри нової й новітньої історії Московського держ. пед. ін-ту (1962-1964), стажист Берлінського ун-ту ім. О.Гумбольдта (1964-1965). З 1965 працює на істор. ф-ті Ужгородського ун-ту: викладачем, ст. викладачем (з 1965), доцентом (з 1966), професором (з 1984), деканом ф-ту (1986-1991), зав. кафедрою історії стародавнього світу, середніх віків та історіографії (1987-1993), зав. кафедрою нової та новітньої історії й історіографії (з 1993). У 1982 захистив докт. дис. на тему: “Проблема союзу робітничого класу і селянства в Німецькій

**ПАВЛЕНКО
Григорій
Васильович**

соціал-демократії в період вступу в епоху імперіалізму (остання третина XIX – початок XX ст.)”.

Автор більше 200 наук., науково-методичних та краєзнавчих публікацій. Основна їх частина присвячена актуальним питанням германістики. Це дослідження з таких проблем, як німецька соціал-демократія й аграрне питання у 90-х роках XIX ст.; питання союзу робітничого класу і селянства в програмних документах та практичній діяльності німецької соціал-демократії в останній третині XIX – на початку XX ст.; історіографія утворення Німецької імперії; російсько-українсько-німецькі суспільно-політичні, культурні й наукові зв'язки другої половини XIX – початку XX ст.; життя і діяльність окремих німецьких державних та політичних діячів – А.Бебеля, О.Бісмарка, В.Аейтлінга, Ф.Енгельса, К.Каутського, К.Маркса й ін. Він є автором рецензій на праці німецьких учених – К.Андерса, Г.Лемана, Х.Хессельбарта, Ф.Шаафа, Й.Штрайзандта та ін. Досліджує також проблеми історії історичної науки й методології історії. Він – автор змістовних публікацій зі згаданих проблем, регулярно бере участь у роботі науково-методичних конференцій, розробив та видав низку методичних порад, навчальних програм нормативних курсів і спецкурсів. Успішно керує науковою роботою аспірантів, підготував трьох кандидатів наук. Багато уваги приділяє дослідженню краєзнавчих проблем. Він був ініціатором (тепер відповідальний редактор) створення наукового збірника “Карпатика” (виходить з 1992 р.), співавтором першого тому “Нарисів історії Закарпаття” (1993), “Історії Ужгорода” (1993), “Історії Мукачева” (1998) та ін.

Тв.: Вильгельм Вейтлінг. – М., 1985; Історія Ужгорода: Історичний нарис. – Ужгород, 1993 (у співавт.); Нариси історії Закарпаття: У 3-х т. – Ужгород, 1993. – Т.1 (у співавт.); Німеччина і німці в житті і творчості Т.Г.Шевченка. – Ужгород, 1995; Німці на Закарпатті. – Ужгород, 1995; Участь України в миротворчій діяльності ООН: (До 50-річчя утворення). – Ужгород, 1995 (у співавт.); Василь Добруник – фермер із села Угля: (Роздуми про те, чи прокормлять нас закарпатські “міні-фермери”). – Ужгород, 1996; Діячі історії, науки і культури Закарпаття: Малий енциклопедичний словник. – Ужгород, 1997; Історія Мукачева: У 2-х т. – Ужгород, 1998. – Т.1 (у співавт.).

Лит.: Вегеш М.М., Олашин М.В. Григорій Васильович Павленко: Бібліографічний покажчик. – Ужгород, 1996.

*Микола Вегеш,
Микола Олашин*

(2.01.1948, с.Волосянка Соколівського р-ну Львівської обл.) – дослідник історії культури України, етнолог, д.і.н. (1992), професор, чл.-кор НАН України (2000), громад.-політ. діяч. Закінчив історичний факультет Львів. ДУ ім.І.Франка (1967-1972). 1979-1982 – аспірант, співробітник Державного музею етнографії та художнього промислу АН України. 1983 захистив канд. дис. на тему “Народна агротехніка українців Карпат другої половини XIX – початку XX ст.” в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнографії (ІМФЕ) АН БРСР, 1992 – докт. дис. “Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект” у ІМФЕ АН України. У 1982 – м.н.с., с.н.с., з грудня 1991 – директор Львівського відділення ІМФЕ АН України (з лютого 1992 – Інститут народознавства АН України). Професор, зав. кафедрою політології Укр. держ. лісотехнічного ун-ту. Володіє англійською й польською мовами. Співголова Міжнародної асоціації українських етнологів (з 1993), голова секретаріату Міжнародної комісії з питань культури населення Карпат та Балкан (МККУ, з 1993 р.). Головний редактор журналу “Народознавчі зошити” З січня 1999 – заступник голови Західного наукового центру НАН України. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (листопад 1997). Дослідник широкого спектру народознавчих проблем (від традиційно-побутової культури українців до сучасних питань суспільно-політичного й культурного життя України). Автор понад 150 наукових праць, у т.ч. індивідуальних монографій, та співавтор і редактор (науковий, відповідальний, головний) п’яти колективних монографій Ін-ту народознавства НАНУ.

Тв.: Народна агротехніка українців Карпат другої половини XIX – початку XX ст. – Львів, 1986; Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – Львів, 1991; Древляни: 3б. ст. і мат-лів з історії та культури Поліського краю. – Львів, 1996. – Вип.1; Сколівщина. – Львів, 1996; Українське народознавство: Навч. посібник. – Львів, 1997; Полісся України: Мат-ли іст.-етногр. дослідження. – Львів, 1997, 1999. – Вип.1,2; Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат: В 4-х тт. – Львів, 1999. – Т.1.

Лит.: Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.378-379; Хто є хто в Україні’99. – К., 1999. – С.204; Хто є хто в українських мас-медіа. – К., 1999. – С.194; Державний Західний науковий центр: Інформ. проспект. – Львів, 1999. – С.44; Романюк П. Галицький меморандум. – Львів, 1999. – С.120-142.

✓ Галина Герасимова

ПАНЧЕНКО
Петро
Пантелеймонович

(16.10.1928, с.Мгар Лубенського р-ну Полтавської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1980), професор. З селян. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941-1945. Має 15 урядових нагород, відзначений Почесними Грамотами Президії Верховної Ради УРСР, Кабінету Міністрів України, Дипломом Укр. пед. т-ва. Заслужений діяч науки і техніки (1998), Лауреат премії ім. Дм.Яворницького (1998, 2001). 1956 закінчив іст. ф-т Львівського ун-ту. Працював на журналістській роботі, у молодіжному русі, в органах місцевої влади на Львівщині. Дослідник аграрної історії, суспільно-політичних процесів новітньої історії України. 1971 у Львів. ун-ті захистив канд. дис. “Ідеологічна діяльність партійних організацій України на селі в роки семирічки (1959-1965 рр.)”(наук. кер. – к.і.н. А.З.Падалка). 1972-1974 працював у вузах м.Києва зав. каф. іст. дисциплін. З 1974 працює в Ін-ті історії АН УРСР: 1974-1984 – с.н.с., 1984-1986 – зав. відділом історії техніки, 1986-1991 – гол.н.с., з 1991 – зав. відділом сучасної історії України. 1980 в Ін-ті історії АН УРСР захистив докт. дис. “Розвиток суспільно-політичного життя села (1959-1980 рр.)”. Опублікував бл. 1000 наук., наук.-попул., наук.-метод. і наук.-публіц. праць, у т.ч. – 15 індив. монографій. Один з авторів 29 колективних праць, у т.ч. підручників, посібників для середньої й вищої школи. Серед них підручник та хрестоматія для 11 класу, хрестоматія для 10 класу загальноосвітньої школи “Новітня історія України” Ч.2 (1945-1995), який вийшов 1995 укр. та рос. мовами. “Новітня історія України”, підручник для 11 класу 2001 – доповнене і доопрацьоване видання укр. та рос. мовами вийшов вчетверте. Член редколегії багатьох журналів, колективних монографій, збірників, матеріалів міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференцій. Академік 3-х академій наук, віце-президент Української академії іст. наук.

Тв: Про впровадження елементів наукової організації праці в роботу. – К., 1970; Творчі пошуки. – Львів, 1971; Научные основы развития общественно-политической жизни села. – К., 1979; Развитие сельского хозяйства Украинской ССР. 1959-1980. – К., 1980; Развитие общественно-политической жизни современного села УССР. 1960-1984. – К., 1985; Украинское село на пути научно-технического прогресса: достижения и просчеты (60-80-е годы). – К., 1989; Сторінки історії України ХХ століття (Українське село: поступ, сподівання, тривоги). К., 1995; Релігійні конфесії в Україні. – К., 1996; Аграрна історія України. – К., 2000, 2001; Безсмертя. Книга Пам'яті України. – К., 2000 (автор і керівник авт. колективу); Київ. – К., 2001 (член автор. колективу); Довідник з історії України. – К., 2001 (член авт. колективу).

Літ.: Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С.237-238.

✓ Василь Швидкий

**ПАТЕР
Іван
Григорович**

(12.08.1948, с.Підсоснів Пустомитівського р-ну Львівської обл.) – дослідник політичної історії України першої половини ХХ ст., д.і.н. 1965–1969 – студент істор. ф-ту Львівського держ. ун-ту ім. І.Франка. 1969-1971 – служба в армії. 1971-1972 – відповідальний секретар міської організації УТОПІК. З 1972 працює в Ін-ті суспільних наук АН УРСР (з 1993 – Ін-т українознавства ім.І.Крип'якевича НАНУ) – м.н.с., вчений секретар, с.н.с., заступник директора з наукової роботи. 1983 у Львівському ун-ті захистив канд. дис. на тему “Антинародна діяльність автокефальної церкви на Волині (1921 – 1939 рр.)”, 2000 – докторську: “Союз визволення України: проблема державності і соборності”. Автор бл. 90 друкованих праць.

Тв.: Історія Львова. – К., 1984 (член автор. колективу); Львів. Історичні нариси. – Львів, 1986 (член автор. колективу); Воз'єднання українських земель з Радянською Україною. – К., 1989 (член автор. колективу); М.Грушевський і Союз визволення України // М.Грушевський і Західна Україна. – Львів, 1995; Визначальна ідея СВУ // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.2. – Львів, 1995; Союз визволення України та українське питання в політиці Центральних держав. 1914–1918 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.3-4. – Львів, 1997; Загальна Українська Рада: проблема консолідації національно-демократичних сил // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.7. – Львів, 2000; Союз визволення України: проблеми державності і соборності. – Львів, 2000.

Лит.: Анкета І.Г.Патера; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Наукова діяльність. Структура. Працівники. – Львів, 2002. – С.274.

✓ *Олена Ковальчук*

**ПАЩЕНКО
Володимир
Олександрович**

(14.08.1947, с.Дружба Решетилівського р-ну Полтавської обл.) – дослідник історії православ'я на Україні, філософ, д.і.н., професор, чл.-кор. АПН України. Із селян. Закінчив філос. ф-т Київського ун-ту ім. Т.Г.Шевченка (1970-1975). З 1975 – у Полтавському пед. ін-ті (від доцента до професора). В 1987-1989 – на партійній роботі. З 1990 – голова Полтавського обл. відділення Українського фонду культури, з 1998 – голова Всеукраїнської асоціації Антона Макаренка. З 1990 – ректор Полтавського пед. ін-ту (нині – пед. університету). Має звання засл. працівника народної освіти України. 1983 захистив канд. дис. “Науковий атеїзм в системі ціннісних орієнтацій в умовах соціалістичного суспільства” в Інституті філософії НАН України (наук. кер. – Є.К.Долуман), 1994 – докт. дис. “Політика Радянської держави щодо православної церкви в Україні. 20-30-ті роки ХХ ст.” у Київському ун-ті ім. Т.Г.Шевченка. Основна

проблематика досліджень: релігієзнавство, історичне краєзнавство. Автор близько 200 публікацій.

Тв.: Держава і православ'я в Україні. 20-30-ті роки ХХ ст. – К., 1993; Свобода совісті в Україні. Міфи і факти. 20-30-ті роки. – К., 1994; Православ'я в Україні. – Полтава, 1995; Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 1997.

Літ.: Анкета В.О.Пашенка.

Василь Лобурець

✓
ПЕЛЕНСЬКИЙ
Ярослав
Богданович

(12.04.1929, Варшава, Польща) – історик, мистецтвознавець, дійсний член Наукового товариства ім.Т.Шевченка, Української вільної академії наук, іноземний член НАН України (1992).

1948-1949 – студент Вюрцбурзького, 1950-1955 – Мюнхенського ун-тів. 1957 захистив докт. дис. на тему “Українська національна думка у світлі творчості М.Грушевського і В.Липинського”. З 1963 – громадянин США. 1968 в Колумбійському ун-ті захистив докт. дис. “Московські імперські претензії до Казанського ханства. Дослідження виникнення імперської ідеології” 1948-1987 – головний ред. журн. “Віднова”. 1964-1967 – професор ун-ту у Вашингтоні, 1967-1992 – професор ун-ту Айови. З 1987 – директор Східноєвропейського дослідного інституту ім. В.Липинського (США). З 1993 – директор Інституту східноєвропейських досліджень НАН України.

Тв.: Питання національної політики СРСР (Нью-Йорк, 1960, у співавт.); Russia and Kazan: Conquest and Imperial Ideology. 1438-1560 (1974, ред. і співавт.); The American and European Revolutions. 1976-1948 (1980); State and Society in Europe from the Fifteenth to the Eighteenth Century (1985) та ін.

Літ.: Encyclopedia of Ukraine. V. 3. – Toronto-London, 1993 – Р. 825; Національна Академія Наук України. Персональний склад. 1918-1998 – К., 1998 – С.188-189; Іван Лисяк-Рудницький. Історичні ессе. Т.2. – К., 1994. – С.505-506; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.387; Ukrainians in North America: A Bibliographical Directory – Champaign, 1975 – Р. 249.

✓ *Віктор Даниленко*

ПЕРКОВСЬКИЙ
Арнольд
Леонідович

(нар. 16.01.1932, с.Северинівка Жмеринського р-ну Вінницької обл.) – дослідник іст. географії України, демограф, к.і.н.(1968). Зі службовців. У 1963 закінчив з відзнакою іст. ф-т КДУ. У 1963-67 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР без відриву від виробництва. У 1965-69 м.н.с. відділу історіографії та джерело-

знавства Ін-ту історії АН УРСР. Канд. дис. "Народонаселення України в XVIII ст." (наук. кер. чл.-кор. *Ф.П.Шевченко*). 1969-96 – м.н.с., згодом с.н.с. Ін-ту економіки АН УРСР, 1996-1998 – с.н.с. Ін-ту психології Академії пед. наук України, за сумісництвом ст. консультант Нац. ін-ту стратегічних досліджень (1996). З 1998 – на пенсії. Як демограф зробив значний внесок в опрацювання проблеми іст. законів народонаселення, що знайшло апробацію в сучасній історіографії, вивчав історію демографії в Україні. Як спеціаліст у царині іст. демографії досліджував питання демографічних криз і катастроф в Україні, поєднуючи дескриптивний опис із суттєвими теоретичними узагальненнями. Останнім часом зосереджує свою увагу на опрацюванні питань геополітики та проблеми формування нац. і територ. еліт України та Росії XIX-XX ст. Оpubлікував 175 праць.

Тв.: К вопросу о законе народонаселения докапиталистических формаций // Демографические тетради. Вып. 4-5. К.: Ин-т экономики АН УССР, 1972. С. 125-137; Zum System der Bevölkerungsgesetze in den vorkapitalistischen Gesellschaftsformationen // Sonderdruck aus: Beiträge zur Demographie – Bevölkerungstheorie und Bevölkerungspolitik. Berlin: Fkademie-Verlag. 1981. S. 69-86; Про демографічні втрати України у 30-х роках // Вісник Міжнародної асоціації українців. К., 1991. № 3. С. 24-33; Про чисельність населення м. Києва на початку XVIII ст.: Джерела до іст. демографії України // Укр. археографічний щорічник: Нова серія. Вип. 1. К.: Наукова думка, 1992. С. 144-156; Необхідність створення національної демографічної політики в Україні // Вісник Міжнародної асоціації українців. К., 1993. № 1. С. 64-71 (у співавторстві); Population of the Ukraine // Encyclopedia of Ukraine, Vol. IV. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press Inc., 1994. P. 148-152 (у співавторстві); Источники по национальному составу населения Украины в 1939-1944 гг. // Людские потери СССР в период второй мировой войны: Сб. статей. СПб., Русско-Балтийский информ. центр БЛИЦ, 1995. С. 49-61; Розвиток демографічної думки в Україні (до 1921 р.) // Укр. історик. 1995. № 1-4 (124-127). С. 251-258; Зміни в етнічній психології українського суспільства (від Климентія до автора "Історії Русів") // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Вип. 2. Матеріали перших міжнародних філософсько-культурологічних читань. Львів: Каменяр, 1996. С. 118-121; Екстремальні ситуації і демографічні катастрофи в Україні (1920-1930) // Пам'ять століть. 1997. № 5. С. 103-114; Початки українознавчої етностатистики (історико-психологічний аспект) // Етнонаціональний розвиток в Україні та стан української етнічності в діаспорі: сутність, реалії, конфліктності, проблеми та прогнози на порозі XXI століття: Матеріали 5-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Част. 1: 22-25 травня 1997 р. К.; Чернівці, 1997. С. 27-32.

Лім.: Перковский А.Л. // Демографический энциклопедический словарь. Москва: Сов. энци., 1985. С. 602; Перковский А.Л. // Народонаселение: Энци. словарь. Москва: Большая Росс. энци., 1994. С. 634; Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідник. Вип. 1. К.: Ін-т

історії України НАН України, 1998. С. 243-244; Галузинская В. Академические портреты или три очерка современной науки. Научно-худ. книга. К.: Наукова думка, 1991. С. 186-200; Горская Н.А. Историческая демография России эпохи феодализма: Итоги и проблемы изучения. Москва: Наука, 1994. С. 180-182, 184, 191, 193, 198, 199; Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студентів гуманітарних і суспільних факультетів вищих навчальних закладів. К.: АртЕк, 1997. С. 33-58.

Сергій Білокінь

✓
ПЕРШИНА
Заїра
Валентинівна

(23.02.1925, м.Одеса) – дослідник історії України ХІХ–ХХ ст., д.і.н., професор, засл. працівник вищої школи України (1985), академік Академії історії і філософії природничих та технічних наук Одеси (1995).

1944-1949 навчалася на іст.ф-ті Одеського держ.ун-ту ім.І.І.Мечникова. З 1952 працює в цьому ун-ті: 1952-1956 – ст.викл., 1956-1977 – доцент, з 1977 – професор, 1966-1984 – декан іст. ф-ту, 1980-1990 – зав. каф. історії УРСР, історіографії та джерелознавства. 1967-1977 – голова обл. управління УТОПІК. 1968-1973 – ректор Народного ун-ту історичних знань м.Одеси. Дослідник суспільного руху в Україні другої половини ХІХ ст., суспільно-економічного розвитку України другої половини ХІХ ст.; української історіографії ХІХ – поч. ХХ ст. Канд.дис. “О.І.Герцен і слов”янське питання” захистила 1953 в Ін-ті історії АН УРСР (кер. – Ковбасюк С.М.), докт. дис. – “Південна Україна між першою та другою революційними ситуаціями” 1977 в КДУ. Автор більше 200 друкованих праць, у т.ч. 5 індивідуальних монографій, розділів у 12 колективних монографіях й ін.

Тв.: Имени Январского восстания (история завода тяжелого краностроения в Одессе). – Одесса, 1963; В.И.Ленин о революционно-демократическом этапе освободительного движения в России. – Одесса, 1970; Очерки истории революционного движения на Юге Украины. – К., 1975; Славне сторіччя: До 100-річчя Одеського ун-ту // УДЖ. – 1965. – №5; Первая рабочая листовка в России // Вопросы истории. – 1975. – №4; Історія України у працях одеських дослідників // УДЖ. – 1994. – №6; Склад та динаміка населення Одеси у II пол. ХІХ ст. // Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 9. – К., 1999.

Лит.: Анкета З.В.Першиної; Ланчуковская Л.И. Педагог, ученый, друг. Профессор З.В.Першина // Видные ученые Одессы. Вып.3. – Одесса, 1993; Очерки развития науки в Одессе. – Одесса, 1995; Попова Т.Н., Станко В.Н. Исторические исследования в Одесском университете. Традиции и современность // Вестник Одесского Государственного университета. Вып. 1. – Одесса, 1995; Хмарський В.М. Заїра Валентинівна

Першина – науковець і педагог // Записки історичного факультету ОДУ. – Вип.10. – Одеса, 2000. – С.6-13; Вашенко В.П., Хмарський В.М. Першина Заїра Валентинівна // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біографічний словник. – Т.3. – Одеса, 2000. – С.400–403.

✓ Олена Ковальчук

(14/26.11.1894, с.Кудрівка Чернігівської губ. – 20.07.1951, м.Київ) – фахівець з проблем середньовічної історії України, археограф, д.і.н. (1939), професор (1928, 1939), член-кор. АН УРСР (1945). Син священника. Закінчив Чернігівську духовну семінарію (1915) та історичне відділення іст.-філол. ін-ту кн. Безбородька в Ніжині (1919). Канд. твір “Польсько-козацькі війни до Богдана Хмельницького” (1919). Викладав історію у Сновській трудовій школі (Чернігівська губ., 1919-1923). Викладач історії (1924), професор (1928-1933) Ніжинського ІНО. У 1928 арештовувався “за націоналістичну діяльність”. Науковий працівник Всенародної бібліотеки України (1934-1936). Науковий працівник (1937), директор (1942-1947), зав. відділом археографії (1947) Ін-ту історії АН УРСР. Був евакуйований до Уфи (1941-1943) та Москви (1943-1944). З 1944 зав. кафедрою історії України КДУ. Розпочав серію статей “Українські діячі XVII ст.” (1929-1931). Упорядкував хрестоматію “Історія України в документах і матеріалах”. – Т.1. – 1939; вид. 2. – 1946, (з 1941, разом з В.Путіловим). Співавтор колективної праці “Нарис історії України”. – Уфа, 1942. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, медалями.

ПЕТРОВСЬКИЙ

**Микола
Неонович**

Тв.: До історії м.Ніжина // Записки Ніжинського ІНО. – Кн.1 (1924) 1925; До питання про певність відомостей літопису Самовидця й про автора літопису // Там же. – Кн.6. – 1926; Три Поповичі // Там же. – Кн.7. – 1927; До історії Руїни // Там же. – Кн.8. – 1928; До історії полкового устрою Гетьманщини // Там само. – Кн.9. – 1929; Псевдодіяріуш Самійла Зорки // Записки історично-філологічного відділу УАН. – Кн.17. – 1928; Нариси історії України XVII – початку XVIII ст. – Х., 1930; Хронологія історії України. – Вип.1. – К., 1938; Военное прошлое украинского народа. – М., 1939; Визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі і приєднання України до Росії. Нариси з історії України. – Вип.ІV. – К., 1939; Богдан Хмельницький. – Саратов, 1942; – М., 1944; Іван Богун. – Саратов, 1942; Максим Кривонос. – К., 1944.

Лит.: Гуржій І.О. Петренко В.С. Видатні радянські історики. – 1969. – С.156-157; РЕІУ. – Т.ІІІ. – 1971. – С.377; УРЕ-2. VIII. – 1982. – С.302; Крупницький Б. Богдан Хмельницький і советська історіографія // Укр.

збірник. – Кн.3. – Мюнхен, 1955; його ж. Українська історична наука під советами. 1920-1950. – Мюнхен, 1957; УІЖ. – 1964. – №5. – С.115-117; 1984. – №11. – С.145-150; 1985. – №2. – С.159-160; Історія АН УРСР. – Кн.2. – К., 1967; ЕУ. – Vol.3. – 1993. – Р.865; Дубровський В. // Укр. історик. – 1964. – № 2/3. – С.21-26; Дмитрієнко С. Студентські роки Миколи Петровського // Сіверянський літопис (Чернігів). – 1995. – №4. – С.96,103.

✓ *Сергій Білокінь*

**ПЕТРЯЄВ
Костянтин
Дмитрович**

(19.01/02.02/1917, м.Березівський Катеринбурзької губернії – 30.09.1987, Одеса) – дослідник всесвітньої історії, д.і.н., професор. З родини службовців. Закінчив іст. ф-т педагогічного ін-ту м.Свердловська (1938). Навчався в аспірантурі у Педагогічному ін-ті ім.Герцена в Ленінграді на кафедрі нової історії. У травні 1941 захистив канд. дис. “І та II з’їзди Рад в період Германської буржуазної революції 1918-1919 рр.” З 1941 – у лавах діючої армії. З 1943 завідуючий кафедрою історії Комі педагогічного ін-ту в м.Сиктивкар. З 1953 завідуючий кафедрою загальної історії Одеського держ. ун-ту. 1966 захистив докт. дис. “Сучасна радянська історіографія історії Німеччини 1871-1914 рр.”. Наприкінці життя працював на кафедрі наукового комунізму Ін-ту низькотемпературної техніки та енергетики м.Одеси. Спеціаліст переважно з історії Німеччини кінця XIX – XX ст. Має низку публікацій з методології історичної науки та історіографії слов’янських країн.

Тв.: Очерки истории Германии начала XX в (1900-1914 гг.). – Одесса, 1959; Курс лекций по истории Франции, Германии, Англии, Ирландии и США. 1871-1914 [в 2-х частях]. – К., 1958-1960; Мифы и действительность в “критическом пересмотре” прошлого. Очерки буржуазной историографии ФРГ. – К., 1969; Очерки истории рабочего движения Германии, Франции, Англии, США в 1871-1914. – К., 1974; Вопросы методологии исторической науки. – К., 1976; Гносеологические и методологические основы источниковедения. – К.-Одесса, 1978.

Лит.: Историки-слависты СССР. Библиографический словарь-справочник. – М., 1981. – С.130.

Заїра Першина.

**ПИЗЮР
Євген**

(16.04.1917, Белзень, Рава-Руський пов., Галичина – 13.03.1980, Сент-Луїс, Місурі, США) – дослідник історії права та політичної філософії, політолог. Нар. у родині священика. Навчався у Львівському (1936-1939), Віденському (1942-1945) ун-тах та УВУ (1947-1948). Очоловав студентські т-ва у Відні та Німеччині (1943-1944).

Член Центрального союзу українських студентів (1945-1948). Редагував часопис "Студентський вісник" Вивчав політичну філософію в Колумбійському ун-ті та ун-ті Нотр-Дам (1957-1958). Докторат Нотр-Дамський ун-т (1961), цивільне право. На еміграції з 1943. Професор політичних наук в ун-ті в Сент-Луїсі (США). Член НТШ та УВАН. З 1965 співробітник Східноєвропейського ін-ту ім. В.К.Липинського у Філадельфії. Автор праць з історії права, національних відносин в СРСР, історії української та російської суспільно-політичної думки XIX-XX ст., зокрема студій присвячених Б.Чичеріну, М.Бакуніну, Б.Кистяківському, М.Драгоманову, В.Липинському, В.Старосольському та іншим.

Тв.: Новий фрагмент советської аграрної політики: Укрупнення колгоспів. – Нью-Йорк, 1952; Постсталінська національна політика Москви і висновки для Заходу. – Новий Ульм, 1953; Дмитро Іванович Чижевський (До 60-літнього ювілею). – Мюнхен, 1955; В'ячеслав Липинський і політична думка західного світу // Сучасність (Мюнхен). – 1969. – № 9; Демократія і нація (причинок до сучасного політичного процесу) // Сучасність. – 1970. – № 11; Taras Schevchenko and Edmund Burke: Similarities and Contrasts in Their Ideas of Nations // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – New York, 1978/1980. – Vol. 14. – № 37/38; V.Lypyn'skyj's Idea of Nation // Harvard Ukrainian Studies (Cambridge). – 1985. – Vol. 9. – № 3/4.

Лит.: Rudko W. Eugene Pyziur (1917–1980) // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1978/1980. – Vol. 14. – № 37/38.

✓ Олексій Ясь

(16.07.1892, м. Чернігів – 9.10.1937) – етнограф, археограф, мистецтвознавець, краєзнавець. Народився в селянській родині. Закінчив чоловічу гімназію у м. Чернігові (1911) та юридичний факультет Університету св. Володимира у Києві (1918). Учень *В.Л. Модзалевського*. Наукову працю розпочав в Чернігівській архівній комісії (1912), де збирав матеріали до українського народного мистецтва. Упорядковував архівні документи збірки музею В.В. Тарновського. Член Чернігівського товариства художників (1912). Брав участь у різноманітних художніх виставках. Одночасно працював рахівником Чернігівського відділення Селянського банку (1912) та статистиком статистичного бюро Чернігівського губернського земства (1914). Член УПСР (1918). У 1919-1920 – співробітник відділу непрямих податків при Харківському губвиконкомі. У 1920-1923 – співробітник, директор Чернігівського етнографічного музею. У 1923-1926 – завідувач етнографічним відділом Чернігівському державного музею. Досліджував

ПИЛИПЕНКО

**Борис
Кузьмич**

пам'ятки Любича, Сосниці, Батурина, Чернігова, зокрема народного дерев'яного зодчества, шиття, кустарних промислів. Керівник етнографічної секції Чернігівського наукового товариства (1923-1925). Керівник відділу побуту й ідеології Всеукраїнського соціального музею ім. Артема у Харкові (1926). Аспірант, науковий співробітник етнографічно-етнологічної секції Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури (1926-1930). Під керівництвом акад. Д.І.Багалія захистив промоційну роботу на тему "Млинарство на Чернігівщині" (1928). Голова Харківської філії Асоціації художників Червоної України (1926-1927). Організував виставку "Художник століття". У 1927 – завідуючий етнографічним відділом Харківського історично-художнього музею. Співробітник Всеукраїнського історичного музею ім. Т.Г. Шевченка у Києві (1929-1933). Етнограф і вчений секретар експедиції по вивченню промислових запасів та сировинної бази для соціалістичної промисловості на Україні по дослідженню Полісся (1932, керівник експедиції О.П. Оглоблин). Зробив креслення церков і курганів (всього 359 об'єктів). Заарештований 25.02.1933 і звинувачений в участі в Українській військовій організації, але за недоведеністю складу злочину звільнений 1934 р. У 1934-1935 рр. – співробітник Всеукраїнського музейного містечка. Вдруге заарештований в квітні 1935 і звинувачений у проведенні підпільної терористичної діяльності з метою вбивства керівників УСРР П.П. Постишева й С.В. Косіора. 4.02.1936 засуджений до 7 років виправно-трудоих таборів. Покарання відбував у Соловецькому таборі. 9.10.1937 за рішенням судової трійки НКВС Ленінградської області розстріляний в урочищі Сандормох біля Медвеж'єгорську (Карелія).

Тв.: Нові печери Чернігівщини // Ювілейний збірник на пошану акад. М.С. Грушевського. – К., 1928. – Т.1; Еволюція млина та млинарства на Чернігівщині // Науковий збірник Харківської науково-дослідчої кафедри історії української культури імені акад. Д.І. Багалія. Том ІХ. Праці етнографічно-етнологічної секції. Вип.2. – Х.: ДВУ, 1930. – С.5-21.

Лит.: Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за совєтської доби та доля істориків // Записки НТШ. – Париж, Чикаго, 1962. – Т.173; Нестуля О. Мистецтво було історією (Б.К. Пилипенко) // Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1991; Арендар Г., Лихачов С. Чернігівський історичний музей у 20-90-ті роки // Родовід. – 1996. – № 2 (14). – С.45-59; Остання адреса: До 60-річчя Соловецької трагедії / Упор. П. Кулаковський, Г. Смірнов, Ю. Шаповал. – К., 1997. – Т.1; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; ЕУ. – Т.6. – Ст. 2045.

Ігор Верба

(30.06.1941, с.Супротивна Балка Новосанжарського р-ну Полтавської обл.) – дослідник політичної історії України, національної біографістики, архівознавець, джерелознавець, історіограф, д.і.н. (1994), професор (1997), академік Української академії історичних наук (1999). Відзначений премією ім.В.Веретеннікова (2000).

✓ ПИРИГ
Руслан
Якович

1970 закінчив іст. ф-т Харків. держ. ун-ту ім.О.М.Горького. У цьому ж навчальному закладі 1973–1976 навчався в аспірантурі, працював 1976–1977 ст. викладачем, деканом з навчання іноземних студентів. 1977–1989 – в апараті ЦК КП України: інструктор, консультант, завідувач сектора. 1989–1991 – заступник директора Ін-ту історії партії при ЦК КП України, завідувач архіву ЦК КП України, 1991–1997 – директор Центрального держ. архіву громадських об'єднань України, голова Ради директорів центральних державних архівів України. З 1998 – начальник Головного архівного управління України. З 2000 – Голова Державного комітету архівів України. З 2002 р. – гол. наук. співр. Ін-ту історії України НАН України. 1976 у Харківському ун-ті захистив канд. дис. з питань партійного будівництва в Україні (1918-1919). Наук. кер. – Шиловець Ю.В. Докт. дис. “Життя і діяльність М.С.Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в Україні (1920–1930-ті рр.)” захистив 1994 в Ін-ті історії НАН України. З 1998 по 2002 рр. – головний редактор журн. “Архіви України”, є головою редакційних колегій зб. “Архівознавство. Археографія. Джерелознавство” (з 1999) та “Вісника Державного комітету архівів України” (з 2000). Входить до складу редколегій низки видань історичного профілю: “Студії з архівної справи та документознавства” (з 1996), “Пам'ятки: археографічний щорічник” (з 1998), “Архівіст: Вісник САУ” (з 1999), “Український історичний журнал”, “З архівів ЧК–ГПУ–НКВД–КГБ”, “Пам'ять століть”. Є членом Асоціації дослідників голоду-геноциду 1932-1933 рр. в Україні, Українського історичного товариства. Один із розробників Закону України “Про Національний архівний фонд і архівні установи”. Брав участь у підготовці ряду збірників документів, в т.ч.: “Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів” (К., 1990), “У лещатах тоталітаризму: перше двадцятиріччя Інституту історії НАН України (1936-1956 рр.): Зб. документів і матеріалів: У 2 ч.” (Ч.П. – К., 1996), “Михайло Грушевський: між історією та політикою (1920–1930-ті роки): Зб. документів і матеріалів” (К., 1997). Очолював Наукову раду та Колегію Держкомархіву України. Брав участь у роботі Експертної комісії з історичних дисциплін при Вищій атестаційній комісії України. Опублікував близько 200 наукових та навчально-методичних праць, у т.ч. кілька монографій.

Тв.: Маршрутами історії. – К., 1990 (у співавт.); Сторінки історії Компартії України: запитання і відповіді. К., 1990; Сторінки історії України ХХ ст. Посібник. – К., 1992 (у співавт.); Життя Михайла Грушевського: Останнє десятиліття (1924-1934). – К., 1993; М.С.Грушевський: Коротка хроніка життя і діяльності. – К., 1996 (у співавт.); Українська революція і державність (1917-1920). – К., 1998 (у співавт.); Архівне будівництво в Україні: проблеми наукового забезпечення // Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: Доп. та повід. наук. конф. 15-16 березня 1995 р. К., 1996. С.92-96; Архивы Компартии Украины: проблемы интеграции в систему государственной архивной службы // Архивы бывших коммунистических партий в странах Восточной и Центральной Европы: Сб. материалов междунар. конф. Варшава, 1996. С.59-64; Короткий термінологічний словник для студентів, що вивчають курс “Зарубіжна культура”. – К., 1995; Лекції з курсу “Зарубіжна культура” для студентів заочної форми навчання. – К., 1998; Архівознавство. Підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів. К., 1998.

Лит.: Анкета Р.Я.Пирога; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.395-396; Нові імена. Український біографічний вісник. – К., 1998. – №5. – С.30-31; Офіційна Україна сьогодні. – К., 2000. – С.136; Золота книга ділової еліти України: У 4 т. – К., 2000. – Т.1. – С.242-243; Робоча зустріч Президента України з Головою Держкомархіву України // Вісн. Держ. комітету арх. України. – 2000. Вип.3. – С.121; Пиріг Руслан. Біобібліографічний покажчик. До 60-річчя від дня народження. – К., 2001.

Людмила Васько,
Олена Ковальчук

ПІДГАЙНИЙ
Семен
Олександрович

(17.04.1907, станиця Новомиська, Кубань – 14.11.1965, Канада) – дослідник історії України ХХ ст., археограф, письменник, громад.-політ. діяч. Народився в заможній козацькій родині. Батько – О.Г.Підгайний, учасник визвольних змагань на Кубанщині, був страчений разом із старшим сином Олександром у 1922 більшовиками. С.О. Підгайний закінчив середню школу станиці Новомиської. Навчався на факультеті профосвіти Київського інституту народної освіти (1925-1929). Член Історичного семінару підвищеного типу при Київському ІНО (1925-1927). Під керівництвом професор *О.П. Оглоблина* розробляв тему “Білоруська політика Богдана Хмельницького” За декілька місяців до закінчення інституту виключений через соціальне походження і буцімто за націоналістичну діяльність. Науковий співробітник музею Слобідської України у Харкові (1929-1933), викладач Харківського інституту народної освіти (1930-1933), нештатний співробітник Комісії для виучування соціально-економічної історії України ХУШ-ХІХ ст. при ВУАН (1931-1933), член Археографічної комісії при

ВУАН (1930-1933). Опрацьовував тему “Матеріали до історії мануфактури на Україні” та “Матеріали до історії кріпацької мануфактури на Україні. Бахмачський і Торський соляні заводи” Аспірант Інституту історії матеріальної культури у Харкові (1930-1933). Заарештований в січні 1933. Покарання відбував до 1941 на Соловках. Про цей трагічний період свого життя написав спогади. Під час нацистської окупації України повернувся в Україну. Був членом управи Харкова і начальником одного з його районів. З 1944 на еміграції. Активний діяч Української радикально-демократичної партії в Німеччині (1945-1949) та Канаді (1949-1965). Засновник Спілки українських жертв російського терору та голова Федерації об’єднань колишніх політичних в’язнів і репресованих радянським режимом. Редактор журналу “The New Review”

Тв.: Українська інтелігенція на Соловках. Спогади. 1933-1941 рр. – Новий Ульм, 1947; Недостріляні. – У 2-х тт. – 1949, 1953 (англ. мовою); The Black Deeds of the Kremlin. A White Book. Vol.1-2, 1953 (редактор і видавець); Український національний комунізм // Український збірник. – Мюнхен, 1957. – Т.10.

Літ.: Семен Підгайний: [Некролог] // Нові дні. – 1966. – Січень. – Ч.192. С.23; Оглоблин О. Семен Підгайний (1907-1965) // Український історик. 1966. – № 3-4. – С.68-71. Передруковано: Оглоблин О. Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали. – Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995; Ohloblyn O. Ukrainian Historiography. 1917-1956 // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – 1957. – Vol.V-VI; Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за совєтської доби та доля істориків // Записки НТШ. Париж, Чикаго, 1962. Т.173; Едиційна археографія в Україні у XIX-XX ст.: Плани, проекти, програми видань. – К., 1993. – Вип.1; Верба І. Олександр Оглоблин: Життя і праця в Україні. – К., 1999; Семенко Ю. Наталя Павлушкова. – Мюнхен, Львів: Червона калина, 1999. С.192; ЕУ. – Т.6. – С.2077.

Ігор Верба

(03.11.1937, м.Київ) – дослідник історії України XIX ст., джерелознавець, історіограф, д.і.н. (1986), професор, лауреат премії НАНУ ім.М.І.Костомарова (1993), засл. діяч науки і техніки України (1997). 1965 закінчив іст.-філос. ф-т КДУ, 1968-1971 – аспірант, 1972-1973 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР, у 1973-1979 – нач. сектора сусп. наук Президії АН УРСР, 1979-1986 – с.н.с., 1986-1988 – пр.н.с., 1988-1990 – зав. сектором іст. географії і картографії, з 1990 – зав. відділом укр. історіографії Ін-ту історії України НАНУ. 1972 захистив в ін-ті канд. дис. “М.І.Костомаров як історик України” (наук. кер – д.і.н., чл.-кор. АН УРСР *І.О.Гуржій*).

✓ ПІНЧУК
Юрій
Анатолійович

Докт. дис. “Роль народних мас у Визвольній війні 1648-1654 рр. і возз’єднанні України з Росією (історіографія проблеми)”. Основна проблематика досліджень – укр. й зарубіжна історіографія; джерелознавство; життя і творчість відомих учених та громад. діячів: М.Грушевського, Д.Дорошенка, І.Франка й ін. Автор бл. 100 наук. праць.

Тв.: Исторические взгляды Н.И.Костомарова. – К., 1984; Роль народных масс в Освободительной войне 1648-1654 гг. и воссоединении Украины с Россией. – К., 1986; М.І.Костомаров та його твір “Мазепинці” // УІЖ, 1990. – №8; Так звана концепція “безкласовості” в українській історіографії 1918-1934 рр. // Проблеми історіографії та джерелознавства історії України. – 1991. – №8; Про деякі питання козацтва в історії України // Проблеми історичної географії України. – 1991; Микола Іванович Костомаров. – К., 1992; Исторична спадщина у світлі сучасних досліджень. – К., 1995 (у співавт.).

Лит.: Анкета Пінчука Ю.А.; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики” – Вип.1. – К., 1998. – С.251-252.

✓ *Віктор Даниленко*

ПЧЕТА Володимир Іванович

(9.10.1878, м. Полтава – 23.06.1947, м. Москва, похований на Новодевічому кладовищі) – фахівець з проблем середньовічної історії східних слов’ян, слов’янознавець, архівіст, джерелознавець, д.і.н., академік АН БСРР (1928), академік АН СРСР (1946). Народився в родині священика (батько Іван Христофорович – ректор Вітебської, а потім Полтавської духовної семінарії). За національністю серб. Закінчив Полтавську класичну гімназію (1897) та історично-філологічний факультет Московського університету (1901). Під керівництвом професор *В.Й. Ключевського* захистив дипломну роботу на тему “Юрій Крижанич про Московську державу”. У 1902-1905 викладав російську мову, літературу, історію в середніх навчальних закладах Москви, Коростишева, Катеринослава. Співробітник Катеринославської вченої архівної комісії. З 1910 – приват-доцент Московського університету. Одночасно викладав історію на Вищих жіночих курсах, Практичній академії комерційних наук. У 1917 професор Московського університету. Захистив дисертацію на ступінь магістра російської історії за першим томом монографії “Аграрна реформа Сигізмунда-Августа в Литовсько-Руській державі” (1918). У 1919 за другим томом монографії захистив дисертацію на ступінь доктора російської історії. Інспектор, головний інспектор, завідувач науковим відділом Головного архівного управління (1918—1922). У 1921-1930 – ректор Білоруського

державного університету в Мінську. 13.09.1930 в зв'язку із справою акад. С.Ф. Платонова заарештований органами ОДПУ СРСР і звинувачений в антирадянській діяльності, зокрема у зв'язках з представниками білої еміграції з метою організації інтервенції проти СРСР. У 1931 висланий до Вятки. Повернувся до Москви у 1934 за запитом міністра іноземних справ Чехословаччини Е. Бекеша і за розпорядженням Й. Сталіна із врученням фальшивого посвідчення члена-кореспондента АН СРСР (справжнє вручили під час виборів 1939) з формулюванням, що був у далекому науковому відрядженні. З 1934 – професор Воронежського педагогічно інституту. У 1935-1936 – викладач історії в Інституті хлібопекарської промисловості, старший науковий співробітник, завідуючий сектором слов'янознавства Інституту історії АН СРСР у Москві (1937), професор Московського педагогічного інституту та Московського університету (з 1938). У 1940 постановою Раднаркому Білорусії відновлено в списку дійсних членів АН БРСР, звідки він був викреслений у грудні 1930. У 1941-1943 перебував в евакуації у м. Ташкенті. У 1943 повернувся до Москви, де знову очолив сектор слов'янознавства Інституту історії АН СРСР та кафедру південних і західних слов'ян Московського університету. У 1946-1947 – заступник директора Інституту слов'янознавства АН СРСР.

З ім'ям В.І. Пічети пов'язане становлення білоруської радянської історичної школи. Він є одним із творців школи радянського слов'янознавства. Його працям притаманна широта досліджень, глибока джерельна база, активне вивчення нової та новітньої історії слов'янських народів, в тому числі проблематика етногенезу українців, періодизація української історії. В.І. Пічета приділяв належну увагу вивченню національно-визвольної революції в Україні у середини ХУП ст.

Тв.: Федор Сотников, современник Петра, о политике России по отношению к Малороссии // Украинская жизнь. – 1915. – № 8/9; Основные моменты исторического развития Западной Украины и Западной Белоруссии. – М., 1940; Казачье государство на Украине (XVII-XVIII вв.). – М., 1945; Аграрная реформа Сигизмунда-Августа в Литовско-Русском государстве. – М., 1958; Белоруссия и Литва XV-XVI вв. – М., 1961.

Лит.: Ткаченко Н.М. Работы академика В.И. Пичеты по истории Украины // Ученые записки Института славяноведения АН СССР. – Т.1. – 1949; Королюк В.Д. Владимир Иванович Пичета // Вопросы истории. – 1970. – № 8; Королюк В.Д. Владимир Иванович Пичета // Славяне в эпоху феодализма. – М., 1978; Йоффе Е.Г. Володимир Иванович Пичета // УІЖ. – 1991. – № 10; РЕІУ. – Т.3. – К., 1971. – С.393; ЕУ. – Т.6. – Ст.2100.

Ігор Верба

ПЛОХІЙ
Сергій
Миколайович

(23.05.1957, м.Горький, Рос. Федерація) – дослідник історії церкви та релігійної думки в Україні періоду XVI – XVII ст., д.і.н., 1990 професор. Зі службовців.

В 1975-1980 навчався на іст. ф-ті Дніпропетровського державного ун-ту, з 1980 – в аспірантурі ДДУ на кафедрі історіографії та джерелознавства, в 1982 там же захистив канд. дис. З 1983 – викладач кафедри загальної історії ДДУ, а з 1988 – доцент та завідувач кафедри. В 1990 в КДУ захистив докт. дис. “Политика папства на Украине во второй половине XVI – середине XVII века” та здобув вчене звання професора. З 1992 – зав. відділом пам’яток духовної культури Ін-ту української археографії АН України, а з 1994 – провідний науковий співробітник сектору пам’яток історії церкви, з 1996 – живе і працює в Канаді, заступник директора центру ім. Петра Яцика, директор Програми досліджень українських церков, професор-ад’юнкт на ф-ті історії класики Альбертського ун-ту.

Тв.: Борьба украинского народа с католической экспансией (XVI – XVII вв.). – Днепропетровск, 1987; Папство и Украина: Политика римской курии на украинских землях в XVI – XVII вв. – К., 1989; Історія церкви та релігійної думки в Україні. Кн.3. – К., 1994 (у співавт.); Як козаки воювали. – Дніпропетровськ, 1990 (у співавт.); Наливайківська віра: Релігійний фактор у перших козацьких рухах // Людина і світ. – 1999. – №1; Хмельниччина і євреї. Причинки до ідеології повстання // Просфонема. Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича. – Львів, 1998; Від Острозького до Могили: світська і духовна влада в Україні напередодні Хмельниччини // Віра і культура. – Т.1, 1997-1998; Державна церква в Україні: ідеї, моделі, реалії // Сучасність. – 1995. – Ч.7-8.

Лит.: Науковий архів Ін-ту археографії НАНУ. Особова справа Плохія С.М.; Бюлетень КІУС. – 1997; Там же. – 1999.

✓ *Любов Шепель*

↓
ПЛЮЩ
Микола
Романович

(5.03.1929, с.Свидовець Бобровицького р-ну Чернігівської обл.). – дослідник проблем історії України другої половини ХХ ст., науково-технічного прогресу, історії робітничого класу, розвитку промислового виробництва, д.і.н. (1983). З селян. У 1952 закінчив істор. ф-т Київ. пед. ін-ту ім.О.М.Горького. Працював учителем історії, зав. кабінетом Київ. міського ін-ту підвищення кваліфікації учителів. У 1964-1967 навчався в аспірантурі Київ. пед. ін-ту. 1967-1973 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1969 захистив в Київ. ун-ті канд. дис. “Підвищення трудової і політичної активності робітничого класу УРСР (1926-1929 рр.)”. 1973-1985 – ст.н.с., з 1985 – пр.н.с. відділу

сучасної історії України Ін-ту історії України НАН України. В Ін-ті історії АН УРСР захистив докт. дис. “Вклад робітничого класу Української РСР у прискорення науково-технічного прогресу в промисловості (50-70-і роки)”. Автор 80 праць,

Тв.: Технічна творчість робітничого класу Української РСР. – К., 1973; Вклад робітничого класу Української РСР у прискорення науково-технічного прогресу в промисловості (50-70-і роки). – К., 1981; Робітничий клас – провідна сила радянського суспільства. – К., 1985 (у співавт.); Промисловість України у 80-90-і роки: люди, проблеми, уроки. –., 2002. Брав участь у підготовці колективних монографій: Історія Української РСР. Т.8, кн. 1, 2, виконував роботу відповідального секретаря редколегії. – К., 1979; История Украинской ССР. – Т.9, 10. – К., 1985; История рабочих Донбасса. – Т.2, кн.2. – К., 1982; История Киева. – Т.3, кн.1, 2. – К., 1985, 1986; Україна незалежна: час випробувань, сподівань. – К., 1993; Україна незалежна, сторінки історії. – К., Донецьк, 1995; Україна: друга половина ХХ століття, нариси історії. – К., 1997; Київ. – К., 2001 та ін.

Лит.: Анкета М.Р.Плюща; Вчені Інституту історії України. Бібліографічний довідник. Серія “Українські історики. Вип.1. – К., 1998.

Галина Брега

(28. 10. 1948, м. Мозир Гомельської обл., Білорусь) – дослідник міжнародних відносин і дипломатії епохи Середньовіччя, д.і.н. (1999), професор (2000). Із сім’ї службовців. У 1971 закінчила іст. ф-т Київського держ. ун-ту ім. Т. Шевченка. В 1971-1975 – аспірант кафедри історії стародавнього світу та середніх віків КДУ ім.Т. Шевченка. У 1977 під керівництвом д.і.н., професора *В.О. Маркіної* захистила канд. дис. “Соціально-економічний розвиток ганзейського міста Росток в другій половині XV – першій половині XVI ст.”. У 1981–2000 – доцент Київського Національного державного ун-ту культури та мистецтв. Докт. дис. “Приватносеньйоріальні міста Мекленбурга і торгово-політична система Ганзи в XII-XVст.”. Автор понад 80 наукових праць, присвячених історії середньовічного міста, торгово-політичній діяльності Ганзи, міжнародним відносинам і дипломатії Середньовіччя.

Тв.: Ганза: мир торгівлі и политики в XII- XVII столетиях. – К., 1998; Всесвітня історія. Середні віки. Підручник для 7 класу. – К., 2000; Ганза // Город в средневекой цивилизации Западной Европы. – Т.4. – М., 2000. – С. 125-150.

✓ *Олег Бажан*

**ПОДАЛЯК
Наталія
Гордіївна**

**ПОЛОНСЬКА-
ВАСИЛЕНКО
Наталія
Дмитрівна**

(31.01/13.02.1884, м.Харків – 8.06.1973, Новий Ульм, Німеччина) – фахівець з історії України, спеціалізувалася на питаннях історії Південної України XVIII ст. Батько – генерал Л.Д.Меньшов – один з фундаторів Військово-історичного товариства у Києві. Закінчила іст.-філол. відділення Вищих жіночих курсів (ВЖК, 1911). Учениця М.В.Довнар-Запольського. Асистент (1912), викладач ВЖК (з 1916), приват-доцент (з 1916) Ун-ту св. Володимира, де завідувала археологічним музеєм. Дійсний член Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва (1911), Історичного товариства Нестора-літописця (1912), Таврійської ученої архівної комісії (1916). Після революції викладала на ВЖК А.В.Жекуліної (1917-1920); один з фундаторів і вчений секретар Київського археологічного ін-ту (1917-1924). Н.с. різних кафедр та комісій ВУАН (1924-1933). Професор Київського художнього ін-ту (1927-1931) і Київського ун-ту (1940, 1941). Н.с. (1925-1927) та директор (1942-1943) Центрального архіву давніх актів. С.н.с. Ін-ту історії АН УРСР (1940-1941). Докт. дис. “Заселення Південної України в середині XVIII ст.” (Ін-т історії АН УРСР, 1940). Емігрувала 1943. Професор (1944), декан філософського ф-ту (1966) УВУ, професор Української православної академії у Мюнхені (1946). Дійсний член Українського іст.-філол. товариства в Празі (1943), Церковно-археографічної комісії у Львові (1944, з 1946 – в Мюнхені), НТШ (1947), УВАН (1948), Міжнародної Вільної Академії наук у Парижі (1952). Залишила біографічні нариси про визначних українознавців і діячів культури, статті в “Енциклопедії українознавства”, мемуари, доведені до 1918 р. Похована у Дорштадті.

Тв.: Культурно-исторический атлас по русской истории. – Т.1-3. – К., 1913; Теорія III Риму в Росії протягом XVIII та XIX ст. – Мюнхен, 1951, на обкл. 1952; Українська Академія наук. – Ч.1, 2. – Мюнхен, 1955-1958; вид.2. К; Процес “Центра дій” 1924 р. – Мюнхен, 1956; Особливості Української православної церкви // Укр. збірник. – Т.14. – Мюнхен, 1958; Заселення Південної України в XVIII ст. – Мюнхен, 1960; Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // ЗНТШ. – Т.173. – 1962; Дві концепції історії України і Росії. – Мюнхен, 1964; Історичні підвалини УАПЦ. – Мюнхен, 1964; вид. 2, ідентичне: Рим, 1964; Запоріжжя XVIII століття та його спадщина. – Т.1, 2. – Мюнхен, 1965-1967; Видатні жінки України. – Мюнхен, 1969; Історія України. – Т.1, 2. – Мюнхен, 1972-1976; вид. 2 – К., 1992; Революція 1917: Спогади // Укр. історик. – Т.97-100. – 1988; Т.101-103. – 1989.

Лім.: Герус-Тарнавецька І. Наталія Полонська. – Вінніпег, 1974; Верба І. “Запорізька матка” // Старожитності. – Ч.20 (36). – 1992; Білокінь С. Дослідження історії УАПЦ // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – К., 1993; Верба І. Життя і творчість Н.Д.Полонської-Василенко. – К., 2000.

↓
Сергій Білокінь

(19.07.1964, м. Харків) – дослідник проблем історіографії України, спец. іст. дисциплін, іст. краєзнавства, університетської освіти. к.і.н., доцент, відмінник народної освіти, лауреат Респ. премії Всеукр. спілки краєзнавців ім. Д.І.Яворницького та муніципальної премії м. Харкова ім. Д.І.Багалія. З робітничої сім'ї. 1981-1986 навчався на іст. ф-ті ХДУ. 1985-1990 –вчитель історії с/ш №53 м. Харкова. З 1990 – викл., доцент каф. історіографії, джерелознавства та археології ХДУ, декан іст. ф-ту ун-ту. Аспірантуру проходив в ХДУ. Канд. дис. "Соціальна історія радянської науки: кінець 1920-х – початок 1940-х р.р.: проблеми історіографії", написану під кер. Ю.Й.Журавського та С.М.Куделко, захистив у Дніпропетровському держ. ун-ті. Автор 150 друк. праць.

Тв: Преподаватели исторического факультета Харьковского госуниверситета (1933-1991): Материалы к биобиблиогр. словарю. – Х., 1992; Социальная история советской науки (конец 1920-х – начало 1940-х г.г.): проблемы историографии. – Харьков., 1994; Биобиблиографический словарь ученых Харьковского университета. Т.1. Ректоры. – Х., 1995; Історіографія як наукознавча дисципліна. // Історична наука на порозі ХХІ століття: підсумки та перспективи. – Х., 1995; Губернаторы и генерал-губернаторы. 2-е изд. – Х., 1997; Абстрактные понятия в историческом исследовании (Некоторые замечания к методическим исканиям конца ХХ в.) // Проблеми історії та методології іст. науки: Харківський історіогр. зб. – Х., 1998.

Лит: Кафедра историографии, источниковедения и археологии ХГУ: 30 лет: биобиблиогр. указатель. – Х., 1994; Материалы к биобиблиографическому словарю преподавателей исторического факультета Харьковского государственного университета (1933-1992) // Вестн. Харьков. гос. ун-та. – Х., 1993. – Вып. №27.

Григорій Лисенко

(02.06.1930, с.Павлокома Березівського повіту на Галичині, Україна) – дослідник у галузі державного права й політики СРСР і країн Східної Європи, геополітики та міжнародних відносин; визвольної боротьби українського народу часів Другої світової війни й післявоєнного періоду; українсько-єврейських, українсько-китайських, українсько-німецьких, українсько-польських, українсько-російських, українсько-словацько-чеських, українсько-татарських відносин; політичного розвитку сучасної України, Росії, Білорусії та Польщі, професор політ. наук, доктор філософії, педагог, редактор.

Народився у селянській родині. 1949 у Мюнхені закінчив учительську семінарію. 1958 отримав ступінь бакалавра (політичні

ПОСОХОВ
Сергій
Іванович

ПОТІЧНИЙ
Петро-Йосиф

науки, історія) в Темпл ун-ті (Філадельфія), 1961 – магістра (політичні науки, історія) – у Колумбійському ун-ті. Тема праці “Профспілки в радянській політиці”. 1966 у Колумбійському ун-ті захистив докт. дис: по темі “Профспілки в радянському сільському господарстві” 1961 – викладач у коледжах США. 1962-1964 – працівник Єльського ун-ту. 1964-1970 – доцент, з 1975 – по сьогодні – професор Мак-Мастерського ун-ту. Одночасно викладач в Укр. вільному ун-ті (Мюнхен), в ун-тах Канади, Китаю. Дійсний член НТШ, УВАН. Автор 34 монографій, 75 статей, понад 90 рецензій.

Тв.: Провітання і злиття націй в СРСР. – Діалектика чи політика? – Новий шлях. – 1967. – №13, 14, 15, 16, 17; На актуальні теми. – Україна і Близький Схід. // Сучасність. – 1969; Радянсько-чеські відносини і Україна. // Новий Шлях. – 1970. – Ч.21, 22, 23; P.J.Potichnyj and G.Hodnett. The Ukraine and the Chechoslovak Crisis. – Canberra, 1970; The Soviet Agricultural Trade Unions, 1917-1970. – Toronto, 1972; Розвиток Югославського федералізму. – Мюнхен, 1974; “Japanese Articles and Books on the History of Ukraine. – Journal of Ukrainian Graduate Studies, IV, ч.2, 1979; Корупція – важливий механізм радянської політичної системи // Вісті Комбатанта, 1981. – Ч.1 (111); Радянська еліта в світлі некрологів // Вісті Комбатанта, 1981. – Ч.2 (112); Ленін, революційна ситуація і події в Польщі // Вісті Комбатанта, 1981. – Ч.3 (113); Permanent Representation (Postpredstva) of Union Republics in Moscow // Review of Socialist Law (Netherlands), 1981; Views on Nationality Questions in the USSR // Bulletin of the Chinese Association for the Study of USSR and Eastern Europe, Березень 3, 1987; Glasnost und die UPA // Studien zu Nationalitltenfragen, ч.5, 1989; Українсько-російські відносини в політичній думці українського підпілля в Другій Світовій Війні // Сучасність. – 1992. – Ч.7; П.Й.Потічний і Говард Астер. Єврейсько-українські відносини // Сучасність. – 1992. – Ч.8; “Що таке політика?” / Сучасність. – 1993. – Ч.8; Діаспори і міжнародні відносини // Сучасність. – 1997. – №11. Співредактор “Літопису Української Повстанської Армії (1976-1990); Political Thought of the Ukrainian Underground, 1943-51 (1986) та чисельних збірників.

Лім.: Анкета П.Й.Потічного; Михайло Марунчак. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпер, 1986. – С.521; І.Лисяк-Рудницький. Історичні ессе. – Т.2. – К., 1994. – С.506-507; Stefania Szlek-Miller, ed., Ukraine Developing a Democratic Society: Essays in Honour of Peter J.Potichnyj. – Toronto, 1996; Ukrainians in North America.- Champaign, 1975. – P.261.

↓ Олена Ковальчук

(12.12.1857, с.Просьяниківва Кобеляцького пов. Полтавської губ. – 27.08.1938, Київ) – фахівець з історії української культури, зокрема військової, та військової історії Росії, музейник. Його прапрадід і прадід були сотниками на Полтавщині (в Кишеньці). Як і четверо його братів, дослужився до генеральського чину. Брав участь у трьох війнах, мав бойові нагороди, а також французький хрест Почесного легіону та англійський хрест Вікторії. Будучи фахівцем з історії артилерії, написав 16 книжок. 1896 організував перший у Росії музей при військовій частині. Член ради Полтавської вченої архівної комісії, один із фундаторів і член ради військово-історичного т-ва, член Т-ва дослідників української історії, письменства та мови у Ленінграді.

Протягом сорока років збирав різнохарактерні пам'ятки й матеріали – Музей України. Ця збірка складалась із бібліотеки (до 17 тисяч томів), мистецьких творів (15 тисяч гравюр і літографій та понад 300 картин), колекції художньої меблі, починаючи з XV-XVI ст., порцеляни та кришталю, архіву з гетьманськими універсалами, колекції зброї, карт України тощо. Серед українських краєвидів вирізнявся альбом Наполеона Орди (1876). Книгозбірня П вважається однією з найвидатніших за всю історію українського бібліофілства. Її ядром були західно-європейські видання XVII-XIX ст. про Україну (Гербінія, Боплана, "Handlowik Ausfuhrliche der Saproger Kosaken", 1789 тощо). У 1918 він набув у Петрограді три книжки з особистої бібліотеки Т.Шевченка – "Малороссийские и червонорусские народные думы и песни" П.Лукашевича (СПб., 1836), "Estetica" К.Лібельта (СПб., 1854), що була єдиною розрадою Кобзаря на засланні, та "Poezye Antoniego Sowy" (СПб., 1858). У Музеї України зберігались книжки з автографами І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, В.Капніста, М.Костомарова, Марка Вовчка, майже повна збірка "Кобзарів"

1926 підписав угоду, якою передав свою збірку в дарунок укр. уряду в особі Наркомату освіти. У червні 1927 у семи вагонах колекцію загальною вагою 38 тонн було перевезено до Києва. Щойно утворений заповідник, який одержав назву Музейного містечка, прийняв її як свій структурний підрозділ під назвою "Музей України. Збірка Потоцького" Самого збирача було призначено пожиттєво його директором. У віці 81 року П. заарештували. Він помер від побоїв під брамою Лук'янівської тюрми. Його дружину (онуку Дениса Давидова) та її сестру розстріляли. До Воркутлагу потрапив його онук. Музей України розграбували.

Тв.: История гвардейской артиллерии. СПб., 1896. 6, 400, 16 с.; Краеведение в России во второй половине XVIII века // Краеведение.

Т. З. Л., 1926. № 3. С. 333-343; Буквар Шевченка // Записки Історично-Філологічного відділу. Кн. 13-14. 1927. С. 144-146.

Літ.: Стеллецький Гн. Українська збірка П.Потоцького // Червоний шлях. 1927. № 3 (48). С. 180-182; Павленко М. Музей України: Збірка П.Потоцького // Всесвіт. Х., 1928. 26 серпня. № 35. С. 6-7; Климова Ек. Музей України (Собрание П.П.Потоцького): Указатель архивных материалов и библиографии. Ч. 1. К., 1995. 139 с.; Лазанська Т. Нашадок кишенського сотника // Київська старовина. 1997. № 5. С. 133-143.

✓ *Сергій Білокінь*

**ПОТУЛЬНИЦЬКИЙ
Володимир
Арнольдович**

(06.07.1958, Львів) – історик, д.і.н. (1992), професор (2002). Основні сфери наукових інтересів: політична та історична думка, історіософія, історіографія, інтелектуальна історія: проблеми всесвітньої історії та історії України.

По батьківській лінії належить до родини українських науковців та громадських діячів Потульницьких, по материнській – до родини російських і радянських військових діячів Маслових. Навчався на іст. ф-ті Львівського ун-ту, де здобув підготовку по кафедрі історії стародавнього світу і середніх віків з античності та медієвістики, зокрема політичної історії давньої й середньовічної Європи (1975-1980). Викладав історію СРСР і науковий комунізм у Львівській державній консерваторії ім.М.В.Лисенка (1980-1989). У Львівському ун-ті захистив канд. дис. на тему “Політична культура творчої особистості” (1984; перезахист – ВАК СРСР Москва 1985). З 1989 живе й працює в Києві. 1989-1992 – докторант кафедри історії СРСР (з 1990 – кафедри новітньої історії України) іст. ф-ту КДУ. 1992 захистив у КДУ докт. дис. на тему “Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці”. З 1992 по теперішній час працює провідним науковим співробітником відділу зарубіжних джерел Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАНУ. З 1999 по сумісництву – професор кафедри давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін Львівського ун-ту, викладає курси історіографії й давньої історії Євразії з пріоритетним розглядом історії України. З 1985 – учасник молодіжних науково-пропагандистських і науково-дослідницьких поїздок учених з України за кордон, у т.ч. до США, країн Близького Сходу та Східної Європи. 1999-2000 – стажувався в Гарвардському (США), Празькому (Чехія), Віденському (Австрія), Кельнському (Німеччина), Хоккайдському (Японія), Ієрусалимському (Ізраїль) ун-тах. Лауреат міжнародної наукової премії ім.Олександра фон Гумбольдта (Бонн, 1994). Член Ради фундації Гумбольдта в Україні, ряду міжнародних наукових товариств.

Тв.: Грушевський як соціолог // Вісник Київського ун-ту. – 1991. – №1. – С.1-19; Наукова діяльність М.Грушевського в еміграції (1919-1924) // Укр. іст. журн. – 1992. – №2; Політична доктрина В.Липинського // Укр. іст. журн. – 1992. – №9; Історія української політології. – К., 1992; Теорія української політології. – К., 1993; Нариси з української політології. – К., 1994; Das ukrainische historische Denken im 19. und 20. Jahrhundert: Konzeptionen und Periodisierung // Jahrbucher fur Geschichte Osteuropas 45 (1997) Н.1. S.2-30; Deutsche Einflusse auf die Entwicklung des historischen Denken in der Ukraine im. 19 Jahrhundert // Zeitschrift fur Ostmitteleuropa – Forschung 1997, 46 (4), S.475-499; The Image of Russia and the Russians in Ukrainian Political Thought (1860-1945) // Quest for Models of Coexistence: National and Ethnic Dimensions of Changes in the Slavic Eurasian World (Ed. by K.Inoue and T.Uyama). Slavic Research Center, Hokkaido University, Sapporo 1998, pp.163-195; The Image of Ukraine and Ukrainians in Russian Political Thought (1860-1945) // Acta Slavic Japonica, Tomus XVI, 1998, pp.1-29; Основні етапи розвитку української історичної думки в європейському контексті (1800-1945) // Схід-Захід. – Харків, 1999; Українська та світова історична наука // Укр. іст. журн. – 2000. – №1-4; Інтелектуальні впливи Захожу на життя української еліти в XVII–XVIII ст. // Київська старовина. – К., 2001. – № 1-5; Україна і всесвітня історія (Історіософія світової та української історії 17-20 ст.). – К., 2002.

Лім.: Анкета В.А.Потульницького; Jahrbucher fur Geschichte Osteuropas 45 (1997) Н.1. S.1; 45 (1997) Н.2, S.336-338, Slavic Research Center News, (Annual Newsletter of the Slavic Research Center, Hokkaido University) №5, December 1997, pp.12-15; №71; October 1999, pp.11-15.

✓ Олена Ковальчук

(10.04.1948, м.Вінніпег, Канада) – дослідник історії Східної Європи XIX-XX ст., укр. історіографії, укр. еміграції, доктор філософії, професор.

Навчався у Манітобському ун-ті, де отримав наукові ступені бакалавра (1969) та магістра (1972). Продовжив навчання в Краківському ун-ті. У Торонтському ун-ті отримав диплом доктора філософії (1984). Тема дисертації: “Mykhailo Hryshevsky and the Politics of National Culture” 1984-1985 – працював в ун-тах в Саскатуні, 1987-1988 – в Торонто, 1989-1992 – у Гамільтоні. З 1992 – професор Центру рос. і східноєвроп. студій Торонтського ун-ту. Член Канад. асоціації славістів, Укр. історичного товариства, Укр. вільної академії наук, Наукового товариства ім. Т.Шевченка та ін.

Тв.: Mykhailo Hryshevsky and the Politics of National Culture. – Toronto, 1987; Maple Leaf and Trident: The Ukrainian Canadians during the Second World War. Multicultural History Society of Ontario. – Toronto, 1988; The Post-Secondary Teaching of Ukrainian History in Canada: An Historical

ПРИЙМАК
Томас

Profile // Український історик. – 1991. – №1-2; Викладання історії України в університетах Канади // Київська старовина. 1995. № 1; Mukola Kostomarov: A Biography. – Toronto, 1996. Автор 3 монографій, понад 40 статей у ж. “Canadian Ethnic Studies”, “Ethnic Forum”, “History Today”, “Ukrainian Quarterly”, “Київська старовина”; “Український історик” й ін.

Лит.: Анкета Т.Приймака; Contemporary Authors. Vol.167. – Detroit-London, 1991. – P.295-296; Український історик. – 1991. – № 1-2.

/ Олена Ковальчук

**ПРИСЯЖНЮК
Юрій
Петрович**

(29.03.1962, с.Павлівка Жашківського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії України XIX ст., к.і.н. (1997), доцент.

Закінчив Кіровоградський державний педагогічний ін-т ім.О.С.Пушкіна, іст. ф-т(1984-1988).

1988-1991 – учитель історії та німецької мови Павлівської середньої школи Жашківського району. 1991–1993 – учитель історії Черкаської середньої школи №31. 1993–1996 – аспірант кафедри історії України Черкаського інженерно-технологічного ін-ту. 1997 захистив канд. дис. “Соціальне становище українського селянства Правобережної України в 60-90 рр. XIX ст.” (1997, наук. керівник – професор *Бушин М.І.*), з 1997 – старший викладач кафедри історії України Черкаського інженерно-технологічного ін-ту. Автор (співавтор) близько 50 публікацій, в т.ч. монографій, брошур, посібників, статей.

Тв.: “Історія держави і права України” (1994), “До аграрної історії України: деякі аспекти соціально-економічного розвитку Правобережної України в XIX ст.” (1996), “Становлення української державності в XVII ст.: Б.Хмельницький та його спадкоємці” (1998). Підготовлено до друку: “Історія України: курс лекцій”, “Енциклопедія історії стародавнього світу”, “Ментальність українського селянства в умовах капіталістичної трансформації суспільства (друга половина XIX – початок XX ст.) // УІЖ. – 1999. – №3.

Лит.: Анкета Ю.П.Присяжнюка.

Віктор Шарпаний

**ПРЦАК
Омельян
Йосипович**

(7.04.1919, с.Лука, тепер Озерне, Львівської обл.) – фахівець в галузі сходознавства, мовознавець, професор (1957), іноземний член НАН України (з 1990). Закінчив Львівс. ун-т (1940), іст. ф-т. По закінченні ун-ту працював у Львівс. філіалі Ін-ту історії АН УРСР – вик. обов'язки наук. секретаря. Квітень-жовтень 1940 навчався в

аспірантурі Ін-ту мовознавства АН УРСР. Наук. кер. – А.Ю.Кримський. Навчався також у Берлінському (1943–1945) та Геттінгенському (1946–1948) ун-тах. Займався першою ісламською кагансько-тюрською династією Караханідів, що в рр.840–1212 володіла обома Туркестанами. У 1948 захистив докт. дис. “Караханідські студії” (наук. кер. – професор Геттінгенського ун-ту Ганс Гейнріх Шедер). 1951 – габілітувався на доцента історії Євразії та алтайської філології в Геттінгенському ун-ті; 1952 – працював в Гамбургському ун-ті, де у 1957 став професором з названих фахів. З 1961 працював у США, де керував кафедрами у Вашингтонському (до 1964) і Гарвардському (1964–1989) ун-тах. Був президентом Міжнародного товариства по вивченню мов, культури та історії угро-фінських та алтайських народів. Редактор багатьох наукових часописів. Автор понад 800 наук. праць, серед яких багатотомні “Походження Русі” і “Походження хозар”. Він висунув і зреалізував концепцію створення трьох українознавчих кафедр – історії, літератури і мовознавства, створив Український науковий ін-т при Гарвардському ун-ті і був його директором (до 1989). З 1991 – директор Ін-ту сходознавства АН України. Наукові праці стосуються історії середньовічної Азії, України, Східної Європи, алтайської, Тюркської та слов’янської філології. Серед них монографії та статті: “The Origin of Rus”, “Old Scandinavian”, Sources other than the Sagas. – Cambridge, Mass 1: 926. (1981); Khazarian Hebrew Documents of the Tenth Century (with Norman Golb). – London. 166 (1982); Studies in Medieval Eurasian History. – London. 376 (1981); The Slavs and the Avars. Gli Slavi occidentali e meridionali nell’alto medioevo. III. I. Settimana di studio del Centro Italiano di studi sull’alto medioevo, Spoleto. 353–435 (1983); The Aistinctive Features of the “Pax Nomadica”, Settimana die studio del Centro italiano di studi sull alto medioevo. M. XXXV. Popoli delle steppe: Unni, Avari, Ungari. Spoleto. 749–780 (1988); На зорі християнства на Русі; Зустріч Сходу із Заходом. ВАНУ. Зустріч 10: 74–91 (1990).

Лит.: “Adelphotos” (Harvard Ukrainian Studies, 1991); Adelphotos: Atribute to Omelian Pritsak by his studenta. Ed. Frank E.Syn. HUS. 1990 (1991), 14 (3/4): 239–647; О.Прицак. Мій шлях історика // Вісник НАН України. – 1992. – №3. – С.52-65; Маєвський О., Доценко А., Біленький С. Життя в історії. Омеляну Прицаку – 75 // Літературна Україна. – 1994. – 19 трав.

Олександр Кручек

ПРОКОПОВИЧ
Вячеслав
Костянтинович

(10.06.1881 – 07.06.1942, Бесанкур біля Парижа, Франція) – дослідник національно-визвольних змагань на Україні I пол. ХХ ст., публіцист, педагог, дипломат, громад.-політ., держ. діяч. Походив з давнього укр. козацького роду. Син священника Чигиринського п-ту Київської губ. Закінчивши іст.-філол. ф-т Київського ун-ту, працював учителем історії у Київській гімназії, з якої був звільнений за “українофільство”. Продовжував учителювати в приватних установах освіти, працював бібліотекарем у Київському міському музеї. 1911-1917 був редактором єдиного тоді в Наддніпрянській Україні пед. журналу “Світло”. Співпрацював в інших укр. період. виданнях, зокрема у газетах “Рада” (1911-1914 рр.) та “Боротьба” (1917-1918 рр.), де виступав під псевдонімом “С.Волох”. У квітні 1922 р. його було обрано першим директором створеного у Відні Музею архіву визволення України. 1926-1939 він редактор тижневика “Тризуб” (Париж), де опублікував ряд іст.-публіцистичних статей.

Тв.: Київська міліція // Наше минуле. – 1918. – №1. – С.74-84; Остання подорож // Збірник пам’яті Симона Петлюри (1879-1926). – Прага, 1930. – С.210-215; Заповіт Орлика // Тризуб, 1939. – Верес.; Передмова // Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. – Париж, 1934; К., 1998. – С.І-ІІІ; Декларації уряду УНР: а) По смерті Головного Отамана Симона Петлюри; б) З нагоди десятиріччя Центральної Ради; в) У зв’язку з процесом С.В.У. // Там же. – С.118-127 (підписи: А.Лівицький, В.Прокопович, В.Сальський); Проблеми соборності і самостійності // Там же. – С.139-144; Сфрагістичні анекдоти: (Московська наука і українська сфрагістика) // Праці Українського історично-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1939. – С.192-217; Печать малоросійська: Сфрагістичні етюдії // Записки НТШ. Т.СХІІІ. – Париж-Нью-Йорк, 1954. – С.19-44, 49-103. – Окрем.відб.: Париж; Нью-Йорк, 1954. – 110 с.

Лит.: ЕУ. – Т.6. – 1970. – С.2352-2353; Прокопович В”ячеслав // Довідник з історії України. Т.ІІ. – К., 1995. – С.423; Стрельський Г. Міністр УНР // Укр. іст. календар”96. – К., 1995. – С.188; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.128-129; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – К., 1998. – С.152-153; Шульгин О. Без території. – К., 1998. – С.17,28,36,59,62,68-70,73,74,78,106,250,315-316; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.) // Історія в школі, 1999. – №1-2. – С.51; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.29-30.

Геннадій Стрельський

(1909, Галичина – 25.10.1972, Мюнхен, ФРН) – дослідник історії українсько-німецьких відносин ХУШ-ХХ ст., історії укр. церкви та культури ХУІІІ-ХХ ст., історії Львова, публіцист, книговидавець, громад. діяч. Заснував студентське т-во в Мюнхені. Співробітник Східноєвропейського ін-ту в Кракові (1942-1944). Захистив докторську дисертацію “Австрійська церковна політика в Західній Україні у добу Марії-Терези, 1772-1780” в Мюнхенському ун-ті (1942). Ініціатор відновлення разом з Теофілом Леонтієм та Павлом Кашинським Німецькј-українського т-ва у Мюнхені (1949). Власник вид-ва “Україна”. Видавець та редактор ‘Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart’ (1952-1968).

Тв.: Das ukrainische Lwiw-Lemberg: Kultur-politische Betrachtung. – München, 1954; Der Metropolit Andreas Graf Scheptyčkyi: Leben und Wirken des grössten Förderers der Kirchenunion. – München, 1955; Ukrainer in München. – München, 1958; Ukrainer in Bundesrepublik. – München, 1959; Deutsch-Ukrainische Gesellschaft, 1918-1968. – München, 1968.

Лит.: Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні: У 2 т. – К., 1998. – Т.2.

✓ Олексій Ясь

(02.07.1940, м.Київ) – дослідник загальних проблем історії, історії культури та історіографії України середніх віків, д.і.н. (1990), професор (1992). 3 робітників. 1964 закінчив історико-філософський ф-т КДУ ім. Т.Г.Шевченка. 1964 – вихователь школи-інтернату №23 (Київ). 1964-1965 – служба у Радянській армії. 1965-1966 – н.с. Державного історичного музею УРСР. 1966 – інспектор Міністерства культури УРСР. 1966-1969 навчався в аспірантурі Ін-ту історії АН УРСР. Наук. кер. – д.і.н. К.І.Стецюк. У 1969-1972, 1973-1975 працював в Ін-ті історії АН УРСР: м.н.с., с.н.с. відділу історії феодалізму. В 1972-1993 – ст. викладач, доцент, професор, зав. кафедрою, декан ф-ту Київського державного ін-ту культури, 1993-1998 – директор Ін-ту архівознавства Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського, з 1999 – професор, зав. кафедрою Державної Академії керівних кадрів культури і мистецтв України.

У 1970 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Соціально-економічне становище козацтва Лівобережної України у 2-й пол. ХVІІІ ст.” 1990 там же захистив докт. дисертацію “Соціально-економічний та політичний розвиток Лівобережної України 2-ої пол. ХVІІІ ст.”.

Досліджує питання історії українського козацтва й козацької держави, політичної культури українського народу часів пізнього

ПУТРО
Олексій
Іванович

середньовіччя. З даної проблематики опублікував понад 120 наукових праць. Серед них: монографія: Лівобережна Україна в складі Російської держави 2-ої пол. XVIII ст. – К., 1988. Один з авторів колективних праць: Селянський рух на Україні. 36. документів. – К., 1978; Історія Української РСР. Т.2. – К., 1979; История Украинской ССР. Т.3. – К., 1983 та ін. Гол. упорядник книги “Сергій Єфремов. Щоденники. 1923-1929”. – К., 1997.

Лит.: Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С.264-265.

Петро Овчаренко

✓
РЕЄНТ
Олександр
Петрович

(псевд. Петренко, 10.05.1949, с.Дяківці Літинського р-ну Вінницької обл.) – дослідник історії України XIX – XX ст., д.і.н. (1994), професор (1996), відмінник освіти України (1996), засл. діяч науки і техніки України (1997), лауреат премії ім. М.І.Костомарова НАН України (1997), лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (2001). Із селян. 1975 закінчив іст.-пед. ф-т Київського держ. пед. ін-ту. До 1977 працював на викладацькій та комсомольській роботі у цьому ж ін-ті. З 1977 – в Ін-ті історії АН УРСР: аспірант, м.н.с., с.н.с., заст.дир. ін-ту з наук. роботи, заст. гол. ред. УІЖу, зав. відділом історії України XIX – поч. XX ст. Під кер. акад. АН УРСР *М.І.Супруненко* підготував канд. дис. “Робітничий клас радянської України на завершальному етапі громадянської війни (1920 р.)”, яку захистив в Ін-ті історії АН УРСР (1981). Докт. дис. “Робітництво України в 1917-1920 рр. (соціально-політичні та економічні зміни)” захистив 1994 там же. У грудні 1996 обраний заст. гол. Спільки краєзнавців України. 18.12.1997 призначений головою Експертної ради ВАК України з іст. наук. Чл. вченої й спеціалізованої рад Ін-ту історії України НАНУ. Підготував 6 канд. іст. наук. Опублікував біля 400 праць, серед них 10 монографій і ряд брошур.

Тв.: Рабочий класс советской Украины на завершающем этапе гражданской войны (1920). – К., 1984; Бесстрашный бронепоезд. – Харьков, 1989; Рабочий класс Украины. 1917-1920 (социально-экономические изменения). – К., 1992; Робітництво України і Центральна Рада. Історичні зошити. – К., 1993; Більшовизм і українська революція (спроба визначення характеру і динаміки соціальних процесів). Історичні зошити. – К., 1994; 3’їзд поневолених народів. Історичні зошити. – К., 1994 (у співавт.); Україна: на межі цивілізацій (історико-політологічні розвідки). – К., 1995 (у співавт.); Українсько-російські переговори в Москві (січень-лютий 1919 р.) // 36. докум. Історичні зошити. – К., 1996 (у співавт.); Україна: проблеми самоорганізації (Начерки новітньої доби). –

К., 1996 (у співавт.); Українська революція і робітництво (Соціально-політичні та економічні зміни 1917-1920 рр.). – К., 1996; Огляд видань Інституту історії України НАН України за останнє 10-річчя. Історичні зошити. – К., 1997 (у співавт.); Українська національна ідея і християнство. – К., 1997 (у співавт.); Українське наукове товариство. 1907-1921 роки. – К., 1998; У робітнях історичної науки. – К., 1999.

Лит.: Анкета Реєнта О.П., Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип. I. – К., 1998. – С.265-267.

Галина Брега

(4.07.1950, с. Андрушівка Житомирської обл.) – дослідник всесвітньої історії та українсько-польських відносин в ХХ ст., к.і.н. (1985). Зі службовців. У 1967–1968 – слюсар Андрушівського заводу Мінхарчопрому УРСР. 1968–1973 навчався на іст. ф-ті Дніпропетровського ун-ту. У 1973–1976 – аспірант Московського ун-ту ім. М.В.Ломоносова. З 1977 – в Ін-ті історії України НАН України: лаборант, м.н.с., учений секретар, докторант відділу регіональних проблем історії України. Канд. дис. “Співробітництво СРСР і ПНР в галузі художньої культури (друга половина 50-х – 60-і роки)” захистив під керівництвом чл.-кор. НАН України П.С.Соханя в Ін-ті історії АН УРСР. Автор ряду наук. праць, в т.ч.: *История Украинской ССР. Хронологический справочник.* – К., 1990 (у співавт.); *Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник.* – К., 1995 (у співавт.); *Участь Української РСР у радянсько-польському співробітництві в галузі культури. 1945–1970 рр.* // УІЖ. – 1983. – №8; *Україна в польських зовнішньополітичних концепціях і доктринах ХХ ст.* // Політична думка. – 1995. – №2-3; *Міф різнуна* // Газета виборча. – 1995. – 9 жовт. (польськ. мовою) та ін.

Лит.: Анкета В.Ф.Репринцева; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип. I. – К., 1998. – С.267-268.

✓ Сергій Кокін

(14.07.1924, Міннеаполіс, Міннесота, США) — дослідник історії національно-визвольних змагань на Україні ХХ ст., політолог, радянолог українського походження зі США. Закінчив коледж Вільямса (1945), Гарвардський ун-т (1946). Захистив докторську дисертацію “Україна та революція (1917-1920)” у Гарвардському ун-ті (1950). Викладав політичні науки в Принстонському, Гарвардському, Пенсільванському ун-тах і Вашингтонському ун-ті

✓
РЕПРИНЦЕВ
Володимир
Федорович

РЕШЕТАР
Джон (Іван)
Стефан

у Сіетлі. Дійсний член Української Вільної академії наук, Американської академії політичних і суспільних наук, Західної славистичної асоціації. Автор праць з історії укр. революції й національно-визвольних змагань 1917-1920, а також студій присвячених політичній історії СРСР.

Тв.: Ukrainian Nationalism and the Orthodox Church // American Slavic and East European Review, 1951. – Vol.10. – №1; The Ukrainian Revolution, 1917-1920: A Study in Nationalism. – Princeton, 1952 (New-York, 1972); Problem of Analyzing and Predicting Soviet Behavior. – New York, 1955; A Concise History of the Communist Party of the Soviet Union. – New York, 1960 (2-nd ed – London, 1965); Lenin on the Ukraine // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S. – New York, 1961. – Vol.9. – №7; The Ukrainian Revolution in Retrospect // Canadian Slavonic Papers. – 1968. – Vol.10. – №2; The Soviet Polity: Government and Politics in Soviet Union. – New York, 1971; The Communist Party of the Ukraine and its role in the Ukrainian Revolution // The Ukraine, 1917–1921: A Study in Revolution / Ed. T.Hunzak. – Cambridge, 1977; The Ukraine and the Dialectics of Nation-Building // From Kievan Rus' to Modern Ukraine: Formation of the Ukrainian Nation. – Cambridge, 1984 (у співавт.); Українсько-російські відносини як проблема в політології // Сучасність. – 1991. – №10.

Лит.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975.

✓ Олексій Ясь

**РИБАЛКА
Іван
Климентійович**

(22.06.1919, с.Витівці Полтавського р-ну Полтавської обл. – 29.11.2001, м. Харків) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1963), професор (1964), лауреат Держ. премії УРСР в галузі науки і техніки (1985). З селян. 1937 закінчив Укр. комун. газетний технікум (Харків), працював секретарем районної газ. “За заможне життя” Синівського р-ну Харківської (пізніше Сумської) обл. 1938 вступив на іст. ф-т Харківського ун-ту. 1941-1943 брав участь у Великій Вітчизняній війні. Після демобілізації (1943) продовжував навчання спочатку в об’єднаному Укр. ун-ті (Кзил-Орда), а потім у Харківському ун-ті, який закінчив 1945. З того часу все його трудове життя пов’язане з цим ун-том. 1945-1946 працював викл., заст.декана іст.ф-ту. 1950 захистив канд. дис. “Розгром буржуазно-націоналістичної Директорії (листопад 1918 – березень 1919 рр.)”, 1951-1955 – гол. ред. обл. газ. “Соціалістична Харківщина”, доцент каф. історії СРСР. 1957 організував й очолив каф. історії Укр. РСР. 1963 захистив докт. дис. “Відновлення радянської влади і соціалістичне будівництво на Україні (листопад 1918 – серпень 1919 рр.)”. 1972-1974 – проректор

з навчал. роботи ХДУ. Підготував 5 докторів та 14 кандидатів наук. Має держ. нагороди СРСР (орден Слави 3-го ступеня).

Автор понад 180 друк. праць: монографій, підручників, розділів в колект. монографіях, брошур, статей. За підручник "Історія Української РСР" для вузів у двох частинах (I-а, 1978; II-а, 1982) разом з В.М.Довгополом у 1985 одержав Держ. премію Української РСР у галузі науки і техніки. Редактор 5 збір. документів.

Тв.: Відновлення Радянської влади на Україні (1918-1919). – Х., 1957; Розгром буржуазно-націоналістичної Директорії на Україні. – Х., 1962; Аграрні перетворення на Україні в період громадянської війни. 1919 р. – Х., 1967; В.І.Ленін і Україна. – Х., 1969; Історія Української РСР. Дорадянський період: Підруч. – К., 1978 (2-е вид. 1991); Історія Української РСР: Епоха соціалізму: Підруч. для студ. іст. ф-тів вузів. – К., 1982 (у співавт.); Історія України: Підруч. Ч.І: Від найдавніших часів до кінця XVIII ст. – Х., 1995.

Лит.: РЕГУ. – Т.3. – К., 1971. – С.550; УДЖ. – 1989. – № 10; УДЖ. – 2002. – № 2.

Галина Брега

(09.05.1929, Богуслав Київської обл.) – філософ, історик, д.філос.н. (1973), професор (1982), засл. діяч науки і техніки (1979), академік Укр. академії політичних наук (1993), лауреат Держ. премії України ім. Т.Шевченка (1989), премії ім.М.Вавілова АН СРСР (1991), премії ім.М.Василенка НАН України (1997). У 1952 закінчив юрид. ф-т Київ. ун-ту ім.Т.Шевченка. Навчався в аспірантурі (1963-1966). У 1967 захистив канд. дис., в 1975 – докт. дис. "Націоналізм та його теорія нації". 1966-1977 – с.н.с. Ін-ту філософії АНУ та Ін-ту історії АНУ. 1977-1992 – проректор з наукової роботи Київської вищої школи МВС СРСР (тепер – Нац. акад. внутр. справ). З 1992 – гол.н.с. відділу історико-політолог. досліджень Ін-ту держави і права ім.В.М.Корецького НАНУ. Голова експертної комісії з політології Міносвіти України, член експертної комісії Мінюсту України. Підготував 24 кандидатів та 17 докторів наук. Нагороджений Орденом України "За заслуги" III ст. (1999), Почесною відзнакою Держкомнауки і технологій України, почесними Грамотами Президії НАНУ (1999) та АПН України (1999). Лауреат Всеукраїнського конкурсу юрид. літ-ри (1-а премія 1998).

Автор понад 850 публікацій у галузі етнофілософії, теорії нац.-дем. будівництва, прав людини й нації, націософії, зокрема 98 монографій (38 – індивід.). Відп. ред., кер. авторського кол., співавт. книг: "Абетка етнополітолога" (в 2 т., 1996), "Мала

РИМАРЕНКО
Юрій
Іванович

енциклопедія етнодержавництва” (1996), “Етнополітологія. Енциклопедичний словник” (1977), “Етнонаціональний вимір України” (1997), “Енциклопедія регіоналізму” (1977), “Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний вимір. (Термінологічний інструментарій, концептуальні підходи)” (1998), “Національно-державне будівництво. Концептуальні підходи, сучасна наукова література” (1999) й ін. Започаткував новий напрямок наук. досліджень – етнодержавознавство, розробив концепцію, метод. засади, понятійно-термінол. інструментарій.

Літ. Кресіна І.О., Мироненко О.М. Юрій Іванович Римаренко. Інформ вид. – К., 1999; Вчені Інституту історії НАН України. – К., 1997; Хто є хто в Україні. – К., 1997.

Петро Овчаренко

✓
РИЧКА
Володимир
Михайлович

(10.10.1955, селище Чорнобай Черкаської обл.) – дослідник політичної історії та ідеології укр. середньовіччя, д.і.н., заст. гол. ред. “Укр. істор. журналу”

1972-1977 – студент іст. ф-ту КДУ. 1977-78 – наук. співр. Київ. держ. іст. музею; 1978-81 – м.н.с., 1981-88 – н.с., 1988-98 – с.н.с., з 1998 – пр.н.с. відділу історії середніх віків Ін-ту історії України НАНУ. 1985 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Формування території Київської землі. IX – перша третина XII ст.” (наук. кер. – професор, чл.-кор. *М.Ф.Котляр*), 1998 в Ін-ті філософії НАНУ – докт.дис. “Церква в соціально-політичній структурі Київської Русі” Член Співки журналістів України і багатьох наукових товариств. З 1988 – заст. гол. редактора “Українського історичного журналу”, 1993 – керівник історико-археологічної експедиції НАНУ для проведення пошуку й ідентифікації праху гетьмана України Ів.Мазепи; 1994, 1996 – наукова історико-археографічна пошукова робота у монастирських архівосховищах св.гори Афон у Греції та Єрусалимі. Брав участь у роботі багатьох міжнародних наукових конгресів і симпозіумів (у Німеччині, Ірландії, Польщі, Італії, Ізраїлі, Великобританії й ін.). Автор 200 наук. праць.

Тв.: Формирование территории Киевской земли (IX – первая треть XII в.). – К., 1988; Про еволюцію назви “Русь” в етнополітичній історії України // УДЖ. – 1991. – №2. – С.86-88; За літописним рядком: Історичні оповіді про Київську Русь. – К., 1991; Про характер соціальних конфліктів у Київській Русі // УДЖ. – 1993. – №2,3. – С.28-36; The mystery of the Grave of Ivan Mazepa // The Ukrainian Review, – London 1994. – Vol. XLI, № 3. – P. 14-21; Київська Русь: проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект). – К., 1994; Kijw w ukraińskiej demonologii // Swiatowit – Warszawa, 1995, T. XL – S.91-99; Повсякденне життя

монастирів Київської Русі // УІЖ. – 1995. – №5. – С.48-56; Київська Русь: від язичництва до християнства. – К., 1996 (у співавт.); *L'Ukraine l'Orient et arabe dans le debut du XVIII-e siecle // Studies on Voltaire and the Eighteenth Century – Oxford, 1997, Vol. 346-348. – P. 290-292; Церква Київської Русі (соціальний та етнокультурний аспект). – К., 1997; Середньовічна Україна-Русь: становлення ідеї християнської держави // Укр. історик: журнал Укр. іст. тов-ва у США. – 1997. – №1-4 (132-135). – С.70-79; Середньовічна Українська держава в історичній схемі Михайла Грушевського та концептуальних вимірах історіографії: проблеми і перспективи // ROSSICA: научные исследования по русистике, украинистике и белорусистике. – Прага, 1997. – №2. – С.27-32; Ідея Києва – Другого Єрусалиму в політико-ідеологічних концепціях середньовічної Русі // Археологія. – 1998. – №2. – С.72-81; “Бог среди него...” (Почему Киев называют “матерью городов русских”?) // Родина: Российский исторический иллюстрированный журнал. – 1999. – №8. – С.25-28; *Illustrissimus dominus Mazepa (Une figure legendaire dans l'art et la litterature de l'epoque) // L'Est Europeen: Revue d'Actualite et d'Histoire. – Paris, №255, 1999. – P.40-46.**

Лім.: Наука і культура: Україна. Щорічник. – К., 1987. Вип. 21. – С.260; Український історик, 1997, vol. XXXIV, с.380; American Biographical institute: Man of the Year 1999; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Вип.1. – К., 1998. – С.269-270.

✓ Олена Ковальчук

(4.01.1890, м. Глухів Чернігівської губернії, тепер Сумської обл. – 16.02.1971, м. Ставрополь, Росія) – історик-архівіст, археограф, джерелознавець, д.і.н. (1947), професор (1947). Народився в родині службовця земської управи. Українець. Знав багато європейських мов. Закінчив чоловічу гімназію у м. Глухові (1909) та історично-філол. ф-т Університету св. Володимира у Києві (1914). Отримав золоту медаль за роботу “Економічна історія Чернігівщини XVII-XVIII ст.” (науковий керівник – професор *М.В. Довнар-Запольський*). Залишений при ун-ті професорським стипендіатом. 28.11.1914 назначений на посаду помічника завідуючого Архівом давніх актів при Університеті св. Володимира. У 1918 – член кадетської партії. У 1916-1919 – приват-доцент Київських вищих жіночих курсів по кафедрі історії Росії (пізніше історії Росії та України-Руси), де читав курси з історіографії. У 1918-1924 – викладач Київського археологічного ін-ту (курси з історії України, Литви та архівознавства). З 1919 – штатний редактор історико-біографічного словника діячів України при ВУАН. У 1919-1930 – викладач Ун-ту (з 1921 – Київський ін-т народної освіти). 1.03.1920 здав магістерський іспит при ун-ті. У 1921-1931 – дир. Центрального архіву давніх актів у Києві. У 1923 – експерт російсько-українсько-польської делегації у Москві в справі

**РОМАНОВ-
СЬКИЙ
Віктор
Олександрович**

виконання радянсько-польського ризького мирного договору. Сприяв залишенню в Україні її культурних цінностей, зокрема бібліотеки Кременецького ліцею, на повернення якого наполягала польська сторона. У 1921-1931 – член Археографічної комісії ВУАН (у 1930-1931 – її керівничий). Наук. співр. Харківської наук.-дослід. кафедри історії укр. культури ім. акад. Д.І. Багалія (1926-1930). У 1929-1934 – нештатний співр. Комісії соціально-економічної історії України ХУШ-ХІХ ст. при ВУАН. У 1929 вів семінари з допоміжних іст. дисциплін на Кафедрі марксизму-ленінізму при ВУАН. У 1931-1934 – вчений секретар, в.о. дир. Науково-дослідного ін-ту зерна у Києві. З 1935 – старший референт Держплану УСРР.

Перебував під слідством органів ДПУ УСРР у 1923, 1931 за, буцімто, зв'язки з білоемігрантськими організаціями. 24.04.1935 заарештований ДПУ УСРР і звинувачений в контрреволюційній діяльності, направлений на повалення радянської влади. 10.08.1935 р. засуджений до 5 років виправно-трудоих таборів. Реабілітований 1958 р. Після звільнення у 1940 працював завідуючим учбовою частиною на педагогічних курсах при Карагандинському педінституті. Доцент Карагандинського педінституту (1940-1947). З 1947 – зав. каф. історії Ставропольського пед. ін-ту. У 1947 захистив докт. дис. на тему “Нариси з історії державного господарства України”

Багато сил і енергії доклав до розвитку архівної справи в Україні, зокрема розробляв теоретичні та методологічні питання організаційної та архівно-технічної роботи. Автор першого українського підручника з архівознавства (премія Всеукраїнського комітету сприяння вченим за 1925). Під його керівництвом і безпосередньою участю готувалися збірки документів до історії Києві ХУ-ХУШ ст., збірки інвентарів панських та королівських маєтків Київщини і Поділля ХУШ ст., акти до історії торгового капіталу на Правобережжі ХУІ-ХУП ст., переписні книги 1666-1667.

Тв.: Друкар Іван Федорович, життя його та діяльність. – К., 1925; Нариси з архівознавства. – Х., 1927; Хто був Самовидець? // Україна. – 1925. – Кн.1; Грамота самозванця Лже-Дмитрія // Архівна справа. – 1926. – Кн.2; До історії бюджетного права Гетьманщини за Кирила Розумовського // Ювілейний збірник на пошану Дмитра Йвановича Багалія. – К., 1927; Переписні книги 1666 року. – К., 1932; Ставропольский край в истории СССР: Учебное пособие для учеников 7-8 классов / Под ред. профессор В.А. Романовского. – Ставрополь, 1964; Перепись населения Левобережной Украины 1666 года, ее организация и критическая оценка. – Ставрополь, 1967.

Лит.: Наука и научные работники СССР. – Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.352; Шацький П.А. Ювілей В.О. Романовського // УІЖ. – 1965. – № 3; Віктор

Олександрович Романовський: [Некролог] // УІЖ. – 1971. – № 4; Едиційна археографія в Україні у ХІХ-ХХ ст.: Плани, проекти, програми видань. – К., 1993. – Вип.1; Митрофаненко В.В., Суслєва Е.С. Фонд В.А. Романовського в Государственном Архиве Ставропольского края // Археографический Ежегодник за 1991 г. – М., 1994. – С.227-230; Бутич І. Віктор Романовський – історик-архівіст // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії. – К., 1997; Савенок Л. Український історик і археограф Віктор Романовський // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської археографічної комісії. – К., 1997; Водотика С.Г. Нариси історії історичної науки УСРР 1920-х рр. – К., Херсон, 1998; Мага І.М. Діяльність В.О. Романовського в галузі архівної справи та архівознавства (1921-1931 рр.) // Студії з архівної справи та документознавства. 1998. – Т.3; Мага І.М. В.О. Романовський: на чолі Київського архіву давніх актів // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – К., 1999. – Вип.1; Казьмирчук Г. Віктор Олександрович Романовський: життя та праця вченого. – К., 2000; Захаров В. Віктор Олександрович Романовський (1890-1971) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики [Число 5] / Історіографічні дослідження в Україні [Вип..10]. Об'єднаний випуск збірки наукових праць на пошану академіка В.А. Смолія (3 нагоди 25-річчя наукової діяльності та до 50-річчя від дня народження): У 2 ч. – К., 2000. – Ч.1. – С.418-440; ЕІУ. – К., 1972. – Т.4. – С.10; Джерелознавство історії України. Довідник. – К., 1998. – С.196-197; Бутич І. Романовський Віктор Олександрович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. Вип. перший (ХІХ ст. – 1930-ті роки). – К., 1999. – С.286-288.

Ігор Верба

(16.09.1928, м.Костянтинівка Донецької обл.) – дослідник історії робітничого класу й демографічних процесів в Україні ХVІІІ – ХХ ст., д.і.н. (1973), професор (1976), засл. працівник народної освіти (1999). Зі службовців.

У 1943 призваний до ФЗН (Алмата, Казахстан), 1943-1946 – учень артспецшколи. В 1949-1954 навчався на іст. ф-ті Київ. ун-ту, 1960-1963 – аспірант Ін-ту історії АН УРСР (наук. кер. – д.і.н. П.П.Гудзенко). У 1963 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Шахтарі Донбасу в боротьбі за виконання завдань семирічкі (1959-1961 рр.)”. У 1963-1965 працював заст. головного вченого секретаря Президії АН УРСР, м.н.с., с.н.с. відділу історії комуністичного будівництва Ін-ту історії АН УРСР. З 1967 працює у вузах м.Києва: Ін-ті харчової промисловості, 1975-1980 – у Вищій школі МВС СРСР, з 1980 – у Київському держ. ун-ті технологій і дизайну України. 1972 у Харківському ун-ті захистив докт. дис. “Кількісні та якісні зміни в складі робітничого класу України. 1945-1970 рр.”. Опублікував понад 120 наук. праць.

**РОМАНЦОВ
Володимир
Омельянович**

Тв.: Робітничий клас України 1946-1970 рр. – К., 1972; Український етнос: на одвічних землях та за їхніми межами (XVII-XX ст.). – К., 1998. Відп. ред. збірників документів: Промышленность и рабочий класс УССР. 1946-1950 гг. – К., 1982; Промышленность и рабочий класс УССР. 1951-1959 гг. – К., 1984; Промышленность и рабочий класс УССР. 1959-1965. – К., 1985; Сторінки політичної історії України. – К., 1990; статті: Кількісні зміни в складі робітничого класу промисловості України 1946-1964 рр. // УІЖ. – 1966. – №2; Зміни в якісному складі робітників промисловості УРСР. // УІЖ. – 1966. – №12; Очерки истории профессиональных союзов УССР. – К., 1984 (у співавт.); История рабочих Донбасса. – Т.2. – К., 1981 (у співавт.); Историография истории УССР. – К., 1986 (у співавт.); Провідна сила Радянського суспільства. – К., 1972; Україна в 20-х – на початку 90-х років. – К., 1992.

Лит.: Анкета Романцова В.О.; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики” – Вип.1. – К., 1998. – С.272-273.

√ Любова Шенель

↓
РУБЛЬОВ
Олександр
Сергійович

(31.05.1957, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н. (1988), заст. гол. ред. “Укр. істор. журналу”. Зі службовців. 1979 закінчив іст. ф-т Київського держ. пед. ін-ту. В Ін-ті історії АН УРСР працював ст. лаборантом (1979-1983), м.н.с. (1983-1988), н.с. (1988-1990), с.н.с. (з 1990). 1991 перейшов на роботу до новоствореного Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім.М.С.Грушевського на посаду зав. відділом джерел новітньої історії України. З 1994 за сумісництвом – с.н.с. комп’ютерно-видавничого відділу Ін-ту історії України. З 1996 – вчений секретар Ін-ту історії України НАНУ. Дослідник історії України I-ї пол. ХХ ст. Без відриву від виробництва закінчив аспірантуру, підготував і захистив в Ін-ті історії України канд. дис. “Історичні погляди Ярослава Галана” (1988). Наук. кер. – д.і.н., професор Р.Г.Симоненко. Опублікував понад 60 праць.

Тв.: Ярослав Галан – борець за правду і справедливість // УІЖ. – 1990. – №2,3; Репресоване краєзнавство: 20-30-і рр. – К., 1991 (розділи у колект. монографії); Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції (20-40-і роки ХХ ст.) // УІЖ. – 1991. – №1-7; Михайло Козоріс: Доля інтелігента // Український археографічний щорічник. – К., 1992, вип.2; Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. 20-50-і рр. ХХ ст. – К., 1994 (у співавт.); Маловідомі сторінки біографії українського історика: М.І.Марченко // УІЖ, 1996. – №1-3; Михайло Грушевський: Перший рік у Радянській Україні (спроба реконструкції) // УІЖ, 1996. – №5,6; Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936-1956) // УІЖ, 1996. – №6 (у співавт.); Шляхами на Соловки: радянське десятиріччя Михайла Лозинського // УІЖ. – 1997. – № 4, 5, 6; 1998. – № 1; Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. – К., 1999 (у співавт.); Доли

співробітників “Української Радянської Енциклопедії” на тлі репресивної політики 30-х років // З архівів ВУЧК-ГПУ_НКВД-КГБ. – 2000. – № 2/4 (у співавт.); Іван Петрович: До історії співпраці І.Крип’якевича з установами ВУАН // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.8: Іван Крип’якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001; Галицькими маршрутами ГУЛАГу: західно-українська інтелігенція у таборах СРСР, 1930-і роки // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. Вип.6. – К., 2002.

Лит.: Анкета Рубльова О.С.; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1 – К., 1998. – С.274-275.

✓ Олександр Реснт

(20.07.1955, с.Ладжанські хутори Гайсинського р-ну Вінницької обл.) – дослідник історії України XVI–XVIII ст., д.і.н. Досліджує питання історії українських міст XVI ст., історичної думки в Україні XVII–XVIII ст., а також політичної культури українського суспільства нового часу. Автор понад 100 наук. праць.

У 1977 закінчив історичний факультет КДУ ім.Т.Шевченка. З 1977 по 1980 працював учителем с/ш 184 м.Києва. З 1980 працює у відділі історії України середніх віків Інституту історії України НАНУ: молодший, старший, провідний науковий співробітник. В Інституті історії України НАНУ у 1986 захистив канд. дис. “Соціально-економічне становище та адміністративний устрій міст України (кінець 15 – 60-і рр. 16 ст.)” (наук. кер. – д.і.н., професор Г.Я.Сергієнко). В 1999 – докт. дис. “Політична культура запорозького козацтва (кінець 16 – перша половина 17 ст.)”.

Тв.: Феодальні міста України в кінці 15 – 60-х роках 16 ст. – К., 1989; Політична культура українського суспільства (кінець 16 – перша половина 17 ст.). – К., 1998; Петро Конашевич-Сагайдачний // Полководці Війська Запорозького. Історичні портрети. – К., 1998. – Кн.1; Ціннісні орієнтації запорозького козацтва до Визвольної війни: “права”, “свободи”, “вольності” // Національно-визвольна війна українського народу середини 17 століття: політика, ідеологія, військово мистецтво. – К., 1998; Іафетові правнуки // Родина. – 1999. – №8; Українське козацтво другої половини 16 – першої чверті 17 ст. в історико-філософських рефлексіях інтелектуалів-сучасників // Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. – Одеса-Київ-Львів, 1999. – Ч.1.

Лит.: Анкета Саса П.М.; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Вип.1. – К., 1998. – С.284-285; Ричка В. У вимірі політики та культури // Сучасність. – 1999. – №4; Philip Longworth. Ukraine: History and Nationality // The Slavonic and East European Review. Vol. 78, Number 1, January 2000.

✓ Олена Ковальчук

✓ САС
Петро
Михайлович

**СЕНЮТОВИЧ-
БЕРЕЖНИЙ**
Вячеслав
Георгійович

(15.06.1902, Токарі, Лохвицький пов., Полтав.губ.у – 3.02.1992, Санта-Барбара, Каліфорнія, США) – дослідник генеалогії та геральдики. Під час громадянської війни служив у російській армії генерала А.Денікіна (1919-1920). На еміграції з 1921. Закінчив Белградський ун-т (1925). Працював службовцем у банках у Белграді (1925-1941) та Мюнхені (1942-1947). 12 травня 1947 захистив докт. дис. “Шляхта землі волинської та її участь в українськiм національнiм та культурнiм життi” в УВУ в Мюнхені під керівництвом *Н.Полонської-Василенко*. Старший асистент УВУ при кафедрі історії України (1947-1948) та викладач геральдики. З 1952 – у США. Працював клерком у Нью-Йорку (1954-1964). Член НТШ та Українського історичного т-ва. Автор праць з укр. генеалогії та геральдики XVI-XIX ст., історії укр. шляхти XIV-XV ст.

Тв.: Бартош Папроцький // Рід та Знамено (Франкфурт). – 1947. – № 4; 3 минулого нашої шляхти // Там само. – 1947. – № 1-3; Історична доля українського боярства // Там само. – 1947. – № 3; Шляхта землі волинської та її участь в українськiм національнiм і культурнiм життi /На правах рукопису/. – Мюнхен, 1947; Волинські Гоголі // Українець-Час. – 1950. – № 39/40; До генеалогії Миколи Гоголя // Українець-Час. – 1950. – № 19; 3 римських епітафій // Україна (Париж). – 1950. – № 3; Архангел Михаїл чи Федір Стратилат? // Наша Культура (Вінніпег). – 1952. – № 10-11; Походження Достоевського // Україна (Париж). – 1952. – № 8; Рід Вячеслава Липинського // Державницька думка (Філадельфія). – 1952. – № 6; Гетьманська родина Виговських: (Генеалогічна замітка) //Україна (Париж). – 1953. – № 9; Рід Гоголів на Волині // Літопис Волині. – 1953. – № 1; Гальшка Гулевич та її рід // Віра й Культура (Вінніпег). – 1954. – №2; Герб гетьмана Данила Апостола // Віра й Культура (Вінніпег). – 1954. – № 3; До джерел староруської геральдики // Літопис Волині. – 1955. – № 2; До родоводу Могил // Віра й культура (Вінніпег). – 1955. – № 4; Походження Богдана Хмельницького // Віра й Культура (Вінніпег). – 1955. – № 6; Родина Хмельницьких // Віра й Культура (Вінніпег). – 1955. – № 10; Смерть Івана Виговського // Віра й Культура (Вінніпег). – 1955. – № 12; Герб Волині // Літопис Волині. – 1956. – № 3; Ляхівці над Горинем та дідичі // Там само. – 1956. – № 3; Род Гоголей: Родословное исследование. Нью-Йорк, 1957; Історичне місце кн. Федора Несвіцького // Літопис Волині. – 1958. – № 4; Полтавський полковник Федір Жученко // ЗНТШ (Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней). – 1962. – Т.169: 36. на пошану Зенона Кузелі; Родинні зв'язки князів Несвіцьких з князями Острожськими // Укр. історик. – 1968. – № 1/4; Остап Дашкевич (Дашкович) вождь козацький // Укр. історик. – 1969. – № 1/3; Рід і родина Виговських: Історично-родовідна розвідка // Укр.історик. – 1970. – № 1/3; Козацтво та боротьба старшини-шляхти на Гетьманщині за визнання за нею російським урядом прав дворянства // Укр.історик. – 1973. – №3/4; – 1974. – № 1/3; Рід і родина Хмельницьких: Історико-родовідна розвідка // ЗНТШ. (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто). – 1987. – Т.205.

Літ.: В.Сенютович-Бережний – доктор філософії // Рід та Знамено (Франкфурт). – 1947. – № 3; Біографічні нотки авторів: Сенютович-Бережний В'ячеслав // ЗНТШ. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто, Сідней, – 1962. – Т.169: 36. на пошану З.Кузелі; Романюк Т. Українські дослідники геральдики та генеалогії на еміграції: (матеріали до бібліографії) // Друга наук. геральдична конф: 36.тез, повідомлень та доповідей: (Львів,19-21 листопада 1992 р.). – Львів, 1992; Наумов О.Н. Журнал “Новик” и развитие русской генеалогии в эмиграции (1930-1950-е годы) // Отечественные архивы. – 1994. – №6.

✓ *Олексій Ясь*

(псевд.: Х. Скраглюк, А. Катран) (12.07 (ст.ст.)1866, с. Скрагалівка Білоцерківського повіту Київської губ. тепер Київської обл. – 2.02.1951, м. Сімферополь, у 1987 останки перенесено до Києва на Лісове кладовище) – фахівець з історичної географії, економіст, педагог, громад. діяч. Учень В.Б. Антоновича. Походив із старого священницького роду, батько був протоієреєм, магістром теології. Навчався в Першій (Олександрівській) київській гімназії (1876-1885). Закінчив історично-філологічний факультет Київського університету (1889), юридичний факультет Новоросійського університету (1898). У 1898 р. захистив магістерську дисертацію у Варшавському університеті. У 1898-1901 викладав у Варшавському університеті, був директором комерційної школи у Білостоку. З 1901 – директор Катеринославського комерційного училища ім. Миколи П, одночасно викладав у Гірничому інституті. У 1903-1916 – заступник голови Катеринославської ученої архівної комісії. За участь в революційному руху неодноразово арештовувався (1889, засланий до Шенкурську (тепер Республіка Комі); 1896-1898, засланий до Томську; 1906-1907, перебував у тюрмі та фортеці). Член Одеської Громади, з 1908 – Товариства українських поступовців, з 1917 – Української партії соціалістів-федералістів. У 1918 – директор департаменту середньої школи Міністерства народної освіти Української держави. У 1919-1921 викладав у Кам'янець-Подільському українському університеті. 22.09.1919 за звинуваченнями у самотійництві арештований. Звільнений завдяки клопотанню акад. Д.І. Яворницького. З 1920 – професор Київського ІНО, з 1921 – Київського інституту народного господарства, з 1924 – Інституту зовнішніх стосунків. Одночасно був співробітником ВУАН: працював у Комісії Полудневої України (1926-1930), був редактором економічної секції соціально-економічного відділу Інституту української наукової мови (1926-1928), заступником голови Комісії Дніпрельстану (1928-1931). Член Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства (ВУНАС), голова її київської філії (1926-1931). Член Товариства економістів (з 1919), член президії товариства. Рятуючись

СИНЯВСЬКИЙ
Антін
Степанович

від можливих переслідувань, виїхав з України. Своє майно та власний будинок заповів ВУАН. У 1931-1934 – завідувач кафедрою економічної географії Благовіщенського агро-педінституту на Далекому Сході (Зелений Клин), викладач Владивостоцького педінституту, у 1934-1936 – завідувач кафедрою географії Сталінградського педінституту, 1936-1939 – завідувач кафедрою географії Кримського педінституту, 1939-1941 – викладав у Кабардино-Балкарському педінституті (у Нальчику). Під час війни мешкав у Нальчику, Києві, Перемишлі, Сімферополі. Професор Сімферопольського педінституту (1944), університету Ростова-на-Дону (1944-1946), Чернівецького університету (1946-1948), Кіровоградського педінституту (1848-1849), Краснодарського педінституту (1949-1950).

Тв.: Вибрані праці. – К.: Наук. думка, 1993.

Літ.: Українська загальна енциклопедія. – Т.Ш. – Львів, Станіславів, Коломия, 1934. – Ст.86; ЕУ. – Т.8. – С.2819; Наука и научные работники СССР. Часть VI. Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Ленинград, 1928. – С.380; Оглоблин О. Пам'яті Антона Степановича Синівського // Оглоблин О. Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали. – К., Нью-Йорк, Торонто, 1995. – С.20-245; Іванова Л. Антон Синявський // Наука і суспільство. – 1991. – № 3; Заруба В.М. Постаті (Студії з історії України). – Кн.2. – Дніпропетровськ, 1993. – С.180-225; Заруба В. З вірою в українську справу: Антін Степанович Синявський. – К.: Либідь, 1993; Білокінь С.І. Антін Синявський і його доба // Синявський А. Вибрані праці. – К., 1993. – С.3-31; Верба І.В., Заруба В.М. З епістолярної спадщини Олександра Оглоблина (Листи до Ніни Синявської. 1973-1978) // Український археографічний щорічник. – Том 6/7. – Вип.3/4. – К., 1999. – С.593-603; Верба І.В., Заруба В.М. Н.Д. Полонська-Василенко і родина Синявських // Південна Україна XVIII–XIX століть: Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету. – Вип. 4 (5). – Запоріжжя, 1999. – С.234-236.

✓ Оксана Юркова

СИЧ
Олександр
Іванович

(25.01.1954, м.Мар'їна Горка Мінської обл., Білорусія) – дослідник історії української еміграції Канади, проблем історії революції XVII – XVIII ст., д.і.н., професор, автор понад 100 наукових публікацій, виданих українською, російською, англійською, словацькою, румунською мовами.

1972–1977 р. – студент іст. ф-ту Чернівецького держ. ун-ту. 1979–1986 – викладач. 1986–1995 – доцент, з 1995 р. – професор кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького ун-ту. 1988 р. присвоєно вчене звання доцента, 2000 р. – професора. У 1984

захистив канд. дис. в Київському держ. ун-ті ім.Т.Г.Шевченка на тему “Слов’янська еміграція Австро-Угорщини в заселенні та освоєнні канадського Заходу (кінець XIX – початок XX ст.)” (наук. кер. – *Макар Ю.І.*). У 1994 р. захистив у Чернівецькому держ. ун-ті ім.Ю.Федьковича докт. дис. на тему “Іміграція та її місце в соціально-економічному розвитку Канади (1900 – 1939 рр.)” 1991 р., представляючи Україну, брав участь у науковій конференції, присвяченій 100-річчю української імміграції в Канаді, що відбулася в Альбертському ун-ті (Канада). З 1998 р. став асоційованим членом Російської асоціації вивчення Канади (РАВК) і одним з переможців конкурсу робіт по канадській проблематиці за 1999р. Понад 10 років був позаштатним референтом Ін-ту наукової інформації з суспільних наук АН СРСР (потім – ІНІОН Російської АН). Постійний член Спеціалізованої вченої ради по захисту канд. і докт. дисертацій у Чернівецькому нац. ун-ті ім.Ю.Федьковича, а також член редколегії декількох наукових збірників.

Тв.: 3 “Нового краю” Листи українських емігрантів з Канади. – Едмонтон: вид-во Канадського інституту українських студій Альбертського університету, 1991 (укр. видання під тією ж назвою. – Чернівці, 1991); Борьба национальных меньшинств в Канаде за свои права. Научно-аналитический обзор. – Москва: ИНИОН АН СССР, 1985 (у співавт.); О современной азиатской иммиграции в стране (Канада) // США-Канада: Экономика, политика, идеология. – 1997. – №12. – С.88-95 (у співавт.); О судьбе демократии в Веймарской Германии // Вопросы германской истории. Германия и мир: проблемы межэтнических контактов и государственных взаимоотношений. В двух томах. – Т.1. История. – Дніпропетровськ, ДДУ, 1998. – С.115-127; Про викладання історії у вищій школі // УІЖ. – 1998. – №5. – С.115-117; Українська громада в Канаді: між минулим і майбутнім // Российские исследования по канадской проблематике. Вип. 3 – 1999; Версальская система и послевоенное устройство в центральной и восточной Европе (Национальный аспект) / Versailleské systém a povojnový usporiadnie v strednej a východnej Európe (Národnostný aspekt) // Stredoeurópske národy na križovatkách novodobých dejín 1848 – 1918 / Zostavili Peter Švorc a L’ubica Harbul’ová. – Prešov – Bratislava – Wiena, 1999. – P.275-284; О некоторых социально-психологических последствиях первой мировой войны? // Вопросы истории. – 2001. – №11-12. – С.109-113; На зламі двох епох (до питання про зміни в суспільній свідомості після Першої світової війни) // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2001. – №4. – С.62-70. Автор статей у таких виданнях як “Вопрос? истории”, “Американский ежегодник”, “Средние века”, “США–Канада: Экономика, политика, идеология”, “Український історичний журнал”, “Філософська і соціологічна думка”, “Український історик”, “Питання нової та новітньої історії”, “Українська діаспора”, “Історія в школах України”, “Human Affairs”, “Historický časopis”, “Politické vedy” та інших.

СІДАК
Володимир
Степанович

(3.02.1938, с.Полянки Баранівського р-ну Житомирської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., юрист, д.і.н., професор, академік Міжнародної кадрової академії, заслужений діяч науки і техніки України. Досліджує історію вітчизняних спеціальних служб; проблеми теорії та практики оперативно-розшукової діяльності по захисту державної безпеки України, її правового супроводження.

1976 закінчив Рівненський державний педагогічний ін-т, 1971 – Вищі курси КДБ СРСР, 1977 – аспірантуру у Вищій школі КДБ СРСР. З 1970 – на службі в органах державної безпеки, пройшов шлях від молодшого оперативного працівника до заступника начальника управління. 1978 у Вищій школі КДБ СРСР (м. Москва) захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з однієї із проблем контррозвідувальної діяльності органів державної безпеки. 1998 в Ін-ті історії України НАН України (м.Київ) захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук на тему “Національні спецслужби в боротьбі за державність (1917–1921 рр.)”

З січня 1992 – ректор Національної академії Служби безпеки України. Під керівництвом і за активної участі В.С.Сідака в Національній академії Служби безпеки України започатковані наукові школи з дослідження історії вітчизняних спецслужб та проблем оперативного мистецтва. Під його науковим керівництвом підготовлено шість кандидатів наук. В.С.Сідак є головою Вченої ради НА СБ України, головою Спеціалізованої вченої ради у НА СБ України, членом Спеціалізованої вченої ради у Національній академії оборони України, очолює Фахову раду з державної безпеки та внутрішніх справ Міністерства освіти України. Є членом державної Комісії з питань реформування правоохоронних органів в Україні, членом Ради ректорів Київського вузівського центру, дійсним членом Міжнародної кадрової академії, головою редакційної колегії фахового наукового видання “Науковий вісник Національної академії СБ України”. За плідну науково-педагогічну роботу та значний внесок у підготовку кваліфікованих кадрів для системи національної безпеки України нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня (1998), Почесною відзнакою СБ України (1996), Золотою медаллю “За заслуги в освіті” Міжнародної кадрової академії, 7 медалями.

Автор понад 80 наукових праць, в тому числі шести монографій, трьох навчальних посібників, п'яти науково-історичних нарисів.

Тв.: З історії української розвідки та контррозвідки: Монографія. – К., 1994 (у співавт.); Національні спецслужби в боротьбі за державність України (1917–1921 рр.). – К., 1998; Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр. (невідомі сторінки історії). – К., 1998; На шляху до Воєнної доктрини України. – К., 2001; Мораль і безпека особи, нації, держави. Історико-філософські нариси: Монографія. – К., 2001 (у співавт.); Комплексний аналіз загроз національній безпеці України у 1999–2000 роках: Монографія. – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Анкета В.С.Сідака.

✓ Валерій Смолій

(12.12.1905, с.Хорошки Кобеляцького повіту, тепер Козельщинського р-ну Полтавської обл. – 26.06.1986, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н. (1949), професор (1964), академік АН УРСР (1967). Із селян. У 1925 закінчив Полтавський педтехнікум, 1934 – історичний ф-т Харківського ун-ту. В 1925-1930, 1933-1934 – на педагогічній роботі, 1934-1935 – служба у Червоній Армії. 1935-1940 – викладач нової та новітньої історії Харківського ун-ту, одночасно з 1936 навчався там же в аспірантурі, у 1940-1941 – зав. кафедрою нової історії Львівського ун-ту, 1941-1942 – викладач нової історії в Удмуртському пед. ін-ті, у 1942-1946 – учасник Великої Вітчизняної війни. В 1946-1949 – директор Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР (м.Харків) та одночасно зав. кафедрою Харківського ун-ту. У 1949-1959 – на журналістській і партійній роботі, 1959 – Міністр вищої освіти УРСР, 1959-1968 – секретар ЦК КПУ, 1968 – Голова ради з організації комплектування й використання документальних матеріалів АН УРСР. З 1968 по 1973 – директор Ін-ту історії АН УРСР, з 1973 – с.н.с. відділу історії розвинутого соціалізму Ін-ту історії АН УРСР. У 1975 – Голова комісії по збиранню архівних матеріалів АН УРСР. Автор понад 150 праць. Серед них: монографія “Парижская мирная конференция и иностранная интервенция в Стране Советов, янв.-июнь 1919 г.” (К., 1971); один з авторів колективних праць: Шлях, осяяний Леніним. – К., 1969; Духовний розквіт українського народу. – К., 1972; Історія Української РСР. Т.8, кн.1, кн.2. – К., 1979; История рабочих Донбасса. – К., 1981; История Украинской ССР, т.9. – К., 1985; збірники документів та матеріалів. Нагороджений урядовими нагородами: орден “Знак Пошани” (1945); Трудового Червоного Прапора (1946, 1960, 1971); орденом Леніна (1965), медалями. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР і СРСР.

✓
СКАБА
Андрій
Данилович

Лит.: УРЕ. – 1963. – Т.13. – С.196; ЕУ. – 1976. – С.2851; История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.729; Гуржій І.О. Петренко В.С. Видатні радянські історики. – К., 1969. – С.190-192 й ін. Андрей Данилович Скаба. З серії “Бібліографія вчених Української РСР”. – К., 1985.

Галина Брега

✓
СКЛЯРЕНКО
Євген
Михайлович

(20.01.1924, с.Байцури Борисівського р-ну Курської, тепер Белгородської обл. РСФСР) – дослідник історії робітничого класу України, д.і.н., професор, засл. працівник культури України (1993). З селян. Під час Другої світової війни служив у Радянській Армії (1942-1946), брав участь в боях з фашистськими загарбниками на Воронежському, І Українському фронтах, у визволенні Вороніжчини, Курщини, Сумщини, Чернігівщини, Київщини (1943-1944). В листопаді 1943 за форсування Дніпра і визволення Києва нагороджений орденом Червоного Прапора. В січні 1944 був тяжко поранений. Демобілізований з армії в листопаді 1946. У 1951 закінчив іст. ф-т Київ. державного пед. ін-ту, в 1956 – аспірантуру Інституту історії АН УРСР. Працював на комсомольській роботі: секретарем комітету комсомолу вузу, заступником завідуючого відділом пропаганди та агітації ЦК ЛКСМУ, першим секретарем Київського обкому комсомолу. 3 листопада 1953 – в Ін-ті історії АН УРСР: аспірант, м.н.с., с.н.с., зав. відділом, пр.н.с. К.і.н. (січень 1958), с.н.с. (1960), д.і.н. (березень 1974), професор (1981). Коло наукових інтересів: історія робітництва України, революційно-визвольних змагань українського народу, проблеми історіографії, краєзнавства, історії промислових підприємств, пам’яткознавства. Підготував 12 кандидатів наук. Поряд з науково-дослідницькою роботою займався викладацькою, читав курси лекцій з історії в педагогічному ун-ті ім. М.Драгоманова, національному ін-ті культури та мистецтв. Нині працює у відділі регіональних проблем історії України Ін-ту історії України НАН України. Є членом Головної редакційної колегії цього унікального видання, членом редколегії журналу “З архівів ВУЧК-ДПУ-НКВС-КДБ”.

Автор більш 200 наукових праць, в т.ч. 8 індивідуальних монографій. Основні праці: Робітничий клас України в боротьбі за владу Рад. – К., 1967; Боротьба трудящих України проти німецько-австрійських окупантів... – К., 1960; Робітничий клас України в роки громадянської війни (1918-1920 рр.). – К., 1968; Українська РСР в період громадянської війни. 1917-1920 рр. – Т.1. – К., 1967 (співавтор); История фабрик и заводов Украинской ССР. Историография проблемы. – К., 1986; История завода “Арсенал...”. – К., 1986

(співавтор); Репресоване краєзнавство (20-30 рр.). – К., 1991 (співавтор); В годину суворих випробувань // Українські вісті. – Нью-Йорк, 1972; Боротьба робітничого класу України з розрухою в народному господарстві (паливо, транспорт). 1920 р. – К., 1973; Нариси історії профспілкового руху на Україні. 1917-1920. – К., 1974; Рабочие Донбасса во второй половине 1919-1920 гг. // История рабочих Донбасса. – Т.І. – К., 1981; Люди и годы завода “Большевик”. – К., 1982 (співавтор); Стаханівці. – К., 1984.

Нагороджений орденами Червоного Прапора (1943), Вітчизняної війни I ступеня (1985), “За заслуги III ст.” (1999), Богдана Хмельницького III ст. (1999). Почесний професор Кіровоградського педагогічного ун-ту ім. В.Винниченка.

Лит.: Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С.292-293; РЕГУ. – Т.4. – С.108; Енс. of Ukr. – Vol. 4. – P.727; Захист докт. дис. Є.М.Скляренком // УІЖ. – 1969. – №11; “Життя триває” (про творчий науковий шлях Є.М.Скляренка). – К., 1999.

✓ *Ярослава Верменич*

(21.07.1882, Нерубальські хутори у передмісті Одеси – 29.11.1952, м.Первомайськ Миколаївської обл.) – фахівець в галузі соціально-економічної та правової історії України, правознавець, акад. АН України. Із сім’ї робітника. Навчався в Одеській духовній семінарії, з якої був виключений за участь у нелегальних гуртках. Склавши екзамени на атестат зрілості, вступив на іст.-філол. ф-т Новоросійського ун-ту. Перші наук. праці були відзначені срібною і золотою медалями ун-ту. Після закінчення ун-ту продовжив навчання на юридичному ф-ті, який закінчив 1910. Направлений у наук. відрядження до Франції; 1912 призначений на військову службу. Учасник Першої світової війни, капітан.

За його участю в Одесі було створено Укр. фрєбєлівський (учительський) та Укр. театр. ін-ти, відкрито дев’ять укр. шкіл. З початку 20-х рр. викладав у Новоросійському ун-ті. В ІНО організував іст. кабінет, іст. гуртки, студентське бібліотечне т-во. Відновив діяльність Іст.-філол. т-ва й Т-ва історії старожитностей, обраний головою соц.-іст. секції Одеського наук. т-ва. 1926 за клопотанням каф. історії укр. культури, яку очолював Д.І.Багалій, йому було присвоєно звання доктора наук з врахуванням опублікованих фундаментальних праць.

Заарештований 1930 як “керівник Одеської філії антирадянської контрреволюційної організації СВУ”, був засуджений на шість років позбавлення волі. Після відбуття покарання проживав у Йошкар-

СЛАБЧЕНКО
Михайло
Єлисейович

Олі. 1937 засуджений на 10 р. повторно. 1947 повернувся на Україну, оселився в м.Первомайську, працював інспектором райвно, викладав фр. мову у школі. Реабілітований 1989. Автор близько 200 праць з історії права, військової справи, політекономії, історії України.

Тв.: Опыт по истории права Малороссии XVII-XVIII вв. (1911); Центральные учреждения Украины XVII-XVIII вв. (1918); Про судівництво на Україні (1920); Організація господарства України від Хмельниччини до світової війни (в 5 томах, 1922-1925); Господарство Гетьманщини XVII-XVIII ст. (у 4 томах, 1922-1928); Соціально-правова організація Січі Запорозької (1927); Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX ст. (в 2-х томах, 1925-1927).

Лит.: ЕУ. – Т.8. – С.2876; Григор'єва Т.Ф. З сім'ї робітника-каменяра (М.Є.Слабченко) // Репресоване краєзнавство. – К., 1991. – С.32-37; Санцевич А.В. Видатний український історик М.Є.Слабченко // Історичні зошити. – К., 1993; Курас І. Слово про академіка М.Є.Слабченка // Вісн. АН України. – 1993. – №2. – С.37-44; Шаповал Ю. “Справа” академіка М.Є.Слабченка // Там же. – С.51-54; Чишко В. Відновлення історичної справедливості // Там же. – С.54-55.

✓ Руслана Маньковська

СЛИВКА Юрій Юрійович

(26.03.1930, с.Нове Давидково Мукачівського р-ну Закарпатської обл.) – дослідник політичної історії України, зокрема її західних земель, XX ст., проблем державності та соборності, д.і.н., професор.

Початкову школу закінчив у с.Новому Давидкові, середню – в Мукачеві. 1948-1953 – студент іст. ф-ту Ужгородського ун-ту. 1953-1956 – аспірант Інституту суспільних наук АН УРСР. Науковим керівником був славнозвісний вчений, академік *І.П.Крип'якевич*, який і став для молодого Юрія Сливки духовним батьком. 1958 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Революційно-визвольний рух на Закарпатті. 1929-1933 рр.”. 1974 в цьому ж Ін-ті захистив докт. дис. “Анексія Східної Галичини і боротьба трудящих проти іноземного поневолення”. 1953 в Ін-т суспільних наук АН УРСР (з 1993 – Ін-т українознавства ім.І.Крип'якевича НАНУ) прийшов Ю.Ю.Сливка. Працює там і нині, очолює відділ новітньої історії України.

Ю.Ю.Сливка відкрив дорогу у велику науку багатьом нині уже добре відомим вченим і педагогам. Він підготував понад 20 кандидатів і 5 докторів наук.

Великий творчий доробок Юрія Юрійовича. Він автор низки індивідуальних монографій: Революційно-визвольна боротьба на Закарпатті в 1929-1937 рр. (К., 1960); Підступи міжнародної реакції

на Закарпатті в 1938-1939 рр. (Львів, 1966); Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення (К., 1973); Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920 – 1939 рр.) (К., 1985); Сторінки історії КПЗУ (Львів, 1989); співавтор колективних видань: Історія Української РСР: У 2-х томах. Т.2 (К., 1967); Історія робітничого класу Української РСР: У 2-х томах. Т.2 (К., 1967); Історія селянства Української РСР: У 2-х томах. Т.2 (К., 1967); Історія Української РСР. Т.V, VI (К., 1978); Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область (К., 1967); Дружба і братство русского и украинского народов. Т.2 (К., 1982); Літопис нескореної України. Документи, матеріали, спогади. Кн.1 (Львів, 1993), Кн.2 (Львів, 1997); співавтор, редактор та співредактор монографій та збірників (наведемо лише декілька останніх): Актуальні проблеми історії КПЗУ (Львів, 1990); Українська еміграція. Історія і сучасність (Львів, 1992); Культурне життя в Україні (західні землі). Документи і матеріали. Т.1. 1939-1953 (Львів, 1996), Т.2. 1953-1966 (Львів, 1998); Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.3 – 4 (Львів, 1997); Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади: У 3-х томах (Львів, 1998); Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х рр. До 50-річчя операції “Вісла” (Львів, 1998); Західноукраїнська Народна Республіка. До 80-річчя утворення (Львів, 2000).

Лит. Анкета Ю.Ю.Сливки; Шкраб'юк П. Із книги життя Юрія Сливки; Галайчак Т., Луцький О. Інститут суспільних наук: сторінки історії; Зайцев Ю. Слово про вчителя // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник на пошану професора Юрія Сливки. Вип.7. – Львів, 2000. – С.5-61; Інститут ім. І. Крип'якевича НАН України. Наукова діяльність. Структура. Працівники. – Львів, 2002. – С.301-302.

✓ Олена Ковальчук

(21.12.1949, м.Поліське Київської обл.) – дослідник історії бібліотечної справи, бібліотекознавець, д.і.н. (1995), чл.-кор. Міжнар. акад. інформатизації. Із сім'ї службовців. Закінчив Київський держ. ін-т культури. Працював зав. каф. Наманганського ф-ту Ташкентського держ. ін-ту культури, зав.відділом НБУ ім.В.І.Вернадського НАН України. Навчався в аспірантурі Московського держ. ін-ту культури на кафедрі галузевого бібліографознавства. Захистив канд.дис. “Совершенствование системы информационно-библиографического обслуживания специалистов НИИ” під кер. професор, д.і.н. К.В.Тараканова у Московському держ. ін-ті культури (1982), докт.дис. “Наукова бібліотека і еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій” у ЦНБ ім.В.І.Вернадського НАНУ. Дир. ін-ту бібліо-текознавства НБУ

СЛОБОДЯНИК

**Михайло
Семенович**

ім. В.І.Вернадського НАНУ. Основна проблематика досліджень: теоретико-методологічні проблеми бібліотекознавства: історія бібліотечної справи; вплив інформаційних технологій на розвиток бібліотеки. Автор понад 100 друк. праць.

Тв.: Историко-культурные фонды библиотеки как объект междисциплинарных исследований. – К., 1989 (у співавт.); Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій. – К., 1995; Библиотекведение историческое // Специальные исторические дисциплины: Учебн. пособие. – К., 1992; Організація діяльності бібліотек: Учб.-метод. посібн. – Х., 1993 (у співавт.); Бібліотекознавство і теорія, історія, організація діяльності бібліотек. – Х., 1993; Методологічні аспекти дослідження наукової бібліотеки // Бібл. вісник. – 1993. – №1-2; Бібліотека та її роль у системі наукових комунікацій // Там же. – 1994. – №2; Наукове забезпечення формування національного бібліотечного фонду України. – К., 1996.

Лит.: Анкета Слободяника М.С.

Віктор Шарпаний

СЛЮСАРЕНКО
Анатолій
Гнатович

(15.08.1938, с.Студениця) – дослідник новітньої історії України, д.і.н. (1982), професор (1986), засл. працівник освіти України. В 1966 закінчив іст. ф-т Київс. ун-ту ім. Тараса Шевченка. З того часу працює в ун-ті: на посаді зав. кабінетом історії, асистента, доцента, професора, завідувача кафедрою новітньої історії України. З 1988 – декан іст. ф-ту. Є членом фахової ради Міністерства освіти і науки України, очолює науково-методичну комісію з історії цього Міністерства, працює головою спеціалізованої ради по захисту докторських та кандидатських дисертацій, головний редактор серії наукового журналу “Вісник Київського університету”. Під його керівництвом підготовлено та захищено 23 кандидатських та 4 докторських дисертації. Нагороджений орденами “За заслуги” II та III ступеня та медалями.

Наукові інтереси пов’язані з дослідженням історії України, історії науки та освіти. Він автор і співавтор більше 200 наукових та навчально-методичних праць. Серед них: Історія України. Курс лекцій. – К., 1992; Моя Україна. Подорож в історію. – К., 1994; Історія України в особах XIX – XX ст. – К., 1995; Історія української Конституції. – К., 1997; Україна в XX столітті. – К., 1997; три посібники: Всесвітня історія. Для учнів 9 – 11 класів. – К., 1998; Новітня історія України. Підручник. – К., 2000; Україна в XX столітті. Навчальний посібник. – К., 2000 та ін.

Лит.: Анкета Слюсаренка А.Г.; Історія України. – К., 2002.

Віктор Даниленко

(18.01.1937, с.Велика Кохнівка Кременчуцького р-ну Полтавської обл. – 4.03.2002, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н. (1973), доцент (1976). З робітників. 1964 закінчив іст. ф-т КДУ ім.Т.Г.Шевченка, 1967-1970 – навчався в аспірантурі Київського пед. ін-ту ім.О.М.Горького. 1973 у КДУ захистив канд.дис. “Розробка В.І.Леніним основних питань теорії культурної революції”. З 1964 працював у Нац. пед. ун-ті ім.М.П.Драгоманова (до 1992 – Київський держ.пед.ін-т ім.О.М.Горького). 1964-1967 – асистент, 1967-1970 – аспірант, 1970-1973 – ст. викл., 1973-1975 – в.о. доцент, з 1976 – доцент 1975-1980 працював заст. декана філол.ф-ту, 1980-1983 – деканом дефектологічного ф-ту, з 1983 – проректором з навчальної роботи гуманітарних ф-тів. Дослідник історії України ХХ ст., теорії й історії духовної культури, культ. перетворень. Опублікував понад 40 праць. Автор монографій і статей, зокрема до 2-го вид. УРЕ (Міжнародна конференція по роззброєнню 1932-1935, Конференція трудящих Латинської Америки, Корпус добровольців свободи, Центризм, Італійський страйк, Жовті профспілки та ін.).

Тв.: Розробка В.І.Леніним основних питань теорії культурної революції. – К., 1972; Розвиток духовної культури трудящих Радянської України в братній сім’ї народів СРСР. – К., 1984; Управління трудовим процесом в школі: правове регулювання: Навчальний посіб. для пед. вузів і шкіл.- К., , 1993 (у співавт.).

Літ.: Анкета Слюсаренка А.Г.

✓ *Віктор Даниленко*

(01.01.1950, с. Авратин Волочиського р-ну Хмельницької обл.) – фахівець у галузі історії України доби середньовіччя й нового часу, д.і.н., професор, академік НАН України, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (2001).

З родини службовців. 1970 закінчив історичний факультет Кам’янець-Подільського державного педінституту. Два роки займався викладацькою роботою. З 1972 свою трудову діяльність пов’язав з Інститутом історії України НАН України.

Після закінчення аспірантури в 1975 працював м.н.с., а з 1979 – с.н.с. відділу історії феодалізму (з 1991 р. – історії України середніх віків), який очолює з 1986 р. 1991 р. призначений заступником директора по науковій роботі. З грудня 1993 р. – директор Інституту. У 1997 – 1999 рр. віце-прем’єр-міністр України з питань гуманітарної політики. Член Президії НАНУ, Радник Президента України.

Очолює сучасну українську медієвістичну школу. Один з організаторів відновлення археографічної роботи в Україні. Автор понад 600 друкованих праць. Пріоритетними у наукових розробках ученого є проблеми історії українського козацтва, національно-визвольних змагань українського народу, формування суспільної

СЛЮСАРЕНКО

**Анатолій
Григорович**

✓
**СМОЛІЙ
Валерій
Андрійович**

свідомості верств і груп українського середньовічного суспільства, становлення національного етносу та самобутнього розвитку його культури, перебігу державотворчого процесу в Україні у XVII-XVIII ст. тощо. Головні праці: “Возз’єднання Правобережної України з Росією” (К., 1975); “Формування соціальної свідомості народних мас України в ході класової боротьби (друга половина XVII-XVIII ст.)” (К., 1986); “Як і коли почала формуватися українська нація” (К., 1991); “У пошуках нової концепції Визвольної війни українського народу XVII ст.” (К., 1992); “Правобережна Україна у другій половині XVII-XVIII ст.: проблема державотворення” (К., 1993); “Історія в життєписах” (К., 1994); “Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет” (К., 1993, 1995); “Українська державна ідея XVII-XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації” (К., 1997); “Українське національне відродження. Створення козацької держави” // Історія України. Навчальний посібник (К., 1997); “Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.)” (К., 1999); “Українська національна революція середини XVII століття: проблеми, пошуки, рішення” (К., 1999); “Розділ 2. Історія (від найдавніших часів до XX століття) // Все про Україну: У 2-х т. “ (К., 1998); “Історія України. Давні часи та середньовіччя. 7 клас” (К., 2000); “Національна революція. Створення козацької держави // Історія України. Навчальний посібник” (К., 2000). Підготував ряд підручників з історії України доби середньовіччя й нового часу для середніх шкіл і вищих навчальних закладів.

Головний редактор “Українського історичного журналу” (з 1995); член редколегії 20-томного зібрання праць акад. Д.І.Яворницького, багатомної “Історії України-Руси” *М.С.Грушевського*, 5-томної “Історії української культури”, часописів “Краєзнавство” “Київська старовина”, серій “Історичні романи і повісті” у вид-ві “Дніпро” та “Пам’ятки історичної думки” у вид-ві “Либідь”, один із засновників і відповідальний редактор циклу видань серії “Пам’ятки історії України”, відповідальний редактор 15-томної серії “Україна крізь віки”, голова редколегії двотомного видання “Все про Україну” (К., 1998), відповідальний редактор чи заступник відповідального редактора близько 100 індивідуальних монографій, збірок наукових праць, археографічних видань.

Очолює наукову раду з проблеми “Основні закономірності вітчизняної історії дожовтневого періоду”, Українську філію Міжнародного товариства по вивченню XVIII ст., президент Національного комітету по вивченню країн Південно-Східної Європи, голова ради з питань вивчення наукової спадщини та політичної діяльності *М.С.Грушевського*.

За значний внесок у розвиток української історичної науки в 1996 р. нагороджений “Відзнакою Президента України”.

Засл. діяч науки і техніки України (1998). Нагороджений Орденом Ярослава Мудрого п'ятого ступеня (1999).

Лит.: Парнюк М.О., Підтиченко В.І. Свідомість народних мас – предмет дослідження // Філософська думка. – 1985. – № 5; Историография истории УССР. – К., 1986; В Національній академії наук України // Демократична Україна. – 1995. – 20 квіт.; Нове поповнення Академії: Обрані на загальних зборах Національної академії наук 14 квітня 1995 р. // Вісник НАН України. – 1995. – № 7-8; Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. – Вип. I. – К., 1998; 50-річний ювілей академіка В.А.Смоля // Вісник НАН України. – 2000. – № 1.

✓ *Валентина Матяк*

(13.04.1946, м.Селідове Донецької обл.) – дослідник історії більшовицьких організацій України на поч. ХХ ст. та у 1917-1918 рр.; історії парт.-рад. преси цього періоду; історії нац.-дем. революції., д.і.н. (1981), професор (1986).

1970 закінчив іст. ф-т КДУ. До 1976 працював асистентом, ст. викл., доцент цього ж ун-ту. 1973 захистив канд. дис. 1976-1984 працював с.н.с. Ін-ту історії партії при ЦК КПУ – філіалу Ін-ту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. 1984-1988 очолював каф. іст. досвіду КПРС Київської ВПШ. 1988-1991 – зав. відділу іст.-політ. досліджень Ін-ту політ. досліджень ЦК КПУ. З 1992 по даний час – зав. відділом етноіст. досліджень Ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАНУ.

Під його кер. здійснюється комплексна розробка проблеми “Українська ідея і суспільно-політичний рух у Україні в XVII-XX століттях”. Результати досліджень надруковано в серії монографій під загальною назвою “Українська ідея” [“Перші речники”. – К., 1994; “Постаті на тлі революції”. – К., 1995; “Українська ідея: іст. нарис”. – К., 1995; “Українська революція і державність”. – К., 1998 й ін.]. Чл. спеціалізованих рад із захисту докт. та канд. дисертацій в Ін-ті політ. і етнонац. досліджень НАНУ, при істор. ф-ті Київ. ун-ту, при Ін-ті журналістики КДУ, чл. редколегії УДЖу, “Наукових записок Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України”, тижневика “Історія України” та ін. Здійснював керівництво аспірантами по підготовці канд. дисертацій (понад 10), був наук. консультантом по підготовці докт. дисертацій (3). Автор понад 200 наук. праць, серед яких – більше 30 монографій, у т.ч. – 8 індивідуальних.

Тв.: Идти впереди всех. – К., 1986; В огне трех революций. – К., 1986 (у співавт.); Українська ідея: Іст. нарис. – К., 1995 (кол. монографія);

**СОЛДАТЕНКО
Валерій
Федорович**

Українська революція: концепція та історіографія. – К., 1997; Українська революція і державність. 1917-1920. – К., 1998 (кол. монографія); Українська революція: концепція та історіографія (1918-1920). – К., 1999; Українська революція: Іст. нарис. – К., 1999; Незламний. Життя і смерть Миколи Скрипника. – К., 2002.

Лит.: Анкета В.Ф.Солдатенко; Час. – Time. – 1997. – 15 верес.; Книжковий кур'єр. – 1997. – №9(23); Голос України. – 1997. – 21 жовт.; Там же. – 1999. – 15 черв.; Уряд. кур'єр. – 1997. – 20 листоп.; Луганская правда. – 1997. – 23 дек.; УДЖ. – 1998. – №3; Віче. – 1998. – №10; Там же. – 1999. – №6; Народна армія. – 1999. – 20 трав.

✓ Олена Ковальчук

СОРОЧАН
Сергій
Борисович

(18. 04. 1953, м. Севастополь) – історик-археолог, дослідник історії стародавнього світу, д.і.н., професор, акад. Укр. академії іст. наук. Із службовців. 1971–1975 навчався у ХДУ на іст. ф-ті. 1970–1971 – лаборант Херсонського музею (м. Севастополь). 1976-1978 працював вчителем історії Ліпецької с/ш Харківської обл. 1979-1986 викл. та ст. викл. іст. ф-ту ХДУ. З 1986 – доцент каф. історії стародавнього світу та середніх віків ХДУ. Аспірантуру проходив в ХДУ. Канд. дис. “Торгівля Херсонеса Таврійського у І ст. до н. е. – V ст. н.е.”, виконану під кер. В.І.Кадеєва, захистив в МДУ (1982). Докт. дис. “Торгівля у Візантії IV – IX ст.: Структура і організація механізмів обміну” захищена 1988 в ХДУ. Дослідник стародавньої історії України, проблем античних міст Півн. Причорномор’я та ранньосередньовічної Візантії. Автор більше 50 друк. праць.

Тв: Экономические связи Херсонеса со скифо-сарматским населением Крыма в I в. до н.э. – V в н.э. // Античные государства и варварский мир. – Орджоникидзе., 1981; Экономічні зв’язки Херсонеса Таврійського із Заходом в I ст. до н.е. – V ст.н.е. // Археологія. - 1985. Вип.50; Экономические связи античных городов Северного Причерноморья в I в. до н.э. – V в. н.э. – X., 1989; Случайность или система? Раннесредневековый византийский “меркантилизм” // Древности-1995. – X., 1995; Типологія торговельно – ремісничих асоціацій Візантії VII – IX ст. // Археологія.- 1995.-№1; Византия IV – IX веков: этюды рынка. – X., 1998.

Лит: Кафедра истории древнего мира и средних веков Харьковского госуниверситета: К 20 – летию.- X., 1998.

Григорій Лисенко

(1.12.1919, Великий Гай, Тернопільський пов., Галичина – 25.07.1975, Джерсі Сіті, Нью Джерсі, США) – дослідник політичної історії України ХХ ст., публіцист, журналіст, громад. діяч. Навчався в Українській богословській академії у Львові (1938-1939). Вивчав право в Ерлангенському ун-ті (1945-1948), УВУ (1949). Закінчив Торонтський ун-т (1957). Редагував органи центральної спілки українських студентів “Студентський вісник” та “Вісті ЦЕСУС”. Один із засновників та перший редактор тижневика “Гомін України” в Торонто (1948-1949, 1951-1954). Кореспондент щоденної газети “Свобода” (1967-1973). Співредактор газети “Свобода” (1973-1975). Докторат УВУ (1968), політичні науки. Друкувався в періодичній пресі, у т.ч. у часописах “Український Самостійник”, “Час”, “Сучасність”, “Ukrainian Quarterly” та ін. Виконавчий директор Світового конгресу вільних українців у Вінніпезі та Нью-Йорку (1969-1972). Автор праць з історії укр. політичної думки, зокрема студій присвячених Д.Донцову, міжнародним відносинам УРСР в 40-60-і роки ХХ ст.

Тв.: Україна на міжнародній арені 1945-1965: Проблеми і перспективи української зовнішньої політики. Торонто, 1966; *International Human Rights Year // Ukrainian Quarterly.* – 1967. – Vol. 24. – № 4 (у співавтор.); Перший світовий конгрес вільних українців. Вінніпег, 1969; Дмитро Донцов: Політичний портрет. Нью-Йорк. – Торонто, 1974; Нарис історії української політичної думки. – Мюнхен, 1976; Між оптимізмом та песимізмом. – Нью-Йорк; Торонто, 1979.

Лит.: Появилася монографія М.Сосновського про д-ра Дмитра Донцова // Свобода (Джерсі-Сіті). 1974, 14 верес. № 49; Сосновський Михайло (некролог) // Визвольний шлях (Лондон). – 1975. – № 10; *Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn.* – Champaign, 1975.

✓ *Олексій Ясь*

(18.11.1926, с.Новоіванівка Білопільського р-ну Сумської обл.) – фахівець в галузі історії слов'янських народів, археограф, джерелознавець, д.і.н. (1974), професор (1981), чл.-кор. НАН України (1985), лауреат Держ. премії у галузі науки і техніки (1980), лауреат премії ім.Д.З.Мануїльського АН УРСР (1976). Закінчивши 1953 Харківський пед. ін-т ім.Г.Сковороди, 1952-1956 працював у ньому лаборантом, викл., зав. навчальною частиною. З 1956 викладав історію в харківських вузах. 1961-1964 – аспірант, м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1963 захистив канд. дис. “Життя та революційна діяльність Георгія Димитрова”. 1964-1974 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1974 захистив докт. дис. “Економічне, науково-технічне та культурне

співробітництво СРСР і НРБ та участь в ньому Української РСР (1944-1970 рр.)". 1974-1991 працював заст. дир. Ін-ту історії АН УРСР. З 1968 – чл. Комісії істориків СРСР-Болгарія, тепер – заст. гол. Укр. комітету Міжнар. асоціації по вивченню і поширенню слов'янських культур при ЮНЕСКО, заст. гол. Укр. комітету славистів. Понад 20 років працював заст. Голови правління Укр. від-ня рад.-болгар. дружби. Був Президентом Т-ва "Україна – Болгарія" Один з ініціаторів відродження археографічної роботи в Україні. З відновленням у 1987 Археогр. комісії АН УРСР очолив її діяльність. Деякий час керував відділом історії міжнародних зв'язків України Ін-ту історії АН УРСР, одночасно залишаючись заст. дир. З 1991 – дир. новоствореного Ін-ту археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ. Нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1976), орденами: "Знак пошани", Кирила і Мефодія I ступеня, Св. Володимира II ступеня. 1986 обраний почесним чл. Болгар. філол. т-ва. Дослідник питань історії міжнар. зв'язків України, країн Центр. й Півд.-Сх. Європи, проблем укр. археографії та джерелознавства. Оpubлікував понад 300 праць.

Тв.: Пламенный революционер. Жизнь и революционная деятельность Георгия Димитрова. – К., 1962; Вогонь вічної дружби. – К., 1966; Очерки истории украинско-болгарских связей. – К., 1976; Национально-освободительная борьба южнославянских народов в 70-х годах XIX в. и общественность Украины; Докл. на VII Междунар. съезде славистов в г.Загребе. – К., 1978; Георгій Димитров і Україна. – К., 1982; Киев в духовном общении славянских народов (традиции и современность) // IX Міжнарод. з'їзд славистів. Історія, культура, фольклор та етнографія слов'ян. народів: Доповіді. – К., 1983; Розвиток історико-славистичних досліджень в Україні // УДЖ. – 1983. – №8; Народная Республика Болгария в содружестве стран социализма. – К., 1984; Про стан і основні напрями діяльності Археографічної комісії АН УРСР в світлі сучасних вимог перебудови // Українська археографія: сучасний стан та перспективи розвитку. – К., 1988; Стан і перспективи розвитку археографії на Україні // УДЖ, 1989. – №8; М.С.Грушевський -археограф та джерелознавець // Вісник АН України, 1992. – №1; Драгоманов М. і слов'янське національне відродження // Історія і культура слов'ян: Доповіді на XI Міжнар. з'їзді славистів. – Братіслава, 30 серп. – 8 верес. 1993 р. – К., 1993; М.С.Грушевський і Академія. – К., 1993; Археографічна робота в Україні: проблеми і перспективи // Вісник АН України. – 1993. – №6; Кирило-Мефодіївські традиції на Україні // Просвітителі Кирило і Мефодій у писемних джерелах Ін-ту рукописів ЦНБ НАН України. – К., 1995; Ідеї слов'янської єдності у писемних джерелах України // Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки. – К., 1999. – Вип. 7.

Лит.: Историки-слависты СССР. Библиографический словарь-справочник. – М., 1981. – С.151-152; УРЕ. – Т.10. – С.327; ЕУ. – 1993. – Vol.IV. – Р.812; Павло Степанович Сохань (До 70-річчя від дня народження та 40-річчя науково-педагогічної діяльності). – К., 1996;

Павло Сохань: Шлях вченого // Міжнар. зв'язки України: Пошуки і знахідки. – К., 1997. – Вип.6. – С.7-8; НАНУ: Персональний склад: 80 років. – К., 1998. – С.164.

✓ *Петро Бондарчук*

(псевд.: Сидір Ярославин; 23.03/4.04/1895, Лани, Бібрський пов., Галичина /тепер Перемишлянського р-ну Львівської обл./ – 22.05.1977, Філадельфія, Пенсильванія, США) – дослідник історії Церкви, укр. католицький священик, громад. діяч. Навчався у Львівському ун-ті (1915-1918) та Львівському таємному ун-ті (1921-1923). Служив в Укр. галицькій армії (1918-1920). Викладав у народних школах в Західній Україні (1923-1944). На еміграції з 1944. Викладав в Укр. гімназії в Німеччині (1946-1949). З 1950 – в США. Працював в Шамокіні та Пенсильванії. Член НТШ (з 1965) та Просвіти. Автор праць з історії Української греко-католицької церкви у США, укр.біографістики XIX-XX ст., історії Західної України в добу укр. революції (1917-1921).

СОХОЦЬКИЙ
Ісидор
Йосифович

Тв.: Що дали Греко-Католицька церква і духовенство українському народові. – Філадельфія, 1951; Визвольна боротьба на Західноукраїнських землях у 1918-1923 рр. – Філадельфія, 1956; Українська Католицька Метрополія в ЗДА. – Філадельфія, 1958 (у співавтор.); Будівничі новітньої української державності в Галичині [біографії Ю.Романчука, О.Барвінського, К.Левицького, Є.Петрушевича, Л.Бачинського, І.Макуха, Д.Вітовського]. – Нью-Йорк, 1961.

Лит.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975.

✓ *Олексій Ясь*

(11.04.1918, с.Підгороднє Новомосковського р-ну Дніпропетровської обл.) – дослідник суспільно-політ. руху в Україні в XIX – початку XX ст., к.і.н., професор.

1937-1942 – студент іст. ф-ту КДУ (м.Кзил-Орда, Казахська РСР), 1942 – курсант Харківського Червонопрапорного училища хім. військ, евакуйованого на Схід. Учасник бойових дій. Нагороджений 10 рад. і 6 польс. бойовими орденами. 1947-1950 – аспірант КДУ, в якому 1951 захистив канд. дис. “Т.Г.Шевченко – вчений революціонер-демократ” (наук. кер. – професор Лавров П.А.). Після закінчення аспірантури й до виходу на пенсію (1993) викладав у КДУ історію України. Автор близько 100 друк. праць: індивідуальних

СПИЦЬКИЙ
Василь
Єгорович

монографій, розділів у колективних монографіях, підручників для школярів та студентів вузів.

Тв.: Революційні демократи – поборники дружби російського та українського народів. – К., 1994 (у співавт.); Т.Г.Шевченко про визвольну боротьбу українського народу проти іноземних загарбників за возз'єднання з російським народом // Іст. зб. КДУ. – №4. – 1954; До питання про історичні погляди І.Я.Франка // Наук. зап. КДУ. – 1956. – Т.XV, вип. VIII; Історичні погляди П.А.Гравовського // Там же. – Вип. VI; Селянство йде за робітничим класом. – К., 1978 (у співавт.); Назрівання революційної кризи на Україні в 1901-1904 рр. – К., 1978; Назрівання революційної кризи на Україні в 1901-1904 рр. // УІЖ. – 1980. – №3 (у співавт.); Учебний посібник для неісторичних факультетів. – К., 1965 (у співавт.); Історія Української РСР. Підручник для 7-8 кл. – К., 1961 (у співавт.); Історія Української РСР. Підручник для 9-11 кл. – К., 1979 (у співавт., 14 видань укр., рос., польс., угор. мовами).

Лит.: Анкета В.Є.Спицького; Табачник Д. Пліч-о-пліч // Київ. ун-т. – 1984. – №29. – С.1; Сафонова Є.В. У боях за Батьківщину: Вихованці Київського університету у Великій Вітчизняній війні. – К., 1995. – С.30-31; Пасльон Ю. Зустрілися через 60 літ // Київ. ун-т. – 1997. – №9. – С.8.

√ Олена Ковальчук

**СТАНКО
Володимир
Никифорович**

(12.02.1937, с.Тернівка Миколаївської обл.) – історик- археолог, д.і.н. (1982), професор.

1955-1957 – студент іст. ф-ту Ростовського-на-Дону держ. ун-ту. 1957-1960 – Одеського держ. ун-ту. 1967 р. в Інституті історії АН УРСР захистив канд. дис. “Мезоліт Північно-Західного Причорномор'я” (наук. кер. – *Бібіков С.М.*), 1982 в Інституті археології АН УРСР – докт. дис. “Мирне. Проблеми мезоліту Північного Причорномор'я” 1960–1965 – працював наук. співробітником Одеського археологічного музею НАН України, 1965-1989 – наук. співробітник, зав. відділом Інституту археології НАН України. З 1969 р. – доцент, професор Одеського держ. ун-ту, з 1989 – зав. кафедрою археології та етнології, декан істор. ф-ту Одеського держ. ун-ту. Автор 120 др. праць.

Тв.: Мирное. Проблемы мезолита Северного Причерноморья. – К., 1982; Финальный палеолит и мезолит горного Крыма. – Одесса, 1994 (у співавт.); Давня історія України – К., 1997; Історія первісного суспільства. – К., 1999 (у співавт.); Типы памятников и локальные культуры в мезолите Северного Причерноморья // Материалы по археологии СССР. – Л., 1972. – №182; Ранний мезолит степей Северного Причерноморья // Первобытная археология: поиски, находки. – К., 1980; Производственные комплексы по утилизации охотничьей добычи в позднем палеолите // Первобытная археологич: материалы и исследо-

вания. – К., 1989; *Landscape Dynamics and Mesolithic Settlement in the North Pontic Steppe // Landscapes in Flux Central and Eastern Europe in Antiquity.* Oxbow Books, 1997. *La Scythie avant le Scythes // Archeologia, № 358.* – 1999. – Frances.

Лит.: Анкета В.Н.Станка; А.В.Шабашов. В.Н.Станко // Видные ученые Одессы. – Одесса, 1997; его же. Жизнь в науке // Времена и годы. – Одесса, 1998. – Вып.1.

✓ Олена Ковальчук

(30.11.1895, Нуще, Збараський пов., Галичина /тепер Тернопільської обл./ – 2.06.1978, Ел-Кагун, Каліфорнія, США; похований у Філадельфії) – дослідник історії України ХХ ст., правник, публіцист. Нар. у селянській родині. Закінчив гімназію в Перемишлі, Карловий ун-т у Празі (1924). На еміграції з 1921. Генеральний секретар Української соціально-радикальної партії (1925-1939). Редагував тижневик “Громадський голос” (1925-1939), часописи “Проти хвиль” (1928-1929) та “Живе слово” (1939) у Львові. Директор Українського народного ун-ту самоосвіти у Львові (1930-1939). Займався приватною практикою як юрист у Львові (1932-1939). Доцент (1946-1949), а з 1949 – професор УВУ. З 1949 – в США. Редагував орган Українського робітничого союзу -тижневик “Народна воля” (1949-1971). Член НТШ. Член Українського конгресового комітету Америки (1951-1971) та підготовчого комітету Світового конгресу вільних українців (1967-1972). Президент НТШ в США (1969-1974). Співпрацював з колективом дослідників, які готували переклад “Історії України-Руси” *М.Грушевського* англійською мовою. Автор праць з історії укр. революції 1917-1921, зокрема у добу Директорії, українсько-російських відносини у ХХ ст., історії Західної України, укр. католицької церкви, політичної історії УРСР, соціально-політичних та національних рухів у Галичині кінця ХУШ-ХІХ ст., нарисів на соціально-політичні теми, памфлетів. Був співредактором спеціальних випусків “Записок НТШ”: “Збірник на пошану 70-річчя народин Романа Смаль-Стоцького” (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1963. Т.177), “Михайло Грушевський: Статті, спогади, документи і коментарі” (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1978. Т.194).

**СТАХІВ
Матвій
Іванович**

Тв.: Вплив Хмельниччини на формуцію української нації // В 300-ліття Хмельниччини: Зб. / За ред. Б.Крупницького. – Мюнхен, 1948; Зміна назви держави як вислід розвитку держави // Науковий зб. УВУ. – Мюнхен, 1948. – Т.5; Наше минуле й майбутнє в Америці. З історії імміграції в 3'єднаних державах Америки та її організаційних змагань. – Скрентон, 1950; Гетьманський режим в 1918 і його правнодержавна якість.

of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. – New York, 1952. – Vol. 2. – № 1; Thirty Five Years of the Ukrainian Independence (1918–1953) // Ukrainian Quarterly. – 1952. – Vol. 9. – № 1; Social and Economic Ideas of Ivan Franko // Ukrainian Quarterly. – 1956. – Vol. 12. – № 2; Ukraine from the Sociological Aspect // Ukrainian Quarterly. – 1958. – Vol. 15. – № 1; Тимчасова Конституція УНР від 26-го грудня 1918 р. // Наукові записки УВУ. – Мюнхен, 1961. – Т.4/5; Україна в добі Директорії УНР: У 7 т. – Скрантон, 1962-1966. – Т.1-7; Відновлена українська держава та советська Росія // 36. матеріалів наукової конференції Канадського НТШ: В обороні культури і народу. – Торонто, 1966; Ukraine and Russia: An Outline of the History of Political and Military Relations (December 1917 – April 1918) / Pref. By C.A.Manning; Translated by W.Dushnyck. – New York, 1967; The Ukrainian Revolution and Russian Democracy // Ukrainian Quarterly. – 1967. – Vol. 23. – № 3; Третя Советська Республіка в Україні. – Нью-Йорк, 1968; Western Ukraine at the Turning Point of Europe's History, 1918–1923: 2 vols. – New York, 1969-1971. – Vol. 1-2 (у співавтор.); Work and Activities of the Shevchenko Scientifics Society in the Diaspora // Ukrainian Quarterly. – 1973. – Vol. 29. – № 3; Ukraine and the European Turmoil 1917-1919: 2 vols. – New York, 1973. – Vol. 1-2 (у співавтор.); Україна проти большевиків: Нариси з історії агресії советської Росії / Вступи.ст. Р.Матейко. – Тернопіль, 1992; Христова церква в Україні, 988-1596. Нарис історії Української католицької церкви та аналіз схрещування в ній інтересів Риму, Царгороду, Варшави й Москви в національно-політичному аспекті. – Львів, 1993.

Лит.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. – Львів, 1995. – Вип.2; Мала енциклопедія етнодержавознавства / Ред. Ю.Рнмаренко та ін. – К., 1996; Світова та вітчизняна етнодержавницька думка: (У персоналіях). К.; Донецьк, 1997.

✓ Олексій Ясь

**СТЕБЛІЙ
Феодосій
Іванович**

(21.10.1931, с.Суходоли Львівської обл.) – дослідник історії України XIX-XX ст., історії західних земель України в XIX ст., сусп.-політ. та нац. рухів, культури, міжетнічних взаємин., к.і.н.

Після закінчення школи (1949) пішов на курси вчителів початкової школи і водночас (1949-1951) працював учителем історії 7-річної Раковецької школи. Фахову освіту отримав на іст. ф-ті Львівського ун-ту (1949-1954). М.н.с. (1957-1963), с.н.с. (1963-1974). зав.відділом історії України й історії сусп. рухів, заст. дир. (1974-1988), в.о.директора (1988-1991), зав.відділом нової історії України (з 1991) Ін-ту сусп. наук (з 1993 – Ін-т українознавства ім.І.Крип'якевича) НАНУ. 1961 в Ін-ті історії АН УРСР захистив канд.дис. “Боротьба селян Східної Галичини проти феодалного гніту в

першій половині XIX ст.” (наук. кер. – Г.Ю.Гербільський). Один з організаторів “Шашкевичівських читань”, які проводяться один раз на два роки, член редколегії збірника “Шашкевичіана”, який має бути продовженням канадського збірника за ред. д-ра М.Марунчака. Сприяв відновленню музею-садиби М.Шашкевича у с.Підлисся Золочівського р-ну Львівської обл. 1976 нагороджений Почесною грамотою Президії АН УРСР. Автор понад 300 друк. праць.

Тв.: Боротьба селян Східної Галичини проти феодального гніту в першій половині XIX ст. – К., 1961; “Руська трійця” в історії суспільно-політичного руху і культури України. – К., 1987 (у співавт., відп. ред); Історичні передумови воз’єднання українських земель. – К., 1989 (в співавт., відп. ред); Революція 1848-1849 років у Європі і Україні. – К., 1973.

Літ.: Анкета Ф.І.Стебля; Стеблій Феодосій Іванович. Бібліогр. покажч. – Львів, 1995; Історики-слависти ССРСР: Биобиблиогр. слов.-справ. – М., 1981; Сливка Ю.Ю. У відділі історії України Інституту суспільних наук Академії наук УРСР у Львові // УІЖ. – 1961. – №6. – С.166; Курносів Ю.О. Книга з історії феодалізму // УІЖ. – 1961. – №3. – С.135-137; Трусевич С.М. Науковий внесок істориків Інституту суспільних наук у Львові // УІЖ. – 1968. – №9. – С.154-156; Широкі горизонти науки: Львівські академічні установи. – Львів, 1969. – С.52; Захарчишин П.І. Семінари з архівознавства та спеціальних історичних дисциплін // УІЖ. – 1970. – №2. – С.152; Яковенко В.М. Ювілей Інституту суспільних наук АН УРСР // УІЖ. – 1976. – №9. – С.155; Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича Національної Академії наук України. – Львів, 2002. – С.305-306 та ін.

✓ Олена Ковальчук

(криптонім О.М.; 19.01(н. ст.)1895, с. Старе село на Холмщині, тепер Польща – [після 1942 р.?) – дослідник соціально-економічної історії України XIX ст. Учениця М.С. Грушевського та О.Ю. Гермайзе. Народилась в родині народного вчителя. У 1913-1917 навчалась на історичному відділі Харківських вищих жіночих курсів. У 1917 перевелась до Києва, де склала державні іспити. З 1918 вчителювала у середніх навчальних закладах Києва, зокрема в трудовій школі № 1 ім. Т.Шевченка. У 1925-1928 – аспірантка Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН. 7.10.1928 захистила промоційну працю на тему “Господарство Браницьких на Київщині та реформи 1860-х років в цих маєтках”. У 1928-1930 – науковий співробітник Науково-дослідної кафедри історії України. Одночасно у 1925-1933 – науковий співробітник Археографічної комісії та у 1930-1933 – Комісії для дослідження соціально-економічного розвитку України XVIII – XIX ст. при ВУАН. Звільнена з ВУАН 1933 за результатами чистки. У 1942 – директорка жіночої

СТЕПАНИ-
ШИНА
Оксана
Михайлівна

гімназії в окупованому Києві. Подальша доля невідома. Ймовірно, на еміграції.

Досліджувала соціально-економічну історію України XIX ст., зокрема історію реформи 1861 року в Україні. Автор спогадів про останні роки життя *М.С. Грушевського*.

Тв.: Сторінка з історії реформи 1861 року в Шевченкових селах // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії України в Києві. – Т.2. – К., 1929. – С.112-128; Проект обіжника волосним правлінням з приводу складання уставних грамот // Український Археографічний Збірник. – Т.III. – К., 1930. – С.321-324; Господарство графів Браницьких на Київщині і реформа 1861 р. в їхніх маєтках // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії у України в Києві. – Т.3. – К., 1930. – С.117-232; Останні роки життя Михайла Грушевського // Наші дні. – Львів, 1943. – Ч.3. – С.4-5. Передруковано: Український історик. – 1981. – № 1-4. – С.174-179. (Підпис – О.М.)

Лит.: Білокінь С. Лист Георгія Ломова до кузини – Ганни Грушевської-Шамрай // Український історик. – 1995. – № 1-4. – С.180-181; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999.

✓ Оксана Юркова

СТЕПАНКОВ
Валерій
Степанович

(18.09.1947, с.Слобідка-Рихтівка Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) – дослідник історії Української держави XVII-XVIII ст., д.і.н., професор, акад. Укр. академії історичних наук, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки (2001), лауреат премії НАН України ім.М.Грушевського, засл. працівник народної освіти України.

1965-1969 – студент іст. ф-ту Кам'янець-Подільського пед.ун-ту. 1969-1970 – учитель історії восьмирічної школи с.Сергії Путильського р-ну Чернівецької обл.; 1970-1971 – служив у радянській армії. З 1971 – на викл. роботі в Кам'янець-Подільському пед.ун-ті. 1980 – у Дніпропетровському ун-ті захистив канд.дис. “Антифеодальна боротьба селянства і козацьких низів у роки Визвольної війни (1648-1654)” (кер. – Л.А.Коваленко), 1993 в Київському ун-ті – докт.дис. “Українська держава у середині XVII століття: проблеми становлення й боротьби за незалежність (1648-1657 рр.)”. З липня 1999 – завідуючий кафедрою всесвітньої історії Кам'янець-Подільського держ. пед. ун-ту. Автор понад 180 друк. праць.

Тв.: Антифеодальна боротьба в роки Визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648-1654). – Львів, 1991; У пошуках нової концепції історії Визвольної війни українського народу. – К., 1992 (у співавт.); Правобережна Україна у другій половині XVII-XVIII ст.: проблема державотворення. – К., 1993 (у співавт.); Богдан Хмельницький. Хроніка життя та діяльності. – К., 1994 (у співавт.); Богдан Хмельницький.

Соціально-політичний портрет. – К., 1995 (у співавт.); Українська державна ідея XVII-XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. – К., 1997 (у співавт.); Українська революція 1648-1676 рр. у контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.: спроба порівняльного аналізу // УІЖ. – 1997. – №1; Українська національна революція 1648-1676 рр. скрізь призму століть // УІЖ. – 1998. – №1-3 (у співавт.); Полководці Війська Запорозького. Історичні портрети. – К., 1998. – Кн.І (у співавт.); Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.): Україна крізь віки. – К., 1999 (у співавт.); Українська національна революція середини XVII століття: проблеми, пошуки, рішення. – К., 1999 (у співавт.); Історія України. Давні часи та середньовіччя. Пробний підручник для 7 класу. – К., 2000 (у співавт.); Історія України. Навчальний підручник. – К., 2000. – Вид. 2-е, доп. і перер. (у співавт.); Історія України в особах. Козачина. – К., 2000 (у співавт.); Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001). – К., 2001 (у співавт.); Нариси з історії дипломатії України. – К., 2001 (у співавт.); Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: Нариси з історії ментальності та національної свідомості. – К., 2001 (у співавт.).

Лит.: Анкета В.С.Степанкова; Григоренко О.П. В.А.Смолій і В.С.Степанков як історики Української національної революції // Поділля і Південна Волинь в роки Визвольної війни українського народу середини XVII століття: Матеріали Всеукр. іст.-краєзнавчої конф. – Стара Синява, 1998; Зашкільняк Л. Українська історична польоністика на сучасному етапі (90-ті рр.) // На службі Кліо. Зб. наук. пр. на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ, Нью-Йорк, Торонто, Париж, Львів, 2000. – С.558-585; Мицик Ю. Сучасна історіографія Національно-визвольної війни середини XVII ст. // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. – К., 2000. – Вип.7. – С.263-268; Яковенко Н. В кольорах пролетарської революції: В.А.Смолій, В.С.Степанков. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) // український гуманітарний огляд. – К., 2000. – Вип.3. – С.58-78.

✓ Олена Ковальчук

(29.05.1862, Велика Круча, Пирятинського пов. Полтавської губ. – 1942) – дослідник історії України ХУІІ–ХУІІІ ст., педагог, громад. діяч. Походив зі старого козацько-старшинського роду Стороженків відомого з ХVІІ ст. Нар. у дворянській родині відставного підпоручика лейб гвардії Семенівського полку, інспектора Харківського ун-ту. Закінчив Другу київську гімназію з золотою медаллю (1881), історико-філологічний факультет Київського ун-ту Св. Володимира (1885). Приват-доцент С.-Петербурзького ун-ту (1888). З 1889 – інспектор народних училищ Чернігівського, а з 1891 – Київського учбового округу. Директор Четвертої (1895-1909) та Першої київських гімназій (1909-1919).

СТОРОЖЕНКО
Микола
Володимирович

Начальник київської міністерської жіночої гімназії (з 1904). Дійсний статський радник (1908). Почесний мировий суддя (1887-1914). Повітовий земський гласний по Пирятинському повіту (1889-1914), гласний Київської міської Думи (1902-1909). Член-співробітник, дійсний член Київської археографічної комісії. Член Історичного т-ва Нестора – літописця та Київського відділення Імператорського військово-історичного т-ва та Галицько-руського благодійного т-ва. Співробітничав з часописами “Киевская старина”, “Исторический вестник”, “Русская мысль”, “Церковь и народ” та газетами “Киевлянин”, “Жизнь и Искусство” Член громади, приятель П.Куліша, В.Горленка, О.Левицького, братів І. та П.Рудченків, інших відомих укр. діячів. Пожертвував в с. Велика Круча родинну садибу та 3 тис. рублів для місцевого земського училища. Співробітничав з історико-філологічним відділом ВУАН. На еміграції в Югославії. Разом з братом Андрієм С. видав ряд документів з родинного архіву: “Стороженки: “фамильный архив”. (К., 1902-1910. Т.1-8) та студію *В.Л.Модзалевського* “Малороссийский родословник” (У 4 т. К., 1914). Нагороджений орденом Св. Володимира 3-го ступеня та сербським орденом Білого орла 3-го ступеня. Прибічник консервативної орієнтації малоросійського дворянства в контексті старих козацько-гетьманських традицій. Зазнав політичної еволюції у напрямку російського націоналізму. Член Київського клубу руських націоналістів. Автор ряду праць, публікацій документів з історії України XVII-XVIII ст. та неопублікованих спогадів. Редагував три томи “Столетия Киевской первой гимназии” та два томи “Летописи Императорской Александровской гимназии”. Уривки зі спогадів С. про В.Антоновича опубліковані *Д.Дорошенком* в студії “Володимир Антонович, його життя й наукова та громадська діяльність” (Прага, 1942).

Тв.: Стороженки (Фамильная летопись). – К., 1884; Охочекомонный полковник Илья Федорович Новицкий. – К. 1885; История составления “Топографического описания Черниговского наместничества” Шафонского (Эпизод из южно-русской историографии). – К., 1886; Отчет о занятиях в архивах – Киевском центральном и Яготинском кн. Н.В.Репнина // Киевские университетские известия. – 1886. – № 11; Очерк литературной деятельности А.Я.Стороженка. – К., 1886; К истории рода Свечек // Киевская старина. – 1887. – № 11; Западно-русские провинциальные сеймики во второй половине XVII в. (Исследования по архивному материалу). – К., 1888; К истории землевладения в эпоху Богдана Хмельницкого // Киевская старина. – 1888. – № 7; Эпизод из истории малорусских крестьян // Киевская старина. – 1888. – № 6; Отношение западнорусских дворян 2-й половины 17 в. к вопросам религиозным и сословным // Архив Юго-Западной России. – К., 1888. – Ч.2. – Т.2; Две грамоты митрополитов Киевских Самуила Миславского (1783-1796 г.) и Иерофея Малицкого (1796-1799 г.) // Киевская старина. –

1890. – № 12; Из истории Нежинских греков // Киевская старина. – 1890. – № 6; Полуботок или Свечка? (Эпизод из истории малороссийского землевладения 2-й половины XVII в.) // Киевская старина. – 1890. – № 12; Вакуленко Семен, сотник Пирытинский (1696-1720) // Киевская старина. – 1891. – № 1; Отрывки из фамильных преданий и архивов // Киевская старина. – 1891. – № 2, 5, 7; Письмо графа Румянцева-Задунайского к генерал-прокурору князю А.А.Вяземскому о награждении малороссианчинами // Киевская старина. – 1891. – № 1; Реформы в Малороссии при гр. Румянцеве // Киевская старина. – 1891. – № 9; “Малорусские суеверия, коим мало кто верил”, собранные в 1776 г. (рукопись А.И.Чепы) // Киевская старина. – 1892. – № 1; Мельницы в г. Козельце (универсалы XVII в.) // Киевская старина. – 1892. – № 3; Два письма А.Стороженка к Л.Сапеге 1610 г. // Чтения исторического общества Нестора-летописца. – 1893. Вып.7; Мое знакомство с П.А.Кулишем // Под знаменом науки: Юбилейный сб. в честь Н.И.Стороженка, изданный его учениками и почитателями. – М., 1902; Н.И. Костомаров в Киевской I-гимназии // Чтения исторического общества Нестора-Летописца. – 1911. – Вып.22; Осадження м. Крилова // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – К., 1919. – Кн. 1; Куліш у Києво-Печерській школі // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3; До біографії П.Куліша: Листи Куліша до М.В. Стороженка // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3.

Лит.: Лобанов-Ростовский А.Б. Русская родословная книга: В 2 т. – СПб., 1895. – Т.2; Родословник Стороженков // Стороженки: Фамильный архив. – К., 1902. – Т.1; Столетие Киевской Первой Гимназии: В 3 т. – К., 1911. – Т. 1; Павловский И.Ф. Краткий биографический словарь учених и писателей Полтавской губернии с пол. XVIII века. – Полтава, 1912; Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник: В 5 т. – К., 1914. – Т.4; Павловский И.Ф. Первое дополнение к краткому биографическому словарю ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII в. – Полтава, 1913; Его же. Полтавцы. Иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: Опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в. – Полтава, 1914; Отпоблин О. З невиданих листів Василя Горленка до Миколи Стороженка // Україна (Париж). – 1952. – № 7-8.

✓ Олексій Ясь

(28.09.1910, м.Курськ – 11.08.1983, м.Київ) – фахівець в галузі джерелознавства вітчизняної історії, археографії, архівознавства, історичної хронології, геральдики, сфрагістики й ін., д.і.н. (1964), професор (1965). Із службовців. Був членом Курського губ. т-ва краєзнавства. 1932-1935 – студент Московського іст.-архівного ін-ту. 1935-1941 – с.н.с, дир. обл. історичного архіву (м.Миколаїв). Одночасно в 1937-1941 – зав.каф. історії Миколаївського пед. ін-ту

СТРЕЛЬСЬКИЙ
Вячеслав
Ілліч

ім. В.Г.Белінського. Підготував канд. дис. з історії м. Миколаєва, яку захистив після війни (1945). 1942-1944 – заст. начальника архівного відділу по Омській обл. З 1944 – у складі оперативної групи Архівного управління України для концентрації матеріалів дкупаційних властей по лінії Куп"янськ-Харків-Київ-Ровно-Львів. За його редакцією вийшов збірник документів "Звірства і злочини німецько-фашистських загарбників на Харківщині" (1944). Начальник наук.-метод. відділу Архівного управління НКВС України, дир. ЦДІА України в Києві (1944-1947).

З 1945 по 1982 – зав.каф. архівознавства та спец. іст. дисциплін КДУ. 1964 захистив докт.дис. "Джерелознавство історії СРСР періоду імперіалізму". Підготував понад 30 кандидатів і докторів наук. Член учених рад іст. ф-ту ун-ту та Ін-ту історії АН УРСР, координаційних рад – Міністерства вищої й середньої спец. освіти УРСР, Ін-ту історії партії при ЦК Компартії України, Головного Архівного управління при Раді Міністрів УРСР; був заст. голови Археографічної комісії АН УРСР, наук. консультант комісії по розробці герба міста-героя Києва. Член редколегії та один з авторів "Радянської енциклопедії історії України", відп. ред. "Наукових записок КДУ" і "Вісника Київського університету. Секція історії", член редколегії та заст. гол. ред. журналу "Пам"ятки України". Автор більше 300 наукових праць, серед них монографії й підручники для вузів: "Джерелознавство історії СРСР: Період імперіалізму" (К., 1958); "Основные принципы научной критики источников по истории СССР" (К., 1961); "Допоміжні історичні дисципліни: Короткий курс" (К., 1963, у співавт.); "Теория и методика источниковедения истории СССР" (К., 1968; 2-е вид. – К., 1976); "Основы научно-исследовательской работы студентов" (К., 1981) та ін. Був одним з засновників і членом президії респ. Товариства охорони пам"яток історії та культури, 6 років очолював Київську міську організацію УТОПК. За його участю було відновлено меморіальний музей Ульянових у Києві, фонтан "Самсон" на Подолі, створено музеї "Косий капонір", музей історії Київського ун-ту, плани комплексної інвентаризації пам"яток Києва й ін. Член Вченої ради Держбуду УРСР по збереженню пам"яток архітектури, член і консультант Комісії по обрядах при Раді Міністрів УРСР. Нагороджений орденом "Знак пошани" (1982).

Лит.: Вячеслав Ильич Стрельский: Биобиблиогр. указ. ученого. – К., 1987; Базилівський П. Покликання // Київ. – 1983. – №9. – С.142-147; Ковальський Н.П. Вопросы теории и методики источниковедения истории СССР в трудах В.И.Стрельского // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории. – Днепропетровск, 1985. – С.8-14; Данилюк Ю.З., Табачник Д.В. В.И.Стрельский – археограф, архивист и историк-краевед // Археогр. ежегодник за 1988 год. – М.,

1989. – С.117-123; Долинський О.В., Табачник Д.В. В.І.Стрельський (Портрети істориків минулого) // УІЖ. – 1990. – №12. – С.117-120; Шевченко Л.В. Батько і син (І.Д. та В.І.Стрельські) // Репресоване краєзнавство: 20-30-ті роки. – К., 1991. – С.259-263.

✓ Лариса Шевченко

(09.03.1944, м.Луганськ) – дослідник історії України ХХ ст., к.і.н. (1973), доцент (1983), чл. президії Укр. Біогр. т-ва (з 1998 р.), голова Київської міської організації цього т-ва. Зі службовців (син *В.І.Стрельського*). 1961-1969 – навчався на іст. ф-ті КДУ, служив у збройних силах СРСР (1963-1966). 1972 закінчив аспірантуру у КДУ. Захистив канд.дис. “Мемуари як джерело з історії Великого Жовтня на Україні” (1973, наук.кер. – акад. АН УРСР *Ю.Ю.Кондуфор*). З 1972 викл., ст.викл., доцент кафедри історії СРСР (нині – історії слов’янських народів) Національного пед.ун-ту ім.М.П.Драгоманова). Рукопис докт. дис. “Мемуари як джерело дослідження подій 1917-1920 рр. в Україні” завершений 1991, але до захисту не подавався. Дослідник джерелознавства та історіографії новітньої історії України, спец. іст. дисциплін. Автор понад 140 друкованих праць (монографій, метод. матеріалів, великої кількості статей про маловідомих істориків України та учасників нац.-визв. змагань 1917-1921 для енциклопедій, довідників, наук. збірників та журналів).

СТРЕЛЬСЬКИЙ
Геннадій
Вячеславович

Тв.: Ще раз про “Косий капонір” і його в’язнів // УІЖ. – 1970. – №6. – С.100-103; Косий капонір // Пам’ятники України. – 1971. – №1. – С.25-27; До питання про зберігання і використання документів мемуарного характеру про Великий Жовтень на Україні // Архіви України. – 1974. – №4. – С.25-30; Мемуари как источник изучения истории Великого Октября на Украине. – К., 1978; Трагедія Раски (Пам’яті спалених сіл) // Пам’ятки України, 1981. – №4. – С.29-30; Великий Жовтень на Україні у спогадах учасників. – К., 1989; Мемуари перших комсомольців як історичне джерело // УІЖ. – 1989. – №12. – С.37-48; М.С.Грушевський у вітчизняній історіографії // Шляхи розвитку слов’янських народів. Актуальні проблеми історії. Зб.науково-метод.праць. Вип.2-3. – К., 1992. – С.212-218; Секретна місія П.Мілковова // Київська старовина, 1993. – №2. – С.103-105; Олександр Шульгин – учений і політик // Там само, 1994. – №3. – С.80-88; Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996 (у співавт.); Брестський мир 9 лютого 1918 р.: Триумф чи трагедія? // Перша світова війна і слов’янські народи. Матеріали міжнар. наук. конф. – К., 1998. – С.69-76; Слово про О.Я.Шульгина; Іменний покажчик; Примітки // Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. – К., 1998. – С.253-272, 273-336, 337-341; Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.): Біогр. словн. // Історія в школі. – 1998. – №5-6. – С.47-56; №9. – С.27-30; №10. – С.38-44; №11. – С.28-35; 1999. – №1-2. – С.45-51; №3. – С.40-44; №4. – С.34-36;

№5. – С.33-37; №6. – С.33-37; Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000.

Лит.: Дегтяренко Л. Зустріч у бібліотеці // Укр. слово. – 1994. – 14 листк.; Марусик О. Історик, дипломат, державний діяч // Там же. – 1994. – 10 листк.

✓ Лариса Шевченко

СУБТЕЛЬНИЙ
Орест
Мирславович

(17.05.1943*, Краків, Польща) – дослідник соціально-політ. історії України-Гетьманщини XVIII ст., мазепинської еміграції XVIII ст., історії українців в Північній Америці та загальних проблем історії України. Навчався у Віденському (1962-1963) й Гамбурзькому (1963-1964) ун-тах, професор, іноземний член НАН України (з 1992), дійсний член УВАН, член НТШ та УІТ. Закінчив Темпельський (1965) ун-т і ун-т Північної Кароліни (1967). Захистив докторську дисертацію “Непевні союзники: Взаємини Гетьмана Пилипа Орлика з Кримським ханством та Оттоманською Портою, 1710-1742” у Гарвардському ун-ті (1973). Викладав у коледжі Гамільтона в Клінтоні (1975-1982). З 1982 – професор Йоркського ун-ту у Торонто. Разом з *Л.Винаром* переклав діаріуш Еріха Лясоти англійською мовою (1974).

Тв.: From the Diary of Pylyp Orlyk // Укр. історик. – 1972. – №1/2; On the Eve of Poltava: The Letters of Ivan Mazepa to Adam Sieniawski, 1704-1804 / Preface by O.Ohloblyn. – New York, 1975; Political Cooperation and Religious Antagonism: Aspects of Pylyp Orlyk's Relations with the Turks and Tatars // 36. на пошану професора, д-ра О.Оглоблина / Відп. ред. В.Омельченко. – Нью-Йорк, 1977; Mazepa, Peter I and Question of Treason // Harvard Ukrainian Studies. – 1978. – Vol. 2. – №2; The Ukrainian – Crimean Treaty of 1711 // Harvard Ukrainian Studia. – 1979/1980. – Vol. 3/4, Part 2; Cossak Ukraine and the Turco-Islamic World // Rethinking Ukrainian History / Ed. I.L.-Rudnytsky with assistance of J.-P.Himka. – Edmonton, 1981; Domination of Eastern Europe: Native Nobilities and Foreign Absolutism, 1500-1715. – Kingston; Monreal, 1986; Нарис історії України. – Львів, 1991; перевид. 1992, 1993 (у співавт.); Україна: історія: Пер. з англ. Ю.І.Шевчука / Вступи. ст. С.В.Кульчицького. – К., 1991 (англ. вид. – 1988; укр. перевид. – 1992, 1993; рос. – 1994; болгарське – 1995); Ukrainians in the North America: An Illustrated History. – Toronto, 1991; Олександр Петрович Оглоблин // 125 років київської української академічної традиції. – Нью-Йорк, 1993; The Current State of Ukrainian Historiography // Journal of Ukrainian Studies (Toronto). – 1993. – Vol.18. – №1/2; Мазепинці: Український сепаратизм на початку XVIII ст.; Пер. з англ. В.Кулика. – К., 1994 (англ. вид. – 1981).

*У довідковій літературі подаються й інші дати народження 1941 та 1942.

Лит.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег, 1986; Національна академія наук України: Персональний склад. 1918-1998. – К., 1998.

✓ Олексій Ясь

(17.02.1900, м.Полтава – 11.09.1984, м.Київ) – фахівець з історії України ХХ ст., д.і.н. (1953), професор (1955), член-кореспондент АН УРСР (1958), академік АН УРСР (1972), засл. діяч науки і техніки (1969), лауреат Держ. премії УРСР в галузі науки і техніки (1969). 3 робітників. В рядах Червоної армії брав участь у громадянській війні. До 1930 – робітник однієї з друкарень Катеринослава, працював на профспілковій роботі, з 1930 – робітник друкарні “Зоря”, одночасно закінчив вечірній робітфак. У 1933 закінчив підготовчий 2-річний курс Ін-ту червоної професури (ІЧП) у Харкові, а у 1937 – історичне відділення цього ж Ін-ту. Був направлений на роботу до Ін-ту історії АН УРСР н.с., 1937-1941 – учений секретар останнього. З того часу безперервно вся його наукова діяльність була пов’язана з Ін-том історії АН УРСР. У 1941-1943 – с.н.с. Ін-ту суспільних наук АН УРСР (Уфа-Москва). В 1942 захистив канд. дис. “Боротьба більшовиків України проти денікінщини”. В 1944-1954 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР (Київ). У 1953 – захистив докт. дис. “Україна в період іноземної воєнної інтервенції і громадянської війни (1918-1920 рр.)”. У 1955 – зав. відділом історії радянського суспільства Ін-ту історії АН УРСР, затверджений заст. голови експертної комісії ВАК СРСР з історії КПРС та історії СРСР. З 1960 – зав. відділом історії Великої Жовтневої соціалістичної революції й громадянської війни цього самого Ін-ту. Лауреат Державної премії УРСР за двохтомну монографію “Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні” (К., 1967). Досліджував історію громадянської війни в Україні (1918-1920), питання історії КПРС, події Великої Вітчизняної війни. Опублікував близько 200 наукових праць. Серед них: Велика Жовтнева соціалістична революція на Україні. – К., 1948; Комуністична партія – натхненник і керівник боротьби українського народу за створення і зміцнення Української Радянської держави. – К., 1953, 1954; те ж саме рос. мовою; Украина в Великой Отечественной войне Советского Союза (1941-1945 гг.). – К., 1956; Очерки истории гражданской войны и иностранной военной интервенции на Украине (1918-1920). – М., 1966; Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. В 2-х тт. – К., 1967;

✓
СУПРУНЕНКО
Микола
Іванович

Боротьба трудящих України проти денікінщини. – К., 1979. Брав участь як автор і відповідальний редактор в колективних працях: Нариси історії України. – Уфа, 1942; Історія Української РСР в 2-х т. – К., 1956; Українська РСР в період громадянської війни 1917-1920 рр. в 3-х т. – К., 1967-1960 та ін. Мав урядові нагороди: два ордени “Знак Пошани” (1944, 1954), орден Трудового Червоного Прапора (1967), медалі, Почесну Грамоту, орден Жовтневої революції Президії Верховної Ради УРСР (1970).

Лит.: УРЕ. – 1963. – Т.14. – С.183; Історія АН Української РСР. – Кн.2. – К.1967. – С.633-639; Гуржій І.О., Петренко В.С. Видатні радянські історики. – К., 1969. – С.208-210; Николай Иванович Супруненко. – К., 1980; РЕІУ. – Т.4. – С.235; ЕУ. – 1976. – С.3104; ЕИ. – V.5. – 1993. – Р.111.

Галина Брега

СУРОВЦОВА
Надія
Віталіївна

(5/17.03.1896, Київ – 13.04.1985, Умань) – дослідник історії України XVII-XIX ст., публіцист, перекладачка, мемуаристка. З князівського зубожілого роду. Навчалася у Фундуклеївській гімназії м.Києва, з 1903 – в Уманській, яку закінчила 1912 р. із золотою медаллю, та на історико-філологічному ф-ті Вищих Бестужевських жіночих курсів (Петербург, 1913-1917), які не закінчила через I світову війну і революцію. З осені 1917 – студентка іст. ф-ту Київського ун-ту, з 1918 – ще й Консульської академії. 1917 надруковані її перші публіцистичні твори. 1919-1925 жила у Відні. Там закінчила філософський ф-т ун-ту, отримала ступінь д-ра філософії за дисертацію “Богдан Хмельницький та ідея української державності”, на прожиття заробляла лекціями з російської мови у Вищій агрономічній школі. Тоді ж вступила до Союзу журналістів Відня й до інтернаціональної літературної групи “Клярте” Активно друкувалася в періодиці Австрії, США і Канади. В квітні 1925 виїхала до СРСР (Москва, Харків). Вступивши на кафедру історії та культури України професора *Д.І.Багалія*, працювала над історичним дослідженням про Густава Олізара. Друкувалася у “ВАПЛІТЕ” й інших виданнях. Після повторної відмови шпигувати за своїми друзями 29.11.1927 була заарештована і доставлена в Москву на Лубянку. Провела 29 років у тюрмах та концтаборах СРСР. З осені 1937 – на Колімі. Повернувшись 1957 до Умані, жила на пенсію, продовжувала писати спогади, розпочаті ще на Колімі. Працювала в Уманському краєзнавчому музеї, на громадських засадах. В архівах і бібліотеках Києва й Львова збирала матеріали про історію Умані, Софіївки, про видатних уманчан. Зрідка друкувалася у газетах Умані та Києва,

в журналі “Архіви України”. Вона померла від тяжкої хвороби. 1989-1993 були опубліковані деякі її нариси мемуарного характеру. Окремим виданням її “Спогади” вийшли 1996 р. Значна частина творчої спадщини Суровцової (публіцистика, художні твори) залишається неопублікованою. Особовий фонд Н.С. зберігається у Центральному Державному Архіві-музеї літератури і мистецтва України.

Тв.: Третій Інтернаціональний конгрес Жіночої ліги миру і свободи і українське жіноцтво // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1921. – 8 серп.; Колимські силуети / Публ. І.Кульської // Україна. – 1990. – №39. – С.18-20; Їх ексцеленція: Спогади про митрополита Андрея Шептицького / Публ. Н.Мудрої // За вільну Україну. – Львів, 1990. – 1 листоп.; Спогади про Гната Хоткевича та Олеса Досвітнього / Вст. ст. та публ. Л.Н.Лук'янової // Слово і час. – 1990. – №9. – С.76-82; Життя Надії Суровцової (1896-1985), описане нею самою в селищі Нижній Сеймчан Магаданської області: (Спогади) / Автор вст. ст. М.Крячок; 1942. На волі: Спогади // Зона. – 1992. – №1; Україні. Автобіографії. Перехрещені стежки: Спогади / З передн. словом Л.Падун-Лук'янової // Березиль. – 1992. – 33/4. – С.144-155; Спогади. – К., 1996; Листи. – К., 2000. – Т.1.

Лит.: Ярошенко А. Юрій Михайлович Коцюбинський. – К., 1965; Кравчук П. Наша співробітниця: До 75-річчя Надії Суровцової // Життя і слово. – 1971. – 24 трав.; Комарова Н. Надія Суровцева – виняткова людина // Авангард. – 1982. – №314. – С.168-170; Надія Суровцева-Олицька: Некролог // Визвольн. шлях. – 1985. – №6. – С.725; Плющ Л. Пам'яті Надії Суровцової: Спогади // Сучасність. – 1985. – №12. – С.84-90; Калюжний Д. Посмертна згадка про друга // Укр. вісн. – К.; Львів, 1987. – №9/10. – С.83-86; Коцюбинська М. // Україна. – 1989. – №32, 33; Жарких М. Вечір пам'яті Надії Суровцової // Літ. Україна. – 1990. – 12 лип.; – С.В.; Коцюбинська М. Кілька штрихів до силуету Надії Суровцової // Київ. – 1990. – №10. – С.70-71; Гнатенко О. Н.В.Суровцова // Слово і час. – 1993. – №8. – С.58-59; Богачевська-Хом'як М. Дума України – жіночого роду. – К., 1993. – С. 75-76; Жінка з добрими і мудрими очима // Зона. – 1993. – №4. – С.249; Козуля О. Жінки в історії України. – К., 1993. – С.178-185; Гальченко С. Заживо похоронення Надежда // Независимость. – 1994. – №64. – С.4-5; Мукомела О. // Укр. журналістика в іменах. – Львів, 1994. – Вип.1. – С.178-179; Ільєнко І. У жорнах репресій. – К., 1995. – С.19-20; Обездоленный талант // Укр. іст. календар'96. – К., 1995. – С.87-88; Гордасевич Г. Українка і тоталітаризм // Визвольн. шлях. – 1996. – №3. – С.356; Дашкевич Я. Надія Суровцева: Нотатки з нотаток // Суровцова Н. Спогади. – К., 1996. – С.366-374; Корецька В. Сто раз убитий живе знову // Літ. Україна. – 1996. – 22 серп. – С.7; Лисенков В. Мене звуть “37”: Рідке фото Надії Суровцової // Слово і час. – 1996. – №8-9. – С.56-57; Лісова Л. Нескорена // Літ. Україна. – 1996. – 4 квіт.; Листування М.Грушевського. – К., 1997; Алба А. Незнищений паросток золотого віку // Слово і час. – 1997. – №11/12. – С.104-107; Корогодський Р. Природа доброти й сподівання // Кур'єр Кривбасу. – 1997. – №77/78. – С.135-143; Листи Б.Антоненка-Давидовича до Н.Суровцової [1971, 1976-1977] // Антоненко-Давидович Б. Нащадки

прадідів. – К., 1998. – С.469-487; Коцюбинська М. Надія // Ми – в історії. – К., 1998. – С.51-75; Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні. – Одеса, 1999. – С.285-186; Передирій В. та ін. Жіноча доля на тлі доби ... – К., 1999. – С.55, 98.

Іконогр.: Суровцова Н. Спогади. – К., 1996; Дереворит “Сила Надії” // Дивосвіт Остапа Пасіки: Мозаїка слави і болю нашого народу, або історія України в особистостях. – К., 2000. – С.73.

✓ Галина Герасимова

СУШКО
Олександр
Олександрович

(22.04.1947, м.Каунас, Литва) – дослідник історії України 1920-30-х рр., періоду Другої світової війни, питань післявоєнного відродження, к.і.н., доцент. Автор понад 50 наукових праць. Служив (1966-1969) на флоті. У 1975 закінчив історичний ф-т КДПІ ім.О.М.Горького за спеціальністю “вчитель історії та суспільствознавства, методист виховної роботи”. Вчителював (с/ш-інтернат №24 м.Києва). З 1979 на викладацькій роботі. 1982 в ун-ті ім.Т.Г.Шевченка захистив канд. дис. на тему “Діяльність радянської держави по відбудові загальноосвітніх шкіл України 1943-1945 рр.” (наук. кер. – д.і.н., професор *М.В.Коваль*). З 1985 – декан істор. ф-ту Національного пед. ун-ту ім.М.П.Драгоманова. Член редколегії журналів: “Пам’ять століть”, “Київська старовина”, “Історичний календар”. Має урядові нагороди: Відмінник народної освіти СРСР (1990), Почесну грамоту Міністерства освіти України (1997), Почесну грамоту Кабінету Міністрів України (2000).

Тв.: 70-річчя Київського пединституту ім.О.М.Горького // УІЖ. – 1990. – №7. – С.134-136 (у співавт.); Проблеми економічної політики країни в 50-ті – першій половині 60-х років. Пошук шляхів прискорення розвитку народного господарства // Науково-методичні праці з історії СРСР: 36. ст. Вип.1. Актуальні питання вивчення вітчизняної історії. – К., 1991; Педагогічна практика студентів історичного факультету в системі їх професійної підготовки: Методичні рекомендації / Сушко О.О. – К., 1991 (у співавт.); До питання про трагічний початок Великої Вітчизняної війни (на прикладі Київського особливого військового округу) / Сушко О.О. // Шляхи розвитку слов’янських народів: Актуальні проблеми історії: 36. наук.-метод. праць. Вип.2-3. – К., 1992; Історія України: Методичні поради, хронологія, довідкові матеріали до іспиту та тестування. – К., 1993; Сушко О.О. Історичному факультету – 75 // Київська старовина. – 1995. – №6; Програма курсу “Історія слов’янських народів”. – К., 1996 (у співавт.); Голодомор в Україні 1932-1933 років і зарубіжний світ // Науково-метод. праці з історії слов’янських народів. – К., 1996. – С.166-181 (у співавт.); Поліаспектний аналіз етапів кооперативного руху в Україні постреволуційної доби / Сушко О.О. // Перша світова війна і слов’янські народи: Матеріали міжнародної наук. конфер. 14-15 травня 1998 р., Київ. – К., 1998; Політичні погляди німецького керівництва на незалежність України

в період другої світової війни // Історія слов'янських народів: актуальні проблеми дослідження. Вип.6. Слов'янські народи в др. світ. війні. – К., 2000 (у співавт.); Сушко О.О. Історія плекає інтелект учителя. Історичний факультет // Освіта. – 2-9 серпня. – 2000. – №34.

Лит.: Анкета О.О.Сушко.

Віктор Шарпаний

(псевд. Д.Глібов, Т.Дмитренко; 26.11.1963, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., політик, д.і.н. (1995), професор (1995), дійсний член Української академії правничих наук (2000), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1999). Зі службовців. Закінчив іст. ф-т КДУ (1986). Працював літературним оглядачем газети “Київський університет” (1985-1986). З 1986 в Ін-ті історії АН УРСР: 1986-1989 – аспірант відділу теорії і історії міжнаціональних відносин, у 1989–1990 – м.н.с. того самого відділу. В 1992-1994 – керівник Прес-служби Кабінету Міністрів України, прес-секретар Уряду України, начальник Головного управління інформації, преси та по зв'язках з громадськістю Кабінету Міністрів України, 1993-1994 – І-й заст. голови Держ. комітету України у справах видавництва, поліграфії та книгорзповсюдження, липень 1994 – грудень 1996 – глава Адміністрації Президента України, вересень 1997 – травень 1998 – радник Президента України; з березня 1998 – народний депутат України (також з 1995 – проф. Академії держ. управління і з 1997 – гол. наук. співробітник Ін-ту нац. відносин і політології НАН України). Канд. дис. “Масові репресії проти інтелігенції України у другій половині 30-х – на початку 40-х років” захистив в Інституті історії України НАН України. Докт. дис. “Феномен тоталітарно-репресованого суспільства в Україні (кінець 20-х – 50-і роки)” захищена в Ін-ті національних відносин та політології (1997). Автор понад 200 др. праць. Досліджує питання політичної й військової історії України, політичної біографістики, історії геральдики, фалеристики, нагородної справи в Україні. Нагороджений чотирма медалями, шістьома іноземними орденами. З 2002 р. – віцепрем'єр-міністр України з питань гуманітарної політики.

Тв.: За стандартним звинуваченням. – К., 1990; Чорні роки комсомолу України. – К., 1990; Масові репресії в Україні. – К., 1992; Спеціальні історичні дисципліни. Навчальний посібник. – К., 1992; Репресоване відродження. – К., 1993; Нариси з історії української інтелігенції. – К., 1994; Минуле України. Відновлені сторінки. – К., 1991; Україна на порозі ХХІ століття. Політологічний прогноз. – К., 1995; Україна: альтернативи поступу. – К., 1996 та ін.

Лит.: Хто є хто в Україні. Т.2. – К., 1998; Вчені Інституту історії України. Серія “Українські історики”. Вип.І. – К., 1998.

✓ *Тетяна Комаренко*

ТАБАЧНИК
Дмитро
Володимирович

ТАРАН
Лідія
Валентинівна

(6.03.1937, м.Ніжин Чернігівської обл.) – дослідник історії Франції, теорії та методології історії, історіограф, д.і.н. (1994), проф. (1996), лауреат премії ім. М.П. Василенка НАН України.

З родини вчителів. У 1954 закінчила з золотою медаллю с/ш № 14 в м.Херсоні. У 1959 закінчила іст. ф-т Одеського держ. ун-ту ім. І.І. Мечнікова (ОДУ). З 1959 по 1962 працювала в Ніжинському держ. пед. ін-ті ім. М. Гоголя. В 1962-1965 – аспірантура на каф. нової та новітньої історії ОДУ. З 1965 по 1970 – ст. викл. каф. нової та новітньої історії УжДУ. Під керівництвом д.і.н., проф. *Петряєва К.Д.* підготувала й захистила канд. дис. “Еволюція традиційного напрямку французької історіографії та творчий шлях П’єра Ренувена”. Захист відбувся у 1970 в ОДУ. З 1970 по 1995 – доц. Київського пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. З 1973 по 1979 працювала в Берліні (НДР). У 1994 захистила в УжДУ докт. дис. “Розвиток французької та російської історичної думки (70-і рр. ХІХ – 40-і рр. ХХ ст.) в контексті вивчення Французької революції кінця ХVІІІ ст.”. У 1995-1997 – проф. Київ. Військового гуманітарного ін-ту. В 1998 – проф. кафедри права Ужгородського держ. інституту інформатики, економіки і права. Після цього – проф. каф. історії Міжнар. Соломонового ун-ту. Основна проблематика досліджень: історіографія всесвітньої історії, теорія та методологія історії. Автор 67 друк. праць.

Тв.: Французька історіографія (70-і рр ХІХ – 80-і рр. ХХ ст.). Навч. посібник. – К., 1991; Развитие французской, русской и украинской исторической мысли (70-е гг. ХІХ – 40-е гг. ХХ вв.) в контексте изучения Великой французской революции. Депон. ГНТБ України. – К., 1993; Историческая мысль Франции и России (70-е гг. ХІХ – 40-е гг. ХХ вв.). – К., 1994; Теория “исторического синтеза” Анри Берра // Французский ежегодник 1968. – М., 1970; Письма И.В. Лучицкого / Вступ. статья, комментарии // Французский ежегодник 1987. – М., 1989; Провідні тенденції світової історіографії ХХ ст. і проблема кризи сучасної української історичної науки // УІЖ. – 1998. – № 5; 1999. – № 1; Иван Васильевич Лучицкий // Портреты историков. Время и судьбы. В 2-х тт. – Т.2. Всеобщая ист. Отв. ред. Г.Н.Севастьянов и др. – М.–Иерусалим, 2000.

Лит.: Анкета Таран Л.В.

↓ *Святослав Юсов*

↓
ТЕРЕНТЬЄВА
Наталія
Олексіївна

(02.05.1947, м.Ленінград) – дослідник укр.-грецьких зв’язків, к.і.н. (1988). Із службовців. У 1972 закінчила ф-т романо-германської філології КДУ. 1969-1978 – працювала перекладачем з англ. мови в Київ. відділенні ВАТ “Інтурист”, 1978-1980 – у Держ. комітеті по зовнішньоекон. зв’язках (Іракська республіка). З 1981 – м.н.с., н.с., с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. З 1993 – зав. відділом-кабінетом укр.-грецьких відносин Ін-ту історії України НАНУ. Віце-президент Укр.

нац. Комітету по вивченню країн Півд.-Схід. Європи, чл. Рос. т-ва по вивченню XVIII ст., на громадс. засадах президент т-ва “Україна – Греція”, чл. нац. географ. т-ва (США). В Ін-ті історії АН УРСР захистила канд. дис. “Економічні, наукові та культурні зв’язки СРСР та Греції (70-80 рр. XX ст.)” (наук. кер. – чл.-кор. НАНУ, професор *П.С. Сохань*). Була стипендіатом Ін-ту балканських досліджень (м.Салоники, 1990), Мін-ва нац. економіки Греції (1997), Афіняського ун-ту ім.І.Каподістрії (1998), благодійн. фонду “Олександр Онасіс” (1999). Автор понад 60 наук. праць з проблем укр.-рос.-грецьких зв’язків у галузі економіки, науки і культури (XVIII – XX ст.), етнокультурної адаптації греків у зарубіжних країнах, новогрецького просвітництва, нац. освіти в Україні.

Тв.: 3 історії економічних контрактів між СРСР та Грецією // УІЖ. – 1985. – №9; Участь українських вчених та спеціалістів в міжнародних наукових контактах // Проблеми історії суспільствознавства і техніки. – М., 1986. – №3; Політичні, суспільні та культурні зв’язки між народами СРСР та Греції. – М., 1989 (колек. праця); Теорія та історія світової культури. – К., 1991 (колек. праця); Сторінки історії народів України та Греції. – Донецьк, 1991; Греко-радянські зв’язки: економіка, наука, культура. 1924-1991. – К., 1992; Греко-російсько-українська єдність: 1000-річчя розвитку. – Донецьк, 1993 (колек. праця); Українська Еллада // Відродження. – 1994. – №4; Елінізм в Україні. – Афіни, 1996 (грецькою мовою); Украина – Греция: штрихи к портрету экономического сотрудничества. – К., 1998; Греки в Украине: прошлое и настоящее. – К., 1999.

Лит.: Анкета Терентьєвої Н.О.; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип. 1. – К., 1998. – С.319-320.

✓ *Наталія Васильєва*

(14.04.1939, м.Київ) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1988), професор (1992), академік Української академії історичних наук (1999). Автор понад 100 наукових праць. Зі службовців. У 1963-1987 працював в Ін-ті історії АН України на різних посадах: ст.лаборантом, м.н.с., з 1976 – с.н.с. відділу Жовтневої революції і громадянської війни. У 1971 в Ін-ті історії АН України захистив канд. дис. “Вибори до міських дум України у 1917 р.” (наук. кер. – акад. *М.І. Суржуненко*). 1988 там же захистив докт. дис. “Економічна політика радянської влади на Україні в період громадянської війни 1918-1920” Від 1987 і по сьогодні працює у Київському державному лінгвістичному ун-ті (до 1994 – Київський державний педагогічний ін-т іноземних мов), де з жовтня 1991 очолює кафедру історії України та зарубіжних країн.

**ТЕРЕЩЕНКО
Юрій
Іларіонович**

Тв.: Політична боротьба на виборах до міських дум України в період підготовки Жовтневої революції. – К., 1974; Великий Октябрь и становление социалистической экономики на Украине. Очерк истории экономической политики. 1918-1920 (у співавт.). Брав участь у підготовці колективних монографій: Історія Української РСР. Т.5-6. – К., 1977, 1984 (укр. і рос. вид.); Історія народного господарства. – Т.2. – К., 1984; Історія Києва. – Т.3, кн.1. – К., 1984, де він є автором низки розділів, присвячених періоду 1917-1920 рр.; Історія України. – Кн.1: Від найдавніших часів до 1917 р. – К., 1995 (у співавт.); Історія України від найдавніших часів до утвердження незалежної держави. Навч. посібник. – К., 1993; Україна і європейський світ: нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. – К., 1996; Вячеслав Липинський. З епістолярної спадщини. – К., 1996 (у співавт.); Український патріот з династії Габсбургів. – К., 1999 (у співавт.); Причинки до історії галицького консерватизму // Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика. – К., 2000 (гол. ред. зб.).

Ю.І.Терещенко є ініціатором і головним редактором періодичного збірника наукових праць “Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія: Історія, економіка, філософія”, перший випуск якого вийшов 1997.

Лит.: Анкета Ю.І.Терещенка; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С. 320.

✓ *Віктор Даниленко*

ТЕЛЕГІН Дмитро Якович

(26.10.1919, с.Плисове Зміївського р-ну Харківської обл.) – дослідник історії населення кам'яного віку та епохи міді України, археології доби українського козацтва, д.і.н. (1967), професор (1978), лауреат Державної премії України (1977), лауреат Міжнародної премії “Золотий скіф” (1994), лауреат премії ім.В.Хвойки Українського товариства охорони пам'яток історії і культури (1995). З селян. У 1948 закінчив іст. ф-т Чернівецького ун-ту, аспірантуру Інституту археології АН України, у 1953 в Ін-ті археології АН України захистив канд. дис. “Неолітичні пам'ятки Середнього Дінця” (наук. кер. – акад. П.П.Єфіменко). У 1951-1959 працював в Ін-ті археології АН України м.н.с., с.н.с. У 1967 в Ін-ті археології АН СРСР захистив докт. дис. “Дніпро-донецька неолітична культура”. З 1967 до 1986 очолював відділ первісної археології, а потім – археології кам'яного віку. З 1986 – виконував обов'язки заступника редактора журналу “Лаврський альманах”, з 1987 працює на посаді пр.н.с. у Національному Києво-Печерському історично-культурному заповіднику, більше 20 років очолює секцію пам'яток археології Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (з 1980). Опублікував близько 350 наукових праць, у т.ч. 10 монографій, більше ніж 10 науково-популярних брошур, проблемні статті.

Тв.: Дніпро-донецька культура. – К., 1968; Середньостогівська культура епохи міді. – К., 1973; Археологія України. – К., 1994 (у співавт.); 3 глибини віків. – К., 1962; Про що розповідають кургани. – К., 1971; Вартові тисячоліть. – К., 1991; Про роль носіїв неолітичних культур Дніпро-днінського регіону в етногенетичних процесах: слов'яни і балти // Археологія. – 1996. – №12.

Лит.: До 80-річчя Дмитра Яковича Телегіна // Археологія. – 1999. – №3; Життя – горіння // Вісник. – 1999. – №2.

✓ Любов Шепель

(7.IY.1919, с.Лука Житомирського р-ну Житомирської обл.) – дослідник давньої історії східних слов'ян, археолог-славіст, д.і.н.(1983). Із селян. У 1939 закінчив заочно істор. фак-тет Одеського пед. ін-ту. У 1939-1941 рр. служив в армії. Учасник радянсько-фінської та Великої Вітчизняної війни. В 1943 потрапив у полон – був у німецьких концтаборах “Майданек” і “Флосенбург”. Звільнився з концтабору під час повстання в 1945. У 1946 р. працював у Бердичівському краєзнавчому музеї зав. археолог. відділом. У 1947-68 – зав. відділом, згодом заст.дир-ра Чернівецького краєзнавчого музею. З кін. 40-х рр. запровадив систематичне вивчення археологічних пам'яток Чернівецької й сусідніх обл. На початок 80-х рр. експедиції, які він очолював або брав у них участь, відкрили понад тисячу археологічних пам'яток. Зокрема, розкопав давньоруське літописне місто Василів на р.Дністер.

Під керівництвом д.і.н., професор Довженка В.Й. підготував канд. дис. на тему “Північна Буковина IX-XIV ст. за археологічними даними”, яку захистив у 1967 в Ін-ті Історії АН УРСР. З лютого 1968 – старший викладач каф. історії СРСР та УРСР іст. ф-ту Чернівецького держ. ун-ту(ЧДУ). З того часу і до кін. 70-х рр. очолював археологічні експедиції ЧДУ. З 1970 до 1980 р. працював с.н.с. відділу історії Півн. Буковини та конкретних соціальних досліджень Ін-ту історії АН УРСР (м.Чернівці), одночасно викладав курс археології в ЧДУ. У 1983 захистив докт. дис. на тему “Общинний устрій східних слов'ян VI-X ст.(за археологічними даними Півн. Буковини)”. Захист відбувся в Ін-ті археології АН СРСР, у якому вчений після захисту працював п.н.с. сектора слов'яно-руської археології. В Москві під час горбачовської перебудови став одним з організаторів українського культурного т-ва “Славутич” й Українського історичного клубу. Основні напрямки досліджень стосуються проблем слов'яно-руської археології, общинного устрою східних слов'ян, економічної, соціальної та політичної еволюції східнослов'янського суспільства (VI-XIII ст.), становлення східнослов'янської державності тощо. Автор понад 170-ти наук. пр. і 20 наук.-популярних.

ТИМОЩУК
Борис
Онисимович

Тв.: Північна Буковина – земля слов'янська. – Ужгород, 1969; Слов'яни Північної Буковини У-ІХ ст. – К., 1976; Давньоруська Буковина (Х-перш. пол. ХІУ ст.) – К., 1982; Кодын – славянские поселения У-УШ вв. н.э. на р. Прут. – М., 1984. (у співавт.); Восточнославянская община УІ-Х вв. н.э. – М., 1990; Языческие святилища древних славян. – М., 1993. (у співавт.); Восточные славяне: от общины к городам. – М., 1995; Східні слов'яни УІІ-Х ст.: полюддя, язичництво, початки держави. – Чернівці, 1999.

Лит.: Б.О.Тимошук: бібліографічний покажчик (до 80-річчя від дня народження). – Чернівці, 1999.

↓ Святослав Юсов

ТИЧИНА

Анатолій

Костянтинович

(12.01.1932, с.Кошелівка Червоноармійського р-ну Житомирської обл.) – дослідник соціальних аспектів управління виробництвом, історії українського національного відродження, д.і.н.

В 1954 закінчив іст.-філол. ф-т Житомирського пед. ін-ту. 1954-1975 – працював у закладах народної освіти: завуч, директор школи, завідувач райвно. 1965-1967 – аспірант Національного пед. ін-ту ім.М.П.Драгоманова. В 1967 захистив канд. дис. “Робітничий клас України в управлінні виробництвом (1926-1929 рр.)” (наук. кер. – д.і.н. О.Б.Слуцький). З 1967 – викладацька і наукова робота у Житомирському пед. ін-ті. З 1975 працює в Ізмаїльському пед. ін-ті: ректор (1975-1986), завідувач кафедрою історії України, професор. 1991 в Ін-ті історії НАН України захистив докт. дис. “Соціально-політичний механізм управління виробництвом: історичний аспект (1926-1934 рр.)”. Оpubліковано понад 40 праць.

Тв.: Робітничий клас і управління виробництвом. – К., 1973; Робітничий клас Радянської України в управлінні державою. – К.-Одеса, 1985; Українське національне відродження (ХІХ – початок ХХ ст.). – Ізмаїл, 1993 (у співавт.); Українське Придунав'я: історія, етнокультурний розвиток. – Ізмаїл, 1995; Ізмаїл. Історичний нарис. – Ізмаїл, 1997 (у співавт.); Про поняття “народ” // Наук. вісник ІДПІ. Вип.3. – 1998; До питання української державності // Перспективи. – 1999. – №1.

Лит.: Анкета А.К.Тичини

↓ Олена Ковальчук

ТКАЧЕНКО

Микола

Михайлович

(псевдонім Микола Михайленко, 23.12.1892 (ст. ст.), м. Тальне, тепер Черкаської обл. – 7.11.1965, м. Київ) – дослідник соціально-економічної історії України ХУІІ-ХУІІІ ст., археограф, архівіст, джерелознавець, літературознавець. Народився в українській селянській родині. Закінчив Другу чоловічу гімназію у м. Києві

(1911) та іст.-філол. ф-т Ун-ту св. Володимира (1916). Наукову працю розпочав ще в університеті під керівництвом професор *В.Ю. Данилевича* по темі: “Київська сотня Переяславського полку за Рум’янцевською ревізією”. Знав німецьку, французьку, російську, польську, латинську та грецьку мови.

З 1918 працював у ВУАН в Історично-географічній комісії, Історичній секції Українського наукового товариства у Києві, Всеукраїнському археологічному комітеті, Комісії Степової України, Археографічній комісії (у 1931-1933 її керівничий). Асистент кафедри історії України і бібліотекар у Київському ІНО. У 1924-1927 – аспірант, у 1927-1930 – н.с. Науково-дослідної кафедри історії України у Києві *М.С. Грушевського*. 15.06.1927 захистив промоційну працю на тему “Закріпачення селян на Лівобережжі в ХУП-ХУШ ст.” (науковий керівник професор *О.С. Грушевський*). У 1928 заарештований органами ДПУ УСРР, але в тому ж році звільнений. Під його керівництвом і безпосередньою участю готувались збірки документів “Акти до історії селян”, “До питання про вивчення та видання матеріалів з історії передкапіталістичних підприємств на Україні”, “Робітничий рух на Україні за часів австро-германської окупації 1918 р.”, “Збірник бібліографічних матеріалів (мемуари, преса) з історії Жовтня та громадянської війни на Україні”, “Матеріали з історії селянських воєн в ХУП ст.”. У 1933 звільнений з ВУАН “як класовий ворог”. У 1930-х – викладач географії київської середньої школи для дорослих № 11. З 1939 за сумісництвом працював в Ін-ті української літератури ім. Т.Г. Шевченка АН УРСР, де виконував тему “Історично-географічні відомості про містя перебування Т.Г. Шевченка на Україні”. З 1942 н.с. Ін-ту історії та археології АН УРСР у м. Уфі (Башкирія). 1942 захистив канд. дис. У 1947 звільнений з Ін-ту історії АН УРСР буцімто за “хронічне невиконання планів у 1942-1946 рр.” У 1947-1952 – с.н.с. Ін-ту історії та теорії архітектури, у 1952-1963 – с.н.с. Ін-ту літератури АН УРСР. З 1963 на пенсії. 16.01.1964 захистив докт. дис. “Начерки з історії селян на Лівобережній Україні”. Досліджував питання соціально-економічної історії України ХУП-ХУШ ст., української історіографії, джерелознавства, шевченкознавства.

Тв.: Про Київські стародруки ХУП і початку ХУП ст. (1616-1721 рр.) // Бібліологічні вісті. – 1924. – Ч.1-3. – С.83-93. (Підпис – М.Михайленко); Наукове розроблення Румянцевської ревізії // Україна. – 1924. – Кн.3. – С.39-52; М. Остер в ХУП-ХУІІІ вв.: За Румянцівською ревізією та іншими матеріалами // ЗІФВ ВУАН. – Кн.УІ. – К., 1925. – С.151-207; Канівська сотня Переяславського полку за Рум’янцівською ревізією: Студія з економічного та соціального питання Полтавського Подніпров’я // ЗІФВ ВУАН. – Кн.УІІ-УІІІ. – К., 1926. – С.242-307; Список праць О.М.Лазаревського та праць про нього: [З передмовою та покажчиками] // Український Археографічний збірник. – Т.2. – К., 1927. – С.ЛІ-LXXX; Гуманщина в ХУІ-ХУІІ вв. // ЗІФВ ВУАН. – Кн.ХІ. – К.,

1927. – С.11-40; 3 нової історіографії Чернигова // Чернігів і Північне Лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали. – К., 1928. – С.488-500; Археографічні студії Володимира Антоновича // Український Археографічний Збірник. – Т.ІІІ. – К., 1930. – С.325-346; Нариси з історії селян на Лівобережній Україні в ХУІІ-ХУІІІ вв. – Т.1, вип.1. – К., 1931; Іван Франко – видатний дослідник шевченківської спадщини // Дніпро. – 1956. – № 9; Літопис життя і творчості Т.Г. Шевченка. – К., 1961; Упорядкування: Шевченко Т.Г, Повне зібрання творів: В 6-ти тт. – Т.3. Драматичні твори, Повісті. – К., 1963.

Бібліогр.: Білокінь С.І. Київська школа акад. М.С. Грушевського // УІЖ. – 1996. – №5. – С.127-131; Юркова О.В. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999. – С.411-413.

Літ.: Ткаченко Микола Михайлович: [Некролог] // УІЖ. – 1965. – № 12; Білокінь С.І. Київська школа акад. М.С. Грушевського // УІЖ. – 1996. – №5. – С.116-131; 1999. – № 5. – С.110-118; Юркова О.В. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Едиційна археографія в Україні у ХІХ-ХХ ст.: плани, проекти, програми видань. – Вип.1. – К., 1993; РЕІУ. – Т.4. – С.277; ЕУ. – Т.9. – С.3222; Епс. of Ukr. – Vol.5. – P.277; Вчені інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – К., 1998. – Вип.1. – С.326.

Ігор Верба

ТОЛОЧКО Петро Петрович

(21.02.1938, с. Пристроми Переяслав-Хмельницького району Київської обл.) – фахівець в галузі археології та середньовічної історії східних слов'ян, д.і.н. (1981), проф., акад. НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1983, 2002) та премії НАН України ім.М.С.Грушевського (1992), політичний діяч.

Після закінчення іст. ф-ту КДУ ім.Т.Г.Шевченка в 1960 і короткочасної музейної роботи свою наукову долю пов'язав з Ін-том археології НАН України: 1966-1970 – вчений секретар Ін-ту, з 1974 – зав. відділом археології Києва, 1982 – зав. відділом давньоруської і середньовічної археології, з 1987 – директор Ін-ту. У 1966 захистив канд. дис. “Питання історичної топографії древнього Києва”, у 1981 – докт. дис. “„Київ і Київська земля в епоху феодальної роздробленості Русі ХІІ-ХІІІ ст.”. З 1993 по 1998-віце-президент НАН України.

Особливе місце в дослідженнях посідає стародавній Київ, яким займається більше 35 років. У 1970 створив Київську постійно діючу археологічну експедицію, яка здійснила широкомасштабні розкопки в історичній частині міста. Це дозволило зробити ряд нових важливих висновків про його соціально-історичний розвиток. А відкриття на

Подолі зрубних будівель (розкрито близько 100 жител і майстерень) повністю розвіяло міф про напівземлянкову забудову столиці держави. Низка статей і публікацій присвячена пам'яткам кам'яної архітектури, проблемам побудови Софійського собору. Результати досліджень у Києві узагальнені в монографіях "Історична топографія стародавнього Києва" (1970), "Древний Киев" (1983), "Киев и Киевская земля в период феодальной раздробленности XI-XIII веков" (1980), "Парк-музей "Древний Киев" (1989). Він є одним з авторів (і редактором) фундаментальної монографії "Новое в археологии Киева" (1981), для якої підготував розділи про нові археологічні дослідження міста, його походження і ранні етапи розвитку, ремісниче виробництво, торгівлю. Аналіз археологічних матеріалів і писемних джерел дав змогу Т. достатньо обґрунтовано довести, що чисельність населення цього важливого середньовічного центра становила 50 тис. чоловік.

Під його редакцією надрукована велика кількість наукових праць, серед яких 7 київських збірників (1972-1993), де головну увагу приділено публікації і інтерпретації матеріалів, здобутих розкопками у Верхньому місті, на Подолі, на околицях. Виявлені в останні десятиліття пам'ятки матеріальної культури є унікальними, вони істотно збагатили джерелознавчу базу киевознавчих досліджень.

Крім Києва, дослідник провадив розкопки і в інших містах. 1979 він досліджував Вишгород, де у північно-східній частині дитинця було виявлено житлові і господарські споруди. 1982-1984 керував Дніпровською Давньорурською експедицією під час робіт на городищах Іван і біля с.Ходорів на Середньому Дніпрі. Вчений вивчав виявлені поселення сільського типу на р.Тетерів (1962-1963), укріплені центри на Київщині та Черкащині (1973).

Археологічні матеріали зі столиці Київської Русі, а також з інших міст і сіл, разом з письмовими джерелами, дозволили підняти й вирішити цілий ряд актуальних питань не лише з проблеми урбанізації Східноєвропейського регіону. Тому важливе місце в розробках Т. зайняла книга "Древняя Русь (очерки социально-политической истории)" (1987), в якій автор дослідив питання зародження й функціонування давньоруської державної системи, формування народності, введення на Русі християнства й ролі православної церкви в житті країни, міжнародні зв'язки і т.д. Тематично книга стала продовженням вже згаданої монографії "Киев и Киевская земля в период феодальной раздробленности XII-XIII веков" та деяких інших праць. Але проблема походження й розвитку давньоруського міста і надалі залишається в сфері професійних інтересів дослідника. Цій темі присвячено ряд нових публікацій, а також монографія "Древнерусский феодальный город" (1989). В ній на добротній джерельній основі досить аргументовано

відстоюється теза про взаємозалежність процесів містобудування й становлення держави, а також про феодальну суть давньоруських “градів” Ще одним важливим науковим напрямом є вивчення літописання, результатом чого стала поява книги “Літописи Київської Русі” (1994). В цій монографії також є оригінальні авторські спостереження й висновки. Зокрема, це стосується до датування й місця написання Найдавнішого зводу 1039 р., авторства “Повісті минулих літ”, часу появи та характеру “Поучення” Володимира Мономаха, обсягу Київського літописання XII ст., структури галицько-волинського літописного зводу, авторства Новгородського літопису другої половини XII ст.

У фундаментальному узагальнюючому дослідженні “Київська Русь” (1996) вдало поєднані археологічні розробки Т. з його висновками, отриманими при аналізі письмових джерел: утворення й політична історія Київської Русі, соціальний і етнічний розвиток східних слов’ян в IX–XIII ст., питання християнської церкви і культури.

Дослідження в галузі історії та археології Київської Русі лягли в основу при написанні розділів в багатотомних виданнях: “Історія Української РСР” (том I), “Історія Києва” (том I), “Археологія Української РСР” (том 111). Грунтовним посібником для викладачів, студентів, учнів старших класів став двохтомник “Давня історія України”, що був опублікований в 1994–1995 рр. (Т. – гол. ред. і автор кількох розділів). Він також автор багатьох науково-популярних книжок: “Таємниці київських підземель”, “Нащадки Мономаха”, “Історичні портрети”, “Володимир Святий. Ярослав Мудрий” Редактор академічного журналу “Археологія” та науково-популярного часопису “Київська старовина” Всього Т. – автор понад 300 наук. праць, в т.ч. 17 монограф., досліджень. Його перу належить понад 200 публіцистичних і белетристичних праць, у яких розглянуті важливі проблеми становлення української державності, формування політичної нації і громадянського суспільства, визначення місця та змісту національної ідеї.

Високий і міжнародний авторитет Т., що зокрема знайшло відображення в публікації його робіт в Німеччині, Франції, Канаді, США, Болгарії, Росії, Польщі. Він – член Виконавчого комітету та голова Національного комітету Міжнародної унії слов’янської археології, член-кореспондент Центрального Німецького інституту археології, член Академії Європи.

Займаючись науковою діяльністю, Т. проводить і значну науково-організаційну, педагогічну й громадську роботу. Під його керівництвом цілий ряд спеціалістів захистили докторські та кандидатські дисертації. Він читає курси лекцій у вітчизняних та зарубіжних університетах. Є головою спеціалізованої вченої ради

по захисту докторських дисертацій при Інституті археології НАН України. В свій час був одним із ініціаторів створення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, а з 1989 його Голова. Нині Т. Народний депутат Верховної Ради України, перший заступник Голови Комітету ВР України з питань науки і освіти.

Лит.: П.П.Толочко – дослідник старожитностей Русі-України // Історія Русі-України (Історико-археологічний збірник). – К., 1998.

✓ Валерій Смолій

(09.01.1875, с.Купновичі Руднівського повіту, тепер Самбірського р-ну Львівської обл. – 21.12.1930, м.Краків, Польща) – дослідник історії України ІІІ-XX ст., політолог, сусп.-політ. діяч, дипломат. У радянській історіографії він характеризувався вкрай тенденційно з неодмінними ярликами “галицький фашистський історик” й ін. Із селянської родини. Навчався в Самбірській гімназії та на філос. ф-ті Львівського ун-ту. Учень *М.С.Грушевського*. Після закінчення ун-ту (1899) протягом 10 років працював викладачем історії, латин., грец. й нім. мов і літератур у гімназіях міст Перемишля, Бережан та Львова, 1910-1914 – доцент каф. історії Австрії Львівського ун-ту. Одночасно (з кінця ХІХ ст.) вів активну дослідницьку роботу, був обраний д. чл. НТШ у Львові (1913-1915 – урядуючим головою НТШ), друкувався в “Записках НТШ”, декілька років редагував їх. Важливі археогр. публікації (“Матеріали до історії Галичини (1648-1657 рр.)”, “Донесення римських нунціїв про Україну 1648-1657 рр.” й ін.) вміщені у 4-х томах “Жерел до історії України-Руси” 1921 залишився в Англії як емігрант, того ж року переїхав до Німеччини, де працював редактором берлінських журналів “Українське слово”, “Літопис політики, письменства і мистецтва” (1921-1925), організував видавництво “Ратай”, друкувався у редактованих В.Липинським збірниках “Хліборобська Україна”, читав лекції на політичні та історичні теми студентам нім. вузів.

1925 повернувся до Львова, де два роки редагував двотижневик “Політика”, в якому вмістив серію статей про сусп.-політ. погляди й діяльність М.П.Драгоманова. 1927 вчений виїхав до Польщі, де з 1928 р. і до самої смерті працював професор української та східноєвропейської історії Ягеллонського ун-ту (м.Краків).

Створив та відстоював у полеміці з численними опонентами власну концепцію політ. історії України, яка досі відома лише вузькому колу фахівців і ще має бути осмисленою вітчизняною історіографічною думкою.

Тв.: Матеріали до історії Хмельниччини // ЗНТШ, 1896. – Т.14. – С.1-14; Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р. – Львів, 1898; Київська

ТОМАШВСЬКИЙ

**Степан
(Стефан)
Теодорович**

козаччина 1855 р. Львів, 1902; Хмельниччина в Галичині і її хиби. Львів, 1906; Причинки до історії Мазепинщини. – Львів, 1910; Наша політика і професор Грушевський. Львів, 1913; Один момент під Зборомом 1649 р. Львів, 1914; Перший похід Б.Хмельницького в Галичину. – Львів, 1914; Пам'яті творців Галицької державності // Стара Україна. – 1924. – №12. – С.175-179; Під колесами історії. Нариси і статті. Берлін, 1922; Українська історія: Нарис І: Старинні і середні віки. – Львів, 1919; Історія і політика // Хліборобська Україна. – Відень, 1921. – 36.5.6; Трагедія Драгоманова // Політика. Львів, 1925. – №1-6. С.27-30; Драгоманов і молодь // Там же. – С.44-46; Драгоманов і Галичина // Там же. – С.78-84; Про ідеї, героїв і політику. Львів, 1929; 10 літ українського питання в Польщі. – Варшава, 1929 та ін.

Бібліогр.: Крип'якевич І. Степан Томашівський // ЗНТШ. 1931. Т.151. – С.225-230.

Лит.: Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. Прага, 1923; Те ж. К., 1996. С.135,186,195-197, 199, 212; ЕУ. Т.9. – 1980. С.3236-3237; Потульніцький В.А. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці). – К., 1992. С.119-126, 152-161; Потульніцький В. Чи все щастя в соборності? (Про політичні та історичні погляди С.Томашівського) // Старожитності. – 1994. – №5/6. С.6-9; – 1995. – №3/4. – С.10-12; Романюк М. Томашівський Степан // Укр. журналістика в іменах. Вип.І. Львів, 1994. – С.181-183; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.143-146; Буравченков А. Томашівський Степан // Малий словник історії України. – К., 1997. – С.390; Оглоблин О. Томашівський Степан // ЕУ. – Т.9. 1980. – С.3236-3237; С.Томашівський: Історик, політик, публіцист [Зб. статей]. – Львів, [1931]; Боршняк Н. Степан Томашівський: до відносин з Михайлом Грушевським // Український історик. – 1996. – №1/4. – С.291-296; Боршняк Н. Ст.Томашівський: початки наукової та громадської праці до 1914 року // Україна в минулому. К., Львів, 1992. – Вип.2. – С.93-115; [Борщак І.К.] С.Томашівський – історик // Україна (Париж). – 1951. – №6. – С.432-436; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.37.

Геннадій Стрельський

✓
ТРОНЬКО
Петро
Тимофійович

(12.07.1915, с.Заброди Богодухівського р-ну Харківської обл.) – фахівець з проблем історичного краєзнавства та історико-культурної спадщини України, засновник сучасної школи істориків-краєзнавців, дослідник історії України періоду Великої Вітчизняної війни. Держ. і громад. діяч, д.і.н. (1968), проф. (1995), акад. АН УРСР (нині – НАН України) (1978), перший віце-президент Всеукраїнської академії історичних наук, засл. діяч науки і техніки України (1990), Лауреат Держ. премії СРСР в галузі науки та техніки (1976), Премії Ленінського комсомолу (1984), Республіканської премії ім. М.Остров-

ського (1987), Почесний проф. Дніпропетровської гірничої акад., Дніпропетровського Національного ун-ту, Кіровоградського пед. ун-ту, Полтавського пед. ін-ту, почесний доктор наук Харківського та Дніпропетровського Нац-них ун-тів, почесний громадянин м.м. Богодухова (Харків. обл.), Канева (Черкас. обл.), Лебедина (Сум. обл.), Переяслава-Хмельницького (Київ. обл.). Депутат Верховної Ради УРСР 9 скликань (1947-1951, 1960-1985). Учасник Великої Вітчизняної війни. Має урядові нагороди: ордени (13) і медалі (19) СРСР, України та Росії, серед них – ордена Червоної Зірки (1943), Леніна (1961), Трудового Червоного Прапора (1958, 1965, 1971, 1973), Дружби народів (1975), Вітчизняної війни I ступ. (1985), Жовтневої революції (1985), За заслуги III ступ. (1995), Богдана Хмельницького II і III ступ. (1997), орден Держави з присвоєнням звання Героя України (2000); почесні грамоти Української (1975, 1981), Естонської (1974) та Білоруської (1975) РСР.

Народився в селянській сім'ї. З 1933 працював робітником на шахті, учителем, поміч. директора по вих. роботі, заст. дир. в навч. установах (Харк.обл.), заст. дир., дир. Лебединського дит. будинку, комсомольським працівником. У 1939 обирався депутатом Народних Зборів у Зах. Україні. З 1939 по 1941 – перший секретар Станіславського обкому ЛКСМУ. Під час Великої Вітчизняної війни був на політ. роботі у діючій армії кількох фронтів. З 1943 по 1947 I-й секретарь Кисвського обкому і міському комсомолу, II-й секретарь ЦК ЛКСМУ. У 1948 закінчив (екстерном) Київський держ. ун-т ім. Т.Шевченка. В цьому ж році зарахований в аспірантуру Академії суспільних наук при ЦК ВКП(б), де під керів. д.і.н., проф. Л.С.Гапоненка підготував й захистив у 1951 канд. дис. “Комсомольське підпілля України в боротьбі проти гітлерівських загарбників в роки Великої Вітчизняної війни”. В 1951-1961 – на партійній роботі. В 1961-1978 – заст. Голови Ради Міністрів УРСР. Працюючи на цій держ. роботі понад 17 років, займався розвитком освіти України всіх рівнів, розвитком культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, охорони історико-культурної спадщини. Роботу в парт. і держ. органах поєднував з науковою діяльністю. Був одним із ініціаторів створення та Головою Правління Українського т-ва охорони пам'ятників історії та культури (1967 – 1988), ініціатором створення Музею народ. арх-ри і побуту в Пирогово (Київ) та Національно-культурного заповідника козацької слави на о. Хортиця. В 1968 захистив докт. дис. “Український народ в боротьбі проти гітлерівських загарбників в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.)”. У 1978-1979 – віце-президент АН УРСР. З 1980 в Ін-ті історії АН УРСР – зав. відділом регіональних проблем історії України. З 1988 по т.ч. – радник при дирекції, зав. відділом регіональних проблем історії України Ін-ту історії України АН УРСР (нині – НАН України). З 1986 – віце-президент Міжнар. комітету славистів. З 1990 – Голова Правління Всеукраїнської спілки

краєзнавців. В умовах незалежної України широко розгорнув координацію діяльності по охороні та відтворенню видатних пам'яток історії та культури. Радник Президента України з питань історико-культурної спадщини (1996), голова Комісії по відтворенню видатних пам'яток історії та культури при Президентіві України (1996), голова Благодійного фонду по відтворенню видатних пам'яток історико-культурної спадщини ім. Олеса Гончара (1996).

В наукових працях радянського часу висвітлював багатогранні процеси історії радянського суспільства, культурного будівництва, розвитку й зміцнення дружби народів. Займався дослідженням проблем історії Великої Вітчизняної війни, історичного краєзнавства, пам'яткознавства, останніми займається й нині. Одним з важливих аспектів наукової і організаційної діяльності було керівництво (з 1965) підготовкою і створенням "Історії міст і сіл УРСР" в 26-ти томах (нині – керує підготовкою нового видання). З 1982 координує підготовку томів Зводу пам'яток історії і культури народів СРСР по Українській РСР (після 1991 – "Звод пам'яток історії та культури України") Був (або є) автором, упорядником, головним або відповідальним редактором багатьох колективних монографій, збірників документів, зокрема: Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза. 1941-1945 гг. В 3-х т. – К., 1967-1969; История Украинской ССР. Т.7. – К., 1978; История Киева. Т.2, кн.3. – К., 1982; Репресоване краєзнавство (20-30-і роки). – К., 1991, Нагороди України: Історія, факти, документи: у 3-х т. – К., 1996 та ін. З 1992 – голова Головної редколегії науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією", гол. ред. ж. "Краєзнавство", чл. редакційної ради й головної ради ж. "Пам'ятки України", ж. "З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КДБ" тощо.

Автор понад 600 праць, у т.ч. 17 монографій.

Гол.тв.: Безсмертя юних. – К., 1957; В боях за Вітчизну (1940-1945 рр.). – К., 1958; Народу сила незборима. – К., 1968; Подвиг твоих отцов. – М., 1970; Защищая Советскую Родину. – М., 1979; Летопись дружбы и братства. – К., 1981; Безсмертний подвиг. – К., 1985; Розповідь про безсмертний подвиг. – К., 1987 (у співавт.); Увічнена історія України. – К., 1992 (у співавт.); Краєзнавство у відродженні духовності та культури. Досвід, проблеми, перспективи. – К., 1994; Навічно в пам'яті народній. – К., 1995; Історичне краєзнавство: крок в нове тисячоліття. – К., 2000; Згадаємо всіх поіменно. – К., 2001.

Літ.: Анкета Тронька П.Т.; История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.735; УРЕ. – Т.2. – К., 1984. – С.263; РЕІУ. – Т.4. – С.300; ЕИ. – V.5. – 1993. – P.277-278; З любов'ю до України. – К., 1995; Хто є хто в Україні. – К., 1997. – С.523; Удод Л. П.Т. Тронько. Портрет на тлі епохи. – Дніпропетровськ, 2000; П.Т. Тронько. Біобібліобіографічний покажчик. – К., 2000.

√ Валерій Смолій.

(17.06.1951, с.Рогізна Сквирського р-ну Київської обл.) – дослідник історії укр. еміграції й укр. діаспори, політ. течій укр. зарубіжжя, етнополітичних процесів та міжнародних відносин в Україні, педагог, д.і.н., професор, лауреат Держ. премії України в галузі науки та техніки (2001).

У 1968-1973 – студент іст. ф-ту КДУ ім.Т.Шевченка. 1973-1978 – стажист-дослідник, молод. наук. співробітник Ін-ту історії АН УРСР. 1978 у цьому ж Ін-ті захистив канд. дис. присвячену аналізу політико-ідеологічних засад і практики націоналізму й фашизму в 1920-1930-х рр. (наук. кер. – д.і.н., професор Р.Г.Симоненко). 1978-1991 – молодший, старший, провідний наук. співробітник, зав. сектором Ін-ту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР. 1991-1996 – зав. сектором, зав. відділом Ін-ту соціології НАН України. 1994 в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України захистив докт. дис. на тему “Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище”. 1996-2000 – перший заступник Міністра, перший заступник Голови Державного комітету України у справах національностей та міграції. З 2000 – професор кафедри соціальної і гуманітарної політики, з жовтня 2001 – декан денної форми навчання Української Академії державного управління при Президентові України.

В.П.Трощинський заступник головного редактора “Енциклопедії української діаспори”, член редакційної колегії журн. “Українська діаспора” та ін. видань. Автор понад 120 друк. праць: монографій, брошур, статей у вітчизняних і зарубіжних виданнях.

Тв.: Зловісне обличчя неофашизму. – Братислава, 1987; Українці в зарубіжному світі. – К., 1991 (у співавт.); Зберігаючи українську самобутність. – К., 1992 (у співавт.); Перша конференція української еміграції в Празі і створення Української Головної Еміграційної Ради (червень 1929) // Українська діаспора. – 1992. – Ч.1; Український соціологічний Інститут у Празі: організація і наукова праця (1924-1932) // Українська діаспора. – 1992. – Ч.2; Державна етнополітика України: історичні витоки та засади формування в сучасних умовах // Етнополітична ситуація в Україні: спроби наукової інтерпретації. – К., 1993; Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. – К., 1994; Витоки та історична доля міжвоєнної української політичної еміграції в Європі // Українська діаспора. – 1994. – Ч.4-5; Український Вільний університет крізь призму історичного аналізу // Українська діаспора. – 1995. – №7; Україна. Історико-етнографічна монографія. Кн1. – Опішне, 1999 (у співавт.); Українці в світі. – К., 1999 (у співавт.).

Лит.: Анкета В.П.Трощинського; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С.332-333; Хто є хто в Україні. – К., 1999. – С.289.

✓ Олена Ковальчук

**ТРОЯН
Сергій
Станіславович**

(1.01.1960, с.Сливки Рожнятівського р-ну Ів.-Франківської обл.) – дослідник історії Німеччини нового часу, міжнародних відносин, політолог, д.і.н.(1995), професор (2001). З сім'ї вчителів. У 1983 закінчив іст. ф-т. Чернівецького держ.ун-ту (ЧДУ) ім. Ю.Федьковича. В 1983-1988 працював учителем історії у школі №3 м.Чернівці. З 1986 по 1990 навчався в аспірантурі ЧДУ. Під керівництвом д.і.н., професор *Шаповалова В.В.* підготував і захистив канд. дис. на тему “Політична боротьба в Німеччині з питань колоніальної політики (1871-1890 рр.)”. Захист відбувся в Ужгородському ДУ. в 1990. З того року працював викладачем, згодом доцентом каф. історії нового та новітнього часу. У 1995 захистив док. дис. на тему “Ідеологія та практика німецького колоніалізму в 16-19ст.” Захист відбувся у ЧДУ. В 1998-1999 – зав. каф. політології та соціології іст. ф-ту ЧДУ. З 1999 – зав. каф. міжнар. відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського інституту “Слов'янський університет”, а також каф. політології та соціології Рівненського держ. гуман. ун-ту. Досліджує проблеми ідеології й практики німецького колоніалізму, історію зовнішньої політики Німеччини кін.ХІХ – поч.ХХ ст., проблеми сучасних міжнарод. відносин і політ. систем. Автор понад 90 наук. праць, у т.ч. монографій, брошур, навч. посібників.

Тв.: Политическая борьба в Германии по колониальному вопросу (1884-1896).– Чернівці, 1993; Германская “Срединная Европа” и ее оппоненты.– Чернівці, 1993 (у співавт.); Отто фон Бісмарк: соціально-психологічний портрет на фоні німецької історії 19 ст. – Чернівці, 1994 (у співавт.); Пангерманська концепція “Мітельєвропи” напередодні І світової війни. – Чернівці, 1995; Константин Франц і його зовнішньополітична концепція // Політологічні та соціологічні студії: 36.наук. пр. – Т.І. – Чернівці, 2000. –С.82-92; Теорія та практика німецького колоніалізму. – Чернівці, 1996; Вступ до теорії міжнародних відносин: Навч. посібн. – К., 2000; Росія – СРСР в 1901-1945 рр.: історико-політологічний аналіз: Навч. посібн. – К., 2000.

Літ.: Анкета Трояна С.С.

✓ *Святослав Юсов*

**УЛЬЯНОВСЬКИЙ
Василь
Григархович**

(6.08.1958, м. Тарногське Тарногського р-ну Вологодської обл.) – фахівець зі східноєвропейського пізнього середньовіччя, історії Церкви, науки та культури, історіографії та джерелознавства, д.і.н. (1995), проф. (1996).

Народився у вчительській родині; росіянин, православний. Закінчив із золотою медаллю Бишівську середню школу Макарівського р-ну Київської обл. (1975). Закінчив з відзнакою іст. ф-т. Київського держ. пед. ін-ту ім. О.М.Горького (1980). Закінчив аспірантуру під кер. проф. Ленінгр. ун-ту Р.Г.Скриннікова (1984).

1985 захистив канд. дис. “Соціальна і внутріполітична боротьба в руському державстві на першому етапі крест'янської війни (1603-1606 гг.)” в Ленінгр. держ. пед. ін-ті ім. О. Герцена. Докт. дис. “Росія на початку Смути: нова концепція” (1995) в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАНУ. Працював учителем Бишівської сер. школи та лектором Т-ва “Знання” (1984-1989). З 1989 ст. викладач, 1990 – доцент, 1996 – проф. Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. З 1989 – старший, а з 1995 провідний науковий співробітник Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАНУ. Лауреат премії ім. М. С. Грушевського НАНУ (1993), ім. А. Синявського (1992), Альбертського ун-ту (1995).

Автор близько 300 наукових праць. Упорядкував низку видань, спорядивши їх ґрунтовними передмовами та коментарями: “Київський літописець першої чверті XVII ст.” (УІЖ. 1989. №№ 2, 5. Співупорядник *Н. Яковенко*), “Галерея політичних смертників XVII-XVIII ст.” *В. Модзалевського* (Пам'ятки України. 1991. № 5), “Історія України” *Н. Полонської-Василенко* (Т. 1-2. К., 1992-95), “З родинної хроніки; Поезії” *М. Аркаса* (Миколаїв, 1993), “Острів Хортиця на Дніпрі: Його природа, історія та старовина” *Я. Новицького* (Запорозжя: До історії козацької культури. К., 1993), “Незнана рання праця М. С. Грушевського з русистики та джерелознавства” (Український археографічний щорічник. Вип. 2. К., 1993), “Синові України: 36 статей 1906 року на пошану проф. В. Антоновича” (К., 1993, співупорядник *С. Кіржаєв*), “Українська культура / За ред. Д. Антоновича” (К., 1993), “Духовна Україна” *М. Грушевського* (К., 1994, співупорядники *І. Гирич*, *О. Дзюба*), “З іменем святого Володимира: Київський університет у документах, матеріалах та спогадах сучасників” (Кн. 1-2. К., 1994. Співупорядник *В. Короткий*), “Моя сповідь” *В. Антоновича* (К., 1995, співупорядник *О. Тодійчук*), “Особа Сковороди” *В. Петрова* (Філософська і соціологічна думка. 1995. №№ 1-6), “Українське мистецтво” *В. Щербаківського* (К., 1995), “Воспоминання старого археолога” *М. Петрова* (Медієвістика; Історія Церкви, науки та культури: Просемінарії. Вип. 1. К., 1997), “Син України: В. Б. Антонович” (Кн. 1-2. К., 1997, співупорядник *В. Короткий*), “Нарис історії Української Православної Церкви” *І. Власовського* (Т. 1-4 у 5 кн. К., 1998), “Корпус Магдебурзьких грамот українським містам: два проекти видань 20-х – 40-х років ХХ століття” (К., 2000, співупорядники *В. Андрейцев* та *В. Короткий*), “Alma Mater. Університет св. Володимира напередодні та в добу Української революції 1917-1920: Матеріали, документи, спогади” (Кн. 1-2. К., 2000-01), “Кость Михальчук та діячі київської “Старої громади” через призму “жіночих спогадів” (Архівознавство; Археографія; Джерелознавство. Вип. 4. К., 2001). Підготував авторську програму-конспект курсу “Історія України з найдавніших часів до середини 17 ст.” (Ч. 1-2. К., 1997)

Тв.: М.С.Грушевський і Academia (К., 1993, співавтори П.Сохань та С.Кіржаєв), Российские самозванцы: Лжедмитрий 1 (К., 1993), Россия в начале Смуты: Очерки социально-политической истории и источниковедения (Ч. 1-2. К., 1993), Історія Церкви та релігійної думки в Україні: сер. 15 – кін. 16 ст. (Кн. 1-2. К., 1994), Микола Аркас, “Історія України-Русі” і Михайло Грушевський (Історія, історіософія, джерелознавство: Статті, розвідки, замітки, есе. К., 1996), Володимир Антонович: образ на тлі епохи (К., 1997, співавтор В.Короткий), Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (Кн. 1-2. К., 1997), “Русское дело в Северо-Западном крае” через призму історії магнатських архівів Сапег та Радзивіллів у ХІХ ст. (К., 1998), Академік Микола Петров (Члени-засновники Національної академії наук України: 36. нарисів. К., 1998), Київський митрополит Спиридон і його догматичний твір “Изложение о Православней истинне нашей вере” (Медієвістика. Історія Церкви, науки і культури: Просемінарії. Вип. 2-4. К., 1998-2000), “Ранній” Володимир Антонович: поза контекстами (Київська старовина. 1999. №№ 1-2), Трагедія в Лубенському Мгарському монастирі 1919 року (Київська старовина. 2000. № 6), Церковна тематика в науковій спадщині М.С.Грушевського та проблема релігійності вченого (На межі тисячоліть: Християнство як феномен культури (К., 2000).

Лит.: Анкета Ульяновського В.І.

✓ *Сергій Білокінь*

ФЕСЕНКО
Вадим
Олексійович

(02.10.1881 – [після 1958 ?]) – архівіст, краєзнавець, вчитель. Народився в дворянській родині. Закінчив історично-філологічний факультет Харківського університету (1906). До 1920 вчителював у харківських школах. У 1920-1921 – інспектор-інструктор Головархіву у Харкові, потім викладав у школах Луганська. У 1928-1929 – вчений архівіст та завідуючий Луганським окружним архівним управлінням. Член Донецького наукового при ВУАН товариства, у 1930-1933 – нештатний співробітник Комісії для вивчення соціально-економічної історії України ХУШ – ХІХ ст. ВУАН. Один із ініціаторів створення журналу “Архівна справа” Досліджував питання архівознавства та історію м. Луганська. У 1958 подав до захисту дисертацію “Луганський ливарний завод. 1795-1887 рр.” на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Подальша доля невідома.

Тв.: Разработка архивных материалов – одна из важнейших частей архивной работы // Архивный работник. – 1926. – № 1. – С.6-7; К истории возникновения города Луганська // Радянська школа. – 1926. – Жовтень. – С.85-100; 1927. – Лютий. – С.93-97; К истории города Луганська // Радянська школа. – 1927. – Березень. – С.104-120; Художественное литье на старом Луганском литейном заводе // Радянська школа. – 1927. – Червень – липень. – С.93-100; Архів Луганського ливарного заводу (1795-1887) // Записки Історично-філологічного відділу ВУАН. – Кн.ХХІ-ХХІІ. –

К., 1929. – С.317-328; Початки металургійної промисловості на Україні // Праці комісії соціально-економічної історії України при ВУАН. – Т.1. – К., 1932.

Лит.: Науково-дослідча праця з історії Луганська за архівними матеріалами Луганського округу // Бюлетень Укрцентрархіву. – 1926. – № 17. – С.14; Матяш І. Українська архівна періодика 1920-1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія. – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Висоцька В. Фесенко Вадим Олексійович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. – Вип.1 (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.329-330.

Ігор Верба

(07.11.1926, м.Кременчук Полтавської обл.) – дослідник історії зарубіжних країн, дипломат, д.і.н. Із службовців. 1948 – 1953 навчався на ф-ті міжнар. відносин КДУ ім. Т.Шевченка. 1953-1959 – викл., 1959-1962 – аспірант Ін-ту історії АН УРСР. 1962 – 1967 – м.н.с., с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1967-1970 – викл. Нац. ун-ту м. Бамако Республіки Малі. 1970 – 1974 – с.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1974-1980 – відп. працівник секретаріату ЮНЕСКО (Париж). 1980 – 1991 – с.н.с., пр.н.с. відділів сучасних зовнішньо-політ. концепцій країн, що розвиваються в Ін-ті соц. і екон. проблем зарубіжних країн АН УРСР. Аспірантуру проходив в Ін-ті історії АН УРСР. Канд. дис. “Турецько-французькі відносини в період національно-визвольної війни в Туреччині (1918-1922)”, виконану під кер. *О.К.Касименка*, захистив в Ін-ті історії АН УРСР (1964), там же захистив докт. дис. “Боротьба малійського народу за національну незалежність і соціальний прогрес (1854-1985)” (1988). Автор розділів в колективних монографіях.

Тв: Друзі і вороги революційної Туреччини (1918-1922) – К., 1968; “Україна і Близький та Середній Схід”. – К., 1968; “У боротьбі за ліквідацію колоніалізму”. – К., 1974; Разбитые оковы. Из истории борьбы малийского народа за национальную независимость и социальный прогресс. – К., 1975.

Лит.: Анкета Д.М.Філіпенка.

Григорій Лисенко

(17.03.1959, м.Чернівці) – історик-американіст, дослідник політичної історії XIX-XX ст. країн Центральної й Східної Європи, д.і.н. (2000), професор. Зі сім’ї службовців. У 1981 закінчив іст. ф-т Чернівецького держ. ун-ту (ЧДУ). В 1981-1983 працював учителем історії у с/ш м. Чернівці. З 1983 по 1986 навчався в аспірантурі ЧДУ.

ФІЛПЕНКО
Дмитро
Миколайович

ФІСАНОВ
Володимир
Петрович

З 1986 асистент каф. нового та новітнього часу іст. ф-ту ЧДУ. Під керівництвом д.і.н., професор Теодоровича І.М. підготував і захистив канд. дис. на тему “Чехословацьке питання в політиці Великобританії у роки I світової війни”. Захист відбувся в ЧДУ у 1994. З 1993 працює на посаді доцента каф. нового та новітнього часу. З 1998 і на даний час – доцент каф. всесвітньої історії та міжнародних відносин. В 2000 захистив докт. дис. на тему “Політика США щодо Австро-Угорщини у роки Першої Світової війни”. Досліджує проблеми дипломатичної історії I світової війни, історію міжнародних відносин міжвоєнного періоду, проблеми формування громадянського суспільства в Україні тощо. Автор кількох десятків наук. праць.

Тв.: Програме суперництва (США та Австро-Угорщина в Центральній Європі в роки Першої світової війни). – Чернівці, 1999; Чехословацьке питання в політиці Великобританії (1917-1918рр.) // УІЖ. – 1987. – №8. – С.125-132; Югославянський вопрос во внешней политике США (январь 1918 – апр. 1919) // Вопросы новой и новейшей истории. – Вып. 38.– Киев, 1992. – С.98-106; Феномен австрийской культуры в 20 веке: “эффект отраженного света” // Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. – Москва, 1997. – С.111-118; Австро-Угорщина як геополітичний експеримент // Питання нового та новітнього часу. – 36.наук. ст.– Вип.6.– Чернівці, 1999.– С.28–38; Соціальна нерухомість суспільства: чи існує альтернатива // Українські варіанти. – №1-2.– 1999.– С.4-10; Президент Вільсон у “дзеркалі” психо-аналітичних досліджень // Політологічні та соціологічні студії: 36.наук. пр.– Т.І.– Чернівці, 2000.– С.38.

Лит.: Анкета Фісанова В.П.

Святослав Юсов

**ХАВІАМПОВИЧ
Костянтин
Васильович**

(18.08 (ст. ст.) 1870, с. Рогачі Брестського повіту Гродненської губернії, тепер Республіка Білорусь – 21.03.1932, Київ) – фахівець з історії Церкви, краєзнавець, магістр богослов'я (1899), доктор церковної історії (1914), чл.-кор. Російської Академії наук по відділу російської мови і словесності (1916), академік Української академії наук по кафедрі історії української церкви (з 1919, у 1928 незаконно позбавлений звання академіка УАН Колегією НКО УСРР, відновлений у званні в 1991 р.).

Народився в сім'ї православного священика. Закінчив Литовську духовну семінарію у м. Вільно. У 1894 закінчив Петербурзьку духовну академію. З 1895 викладав у Казанській духовній семінарії, з 1900 – у Казанському університеті (з 1909 – професор). Член Товариства археології, історії, етнографії при Казанському

університеті (з 1899, у 1922-1924 – його голова), Товариства історії та старожитностей при Московському університеті (1913), Товариства шанувальників старовинної письменності (1914), Російської вченої архівної комісії (1914), Московського археологічного товариства (1918), Товариства вивчення місцевого краю Чуваської автономної області (1922), Центрального бюро краєзнавства (1923). Арештований 1924 і без суду засланий до Оренбургу, потім Актюбінську та Тургаю (Киргизія). Після звільнення у 1928 переїхав в Україну, оселився в Ніжині. Друкувався у часопису “Україна” та працював у Педагогічній комісії ВУАН. З 1930 проживав у Києві, брав участь у створенні Комісії для досліджень з історії Близького Сходу та Візантії ВУАН, працював коректором Державного видавництва України.

Автор близько 250 праць з історії православної церкви, історії освіти та культури українського, російського та білоруського народів, краєзнавства.

Тв.: Острожская православная школа: Историко-критический очерк // Киевская старина. – 1897. – Май. – С.177-207; Июнь. – С.363-383; Западно-русские православные школы XVI и начала ХVII вв., отношения их к инославным, религиозное обучение в них и заслуга их в деле защиты православной веры и Церкви. – Казань, 1898; Малороссийские влияния на великорусскую церковную жизнь. Т.1. – Казань, 1914 (Робота відзначена премією ім. Г.Ф. Карпова Товариства історії та старожитностей Російських при Московському університеті та Великому Уваровському нагородою Імператорської академії наук); Восстание тургайских казак – киргизов 1916-1917 гг.: По рассказам очевидцев. – Кзыл-Орда, 1926; Нариси з історії грецької колонії в Ніжині (XVII-XVIII ст.) // ЗІФВ ВУАН. – Кн. XXIV. – К., 1929. – С.183-190.

Бібліогр.: Біднов В. К.В. Харлампович (1870-1932). – Варшава, 1933. – С.10-16.

Лит.: К.В. Харлампович: [Некролог] // Труды института славяноведения АН СССР. – Ленинград, 1932. – Т.1. – С.425-426; Біднов В. К.В. Харлампович (1870-1932). – Варшава, 1933; Депенчук Л.П. Константин Васильевич Харлампович // Очерки истории естествознания и техники. – Вып.38. – К., 1990. – С.55-61; Матвеева Л., Циганкова Е., Янковський О. Трагічні сторінки (З історії Академії наук України) // Україна. Наука і культура. Вип..28. – К., 1994. – С.80-115; Юркова О. Доля академіка // Історичний календар 2000. – К., 1999. – С.216-218; Справа академіка К.В. Харламповича / Публікація архівних документів, передмова та коментарі О. Морозова // Сіверянський літопис. – 2000. – № 1. – С.71-87; № 2. – С.63-73; Еп. of Ukr. – Vol. П. – Р.460.

✓ Оксана Юркова

ХМАРСЬКИЙ**Вадим
Михайлович**

(17.05.1967, м.Донецьк) – дослідник історії Півдня України у XIX–XX ст., к.і.н., доцент. Автор понад 70 наукових праць.

1984–1989 – студент Одеського Державного університету ім. Ф.І.Мечникова. 1989–1990 – ст.лаборант, 1990–1995 – асистент, 1995–1999 – доцент, 1999 – завідувач кафедри історії України ОДУ, 1994–1999 – заступник декана історичного ф-ту ОДУ. 1994 в Ін-ті української археографії НАН України захистив канд.дис. “А.О.Скальковський (1808–1898). Археографічна діяльність” (наук.кер. – к.і.н. *Бачинський А.Д.*).

Тв.: А.О.Скальковський – археограф. – К., 1994; До питання про знахідку архіву Коша Нової Запорозької Січі // Маловивчені питання історії України. – Херсон, 1995; А.О.Скальковський як дослідник гайдамацького руху // Записки исторического факультета Одесского государственного университета. – Одесса, 1995. – Вип.1. – С.99–116; М.С.Грушевський і одеські науковці // Архіви України. – 1996. – №1–3 (у співавт.); Початок археографічної діяльності в Одесі // Записки історичного факультету Одеського державного університету. – Одеса, 1997. – Вип.4; Листи А.О.Скальковського до Ф.Г.Лебединцева // Київська старовина. – 1997. – №5; 3 історії розвитку археографії на Півдні України. Аполлон Скальковський. – Одеса, 1998; Становлення археографії на Півдні України // Четвертий міжнар. конгрес українців. – Одеса, 1999; Археографічна діяльність Одеського товариства історії та старожитностей: перший крок // Записки історичного факультету Одеського державного університету. – Одеса, 1999. – Вип.9; Відновлення археографічної діяльності Одеського товариства історії та старожитностей (1856–1860) // Историческая память. Историко-краеведческий ежегодник (Одесса). – Вип.2. – Одеса, 2000. – С.95–101; Одеський осередок УІТ: утворення і перспективи діяльності / / Українська історична наука на порозі XXI століття. – Т.І. – Чернівці, 2001. – С.93–95; Археографічна діяльність Одеського товариства історії та старожитностей у 60-ті рр. XIX ст. // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Вип.10. – Ізмаїл, 2001. – С.23–29.

Літ.: Анкета В.М.Хмарського; Попова Т.Н., Станко В.Н. Историческое исследование в Одесском университете: традиции и современность // Вестник Одесского государственного университета. – 1995. – Вип.1. – С.48; Новий осередок УІТ ім.М.Грушевського в Одесі // Український історик. – Т.XXXVI. – №2–4. – Нью-Йорк-Торонто-Київ-Львів-Париж, 1999. – С.360–361; Історія Одеського університету (1865–2000). – Одеса, 2000. – С.184, 185, 218.

✓ *Олена Ковальчук*

ХРИСТЮК**Павло
Оникійович**

(1890, станиця Єлисаветська Краснодарського краю – 29.09.1941, “Севостлаг” Архангельської обл., Росія) – дослідник історії України періоду революції 1917–1920 рр., публіцист, кооператор, громад.-політ. діяч. Основні факти його біографії (навіть роки і місця народження й смерті) донедавна були відсутні в українській

довідково-енциклопедичній та іншій літературі, а у зарубіжній вказувалися неточно. Народився у родині кубанського козака. Навчався в Київському політехнічному ін-ті (з 1912 р.). У Києві прилучився до політичного життя, співпрацював в газеті “Рада” (1912-1914), редагував кооперативний журнал “Комашня” (1916-1917). У 1917 співробітник газет УПСР “Боротьба” і “Трудова громада”, а також співредактор газети “Народна воля”

З кінця 1919 р. – в еміграції у Відні, де активно працював як співредактор журналу “Борітеся – поборете!” (1920-1922), співробітничав у заснованому тут *М.С.Грушевським* Українському соціологічному інституті (з 1920). Саме цей інститут у 1921-1922 рр. видав фундаментальну чотиритомну книгу П.О.Христюка “Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920 рр.” (Відень, 1921-1922), яка являє собою своєрідний синтез науково-історичної й археографічної публікації, є одним з найцінніших джерел дослідження багатьох питань історії творення та захисту української державності. 1923 р. П.Христюк повернувся в Україну. Жив у Харкові. Працював інспектором Українського банку, а з 1925 р. – членом правління Державного видавництва України. За три роки перебування на останній посаді чимало встиг зробити для поширення, популяризації українського письменства. Та й сам активно займався науковою і публіцистичною діяльністю, видавши праці “1905 рік на Україні”, “Соціальні мотиви творчості М.Хвильового”, “Нарис історії класової боротьби та соціалізму” (В 3-х частинах), “Селянські виступи та війни” й ін. Але йому постійно нагадували його “націоналістичне минуле”. Змушений покинути цю посаду, П.О.Христюк з 1928 р. працював у Народному комісаріаті фінансів, а з початку 1931 р. – науковим співробітником Ін-ту літератури ім.Т.Шевченка і секретарем журналу “Літературний архів”. Але у березні того ж року був заарештований за звинуваченням в участі у вигаданій “контрреволюційній” організації “Український національний центр”, яку нібито очолював *М.С.Грушевський*. 7 лютого 1932 р. П.Христюка було засуджено на 5 років ув’язнення, а 21 січня 1935 р. – ще до 3-х років заслання. У вересні 1937 р. Особова нарада НКВС СРСР знову засудила його до 8 років позбавлення волі. П.О.Христюк помер 29 вересня 1941 р. в “Севвостлаге” Архангельської області. Посмертно реабілітований 1989 р.

Лит.: ЕУ. – Т.10. – Париж-Нью-Йорк, 1984. – С.3638-3639; Малик Я. Христюк Павло Оникійович // Українська журналістика в іменах. – Вип.ІІ. – Львів, 1995. – С.251-254; Шаповал Ю. Генеральний писар // Шаповал Ю. Людина і система: Штрихи до портрету тоталітарної доби в Україні. – К., 1994. – С.108-128; Шаповал Ю.І. Генеральний писар (Павло Христюк) // Українська ідея. Постаті на тлі революції. – К., 1994. – С.93-112; Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія. – К., 1997. – С.63-72; Малик Я. Христюк Павло Оникійович // Довідник з

історії України. – Т.3. – К., 1999. – С.545-546; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.149-150; Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917-1920 рр.). Біографічний словник // Історія в школі. – 1999. – №7. – С.36-37; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.179-180; Шаповал Ю. Павло Христюк // Історія України в особах ХІХ–ХХ ст. – К., 1995. – С.208-216.

Геннадій Стрельський

ХУДАНИЧ
Василь
Іванович

(28.03.1922, с.Сільце, тепер в Іршавському р-ні Закарпатської обл.) – дослідник всесвітньої історії й історії України, д.і.н. (1972), професор (1975). Із селян. Вчився на історико-філологічному ф-ті Будапештського ун-ту (1943-1944), закінчив істор. ф-т Львівського ун-ту (1950) та аспірантуру при кафедрі нової й новітньої історії згаданого ун-ту (1955). Працював учителем історії (1944-1949), завучем (1949-1951, 1954-1955), директором (1955-1956) Берегівської середньої школи №1; директором (1951-1954, 1956-1958) Берегівської семирічної школи №4; завідувачим Берегівським районним відділом народної освіти (1958-1962). З 1962 працює в Ужгородському ун-ті: викладачем (1962-1963), ст. викладачем (1963), доцентом (1963-1964) кафедри загальної історії; доцентом (1964-1973), професором (з 1973), зав. кафедрою (1968-1970, 1975-1985, 1999) політології (попередня назва – кафедра теорії соціалізму). У 1962 захистив канд. дис. на тему: “Революційна боротьба трудящих Словаччини в 1918-1919 роках”, а у 1972 – докт.: “Радянсько-угорське співробітництво в 1945-1965 рр.: (Політичне, економічне і культурне)”.

Автор майже 200 наукових, науково-методичних, красномовних та публіцистичних праць. Досліджував революційну боротьбу трудячого населення Словаччини в 1918-1919 рр., а також основні напрямки радянсько-угорського співробітництва в 40-60-х роках ХХ ст. В останні роки вчений працює над темою “Проблеми формування демократичної правової Української держави”. Він є співавтором підручника “Становлення і розвиток політичної думки в Україні” (Ужгород, 1995). Крім того, опублікував розвідки з історії Карпатської України 1938-1939 рр., Хустської й Берегівської гімназії. Під його керівництвом шість аспірантів захистили кандидатські дисертації.

За здобутки у галузі історичної науки, навчально-виховній діяльності та громадській роботі вченого відзначено високими нагородами – орденом Трудового Червоного Прапора, Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України, грамотою Міністерства освіти України, значком “Відмінник освіти України” (двічі) й ін.

Тв.: История Венгрии: В 3 т. – М., 1972. – Т.III (у співавт.); Українська РСР у радянсько-угорському співробітництві (1945-1970 рр.). – К., 1972 (у співавт.); Радянсько-угорське співробітництво в 1945-1948 роках. – Львів, 1974; Деятельность обществ дружбы с СССР в странах социалистического содружества. – К., 1987 (у співавт.); Пути повышения эффективности воспитательного процесса в вузах. – М., 1990 (у співавт.); Становлення і розвиток політичної думки в Україні: (Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, коледжів, ліцеїв та гімназій). – Ужгород, 1995 (у співавт.).

Лит.: Баяновська М. Сіяч мудрості людської: (До 75-річчя від дня народження Василя Худанича) // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород, 1997. – С.67-69.

✓ *Степан Віднянський,
Микола Олашин*

(22.08.1966, м. Нікополь Дніпропетровської обл.) – дослідник історії міжнародних відносин епохи Середньовіччя та Раннього Нового часу, к. і. н. (1995). Із робітничої сім’ї. У 1991 закінчив історичний, а в 1994 юридичний ф-ти Запорізького держ. ун-ту. У 1991-1995 працював асистентом кафедри загальної історії історичного ф-ту Запорізького держ. ун-ту. У 1996-1997 – заступник директора юридичного департаменту з навчальної та навчально-методичної роботи Севастопольського держ. ун-ту. З 1997 – доцент кафедри зовнішньої політики та міжнародного права Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України, з 2001- проректор з навчальної роботи. З 1998 – відповідальний секретар наукового фахового видання з історичних, політичних та юридичних наук “Науковий вісник Дипломатичної академії України”. Канд. дис. “Франко-іспанські відносини кінця XV – початку XVI століття” (наук. кер. – д.і.н., проф. Ю.Е. Івонін).

Досліджує зовнішню політику та дипломатію західно-європейських країн доби Середньовіччя та Нового часу. Автор понад 40 наук. праць з проблем історії і сучасних міжнародних відносин та права.

Тв.: Дипломатическая подготовка первого итальянского похода Карла VIII (1494-1498 гг.) // Вопросы французской истории. – Вып.1. – Запорожье, 1994; Европейська зовнішня політика і дипломатія першої половини XVI століття та українські землі (політико-правовий аспект) // Науковий вісник Дипломатичної академії України.- Вып. 1. – К.,1998; Европейська зовнішня політика доби раннього Нового і Новітнього часу: проблеми інституалізації (теоретико-методологічний аспект) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вып.4. – К., 2000

✓ *Олег Бажан*

**ЦВАТИЙ
В’ячеслав
Григорович**

ЧАЙКОВСЬКИЙ**Анатолій
Степанович**

(03.06.1950, с.Тернівка Кагарлицького р-ну Київської обл.) – дослідник вітчизняної історії ХХ ст., історії держави і права України, д.і.н. (1991), професор, автор понад 150 праць. З робітників. Закінчив Саратовське вище військово командне училище (1977), Київський держ. пед. ін-т ім.О.М.Горького (іст. ф-т – заочно, 1977), Українську академію внутрішніх справ (1997). Канд. дис. (1983) “Бойова діяльність воїнів-чекістів України в роки Великої Вітчизняної війни”, докт. дис. “Допомога радянського тилу народній боротьбі на окупованій території України в роки Великої Вітчизняної війни. 1941-1944” (захищені в Ін-ті історії АН України, наук. кер. і консультанти – д.і.н., чл.-кор. НАНУ *Клоков В.І.*, д.і.н., професор Некрасов В.Ф.). Проходив службу у Внутрішніх військах. З 1984 на науковій та педагогічній роботі у вищих навчальних закладах МВС України. Перебував на посадах викладача, ст. викладача, доцента, с.н.с., професора. З 1991 працює в Національній академії внутрішніх справ України – професором кафедри, начальником кафедри історії держави й права (1993-1996), історії України (1997-т/ч). Член комісії у справах колишніх партизанів при ВР України; голова комісії з питань воєнної історії Методичної Ради при Міністерстві освіти і науки України. За активну наукову діяльність у дослідженні історії Другої світової війни, висвітлення героїзму і мужності слов'янських народів у боротьбі з фашизмом нагороджений урядовою нагородою Словацької республіки (1997), має вітчизняні урядові нагороди.

Тв.: Становиться город героєм (1986); Чекисты стояли насмерть (1986, 1989); За нами Большая Земля (1990); Невідома війна (1994); Відлуння далеких сурм (1995); За законом і над законом (1996); Історія держави і права України (1997, 2000); Історія України (1998, 2001); Книга Пам'яті України “Безсмертя” (2000); Миттєвості історії (2000); Хрестоматія з історії держави і права України (2000).

Літ.: Анкета А.С.Чайковського.

Віктор Шарпаний

**ЧЕРЕЗОВ
Євгеній
Вікентійович**

(23.03.1912, с.Стара Тушка В'ятської губ., Росія – 1988, м.Чернівці, Україна) – орієталіст-єгиптолог, д.і.н.(1972), професор(1973), почесн. член Празького єгиптологічного інст-ту. З робітників. 1933 закінчив Московський плановий інст-тут. Після цього працював економістом на різних підприємствах у Росії. В 1936-1941 навчався на іст. ф-ті Ленінградського держ. ун-ту (ЛДУ), який закінчив напередодні війни. Брав участь у радянсько-фінській війні й Великій Вітчизняній. Заслужив бойові нагороди. У 1945-1948 навчався в аспірантурі ЛДУ. Під керівництвом акад. Струве В.В.

підготував і захистив наприкінці 1948 канд. дис. на тему “Грамоти захисту храмів Стародавнього царства Єгипту як історичне джерело (3000-2400 рр. до н.е.)”. З березня 1949 до кінця життя працював на іст. ф-ті Чернівецького держ. ун-ту (ЧДУ). З 1950 – доцент, а з 1951 по 1955 – зав. каф. стародавньої історії. Згодом займав посаду доцента каф. загальної історії, потім історії стародавнього світу та середніх віків. У 1972 в Ін-ті історії АН УРСР захистив докт. дис. на тему “Техніка сільського господарства Стародавнього Єгипту”. З 1973 на посаді професор, а з 1976 по 1981 – зав. каф. стародавнього світу та середніх віків іст. фак-ту ЧДУ. Останні 7 років життя працював професором, професор-консультантом названої каф-ри. Під час роботи у ЧДУ розробив численні курси і спецкурси, спецсеминари з проблем історії первісного суспільства, стародавнього світу, археології, етнографії тощо. В науковому доробку вченого основне місце було відведено проблемам соціальних відносин й економіки стародавнього Єгипту. Його праці увійшли до міжнародної єгиптологічної бібліографії, що видається у Лейдені (Голландія). Автор кількох десятків наук. праць.

Тв.: Техника сельского хозяйства Древнего Египта. – Черновцы, 1968. – Ч.1.– 1969. – Ч.2; К вопросу о земельных отношениях эпохи Древнего царства в Египте//ВДИ. – 1949. – №3; Социальное положение мерет в храмовом хозяйстве Древнего царства//ВДИ. – 1951. – №2; Биография Мечена как исторический источник//Тезисы XIII научной сессии ЧГУ. – Черновцы, 1959; Древнейшая летопись “Палермский камень” и документы Древнего царства Египта // Древний Египет. Сб. статей. – М.,1960; К вопросу о рабах-иноземцах в древнем Египте//Древний мир. Сб. статей. – М.,1962; Надписи Мечена // ВДИ. – 1964. – №4; Первые земледельцы Древнего Египта // III Всесоюзная конф-ция по Древнему Востоку. – М.,1979.

Лит.: Милибанд С.Д. Библиографический словарь советских востоковедов. – М.,1977; Шестаков Ю., Кожоляно Г., Хильчевский С. Наукова-педагогічна діяльність Є.В.Черезова // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнографії. Зб.наук. ст. – Вип.3. – Чернівці, 1997;

✓ *Святослав Юсов*

(5.08.1919, Войнилів, Калуський пов., Галичина) – дослідник історії України ХХ ст., економіст, громад. діяч. Навчався в Лювенському (1938-1939), Грацькому (1944) ун-тах та Українській високій економічній школі в Мюнхені (1946-1949). Докторат УВУ (1951), економіка. Викладав в ун-ті Сетон-Холл у Ньюарку. Заступник голови НТШ у США (1967-1974). Автор праць з політичної історії України початку ХХ ст. та укр. революції 1917-1921, загальних нарисів

ЧИРОВСЬКИЙ
Микола
Миколайович

з соціально-економічної історії України та політичної історії Росії та СРСР. Редагував спеціальний випуск "On the Historical Beginnings of Eastern Slavic Europe (Readings)" (New York, 1976) та 194 том "Записок НТШ" присвячений *М.Грушевському* (разом з *М.Стаховим*).

Тв.: Economics Aspects of the Ukraine-Muscovite Treaty of 1654 // Ukrainian Quarterly. – 1953. – Vol. 10. – № 1; Думки про сучасну українську історіографію // Свобода (Джерсі-Сіті). – 1963, 7 трав. – № 85; Old Ukraine. Its Socio-Economic History Prior to 1781. – Madison, 1963; The Ukrainian Economy. Its Background, Present Status, and Potentials of Future Growth. – New York, 1965; First Stage of the New Soviet Plan, 1966-1970 // Ukrainian Quarterly. – 1967. – Vol. 23. – № 4; Економічне становище України під московсько-більшевицькою окупацією // Визвольний шлях (Лондон). – 1968. – № 7/8; Ukraine and the European Turmoil 1917-1919: 2 vols. – New York, 1973. – Vol. 1-2 (у співавтор.); Міжнароднооправне значення 30 червня 1941 року // Визвольний шлях (Лондон). – 1981. – № 12; Ukraine and the Second World War. – New York, 1985; An Introduction to Ukrainian History: 3 vols. – New York, 1981-1986. – Vol 1: Ancient and Kievan-Galician Ukraine-Rus; Vol. 2: The Lithuanian-Rus' Commonwealth, the Polish Domination and the Cossack-Hetman State; Vol.3: Nineteenth and Twentieth Century Ukraine; The Millennium of Ukrainian Christianity. – New York, 1988.

Літ.: Ukrainians in North America: A Biographical Directory of Noteworthy Men and Women of Ukrainian Origin in the United States and Canada / Ed. D.M.Shtohryn. – Champaign, 1975.

✓ *Олексій Ясь*

ЧИШКО
Віталій
Сергійович

(05.07.1951, с.Орв'яниця Дубровицького р-ну Рівненської обл. – 1.02.2003, м.Київ) – фахівець в галузі біографістики, дослідник історії української інтелігенції, д.і.н. (1997), професор (2001), лауреат премії ім. М.І.Костомарова НАН України (1997), громад. діяч. З родини вчителів. 1978 закінчив з відзнакою іст. ф-т Київ. держ. пед. ін-ту(нині Нац. пед. ун-т ім.М.П.Драгоманова). 1978-1981 – дир. Заворицької СШ Броварського р-ну Київської обл. 1981-1984 – аспірант каф. історії СРСР і УРСР Київ. держ. пед. ін-ту ім.О.М.Горького. 1984-1985 – м.н.с. Ін-ту історії АН УРСР. 1984 – захистив канд. дис. в КДУ ім.Т.Г.Шевченка "Підготовка кадрів спеціалістів для сільського господарства Української РСР (1966-1970)" (наук. кер. – доцент І.Х.Ганжа). 1990 присвоєно вчене звання с.н.с. за спеціальністю "Історія СРСР". 1985-1986 – с.н.с. Відділення наук. інформації при Президії АН УРСР. Учений секретар, кер. сектору сусп. наук Наук.-організаційного відділу Президії НАНУ з 1986 по даний час. Учений секретар та чл. Бюро Секції сусп. і гуманітарних наук НАНУ. Дир. Ін-ту біограф. досліджень НБУ ім.В.І.Вернадського з 1994 по цей

час. 1997 захистив докт. дис. “Біографістика як галузь історичної науки: історіографія та методологія” в Ін-ті укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ.

Фундатор наук. напрямку досліджень в Україні – теорії біографістики й генеалогії. Ініціатор створення у м.Києві на базі НБУ ім.В.І.Вернадського НАНУ Ін-ту біограф. досліджень як нац. наук.-дослідн. центру з розробки теоретичних і наук.-метод. проблем укр. біографістики та генеалогії. Обґрунтовані ним теоретичні положення і методики з проблем біографістики широко застосовуються в практичній діяльності Ін-ту біограф. досліджень НБУ ім.В.І.Вернадського НАНУ при підготовці фундаментального багатотомного Укр. біограф. словника і становленні й розвитку іст.-біогр. досліджень в Україні, виконанні нац. та міжнар. наук. проєктів. З 1998 – д.чл. Міжнар. слов’янської АН, з 1999 – акад. Укр. акад. істор. наук. Організатор, кер. і учасник ряду наук.-теоретичних та практичних конференцій, конгресів, семінарів, симпозіумів, у тому числі й міжнародних. Президент Укр. біогр. т-ва, Ген. секретар Нац. комітету істориків України, чл. Бюро Укр. Нац. комітету по вивченню країн Півд.-Сх. Європи, чл. Укр. комітету славистів, чл. правління Міжнар. іст. клубу “Планета”, чл. Гол. редакційної Ради семитомної “Енциклопедії української діаспори”, чл. редколегій п’ятитомної “Енциклопедії історії України”, багатотомного зб. документів “Історія Національної академії наук України”, щорічників “Український богослов” і “Пам’ятки”, “Енциклопедії історії української церкви”, періодичних видань “Пам’ять століть” та “Наукові праці Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського. Бібліотека, наука, культура, інформація” та “Бібліотечний вісник”. Заст. голов. ред. наукових щорічників “Україна дипломатична”, “Історичний календар” та часопису “Пам’ять століть” і відп. ред. зб. наук. праць “Українська біографістика”.

Автор понад 150 наук. праць з актуальних теоретичних проблем історії інтелігенції, біографістики, генеалогії, джерелознавства, аграрної історії, міжетнічних взаємин, у т.ч. двох індивідуальних та трьох колективних монографій. Ряд його статей опубліковано в Болгарії, Канаді, Німеччині, Польщі, США, Франції, Румунії, Греції, Чехії. Під його науковим керівництвом підготовлено 6 кандидатів наук. Він є членом двох спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій.

Тв.: Розвиток соціально-класової структури населення Української РСР (60-80-і роки). – К., 1988; Українське село на шляхах науково-технічного прогресу: досягнення і прорахунки (60-80-і роки). – К., 1989; Діяльність учених в аграрному секторі економіки України (60-і – перша пол. 80-х рр.) // УІЖ. – 1990. – №1; Роль інтелігенції Української РСР у прискоренні науково-технічного прогресу. – Софія, 1990; Український біографічний словник. Проєкт концепції // УІЖ. – 1993. – №11, 12; Україна

XX ст.: Культура, ідеологія, політика. – К., 1993; Створення Українського біографічного словника як загальнонаціональна проблема: методологічні засади. – К., 1994; Історія Академії наук України (1918-1993). – К., 1994; Відтворення історії України в портретах її видатних діячів // Львів-Цвікау-Париж, 1995; Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. – К., 1996; Історія і культура України в особах. – К., 1996; Соціально-гуманітарні науки в Україні: перспективи розвитку на сучасному етапі // Пам'ять століть. – 1997. – № 6; Слов'янські імена в українській біографістиці (До проблеми укладання Українського біографічного словника). – Краків, 1998; Основні принципи створення Українського біографічного словника // Українська біографістика. Вип.2. – К., 1999; Методологія біографічних досліджень: основні принципи. – К., 1999; Важливий атрибут цивілізованої нації. – К., 2000; Українська біографістика в XIX ст.: джерела, етапи становлення, заходи формування. – К., 2001.

Лит.: Жулинський М.Г. Колективна біографія народу // Пам'ять століть. – 1997. – №1. – С.152-153; Мацюк О.М. Нове слово в українській історичній науці // Студії з архівної справи та документознавства. – 1997. – Т.2. – С.151-154; Даниленко В.М. Біографія людини як мікро модель світової історії // Київська старовина. – 1997. – №6. – С.157-159; Вчені Інституту історії України: Біобібліогр. довідн. Серія “Українські історики”. Вип.І. – К., 1998. – С.351-352; Хто є хто в українських суспільних науках. – К., 1998. – С.394-395; Хто є хто в Україні. – К., 2000. – С.526-527; Віталій Сергійович Чишко. Біобібліографія. – К., 2001.

✓ *Віктор Даниленко*

ЧУВЛИЛО **Олександр** **Олександрович**

(15.07.1949, м. Умань, Черкаської обл.) – дослідник новітньої історії Індії, зокрема нац.-визв. руху, д.і.н., професор. Із службовців. 1966-1971 навчався в Одеському держ. ун-ті на іст. ф-ті. 1971–1972 – вчитель історії та суспільствознавства Жовтневої с/ш Ширяївського р-ну Одеської обл. 1972 – 1973 перебував на службі в Рад. Армії. З 1974 – викл., ст. викл., доцент, професор при кафедрі нової та новітньої історії ХДУ. Аспірантуру проходив в ХДУ 1971-1976 (з перервами). Канд. дис. “Внутрішня боротьба в Індійському національному конгресі з питань тактики і програми національно-визвольного руху (1922-1929 р.р.)”, виконану під кер. С.І.Сідельнікова, захистив в ХДУ (1977). Докт. дис. “Ідейно-політична боротьба в Індійському національному конгресі (20-30-ті р.р. XX ст.)” захищена там же (1995). Автор 60 друк. праць.

Тв: Ідейно-політична боротьба в Індійському національному конгресі на сесії в Гайя (1922). // Економіка та історія країн Південної та Південно-Східної Азії. - М., 1978; Індійська історіографія про утворення та діяльність свараджистської партії // Питання нової і новітньої історії. - К., 1980; Індійський національний прапор // Вопросы истории. - М., 1987; Ідейно-

політична боротьба в Індійському національному конгресі в 20-ті рр. ХХ ст.- Х., 1988; Політичний курс Індійського національного конгресу і внутрішньопартійна боротьба у 30-ті роки ХХ ст.- Х., 1996.

Лит: Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – Х., 1997; Поліха І.З. Основні особливості і результати розвитку багатопартійної політичної системи в Індії (1947-1997 р.р.): Автореф. канд. дис.-К., 1997.

Григорій Лисенко

(нар. 16.08.1949, с.Любомирівка Березнегуватського р-на Миколаївської обл.) – дослідник іст. України 20-30-х рр. ХХ ст., к.і.н.(1979), доц.(1982), відмінник нар. освіти (1996). Із сім'ї вчителів. Закінчив у 1971 з відзнакою іст. ф-т Одеського держ. ун-ту ім. І.І.Мечнікова (ОДУ). У 1971- 1975 навчався в аспірантурі ОДУ. Під кер. д.і.н., проф. Раковського М.Ю. підготував канд. дис. “Комітети незаможних селян у період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.) (на матеріалах Півдня України).” Захист відбувся у Харківському держ. ун-ті в 1979. З 1975 працює асистентом, ст. викл., доц. (з 1982) на каф. історії КПРС і філософії при Південноукр. держ. пед. ін-ті ім. К.Д. Ушинського (ПДП). З 1993 – зав. каф. історії України, а з 1995 одночасно – декан іст.-філол. ф-ту, створеного за його ініціативою в ПДП. Готує докт. дис. “Політика українізації в УСРР та її вплив на суспільство (1920-ті – поч. 30 рр.)”. Дана проблематика є основною в його іст. дослідженнях взагалі. Окрім того вивчає історію нац. відносин в Україні у ХХ ст. Має біля 60 наук. публікацій.

Тв.: “Союз серпа і молота” (Із історії створення, розвитку і укріплення союзу робочого класу і крестьянства (на матеріалах Юга України). (у спіавт.); До питання про економічне становище незаможного селянства Півдня України у 1921–1925 рр. // УІЖ. – 1976. – №6; Діяльність комнезамів по підвищенню політичної активності незаможного селянства у відбудовний період // УІЖ. – 1983. – №2; Вплив політики українізації на українську еміграцію // Четвертий конгрес українців. Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Історія. Частина II. ХХ століття. – Одеса-Київ-Львів, 1999; Розвиток історичного мислення в процесі вивчення вітчизняної історії та його вплив на історичну свідомість // Історія в школах України. – 2000. – №3; Виховання і культура. Міжнародний науково-практичний журнал. – 2001. – №1; Українізація у добу революції й визвольних змагань (1917–1920 рр.): формування концептуальних засад // Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова. – 2001. – Вип.11; Ставлення західноукраїнських політичних партій і організацій до політики українізації в УСРР у 1920-х – поч. 30-х рр. // Наукові записки ІПЕНД. – 2001. – Вип.13.

Лит.: Анкета Чумака В.М.

✓ *Святослав Юсов*

ЧУМАК
Володимир
Михайлович

(30.07.1953, с.Пробіжна, Чортківського району Тернопільської обл.) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н., професор (1994). Батько Іван Степанович (1926-1989) – робітник, мати Олександра Василівна (1932-) – мед. працівник. Закінчив Київський Університет ім. Т.Г. Шевченка, іст. ф–т (1970-1975 рр. навчання). 1975-1978 – аспірантура КДУ. 1978-84 – викладач іст. ф–ту КДУ. 1984-1991 – м.н.с., вчений секретар в Інституті історії партії при ЦК КПУ (Інститут політичних досліджень). 1991-1997 – зав. відділу в Інституті національних відносин і політології НАНУ. 1997-2001 рр. – зав. від. джерел новітньої історії України Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. З 1998 р. – керівник Центру історичної політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Член Українського історичного товариства (1995 р.). Лауреат премії ім. М. Костомарова НАН України (1996 р.), премії СБУ (1996 р., 1997 р.) нагороджений грамотою Міністерства оборони України (1998 р.), грамотою Президії НАН України (1999 р.). Має подяку Президента України (2001 р.).

Канд. дис. “Західнонімецький “Остфоршунг” про сучасну радянську політичну систему” захищено 1978 у КДУ (наук. кер. – д.і.н., професор Позняк В.Т.). Докт. дис. “Україна як суб’єкт сталінських політичних репресій (1920-і – 50-і рр.)” захищена 1994 там само. Основна проблематика досліджень – історія України періоду комуністичного тоталітаризму, механізм діяльності комуністичної спецслужби в Україні; польсько-українські взаємини у 30-40-х рр. ХХ ст.; український націоналістичний рух у ХХ ст.; аналіз шкільних підручників з історії. Автор понад 400 публікацій. Був упорядником і одним із авторів збірників статей “Про минуле – заради майбутнього” (1989), “Маршрутами історії” (1990), “Пам’ятати заради життя” (1993), “Українська історична дидактика: Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасні українські підручники)” (2000), керівником авторського колективу монографії “Етнополітичний розвиток України: досвід, проблеми, перспективи” (1997). Відповідальний редактор, співавтор вступної статті, член редакційної колегії науково-документального видання “Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії” (1997-1999, у 3-х томах). Член редакційної колегії, один з упорядників, співавтор вступної статті спільного українсько-польського науково-документального видання “Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів служб спеціальних” (1998, том 1. “Польське підпілля, 1939-1941 рр. Коломия – Стрий – Золочів”; 2000, т. 2. “Переселення поляків та українців, 1944-1946 рр.”). Заступник голови редколегії 5-томного видання “Політична історія України. ХХ століття”.

Тв.: “Контраргумент – правда” (1989), “У ті трагічні роки. Сталінізм на Україні” (1990), “Україна 20—50-х років: Сторінки ненаписаної історії” (1993), “Людина і система. Штрихи до портрета тоталітарної доби в Україні” (1994), “Справа “Спілки визволення України: Невідомі документи і факти” (1995, спільно з В. Пристайком), “Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД: Трагічне десятиліття 1924-1934” (1996, спільно з В. Пристайком), “ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: Особи, факти, документи” (1997, спільно з В. Золотарьовим та В. Пристайком), “Михайло Грушевський: справа “УНЦ” і останні роки, 1931-1934” (1999, спільно з В. Пристайком), “Україна ХХ століття: Особи та події в контексті важкої історії” (2001).

Лит.: Анкета Ю.І.Шаповала.

Ірина Павленко

(19.01.1926, с. Снагость Коренівського р-ну Курської обл.) – дослідник новітньої історії Франції, д.і.н., професор. Із службовців. 1947 – 1952 навчався у Чернівецькому держ. ун-ті. 1952-1959 – на партійній роботі. 1959-1965 – ст. викл. згаданого ун-ту. 1965 – 1971 та 1986 – 1992 зав. каф. нової та новітньої історії цього ж вузу. З 1992 – професор названої каф. Чернівецького держ. ун-ту. Канд. дис. “Борьба французского рабочего класса за непосредственные экономические требования и в защиту демократических свобод (1951-1955)” захищена у Московському держ. ун-ті (1964). Докт. дис. “Борьба французского рабочего класса за социальный прогресс и демократию в годы IV Республики” захистив там же (1980). Дослідник проблем соц.-екон. розвитку, внутрішньої й зовнішньої політики, стану робітничого руху Франції після Другої світової війни. Автор 35 наук. праць.

Тв: Подъем забастовочной борьбы во Франции летом и осенью 1955 г. Вестн. МГУ. – М., 1965; Августовские забастовки 1953 г. во Франции. – Л., 1969; Становище робітничого класу Франції в період IV Республіки. – К., 1972; Всеобщая забастовка французских шахтеров осенью 1948 г. Франц. ежегодник. 1972.- М., 1974; История рабочего движения во Франции в годы IV Республики в современной французской историографии. – Пермь, 1981; Политическая и социальная борьба во Франции в начале существования Четвертой Республики. – К., 1992; Стачки во Франции в последние годы Четвертой Республики: динамика, содержание, результаты. – Черновцы, 1994.

Лит.: Анкета Шаповалова В.В.

Григорій Лисенко

ШАПОВАЛОВ
Вітольд
Вікторович

ШВАГУЛЯК

Михайло
Миколайович

(21.10.1936, с.Дідилів Львівської обл.) – дослідник всесвітньої історії, історії України, д.і.н. (1984), с.н.с. Із селян. 1960 закінчив іст. ф-т Львівського держ. ун-ту ім.І.Франка. 1960-1964 працював учителем, вихователем школи-інтернату №7 м.Львова; 1967-1973 – ст. викл. Львівського зооветінституту (каф. марксизму-ленінізму); 1973-1996 – с.н.с., зав.сектором, пр.н.с. Ін-ту сусп. наук. В останні роки працює на каф. нової та новітньої історії Львівського нац. ун-ту ім.Івана Франка, зав. каф. з 1996. Нагороджений премією АН України. Дослідник історії Німеччини ХХ ст., укр.-нім. взаємин, історії України ХХ ст., укр.-польсь. взаємин. Проходив аспірантуру у Львівському держ. ун-ті. Канд.дис. “Боротьба робітничого класу Німеччини на захист своїх соціальних та політичних прав в роки відносної стабілізації капіталізму” захистив у Львівському держ. ун-ті (1969), наук. кер. Л.М.Фаркашевич. Докт. дис. “Україна в експансіоністських планах німецького фашизму” (1933-1939 рр.)” захистив у КДУ ім.Т.Г.Шевченка (1984). Автор понад 80 наук. праць

Тв.: Україна в експансіоністських планах німецького фашизму (1933-1939 рр.). – К., 1983; Насувалась воєнна гроза... – Ужгород, 1984 (у спіавт.); Неонацизм без маски. – К., 1987; Фюрер, дуче і... “бриголови”. – Львів, 1989; Возз’єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. – К., 1989 (у спіавт.); Українські Карпати. Історія. – К., 1989 (у спіавт.); “Українська карта”. Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни // Дзвін. – 1990, №7; Суспільно-політична ситуація у Західній Україні на початку 30-х років ХХ ст. // ЗНТШ. – Т.ССХХІІ. – Львів, 1991; Західноукраїнська суспільність напередодні та під час німецько-польської війни 1939 р. // Україна: Зб. – К., 1992. – Вип.І; “Пацифікація”. Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність. – Львів, 1993.

Лит.: Анкета Швагуляка М.М.

↓ *Наталія Васильєва*

ШВИДЬКО

Ганна
Кирилівна

(1.05.1944, с.Бажани Петропавлівського р-ну Дніпропетровської обл.) – дослідник історії України ХVІІ-ХХ ст., історіограф та джерелознавець, д.і.н. (1988) професор (1989), зав. кафедрою історії України Дніпропетровського ун-ту (1989-1995), професор каф. українознавства і політології Національної гірничої академії України (з 1995 по теперішній час), засл. діяч науки і техніки України (1997). Із селян. Закінчила історичний ф-т Дніпропетровського державного ун-ту (1972), аспірантуру там же (1976). Канд. дис. “Радянська історіографія соціально-економічного розвитку міст України 16-18 ст.” захистила в Ін-ті історії НАН України у 1980 р. (наук. кер. – д.і.н., професор М.П.Ковальський). Докт. дис.: “Джерела з соціально-економічного розвитку міст Лівобережної України другої пол. 17 – середини 18 ст.” була захищена в Ін-ті історії НАН України (1987).

Член двох спеціалізованих рад по захисту докторських дисертацій: Дніпропетровського націон. ун-ту (з 1985) та Ін-ту української археографії НАН України. Науковий редактор краєзнавчого альманаху “Січеславщина”. Голова правління Дніпропетровської організації Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Опубліковано більше 200 наук. праць з історії України 16-18 ст. Серед них монографічні дослідження: Социально-экономическое развитие городов Украины в 16-18 вв. – Днепропетровск, 1979; Анализ источников по социально-экономической истории Левобережной Украины (вторая половина 17 – первая половина 18 вв.). – Днепропетровск, 1981; Укрепление связей народных масс Левобережной Украины и России во второй половине 17 – середине 18 вв. – Днепропетровск, 1982; Источники по истории городских поселений Левобережной Украины в отечественных архивохранилищах (вторая половина 17 – середина 18 вв.). – Днепропетровск, 1986; Історія України (14-18 ст.) для 8 класу середньої школи (підручник). – К., 1996; 2-е вид.: виправлене і доповнене. – К., 1997; 3-е вид рос. мовою. – К., 1999; Державне управління і самоврядування в Україні: Історичний нарис. – К., 1997. – Ч.1 (у співавт.); Історія держави і права України (X – початок XIX ст.). – Дніпропетровськ, 1998.

Лит.: Професори Національної гірничої академії України: Довідник. – Дніпропетровськ, 1999; Журнал “Борисфен”. – 1998. – №11.

✓ *Тетяна Комаренко*

(28.11.1928, с.Балаклія, тепер Харківської обл.) – дослідник історії України, Росії, Польщі другої половини XIX ст., міжнародного робітничого й комуністичного рухів, д.і.н. (1967), професор (1968), член-кор. АН УРСР (1972). 3 робітників. У 1948 закінчив іст. ф-т КДУ. В 1948-1949 – зав. лекторською групою Київського обкому ЛКСМУ. У 1951 закінчив аспірантуру КДУ. В 1952-1953 – асистент, зав. кабінетом марксизму-ленінізму Київ. пед. ін-ту; 1954-1959; 1960-1969 – асистент, ст. викладач, зав. кафедрою історії КПРС та наук. комунізму, секретар парткому Київського інженерно-будівельного ін-ту; 1959-1960 – ст. викладач, доцент КДУ. У 1955 захистив канд. дис. “Боротьба КПРС за відновлення і розвиток МТС на Україні в 1943-1950 рр.”; у 1966 – докт. дис. “Співробітництво польських соціал-демократів і більшовиків у 1900–1910 рр.”. 1969-1972 – на партійній роботі. З 1972-1973 – заступник директор Ін-ту історії АН УРСР, 1973-1978 – директор Ін-ту історії АН УРСР. У 1978 звільнився з Ін-ту. Автор близько 70 праць. Серед них монографії: Братское сотрудничество польских социал-демократов с большевиками в 1903-1910 гг. – К., 1966; Десятый съезд КП(б)У. – К., 1959; розділів у колективних працях:

✓
ШЕВЕЛЄВ
Арнольд
Григорович

Радянська енциклопедія історії України, т.І та II – К., 1969, 1970; Великий советський народ. – К., 1976 й ін.

Має урядові нагороди: два ордени “Знак Пошани”, медалі.

Лит.: История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.792; РЕІУ. – Т.4. – К., 1971. – С.514.

Галина Брега

ШЕВЧЕНКО
Володимир
Федорович

(06.09.1935, смт Старий Салтів Старосалтівського (нині – Вовчанського) р-ну Харківської обл.) – дослідник історії України XIX–XX ст., історії політичних партій, д.і.н., професор. У 1957 закінчив Національний ун-т ім.Т.Шевченка й аспірантуру Національного ун-ту ім.Т.Шевченка (1968). К.і.н. (1968), доцент (1972), д.і.н. (1978), проф. (1982), засл. працівник народної освіти України (1998), також нагороджений трьома медалями, Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України. Тема канд. дис. (1968) “Партійне будівництво на селі в 1959–1966 рр.”(наук. кер. – Г.П.Мищенко). Докт. дис. (1978) “Зміцнення колгоспів і радгоспів України в умовах соціалізму”. У 1957–1968 рр. – на комсомольській та партійній роботі. Потім працював викладачем Національного ун-ту ім.Т.Шевченка (1968), ст. викладачем, доцентом, професором, зав. кафедрою Вищої партійної школи (з 1969). Одночасно в 1975–86 рр. – зав. сектором Ін-ту історії партії. З 1986 – професор, зав. кафедрою Ін-ту політології та соціального управління, з 1991 – Національної академії управління. З 1993 – професор Національної академії внутрішніх справ України.

Автор понад 230 наук. праць, у тому числі 19 монографій з історії України XIX – XX ст., розвитку її економіки, культури, ролі Української Центральної Ради в державотворчих процесах, боротьби українського народу проти фашизму у роки Другої світової війни, історії українських політичних партій тощо.

Тє: Авангард трудівників села. – К., 1980; Методологические аспекты партийного строительства. – К., 1985; Українські політичні партії кінця XIX – початку XX ст. Програмові й довідкові матеріали. – К., 1993; Фашистські окупанти – вороги української державності. // Друга світова війна та Україна. – К., 1996; Українська Центральна Рада та політичні партії. // Центральна Рада і український державотворчий процес. Ч.1. – К., 1997; Історія українських політичних партій – К., 1999; Безсмертя. Заключна книга пам’яті українського народу. – К., 2000 (член авторського колективу); Історія України. Навчальний посібник. – К., 2000; Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. – К., 2000 (у співавт.)

Лит.: Анкета В.Ф.Шевченка.

↓
Наталія Васильєва

(11.08.1914, с. Дунаївці, тепер місто, райцентр Хмельницької обл. України – 1.11.1995, м. Київ) – фахівець з історії України, джерело-знавець, архівознавець, археограф, д. і. н., професор, чл.-кор. НАН України. Походив з родини сільського ремісника. Після закінчення семирічної школи працював у колгоспі, на фабриці в Києві, де навчався на робітничому факультеті. З 1933 – студент, з 1937 – викладач і аспірант Московського історико-архівного інституту, в якому 1943 захистив кандидатську дисертацію. У 1940-1945 – на науково-адміністративній роботі в державних архівних установах України, Російської Федерації, Узбекистану. 1944-1950 – викладач Київського університету (доцент, зав. кафедрою), 1945-1949 – заступник голови Комісії історії Великої Вітчизняної війни АН УРСР. З 1949 – на науковій і науково-організаційній роботі у системі Академії наук України: 1950-1952 – учений секретар Президії АН УРСР; 1949-1968 – зав. відділом Інституту історії АН УРСР (одночасно 1964-1967 – заступник директора й 1957-1971 – відповідальний редактор “Українського історичного журналу”); 1968-1972 – директор Інституту археології АН УРСР; з 1972 – старший науковий співробітник, зав. сектором, головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України. Наукові інтереси пов’язані з дослідженням історії України середніх віків та нового часу, зокрема – Другої світової війни, зарубіжних слов’янських країн, а також з архівознавством, історіографією, спеціальними історичними дисциплінами, методологією історії тощо. Його перу належить більше 720 праць, у яких порушено і досліджено низку малодосліджених тем, започатковано нові наукові напрями. Серед праць – капітальна монографія “Політичні та економічні зв’язки України з Росією в середині XVII ст.” (К., 1959), на основі якої він захистив дисертацію й 1963 отримав ступінь доктора історичних наук, оригінальні розвідки з 1966 р. “Чому Михайло Грушевський повернувся на Радянську Україну?”, “Про суд історії” та ін. Згадані праці дисонували з офіційною історичною думкою, їхній автор на початку 70-х років зазнав репресій з боку влади, тривалий час був позбавлений свободи творчості, хоча мав величезний творчий потенціал. У доробку цього вченого є праці, які виходили друком навіть після його смерті. Серед них – “Україна на початковому етапі Визвольної війни: міжнародний аспект” (К., 1996). Він був у різний час членом редколегій “Вісника Академії наук Української РСР”, журналів “Пам’ятки України”, “Київська старовина”, енциклопедичних і міжвідомчих видань. Ініціював створення й очолював редколегії наукових збірників “Історіографічні дослідження в Українській РСР”, “Історичні джерела та їх використання”, “Середні віки на Україні”, “Джерела з історії України”. Брав участь у підготовці фундаментальних видань “Возз’єднання України з Росією” (М., 1953), “Документи Богдана Хмельницького (1648-1657)” (К., 1961).

ШЕВЧЕНКО

**Федір
Павлович**

Підготував і виховав десятки висококваліфікованих істориків, у числі яких є члени Національної академії наук України. Він користувався високим і заслуженим авторитетом на Батьківщині й за її межами. З 1969 – професор, 1969 – чл.-кор. АН УРСР, 1984 – лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки. Нагороджений орденом “Знак пошани”, медалями. Почесний громадянин міста Дунаївці (з 1992 р.), в якому 1997 р. відкрито на його честь меморіальну дошку та музейну кімнату у школі, де він навчався.

Лит.: Федір Павлович Шевченко: Біобібліографія / Упоряд. Г.В.Боряк, Н.О.Герасименко, О.В.Тодійчук; вступи. ст. А.В.Санцевича. – К., 1989; Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць: (На пошану видатного вченого-історика, члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора Федора Павловича Шевченка). – К., 1998; Історіографічні дослідження в Україні. Наук.зб.: (Пам’яті історика України, доктора історичних наук, професора, редактора-засновника “Історіографічних досліджень” Федора Павловича Шевченка). – Вип.7. – К., 1999.

Юрій Пінчук

ШЕВЧУК
Василь
Петрович

(31.I.1933, с.Гурівці Козятинського р-ну Вінницької обл.) – дослідник державотворчих і національних процесів в Україні, д.і.н. (1975), професор, засл. працівник вищої школи України. Із селян. У 1951-1955 вчився на іст.-філол. ф-ті Вінницького держ. пед. ін-ту, працював учителем у школі, асистентом каф. суспільних наук Вінницького медичного ін-ту. В 1961-1964 – аспірант Київ. держ. ун-ту ім. Т.Г.Шевченка (КДУ). У 1963 під керівництвом д.і.н., професор Бородіна О.А. захистив у КДУ канд. дис. на тему: “Діяльність партійних організацій України по розвитку трудової активності робітничого класу (На матеріалах гірничо-рудної промисловості 1951-1961 рр.)”. З 1964 – асистент, потім – доцент, професор каф. історії КПРС іст. ф-ту КДУ. В 1975 захистив у КДУ докт. дис. на тему: “Діяльність Компартії України по розвитку творчої активності робітничого класу (1959-1970 рр.)”. З 1982 по 1995 – зав. каф. історії КПРС, каф. політ. історії КДУ, зав. каф. історії гуманітарних ф-тів Київ. нац. ун-ту (КНУ). З 1995 по д.ч. – професор цієї ж кафедри. Основна проблематика дослідж.: політичні партії України; державотворчі процеси в Україні; національні процеси в Україні. Має понад 50 друк. праць.

Тв.: На вирішальному напрямі. – К., 1970; Історія української державності (Курс лекцій). – К., 1997; Питання розвитку національної освіти в програмах сучасних політичних партій України // Наукові записки з української історії.–Вип.ІІ.–Київ–Переяславль–Хмельницький, 1994; До питання зміцнення соборності української держави в сучасних

умовах / Проблеми соборності України в ХХ ст.- К., 1994; Правозахисний рух в Україні 70-80-х років в опозиції тоталітарному режимові / Політична опозиція. – К., 1996; Формування національно-демократичних сил в Україні (1985-1994 рр.) // Наукові записки з української історії. – Вип.ІV. – Київ – Переяславль-Хмельницький, 1997.

Лит.: Анкета Шевчука В.П.

✓ Святослав Юсов

(06.10.1864, с.Деньга Золотоніського п-ту Полтавської губ., тепер Черкаської обл. – 25.12.1938, м.Ржевниці, Чехословаччина) – дослідник історії держави та права України, правник, дипломат, журналіст, письменник і поет (літературний псевдонім – С.Павленко), громад.-політ. діяч. Із сім'ї дрібного поміщика. Закінчивши Лубенську класичну гімназію (1883), вчився на фіз.-мат. й юридичному ф-тах Київського ун-ту, який закінчив 1888. Працював юристом у судових установах Єлисаветграда, Кам'янця-Подільського, Кишинева (1889-1902), прокурором і суддею в Одесі (1902-1917). Був членом Київського правничого т-ва при ун-ті св.Володимира, Іст.-філол. т-ва при Новоросійському ун-ті, Одеського т-ва історії та старожитностей тощо. 1920 емігрував до Відня, де з січня 1921 працював професор карного права у новоствореному УВУ. З 1924 жив і працював у Чехо-Словаччині, був професором, деканом та проректором в УВУ, викладав також карне право й політ. історію України в Укр. високому педагогічному ін-ті ім.М.П.Драгоманова у Празі, був членом Укр. іст.-філол. і правничого т-тв, очолював Т-во охорони укр. пам'яток за кордоном, виступав одним з ініціаторів створення в Празі Укр. нац. архіву-музею.

Автор понад 60 наук. праць з історії укр. права та держави.

Тв.: А.И.Маркевич: Некролог // Киевская старина. – 1903. – №7/8. – С.240-244; Н.В.Гоголь и малорусское общество. – Одесса, 1909; Памяти В.Б.Антоновича // Труды IV археологического съезда в Чернигове. – Т.ІІІ. – М., 1911; В справі проєктів про майбутній лад на Україні // Воля. – 1920. – Т.2. – №11-12. – С.405; Назви України. – Відень, 1921; Варшавський договір між поляками й С.Петлюрою 21 квітня 1920 року. – Прага, 1926; Лондон-Гаага, 1966; Петлюрівці в світлі права. – Львів;Відень, 1922; Історично-правні підстави української державності. – Вінніпег, 1929; Звідкіля походить Русь. – Прага, 1929; Додаткові лекції по курсу "Історії українського народу". – Прага, 1932; Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. – Прага, 1936; Дрогобич, 1992; Дві народності // ЦДАУ, ф.3695, оп.1, спр.46; Монархія чи республіка? // Там само, спр.118; Національний університет // Там само, спр.125; Шляхи до української соборності // Там само, спр.39; Державна мова на Україні // Віче. – 1994. – №2. – С.149-155 та ін.

**ШЕЛУХІН
Сергій
Павлович**

Лит.: ЕУ. – Т.10. – 1984. – С.3838; Смірнов Є. Сергій Шелухін. Життя і діяльність // Генеза. – 1994. – №2. – С.155-158; Потульніцький В.А. Історія української політології. – К., 1992. – С.70-75, 99-107; Черненко С. Повернення із забуття // Іст. календар”97. – К., 1996. – С.216-217; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.157-159; Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біогр. довідн. – К., 1998. – С.191-193; Шандра В. Шелухін Сергій Павлович // Українські архівісти. Біобібліогр. довідн. Вип.І. – К., 1999. – С.346; Ігнатова О., Римаренко Ю. Шелухін Сергій // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – Ж., 1996. – С.901-902; Особливий фонд С.П.Шелухіна // ІР НБУВ. – Ф.ХІ, спр.1-3729; інші архівні док-ти і матеріали С.П.Шелухана // ЦДАВО України. – Ф.3695; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.41-42.

Геннадій Стрельський

↓
ШИП
Надія
Андріївна

(20.10.1945, м.Антрацит Луганської обл.) – дослідник історії України XIX–XX ст., д.і.н. (1992), професор (2000). 3 робітників. 1966 закінчила іст. ф-т Луганського пед. ін-ту. Викладала історію і суспільствознавство в сш, працювала на комсомольській роботі, 1969-1979 – н.с. Ін-ту історії АН УРСР, 1979-1984 – зав. ред. історії вид-ва “Радянська школа”, з 1984 – с.н.с., з 1992 – п.н.с. відділу історії України кінця XIX – поч. XX ст. Ін-ту історії України НАНУ. Канд. дис. “Роль вищих учбових закладів у розвитку російсько-українських зв’язків (друга пол. XVIII ст.)” (1977, наук. кер. – чл.-кор. АН УРСР Ф.П.Шевченко). Докт. дис. “Інтелігенція на Україні (XIX ст.)” захистила в Ін-ті історії АН України (1992). 1995-1998 – вчен. секр. ради із захисту дисертацій. З 1998 – зав. каф. сусп. наук Укр. акад. зовнішньої торгівлі. Автор понад 50 наук. праць. Одна з авторів ряду колективних праць.

Тв.: Русско-украинское культурное сотрудничество в XVIII – первой половине XIX в. – К., 1988; Интеллигенция на Украине (XIX в.). – К., 1991; Культурно-національне питання на Україні в другій половині XIX ст. // УІЖ. – 1991. – №3; Нариси з історії українського національного руху. – К., 1994 (кол. праця); Церковно-православний рух в Україні поч. XX ст. – К., 1995; “Українське питання” в Російській імперії (кінець XIX – поч. XX ст.). Ч.2-3. – К., 1999; Київська духовна академія – центр вищої духовної освіти Наддніпрянської України (XIX – поч. XX ст.) // УІЖ. – 1999. – №2; Видавнича і просвітницька діяльність Київської духовної академії // Київська старовина. – 1999. – №3.

Лит.: Анкета Шип Н.А.

↓ *Наталія Васильєва*

(21.06.1902, с.Березова Лука, тепер Гадяцького р-ну Полтав. обл. – 30.12.1974, м.Харків) – дослідник історії України ХХ ст., д.і.н. (1962), професор (1963). Із селян. 1921 склав екстерном іспити за семирічку і вступив до Гадяцького пед.технікуму. 1924-1926 – служба в Червоній армії. Після демобілізації 1930 закінчив Ніжинський ІНО (пізніше пед.ін-т), навчався в аспірантурі НДІ укр. культури (Харків), яку закінчив 1932. Працював до 1934 в середніх школах, у Харківській пед. школі, з 1939 – зав.каф.історії СРСР та декан іст. ф-ту Харк.пед.ін-ту. 1947 захистив канд.дис. З 1956 на каф. історії СРСР Харк. ун-ту, де за сумісництвом викл.історію СРСР з 1945. 1962 захистив докт.дис. “Боротьба робітничого класу Української РСР за відбудову промисловості 1921-1925”. З 1963 – професор каф. історії СРСР Харківського ун-ту.

Автор близько 100 наук. праць з історії робіт. класу України рад. доби, історії селянства й інших питань історії України. Автор розділів колективних праць: Історія робітничого класу Української РСР. Т.2 (К., 1967); Розвиток народного господарства Української РСР. 1917-1967. Т.І (К., 1967). Ред. 12 монографій і ряду зб. документів з історії заводів, промисловості та робіт. класу України.

Тв.: Селянство – основна вирішальна сила визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. – К., 1954; Боротьба робітничого класу України за відбудову промисловості (1921-1926 рр.). – К., 1959; Минуле і сучасне село. – Х., 1963 (у співавт.).

Літ.: РЕІУ. – Т.4. – К., 1972. – С.521; УІЖ. – 1972. – № 9; 1975. – № 3.

Галина Брега

(16.06.1930, м.Вінниця – 2.06.1996, м.Київ) – фахівець з всесвітньої історії, д.і.н. (1966), професор (1970), чл.-кор. (1969) академік АН УРСР (1982), лауреат премії АН УРСР ім.Д.З.Мануїльського (1982), засл. діяч науки і техніки України (1995). Із службовців. У 1952 закінчив факультет міжнародних відносин КДУ, 1955 – аспірантуру Інституту історії АН УРСР. У 1955 захистив канд. дис. “Возз’єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі – видатна перемога зовнішньої політики СРСР”. У 1955-1978 – м.н.с., с.н.с., з 1969 – зав. відділом нової та новітньої історії зарубіжних країн; одночасно 1968-1970 викладав у Київ. ін-ті культури; 1971-1974 – заст. дир. Ін-ту історії АН УРСР, 1966 захистив докт. дис. З 1978-1992 директор Інституту соціал. і економ. проблем зарубіжних країн АН УРСР, одночасно 1982-1988 – академік-секретар Відділення економіки АН УРСР, президент Укр. асоціації сприяння ООН, кер. Центру міжнар. досліджень Київ. міжнар. гуманіт. ун-ту. З 1995 – ректор Укр. академії зовнішньої торгівлі.

ШЛЕПАКОВ
Арнольд
Миколайович

Автор численних наукових праць, присвячених проблемам соціал. історії США й Канади, укр. трудовій іміграції в ці країни, робітничого руху. Кер. автор. колективів, автор та гол. редактор 24 колективних монографій і зб. ст.: Пути формирования и источники пополнения рабочего класса развитых капиталистических стран (К., 1980); Национальные меньшинства и иммигранты в современном капиталистическом мире (К., 1984); Научно-техническая политика зарубежных стран в 3-х т. (К., 1987); Международная солидарность сил мира и прогресса 1945-1955 (К., 1990); Українці в зарубіжному світі (К., 1991); Зарубежный опыт социально-экономической политики и проблемы внешнеэкономических связей (К., 1992) й ін. Брав участь у складі делегації УРСР у 25, 26, 27 сесіях Генер. Асамблеї ООН, очолював делегацію на 23 сесії Комісії соціального розвитку ООН (1973). Володів англ., франц., польс. мовами. Нагороджений орденом “Знак пошани” та медалями.

Тв.: Українська іміграція в США і Канаді (кінець XIX – початок XX ст.) – К., 1960; Иммиграция и американский рабочий класс в эпоху империализма. – М., 1966; Биография статуи Свободы: Истор. очерк. – М., 1969; США: социальная структура общества и его национальный состав: истор. очерк. – К., 1976; Социальная структура и социальная политика США, Великобритании, ФРГ, Франции и Канады. – К., 1980; США: “похищение умов” в прошлом и настоящем. – М., 1983 (у співавт.) та ін.

Лит.: История Академии наук Украинской ССР. – К., 1979. – С.794; УРЕ. – Т.12. – К., 1985. – С.420; Вчені Інституту історії України: біобібліографічний довідник. Серія: Українські історики. Вип.І. – К., 1998. – С.365-366; Національна академія наук України. Персональний склад 1918-1998. – К., 1998. – С.92.

Галина Брега

ШОВКОПЛЯС
Іван
Гаврилович

(8.04.1921, с.Лазірки Оржицького р-ну Полтавської обл. – 13.06.1997, м.Київ) – історик-археолог, бібліограф, д.і.н., засл. діяч науки і техніки України. Із селян. 1938-1941, 1945 навчався на іст. ф-ті КДУ. 1940-1941 й 1944-1945 працював у Центр. іст. музеї екскурсоводом, зав.відділом. 1946-1973 – вчений секретар, заст. дир., зав.відділом в Ін-ті археології АН УРСР. 1973 – н.с., зав.відділом, гол.н.с. у НБУ ім.В.І.Вернадського. Аспірантуру проходив в Ін-ті археології АН УРСР. Канд.дис. “Супоневська палеолітична стоянка”, виконану під кер. П.П.Єфіменка, захистив у Ленінградському відділенні Ін-ту історії матеріальної культури (1949). Докт.дис. “Мезинська стоянка на Десні. До історії Середньодніпровського басейну в пізньопалеолітичну епоху” захистив в Ін-ті археології АН УРСР (1964). Дослідник стародавньої історії України, історії та

бібліографії археології України, історії НБУ. Автор 340 друк. праць, з них 20 монографій.

Тв.: Археологічні дослідження на Україні. – К., 1957; Кам'яний вік на території Української РСР. – К., 1962; Радомышльская стоянка – памятник начальной поры позднего палеолита Восточной и Центральной Европы. – М., 1965; Мезинська стоянка. – К., 1965; Розвиток радянської археології на Україні (1917-1966). Бібліографія. – К., 1969; Мандрівка в глибину віків. – К., 1969; Основи археології. – К., 1964; 1971; Розвиток науки на Україні до 1917 р. – К., 1970; Пізній палеоліт. – К., 1971; Добраничевская стоянка на Киевщине. – Л., 1972; Палеолит киевского Приднепровья. – К., 1982; Советская литература по истории древнего Киева (1918-1983). – К., 1984; Методические рекомендации по библиографическому обеспечению “Свода памятников истории и культуры народов СССР и УССР”. – К., 1984; Древний Киев. – К., 1984; Книжкові фонди Центральної наукової бібліотеки ім.В.І.Вернадського. – К., 1989; За покликком серця. – К., 1990; Археология Украинской ССР: Библиограф. указатель. 1918-1980. – К., 1989; Фонди Центральної наукової бібліотеки ім.В.І.Вернадського АН України. – К., 1993; Древний Киев. – К., 1984; Гетьман Павло Скоропадський (1843-1945). – К., 1996.

Бібліогр.: І.Шовкопляс: Бібліогр. покажч. // Укл. М.А.Воробей. – К., 1996.

Лит: Орач Н. Головний науковий співробітник // Бібл. вісн. 1994. – №2. – С.27-31; Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997. – С.31; Пам'яті І.Г.Шовкопляса // Археологія. – 1998. – №3. – С.156-158.

✓ Віктор Даниленко

(1933, Гримаїлі, тепер смт Гусятинського р-ну Тернопільської обл.) – дослідник історії України, політолог, професор, громад. діяч. Навчався в ун-ті Марії Склодовської-Кюрі у Любліні (магістр права, 1955). 1958-1961 вивчав соціальні науки в Оксфордському ун-ті (бакалавр, 1961). 1965 захистив докт. дис. з історії в Стенфордському ун-ті. Того ж року став викладати історію у Мічиганському ун-ті, в якому став професором у 1975. 1986-1991 – директор Центру досліджень Росії і Східної Європи в Мічигані. Віце-президент американської асоціації українців, член НТШ і УВАН, професор Гарвардського ун-ту. З 1996 – директор Українського наукового ін-ту Гарвардського ун-ту.

Тв.: Ukraine: A Brief History. – Detroit, 1979; The Political Thought of T.G.Masaryk; Communism and Nationalism: Karl Marx versus Friedrich List; From Little Russia to Independent Ukraine: The Emergence of a Nation: Україна: Коротка історія // Пер. з англ. – К., 1992.

ШПОРЛЮК
Роман

Лит.: ЕУ. – Т.10. – 1984. – С.3893; Єкельчик С.О. Зустріч з американським професором Романом Шпорлюком // УДЖ. – 1990. – №12. – С.152; Ukrainian Research Institute Bulletin. – Vol.1. – 1991. – P.9-10; ЕУ. – Vol.5. – 1993. – P.154; National Identity and Ethnicity in Russia and the New States of Eurasia. – N.Y., 1994. – P.4.

Юрій Смольников

**ШПУНТ
Рувим
Михайлович**

(1.(14).05.1902, м. Крупки Могилівської губ., тепер Білорусія – ?) – історик-архівіст, теоретик архівної справи. Закінчив аспірантуру Інституту марксизму й марксознавства (Харків).

З 1927 – завідувач відділом архівознавства і член ради Центрального архівного управління (ЦАУ) УСРР, з 1928 керівник Центральної кваліфікаційної комісії ЦАУ УСРР. У 1930-1933 – дійсний член секції видавання історико-революційних пам'яток та архівознавчої секції Археографічної комісії ЦАУ. Одночасно у кінці 1920-х – на початку 1930-х викладав у Комуністичному університеті ім. Артема та був співробітником Українського інституту марксизму-ленінізму. Під його керівництвом і безпосередньою участю проходили архівні семінари для підготовки архівно-технічних робітників. Входив до комісії ЦАУ УСРР по підготовці до видання архіву Коша Запорізької Січі (1929).

Розробляв методику використання найактуальніших архівних фондів для застосування в археографічній роботі, теоретично обґрунтовував потреби архівних установ для створення передумов для їх наукової роботи. Подальша доля невідома.

Тв.: Підроблене “Положення” про селянську волю // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3; Возмутительное письмо к крестьянам // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3; Методика розробки архівних матеріалів // Всеукраїнська нарада завідателів центральних та краєвих історичних архівів. – К., 1928; Про норми виробки архівно-технічної роботи // Всеукраїнська нарада завідателів центральних та краєвих історичних архівів. – К., 1928.

Лит.: Постанови, ухвалені Всеукраїнською нарадою засідателів центральними та крайовими архівами (10-17.12.1928 р.) // Архівна справа. – 1929. – Кн.9/10. – С.14-24; Про архівний семінар // Бюлетень ЦАУ УСРР. – 1928. – № 4 (36). – С.5-6; Едиційна археографія в Україні у ХІХ-ХХ ст.: плани, проекти, програми видань. – К., 1993. – Вип.1; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Наука и научные работники СССР Т.6. Научные работники без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.492; Верба І. Шпунт Р.М. // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник (ХІХ ст. – 1930-і рр.). – К., 1999. – Вип.1 – С.347-348.

Ігор Верба

(Тодосійович) (3.12.1896, м. Лохвиця Полтавської губ. – 19.11.1958, Нью-Йорк, США) – дослідник історії релігії, етнограф. Народився в православній родині німецьких переселенців. Закінчив Полтавську духовну семінарію (1915). Навчався на історично-філологічному факультеті Петроградського університету (1915-1916), потім перевівся до армійської школи (1916). Учасник першої світової війни. Закінчив Ніжинський інститут народної освіти (1922). Аспірант, науковий співробітник, дійсний член Науково-дослідної кафедри історії культури і мови при Ніжинському ІНО (1922-1930). Викладач, професор, декан факультету соціального виховання Ніжинського ІНО (1924-1930). Скарбник Ніжинського краєзнавчого товариства (1925).

Доктор історії європейської культури (1927). Співробітничав із Науково-дослідною кафедрою історії України у Києві при ВУАН (1926-1930). Вивчав проблеми раннього християнства, демонології, античного релігійного синкретизму. Професор Інституту професійної освіти у Києві (1930-1933). Заступник і голова Комісії для досліджень з історії Близького Сходу і Візантії ВУАН (1930-1934). Старший науковий співробітник Історично-археографічного інституту ВУАН (1934). Професор і декан історичного факультету Київського державного університету (1934-1941, з перервою).

У 1938-1939 перебував під слідством органів ДПУ УРСР (звинувачений в українському буржуазному націоналізмі і у зв'язках з іноземною розвідкою). Під час німецької окупації м. Києва завідувачий відділом культури і освіти Київської міської управи (1941), ректор Київського університету (1941-1942), редактор газети “Нове українське слово” (1941-1943), співробітник Музею-архіву переходнової доби історії м. Києва (1942).

Писав статті, скеровані проти українського націоналізму. Співробітник відділу пропаганди міністерства окупованих східних областей у м. Танненберг—Найденбург (Прусія, Німеччина). Редактор російськомовного журналу “На досуге”. У 1952 переїхав до США. Співробітник “Американської комісії за визволення” та радіостанції “Свобода”

Тв.: Учення о дэмонах в античной и христианской литературе в эпоху зарождения христианства: Промоційна праця // Бюллетень Нежинской Научно-Исследовательской Кафедры. – 1924. – № 1-22. – С.119-145; Нариси з історії античної й християнської демонології: До питання про походження християнства // Записки Ніжинського ІНО. – Кн. VI. – Ніжин, 1926. – С.125-194; – Кн. VII. – Ніжин, 1927. – С.45-138; Проблеми античного релігійного синкретизму в зв'язку з мотивами староукраїнської легендарної творчості: З приводу книги Reitzenstein-Schaeder'a “Studien zum antiken Synkretismus aus Iran und Griechenland” (Leipzig, Teubner, 1926. – 355 с.) // Первісне громадянство. – 1927. – Вип.1-3. – С.114-127;

Про характер переслідування відьом в Старій Україні // Первісне громадянство. – 1928. – Вип.2-3. – С.64-80; Дальтон-план в Ніжинському ІНО (1924-1928 рр.) // Записки Ніжинського ІНО та науково-дослідчої катедри історії культури й мови при інституті. – Кн. VIII. – Ніжин, 1928. – С.175-182; До українських переказів про сотворення першої людини // Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергієвича Грушевського з нагоди шістьдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності – Т.П. – Частина історико-літературна. – К., 1928. – С.9-18; Селянські рухи в Римській імперії: I. Circumcelliones // Записки Ніжинського ІНО. – Кн. X. – Ніжин, 1930. – С.3-46; 3 монастирського побуту старої України // Червоний шлях – 1930. – № 7-8. – С.152-159; Революція рабів в античному світі. – К., 1941; Російські історики і радянська держава. – Нью-Йорк, 1962.

Лит.: Бойко О. Нарис історії ніжинської науково-дослідної кафедри історії, культури і мови (29-30-ті рр.) // Сіверянський літопис. – 1998. – № 5; Верба І.В. Кость Штепа // УІЖ. – 1999. – № 3, 4; Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.). – К., 1999; Страшко Е. Гоголівський інститут у 20-30-х роках // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5; Острянюк А. Ніжинська історична школа: доба розквіту (20-і – початок 30-х рр. ХХ ст.) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5; Зозуля С. Ніжинське краєзнавче товариство 20-х рр. ХХ ст. // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5; Ранюк Ю. Передмова перекладача // Штепа К., Гоутерманс Ф. Чистка в Росії. – Харків, 2000. – С.3-13; ЕУ. – Т.П. – С.393.

Ігор Верба

ШУЛЬГІН Олександр Якович

(30.07.1889, с.Сохвине Хорольського п-ту на Полтавщині – 04.03.1960, м.Париж) – дослідник політичної історії України, діяч національно-державного і культурного відродження України. Походив з давнього козацького роду. Син історика України *Я.М.Шульгіна*. Навчався на природничому та іст.-філол. ф-тах Петербурзького (Петроградського) ун-ту, а після закінчення (1915) викладав у ньому.

В еміграції викладав історію і філософію в УВУ, Укр. високому пед. ін-ті ім.М.Драгоманова, ряді інших вищих навчальних закладів Чехословаччини та Франції. Автор монографій, підручників, статей з історії, мемуарних і публіцистичних творів.

Бібліогр.: Збірник на пошану Олександра Шульгіна (1889-1960) / Ред. В.Янів. – Париж; Мюнхен, 1969. – С.311-337. (ЗНТШ. – Т.186).

Тв.: Політика. Державне будівництво України і міжнародні справи: Статті, документи, промови. – К., 1918; Нариси з нової історії Європи. – Прага, 1925; Україна і червоний жах. – Париж, 1926 (фр.мовою); Уваги до історії розвитку ранішнього капіталізму. – Львів, 1928; Державність чи Гайдамаччина? (Збірник документів та статей). – Париж, 1931; Без

території. Ідеологія та чин уряду УНР на чужині. – Париж, 1934; Те ж. – К., 1998; Україна проти Москви (1917). – Париж, 1935 (фр.мовою); Світлій пам”яті І.Д.Шишманова // Тризуб. – 1928. – №26(132). – С.2-6; Є.Х.Чикаленко як громадський діяч // Там же. – 1929. – №29-30 (185-186). – С.23-29; На смерть Липинського // Там же. – 1931. – №26 (284). – С.2-4; Пам”яті В.М.Леонтовича // Там же. – 1939. – №37 (687). – С.4-7; Первопочатки сучасного національного духу Жана Жака Руссо. – Париж, 1938 (фр.мовою) та ін.

Лит.: Полонська-Василенко Н. Професор Олександр Якович Шульгин // Наук. зап. УВУ. – №3, 1959. – С.57-62; Збірник на пошану Олександра Шульгина. – Париж-Мюнхен, 1969; Войченко О. Профілі діячів Української Народної Республіки. – Філадельфія, 1981. – С.25-27; ЕУ. – Т.10. – 1984. – С.3902-3903; Стрельський Г. “І прийде час...”: (Ескіз біограф. нарису про першого міністра закордонних справ України О.Я.Шульгина) // Політика і час. – 1994. – №1. – С.67-72; Стрельський Г. Олександр Шульгин – учений і політик // Київська старовина, 1994. – №3. – С.80-88; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.163-165; Стрельський Г.В. Слово про О.Я.Шульгина // Шульгин О. Без території. Ідеологія та чин уряду УНР на чужині / Упор.: Г.В.Стрельський, І.Д.Шевченко. – К., 1998. – С.253-272; Гошуляк І. Незламний борець за суверенну Україну / / Пам”ять століть. – 1998. – №1. – С.108-118; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.43-44.

Геннадій Стрельський

(19.02.1851, м.Київ – 14.01.1911, м.Київ) – дослідник історії України XVII-XVIII ст., педагог, громад.-політ. діяч. Нащадок давнього козацького роду Полтавщини. Рано втративши батька, ріс у домі свого дядька – професора Київського ун-ту В.Я.Шульгина. Середню освіту здобув у 2-й Київській гімназії (1862-1868). Проте не поділяючи переконань цього відомого монархіста й русофіла, Яків Миколайович згодом назавжди покинув його дім.

Навчався на іст.-філол. ф-ті ун-ту св.Володимира (1868-1874 рр.); учень В.Антоновича та М.Драгоманова. Працював у газеті “Киевский телеграф” (1874-1879). Наприкінці 1870-х рр. переїхав до Одеси, де працював учителем.

1879 був заарештований за участь в українському національному русі і засланий на 4 роки до Сибіру. Згодом давав приватні уроки (1883-1891), працював у банку в Єлисаветграді (1894-1899). Повернувшись 1899 до Києва, викладав історію у гімназіях, співробітничав у “Киевской старине”, видавництві “Вік”. Д. чл. НТШ у Львові, чл. іст. Т-ва Нестора-літописця. Разом з М.С.Грушевським заснував УНТ у Києві (1907), працював його секретарем. Позбавлений через політ. “неблагонадійність” акад. й професор кар’єри,

ШУЛЬГИН
Яків
Миколайович

написав та видав у Львові книгу “Про гайдамаків і Максима Залізняка”, створив чимало праць з історії України XVII-XVIII ст., виданих переважно на сторінках “Киевской старины” й “Збірника НТШ” (зокрема про гетьмана П.Полуботка та про Коліївщину), які й донині не втрачають своєї наукової цінності.

Тв.: Очерк Коливищины по изданным и неизданным документам 1768 и ближайших годов // Киевская старина. – 1890. Кн.2-8; Павел Полуботок, полковник черниговский // Там же. – 1890. Кн.12; Несколько слов о правобережной Украине XVIII в. // Там же. 1891. Кн.7; Про гайдамаків і Максима Залізняка. – Львів, [б.р.].

Лит.: Щербина В. Пам’яті Я.Шульгина // Зап. УНТ. – К., 1912. – Т.10; Грушевський М. Пам’яті Якова Шульгина // ЗНТШ, Львів. – 1912. – Т.СVII. – Кн.1; Шульгин О.Я. Мої дитячі та юнацькі спогади про місто // Збірник на пошану Олександра Шульгина. – Париж-Мюнхен, 1969. – С.230-248; ЕУ. – Т.10. – 1984. – С.3909; Стрельський Г. Жертовний і чистий // Український історичний календар”96. – К., 1995. – С.59; Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. – К., 1996. – С.141,173,178; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.165-167; Любченко В.Б. Київські Шульгини: національно розділена родина в історії України // Українська біографістика. Зб. наук. праць. Вип.2. – К., 1999. – С.153-162.

Геннадій Стрельський

**ШУСТ
Роман
Мар’янович**

(17.01.1960, м.Судова Вишня Мостиського р-ну Львівської обл.) – фахівець з питань давньої історії України, історії церкви в Україні, к.і.н. (1988), доцент. З робітників. 1977-1982 навчався на іст. ф-ті Львівського держ. ун-ту ім.І.Франка. Працював учителем у середній школі, декан іст. ф-ту Львівського держ. ун-ту ім.І.Франка, зав. каф. давньої історії України та спец. іст. дисциплін. Аспірантуру проходив у Львівському держ. ун-ті ім.І.Франка. Канд. дис. “Грошове господарство південно-східних воєводств Речі Посполитої у XVI–перш. пол. XVII ст.” захистив там же під кер. Ю.М.Гроссмана.

Тв.: Довідник з історії України. Т.1-3. – К., 1993–1998; Структура грошового ринку західноукраїнських земель у першій половині XVII ст. // Вісн. Львів. ун-ту. Серія іст. – Львів, 1997; Нумізматика. Довідник. – Тернопіль; Львів, 1998 (співавт. Р. Зварич).

Лит.: Анкета Шуста Р.М.

Григорій Лисенко

(21.04.1954, с.Матяшівка, Обухівського р-ну Київської обл.) – дослідник історії України середніх віків і нового часу, д.і.н. (1999), професор. 1976 закінчив іст. факультет КДУ ім.Т.Шевченка. 1976-1979 – науковий співробітник Музею народної архітектури та побуту України. З 1979 по 1999 працював в Ін-ті історії України НАНУ: молодший науковий, старший, провідний науковий співробітник. З вересня 1999 – професор кафедри історії Національного університету “Киево-Могилянська академія”. В Ін-ті історії України НАНУ 1986 захистив канд. дис. “Народні рухи на Україні в другій чверті XVII ст.” (наук. кер. – д.і.н., професор Сергієнко Г.Я.), 1998 – докт. дис. “Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.)”. Досліджує проблеми соціальної структури середньовічного суспільства України, національно-визвольних рухів, історії українського козацтва. Автор понад 150 наукових праць.

Тв.: Народні рухи на Україні напередодні визвольної війни 1648-1654 рр. – К., 1989; Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.) – К., 1997; До питання про еволюцію класово-станової структури феодального суспільства України в XVI – першій половині XVII ст. // УІЖ. – 1987. – №2; Козацтво в класово-становій структурі українського суспільства (друга половина XVI – середина XVII ст.) // УІЖ. – 1991. – №11; Козацтво і православ'я // Київська старовина. – 1993. – №5; Джерела формування українського козацтва // УІЖ. – 1994. – №2-3; Формування козацького землеволодіння // Середньовічна Україна. – К., 1994. – Вип.1; Нова влада // Неопалима купина. – 1995. – №5; Запорозька Січ як фактор консолідації українського козацтва // УІЖ. – 1995. – №5; Утвердження козацького стану в Україні (XVI – перша половина XVII ст.) // Богдан Хмельницький та його доба. – К., 1996; Реєстрові козаки на державній службі // Середньовічна Україна. – К., 1997. – Вип.2; Козацька верхівка другої половини XVI – середини XVII ст. // Київська старовина. – 1997. – №5; Особовий та етнічний склад запорожців і реєстрових // Наукові записки НаУКМА. – К., 1998. – Т.3; Базавлуцька Січ (1593-1638) // Козацькі Січі. – Київ-Запоріжжя, 1998; Динаміка зростання чисельності українського козацтва до середини XVII ст. // Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.: політика, ідеологія, військове мистецтво. – К., 1998; Українське козацтво на початку своєї історії // Доповіді та повідомлення четвертого міжнародного конгресу українців. – Одеса-Київ-Львів. – Ч.1; Витоки та становлення козацького права // Україна в Центральній-Східній Європі. Студії з історії XI – XVIII ст. – К., 2000.

Лит.: Анкета В.О.Щербака; Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. – К., 1998. – С.371-372.

✓ Олена Ковальчук

**ЩЕРБАК
Микола
Григорович**

(15.12.1949, с.Копієвате Канівського р-ну Черкаської обл.) – дослідник історії України ХІХ–ХХ ст., д.і.н. (1993), професор (1995). Із селян. 1971-1976 навчався на іст. ф-ті КДУ. 1976-1979 – аспірант КДУ. Наук. кер. – професор *Стрельський В.І.* В ун-ті Дружби народів ім.П.Лумумби захистив канд. дис. “Матеріали місцевих державних установ царизму як джерело вивчення революції 1905-1907 рр. на Україні” (Москва). Після закінчення аспірантури викладав у КДУ. Докт. дис. “Матеріали жандармсько-поліцейських та судово-слідчих установ царизму як джерело вивчення суспільно-політичної історії України (кінець ХІХ ст. – 1917 р.)” захистив у 1993 в КДУ. Основна проблематика досліджень – історія державних установ, джерелознавство. Автор бл. 50 наук. праць.

Тв.: Царська охранка у боротьбі проти революційного руху на Україні (1895-1917 рр.) // УІЖ. – 1990. – №2. – С.40-50; Малодосліджені джерела вивчення революційного руху на Україні (1895-1917) // *Historica. Zbornik filozofickej fakulty.* – Bratislava, 1991. – С.337-353; За законом і над законом. – К., 1996 (у співавт.); Архівознавство. Підручник. – К., 1998 (у співавт.); Джерелознавство історії України. – К., 1998 (кол. праця); Джерела вивчення національної політики царизму в Україні // *Вісник Київського ун-ту.* Вип.41. – К., 1999.

Лит.: Анкета Щербака М.Г.

✓ *Наталія Васильєва*

**ЩЕРБАКІВ-
СЬКИЙ
Вадим
Михайлович**

(17.03.1876, с.Шпичинці Сквирського п-ту. Київської губ. – 18.01.1957, м.Лондон, Великобританія) – археолог, дослідник історії культури України, етнолог, етнограф, педагог, д. чл. НТШ, УВАН, Словацького наук. т-ва, Чеської АН, Міжнародного антропологічного ін-ту у Парижі. З родини сільського священика. Навчався в С.-Петербурзькому, Московському й Київському ун-тах. З 1907 в Галичині. Співробітник Нац. музею у Львові (1908-1910). Зав.археол. відділу Полтавського земського музею (1912-1922). Проводив археол. та етнографічні дослідження на Полтавщині. Досліджував стару українську архітектуру. Викладав археологію в Полтавському укр. ун-ті (1918-1921). На еміграції з 1922. Професор (1922-1945), ректор УВУ (1945-1951). Нагороджений сербським орденом св.Сави. Автор праць з археології, етнології, етнографії, історії укр. мистецтва, праукраїнської історії, а також студій, присвячених проблемам формування укр. нації.

Тв.: Архітектура у різних народів і на Україні. – Львів, К., 1910; Українське мистецтво: І. Дерев'яне будівництво і різьба на дереві. – Львів; К., 1913; Основні елементи орнаментативної українських писанок та їхнє походження: Студія // *Праці Укр.іст.-філол.т-ва в Празі.* – Прага, 1925. – Т.1; Протоісторія України // *Наша культура.* – Варшава, 1935. –

№1,2,4; Понтійське містечтво // Наук.зб. в 30 річницю наук.праці професор д-ра Івана Огієнка. – Варшава, 1937; Формація українського народу: Нарис праісторії України. – Подєбради, 1937; Палеоліт: (Конспект лекцій з рьсунками). – Прага, 1938; Концепція Грушевського про походження українського народу у світлі палеоетнології // Праці Укр. іст.-філол. т-ва в Празі. Т.3 – Прага, 1941; Матеріали до історії українського містєцтва (іконостас гетьмана Данила Апостола в с.Сорочинцях). – Прага, 1944; Кам"яна доба в Україні. – Мюнхен, 1947; Пам"яті Василя Григоровича Кричевського. – Лондон, 1954; Формація української нації: Нарис праісторії України. – Нью-Йорк, 1958; Український етнічний тип // Визв. шлях. – 1961. – №6-11; 1962. – №1-2; Із споминів про М.В.Лисенка // Там же. – 1962. – №6; Орнаментация української хати. – Рим, 1980; Українське містєцтво // Образотворче містєцтво. – 1992. – №4; Український університет у Полтаві // Київська Старовина. – 1994. – №4; Українське містєцтво: Вибрані неопубліковані праці /Упор. та вступн.ст. В.Ульяновського. – К., 1995. [Бібліогр.пр.Щ. С.274-278].

Бібліогр.: Шовкопляс І.Г. Розвиток радянської археології на Україні (1917-1966): Бібліогр. / Ред. А.Д.Ульянова. – К., 1969. [Пр.Щ. №1516, 1517, 2183, 2658, 3777, 6727, 6728].

Літ.: Курінний П. Вадим Михайлович Щербаківський: (3 нагоди 70 років життя). – Женева, 1947 (2-е доп. вид. – Полтава, 1995); Домбровський О. В.Щербаківський як історик // Київ. – Філадельфія, 1957. – №5; Вадим Щербаківський – археолог-дослідник // Там же. – 1957. – №1; Супруненко О.Б. Вадим Щербаківський як дослідник археології Дніпровського Лівобережжя // История и археология Слободской Украины. – Харьков, 1992.

Олексій Ясь

(17.12.1877, с.Шпичинці, тепер Ружинського р-ну Житомирської обл. – 06.06.1927, м.Київ) – історик-археолог, містєцтвознавець, основоположник укр. музейництва, етнолог. 1901 закінчив іст. відділення Київського ун-ту, учень В. Антоновича. Протягом 1910-1927 – завідувач іст.-побутовим та відділом народного містєцтва Всеукр. іст. музею ім.Т.Шевченка, учений секретар секції містєцтва УНТ у Києві, з 1922 – заст. гол. Всеукр. археол. комітету. Викл. у 7-й київ. гімназії, 2-у реальному училищі, Держ. акад. містєцтв, Архітектурному та Фребелівському ін-тах, ін-ті пластичних містєцтв, Худ. ін-ті, худ.-індустріальному технікумі. Працював в Етногр. комісії АН, комісії для складання біогр. словника діячів України, Софійській комісії ВУАН, НТШ.

Основні сфери наукових інтересів Щ. – археологія (був одним з перших дослідників скіфських курганів), історія Києва, історія нар. містєцтва (музика, іконопис, дерев"яна архітектура, килимарство, символіка тощо). Створив у музеї велику колекцію золотарських виробів, значну частину якої становили повернуті завдяки його

**ЩЕРБАКІВ-
СЬКИЙ**
Данило
Михайлович

наполегливості з Москви коштовності, приречені на переплавку. Один з фундаторів пам'яткоохоронної справи, виступав проти нищення культурної спадщини (ст. "Культурні цінності в небезпеці", 1927). На знак протесту проти бездумності й невігластва у парт. керівництві культурою покінчив життя самогубством.

Автор бл. 50 наук. праць, більшість яких лишилися в рукописах. Етнографічні матеріали, зібрані на Буковині та Галичині, стали фундаментом монографії "Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробки і придорожні хрести, фігури і каплиці" (Прага, 1927).

Лит.: Сидоренко В. Ревний колекціонер і невтомний дослідник // Народна творчість та етнографія. – 1968. – №5. – С.67-71; Інститут рукописів ЦНБ НАН України. – Ф.1, спр.25881; Верменич Я. Подвижник // Київська старовина. – 1994. – №5. – С.85-91; Верменич Я.В. Життя і смерть Данила Щербаківського // Укр. іст. збірник. – В.І. – К., 1997. – С.245-269.

✓ Ярослава Верменич

ЩЕРБИНА Володимир Іванович

(16.05.1850, м. Київ – 1936, Київ, похований на Звіринецькому кладовищі) – дослідник історії України XVIII-XIX ст., археограф, архівіст, києвознавець, педагог. Учень В.Б. Антоновича. Член-кореспондент ВУАН з 1925. Народився в родині нащадка родовитих київських міщан лікаря Університету св. Володимира І.Т. Щербини. Мати історика була донькою українського письменника, автора казок, байок, пісень та віршів про козаччину Є. П. Рудиковського (1784-1851).

Закінчив Другу київську гімназію (1868) та історично-філологічний факультет Університету св. Володимира (1873). Кандидатська дисертація "Тетьманство Кирила Григоровича Розумовського в зв'язку з попередньою історією Малоросії" (1873). У 1873-1876 навчався на педагогічних курсах Петербурзької військової гімназії (згодом другий кадетський корпус), у 1876-1879 викладав в петербурзьких військовій та жіночій гімназіях. З 1879 жив і працював у Києві, вчителював у жіночих та чоловічих гімназіях, був активним діячем "Общества народных чтений".

У 1880-1890-і – учасник історико-архівного гуртка під керівництвом В.Б. Антоновича. Одночасно співпрацює з Київською Археографічною комісією, Історичним товариством Нестора-літописця, друкується в "Киевской старине" У 1901 разом із Л.П. Добровольським за дорученням Історичного товариства Нестора-літописця і Московського археологічного товариства здійснив кілька експедицій на Правобережжя (головно по Васильківському і Бердичівському повітах), збираючи стародруки,

рукописи, мистецькі пам'ятки. У 1908-1920 викладав у комерційній школі ім. Хорошилової. У 1919-1930 плідно працював у ВУАН, був співробітником Національної бібліотеки Академії, Історично-географічної комісії, Комісії для складання біографічного словника діячів України, дійсним членом Археографічної комісії, Науково-дослідної кафедри історії України (з 1924), керівником Комісії історії Києва і Правобережжя (1924-1930).

Досліджував історію Києва, історію Гайдамаччини і останніх часів Запорізької Січи, суспільні відносини Подніпров'я другої половини XVIII – початку XIX ст., видав цінні збірки актового матеріалу. Автор спогадів про В.Б. Антоновича, Л.П. Добровольського, Я.Шульгина, І.М. Каманіна та про Університет Святого Володимира 1870-х рр.

Тв.: Сечевая школа // Киевская старина. – 1891. – Кн.9; Из семейного архива. Записки А.П. Рудиковского. Стихотворения Е.П. Рудиковского // Киевская старина. – 1892. – Кн.4-7; Киевские воеводы, губернаторы и генерал-губернаторы 1654-1775 г // Чтения в историческом обществе Нестора Летописца. – 1892. – Кн. VI; Три Шелеста (из истории Колеивщины) // Киевская старина. – 1893. – Кн.11; План Киева, составленный в 1695 году // Киевская старина. – 1894. – Кн.1; Нові археологічні знаходи у Києві // Записки НТШ. – 1896. – Т.IX. Вип.1; Первый Киевский археолог М.Ф. Берлинский // Киевская старина. – 1896. – Кн.12; Украинские староства по люстрациям ХУШ века // Архив Юго-Западной России. – 1905. – Ч.7. Т.3; Лаврентій чи Діонісій? Чийм іменням належало б називати найстаріший список літопису? // Україна. – 1924. – Кн.3. – С.10-13; Документи до історії Києва 1494-1835 рр. // Український археографічний збірник. – К., 1926. – Т.1. – С.1-49; Нові студії з історії Києва. – К., 1926; До питання про статті Богдана Хмельницького // Ювілейний збірник на пошану акад. М.С. Грушевського. – Т.1. – К., 1928. – С.195-205; Київ і Київщина на початку XIX віку // Україна. – 1929. – Березень-квітень. – С.54-59; Перша Київська народна аудиторія (З культурного життя Києва в кінці XIX та на початку XX ст.) // Україна. – 1930. – Травень-червень. – С.22-59; Доля козаччини на Лівобережній Україні // Записки НТШ. – Т.С. Ювілейний збірник на пошану акад. Кирила Студинського. Ч.П. Праці історичні. – Львів, 1930. – С.275-287.

Бібліогр.: Щербина В.І. Нові студії з історії Київ. – К., 1926. – С.ХХХУ-ХХХІХ. (за 1876-1926 рр., неповна).

Лит.: Глушко С. П'ядесятиріччя науково-педагогічної і громадської діяльності В.І. Щербини // Щербина В.І. Нові студії з історії Київ. – К. 1926. – С.ІХ-ХІУ; Шамрай С. Праці В.І. Щербини з історії Правобережжя // Щербина В.І. Нові студії з історії Київ. – К. 1926. – С.ХV-ХХІІІ; Антипович К. Праці В.І. Щербини з історії м. Київ // Щербина В.І. Нові студії з історії Київ. – К. 1926. – С.ХХV-ХХХІV; Історія Національної академії наук України. 1924-1928. Документи і матеріали. – К., 1998. – С.514; Апанович Е.М. Комиссия истории Киева Академии наук УССР //

Київ в фондах Центральної научної бібліотеки АН УРСР: Сб. научних трудов. – К., 1984; Юркова О. Один з найбільших авторитетів і ерудитів (Володимир Щербина) // Історичний календар'2000. – К., 1999. – С.146; РЕУ. – Т.4. – С.539; З іменем Святого Володимира: У 2-х кн. – Кн.2. – К., 1994. – С.448-449; Енс. of Ukr. – Vol. IV. – P.627.

Юксана Юркова

**ЩУПАК
Ігор
Якович**

(25.11.1961, м.Запоріжжя) – дослідник історії України ХХ ст., зокрема проблем розвитку освіти, науки та культури в 1920–30-ті рр., політики “українізації” та національно-культурного розвитку національних меншин, міжнаціональних відносин, проблеми Голокосту. В 1983 закінчив іст.ф-т Запорізького держ. пед. ін-ту. З 1983 працював учителем історії в середній школі, з 1985 – викладачем історії Запорізького будівельного технікуму, зав. кафедрою суспільно-політичних дисциплін. З 1988 – викладачем історії Запорізького індустріального ін-ту. В 1990–1993 навчався в аспірантурі Запорізького індустріального ін-ту. З 1993 працював учителем, з 1995 – заступником директора з науково-методичної роботи ліцею “Логос” В 1998 став переможцем обласного конкурсу “Учитель року”, лауреатом Національного етапу конкурсу. В 1995 захистив канд. дис. “Підготовка спеціалістів в середній технічній школі УРСР (кінець 20-х – 30-ті роки)” (наук. кер. – професор Павлов Д.І.). З 1999 – заступник директора з наукової роботи, з 2000 – директор запорізького видавництва “Прем’єр” Одночасно з 1999 – науковий консультант, а з 2001 – директор Науково-просвітницького центру “Ткума” (Дніпропетровськ), де організовує роботу з дослідження проблем Голокосту, просвітницьку діяльність та створення Меморіального музею історії Голокосту в Україні. Він є членом Міжнародної редакційної ради журналу “Науковий вісник “Ткуми”, відповідальним упорядником серії “Українська бібліотека Голокосту”. Брав участь в регіональних та міжнародних наукових конференціях в Україні, а також в Росії, Угорщині, Ізраїлі, Швеції, є організатором Міжнародної наукової конференції “Проблеми Голокосту” в м.Дніпропетровськ.

Автор близько 50 наукових праць, підручників, посібників, в т.ч.: Середня технічна школа України наприкінці 20-х та в 30-ті роки // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика / 36. статей. – К., 1993; Некоторые вопросы подготовки еврейских национальных кадров (на материалах техникумов Украины, 1920-е – 30-е гг.) // Єврейське населення Півдня України: дослідження і документи. – Запоріжжя, 1994. – Вип.1; К вопросу о политике Советского

государства по отношению к сионизму и эмиграции советских евреев (На материалах Запорожской области, 2-я половина 1960-х – середина 1980-х гг.) // Єврейське населення Південної України: Історія та сучасність. – Запоріжжя, 1997 (у співавт.); Евреи Запорожья: годы оккупации города 1941-1943 гг. // Еврейское население Юга Украины: Ежегодник (исследования, воспоминания, документы). – Харьков-Запорожье, 1998; О деятельности евсекции при окружках КП(б)У (на материалах юга Украины, сер. 1920-х годов) // Запорожские еврейские чтения. – Вып.3. – Запорожье, 1999; Некоторые тенденции в изучении истории Холокоста в вузах Украины (из опыта преподавания в Запорожском госуниверситете) // Преподавание темы Холокоста в XXI веке. – М., 2000; Розвиток єврейської національної освіти в Україні 1920–1930-х рр. / Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Випуск XII. – Запоріжжя, 2000; Всесвітня історія: 1939-1998: Навч. посібник для 11 кл. серед. загальноосвіт. шк.: упоряд. – К., 1999 (у співавт.); Історія стародавнього світу: Навч. посібник для 6 кл. серед. загальноосвіт. шк. – Запоріжжя, 1999 (у співавт.); Історія рідного краю: Підручник для 5 кл. серед. загальноосвіт. шк. – Запоріжжя, 2000.

Лит.: Анкета Щупака І.Я.

✓ *Віктор Даниленко*

(24.06.1913, м.Пінто, Канада – 09.07.1986 р., Оттава, Канада) – дослідник історії українців в Канаді, професор, політ. наук. і громад. діяч, сенатор.

Навчався у Саскачеванському ун-ті. 1945 отримав ступінь бакалавра фізико-математичних наук, 1947 – бакалавра історії (з відзнакою), 1948 – магістра історії, 1951 в Міннесотському уні-ті (США) – доктора філософії. 1932-1942 – вчитель у державних школах у провінції Саскачеван. 1942-1943 – добровільно служив у канад. армії. З 1951- професор славистики та історії (центральної й східноєвропейської, Росії та СРСР) Міннесотського ун-ту, 1958-1963 – професор Маннітобського ун-ту, 1963-1978 – професор Оттавського ун-ту. З 04.02.1963 – сенатор Канади. Один з ініціаторів політики багатокультурності Канади, проголошеної 1971. Один з організаторів Дослідного статистичного центру укр. історії в Канаді при Оттавському ун-ті. 1954-1955 – президент Укр. національної видавничої спілки, 1953-1968 – заст. президента УВАН у Канаді, 1966-1971 – президент Осередку укр. культури й освіти в Канаді, 1963-1964 – президент Канад. асоціації славистів, з 1964 –

**ЮЗИК
Павло**

заст. дир. Шевченківських фондаций, з 1967 – голова комісії з прав людини Світового конгресу вільних українців, 1970 – віце-президент Укр. Народного Союзу. Нагороджений медаллю 100-ліття Канади (1967), Шевченківською золотою медаллю (1968) та ін. 1987 у Канаді створено стипендію його імені.

Тв.: *Ukrainians in Manitoba. A Social History* (Toronto, 1953); *Ukrainian Canadians: Their Place and Role in Canadian Life* (Toronto, 1967); *Українці в Канаді – їх розвиток і досягнення* (Мюнхен, 1968, співавт.); *For a Better Canada* (Toronto, 1973); *The New Canadian Constitution and the Rights of Ethnic Group // The Ukrainian Quarterly*. 1978. – №1; *The Ukrainian Greek Orthodox Church of Canada, 1918-1951* (Ottawa, 1981); *The Political Achievements of the Ukrainians in Canada (1891-1981) // Український історик*. 1982-1983. – №№ 1, 3-4.

Літ.: Михайло Боровик. *Століття українського поселення в Канаді (1891-1991)*. – Монреаль-Оттава, 1991. – С. 30-31; Богдан Боцюрків. *Сенатор Павло Юзик // Український історик*. – 1986. – № 3-4. – С.145-146; *Бюлетень Канадського Інституту український студій* – 1977, вересень-жовтень. – С. II; *Енциклопедія українознавства*. Т. 10. – С.3935; *Encyclopedia of Ukraine*. V. 5. – Toronto-London. – 1993. – P. 788; Михайло Марунчак. *Історія українців Канади*. Т.2. – Вінніпег, 1991. – С.380-381; Михайло Марунчак. *Біографічний довідник до Історії українців Канади*. – Вінніпег, 1986. – С.700-701; *Нові дні*. 1966. – № 12. – С. 13; *The Ukrainian Quarterly*. – 1973. – №1. – P.106; 1978. – № 1. – P.4; 1982. – №3. – P. 301; *Ukrainians in North America – Champaign*, 1975. – P.372

↓ Олена Ковальчук

↓ ЮРКОВА
Оксана
Віталіївна

(23.05.1967, м. Київ) – дослідник питань грушевськознавства та української історіографії 1920–30-х рр., к.і.н.

1989 закінчила іст. ф-т Київського держ. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. З 1989 працює в Інституті історії України НАН України: стажист-дослідник, молодший науковий співробітник, науковий співробітник, з 2000 – старший науковий співробітник відділу історії України 20-30-х рр. ХХ ст. У 1998 захистила канд. дис. “Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С. Грушевського (1924-1930 рр.)”. Науковий керівник – проф., д.і.н. *Кульчицький С.В.* У 1998 відзначена стипендією НАН України для молодих вчених.

Автор більше 70 наукових публікацій.

Тв.: *Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924-1930)*. – К., 1999. – 432 с.; *Нариси з історії Києва*. Навчальний посібник для учнів 7-11 класів. – К.: Негеза, 2002 (у співавт.); *Документи про створення і перші роки діяльності Інституту історії України АН УРСР (1936-1941 рр.)*. – К., 2001. – 210 с. (упорядкування, бібліографічний покажчик); *Українська Сівера*

в працях істориків київської школи М.С. Грушевського” // Сіверщина в долі істориків та в історичних дослідженнях. – К., Новгород-Сіверський, 1996; Київська історична школа М.С. Грушевського: організаційно-технічні моменти // Український історик. – 1996. – № 1-4 (у співавт.); Дослідження О.І. Барановичем магнатського господарства Волині XVI-XVIII ст. на терені Науково-дослідної кафедри історії України у Києві (1924-1930 рр.) // Український історик. – 1996. – № 1-4; Археографічна експедиція Науково-дослідної кафедри історії України у Києві (1924-1930 рр.) // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ. – К., 1997. – Т.2; Створення академіком М.С. Грушевським науково-дослідної кафедри історії України у Києві (березень – грудень 1924 р.) // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. К., 1998. – Вип.4; Київська історична школа істориків М.С. Грушевського: долі науковців // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1998 – № 1/2; Володимир Степанович Євфимовський: біобібліографічний начерк // Архіви України. – 1998. – № 1-6; “Важно, щоб безумством тремтіла Ваша душа...” (З епістолярної спадщини М.Є.Слабченка) // Український археографічний щорічник. – Вип.3/4. – К., 1999; “Був у першу чергу науковцем...”: Нотатки до життєпису Степана Гаєвського // На службі Клію. 36. наук. праць на пошану д-ра Л. Р. Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – К., Нью-Йорк, Торонто, Париж, Львів, 2000; Український Історичний Інститут: проект М.С. Грушевського 1928 року // Спеціальні історичні дисципліни: Питання теорії та методики. Ч.5. Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 10. Об’єднаний випуск: 36. наукових праць на пошану акад. В.А. Смолія: У 2-х ч. – Ч.2: Історіографія. – К., 2000; Історично-Археографічний інститут: десять місяців діяльності // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – Вип.4. – К., 2000; 3 історії створення та діяльності Львівського відділення Інституту історії України (1940-1941 рр.) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий науковий збірник. – Вип.4. – Студії на пошану Руслана Пирога. – К., 2001.

Лит.: Анкета О.В.Юркової.

✓ *Олена Ковальчук*

(криптонім Г.Ю.) (8 (20).01.1882, м. Глухів Чернігівської губ. – ?) – історик-архівіст. Народився в родині вчителя. Закінчив Петербурзький історично-філологічний інститут і один рік був слухачем Петербурзького архівного інституту. До 1917 вчителював на Харківщині, був викладачем Харківського реального училища,

**ЮЩЕНКО
Григорій
Іванович**

завідував гімназією робітників Харківського паровозного заводу. У 1917 призначений комісаром Харківського учбового округу і членом Харківської міської думи. Тричі обирався до Харківської ради робітничих, солдатських і селянських депутатів. Активно працював у професійній спілці. Один з перших організаторів профспілкового руху на Харківщини у передреволюційну добу. З 1921 викладав у Харківському інституті народної освіти. У 1924-192 – вчений архівіст Харківського центрального історичного архіву, у 1925-1926 – завідувач Центрального архіву праці у м. Харкові, співробітник Кабінету архівознавства Центрального архівного управління (ЦАУ) УСРР.

Розробляв теоретичні та методичні питання архівної справи, використання документів, техніки підшивання архівних матеріалів. За ухвалою комісії по чистці ЦАУ УСРР від 19.03.1931 звільнений з роботи. Подальша доля невідома.

Тв.: Щоденник професора О.Ф. Кістяківського // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3. – С.70-73; Центральний архів праці УСРР // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3. – С.85-88; Стандартизація кар на тілі за Миколи I // Архівна справа. – 1927. – Кн.2/3. – Червоний архів. – С.5-8; До техніки підшивання архівних матеріалів післяреволюційної доби // Архівна справа. – 1927. – Кн.4. – С.38-43; Записка П.І. Житецького про український рух / / Архівна справа. 1927. – Кн.4. – Червоний архів. – С.13-22; Шпилька – ворог архівних матеріалів // Архівна справа. – 1928. – Кн.5-6. – С.47-48.

Лит.: Матяш І. Українська архівна періодика 1920-1930-х рр.: Історія, бібліографія, бібліометрія. – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Наука и научные работники СССР. Часть УІ. – Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. – Л., 1928. – С.507; Верба І. Ющенко Григорій Іванович // Українські архівісти: Бібліографічний довідник. Вип.1 (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.354.

Ігор Верба

ЯВОРСЬКИЙ
Матвій
Іванович

(15.11.1885, с.Корчмин Сокальського повіту Львів.обл. – 3.11.1937, Соловки) – дослідник історії України, докт. економ., політ. та іст.наук (1929), акад. ВУАН (1929), публіцист. З селян. Закінчив гімназію у Львові. Працював на фабриці в Шлеську, потім у Львові, в укр.страх. т-ві “Дністер”. 1910 закінчив юрид. ф-т Львівського унту. Знав пол., чес., білорус., німец., франц., італ., латин., грец. мови. 1912 написав першу дослідн. працю “Соціальні основи підліткової злочинності” й одержав ступінь д. політ.наук. Одночасно працював судовим практикантом.

Під час Першої світової війни перебував в австро-угор.армії. 1920 вступив до Компартії, виїхав до Москви, а звідти до Казані, де в школі політтрамоти читав історію рев. рухів та історію філософії. З

серп. 1920 – викл. Харків. ІНО, 1921-1922 – на партійній роботі. 3 1922 – на каф. історії укр. культури Ін-ту марксизму-ленінізму при Укрголовпрофосвіти Наркомосу України. У ті роки видав схему-конспект “Лекції з історії класової боротьби на Україні”, працював над серією підручників для шкіл і серед. навч. закладів. 1924 затверджений чл. президії Наук.коміт. НКО УСРР (“Укр.наука”), 1924-1929 – зав. Укр. наукою. 1929 за сукупністю іст. праць кваліфікаційна комісія присудила йому вч. ступінь док. історії культури без захисту. Того ж року став акад. ВУАН. Тоді ж переїхав до Києва. Під час “чистки” партосередку Укр.ін-ту марксизму-ленінізму йому було пред’явлено звинувачення в приховуванні минулого (служба у польовій жандармерії ЗУНР й ін.). 4.02.1930 звернувся з листом до С.В.Косіора, в якому спростовував вигадки щодо своєї біографії, але через тиждень був виключений з КП(б)У. 15.11.1930 звільнився з посад чл. Президії ВУАН та секретаря I Відділу ВУАН, взяв відпустку і виїхав у Ленінград. У грудні 1930 виключений на Пленумі ВУАН із складу академіків. 1931 за приналежність до керів. т.з. контрреволюційного “Українського національного центру” був заарештований та відправлений із спецконвоем до Харкова. 7.02.1932 постановою судової трійки Колегії ДПУ СРСР був засуджений до 6 років позбавлення волі. Покарання відбував на Соловках. В жовтні 1937 постановою особливої трійки УНКВС по Ленінградській обл. був засуджений до розстрілу. Вирок виконано 3.11.1937. Нині реабілітований.

Тв.: Коротка історія України (1925); Нарис історії України. – Ч.І. – 1923; Ч.ІІ. – 1924; Ч.ІІІ. – 1925; Україна в епоху капіталізму. – Чч. II і III; Історія України в стислому нарисі (три видання); Національно-демократична революція 1917 р. на Україні; Нариси з історії революційної боротьби на Україні; Історія боротьби класів на Україні; Начерк лекцій. – Полтава, 1921; Революція на Україні в головних етапах. – Х., 1923.

Лит.: ЕУ.-1984.-С.3958; Сарбей В.Г. // УСЗ.-Т.12.-1985; ЕИ. -Т.5.-1993; Касьянов Г.В. Академік М.І.Яворський: Доля вченого.// УІЖ.-1990.-№8 (Бібліогр.: 59 назв); Шаповал Ю.І. У ті трагічні роки: Сталінізм на Україні.-К.,1990; Селецький А.В. З безодні перекручень й забуття: доля академіка Матвія Яворського // Трибуна.-1991.-№7; Санцевич А.В. Погляди М.І.Яворського на історію України // УІЖ.-1993.-№10 (Бібліогр.:32 назви); Абдуллін О., Логвин Е. Останнє слово // Репресоване “відродження”. – К., 1993; Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції.-К.,1994; Санцевич А.В. М.І.Яворський – видатний український історик // Історична спадщина у світлі сучасних досліджень.-К.,1995.

Галина Брега

ЯКОВЕНКО
Наталія
Миколаївна

(16.10.1942, с.Миколо-Бабанка Кіровоградської обл.) – дослідник історії України XVI–XVIII віків, д.і.н. (1994), лауреат премії фонду П.Яцика (1995), премії ім. М.С.Грушевського НАН України (1996), премії журналу “Przegląd Wschodni” (Варшава, 1998). У 1967 закінчила ф-т іноземних мов Львів. ун-ту. З 1970 по 1981 працювала с.н.с. Центрального держ. істор. архіву УРСР в Києві. Протягом 1981–1987 викладала в Київ. ун-ті. У 1983 захистила в Ін-ті історії АН УРСР канд. дис. “Палеографія латинського документального письма II пол. XVI – I пол. XVII ст. в Україні” (наук. кер. – В.М.Малов, Ін-т загальної історії АН СРСР, м.Москва). 1987–1991 – н.с. відділу історії середніх віків Ін-ту історії АН УРСР. 1991–1996 – зав. відділом пам’яток княжої і козацької доби Ін-ту укр. археографії і джерелознавства НАН України; з 1997 – пр.н.с. Ін-ту східноєвропейських досліджень НАН України. Зав. кафедри історії ун-ту “Києво-Могилянська академія” Головний редактор рецензійного піврічника “Український гуманітарний огляд”; співредактор-видавець альманаха “Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей”. Основна проблематика досліджень – соціальна історія вищих станів України XVI–XVII ст. Докт. дис. “Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна)” захищена в Ін-ті історії України НАН України. Має понад 200 наук. праць. Серед них: Каталог документів з історії Києва XV–XIX ст. – К., 1982 (у співавт.); Торгівля на Україні кін. XIV – серед. XVII ст. – К., 1992 (у співавт.); Персональний склад і соціальний статус князів в Україні XIV – XVII ст. // Historical Jenealogy. – 1992. – Т.1 (англ. мовою); “Чоловік добрий” і “чоловік злий” // Mediaevalia Ucrainica. – 1992. – Т.1 (англ. мовою); Латинська мова. Підручник для істориків. – К., 1993 (у співавт.); Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). – К., 1993; Символ “Богохранимого града // Mediaevalia Ucrainica.. – 1995. – Т.4; Нарис історії України з найдавніших часів до кянця XVIII століття. – К., 1997; Історія України до кінця XVIII століття. – Люблін, 2000 (польськ. мовою); Суспільство–релігія–культура // Поміж собою. Польсько-укр. історичні шкіци. – Люблін, 2000 (польськ. мовою); До історії правосвідомості української шляхти // Держава, нація і суспільство. Все на пошану Ярослава Пеленського. – Нью-Йорк, 2001.

Лит.: Анкета Яковенко Н.М.; Вчені Інституту історії України НАН України. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. – Вип.1. – К., 1998. – С.377-378.

↓
Наталія Васильєва

(28.11.1872, м. Чигирин – 14.05.1955, м. Нью-Йорк, США) – дослідник історії держави й права, юрист, громад.-політ. діяч, дипломат. Народився в сім'ї губернського секретаря. Закінчивши Київську духовну семінарію (1894), працював учителем у Черкасах (до 1898), 1898 вступив на юридичний ф-т Дерптського (Тартуського) ун-ту. Тут написав свою першу наук. працю "Черкаський повіт у XV-XVI ст.". З 1903 жив у Києві. Отримавши екстерном вищу юридичну освіту в ун-ті св. Володимира (1904), працював юрисконсультом міської управи (1904-1917), адвокатом судової палати (з 1913), одночасно викладав основи права у Київській комерційній школі, був активним членом Українського наукового товариства та Київської "Просвіти" 1917 був організатором Т-ва укр. адвокатів, одним з фундаторів Укр. правничого т-ва. З 1923 р. по 1945 р. працював доцент і професор УВУ в Празі (1930-1931 й 1944-1945 був його ректором), з 1935 р. по 1945 р. очолював кафедру цивільного права, працював професор Укр. господарської акад. у Подєбрадах, головою Товариства Музею визвольної боротьби України в Празі (1925-1945 рр.), дир. Укр. наук. ін-ту у Варшаві (1939-1945 рр.). Був дійсним членом НТШ (до 1939 р.). Після Другої світової війни жив у Зах. Німеччині, Бельгії та США, де продовжував плідну наукову роботу. Йому належать численні праці з проблем історії укр. права, видані укр., рос., фр., нім., англ. мовами. Чимало з них присвячені державно-правовим взаємовідносинам між Україною і Росією, що склалися в минулому, а також укр. законотворенню новітньої доби. Вони й нині зберігають свою сусп.-політ. актуальність та наук.-пізнавальне значення.

Тв.: Бунт черкасцев и каневцев в 1536 году: Эпизод из жизни украинских городов в 16 в. // Україна. – 1907. – Т.І; З історії реєстрації українських козаків в 1-й пол. 16 в. // Там же. [Т.ІІ]; Намістники, державці і старости господарського замку Черкаського в кінці 15 і в 16 вв. // Там же. – Т.ІІІ; Паризька трагедія // Збірник пам'яті Симона Петлюри. – Прага, 1930. – С.228-258; Московські проекти договірних пунктів з гетьманом І.Виговським // ЗНТШ, 1933. Т.152. – С.117-134; Українсько-московські договори в XVII-XVIII віках. – Варшава, 1934; Основи Конституції УНР. – Париж, 1935; Історичні традиції української державності. – Париж, 1937; Українська студентська громада в Дорпаті // З минулого. – Варшава, 1939. – Т.2. – С.162-174; Договір гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Михайловичем 1654 року. – Нью-Йорк, 1954; Автобіографія А.Яковліва // ЦДАВО України, ф.4438, спр.5.

Лит.: Український вільний університет в Празі в роках 1926-1931. – Прага, 1931. – С.84-87; ЕУ. – Т.10. – 1984. – С.3966; Кривенко С. Андрій Яковлів (до 120-річчя з дня народження) // Родовід. – Черкаси, 1992. – №3. – С.48; Ульяновський В. Історик права і громадський діяч // Київська старовина, 1994. – №5. – С.8-10; Стрельський Г., Трубайчук А. Михайло

Грушевський, його сподвижники й опоненти. – К., 1996. – С.168-169; Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С.203-204; Окіншевич Л. Професор Андрій Яковлів: Ювілейна згадка. 1872-1947 // Сьогодні й минуле. – 1948. – №1. – С.102-107; Усенко П.Г. Історико-краєзнавча трилогія А.Яковлева в “Україні” 1907 р. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. Зб. статей. – Вип.6. – К., 1999. – С.340-346; Верба І. Дипломат, учений, політик // Історичний календар’2000. – К., 1999. – С.147; Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917-1920 рр.). – К., 2000. – С.45.

Геннадій Стрельський

ЯНОВСЬКИЙ
Михайло
Теофілович

(3 (15).10.1899, м. Київ – ?) – історик-архівіст, теоретик архівної справи. Походив із старовинних козацьких родів Гоголів-Яновських і Григоровичів-Барських. Народився в родині відомого терапевта акад. ВУАН (з 1927 р.) Т.Г. Яновського. Закінчив 1-шу Київську чоловічу гімназію та історичний цикл факультету профосвіти Київського інституту народної освіти (1923). У 1921-1923 працював під керівництвом директора Київського центрального історичного архіву ім. В. Антоновича *В.В. Міяковського* в експертній комісії по розбору архівів при Київському губархіві. Провів значну роботу по рятуванню архівних фондів. У 1925-1927 працював інспектором-інструктором Центральної книжкової палати. У 1927-1932 – учений архівіст, науковий співробітник Київського центрального історичного архіву ім. В. Антоновича.

Учасник Всеукраїнської наради засідателів центральних та крайових історичних архівів (10-17 грудня 1928) у Харкові. Читав лекції і вів семінари з архівознавства, учасник архівознавчих курсів. Провів значну роботу в галузі архівної термінології, розробив методикку систематизації архівної розсипи. У 1932 пішов з роботи в архіві в знак протесту проти нестерпних умов праці, породжених сталінщиною. У 1932-1941 працював в галузі санітарної статистики в обласному відділі охорони здоров'я Київської філії Інституту охорони здоров'я, в Санітарно-бактеріологічному інституті, Інституті демографії і санітарної статистики, Інституті гігієни. У жовтні 1941 – вересні 1943 працював в Київському центральному історичному архіві ім. В. Антоновича спочатку старшим науковим співробітником і завідувачем фінансово-економічного відділу, а з березня 1942 – заступником директора. Розробив проект архівознавчої освіти. Подальша доля невідома.

Тв.: Поняття архівного матеріалу (стаття присвячена пам'яті відомого працівника архівної справи В.І. Смирнова) // Всеукраїнська нарада засідателів центральних та краєвих історичних архівів. – К, 1928. – С.49-63;

Логічна аналіза поняття книги. – К., 1929; Про можливість запровадження списково-карткового опису // Архівна справа. – 1931. – № 4 (15). – С.59-67; Про груповий опис // Архів Радянської України. – 1932. – № 1/2.

Лит.: Всеукраїнська нарада засідателів центральних та крайових історичних архівів // Архівна справа. – 1920. – Кн.9/10; Матяш І. Українська архівна періодика 1920-1930-х рр.: Історія, бібліографія, бібліометрія. – К., 1999; Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920-1930-х років. – К., 2000; Верба І. Яновський Михайло Теофілович // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. – Вип. 1. (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – С.359-360.

Ігор Верба

(25.06.1941, Київ) – дослідник проблем з всесвітньої історії, політолог, соціолог, д.і.н. (1991), проф. (1992).

Закінчив культурологічний ф-т Харківського ін-ту культури (1975). Захистив канд. дис. на тему: “Шляхи удосконалення культурно-творчої діяльності сільських клубних закладів” (1980), докт. дис. “Культурні перетворення на селі: 70 – 80-ті рр. (На матеріалах Української РСР)” 1958–1966 – викладач загальноосвітньої школи, дитячої музичної студії (1961–1966 – студент Харківського муз. училища – вечірнє відділення). 1966–1975 – керівник районних, обласних закладів культури; 1975–1982 – директор Центрального науково-методичного кабінету культурно-освітньої роботи Міністерства культури УРСР, помічник Міністра культури. З 1982 – на викладацькій роботі: зав. кафедри актуальних проблем культури і мистецтва Республіканського ін-ту підвищення кваліфікації працівників культури; доцент, професор кафедри історії України, політології та соціології Національного аграрного ун-ту.

Опублікував бл. 80 праць: монографії, статті, підручники, навчально-методичні матеріали.

Тв.: Культурні перетворення на селі в сучасних умовах. – К.: Головне вид-во “Вища школа”, 1984; Культурний комплекс села: яким йому бути?. – К.: т-во “Знання”, 1984; Інтеграція соціально-культурних інститутів і агропромислове об’єднання. – К.: т-во “Знання”, 1988; Історичне краєзнавство в Українській РСР. – К.: Наук. думка, 1989 (у співавт.); Основи політології. – К., УПК УДАУ, 1992; Історія України в особах: IX – XVIII ст. – К.: Україна, 1993; Основи політології. – К., УПК УДАУ, 1994; Історія України в особах: XIX – XX ст. – К.: Україна, 1995 (у співавт.); Соціологія. – К., УПК НАУ, 1996 (у співавт.).

Лит.: Анкета Яремченка Б.П.

ЯРЕМЧЕНКО

**Борис
Петрович**

✓ *Наталія Васильєва*

**ЯРОВИЙ
Валерій
Іванович**

(23.08.1946, м.Калініград) – дослідник всесвітньої історії, зокрема історії громад. думки та рухів у Західній Європі в ХХ ст., історії зарубіжних слов’янських країн у другій половині ХІХ-ХХ ст., д.і.н., професор.

Трудову діяльність почав (1963-1964) токарем з-ду “Півден-маш” у м.Дніпропетровськ; 1965 – техник на підприємстві в м.Красноярськ. 1965-1970 – студент іст. ф-ту Дніпропетровського держ. ун-ту. 1970-1973 – на комсомольській роботі. 1973-1980 – співробітник Комітету молодіжних організацій України. 1981 у КДУ захистив канд. дис. “Рух демократичної молоді – важливий фактор в боротьбі за зміцнення миру та безпеки народів в сучасних умовах” (кер. – професор Ремезовський Й.Д.). 1991 – докт. дис. “Громадськість Західної Європи в русі за мир та роззброєння (друга пол.70 – 80 рр.)”. З 1981 на викладацькій роботі в КДУ. Зав. каф. історії слов’ян (з 1988), заст. проректора з наук. роботи КДУ (1997-1999).

Тв.: Молодь планети: солідарність, мир, дружба. – К., 1978; Західна Європа: громадський рух за мир (друга половина 70-80 рр. ХХ ст.). – К., 1991; Зарубіжні слов’янські країни. Розвиток сучасних соціально-політичних процесів. – К., 1991 (у співавт.); Історія новітнього часу країн Центральної та Південно-Східної Європи (1944-1994). – Дніпропетровськ, 1995; Про роль східноєвропейських опозиційних сил в русі за мир і роззброєння в Європі (80-ті роки) // Тоталітаризм і анти тоталітарні рухи. – Х., 1995; Історія західних та південних слов’ян у ХХ ст. Курс лекцій. – К., 1996; Новітня історія країн Східної Європи. 40-90-ті рр. ХХ ст. Курс лекцій. – К., 1997; Історія західних і південних слов’ян з давніх часів до 20 ст. Курс лекцій. – К., 2000.

Літ.: Анкета В.І.Ярового; Ілюшин І.І. Слов’яни всіх країн в одному підручнику // Освіта. – 1997 р. – №49. – 9-16 лип.; Історія західних та південних слов’ян у ХХ ст. В.І.Яровий // Новая и новейшая история. – 1999. – №1. – С.245-246; Яровий В. Становлення та розвиток історичного слов’янознавства в Київському університеті // Вісник Київ.ун-ту. Історія. – 1998. – Вип.37. – С.3-6.

↓ Олена Ковальчук

**ЯСЬ
Олексій
Васильович**

(2.10.1967, Київ) – дослідник української історіографії, к.і.н. Зі службовців. Закінчив іст. ф-т Київського ун-ту ім. Т.Шевченка (1993), аспірантуру заочної форми навчання Ін-ту історії України НАН України (1997). З червня 1993 – в Ін-ті історії України НАН України: інж.-досл., м.н.с., н.с. відділу української історіографії. Канд. дис. “Державницька традиція в українській зарубіжній історичній науці 1945-1991 рр.” захистив в Ін-ті історії України НАН України в 2000 (наук. кер. – д.і.н. Ю.А.Пінчук). Автор понад 90 наук. праць.

Тв.: Благодійність як атрибут громадянського суспільства: історія і сучасність // Розбудова держави. – 1994. – № 6 (у співавтор.); Поняття “концепції” в українській історичній науці // Розбудова держави. – 1994. – № 8; Оцінка наукового доробку Ф.П.Шевченка в українській історіографії еміграції та діаспори // Укр. козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. – К.; Черкаси, 1994 (у співавтор.); Державницький напрям в українській історіографії першої третини ХХ ст.: становлення, формування, вплив // Історія укр. середньовіччя: Козацька доба: Зб.наук.пр. (На пошану О.М.Апанович): У 2 ч. – К.,1995. – Ч.1; Доля родини Капністів // Київська Старовина. – 1995. – № 1 (у співавт.); Понятійний апарат історичної науки і українська історіографія: сучасний стан та перспективи розробки // Історична наука на порозі ХХІ століття: підсумки та перспективи: Мат-ли Всеукр. наук. конф. – Харків,1995; Український історик Борис Крупницький // Київська старовина. – 1995. – № 6; Персональна бібліографія істориків діаспори // Бібліотечний вісник. – 1996. – № 2; Українська історіографія та етнопсихологія Володимира Янева: (Суб’єктивні нотатки з приводу розвитку однієї наукової галузі) / / Розбудова держави. – 1996. – № 10; Лев Окіншевич та його есе “Між Заходом і Сходом” // Розбудова держави. – 1997. – № 7/8; Проблема наукової традиції і сучасна українська історіографія // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики (Зб.наук.пр. на пошану д.і.н. М.Ф.Дмитрієнко). – К.,1997. – [Вип.1.]; Часопис “Рід та Знамено” і його внесок у розвиток української еміграційної історіографії // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 1; (у співавт.); Оцінка наукової спадщини Миколи Костомарова в українській зарубіжній історіографії (1945-1991) // Історіографічні дослідження в Україні (На пошану д.і.н. Ю.А.Пінчука). – К.,1998. – Вип.8; Державницький напрям української історіографії та його інтелектуальна спадщина // Історіографічні дослідження в Україні: Наук. зб. (Пам’яті історика України, чл.-кор. НАН України Ф.П.Шевченка). – К.,1999. – Вип.7; Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти. – К., 2000 (у співавт.); Генеалогічна ідея в науковій творчості та методології О.П.Оглоблина // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб.наук.пр. та спогадів: (Пам’яті О.С.Компан). – К., 2000. – [Вип.4], Ч.1; Українська зарубіжна історіографія 1945-1991 рр.: проблема поколінь та організація дослідницької праці // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики [Число 5] / Історіографічні дослідження в Україні [Вип.10]: Об’єднаний випуск зб. наук. праць на пошану акад. В.А.Смолія: У 2 ч. – К., 2000. – Ч.2: Історіографія; Між традиціями і модерном: методологічні проблеми української зарубіжної історіографії у світлі наукових дискусій (кінець 50-х – початок 60-х років ХХ ст.) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Зб. наук. пр. та спогадів: У 2 ч. (Пам’яті В.О.Замлинського). – К., 2001. – Вип.6 (7), Ч.2; Україна: віхи історії: [Альбом]. – К., 2001. (у співавт.); Архітектоніка та техніка викладу в студії В’ячеслава Липинського “Листи до братів-хліборобів” // Історіографічні дослідження в Україні. – К., 2002. – Вип.11; Історична доба у світлі наукової дискусії української еміграції 40-х рр. ХХ століття (Б.Крупницький, В.Петров) // Молода нація: Альманах. – 2002. – № 2.

Лит.: Анкета О.В.Яся.

✓ Олена Ковальчук

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- Ак. – академія
акад. – академік, акадeмічний
АН – Академія наук
археогр. – археографія, археографічний
археол. – археологія, археологічний
- бібліогр. – бібліографічний
біогр. – біографічний
- вид. – видання
вид-во – видавництво
відп. – відповідальний
в.о. – виконуючий обов'язок
викл. – викладач
ВПШ – Вища партійна школа
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
вуз – вищий навчальний заклад
- газ. – газета
гол. – головний
гос-во – господарство
громад. – громадський
губ. – губернія
- дир. – директор
д. – додаток
д.і.н. – доктор історичних наук
держ. – державний
док. – документ
докт. – доктор, докторська
див. – дивіться
дис. – дисертація
д.ч. – дійсний член
дослід. – дослідний
доц. – доцент
- ж. – журнал
- зах. – західний
зав. – завідуючий
засл. – заслужений
заст. – заступник
зб. – збірник
ЗНТШ – Записки Наукового Товариства
ім.Т.Шевченка
- ім. – імені
індивід. – індивідуальний
ін. – інший
ін-т – інститут
ІНО – Інститут народної освіти
іст. – історичний, історично-
- економ. – економічний, економічно-
ЕУ – Енциклопедія українознавства
канд. – кандидатська
каф. – кафедра
кер. – керівник
КДУ – Київський державний
університет
КДПУ – Київський державний
педагогічний університет
кн. – книга
КНУ – Київський Національний
університет
колект. – колективний
крипт. – криптонім
культ. – культура, культурний
- літ. – літературний, літературно-
- метод. – методичний
міжнар. – міжнародний
м.н.с. – молодний науковий
співробітник
м.-л. – марксизм-ленінізм
мед. – медичний
- НАН – Національна Академія Наук
нар. – народився
народ. – народний
нач. – начальник
нац. – національний
наук. – науковий, науково-
НБУ – Національна бібліотека України
НДІ – науково-дослідний інститут
н.с. – науковий співробітник
НТШ – Наукове товариство
ім.Т.Шевченка
- оси. – основний

обл. – область, обласний

п-в. – повіт

пед. – педагогічний

півд. – південний

півн. – північний

п.н.с. – провідний науковий
співробітник

політ. – політичний

популяр.- популярний

пр. – праця

проф. – професор

псевд. – псевдонім.

рад. – радянський

р-н – район

револ. – революція, революційно-

ред. – редактор

рос. – російський

с/г – сільськогосподарський

с.н.с. – старший науковий співробітник

соц. – соціальний

співавт. – співавторство

співр. – співробітник

ст. – старший, стаття, століття (за
контекстом)

сусп. – суспільний

сх. – східний

с/ш – середня школа

техн. – технічний

т. – том

тв. – твір, твори

теолог. – теологічний

т/ч – теперішній час

т-во – товариство

угор. – угорський

УВАН – Українська Вільна Академія
Наук

УжДУ – Ужгородський державний
університет

УІЖ – Український історичний журнал

УІТ – Українське історичне товариство

укл. – укладач

укр. – український

ун-т – університет

УНТ – Українське наукове товариство

упор. – упорядник

УТОПІК – Українське товариство

охорони пам'яток історії і культури

ф-т – факультет

фіз.-мат. – фізико-математичний

філол. – філологічний

філос. – філософський

худ. – художній

ЦДІА – Центральний державний

історичний архів

центр. – центральний

чл. – член

чл.-кор. – член-кореспондент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
АНДРУСИШИН Богдан Іванович	5
АЛЕКСІЄВЕЦЬ Микола Миронович	5
АНТОНОВИЧ Дмитро Володимирович	7
АНТОНОВИЧ Марко Дмитрович	8
АПАНОВИЧ Олена Михайлівна	9
АРТЕМЕНКО Іван Іванович	10
БАГАЛІЙ Дмитро Іванович	11
БАГАЛІЙ-ТАТАРИНОВА Ольга Дмитрівна	13
БАЗИЛЕВИЧ Василь Митрофанович	14
БАЛАГУРІ Едуард Альбертович	15
БАЛУХ Василь Олексійович	16
БАРАН Володимир Данилович	17
БАРАН Володимир Кіндратович	18
БАЧИНСЬКИЙ Анатолій Діомидович	18
БЕЙЛІС Вольф Менделевич	19
БЕРЕЖКОВ Михайло Миколайович	20
БЕРЛО Ганна Львівна	20
БІБІКОВ Сергій Миколайович	22
БІЛОВОЛОВ Юрій Григорович	22
БЛОКІНЬ Сергій Іванович	23
БЛОЦЕРКІВСЬКИЙ Василь Якович	24
БЛЯШІВСЬКИЙ Микола Федотович	25
БПЦЛЛІ Петро Михайлович	26
БОЙКО Максим Симонович	27
БОЛТЕНКО Михайло Федорович	27
БОНДАР Єгор Олексійович	28
БОНДАР Тихон Данилович	29
БОРИСЕНКО Валентина Кирилівна	30
БОРИСЕНКО Володимир Йосипович	30
БОРЩАК Лько	31
БОРЯК Геннадій Володимирович	32
БОТУШАНСЬКИЙ Василь Мефодійович	34
БОЦЮРКІВ Богдан	35
БРАЙЧЕВСЬКИЙ Михайло Юліанович	36
БРИЦЬКИЙ Петро Павлович	37

БУРАВЧЕНКОВ Анатолій Олександрович	38
БУРНОСОВ Вадим Федорович	39
БУР'ЯН Михайло Степанович	40
БУШИН Микола Іванович	41
ВАРВАРЦЕВ Микола Миколайович	42
ВАРШАВЧИК Марк Якимович	44
ВАСИЛЕНКО Микола Прокопович	45
ВАСЮТА Іван Кирилович	46
ВАСЮТА Сергій Іванович	47
ВАЩЕНКО Віктор Петрович	48
ВВЕДЕНСЬКИЙ Андрій Олександрович	49
ВЕРБА Ігор Володимирович	49
ВЕРИГА Василь Іванович	50
ВЕТРОВ Ігор Георгійович	52
ВЕРСТЮК Владислав Федорович	52
ВИГОВСЬКИЙ Микола Юрійович	53
ВИНАР Любомир	54
ВИННИЧЕНКО Ігор Іванович	55
ВИНОКУР Іон Срулевич (Ізраїлевич)	56
ВИСОЦЬКИЙ Сергій Олександрович	57
ВІДНЯНСЬКИЙ Степан Васильович	57
ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ Юрій Вікторович	59
ВОЛКОВИНСЬКИЙ Валерій Миколайович	60
ГАЛАГАН Валентина Яківна	61
ГАПАК Павло Дмитрович	62
ГЕНІНГ Володимир Федорович	63
ГЕРМАЙЗЕ Осип Юрійович	63
ГИРИЧ Ігор Борисович	64
ГЛАДКИХ Михайло Іванович	66
ГЛИВЕНКО Михайло Васильович	66
ГЛУШКО Сильвестр Васильович	67
ГОЛОВКО Микола Леонтійович	69
ГОНЧАР Борис Михайлович	70
ГОРБАНЬ Юрій Андрійович	70
ГОРБИК Вячеслав Олександрович	71
ГРАНЧАК Іван Михайлович	72
ГРИГОРЧУК Петро Семенович	73
ГРИЦЕНКО Аделіна Павлівна	73
ГРИШКО Василь Іванович	74
ГРУШЕВСЬКИЙ Михайло Сергійович	75
ГРУШЕВСЬКИЙ Олександр Сергійович	82
ГУДЗЕНКО Пантелеймон Петрович	83

ГУМЕНЮК Борис Іванович	84
ГУРЖІЙ Іван Олександрович	85
ГУРЖІЙ Олександр Іванович	86
ГУСЛИСТИЙ Кость Григорович	88
ДАНИЛЕНКО Василь Михайлович	89
ДАНИЛЕНКО Віктор Михайлович	89
ДАНИЛЮК Дмитро Дмитрович	91
ДАНИЛЮК Юрій Зіновійович	92
ДЕМЕНТЬЄВ Микола Єгорович	95
ДЕРЖАЛЮК Микола Степанович	95
ДЖЕДЖУЛА Андрій Омелянович	96
ДЖЕДЖУЛА Карно Омелянович	97
ДЗИРА Ярослав Іванович	98
ДЛОЖЕВСЬКИЙ Сергій Степанович	100
ДМИТРІЄНКО Марія Федорівна	101
ДОБРЖАНСЬКИЙ Олександр Володимирович	102
ДОБРОВ Петро Васильович	103
ДОВГАНІЧ Омелян Дмитрович	104
ДОВЖЕНОК Василь Йосипович	105
ДОРОШЕНКО Дмитро Іванович	105
ДРОБОТ Іван Іванович	107
ДУБИНА Кузьма Кіндратович	107
ДУБРОВІНА Любов Андріївна	108
ДЯДИЧЕНКО Вадим Архипович	109
ДЬОМІН Олег Борисович	110
ЕРНСТ Федір (Теодор-Ріхард) Людвігович	111
ЄВТУХ Володимир Борисович	112
ЄРШОВ Анатолій Григорович	114
ЄФИМЕНКО Олександра Яківна	115
ЖЕРЕЛИК Ростислав Іванович	116
ЖУКОВСЬКИЙ Аркадій	117
ЗАБОРОВСЬКИЙ Ярослав Юрійович	118
ЗАВАЛЬНЮК Олександр Михайлович	119
ЗАДОРОЖНИЙ Володимир Євгенович	119
ЗАШКІЛЬНЯК Леонід Опанасович	120
ІВАСІЮТА Михайло Кирилович	121
ІГНАТІЄНКО Варфоломій Андріанович	122
ІЛЬКО Василь Іванович	123
ІСАЄВИЧ Ярослав Дмитрович	124
ІСАЇВ Всеволод	125
КАДЄЄВ Володимир Іванович	126
КАЛАКУРА Ярослав Степанович	126

КАЛІНЧЕНКО Володимир Вікторович	127
КАМІНСЬКИЙ Василь Якович	128
КАМІНСЬКИЙ Євген Євменович	128
КАПЕЛЮШНИЙ Валерій Петрович	130
КАРАЧКІВСЬКИЙ Михайло Федорович	130
КАРИШКОВСЬКИЙ Петро Йосипович	131
КАСИМЕНКО Олександр Кариович	132
КАСЬЯНОВ Георгій Володимирович	132
КАТРЕНКО Андрій Миколайович	133
КИЯНИЦЯ Петро Антонович	134
КІЧІЙ Іван Васильович	134
КЛОКОВ Всеволод Іванович	135
КОВАЛЕНКО Олександр Борисович	136
КОВАЛЬ Віктор Савович	137
КОВАЛЬ Михайло Васильович	139
КОЗАР Павло Антонович	139
КОЗЛІТІН Володимир Дмитрович	140
КОЗУБОВСЬКИЙ Федір Андрійович	141
КОЛИБЕНКО Олександр Володимирович	142
КОЛЯНЧУК Олександр Миколайович	143
КОМΠΑН Олена Станіславівна	144
КОНДРАТЮК Володимир Олександрович	145
КОНДРАТЮК Костянтин Костянтинович	145
КОНДУФОР Юрій Юрійович	146
КОНОВЕЦЬ (ФЕДОРЕНКО) Олександр Федорович	148
КОПИЛОВ Анатолій Олексійович	149
КОРДТ Веніамін Олександрович	149
КОРДУБА Мирои Михайлович	151
КОРОЛЬ Віктор Юхимович	152
КОРОЛЬ Іван Федорович	153
КОРОЛЬОВ Борис Іванович	153
КОТЛЯР Микола Федорович	154
КОТОВ Віктор Никифорович	155
КОЦУР Анатолій Петрович	155
КОЦУР Віктор Петрович	156
КРАВЦОВ Дмитро Овсійович	156
КРАВЧЕНКО Богдан Олександрович	157
КРАВЧЕНКО Іван Іванович	158
КРАВЧЕНКО Надія Михайлівна	160
КРАПВІН Олександр Васильович	160
КРИЖАНІВСЬКИЙ Олег Проконович	161
КРИЖИЦЬКИЙ Сергій Дмитрович	162

КРИП'ЯКЕВИЧ Іван Петрович	163
КРИСТЕР Арнольд Едмундович	164
КРУГЛАШОВ Анатолій Миколайович	165
КРУГЛЯК Борис Абрамович	166
КРУШЕЛЬНИЦЬКА Лариса Іванівна	167
КУБІЙОВИЧ Володимир Михайлович	168
КУГУТЯК Микола Васильович	169
КУЗЬМІНЕЦЬ Олександр Васильович	170
КУЛИНИЧ Іван Маркович	171
КУЛЬЧИЦЬКИЙ Станіслав Владиславович	171
КУРАС Іван Федорович	173
КУРИЛО Володимир Михайлович	175
КУРІННИЙ Петро Петрович	176
КУРНОСОВ Юрій Олексійович	177
КУРЦ Борис Григорович	178
КУЧЕМКО Микола Миронович	179
ЛАЗАРЕВСЬКА Катерина Олександрівна	180
ЛАЩЕНКО Ростислав Митрофанович	181
ЛЕБЕДЕНКО Олександр Михайлович	182
ЛЕВИЦЬКИЙ Борис	183
ЛЕВЧЕНКО Микола Захарович	184
ЛЕЩЕНКО Леонід Овдійович	184
ЛЕЩЕНКО Микола Никифорович	185
ЛИЗОГУБ Юрій Маркович	186
ЛИМАН Ігор Ігорович	187
ЛИННИЧЕНКО Іван Андрійович	187
ЛИПИНСЬКИЙ Вячеслав (Вацлав) Казимирович	189
ЛИСЕНКО Олександр Євгенович	191
ЛИТВІН Володимир Михайлович	192
ЛИТВІН Микола Романович	193
ЛИХОЛОБОВА Зоя Григорівна	195
ЛОБУРЕЦЬ Василь Єгорович	195
ЛОЗИЦЬКИЙ Володимир Сергійович	196
ЛОТОЦЬКИЙ Олександр Гнатович	197
ЛЯХ Роман Данилович	198
ЛУПУЛ Манолій	198
ЛЯХОЦЬКИЙ Володимир Павлович	199
МАВРІН Олександр Олександрович	201
МАГОЧІЙ Павло Роберт	201
МАЗЕПА Ісаак Прохорович	202
МАЗУРОК Олег Сергійович	204
МАЙДАН Іван Григорович	205

МАКАР Юрій Іванович	206
МАЙСТРЕНКО Іван Васильович	206
МАКАРЕНКО Микола Омелянович	208
МАКАРЧУК Степан Арсентійович	209
МАНДРИК Іван Олександрович	210
МАНДЗЮК Іван Данилович	210
МАРКІНА Валентина Олексіївна	211
МАРКУСЬ Василь Васильович	212
МАРОЧКО Василь Іванович	212
МАРТОС Борис Миколайович	214
МАРУНЧАК Михайло Григорович	215
МАРУСИК Тамара Володимирівна	216
МЕЛЬНИКОВА Ірина Миколаївна	217
МЕТЕЛИЦЯ Данило Олександрович	219
МИГАЛЬ Борис Кирилович	219
МИХАЙЛИНА Павло Васильович	220
МИЦИК Юрій Андрійович	221
МІРЗА-АВАК'ЯНЦЬ Наталія Юстинівна	222
МІРЧУК Іван	224
МІРЧУК Петро Юрійович	225
МІЯКОВСЬКИЙ Володимир Варламович	226
МОДЗАЛЕВСЬКИЙ Вадим Львович	227
МОРДВІНЦЕВ Вячеслав Михайлович	228
МОРОЗОВ Анатолій Георгійович	229
МОЦЯ Олександр Петрович	230
МУРЗІН Вячеслав Юрійович	231
МУСІЄНКО Володимир Васильович	231
НАГАЄВСЬКИЙ Ісидор	232
НАГОРНА Лариса Панасівна	232
НАЗАРУК Осип Тадейович	233
НАРЖНИЙ Симон Петрович	234
НАУЛКО Всеволод Іванович	235
НАУМЕНКО Кім Єлисейович	235
НЕСТУЛЯ Олексій Олексійович	236
НЕЧИПОРЕНКО Прокіп Іванович	237
ОВЧАРЕНКО Петро Дмитрович	238
ОГІЄНКО Іван Іванович	239
ОГЛОБЛИН Олександр Петрович	241
ОМЕЛЬЧУК Володимир Юхимович	242
ОЛШНИК Микола Миколайович	242
ОНАЦЬКИЙ Євген Дементійович	243
ОРЛОВ Анатолій Вадимович	244

ПАВЛЕНКО Григорій Васильович	245
ПАВЛЮК Степан Петрович	247
ПАНЧЕНКО Петро Пантелеймонович	248
ПАТЕР Іван Григорович	249
ПАЩЕНКО Володимир Олександрович	249
ПЕРКОВСЬКИЙ Арнольд Леонідович	250
ПЕЛЕНСЬКИЙ Ярослав Богданович	250
ПЕРШИНА Заїра Валентинівна	252
ПЕТРОВСЬКИЙ Микола Неонович	253
ПИЗЮР Євген	254
ПЕТРЯЄВ Костянтин Дмитрович	254
ПИЛИПЕНКО Борис Кузьмич	255
ПИРИГ Руслан Якович	257
ПІДГАЙНИЙ Семен Олександрович	258
ПІНЧУК Юрій Анатолійович	259
ПІЧЕТА Володимир Іванович	260
ПЛОХІЙ Сергій Миколайович	262
ПЛЮЩ Микола Романович	262
ПОДАЛЯК Наталія Гордіївна	263
ПОЛОНСЬКА-ВАСИЛЕНКО Наталія Дмитрівна	264
ПОСОХОВ Сергій Іванович	265
ПОТІЧНИЙ Петро-Йосиф	265
ПОТОЦЬКИЙ Павло Платонович	267
ПОТУЛЬНИЦЬКИЙ Володимир Арнольдович	268
ПРИЙМАК Томас	269
ПРИСЯЖНЮК Юрій Петрович	270
ПРЩАК Омелян Йосипович	270
ПРОКОПОВИЧ Вячеслав Костянтинович	272
ПРОКОПЧУК Григорій	273
ПУТРО Олексій Іванович	273
РЕЄНТ Олександр Петрович	274
РЕПРИНЦЕВ Володимир Федорович	275
РЕШЕТАР Джон (Іван) Стефан	275
РИБАЛКА Іван Климентійович	276
РИМАРЕНКО Юрій Іванович	277
РИЧКА Володимир Михайлович	278
РОМАНОВСЬКИЙ Віктор Олександрович	279
РОМАНЦОВ Володимир Омелянович	281
РУБЛЬОВ Олександр Сергійович	282
САС Петро Михайлович	283
СЕНЦОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ Вячеслав Георгійович	284
СИНЯВСЬКИЙ Антін Степанович	285

СИЧ Олександр Іванович	286
СІДАК Володимир Степанович	288
СКАБА Андрій Данилович	289
СКЛЯРЕНКО Євген Михайлович	290
СЛАБЧЕНКО Михайло Єлисейович	291
СЛИВКА Юрій Юрійович	292
СЛОБОДЯНИК Михайло Семенович	293
СЛЮСАРЕНКО Анатолій Гнатович	294
СЛЮСАРЕНКО Анатолій Григорович	295
СМОЛІЙ Валерій Андрійович	295
СОЛДАТЕНКО Валерій Федорович	297
СОРОЧАН Сергій Борисович	298
СОСНОВСЬКИЙ Михайло Іванович	299
СОХАНЬ Павло Степанович	299
СОХОЦЬКИЙ Ісидор Йосифович	301
СПИЦЬКИЙ Василь Єгорович	301
СТАНКО Володимир Никифорович	302
СТАХІВ Матвій Іванович	303
СТЕБЛІЙ Феодосій Іванович	304
СТЕПАНИШИНА Оксана Михайлівна	305
СТЕПАНКОВ Валерій Степанович	306
СТОРОЖЕНКО Микола Володимирович	307
СТРЕЛЬСЬКИЙ Вячеслав Ілліч	309
СТРЕЛЬСЬКИЙ Геннадій Вячеславович	311
СУБТЕЛЬНИЙ Орест Мирославович	312
СУПРУНЕНКО Микола Іванович	313
СУРОВЦОВА Надія Віталіївна	314
СУШКО Олександр Олександрович	316
ТАБАЧНИК Дмитро Володимирович	317
ТАРАН Лідія Валентинівна	318
ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олексіївна	318
ТЕРЕЩЕНКО Юрій Іларіонович	319
ТЕЛЕГІН Дмитро Якович	320
ТИМОЩУК Борис Онисимович	321
ТИЧИНА Анатолій Костянтинівич	322
ТКАЧЕНКО Микола Михайлович	322
ТОЛОЧКО Петро Петрович	324
ТОМАШІВСЬКИЙ Степан (Стефан) Теодорович	327
ТРОНЬКО Петро Тимофійович	328
ТРОЦИНСЬКИЙ Володимир Павлович	331
УЛЬЯНОВСЬКИЙ Василь Іринархович	332
ТРОЯН Сергій Станіславович	332

ФЕСЕНКО Вадим Олексійович	334
ФІЛІПЕНКО Дмитро Миколайович	335
ФІСАНОВ Володимир Петрович	335
ХАРЛАМПОВИЧ Костянтин Васильович	336
ХМАРСЬКИЙ Вадим Михайлович	338
ХРИСТЮК Павло Оникійович	338
ХУДАНИЧ Василь Іванович	340
ЦВАТИЙ В'ячеслав Григорович	341
ЧАЙКОВСЬКИЙ Анатолій Степанович	342
ЧЕРЕЗОВ Євгеній Вікентійович	342
ЧИРОВСЬКИЙ Микола Миколайович	343
ЧИШКО Віталій Сергійович	344
ЧУВЛИЛО Олександр Олександрович	346
ЧУМАК Володимир Михайлович	347
ШАПОВАЛ Юрій Іванович	348
ШАПОВАЛОВ Вітольд Вікторович	349
ШВАГУЛЯК Михайло Миколайович	350
ШВИДЬКО Ганна Кирилівна	350
ШЕВЕЛЄВ Арнольд Григорович	351
ШЕВЧЕНКО Володимир Федорович	352
ШЕВЧЕНКО Федір Павлович	353
ШЕВЧУК Василь Петрович	354
ШЕЛУХІН Сергій Павлович	355
ШИП Надія Андріївна	356
ШИЯН Кір Карлович	357
ШЛЕПАКОВ Арнольд Миколайович	357
ШОВКОПЛЯС Іван Гаврилович	358
ШПОРЛЮК Роман	359
ШПУНТ Рувим Михайлович	360
ШТЕППА Кость Феодосійович	361
ШУЛЬГІН Олександр Якович	362
ШУЛЬГІН Яків Миколайович	363
ШУСТ Роман Мар'янович	364
ЩЕРБАК Віталій Олексійович	365
ЩЕРБАК Микола Григорович	366
ЩЕРБАКІВСЬКИЙ Вадим Михайлович	366
ЩЕРБАКІВСЬКИЙ	367
ДАНИЛО Михайлович	367
ЩЕРБИНА Володимир Іванович	368
ЩУПАК Ігор Якович	370
ЮЗИК Павло	371
ЮРКОВА Оксана Віталіївна	372

ЮЩЕНКО Григорій Іванович	373
ЯВОРСЬКИЙ Матвій Іванович	374
ЯКОВЕНКО Наталя Миколаївна	376
ЯКОВЛІВ Андрій Іванович	377
ЯНОВСЬКИЙ Михайло Теофілович	378
ЯРЕМЧЕНКО Борис Петрович	379
ЯРОВИЙ Валерій Іванович	380
ЯСЬ Олексій Васильович	380
Список скорочень	382
Анкета історика	384

Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики” / Головний редактор В.А.Смолій. – Випуск 2, частина 1. – Київ; Львів, 2003. – 396 с.

Другий випуск біобібліографічного довідника серії “Українські історики” присвячено українським історикам та історикам України ХХ століття. Випуск буде здійснено в кількох частинах. Частина перша містить біобібліографічні матеріали понад 350 вчених, які працювали або працюють в наукових установах, вищих навчальних закладах, державних установах, громадських організаціях та ін. в Україні чи за її межами.

Довідник розрахований на суспільствознавців, викладачів вузів, учителів, студентів, усіх, хто цікавиться історією історичної науки.

Дані зібрані станом на 1998 – 2002 р.

Підписано до друку з готових діапозитивів 15 грудня 2003 р.

Формат 60 x 84/16. Друк офсетний. Обл. вид. арк. 34,2.

Видруковано в Жовківській друкарні видавництва Отців Василян “Місіонер”
м.Жовква Львівської обл., вул. Василянська, 8.

Зам. №101

016.95
4.45